MISHNAH
c

Vol. 3

משניות

סדר נשים

עם

תפארת ישראל

משניות
סדר נשים
עם הפירוש
חוסן רב
והוא חלק אלוה ממעל מספרי
תפארת ישראל

והיא פי' מספיק לששה סדרי משנה קצורות, מבאר כל קלות וחמורות, בלשון כל זהורות, ובפנים מסבירות, וכל משניות סתומות ואסורות, אשר עד הנה היו צרורות, פה הם מפורשות ומבוארות, בעזרת אוזר ישראל בגבורות. וגם כאבני מבארות, ומחוסן איצרות, אשר למוכתרי העטרות; והלפידים בוערות, והיו למאורות, כאספקלריא המאירות, ולכן לעין כהה נסתרות. ואוחז ספורות, ורסיסי מנהרות, מאשר יריקו הצנתרות, ואביאם לשלאי הגדירות, והיו גם להם לברות, במלות קצרות, ובאמרות טהורות. והרוצה לדעת הנותרות, בהקדמה ראשונה נצורות, במסכת טהרות, אחת מהנה לא נעדרות. ואברך ואשתחוה בזמירות, ליוצר המאורות, עוטר ישראל בתפארות, נאום המשתוקק בעתירות, לעבדו שכם אחד בכושרות, ולהבין ולהורות, החוקים והתורות.

הק' ישראל ליפשיטץ בן רבינו גדליהו זצ"ל
הפק"ק שאטטלאנד, וויינבערג, לאנגפוהר
והמדינה יע"א בדאנציג

נדפס פה
דאנציג
לפרט בני ישראל לפ"ק

ונכלל בו הגהה מבני הרב המאה"ג החריף המופלג מוהו' ברוך יצחק שליט"א
האבד"ק לאנדסבערג יע"א, אשר כתוב בראש דבריו מלת אב"י ר"ת אמר ברוך יצחק

Danzig, 1843.
Gedruckt bei **Rathke & Schroth.**

לכבוד

הגביר הנכבד, המהולל במקהלות ישראל, נדיב לב,
ויקר רוח וירא ה' פו"מ

כהר"ר איצק גאלדשטיין נ"י

עבור נדבת לבו הזך, ויקר רוחו הטהור כמפורסם, ועקב אשר ה'
עמו: בכל מחשבות לבו כל היום; ובשמעו דבר אלהים, ורוח לבשתהו
ויעמוד בראש, ונחה עליו רוח ה', רוח עצה וגבורה ויעש חיל. וכן
בכל מעשה אשר בשם ה' יכונה, ידו תכון וזרועו תאמצנו; גם הוא
פעל מכון לשבת, **ומקדשי ה'** כוננו ידיו ויהי ידיו אמונה לעד
ברך ה' חילו, ופועל ידיו תרצה, ויחזק כל כחותיו, הגופניים
והרוחניים לתורה ולתעודה לשם ולתפארה; יברך ה' ביתו, עם
צפירת תפארתו היא זוגתו הגבירה תי', היא הנצבה לימין
עוזו, ולזרעו עמו לדור דורים, וזרעם כשמש
יבריקו, לשמח בהצלחתם לב אבותיהם

כי כן יבורך גבר ירא ה'

כי הנה עץ חיים היא למחזיקים בה טוב לפ"ק:

ממני

האוהבו והמוקירו

מחבר

למנצח להזכיר

פרקים

15 אודך אלהי נשמות, הארת עיני ביבמות, התרת מרגלי חבלים [לסורים]

13 ותפתח לי ארובות, בנפלאות כתובות, נפלו לי חבלים [חלקים]

11 ובהררי נמרים, המורות נדרים, רפאתני מהבלים [כלאים]

9 ותחזקני כורזיה, בתעלומות נזיר, רתוק בחבלים [תחבולות]

9 ותנשא לשוני בוטה, בעוזך בסוטה, ותוצא לי חבלים [בגדים חבולים]

9 ופת בג היטין, הטעמתני בגיטין, לדבר בחבלים [חבל נביאים]

4 ובמאמר קדישין, החייתני בקידושין, מה נעמו לי חבלים [נחלה]

70

ואלו מוסיף על הראשונים, גם הם יעמדו לברכה רשומים לעד לזכרון:

שמות הפרענומעראנטען, וזובסקריבענטען, מהתורניים המופלגים, והגבירים הנכבדים, אשר אחר גמר הדפסת סדרי זרעים וטהרות, לנשתם רוח נדיבה לקחתם, ולקחת גם כל סדר וסדר משאר הסדרים בנאתם מתחת מכבש הדפוס מלבד שמות הנכבדי' הנזכרים בריש סדר זרעים שנדפס כבר ונדפסו כאן כפי סדר א. ב:

ברוינשוויג

הגביר הערר אייזעמאן פרענקעל וויצענהויזען

הגביר ה' היימאן זאנדערסלעבען

הגביר ה' ליב בן ר' לזוק ברוינשוויג

הגביר ה' ליפמאן רייס וואלפענביטטעל

הגביר ה' מרדכי יידעלס מברוינשווינ

הגביר ה' מרדכי רייס מברוינשוויג

הגביר ה' עלי כ"ץ פריידענטהאל הילדעסהיים

הגביר ה' קאשמאן בן ר' ליזר וועגער

הגביר ה' קאלמאן וויל פראנקענטהאל

בערלין

מלבד הנכבדי' הנזכרי' בסדר זרעים

הגביר ר' איצק לעווענט

הגביר ר' גבריאל בן ר' דניאל געראהרד

הגביר ר' דוד ליב רים

הגביר ר' הירש באמבערג

הגביר ר' דניאל בן ר' משה קלפן

הגביר ה' הענאך זימאן

הגביר ר' זייכוויל געראהרד

הגביר ר' ישראל זקס

הגביר ר' יוסף האללער

הגביר ר' יוסף אשכנזי

הגביר ר' יאקב ב"ר ליזר האלבערשטאדט

הגביר ר' ליב שלעזינגער

הגביר ר' נתן בר"ש שטיינטהאל

בירנבוים

הקצין כהרר אפרים בן כה' משה

דאנציג

הרב הגאב"ק מאטטענבורען מהו' מיכל מונק נ"י

יעסניטץ

הגבירי' געברידער הערץ
הגביר ה' זיסקינד הערץ
הגביר ה' רפאל הערץ

מאדגאנין

הגאב"ד מהו' רפאל נ"י

עקצין

הגאב"ד מהו' וואלף נ"י

קעניגסבערג

הרב הגאון אב"ד מהו' יעקב לבי
שעקלענבורג
הגביר המנהיג מהו' משה במהו'
יצחק בערלינער
הגביר מהו' הירש מאיר
התו' מהו' ליזר במהו' בדוק שו"ב

ואלה הנכבדים משאר הקהלות
בפאלען ורוסיא וקורלאנד

הגביר מהו' ארי' ליב במהו' מרדכי
מלוסק
הגביר מהו' אברהם במהו' חיים
מאלינער
הגביר מהורר אברהם ברי"ט
מקאוונע
הגביר מהו' אברהם יצחק בהרב
מוהר"א מברעסטוויץ
הגביר מהו' ארי' ליב במהו' יששכר
מרובזוויטץ
הגביר מהו' אשר במהו' דוב בערנ-
שטיין מווישייא

הגביר מהו' אבא במהו' מרדכי
סגל לירקאווסקי מקאלווועריא
הגביר מהו' אהרן במפ"ז אהרן
זאהן מקאלווועריא
הגביר מהו' ארי' ליב במהו' יעקב
ממינסק 2 עקס'
הגביר מהו' אליעזר ליפמאן רא-
טענשטיין ממאהליוו
הגביר מהו' גרשון במהו' דוד כץ
מהוראדנא
הגביר מהו' דוב בער במהו' ישראל
איסר מואגער
הגביר מהו' הלל במה' בנימין
מנייאשטאדט שערוועגט
הגביר מהו' זיסקינד במהו' שמואל
גאלדמאן ממקום הנ"ל
הגביר מהו' זאב במהו' משה בערנ-
שטיין ממקום הנ"ל
הגביר מהו' זלמן במהו' לבי
מקורניטץ
הגביר מהו' זאב במהו' יוסף
מסלוטצק 2 עקס'
הגביר מהו' זאב במהו' אלי' ווילנ-
קען ממונסק
הגביר מהו' חיים ליב במהו' מאיר
מקאוונע
הגביר מהו' חיים בנימין מפינסק
הגביר מהו' יעקב במהו' יוסף
מוויאזין
הגביר מהו' יוסף במהו' טוביה
זאקהיים מווילנא
הגביר מהו' ישראל במהו' לבי
ברעסלאוו מיורבערג
הגביר מהו' יעקב יעקל בלאך
מקאדאן
הגביר מהו' יצחק במהו' שרגא
מבאליטץ

הגביר פו"מ ה' אברהאם
הרבני המופלא מהורר אברהם ראטענשטיין
התו' הגביר מהו' אברהם עדעל
ווארשווי
הגביר ג"כ ה' אבלי פערלס
הגביר פו"מ ה' איצק גאלדשטיין
הגביר פו"מ ה' אלחנן מאנקעוויטש
הגביר הרבני המופלג מהו' אלעזר
אויערבאך
האחים-הגבירים ה' געברידער
גאלדשמיד 2 עקס'
התו' הגביר מהו' גרשון זעליג
ראזענבליטהע מלענשנע
התו' הגביר ה' הירש פערלבאך
הרבני המופלג מהו' הירש שענלאנק
התו' הגביר ה' הירש ראזענשטיין
התו' מהו' הירש גוטענטאג שו"ב
דק"ק פוטציג
התו' הגביר מהו' וואלף מענדעלזאהן
התו' הגביר ה' וואלף מארעוויטץ
הרבני המופלג מהו' וואלף ב"ב
התו' הגביר מהו' קייס אלקנן
פירסטענבערג
התו' היקר מהו' יעקל ליכטענשטיין
התו' הגביר מהו' מאיר זאב
פייערשטיין מקאזומיר 2 עקס'
התו' הגביר ה' מאיר דאווידזאהן
התו' המופלג מהו' משה טארנער
התו' הגביר מהו' שלמה בראף
מאפאלא
הגביר פו"מ ה' שלמה בריללענטער
הבח' התו' כה' זלמן לעפי
הגביר ה' משה שאללע

דעסויא

הגביר ה' וואלף הארנבערג

היקר התו' ה' מענדעל בר"ו
הגביר מהו' יהודא ליב עליג
הגביר ה' וואלף ליליענטהאל
הגביר ה' שלמה כהן

האלבערשטאדט

הגביר התו' ה' אברהם הילדיסהיים
התו' הגביר ה' וואלף בר נתן
הגביר התו' ה' יהודא גרענינגען
התו' מהו' יוסף איגר בהגאב"ד זצ"ל
התו' מהו' ליב קלייא
הגביר התו' ה' ליפמאן בהגאון
מהו' סייסטער ז"ל

האללע

ה' געברידער זימאן
ה' איזראעל הירש ארנגיענבוים

האדזייש

הגביר כה' משה ברא
הרבני מהו' אברהם דאנניג
אלמנת הגביר כ"ה פאלק
הרבני מהו' זעליג קר"פ
הרבני מהו' אדם במ"ו
הגביר מהו' ליב לעססער
הרבני מהו' יוסף יוקנן
הרבני מהו' אברהם בר"ש
הרבני מהו' יוסף ליב

יסטען

התו' כה' ליפמאן וואלפזאהן שו"ב
דק"ק הנ"ל

הקדמה והתנצלות

אברך את ה' אשר יעצני, אף לילות יסרוני כליותי, ויתמכני וינחני במעגלי צדק למען שמו; ואף כי רבות צררוני מנעורי יאמר נא ישראל, בכל אלה עד הנה עזרוני רחמיו יתברך, שלא נשמטה השד של אמינו היא תה"ק מפי היונק משד תנחומיה זבת חלב ודבש; היא נחמתי בעניי, ובאהבתה אשגה תמיד; שתיתי רוויתי כוס אמריה כי נעמו, ועל ברכיה השתעשעתי ושפכתי נפשי תמיד, ובחיקה מצאה היונה העלובה מנוח לכף רגלה, בין זרועותיה ישנתי ינוח לי ובחביקתה השכמתי קמתי ותחי רוחי. — עד כי זכני ה' להיות גם אני מחוברי ספר להורות לעם דרך ה' ככל אבותי הקדושי' זלה"ה. וכל זאת היתה לי מהדרכת אלופי מרקם משקר, ה"ה עטרת ראשי ונזר תפארת ישראל ה"ה מרנא ורבנא קדישא **אאמ"ו** הגאון המפורסם זצוק"ל; דנהירנא כד הוינא טליא, כבר זרזני מאוד ללמוד משניות הקדושה, ולשקוד יום יום על דלתותיה תמיד; ואני בן הייתי לאבי, אני פי מלך שמור — ות"ל כי הצליחו מעשה ידיו עלי, דילי אמרי' דילי' היא, הוא זרע ואני אוכל פריו, ויאורו עיני כי טעמתי מעט הדבש אשר בקצה מטהו יפרח, ויהי גפן אדרת. — וכבר הודעתי בהקדמת ב' הסדרי' שנדפסו בעודי רועה צאן קדשים בק"ק **דעבויא** והמדינה יע"א, מה הנני ומה הבאני לחבר פי' זה על המשנה. — אשר התכלית היותר מבוקש ונצרך לעם ה', כדי ללמוד לשמור ולעשות, לידע בכל דין הנוהג בזה"ז **הלכה פסוקא** בכל פרטיו, ואעפ"כ הנני מזהיר מאוד לבלי להורות ק"ו מתוך הספר הזה, עד אשר יעויין במקום אשר רשמתי עליו. אולם גם בהנך דהלכתא למשיחא, כל שהעניין נראה כמסוגל לקצירי ראי, התיגעתי וה' היה לי לישועה לסקל הדרכים ולפלס היערות, ולישר ההדורים, ככל אשר ידי יד כהה משגת. והתהלה לאל ית' כי שמעה אזני ותבן מדקדקים וקרובי' כמה מצאו דברי פירושי חן בעיני גדולי ישראל, ויזרזוני ויכנסוני לגמור את אשר החילותי למען לזכות הרבים.

אולם ביני ביני רוח ה' נשאתני, ויפרוש סוכת שלומי לרעות עם קדשו, בק"ק **האדזעשן** יע"א היא עיר אלדי' מלאה יראים ושלמים; ושם ישבתי כשש שנים, ושם אולם תורה חתומה נתנה, כי פירושי הי' כרוך מונח בקרן זוית, לאשר אין דפוס מצוי שם בכל הסביב' ההיא. — עד אשר חננני ה' ויעלני לעיר הקדושה הגדולה הזאת, פה נולדה התקוה שוב לשמח נפש אחי יקירי ישראל לברך על המוגמר להוציא לאור

הגביר מהו' יואל לוריא מביהאוו
הגביר מהו' יהודא במהו' שלמה זלמן כץ ממערעטץ
הגביר מהו' יהושע העשיל אשכנזי מהוראדני
הגביר מהו' יצחק במהו' דוב לאסאסנער
הגביר מהו' ליב במהו' דוב לא-סאסנער
הגביר מהו' ליב פישל מהוראדני
הגביר מהו' ליב קדש ממקום הנ"ל
הגביר מהו' ליב משעבנאוויטץ
הגביר מהו' ליב במהו' אביגדור ממינסק
הגביר מהו' ליב במהו' יואל כא-טאן מזאגער קדש
הגביר מהו' מנחם במהו' יששכר מוויאזין
הגביר מהו' מרדכי במהו' יודא שטראשון מווילנא
הגביר מהו' משה במהו' גבריאל ממקום הנ"ל
הגביר מהו' מתתי' במהו' יעקב שטראשון ממקום הנ"ל
הגביר מהו' נחום סג"ל עפשטיין מהוראדני
הגביר מהו' נחום חיים במהו' לבי סג"ל מאיווניטץ
הגביר מהו' פאלק פינקעלשטיין מניישטאדט שערווענט 2 עקס'
הגביר מהו' פייבל רובענשטיין מסלוצק 2 עקס'
הגביר מהו' פסח במהו' יצחק מניישטאדט שערווענט
הגביר מהו' פסח במהו' זעליג אראנזאהן מקאלווואריא
הגביר מהו' לבי במהו' חיים שיש-קאוויטץ ממינסק
הגביר מהו' לבי בן הקדוש מהו' אהרן מקעלעם
הגביר מהו' קלמן במהו' נחמן כץ מניישטאדט שערווענט
הגביר מהו' ראובן במהו' זאב מנאווגראד
הגביר מהו' רפאל חיים במהו' שאול קיטאוויטץ ממינסק
הגביר מהו' שלום במהו' יצחק מרובזעוויטץ
הגביר מהו' שאול במהו' מיכאל ממיר
הרב מהו' שלמה בן המאה"ג מהו' יהודה בעהמ"ח אפיקי יהודא משערשאווע
הגביר מהו' שלום במהו' שלמה זאלקינד מזאגער קדש
הגביר מהו' שלמה זאלקינד במהו' אשר רובענשטיין ממקום הנ"ל
הגביר מהו' שאול במהו' טובי' ווערשעווס
הגביר מהו' שלמה במהו' יוסף יוזפא מהוראדני

קעטין

הערר האפפאגענט B. פרידהייס.

יפרוש כנף סוכת שלומו בהקמיו בלי קץ ותכלית, עלי אני עבדו ועל זוגתי הרבנית מ' דאבריש תחי' לאי"ט היא אשר נשאה ומשכה עמי בעול עד היום הזה — עוד יזכינו ה' לשבת שאנן ושלו יחדיו ונזכה בזקנה ושיב' טובה, ולראות עוד שמחות רבות בזרעינו; ה"ה בנינו נזיר אחיו הרב המאה"ג הקרוב המופלג לשם ולתהלה מהו' ברוך יצחק שליט"א הגאבד"ק לאנדסבערג אשר הרבה מחידושיו כלולים בפירושי זה [בולינא טבא מקרי] [וכתוב ברא"ש דבריו לפעמים מלת אבי, ר"ת ,,אמר ברוך יצחק"] ; ואחיו האברך הרב המופלג המופלא מהו' משה מרדכי שליט"א, אשר גם הוא מבכורי חידושיו בקבוציו זה מובאים כאן וכאן . ואחיהם הקטון גדול יהי' ה"ה הבחור המופלג המופלא כה' יעקב עזרי' שליט"א יחזק ה' לבו לתורה ולתעודה ואחיו ככל מטעי מעשה ידי להתפאר ת"ל, ובנותי היקרות קילא, וגנענדיל, ורבקה שיחיו כולם לאי"ט עם בעליהן הר"ק שליט"א, ובתי העלמה הענא תחי' לאי"ט, וכל נכדינו שליט"א שנזכרו כבר שמותיהם לברכה בהקדמת סדר טהרות שנדפס כבר, ובפרטות נכדי הבחור הקרוב כ' גדלי' ליפשיטץ שליט"א ואחותו מלכה שליט"א, ואחיהם הילד הרך שמואל שליט"א, והבחור כ' מאיר שליט"א , והילד המופלא כ' יעקב קאפיל שליט"א, ונאמני לאנשינו יזכינו ה' כולנו יחד לישב בשלוה לעבוד ה' וללמוד בתורתו מתוך הרחבה, גם עד זקנה ועד שיבה אל יעזבינו אלהי ישעינו, בזכות אבותינו הקדושים ז"ל. ואוקיר אנוש מפז ומפנינים יקרה, ה"ה מעלת לבי הגביר הנכבד לב טהור וכפו יקרה, התו' המופלג וי"א מהו' חיים פירסטענבערג שליט"א; ותיתי לי שמיום שהכרתיו, אתו קביע עלי כגופאי ; וגרם זכור אותו אלהים לטוב, כי הוא ביקרתו ולדקתו, הטריח עמי הרבה בענין הוצאה לאור עולם ספרי זה . — ישלם ה' לו כפעלו משלם, וזכות הרבני' מסייעתו; יהי ה' אלהיו עמו ויעל בגרם המעלות בכל עסקיו, בכל אשר יפנה יצליח וישכיל, ויזכה בזקנה ושיבה טובה בשמחות וששוני' בזרעו וז"ז ע"ע; וכן לכל יקירי יק"ס פה, אשר תמכוני בימין לדקם בזה — ואני תפלה לה' זכות אבותי הקדושי' יעמוד להם :

דברי הכותב לישועת ה' ויתקן כן כבן-נעיר לפני אביו שבשמים פה ק"ק דאנציג אור ליום ה' ער"ח אב לרקם

אנא ד' הושיעה נא לנו בזה לפ"ק

לכותל הגולה מטלית עקורה, גוון הקודה, ולישועת ה' קוה וצופה

הק' ישראל ליפשיטץ

הקדמה והתנצלות

ספרי זה — והרבה התיגעתי עד אשר ת"ל עלתה בידי מצאתי את שאהבה נפשי, שמצאתי דאתא לידי מדפיס א' אשר התרצה להקים דפוס יהדות פה, וקפץ ה' בידו הצליח למצוא אותיות יפות כמכונתן ותמונתן בב' סדרים הקודמין — ועמו התקשרתי בקאנטראקט חזק שידפיס לי אי"ה כל הסדרים זא"ז במהירות אפשרי. ובזה התנצלתי לעיני בני עמי על עיכוב הדפסת הסדרים הבאים אי"ה עד הנה.

ועתה עלי להתנצל עוד לפני הדרת אחי, על אשר אני מדפיס סדר נשים קודם סדר מועד, דאף דלענין הלימוד אין סדר למשנה, ויוכל אדם להקדים איזה שירצה [כב"ק קב"א], עכ"פ לפי הסדר שסדרם רבינו הקדוש אשר בעקבותיו ראוי לנו לילך גם בסדורינו, יש סדר למשנה [כתוס' שם]? והרי הסדר האמיתי הוא זמן נקט מועד קודם לנשים [כשבת דל"א]. אולם דעו נא אחי, כי חיוב אחר חדש הכריחני לעזוב סדר הזה; והוא קיום צואת ע"ר אאמ"ו הגאון זצוק"ל, כי הוא צוה עלי בצואתו, וז"ל שאם ירחיב ה' גבולו של בני הרב ובנו' להדפיס חבוריו, ידפיס מרגניתא שלי על האה"ע [והוא חלק א' מחבוריו הקדושים על הש"ע שהניח אחריו ע"ר זצוק"ל ברכה] ובו רצוף הרבה מהספר בית ישראל של אאמ"ו הגאון הגדול המפורסם מהו' ישראל ליפשיטץ זצוק"ל אבד"ק קליווא, ונודע שמו בעולם לשבח ולתהלה ע"י הגט דקליווא הידוע. והספר הזה הי' בכ"י חבור נפלא בחריפות ובקיאות על האה"ע כולו, ונזכר הספר הזה בעשר הלולים בתשובת הגאון הגדול מהו' יוסף שטיין הרט זצוק"ל. ובעונותי שרבו נשרף הספר כ"י ההוא אצלי, ביום השריפה הנורא' בכ"ד מנחם תקפ"א בעוד שבתי בק"ק ווראניק; לכן חשבתי דרכי — מה זאת עשה אלקי' לי שנתעכבתי באמצע הדפסת הסדרים? אולי שקלתי למטרפסי על שהתרשלתי בעניי להקדים לקיים צוואת מאורן של ישראל ע"ר זצוק"ל. — ולכן התאזרתי עתה להקדים הדפסת. סדר נשים, כדי לחבר ולשבץ טהור בטהור דומה בדומה; ולעטר פירושי כבעיטורי בכורים במרגניתא דלית לה טימא, כהלכה פסוקא, וכהדין גרמיזא הבא באחרונה, אחרון חשוב — זכות אבי מורי הגאון רבן של ישראל זצוק"ל, ואמי הרבנית הצנועה ז"ל יעמוד לי, שעוד תאורנה עיני לחזות מהרה בנועם (ד') כל הששה סדרי' מודפסים עם פירושי אשר חנני ה' בו בעניי, ויצילני בו משגיאות, להאיר עיני בני גילי, אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל, וישמחו בהם לב מבקשי ה': —

ואני טרם אכלה לדבר, אשתחוה ואכרע' לפני ה' אלהי אבותי, ואפרשה כפי אליו להודות על העבר ולהתפלל על העתיד; אנא כיהו חב רשו לה' ולעמו, לב המשתוקק, לחלקת לחוקק, לעבדו שכם א'.

וה"ה הוא הדין. **הו"א** הוה אמינא. **הו"ל** הוה ליה. **הול"ל** הוה לי' למימר. **הומ"ל** הוה מצי למימר. **ה"ט** הייגו טעמא. **הלמ"ם** הלכה למשה מסיני. **ה"נ** הכא נמי, הכי נמי. **הנ"מ** הני מילי, הנפקא מנה. **ה"פ** הכי פירושא. **ה"ק** הכי קאמר. **הר"ז** הרי זה.

זא"ז זה אחר זה. **זה"ז** זמן הזה. **זז"ג** זה וזה גורם. **זל"ז** זה לזה. **זמ"ז** זה מזה.

הדרגמ"ה חרם דרבינו גרשום מאור הגולה. **חוה"מ** חול המועד. **ח"ל** חוצה לארץ.

טבע"י טבועת עין. **טה"נ** טובת הנאה.

י"א יש אומרים, י' אמות. **יו"כ** יום כפורים. **י"ח** יש חולקין. **י"ט** י' טפחים, יום טוב.

כ"א כל אחד, כי אם. **כה"ג** כהאי גונא, כהן הגדול. **כוה"ג** כהן הגדול. **כ"י** כביכול. **כ"כ** כמו כן, כל כך. **כמ"ד** כמאן דאמר, כמו דכתיב. **כנ"מ** כנכסי מלוג, כנגד מדה. **כ"ע** כולה עלמא. **כרו"פ** כריתי ופליתי. **כ"ש** כל שהוא.

ל"א לא אמרינן. **ל"ג** לא גזרו, לא גרסינן. **ל"ד** לאו דוקא, ל"י למד יום. **ל"ל** למה לן. **ל"מ** לולא מסתפינא. **ל"צ** לא צריכא. **ל"ק** לא קשיא, לא קאמר. **לק"ט** לקבל טומאה. **לק"מ** לא קשה מידי. **ל"ש** לא שנא. **לש"ש** לשם שמים. **ל"ת** לא תעשה.

מ"א מסכה א'. **מ"ב** מסכה ב' וכו'. **מג"א** מגן אברהם. **מ"ד** מסכה ד', מאן דאמר. **מדה"י** מדינת הים. **מד"ס** מדברי סופרים. **מהב"ע** מלוה הבא' בעבירה. **ממ"נ** ממה נפשך. **מנ"ל** מנא לן. **מעל"ע** מעת לעת. **מעש"נ** מעשר שני. **מ"ש** מאי שנא, מה שכתב. **משא"כ** מה שאין כן. **משבה"ל** משבכת לה.

נ"ט נותן טעם. **נ"מ** נפקא מנה, נכסי מלוג. **נמ"ל** נכסי מלוג.

סד"א סלקא דעתך אמינא. **ס"ל** סבירא לי'. **ס"ס** ספק ספיקא. **ס"פ** סוף פרק.

ע"א עד אחד. **עאכ"ו** על אחת כמה וכמה. **ע"ג** על גבי. **ע"ד** על דעת. **ע"ה** עם הארץ. **עוי"ל** עוד יש לומר. **ע"ז** על זה, עבודה זרה. **ע"י** על ידי. **עי"ז** על ידי זה. **עי"כ** ערב יום כפור. **עבלה"ט** עד כאן לשונו הטהור. **ע"כ** עד כאן, על כרחך. **עכ"ל** עד כאן לשונו. **עכ"פ** על כל פנים. **ע"מ** על מנת. **ע"ע** על עצמו. **ע"ש** ערב שבת, עיין שם, על שם.

פתח התיבה

והוא לוח ראשי התיבות שבספר זה, מסודרים על פי א. ב
אמנם ידיע להוי כי כל ראשי תיבות שתחלתן אחת או שתים מאותיו
השימוש כמו ב. ד. ה. ו. כ. ל. מ. ש. לא יבקשו ולא ימצא
בסדר האות השמושי, ויבוקש הדרש וימצא כתוב, בהאות השרש
הראשון כי שם ביתו. למשל, במלת דבלא"ה לא ימצא באות ד
רק יסיר הד שהוא אות השמוש, ויחפש וימצא באות ב, ולמראה עיני
ישפוט, שרציתי לומר דבלאו הכי. וכן בכל דבר ועניין.

א' אחד, **א"א** אי אפשר, אין אומרים, אי אמרת, אשת איש, אי
אדם. **או"א** אביו ואמו. **אח"כ** אחר כך. **אחמ"כ** אחר מקילי
כבודו. **א"י** אינו יכול, ארץ ישראל. **אי"ל** אין לומר. **אילה"**
אין להקשות. **אישלד"ע** אין שליח לדבר עבירה. **א"כ** אם כן
א"ל אמר לי'. **אל"כ** אם לא כן. **אלת"ת** אי לא תימא הכי
אמ"ט אינו מטמ'. **א"נ** אי נמי, אינו נאמן. **א"ע** את עצמו
אע"ג אף על גב. **אע"כ** אלא על כרחך. **אעפ"י** אף על פי
אפ"ה אפילו הכי. **א"צ** אינו צריך. **א"ת** אם תאמר, אל תעשה
את"ל אם תמצי לומר.

בא"י בארץ ישראל, ברוך אתה ה'. **בדיע'** בדיעבד. **ב"ד**
בית דין. **ב"ה** בית הלל, ברוך השם. **בו"ת** בנו ותלמידו
בזה"ז בזמן הזה. **ב"ח** בן חורין, בעל חוב. **ב"י** בית יוסף
ביה"כ בית הכנסת. **ביהמ"ד** בית המדרש. **ביהמ"ק** בי
המקדש. **ביה"ק** בית הקברות. **בל"א** בלשון אשכנז. **בלא"ה**
בלאו הכי. **בל"ז** בלא זה. **בעה"ב** בעל הבית. **בע"ח** בעל
חיים, בעל חוב. **בעת"ש** בעל תשובה. **בפנ"ח** בפני נחתם
בפנ"כ בפני נכתב. **בפ"ע** בפני עצמו. **ב"ש** בית שמאי
בית שמואל. **בשכמל"ו** ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ג"כ גם כן. **ג"ט** ג' טפחים. **ג"פ** ג' פעמים. **ג"ש** גזירה שוה:

ד"א ד' אמות, דבר אחר. **ד"ה** דבור המתחיל דף ה'. **דהמע"ה**
דוד המלך עליו השלום, דהמוציא מחבירו עליו הראי'. **דו"ד** דין ודברים:
דפה"ח דברי פי חכם חן. **דשיל"מ** דבר שיש לו מתירין. **ד"ת** דין תורה:

מסכת יבמות

פרק א חמש עשרה נשים[1]) פוטרות צרותיהן[2]) וצרות צרותיהן[3]) . מן החליצה ומן היבום עד סוף העולם[4]) ואלו הן , בתו ובת בתו ובת בנו[5]) בת אשתו ובת בנה ובת בתה[6]) חמותו[7]) ואם חמותו ואם חמיו, אחותו מאמו ואחות אמו ואחות אשתו, ואשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא היה בעולמו[8]) וכלתו[9]) הרי אלו פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום עד

פ"א 1) °דכ"א עריות אסורות מדאו', ו' מהן א"א שיכשאו לאחיו שאביו, לאסורו' לו, והן הנזכרי' להלן במ"ג; וט"ו הנשארות הן שנשנו כאן: 2) דבנשאת א' מהן לאחיו, ולו ג"כ אשה אחרת, ומת אבלא בנים, ואין לו אח אלא זה שאחת עליו ערוה, שתיהן פטורו' מחליצ' ומיבום: 3)* שאם הי' לו עוד אח אחר שאינן קרובות לו, שנתיבמה לו צרת הערוה, ולו עוד אשה אחרת, ומת גם הוא בלי בנים, פטורות שתיהן מחליצ' ומיבום מהאח הג' שהי' לו קורבה שבית אח הראשון: 4)ר"ל אפי' צרת צרתה וכו':)*הנך ג', בבתו ובנו מאנוסתו מיירי, דאלו מאשתו, הייכו בת אשתו ובנה דתני להלן [ותנא קורבה קורב' נקט ברישא, בתו ובת בתו וכו', הן ג' דורות לחמס דידי'; והדר נקט ג' דורות למטה דאשתו; ואגבה נקט נמי ג' דורות למעלה דאשתו, חמותו ואם וכו', דלמעל' דידי' אי אפשר דלנקט, דהרי כולן אסורו' לאחיו, דמתני' כמ"ד אנוסת אביו אסור', כר"ב מ"ג; והדר תנא ב' דורות דאחוה דידי', כאחות אמו ואחותו מאמו; והדר נקט חד אחות האסור' מקורב' דאשתו; והדר תנא ב' דורות באישות דקורב' דילי', כאשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא הי' בעולמו; ולבתר כולהו תנא כלתו, שהיא אישות של קורב' לחמס דידי']: 6) הקדים בת בנה לבת בתה, מדמוקדמין בקרא סוף פרשת עריות; משא"כ ברישא מדאיירי בנת, הקדים נמי בת הבת לבת הבן: 7) שמת בעלה ונשא' אחיו שאביו: 8)* שמעון שייבם אשת ראובן, ומת שמעון בלי בנים, אסור' האשה שייבם שמעון, ללוי שנולד אחר

פ"א פרק א'. פ"ב פרק ב' וכו'. פו"ר פרי' ורבי'. פ"ק פרק ק', פרי קדש. פ"י פני יהושע.

צ"ג צדיקים גמורים. צ"ל צריך לומר. צעב"ח צער בעלי חיים.

ק"ו קל וחומר. קיי"ל קיימא לן. ק"ל קשי' לי, קשיא לי' קמ"ל קא משמע לן. ק"ש קריאת שמע.

ראב"י ר' אליעזר בן יעקב. ר"ה ראש השנה. רשות הרבים. רה"י רשות היחיד. ר"ה ראש קדש. רט"ז רבינו טורי זהב. ר"ל רצה לומר, ריש לקיש. רלח"מ רבינו לחם משנה. ר"מ ר' מאיר. רמל"מ רבינו משנה למלך. ר"ע ר' עקיבא. רפ"א ריש פרק א'. רפ"ב ריש פרק ב'. רפ"ק ריש פרק קמא. ר"ש ר' שמעון. רשב"ג רבן שמעון בן גמליאל. רתוי"ט רבינו תוספות יום טוב.

ש"ז שכבת זרע. שלב"ע שלא בא לעולם. ש"מ שכיב מרע. שמע מינה. ש"ע שולחן ערוך. ש"פ שוה פרוטה. ש"צ שליח צבור. ש"ש שומר שכר.

ת"ה תלמוד חכם. ת"ק תנא קמא.

מצאתי כתוב לומר קודם הלמוד כל זה ויועיל להציל משכחה בעזה"י:

יהי רצון מלפניך ה' אלהי וא"א שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה ח"ו וישמחו בי חבירי, שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור, ולא על אסור מותר, ולא יכשלו חבירי בדבר הלכה, ואשמח בהם: יהי רצון מלפניך ה' או"א שתאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשל וטעות הן בדיני איסור והיתר הן בדיני ממונות הן בהוראה או בלימוד, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתיך; ומה שהגיתי כבר העמידני על האמת כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה:

יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב צור תעודה התום תורה בלמודי (כל זה יאמר ג"פ ישר והפוך):

בא"י למדני חוקיך (ג"פ ישר והפוך):

שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות שאו ידיכם קודש וברכו את ה' יברכך ה' מציון עושה שמים וארץ:

לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד יה בוה, בשם כל ישראל הריני רוצה ללמוד כדי שיביאני התלמוד לידי מעשה ולידי מדות ישרות ולידי ידיעות התורה:

זכור לעבדיך על אשר יהלתני (יאמר י"פ):

מת אחיו, צרתה מותרת 17) וכל היכולת למאן 18) ולא מיאנה 19) צרתה חולצת ולא מתייבמת 20): ג שש עריות חמורות מאֵלו, מפני שנשואות לאחרים 22) צרותיהן מותרות 23) אמו, 220) ואשת אביו, ואחות אביו, ואחותו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אחיו מאביו 24): ד ב"ש מתירין הצרות 25) לאחין, וב"ה אוסרין, חלצו 26) ב"ש פוסלין מן הכהונה 27) וב"ה מכשירין 28) נתייבמו, ב"ש מכשירין 29) וב"ה פוסלין 30) אע"פ שאלו פוסלין ואֵלו מכשירין, לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל 31) ולא ב"ה מב"ש 32) כל הטהרות והטמאות שהיו אֵלו מטהרין ואֵלו מטמאין, לא נמנעו עושין טהרות אֵלו על גבי אֵלו 33):

שנתגרשה הצרה: 18) שהערוה קטנה: 19) ומת בעלה: 20) דקדושי קטנה אינן רק מד"ס: 21) מט"ו הנ"ל: 22)* ר"ל קודמתן היא 23
שא"א שינשאו כ"א לאחרי', ולא לאחיו של זה מאביו: 23)* בין שהיו נשואות שתיהן לאחרים, או לאחיו באיסור, צרותיהן מותרות להנשא או להתיבם אחר מיתת הבעל; אבל ט"ו עריות הנ"ל, דוקא בנשואי' לאחרי' צרותיהן מותרות [וצ"ל דלהכי קאמ' "מפני שנשואות לאחרי'" גלא קאמ' מפני שאסורו' לאחיו? דדלה לאשמועי' דגם בנשואות לאחרים בהיתר, אפ"ה צרותיהן מותרות]: 220)* אפי' היא אנוסת אביו אסורי' להנשא לאחיו שאביו. ואנן קיי"ל דאנוסת אב מותרת לבן [אה"ע ט"ו ה']: 24)* שהי' לו בנים ומת, ונשאת לאחר ומת גם הוא, צרתה דהיינו אשת האחר, מותרת לאחי הבעל הראשון: 25) של ט"ו הנשים הנ"ל: 26) הצרות: 27) אוסרי' החלוצ' מלהנשא לכהן: 28) מותרת לכהן, מדא"ל חליצ': 29) לכהונ' כשנתאלמנ' מהיבם: 30)° מלהנשא לכהן ומלאכל תרומ', דמדנבעלת לפסול לה כעשת זונה: 31) צ"ל אלא לצרה עצמ' דב"ה שרו לה לשוק, ולב"ש אסור', הודיעו ב"ה לב"ש; דאילו בני צרות שכולהו משוק, לא היו צריכי' להודיע להם, דאף לב"ש שרו בקהל, דהרי גם לדידהו רק חייבי לאוין נינהו, ככל יבמי לשוק; 32) אף שבני הצרות שנתיבמו כדברי ב"ש, ממזרי' הם לב"ה, דבני חייבי כריתות נינהו, אפ"ה נשאו זמ"ז, שהיו מודיעי' זל"ז: 23) להשאיל כליהן זמ"ז, שהיו מודיעין זל"ז כלי שהקילו בו לפי סברתם:

סוף העולם, וכלן [9] אם מתו [10] או מיאנו [11] או נתגרשו, או שנמצאו אילוניות [12] צרותיהן מותרות, ואי אתה יכול לומר בחמותו ובאם חמותו ובאם חמיו שנמצאו אילוניות או שמיאנו [13]: ב כיצד פוטרות צרותיהן היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו, ולו אשה אחרת, ומת [14] כשם שבתו פטורה כך צרתה פטורה, הלכה צרת בתו ונשאת לאחיו הב׳, [15] ולו אשה אחרת, ומת, כשם שצרת בתו פטורה כך צרת צרתה פטורה, אפילו הן מאה [16] כיצד אם מתו צרותיהן מותרות? היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו, ולו אשה אחרת, מתה בתו או נתגרשה [16a], ואחר כך

מיתת ראובן, בין שייבמה שמעון ואח"כ לוי, או איפכא: 9) כל העריות הנ"ל: 10) בחיי אחיו: 11) *בחיי אחיו; ואף דאין מיאון רק ביתומ׳ קטנה שקדשה אמה או אחיה, שקדושיה מד"ס, והכא בבתו ע"כ אביה קיים? משכח"ל בקידש׳ אביה לאחר, ונתגרשה בעוד׳ קטנה, דשוב אין לאביה רשות בה, ונשאת שוב הקטנה לאח אביה, שגם זאת קדושיה מד"ס ותוכל למאן. וזו היא יתומה בחיי אב: 12) *שאינה יולדת. וסימניה, שאין לה דדי׳, ואותו מקום אינו גבוה, ותשמיש קשה לה, וקולה עבה כאיש. וי"א דבחד מהנהו סגי [אה"ע קע"ב]; וכ"ש בת ל"ה שנים ויום א׳ שאין לה עדיין ב׳ שערות עומדות תכופים במקום ערוה, וגדולות כדי להכפל בפי הזוג, אז אף בלי שאר סימני׳ דינה כאיילונית. ונשי׳ נאמנו׳ בכל בדיקות הללו [שם קנ"ה]. וכל ערוה שהיא איילוני׳, אפי׳ הכיר בה אחיו כשנשא׳ ולא הי׳ מקחו בטעות, אפ"ה מדלא חזיא ליבום, לא מצטרפא לאותו בית: 13) *שהרי ילדה קודם שנשא׳ אחיו, ואיילונית לא ילדה; וכ"כ אי אפשר שתמאן באחיו, דהרי מדילדה קודם שנשאה אחיו אסורה למאן עוד; ואף דמשכח"ל במיאנה באחיו ונשאת אח"כ לאחר? עכ"פ זאת פשיטא שצרתה מותרת, מדלא היתה צרתה כשהיא ערוה: 14) ואין שם אח רק זה: 15) שייבמה אח האחר: 16) אחים; שחזר אח הג׳ וייבם צרת צרת הערוה, ומת גם זה, כל נשי׳ פטורות; וכן לעולם: 16a) *וכ"ש במיאנה או נמצאת איילוני׳, דהו"ל כלא נתקדשה: 17) *דנשאת נפילה לא היתה צרתה; וכ"ש בנשאת ערוה ליבם, אחר

שניות מדברי סופרים [18]) אסור קדושה[180]), אלמנה לכהן גדול [19]), גרושה וחלוצה לכהן הדיוט [20]), ממזרת [21]) ונתינה [22]) לישראל, ובת ישראל לנתין וממזר [23]): ה מי שיש לו אח מכל מקום [24]) זוקק את אשת אחיו ליבום [25]) ואחיו לכל דבר [26]) חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית [27]) מי שיש לו בן מכל מקום [24]) פוטר אשת אביו מן הייבום, וחייב על מכתו ועל קללתו[280]) ובנו לכל דבר [26]) חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית: ו מי שקדש אחת משתי אחיות [29]) ואינו

---

18)* עריות שאסרום הסופרים, והם עשרים (א) אם אביו, (ב) אם אמו, (ג) אם אבי אביו, (ד) אם אבי אמו, (ה) אשת אבי אביו, (ו) אשת אבי אמו, (ז) אשת אחי אביו מאם, (ח) אשת אחי אמו מאם או מאב, (ט) בת בת בנו, (י) בת בת בתו, (יא) בת בן בנו, (יב) בת בן בתו, (יג) בת בת בת אשתו, (יד) בת בן בן אשתו, (טו) אם אם אם אשתו, (טז) אם אם אבי אשתו, (יז) אם אב אם אשתו, (יח) אם אב אבי אשתו, (יט) כלת בנו, (כ) כלת בתו; וי"א שגם (כא) אשת אבי אם אביו, (כב) ואשת אחי אבי אביו מהאב, (כג) ואחות אבי אביו, מאב או מאם, (כד) ואחות אם האם, אסורין; נמצא דלי"א כ"ד נשים אסורי' מד"ס. וי"א דאשת חמיו ואשת חתנו ג"כ אסורי' ואפי' להאוסרי' י"א דבשנכנס א"צ להוציא'. אמנם א, ב, ה, יט אין להם הפסק לכ"ע; ט, י, יא וכו' עד יח, לרמב"ם יש להן הפסק, ולא לב"י [אה"ע טו], והשאר לכ"ע יש להם הפסק (שם): 180)*היינו כל אשה שאינה אסור' מקורבה, רק משום קדושת יחוס זה מזה: 19)*שהיא יבמה שנפלה לפני כה"ג: 20)*שנשאה אחיו בעבירו', או שהי' אחיו חלל, דגם חלול' אסור' לכהן מד"ס: 21)עי' פ"ד מי"ג: 22) הם הגבעוני', ועי' פ"ק מ"ג: 23)כל אלו אינן מתיבמין, דאין עשה דוחי' ל"ת, דגזיר' ביא' ראשונ' אטו שניי'; ואעפ"כ חוללות, מדתפסו קדושין בחייבי לאוין: 24)*אפי' ממזר או סומר [אה"ע קנ"ו]: 25)*או לחליצ': 26)ליורשו ולטמ' לו: 27)דולד אינן נחשבין זרעו: 28)*אפי' ממזר או סומר או גוסס; ואפי' זרע זרען עד עולם [קנ"ו]: 280)*בעשה אביו תשוב' דאל"כ פטור מדאינו עושה מעשה עמך: 29)* וה"ה אשה ובתה וכדומ', רק אורס'

פרק ב כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו [1] שני אחים, ומת אחד מהם, ונולד להם אח, ואח"כ ייבם השני את אשת אחיו [2], ומת [3], הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו, והשנייה משום צרתה. עשה בה [4] מאמר [5] ומת [6] שנייה חולצת ולא מתייבמת [7]: **ב** שני אחים, ומת אחד מהן, ויבם השני את אשת אחיו ואחר כך נולד להן אח, ומת [8], הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה משום צרתה [9] עשה בה מאמר ומת, השנייה חולצת ולא מתייבמת [10], רבי שמעון אומר [11] מייבם לאיזו מהן שירצה, או חולץ[11o] לאיזו מהן שירצה: **ג** כלל אמרו ביבמה, כל שהיא אסורה איסור ערו'[12o] לא חולצת ולא מתיבמת [13] איסור מצוה, ואיסור קדושה [14], חולצת ולא מתייבמת, אחותה [15] שהיא יבמתה [16], חולצת או מתיבמת [17]: **ד** איסור מצוה

פ"ב 1) ר"ל כיצד אשת אחיו שלא וכו' פוטרת צרתה: 2) ולו ג"כ אשה אחרת: 3) גם השני בלי בנים: 4) האח השני: 5)*מדאורי' עשה כקנית בביא' בלי שום אמירי', רק חכמי', תקנו שיקדשנה בכסף או בשטר ויאמ' לה בב' עדי' „הרי את מקודשת לי בזה"; וזה נקרא מאמ' בכל מקום: 6) קודם שבעלה: 7) דמאמר קונה קצת של"ס, והו"ל איך מקצת צרה לאשת אחיו שלא הי' בעולמו: 8) המיבם: 9) אף שכשנולד כבר נתיבמ': 10) אף שכבר תני בבא זו, נקט לה הכא איידי רישא: 11) דר"ש מתיר בנתיבמ' ואח"כ נולד: 11o)*אף שהאשה חולצת ולא האיש, עכ"פ מצריך שיתכוין האיש להתיר' בחליצ', להכי נקט שפיר חולץ בכולה מתניתן: 12)*כט"ו נשים [רפ"א]: 13)*כמוה כצרתה; וה"ה איילונית ואשת גר. אבל עקרה או זקנה, שרי ליבום וחליצ' [אה"ע קע"ב]: 14) מפורש בס"ד: 15) של ערוה: 16) כגון שנפלו לו ב' אחיות מב' אחיו, ואחת מהן ערוה עליו: 17) דלא פגע באחות זקוקתו, דערוה אינה זקוקה לו:

השפחה ונשתחררה, או על הנכרית ונתגיירה הרי זה לא יכנים ואם כנס [42]) אין מוציאין מידו [420]) הנטען על אשת איש, והוציאוה מתחת ידו [43]), אף על פי שכנס יוציא [44]):

ר"ל אם האחין [וכתיב יעתיד במקום עבר] „יקום על שם אחיו", לירשו כשייבם אשתו. ובכור לאו דוקא, דאפי' אח אחר יכול ליבם, אלא דהמיבם דינו כבכור, שאינו נוטל בראוי כבמוחזק. מיהו מדכתיב אשר תלד בלשון עתיד דרשינן לקרא כמי איבמה, דהיינו פרט לאיילונית שאינה יולדת, דאינה מתיבמת [ואגב גררא דאם כנס אינו מוציא, נקט להך מתני' הכא, ועיקר מקומו לקמן בהחולץ]: 41)*ר"ל שנחשד שבעלה: 42)*אפי' רק קדשה [וי"א]: 420)*אפי' וודאי בא עליה: 43)שגרשה בעלה ע"י חשד הנ"ל: 44)*וקיי"ל דיש ז' חלוקי דינים; (א) ביש ב' עדי קנוי וסתיר', וכ"ש ב' עדי טומ', או אפי' בא אחר שכנסת לנחשד והי' לו בנים ממנה, כופין שיוציא' הבעל והחשוד [אה"ע י"א כ"א]; ואפי' אותו שזנתה עמו ועד אחר מצטרפין לאסרי' על בעלי' [קט"ו כ"ש סקכ"ח]. (ב) וביש רק ב' עדי יחוד, אין כופין לבעל להוציא, וכ"כ להחשוד [י"א ב"ש שם סקי"א]. (ג) וביש ב' עידי כעור, שנשקתו או נשקתו האשה [עה"ג כ"ז וכ"ח], או עומדת לפניו ערומ', או שוכבי' זע"ז בלי קרוב בשר, אפי' לא ראו ב' העדי' ביחד, יש חלוק, אם יש ג"פ קול בעיר יום ומחצה שלא מחמת עדי הכיעור, שזנתה עם הנחשד, ולא היו שם אויבי' להם או לבעל או לאבותיהן, שנתלה שהאויבי' הוציאו הקול, אז לבעל אין כופין להוציא ואין מיעלין לקיימה, אבל לנחשד אסורי' לכתחילה, ואם כנסה ויש לה בני' מנחשד, לא תצא; ובאין קלא כנ"ל אפי' אין לה בני' מנחשד, בנשאת לא תצא. וי"א דבעדי כיעור עם קלא כנ"ל, כופין אפי' לבעל שיוציא' באין לה בני' ממנו. ובקלא לריעותא, אין כופין לבעל, אבל לחשוד כופין להוציא' אפי' בקלא לריעות' באין לה בני' מחשוד [שם ס"א ואחרוני']. (ד) וביש ע"א אטומ' ולא קדמ' קנוי וסתיר, לאו כלום הוא, והרבה קרובי' כע"א דמו; מיהו במהימן ע"א לבעל כב' עדי', אז חייב להוציא' אבל אין כופין אותו [קט"ו ס"ו וקיע"ח ס"ט], אבל לנחשד בין כך וכך אסורי', דלא גרע מלעז בעלמ' דאסורי' לו [ב"ש י"א סק"ז]. מיהו ע"א אכיעו' אפי' מהימן לי' לבעל כב' עדי', אפ"ה מותרת לו וגם לנחשד [ב"ש י"א סקי"ד וקט"ו סקכ"ה. ובח"מ י"א סק"א יש ט"ס כדמוכח מגוף התשו' במיי' תכ"ה אחר הלכ' סוט'. ואפשר דלח"מ בינ"א בכיונת ומאמינו, עכ"פ דבאי' להוציא']. (ה) אם ראה הבעל בעצמו שזנתה, או שאמרי' לו אפי' אשה קרובי' לו או לה שזנתה והוא מאמינה, אסורי'

יודע איזה מהן קדש [30] נותן גט לזו וגט לזו [31] מת ולו אח אחד חולץ לשתיהן [32], היו לו שנים אחד חולץ ואחד מייבם [33] קדמו וכנסו [34] אין מוציאין מידם [35]: ז שנים שקדשו שתי אחיות [36] זה אינו יודע איזו קדש, וזה אינו יודע איזו קדש, זה נותן שני גיטין וזה נותן שני גיטין [31], מתו, לזה אח, ולזה אח, זה חולץ לשתיהן [32], לזה אחד ולזה שנים, היחיד חולץ לשתיהן [32] והשנים אחד חולץ ואחד מייבם [33], קדמו וכנסו אין מוציאין מידם [35], לזה שנים ולזה שנים, אחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לאחת, אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה, ואחיו של זה מייבם חלוצתו של זה [38], קדמו שנים וחלצו, לא ייבמו השנים [39] אלא אחד חולץ ואחד מייבם [33] קדמו וכנסו אין מוציאין מידם [35]: ח מצוה בגדול ליבם [40] ואם קדם הקטן, זכה, הנטען [41] על

דמלת׳ כקט, דאחיו׳ מחלפן טפי: 30)*ואפי׳ לא הוכרו בשעת קידושין; דאפי׳ קדושין שאינן מסורין לביא׳ הוה קידושין לקומר׳ [אה״ע מ״א]: 31)מספק אחות אשה: 32)* דיבומי ברישא לא, שמא פגע באחות זקוקתו; ולחלוצי לא׳ וליבומי לב׳ כמי לא, דאחות חלוצה אסו׳ מד״ס. אבל אי״ל בכה״ג מדאיכ׳ עולה ליבום איכ׳ עולה לחליל׳ כיון דרק מכח ספק איכה מתיבמת: 33)ר״ל אם ירצה, ייבם אחר שחלץ אחיו לאחותה, דאם זו יבמתו, שפיר, ואם אחות יבמתו, מדחלץ אחיו להיבמ׳ פקע הזיקה, ולא פגע באחות זקוקה: 34)*בלא כחלכו בב״ד; אבל בכחלכו ועברו יוליאו: 35)אפי׳ מאותו שככם ראשון באיסו׳ ופגע באחות זקוקתו, עכ״פ השתא דככס אחיו פקע זיקי׳ לאפרע; ות״ש אם רק קדשו קודם שכחלצו, דלא עשו איסו׳, לא מפקינן מנייהו: 36)והם ככרים: 37)*אף שהן כהני׳, חלולי׳ מד״ס, והו״ל ספק דרבנן: 38)דממ״כ אם זו יבמתו שפיר, ואם יבמת האחר היא, הרי חללה כבר מאחי בעלה; ואחות זקוקתו לא הוה, דהרי משחלץ אחיו לאחותה פקע הזיקה: 39)דהראשון אסו׳ ליבם, שמא פגע באחות זקוקתו: 40)דאע״ג דבכל התורי׳ אין מקרא יוצא מידי פשוטו, הכא גמרינן דה״פ, ,,והיה הבכור אשר תלד״,

כ״ד [52]), וכולם [53]) שהיו להם נשים [54]) ומתו, מותרות לינשא להם, וכולן [55]) שנישאו לאחרי׳, ונתגרשו או שנתאלמנו, מותרות לינשא להן [56]), וכולן מותרות לבניהם או לאחיהם [57]) :

פרק ג ארבעה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות [1]), ומתו הנשואים את האחיות תרי אלו הולצות ולא מתייבמות [2]), ואם קדמו וכנסו יוציאו[02]) ר׳ אליעזר אומר בית שמאי אומרים יקיימו ובית הלל אומרים יוציאו [3]) : ב היתה אחת מהן אסורה על אחד איסור ערוה [4]) אסור בה ומותר באחותה והב׳ אסור בשתיהן[04]), איסור מצוה [5]) ואיסור קדושה [6]) חולצות ולא מתייבמות [7]) : ג היתה אחת מהן אסורה על זה איסור ערוה, והשנייה אסורה על זה איסור ערוה, האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה, וזו היא שאמרו [70]) אחותה [8]) כשהיא יבמתה או הולצת

נפש ידחיק מזה [אה״ע י״ג]. [53])המביא גט, והמעיד לאשה, וקנס הנ״ל : [54])בשעת מעשה : [55])הנשי׳ הללו : [56])להמביא גט וחביריו הנ״ל : [57])*דאין אדם חוטא בשביל קרוביו ; וכ״ש דמותרת לאביהן, שהבן נוח מלזנות עם אשת אביו. וכל אלו האסורי׳ לכנס, אם כנסו לא יוציאו :

פ״ג [1])*ה״ה אשה ובתה וכדומ׳ רק נקט הכך, משום דמאשה אל אחותה ילפינן לרות : וג׳ אחין מפורש במ״ד : [2])דא״א ליבם אחר שחלץ אחיו לאחותה, מדעכ״פ נאסרי׳ עליו שעה א׳, פגע באחות זקוקתו : [02])*דזיק׳ אוסרת מדרבנן : [3])°ולרבנן ב״ה לקולא, והכי קיי״ל : [4])כגון חמותו וכדומ׳ : [04])*דמדשתיהן מותרת לו, הו״ל כל אחת אחות זקוקתו. מיהו בנפלה חמות תחלה ואח״כ נפלה אחותה, כשייבם הקטן את אחותה, הו״ל חמות לגבי אידך כיבמ׳ שהותר׳ ונאסר׳ והותר׳, דתחזור להיתיר׳ הראשון : [5])שניות מד״ס :
[6])°ר״ל ערוה שאסורי׳ מלד יקום כפ״ב מ״ג : [7])דמדאו׳ רמיא קמי׳ :
[70])לעיל ס״ב מ״נ : [8])של ערוה : [80])דלאו אחות זקוקתו קנסינן :

ט המביא גט ממדינת הים, ואמר בפני נכתב ובפני נחתם 45) לא ישא את אשתו 46) מת, הרגתיו 47), והרגנוהו לא ישא את אשתו 46) ר' יהודה אומר הרגתיו לא תנשא אשתו 48) הרגנוהו תנשא אשתו 49): י החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה 50) הרי זה לא ישאנה 51) מיאנה או שחלצ' בפניו, ישאנה, מפני שהוא

לבעל ולקשור [קט"ו ס"ז]. מיהו בהי' לו קטט עמה, איכו כאמן לומר שמאמין לדברי העד. וי"א דבזה"ז שיש קדר"ג שלא לגרש אשתו בע"כ, איכו כאמן לומר שמאמיכה או שמאמין לדברי העד, וכופין אותו לשמש עמה [קיג"ח ס"ט]. (ו) ואם האשה בעלמ' אמרה שזכתה, אם רגלים שזכתה, וגם אין סברא ככגדה שלא זכתה, אסור' גם לבעל; אבל במסתבר בשום לד שלא זכתה, אף שגם רגלים לדבר להיפך, איכה כאמכת. מיהו אפי' אין רגלי' לדבר שזכתה, והוא מאמיכ' קייב להוליא', אבל אין כופין אותו, דאין ב"ד כופין רק ביש ב' עדי' [קט"ו ס"ו ואחרוכי' שם]. אבל לבועל בכל האופכיי' אסור', דהא שויא כפשא לגבי' חתיכה דאיסור' (ז) ובכטען אפכויה וידע שבא עליה מלוה לככסה, אבל אין כופין [קע"ז]. ובהבטיח לה שישאכה, כ"ל דקייב לשאה, דהו"ל כהבטיח לה דבר באתככה [סםקע"ז]; ולא דמי לטול דיכר והעברכי דאין לו רק שכרו [כח"מ רס"ד ס"ו]? דהתם בהבטיח לו יותר מהראוי, משא"כ הכא ראוי לה שישאכה עקב בשתה גם בלי הבטחי' [כס"י קע"ז], לפיכך הדר הו"ל כרפוא' דקייב ליתן לו כמו שהבטיח, כמבואר בק"מ [שם]. ואף דלא קכו מידו, שכירות א"ל קכיין [כח"מ קפ"ב, וע"י תשו' שב יעקב אה"ע סי' ג']. וכ"ל דבמככיש' אף דא"ל שבוע' [כאה"ע כ"ב ב"ש סק"ה], הייכו רק לעכיין לזון הילד, אבל לעכיין לישא אותה, קייב לשבע; ואדרבה ראוי לדיין להקמיר, בטכסיסי שבועתו, מדמסתבר שלא יודה כ"כ בקלות מקמת בושה [כח"מ פ"ז ס"כ]. ואם הוא כהן, עי' לקמן בפירושיכו פ"ו: 45)דכך לריך שיאמר כרפ"ק דגיטין: 46)מדסמכו אעדותו: 47)או או: 48)אפי' לאחר אסור' מדהוא רשע: 49)*דכעשה כאומר אכי הייתי עם הורגיו. ואכן קיי"ל דאין אדם משים עלמו רשע, ופלגיכן דבורי' [י"ז ו']: 50)שכדרה הכא' מבעל' ולא היפר לה, והחכם לא מלא פתח לכדרה: 51)דיקשדוהו: 52)ר"ל אע"ג דמיאן סגי בב', רגילות להיות בב"ד. ואפי' רק בב' ליכא קשדא [וגם סם כקראי' ב"ד (ככתובו' בב"ס). טיבו לע"ג דבזי, נמל

עשה בה מאמר ומת, נכרית חולצת ולא מתייבמת: **ז** ג' אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ואחד נשוי נכרית, מת אחד מבעלי אחיות, וכנס נשוי נכרית את אשתו, ומתה אשתו של שני, ואחר כך מת נשוי נכרית, הרי זו [17] אסורה עליו עולמית, הואיל ונאסרה עליו שעה אחת [170], שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ואחד נשוי נכרית, גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו, ומת נשוי נכרית, וכנסה המגרש, ומת, זו היא שאמרו וכולן שמתו או נתגרשו צרותיהן מותרות [18]: **ח** וכולן [19] שהיו בהן [20] קדושין או גירושין בספק, הרי אלו חולצות [200] ולא מתייבמות כיצד ספק קדושין, זרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה [21], זהו ספק קדושין [22], ספק גירושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים, יש עליו עדים, ואין בו זמן, יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד, זהו ספק גירושין [23]: **ט** שלשה אחין נשואין שלש נכריות [24], ומת אחד מהן ועשה בה השני מאמר, ומת, הרי אלו חולצות ולא מתייבמות, שנאמ' ומת אחד מהן יבמה יבא עליה, שעליה זיקת יבם אחד, ולא שעליה זיקת שני יבמין [25] רבי

ב"ש מודו דחולצת ולא מתיבמת: [17]כל אחת: [170]ושתיהן פטורות מחליצ': [18]*אבל מת נשוי נכרית ואח"כ גירש זה, וייבם הנכרית ומת, לא הותר' לשני, מדקודם גירושין היתה צרת אחות אשה בזיק', ובשעת נפילה ראשונ' של נכרית באיסו' זיקה נפלה קמי'. מיהו בלא כנסה, ונפלו שתיהן לפניו, מותרת הנכרית מחמת זיקת אחיו הראשון: [19]כל ט"ו העריות: [20]מאח שמת: [200]צרותיהן [21]שזרק לה קדושין או גט, במקום ששניהן יכולין לשמרו או שלא לשמרו; או שהיה ספק אם מונח בד' אמות שלו או שלה, בצידי ר"ה או בסימט'; דבר"ה לא קנו ד"א [מ"א רס"ח], [22]*וה"ה בגירושין; וזהו, למעוטי זמן דבסיפא, דלא תקנוהו בקידושין: [23]*לאו דוקא, דהרי וודאי פסול מדרבנן: [24]*הומ"ל ואי' מופנה: [25]*דע"י מאמר זקוק' במקצת לשני, ואסור' מדרבנן, גזיר' שמא

או מתייבמת [80]: **ד** ג' אחין, ב' מהן נשואין ב' אחיות, או אשה ובתה או אשה ובת בתה או אשה ובת בנה [9] הרי אלו חולצות ולא מתייבמות [81], ור"ש פוטר, היתה אחת מהן אסורה עליו איסור ערוה, אסור בה ומותר באחותה, איסור מצוה ואיסור קדושה, חולצות ולא מתייבמות: **ה** ג' אחין שנים מהן נשואים שתי אחיות ואחד מופנה [10] מת אחד מבעלי אחיות, ועשה בה מופנה מאמר [11], ואחר כך מת אחיו השני, בית שמאי אומרים אשתו עמו[110], והלה תצא משום אחות אשה[12], ובית הלל אומרים מוציא את אשתו בגט [13] ובחליצה, ואשת אחיו בחליצה, זו היא שאמרו [130], אוי לו על אשתו [14], ואוי לו על אשת אחיו: **ו** שלשה אחין, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ואחד נשוי נכרית [15], מת אחד מבעלי אחיות, וכנס נשוי נכרית את אשתו, ומת, הראשונה יוצאת משום אחות אשה, ושנייה משום צרתה, עשה בה מאמר ומת, נכרית חולצת ולא מתייבמת [16] ג' אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ואחד נשוי נכרית, מת הנשוי נכרית, וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו, ומת, הראשונה יוצאה משום אחות אשה ושנייה משום צרתה,

---

81 [9])*הכא נקט לכולהו דקמ"ל דאפי' הנך דלא מפרשין בתורה פטיר ר"ש בנפלו לפני יבם א': [81])*אע"ג דכ"ש הוא משנה א' בד' אחין? וכן שאלני תלמידי הנק' ר' ברוך יצחק וואריש; נ"ל דנקט ד' אחין לרבות' דאינה מתיבמת, ונקט ג' אחין לרבות' דאפ"ה אינה חולצת, ודו"ק: [10])בלא אשה; וה"ה בנשוי נכרית: [11])*מפורש רפ"ב: [110]) מדעשה בה כבר מאמר: [12])* דס"ל ע"י מאמר הוה ככנוס' לאו', שאחותה פטו' מחלי': [13])*משום מאמר: [130])*זוהי למעוטי הך דפי"ג מ"ז: [14])שהפסידו בלי פשיעתו: [15])*שאינה קרוב' להאחים ולהאחיות: [16])ובלא עשה בה מאמר אף

ונמצאת מעוברת, וילדה, בזמן שהולד של קיימא, יוציא, וחייבין בקרבן [4], ואם אין הולד של קיימא, יקיים, ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון, יוציא, והולד כשר [5], וחייבין באשם תלוי [6]: ג שומרת יבם [7]) שנפלו לה נכסים [8]) מודים בית שמאי ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים, מתה, מה יעשו בכתובתה [9], ובנכסים הנכנסין ויוצאין עמה [10]) בש"א יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב [11]) ובה"א נכסים [110]) בחזקתן [12]) כתובה [13]) בחזקת יורשי הבעל, נכסים הנכנסים ויוצאים עמה [10]) בחזקת יורשי האב: ד כנסה [14]) הרי היא כאשתו לכל דבר [15]) ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון [16]): ה מצוה בגדול לייבם [17], לא רצה [18]) מהלכין על כל האחין [19], לא רצו, חוזרין אצל גדול, ואומרי' לו עליך

---

[4]) חטאת: [5]) ממ"נ: [6]) משו' ספק כרת דלא אתחזק איסור' לא בעינן חתיכה א' מב' חתיכו' שיתחייב אשם תלוי. וא"ל הרי רוב נשים יולדת לט' ויביאו חטאת? ונקו' י"נ מהו' אברהם ראטהנשטיין שליט"א לקמן פי"א מ"ו, י"ל מלא הוכר עובר' לג' קדשי' איתרע לה רובא: [7]) אשה שממתנת להתיבם: [8]) *מבית אביה בעודי' שומרת יבם: [9]) *ק' ור' ותוספת ונדוני' שהכניס' שקבל הבעל אחריותן: ונקראין כולן כתוב', מדכולן כתובין בכתובת': [10]) *נכסי מלוג, כמלבושיה דירושתה מאביה, ונדומ', שאין הבעל חייב באחריותן וכשנכנס' נכנסין עמה וכשמגרשה נוטלתן [ועי' רפ"ז]: [11]) בנכסי מלוג. ומיירי שיפלו בעשה בה מאמר, דאז לב"ש כספק נשוא' היא; וזוכה היבם בחלקי הירושה שיהו קיים לא, אע"ג דעבד בה מאמ', משו' דמקיים איהי וולדי ואיכא ספק. [110]) נכסי צאן ברזל: [12]) *בחזקת ב' הצדדי', וזה לכ"ע, דלא פליגי רק בנכסי מלוג. [13]) *ק' ור' ותוספת: [14]) שבא עליה: [15]) שמגרשה ומחזירה: [16]) *ר"ל רק לדבר זה אינה כאשתו שאין נכסיו משועבדי' לכתובת' רק נכסי בעל הראשון, ויוכל למכור נכסיו, ואם ישתדפו אח"כ נכסי המת, אינה מוציא' מהלקוחו'. מיהו אם אין נכסי' מבעל ראשון, כותב לה יבם כתובי' על ק', והנדוני' שהכניסה למת הפסיד' כשאין כאן מנכסי מת: [17]) כפ"ב מ"ק: [18]) *ליבם

שמעון אומר מייבם לאי זו שירצה וחולץ לשנייה [26], שני אחי' נשואים לשתי אחיות, ומת אחד מהן, ואח"כ מתה אשתו של שני, הרי זו אסורה עליו עולמית, הואיל ונאסרה עליו שעה אחת: י שנים שקידשו שתי נשים, ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה [27] הרי אלו חייבים [28] משום אשת איש, ואם היו אחין משום אשת אח [29], ואם היו אחיות משום ואשה אל אחותה, ואם היו נדות משום נדה, ומפרישין אותן [30] ג' חדשים, שמא מעוברות הן ואם היו קטנות, שאינן ראויות לילד, מחזירין אותן מיד, ואם היו כהנות [31] נפסלו מן התרומה [32]:

פרק ד החולץ ליבמתו, ונמצאת מעוברת[01], וילדת, בזמן שהולד של קיימא [1], הוא מותר בקרובותיה, והיא מותרת בקרוביו [2] ולא פסלה מן הכהונה, אין הולד של קיימא [3], הוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו, ופסלה מן הכהונה: ב הכונס את יבמתו,

---

יאמרו ב' יבמות מבית א' יתיבמו שתיהן או חולץ לא' וייבם לאחרת, דאסור: 26)דמספקא לי' אי מאמר קני לגמרי או לא קנה כלל, להכי חולץ לאידך מספק; ואסו' נמי ליבם שתיהן, דשמא מאמר קונה, והו"ל כב' יבמות מבית א': 27)שהוחלפו בשוגג; דאי במזיד היכא קאמ' בסיפא שאחר ג' חדשים שריא לבעלי': 28)חטאת: 29)*ר"ל חייבי' כל א' ב' חטאת; דבאיסו' כולל או מוסיף או בת אחת, איסו' חל על איסו', וה"נ כשנשא' חל איסו' אשת אח וא"א בבת אחת, שמת אחיו וקדש אחותה, מגו דנאסר ע"י הנך קדושין בכל שאר אחוותא, נאסר נמי באשת אחיו זו משום אחות אשה, והיינו כולל; פירשה נדה, מגו דאתוסף איסו, עלה לגבי בעלי', אתוסף נמי איסו' נדה לאחריני', הרי איסו' מוסיף: 30)קודם שתחזור לבעלי: 31)ר"ל בנות כהן נשואות לישראל: 32)*אחר מיתת בעליהן בלי זרע; וכן אסורות לכהן:

פ"ד 01)*וכ"ש בהוכר עוברה כשחלצה, דליכא למגזר משום חלוצ' אחרת: 1)דאז לאו חליצ' היא: 2)*שמפורשין במשנה ז': 3)שהי' נפל:

מעשה [33], חלץ לה אחיו או כנסה, יכנוס את אשתו, מתה היבמה יכנוס את אשתו, מת יבם, יוציא את אשתו בגט [34] ואשת אחיו בהליצה [35]: **י** היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיהיו לה שלשה הדשי' [36] וכן שאר כל הנשים לא תתארסו ולא תנשאו עד שיהו להן ג' חדשי' [37] אחד בתולות ואחד בעולות אחד גרושות ואחד אלמנות ואחד נשואות ואחד ארוסו' [38] רבי יהודה אומר הנשואות יתארסו, והארוסות ינשאו [39], חוץ מן הארוסות שביהוד' [40] מפני שלבו גס בה רבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול [400]: **יא** ארבעה אחין [41] נשואין ארבע נשים ומתו אם רצה הגדול שבהם [42] ליבם את כולן הרשות בידו, מי שהי' נשוי שתי נשי', ומת, ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה, היתה אחת כשרה ואחת פסולה [43] אם היה חולץ, חולץ

שלא תפגע באחות זקוקתך. מיהו דכנסה לחופה ולא בעלה, לתוס' ורא"ש א"צ להמתין מלבעלה ולכ"י צריך: [33]שייבמ' או יחלוץ לה: [34]דאחות זקוקתו היא: [35]*דאחות גרושתו היא. ואפ"ה צריכ' חליצ', הואיל וזיקתה קדם לקדושי אחותה: [36]*דאע"ג דבחליצ' בדיעב' מהני עכ"פ מדאפשר להמתין, אמרי' כל שאינו עולי' ליבום אינו עולי' לחליצ'. וכל ג' חדשי' דתני, היינו צ' יום חוץ מיום המית' ויום שנתארס'; וכן בגירושין; ובגרשה ע"י שליח, מונין חוץ מיום שקבלה הגט. ואפי' זקינה או שבעל' הי' במדה"י, דלא פלוג רבנן. מיהו שדוכין מותר רק שישבע המשדך שלא יבוא אל ביתה [אה"ע י"ג]: [37]כדי להבחין בין מי הוא כשתתעבר: [38]*ר"ל בתולות או בעולות שנתארמלו או שנתגרשו, בין מאירוסין דהיינו בתולות, או מן הנשואין דהיינו בעולות: [39]דהא לא איעבר מראשון: [40]דשם מיחדין החתן וכלה, כדי שירגילו אהדדי. ושמא בא עליה: [400]שהוא ל' יום: [41]*ר"ל ד' מהאחין, דאל"כ מאן מיבם, הרי מתו כולם. וה"ה טפי, רק נקט גוונא בת"ק דעונתו מע"ש לע"ש, וכשהן ד' יתרמי לכל א' עונה בכל חודש: [42]מהנשארי' קיים: [43]לכהונה: [44] דלא יספוק

מצוה, או חלוץ או ייבם: ו תלה בקטן עד שיגדיל [20] או בגדול עד שיבא ממדינת הים, או חרש או שוטה, אין שומעין לו אלא אומרים לו עליך מצוה, או חלוץ או ייבם [21]: ז החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מן האחין לנחלה [22], ואם יש שם אב, הנכסי' של אב, הכונס את יבמתו זוכה בנכסים של אחיו, רבי יהודה אומר בין כך ובין כך, אם יש שם אב הנכסים של אב [23], החולץ ליבמתו, הוא אסור בקרובותיה [24], והיא אסורה בקרוביו [24] אסור באמה, ובאם אמה, ובאם אביה, ובבתה, ובבת בתה, ובבת בנה, ובאחותה, בזמן שהיא קיימת [25], והאחין מותרין, והיא אסורה באביו, ובאבי אביו, ובאבי אמו, ובבנו ובבן בנו, באחיו ובבן אחיו [26], מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו, ואסור בצרת קרובת חלוצתו [27]: ח החולץ ליבמתו, ונשא אחיו את אחותה, ומת, חולצת ולא מתייבמת, וכן המגרש את אשתו, ונשא אחיו את אחותה, ומת, הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום [28]: ט שומרת יבם [7] שקידש אחיו [29] את אחותה [30], משום רבי יהודה בן בתירא אמרו, אומרים לו [31] המתן [32] עד שיעשה אחיך הגדול

אלא לחלוץ: [19]*דרך גדולתן זא"ז; והקטן קודם ביבום לחליצת הגדול: [20]*שאם אז לא ירצה אני איבם או אחלוץ: [21]דהמצוה רמיא על הגדול בשנים שלפניכו, אף שאחיו שבמדה"י גדול ממנו: [22]*בנכסי מת, אף שרצו הם ליבם וקדם וחלץ, שהפסיד להאחין שלא יוכלו תו ליבם: [23]וקיי"ל כת"ק: [24]מדרבנן: [25]שהיבמ' קיימת, ואחותה לאחר קאי: [26]ותנא ושייר בן בתו: [27]*בשנשאת קרובת חלוצתו לאחי האחר ומת האח, אסו' בהקרוב' וגם בצרתה; משום דרגילה החלוצ' להוליך עמה קרובת' לב"ד בשעת חליצ', ויטעו' הרואי' לומר שלקרובת' חלץ, וכשיראו' שאח"כ נושא צרתה, יאמרו שצרת חלוצתו מותרת לו: [28]דאחות גרוש' מד"ת, ואחות חלוצ' מד"ס: [29]א' מהאחין: [30]אחר שהחזקי' זו ליבום: [31]להמקדש: [32]*שלכנס',

ויש מאמר אחר מאמר, אבל לא אחר בעילה ולא אחר חליצה כלום: **ב** כיצד [5] עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט, צריכה הימנו חליצה [6] עשה מאמר וחלץ, צריכה הימנו גט [7] עשה מאמר ובעל, הרי זו כמצותה: **ג** נתן גט ועשה מאמר צריכה גט [7] וחליצה [6] נתן גט ובעל, צריכה גט [8] וחליצה [6] נתן גט וחלץ, אין אחר חליצה כלום, חלץ ועשה מאמר, נתן גט ובעל [10], או בעל ועשה מאמר, נתן גט [11] וחלץ אין אחר חליצה כלום [12], אחת יבמה אחת ליבם אחד, ואחת שתי יבמות ליבם אחד [13]:
ד כיצד [14] עשה מאמר בזו ומאמר בזו, צריכות שני גיטין [15], וחליצה [16], מאמר בזו וגט בזו [17] צריכה גט [18]

---

[4] דחליצ' ב' איכא כלום לפסל' לכהונה ולאסו' בקרובותיה: [5] ר״ל כיצד הדין ביבם ויבמ' א': [6] לזיקתו ואסו' ליבמה, מדהתחיל בגירושין, קיימ' עלי' בלא יבנה: [7] למאמרו: [8] לבעילתו: [10] ר״ל או שאחר חליצ' נתן גט או בעל: [11] או נתן גט או חלץ אחר בעילתו: [12] *וה״ה בסיפא אין אחר ביא' כלום' כל מה שעשה אחר שבעלה לא הועיל כלום, רק היא כאשתו וצריכ' גט. ומתני' ר״ע היא דס״ל אין קדושין תופסין בחייבי לאוין, להכי אין מאמר מועיל אחר חליצ'. ואנן קיי״ל דקדושין תופסין בחייבי לאוין [אה״ע י״ח]: [13] *שוין הן שיש אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלום ואין אחר חליצ' או אחר ביא' כלום. ולדידן אחר חליצ', אפי' בה מהני קדושין או ביא', וצריכ' גט; מדקיי״ל קדושין תופסין בחייבי לאוין; אבל אחר ביא' כהי דבה אין אחריה כלום, בצרתה מהני קדושין או ביא', בין מהיבם בין מאחיו, דמדאין הצרה אסור' רק מלאו הבא מכלל עשה, דבית א' הוא בונה ולא ב' בתי', הו״ל עשה ותפס בה קדושין [אה״ע ק״ע י״ב יג]: [14] *כיצד הדין בב' יבמו' ויבם א': [15] *גט לכל א' כרבנן דיש מאמר אחר מאמר, דא״א ליבם א' מהן, כיון דגם קנייתה אגידא בי' ע״י מאמר, הו״ל בונה ב' בתים; ואפי' לאחר שגירש אחת אסו' ליבם השניי', דאז קם לי' בלא יבנה, מדהתחיל בגירושין: [16] לאחת, ופוטרת צרתה: [17] דגט של השני' פסל את הראשונ', מדהתחיל בגירושין: [18] לבעלת המאמר: [19] לאיזה שירצה ופוטרת

לפסולה [44]), ואם היה מייבם לכשרה [45]) : יב המחזי' גרושתו [46]) והנושא חלוצתו [47]), והנושא קרובת חלוצתו [48]) יוציא והולד ממז' [49]) דר"ע וחכ"א אין הולד ממזר, ומודים בנושא קרובת גרושתו שהולד ממזר [50]) : יג איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא [51]) דר"ע, שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים, והלכה כדבריו, רבי יהושע אומר כל שחייבין עליו מיתת בית דין, אמר רבי שמעון בן עזאי מצאתי מגלת יוחסין בירושלים, וכתוב בה איש פלוני ממזר מאשת איש, לקיים דברי ר' יהושע [52]), אשתו שמתה מותר באחותה, גרשה ומתה, מותר באחותה, נשאת לאחר ומתה, מותר באחותה :

פרק ה

רבן גמליאל אומ' אין גט אחר גט [1]) ולא מאמ' אחר מאמר [2]) ולא בעילה אחר בעילה [3]) ולא חליצה אחר חליצה [4])*וחכמים אומרים יש גט אחר גט,

---

אדם מי בורו ואקרי' צריכין להם : [45])*ר"ל רשאי ליבם הכשיר' : [46])*משנתקדשה לאחר [אה"ע ס"י] : [47])דאסור' לו בלאו, דלא יבנה כתיב, מדלא בנה שוב לא יבנה : [48])דה"ל קרובי' כאשתו דמי מדאו' : [49])דס"ל יש ממזר מחייבי לאוין : [50])*דבחייבי כריתות מודו, וכ"ש בחייבי מיתת ב"ד, והכי קיי"ל; חוץ מהנולד מנדה או סוטה', מדתפסו בהו קדושין, הולד רק פגום הוה, וראוי להתרחק ממנו [שם ד'] : [51])*ר"ל שהולד מביאת קורבה אסור', או משאר חייבי לאוין : [52])*ר"ל מדכתוב במגילה „מאשת איש" ש"מ דלאשמעי' דהלכה כר"י כתוב כן :

פ"ה [1])דנתן גט ליבמ', אסו' ליכנס אותה או צרתה בין הוא בין אחיו, וגם נאסר המגרש בקרובת המגורשת; ואם נתן אח"כ גט גם לצרתה. לא נאסר בקרובותיה, מדלא מהני הך גט ב'. וכ"כ שה"ט בנתן אחיו ג"כ גט לראשונ', לא נאסר בקרובותיה : [2])דנעשה מאמר ביבמתו, צריך ליכנס זאת, ואם רצה לחלוץ לה אח"כ, צריכ' ג"כ גט; וקאמ' הכא דנעשה מאמר בב' צרו', או שעשו ב' אחין ב' מאמרי' ביבמה א', א"צ גט למאמר ב' : [3])דבעיל' קונה ביבמ', ונבעל ב' צרות, או שנתבעלו מב' אחין, א"צ גט לבעיל' שניי' :

מוידה, הוא מזיד והיא שוגגת, הוא אנוס והיא לא אנוסה 5), היא אנוסה והוא לא אנוס אחד המערה 6), ואחד הגומר קנה 7) ולא חלק בין ביאה לביאה 8): **ב** וכן הבא על אחת מכל העריות שבתורה 9), או פסולות, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין, פסל' 10) ולא חלק בין ביאה לביאה: **ג** אלמנת לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן הארוסין לא יאכלו בתרומה 11) רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין 12) נתארמלו או נתגרשו, מן הנשואין, פסולות 13), מן האירוסין, כשרות 14): **ד** כהן גדול לא ישא אלמנה, בין אלמנה מן האירוסין בין אלמנה מן הנשואין, ולא ישא את הבוגרת 15), רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין בבוגרת, לא ישא את מוכת עץ 150), אירס את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול, יכנוס, ומעשה ביהושע בן גמלא, שקידש את מרתא בת ביתוס, ומינהו המלך להיות כהן גדול, וכנסה, שומרת יבם שנפלה לפני כהן הדיוט, ונתמנה להיות כהן גדול אף על פי שעשה בה מאמר, הרי זה לא יכנוס, כהן גדול שמת אחיו, חולץ

---

3) שאנסוה לבעלה: 4) שהתכוון למלוה: 5)*רק מזידה או שוגגת; וה"ה שניהן אנוסין: 6)*שלא הכניס כל האבר רק העטרה: 7)*והרי היא כאשתו לכל דבר: 8)*אפי' בעלי' שלא כדרכה, שדחק האבר בנקב אחוריה [סנהדרין נד"ב]: 9) באחת מביאות הנ"ל: 10)*שנפסלו מלהנשא לכהן משום זונה, ונאסרו נמי מלאכול תרומת בית אביה; וממזרת ונתינה דנקט. לאו משום לפסלה לכהונ' ע"י שנבעל' מישראל נקט לה, דהרי פסולה וקאי, אלא לענין שהמערה בה ילקה כגמר ביאה: 11) של בית אביה, מדנתקדש' קנוסי עבירה: 12) עד שתבעל; וקיי"ל כת"ק: 13) מדנעשת חללה: 14)*דאפי' ת"ק לא פסל רק בעודה אשתו, דמשתמרת לביא' פסולי': 15)*קטנה בת י"ב שנים שהביא' ב' שערו', נקראת נער' שש חדשי'; ואח"כ נקראת

וחליצה [19] מאמר בזו ובעל את זו צריכות שני גיטין [20], וחליצה [19] מאמר בזו וחלץ לזו, הראשונ' צריכה גט, גט לזו וגט לזו, צריכו' הימנו חליצה [19] גט לזו ובעל את זו צריכה גט וחליצה [19] גט לזו ומאמר לזו, צריכה גט [19] וחליצה [19], גט לזו וחלץ לזו, אין אחר חליצ' כלום:

ה׳ חלץ וחלץ, או חלץ ועשה מאמר, נתן גט, ובעל [21], או בעל ובעל, או בעל ועשה מאמר, נתן גט וחלץ [22], אין אחר חליצה כלום [23]. בין יבם אחד לשתי יבמות, בין שני יבמין ליבמה אחת [24]:

ו׳ חלץ [25] ועשה מאמר, נתן גט ובעל [10] או בעל ועשה מאמר, ונתן גט וחלץ [11] אין אחר חליצה כלום [12] בין בתחלה [26] בין באמצע בין בסוף [27] והבעילה בזמן שהיא בתחלה [26], אין אחריה כלום [28], באמצע ובסוף יש אחריה כלום [29], רבי נחמיה אומר אחת בעילה ואחת חליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום:

פרק ו

הבא על יבמתו בין בשוגג [1] בין במזיד [2] בין באונס [3] בין ברצון [4] אפילו הוא שוגג והיא

לרתה: 20)*זו למאמרו וזו לבעילה, ובגט לחוד לא נפקא בעלת ביאה, דביא' פסולה היתה: 21)שעשה א' מאלו לצרת אותה שנחלצה תחלה: 22)שעשה א' מאלו השלש להצרה אחר שבעל חבירתה תחלה; 23)דמותר בקרובת שניי' ולא פסלה מכהונה [עיני' סי' 12]; וה"ה דבבעל בתחל'. אין אחר ביא' כלום: 24)*וכ"ש ב' יבמין בב' יבמו', די"א דצרה על האחין בכרת: 25)משנה זאת הוא כמו אמר מר; ור"ל הא דתנינן לעיל [ו"ג] חלץ ועשה מאמר וכו', אין אחר חליצה כלום, כך הוא הדין בין בתחל' וכו': 26)שקדם חליצ' למאמר וגט: 27)שכולן מאמר שאחר חליצ' א"צ גט, וכר"ע לעיל 12: 28)דלא כשאר זיקת יבמין עוד: 29)דמדהו"ל ביא' פסול', עדיין כשאר זיקת יבמין:

פ"ו 1)שסבר אשה אחרת היא: 2)*שהתכוון לזכות עמה:

וא"ל הרי באיסו' דאו' קיימי' כמו דאיהו אזל לגבה איכא אקריבא אזל לגבה, ומה"ט במודה שהוא בנו איכו פוטר' מקלילה [וככ"ש לה"ע קכ"ו]? התם שאני דליכא ס"ס, וגם ליכא חזקת כשרות', משא"כ הכא; תדע, דאי לא תימ' חילוק זה, א"כ באנוס ואנוס' הנ"ל כמי לתסר, אע"כ כדאמרן. ואע"ג דבאנוס רק בדיעב' שריא [ככתובו' יד"ל], התם שאני דאיכ"ל עיניו נתן בה, כשבוי' דהמעיד בה לא ישאנה מה"ט [כאה"ע ס"ז ס"ג], משא"כ הכא אין אדם חוטא ולא לו [בקדושין דסג"ב], בקדשתי בתי ובא א' ואמר אני קדשתיה, נאמן להתיר' לאחר לכתחל' מה"ט לכ"ע. ואי"להק הרי בהיא וממזר מודי' שנבעל' לו אפ"ה ולד אסור בממזרת [כא"הע ד' כ"ו] וע"כ דקיימי' שמא גם נשר בעל', והרי התם נמי איכא ס"ס כי הכא, דשמא לא נבעל' מאחר, ואת"ל שנבעל' מאחר שמא גם הוא ממזר היה? התם אין הספק שקול, דאין ממזרין מלויי', משא"כ הכא שכיחי פרילי [כתובות לו"ב] ואפי' בכשרי' [בקדושין ד"פ]. כך נ"ל וכך הסכימו שלשה רועי ישראל ה"ה אא"ז הגאון דמשק אליעזר זלוק"ל ובנו אא"ז הגאון אור ישראל זלוק"ל, ונכדו אאמ"ו ע"ר הגאון במרגנית' זלוק"ל, ודלא כב"ש דמצריך חד רוב אפי' יש עדי' שנבעלה לכשר (ג) מיהו במודה כהן שהוא בעל אותה ורוצה לנשאה, לכאורה י"ל דא"כ, דשמא עיניו נתן בה [כאה"ע ל"ז סכ"ה], וא"ל הרי באיסור דרבנן לא אמרי' שמא עיניו נתן בה, דהרי במעוברת ומינקת, מהימן לומר שהוא הבועל ומותר לנשא' [כאה"ע ד', וב"ש י"ג סקכ"ג], וה"נ רק איסו' דרבנן הוא, דהרי אם נשאת לא תצא מדטוענת ברי לנשר נבעלתי, ואי דאו' לא הוה מחלקינן בין לכתחל' לדיעב' [כתוס' גיטין דג"ב]? י"ל דהתם כיון שמותרת אחר ימי הנקה, לא תקיף יצרי', דלא שבק היתירה ואכל איסור' [כמ"ו סי' כ"ו], משא"כ הכא; תדע דהרי בשבויי' המעיד בה לא ישאנה [ככתובות לו"ב], אף דשבויי' נמי מדרבנן, עכ"פ כיון דתהא אסור' לעולם עליו, קיימי' שמא עיניו נתן בה, וה"נ הכא. אמנם לא דמי לשבויי', דבשבויי' שאני שהחמירו בה כעין דאו', דאפי' אם נשאת תצא, משא"כ הכא הרי בנישאת לא תצא, להכי י"ל דמקלינן בה נמי בהא, דלא ניחש שמא עיניו נתן בה; ואי"להק הרי בקדש' א"ע ובא א' ואמר אני קדשתיה לעיל, נמי בנשאת לא תצא [כאה"ע ל"ז כ"ד], ואפ"ה לכתחיל' קיימי' שמא עיניו נתן בה; וכ"כ בעד שמעיד לאשה שמת בעלה, אסור' לו שמא עיניו נתן בה [כלקמן פ"ב מ"ט] ואפ"ה בנשאת לא תצא [כאה"ע י"ב]? ליתא, דבהנך תרתי, בלא עדותו ודאי אם נשאת תצא, משא"כ הכא בלא עדותו, בטוענת ברי לי שלנשר נבעלתי, אפי' ברוב פסולין אצלה, אם נשאת לא תצא כלקמן

ולא מייבם: **ה** כהן הדיוט לא ישא אילונית [16], אלא אם כן יש לו אשה ובנים [17], רבי יהודה אומר אף על פי שיש לו אשה ובני' לא ישא אילונית, שהיא זונה האמור' בתור', והחכמים אומרים אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות [18]: **ו** לא יִבָּטֵל אדם מפריה

בוגרת: [15a]) שהוכתה בעץ באותו מקום ואבד' בתוליה: [16]) *סימניה מפורשין פ"א 12. וה"ה לישראל רק נקט כהן משום ר"י דס"ל דכהן אפי' יש לו בני' לא ישאנה [17]) *או או [ונראי' ל"ג אשה]: [18]) מאדם שאסור' להנשא לו באיסו' השוה בכל, או שנבעלת מחלל או מגוי. וכן הגיורת אסור' לכהן. אבל נדה שנבעלי' לא נעשית זונה [אה"ע ו' ח']. ופנויה שנבעלה, אף דנבעלה לכשר לא נעשית זונה ולרמ"ז אה"ע ו' ס"א בהגהו' ב"פ נעשית זונה; וזה כוונת ב"ש ס"ו סקי"ט, שבש לכאור' כאגרתא דלא מפרשי, ועי' יבמו' דסא"ב]; עכ"פ הדין יפרש לה' ראשים (א) ביש ע"א, אפי' אשה או קרוב שאומר שנבעל' לכשר לה מותרת לכהן, דע"א נאמן באיסורי' בלא אתחזיק איסור' [כיבמו' דפח"א]; ובפסולי כהונה אין אומרי' דבר שבערו' פחות משנים [כתובו' פ"ט מ"ב]. ולא קיישי' שמא גם לפסול נבעל', אפי' איכא רוב פסולי' כעכום וכדומ', דעכ"פ הו"ל ס"ס, שמא לא נבעל' רק מזה, ואת"ל גם מאחר, שמא כשר הי' [כ"ב כ"ז]: (ב) אפי' מודה בועל בעצמו, מותרת לכהן אחר מטעם הנ"ל; ואי"ל אין אדם משים עצמו רשע [בסנהדרין דט"ב], והרי הכא בעל אותה נדה? עכ"פ הרי באנוס. ואנוס' כמי שריא כה"ג [בכתובות דיג"ב] ואמאי, הרי כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה [כריש מסכת כלה]? ואי"ל דדרבנן כלה בלא ברכה אדם משים עצמו רשע, ליתא, דהרי הא דאין אדם משים וכו' הוא משום דאדם קרוב אצל עצמו, ואינו נאמן על עצמו מה"ט, א"כ מ"ש דאו' או דרבנן? אע"כ דדוקא בהרגתיו ופלוני רבעני, שאומר בפירוש שחטא, אמרי' אין אדם וכו', משא"כ באנוס, אינו אומר בפירוש שבעלה בלא ברכה, ושמא בירך אף שאינו ידוע לנו; א"כ מה התם שברכת חתנים בעשרה [בכתובות דח"א], וכל בי עשרה איכא פרסום [כב"ב קו"ב], אפ"ה תלינן שבירך במקום שאינו ידוע לנו, מכ"ש הכא שאינו אומר בפירוש שבעלה נדה, והרי נהרות מלויות, ודלמא טבלה. ואת"ל באנוס מה"ט מהימן אף דמשים עצמו רשע, מדמתכוון לתשובה שלא לפסול אותה ואת הולד בקנס [ועי"י תוס' ב"מ דג"ב], ה"נ בבעולי' לכהן י"ל דמתכוון לתשובי' שלא יפסילוה בקנס

ורביה אלא אם כן יש לו בנים, בש"א שני זכרים ובית
הלל אומרים זכר ונקבה [180], שנאמר זכר ונקבה בראם,
נשא אשה, ושהה עמה עשרה שנים ולא ילדה, אינו רשאי
ליבטל [19], גירשה, מותרת לינשא לאחר, ורשאי השני
לשהות עמה עשרה שנים [20], ואם הפילה מונה משעה
שהפילה, האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה [21],
רבי יוחנן בן ברוקא אומר על שניהם הוא אומר ויברך
אותם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו:

פרק ז

אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצ' לכהן הדיוט
הכניסה לו עבדי מלוג [1] ועבדי צאן ברזל

רוב [בב"ב כג"ב]. ולי אני נו"ת נ"ל דג' בתים הו"ל בשכונה [כיג"ז
דכ"ט, ותוס' כתובו' דכ"ח], ולפיכך בנמצאת מעוברת, ובשכונה זאת
סביב לה אין פסול, אין חוששין שמא נתעברה בשכונה אחרת, וראייתי
מב"ש [ס"ו סק"לד]. עוד נ"ל דאפי' אלו בשכונתה קרובי' קיימי
כריתות ולאוין, לא תלינן בהו, מיהו דוקא באב ואם דלא תקיף
יצרייהו [כיומא דפ"ב] אבל בבעל אחות וכדומה, תלינן; ולא אמרי'
לאחזוקי אינשי ברשע לא מחזקינן, ודאי עבוס הוה? ליתא, דהכא
יצרא דעבירה שאני דאלים טובא, וכדאמרי' [במכות דכ"ג] השתא דם
שנפשו של אדם קצה בהן כתיב בי' והארכת ימים, גזל ועריות שנפשו
מחמדתן עאכ"ו; תדע דהרי יחוד אסו' לגבייהו [בקדושין דפ"א]. ותו
נ"ל דאפילו בשאר מילי הרי אמרו לעולם יהי' כל אדם בעיניך כלסטין
[פ"ה מהל' ד"א] וכ"כ אמרו כשבעלי דינין עומדין לפניך יהיו בעיניך
כרשעי' [אבות פ"א], ואמאי הרי אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן,
אע"כ שמא עשה לא קיישי', אבל שמא יעשה קיישי', כדאמרי' נמי
[גיטין כח"ב] שמא מת לא קיישי', שמא ימות קיישי', וה"נ לענין יחוד;
אפ"ה בעריות דתקיף יצרא גם בשלעבר קיישי' וכן הורה רבינו
[נב"י כ"ח]. וב"ה המאיר עיני המחכים לו: 180)*ובמתו והניחו זכר
ונקיב' ביחד מבין שניהן, יצא. ואפ"ה אסו' מדרבנן לישב בלא
אשה, ובאפשר ישא בת בני' [אה"ע א']: 19)*כשלא קיים פו"ר.
ובהי' הוא או היא בדרך או חולה, אינו עולה למנין [שם קנ"ד]:
20)אבל לג' לא תנשא: 21)* והכי קיי"ל [סי' א']. מיהו באין לה
בן ובת וטוענת שהוא גורם מדאינו יורה כחץ, וטוענת שרוצה בן
שתשען עליו צריך לגרשה [שם קנ"ד ס"ו]:

אות ד׳ . ואדרבה נ"ל ראי׳ דבמודי׳ כהן שנבעלה מותרת לו, דהרי בפדה שבוי׳ מהימן לכשא׳, דלא שדי איניש זוזי בכדי עדיף משמת עיניו נתן בה; וה"נ במודה שממנו נתעברה מתחייב לפרנס הולד, דהרי כמו דשבוי׳ מדרבנן, ה"נ מדרבנן כיון דאם נשאת לא תצא. ואי"ל דוקא בפודה שבויה׳ שנתן הממון קודם שבא לפניני, אמרי׳ אי לא דבריר׳ לי׳ דטהור׳ היא לא הוה שדי זוזי בכדי, משא"כ הכא אפשר ישתמט אח"כ ולא יפרנסו? ליתא, דא"כ באירוס וארוסה [כתובו׳ די"ג ע"ב] כמי נימא׳ שמא עיניו נתן בה, דמה שמתחייב לפרנס הולד ישתמט לבסוף; אע"כ או דאין חילוק, או כיון דזכתה ואחזה׳ בעיניו [נכי׳ קי"ז ס"א], וה"נ כן; ואף דיש לחלק בין זכות דפנויה׳ דלא מאיסר כזכתה תחתיו אפי׳ באונס, עכ"פ מי גרע מה שמפך קיקלון על כבודו שזכה עמה, מהאי דשדי זוזי בכדי, והרי אדרבה שמעי׳ דלער׳ דממונ׳ מקיל איניש משא"כ לצער גופו [נב"ק נב"א]; ומה"ט נ"ל דאפי׳ מת הילד בשעת הולדתו מהימן מה"ט. וכל זה נ"ל להלכה ולא למעשה, דכבר הורה הזקן [לניינו נב"י], דלא תנשא לכהן שמודה שנבעלה לו, ובנשאת לא תצא. וכל מה שאמרנו לעיל היינו אפי׳ בנבעלה בעיר, ואפי׳ ברוב פסולין אזלה; אבל ברוב כשרין יבואר לקמן. (ד) אמנם במנקיטי׳ וליכא עד שנבעלה לכשר, יש חלוק, דבנבעלה בשדה דהיינו במקום דניידי, לרמב"ם בעינן תרי רובא, שיהא רוב העוברים שם כשרים, ורוב העיר שפורשים משם אותן העוברים ג"כ כשרים, אז מותרת לכהן אפי׳ לכתחילה, אפי׳ לא אמרה ברי לי שלכשר נבעלתי, [ולב"י נ"ל ברי לי]; ובדיעבד אפי׳ ברוב פסולין לא תצא, ודוקא באומרת ברי לי. ולרמב"ן ורשב"א ור"ן ורא"ש וטור, בטוענת ברי לי אפי׳ לכתחילה סגי ברוב א׳, ובאינה טוענת ברי לי אפי׳ בדיעבד צריך ב׳ רובא. ולבעל המאור אפי׳ בלא ברי סגי ברוב א׳ אפי׳ לכתחילה. ובש"ע [סס"י ו׳] פסק כרמב"ם. מיהו בנאנסה אפי׳ ב׳ רובא וברי לא מהני׳ דליכא סברא דבודקת ומזנה, רק באית לה מגו. (ה) כל זה בנבעלה בשדה, אבל בנבעלה בעיר, דהיינו במקום קבוע, דאפי׳ איכא רוב כשרים הו"ל כמחצה על מחצה, להכי לרמב"ם אפי׳, איכא ב׳ רובא כשרים, אפ"ה לא תנשא לכתחילה, ובנשאת לא תצא; ודוקא בשטוענת ברי שלכשר נבעלה, דא"ל אפי׳ בנשאת תצא, רק בדאיכא ב׳ רובא. ולטור דוקא בידוע שהלכה למקום הבועל, אבל בסתמא הו"ל כהלך בועל אצלה, ומותרת לכתחילה בדאיכא ב׳ רובא. וקיי"ל כרמב"ם. מיהו בנבעל, בשכונה של ישראל שאין שם מי שפסול לה, פסק א"א הגאון אור ישראל זצוק"ל דלא שבקינן רוב שכונה למיזל בתר רובא דעלמא, וכ"כ הפ"י [כתובות די"ג ע"ב] וכ"כ הפרי קדש י"ד [סי׳ ס"ג], וכן כתב אא"מו זצוק"ל דשכונה עדיף

מפני חלקו של עובר[80]): ד העובר, והיבם [9]), והארוסין [90]),
והחרש [10]) ובן תשע שנים ויום אחד [11]) פוסלין ולא
מאכילין, ספק שהוא בן תשע שנים ויום אחד ספק שאינו [12])
ספק הביא שתי שערות [13]) ספק שלא הביא [14]) נפל
הבית עליו ועל בת אחיו [15]) ואין ידוע איזה מהן מת
ראשון [16]) צרתה חולצת [17]) ולא מתייבמ' [18]): ה האונס,
והמפתה, והשוטה [19]) לא פוסלים [20]) ולא מאכילים [21])
ואם אינם ראוין לבא בישראל הרי אלו פוסלין [22]) כיצד,
ישראל שבא על בת כהן [23]) תאכל בתרומה, עיבר' לא

ושבה לבית אביה, דאגידה בינס; ואי ישראלי' לכהן היא, נ"כ אינו
מאכיל דאכתי לאו כקניין כספו היא: [90])אי כהנת לישראל היא,
פוסל' מדקני לה בקדושין; ואי ישראלי' לכהן היא, אסור' בתרומה
מדרבנן, שמא תאכיל התרומה בבית אביה לאחיותיה: [10])שנתקדשה
לחרש, פסלה מדקנא' מדרבנן, ואינו מאכיל' מדלא קנא' מדאו':
[11])*שבעלה, אי פסול לכהונה הוא, פסלה בביאתו מלהנשא לכהן
ומלאכל בתרומה, ואי כהן הוא וקדשה בביאתו אפי' כבר הוא בן ט'
12 ויום אחד, אין קדושי' קטן כלום [אה"ע מ"נ]: [12])*נ"ל דלהכי כפל
ספק ספק? ותו מלת „שהוא" מיותר? אמנם ה"ק ל"ש אדם שהי'
„ספק" בן ט' בשעת קדושין, „שהוא" השתא בן ט' שנים ודאי,
ול"ש ספק בשעת קדושין, שהוא גם השתא „אינו" ודאי בן ט',
דינס כוודאי דפוסל [ועי' תוס']: [13])ספק הביא ב' שערו' בשעת קדושין,
אף דהשתא וודאי יש לו, אפ"ה אם כהן הוא אינו מאכיל: [14])*ר"ל
ספק אם הי' לו ב' שערו' בשעת קדושין, והשתא אי אפשר לבודקו,
אפ"ה פוסל אם ישראל הוא: [15])שהיא אשתו: [16])שמא הוא מת תחלה
ונפלה בתו וצרתה לפני האח, ונפטרו שתיהן, כדיש מכילתן; או
שמא היא מתה תחלה ונפלה רק הצרה לפני אחיו: [17])שמא הבת
18 מתה תחל': [18])*שמא הוא מת תחלה. ואיידי דנקט לעיל כמה
ספיקות, נקט נמי הך הכא. או כ"ל, דכולה חדא בבא היא, דספק
שהביא ב' שערות בשעת קדושי', שקידש בת אחיו, ונפל אח"כ הבית
עליו ועליה, צרתה חולצת וכו', אע"ג דה"ול ספק ספיקא שמא לא
היו לו ב"ש בשעת קדושין, ושמא מתה היא תחלה, אפ"ה אינה מתיבמת
[כנך י"ד ק"י]: [19])אפי' קדשה השוטה: [20])אם הוא ישראל שבעל
כהנת; [21])נכהן שבעל ישראלית: [22])*תנא סיפא זאת לגלויי דביאת

עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה[100], עבדי צאן ברזל יאכלו, ואלו הן עבדי מלוג, אם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה, [01] אף על פי שהוא חייב במזונותיהן[2], הרי אלו לא יאכלו בתרומה ואלו הן עבדי צאן ברזל, אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו[02], הואיל והוא חייב באחריותן, הרי אלו יאכלו בתרומה: ב בת ישראל שניסת[03] לכהן, והכניס' לו עבדי' בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל, הרי אלו יאכלו בתרומה, ובת כהן שניס' לישראל, והכניס' לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל, הרי אלו לא יאכלו בתרומה: ג בת ישראל שניסת לכהן, ומת והניחה מעוברת, לא יאכלו עבדיה בתרומה[3], מפני חלקו של עובר[4], שהעובר פוסל[5] ואינו מאכיל[6] דברי רבי יוסי אמרו לו, מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהן, אף בת כהן לכהן ומת והניחה מעוברת, לא יאכלו עבדי' בתרומת

פ"ז 1) מפרש לקמן: 100)* רק מדרבנן אסורי': 01)* שלא קבל הבעל אחריותן עליו. ונקראו מלוג, שהבעל מולג ואוכל הפירות, והגוף כעוף פורח ממנו: 2) מלאוכל עכ"פ הפירות: 02)* ונקראו צאן ברזל, דאף שהבעל גוזז תמיד, א"א שיכלה הקרן, מדחייב באחריותן:

03)* [נ"ל לפעמים נקט שנשאת ופעמי' שניסת, ע"ש ב' בחינת שבאשה, לעזר וכנגדו, בזמן שהיא לו לעזר, היא לו כמתנה, כמו וישא משאות מאת פניו; ובזמן שכנגדו היא לו לנסיון, או איפכה בזמן שלעזר היא כנס מתנוסס לבעלה, ואם לאו, היא כמשא עליו. או נ"ל דנישאת הוא ע"ש לא תשא שם ד"א לשוא, ובל"א „אנגעשוואָרען וואָרדען“, כמ"ד כי ד' העיד בינך ובין אשת נעוריך, וניסת הוא לשון למען ענותך לנסותך — שגם היא מורגלת ע"י הנשואין בדברי' קשים, והם לפע"כ להיטיב באחרית, כדכתיב הרבה ארבה עצבונך, ואח"כ תגל האם בפרי בטנה]: 3) אפי' הניח בנים ממנה, והיא אוכלת על ידיהן: 4) דס"ל עובר במעי אמה זר הוא, וס"ל דיש לעובר זכיי': 5) אם בת כהן מעוברת מישראל שמת בלי בנים, אינה שבה לתרומת אביה: 6) אם ישראלי' מעוברת מכהן שמת בלי בנים אין בעובר כח להאכילה; וה"ה להעבדים: 7) בלי בנים: 08) דהוה סברי טעמי' דר"י משום שאינו ילוד אינו מאכיל, א"כ בת כהן כמי? ואינהו ס"ל אפי' אין לעובר זכין, אין לעובר קניין, ואוכלין בשביל המספקה; ומכ"ש ביש לו זכין שאין לעובר קניין: 9)* אי כהנת לישראל היא, לא קרינן בה ושבה

פרק ח הערל 1) וכל הטמאים, לא יאכלו בתרומה, נשיהן ועבדיהן יאכלו בתרומה 02). פצוע דכא וכרות שפכה 2) הן ועבדיהן יאכלו, ונשיהן לא יאכלו 3), ואם לא ידעה 4) משנעשה פצוע דכא וכרות שפכה 5), הרי אלו יאכלו: ב איזהו פצוע דכא, כל שנפצעו הבצים שלו, ואפילו אחת מהן 6) וכרות שפכה, כל שנכרת הגיד 60), ואם נשתייר מהעטרה אפילו כחוט השער 7) כשר, פצוע דכא וכרות שפכה מותרין בגיורת ומשוחררת, ואינן אסורין אלא מלבא בקהל, שנאמר לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' 8): ג עמוני ומואבי אסורים, ואיסורן איסור עולם 80) אבל נקבותיהם מותרות מיד, מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד שלשה דורות, אחד זכרים ואחד נקבות, רבי שמעון מתיר את הנקבות מיד, אמר רבי שמעון, קל וחומר הדברים, ומה אם במקום שאסר את הזכרים איסור עולם, התיר את הנקבות מיד, מקום שלא אסר את הזכרים אלא עד שלשה דורות, אינו דין שנתיר את הנקבות מיד, אמרו לו אם הלכה 9) נקבל, ואם לדין יש תשובה 10), אמר להם לא כי הלכה

פ"ח 1)*כהן ערל, אבל תינוק קודם ח' ימים מספק בש"ס אי הוה כערל: 2)*דבעליהן כהני' הן רק שלא נתקנו: 02)מפורשי' לקמן: 3)דשוי' חללי' בביאתו: 4)ר"ל שלא נבעלה: 5)שנשאת לו קודם שנפצע: 6)אפי' רק חוטי הבצי', שג"כ אינו מוליד: 60)*למעל' עטרה לצד הגוף ובניקב רולא ש"ז דרך הנקב, יש תקנה כשיסתם הנקב [אה"ע ה']: 7)*סביב להגיד: 8)*וה"ה בידי אדם או ע"י קוץ, אבל בנולד כך, או שנתמסמסו ע"י חולי או מכה או רעם, כשר; ולרא"ש ע"י חולי או מכה הו"ל כבידי אדם [שם]: 80)*ר"ל גם תולדותיהן עד עולם אסורי': 9)*אם כך קבלת מרבך: 10
10)*דאם כך דנת ק"ו מעצמך יש תשוב', דאמרי' עריות יוכיחו, שלא אסרן הכתוב רק עד ג' דורות, דרק עד בת בתו אסור' לו דהו"ל דור שלישי, ואסורי' זכרי' ונקיבו', דבת בתו כבת בנו; וא"ת מה לעריות שכן כרת? אלא שכולם חייבי עשה יוכיחו דהו"ל חללי' אחד זכרי' או נקבות [והא דר"ש כדוחה היא דלא כש"ס הכא. ודבריו דברי אגדה הן לעיל פ"ש]: 100)*כך קבלתי מרבי,

תאכל בתרומה [24]) נחתך העובר במעי', תאכל, כהן שבא על בת ישראל לא תאכל בתרומה עיברה לא תאכל [25]) ילדה תאכל, נמצא כחו של בן גדול משל אב [26]) העבד פוסל משום ביאה [27]) ואינו פוסל משום זרע [28]) כיצד, בת ישראל לכהן, בת כהן לישראל, וילד' הימנו בן, והלך הבן ונכבש על השפח' [29]), וילד' הימנו בן הרי זה עבד [30]) היתה אם אביו בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה [300]), בת כהן לישראל תאכל בתרומ' [31]), ממזר פוסל ומאכיל, כיצד, בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל, וילד' הימנו בת, והלכה הבת ונישאת לעבד או לנכרי. וילדה הימנו בן, הרי זה ממזר [32]), היתה אם אמו בת ישראל לכהן, תאכל בתרומה, בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה : ו כהן גדול פעמים שהוא פוסל, כיצד, בת כהן לישראל, וילדה הימנו בת, והלכה הבת וניסת לכהן, וילדה הימנו בן, הרי זה ראוי להיות כהן גדול עומד ומשמש על גבי המזבח, מאכיל את אמו [320]) ופוסל את אמו, וזאת [33]) אומרת לא כבני כהן גדול [34]) שהוא פוסלני מן התרומה :

כן ט' לעיל בפ"ד שפוסל, איירי אף בפסול רק לכהונה, ולא בפסול לקהל הקהל, וה"נ הכא פסול לקהל דקתני ל"ד, רק פסול לכהונה סגי [תוי"ט, רש"י ותוס' דפה"א] : 23)*באונס או פתוי : 24)*שהעובר פוסל. 25)שהעובר אינו מאכיל : 26)שהבועל לא האכיל, והבן שמאותו ביאה מאכיל : 27)*נבעל אשה, פסלה מכהונה ומתרומה : 28)*דקיי"ל דאפי' בכה"ג מאכיל ופוסל ; ואם הי', הנכד עבד, אינו פוסל ואינו מאכיל דאי בבנה ממש, הרי נפסלה בביאת העבד : 29)*לשון נקיי, 29
דדרך האיש לכבוש כמ"ש דלעיל ; וזה דרך כשיש לו, שנכנע והושפל שאין זרעו מיוחס אחריו [ומתורץ קו' התוס' ד"ה וניסת לעבד] : 30)וולד שפחה כמותה : 300)*במת בנה הבועל : 31)דלאו זרעו של בנה הוא : 32)וקיי"ל דהולד כשר, אפי' מנכרי שבא על א"א, רק שפגום לכהונה [שה"ע ד' סי"ט] : 320)שמת הבעל : 33)*וקינתו : 34)ר"ל לא יכהנו כמותו :

לא הולצת ולא מתייבמת, הסריס שחלץ ליבמתו, לא פסלה [15]), בעלה, פסלה מפני שהיא בעילת זנות [16]):
ו סריס חמה כהן שנשא בת ישראל, מאכילה בתרומה [18]), רבי יוסי ורבי שמעון אומרים אנדרוגינוס [19]) כהן שנשא בת ישראל, מאכילה בתרומה, רבי יהודה אומר טומטום [20]) שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ, מפני שהוא כסריס [21]), אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא [22]), רבי אליעזר אומר אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר [23]):

פרק ט יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, מותרו׳ ליבמיהן ואסורות לבעליהן, מותרות לאלו ולאלו, ואסורות לאלו ולאלו, אלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, כהן הדיוט שנשא את האלמנה [1]), ויש לו אח כ״ג, חלל (נ״א כשר) שנשא כשרה [2]), ויש לו אח כשר [3]), (נ״א חלל), ישראל שנשא בת ישראל, ויש לו אח ממזר, ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל, מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן: ב ואלו מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן, כ״ג שקידש את האלמנה [4]) ויש לו אח כהן הדיוט, כשר שנשא חללה, ויש לו אח חלל. ישראל שנשא ממזרת, ויש

קליל׳: [16])*מלפטור׳ מיבום, הו״ל כבועל אשת אח: [18])*מלמותר בקהל: [19])*שיש לו זכרות ונקבות: [20])*שעור מכסה ערותו ומטומטם, רק שיש לו כמין שומא מכוקבת להטיל בו מים: [21])כסרים אדם: [22])דהו״ל כבא על הזכר: [23])ודוקא בבעל בזכרותו:

פ״ט [1])*ה״ה בתולה, דהרי כשמת נעשת אלמנ׳? רק קמ״ל דאף אלמנ׳ מותרת לו: [2])*קמ״ל דאפי׳ כשיר׳ מותרת לו: [3])*כהן
2 כשר; דאסו׳ ביבמתו מדנתחללה בביאת חלל, ולא אמרי׳ דעשה דיבום דוחי׳ לא תעשה גרידא דחלל, דגזירי׳ ביא׳ ראשונה אטו ביאה ב׳ [יבמו׳ ד״כ ע״ב]: [4])אבל כשאת, כחללי׳ בביאתו, ואסו׳ לבעל וליבם:
5 [5])*לאו דוקא, דהא ט״ו עריות, ויבם פצוע דכא, מותרות לבעליהן ואסורו׳ ליבמיהן; וכ״כ באם הבעל מקייבי לאוין או פצוע דכא, הו״ל

אני אומר [130], ממזרין ונתינין [11]) אסורין ואיסורן אסור עולם, אחד זכרים ואחד נקבות: ד אמר רבי יהושע שמעתי שהסריס חולץ וחולצין לאשתו, והסריס לא חולץ ולא חולצין לאשתו ואין לי לפרש [110], אמר רבי עקיבא אני אפרש סריס אדם [12]) חולץ [120] וחולצין לאשתו [13]), מפני שהיתה לו שעת הכושר, סריס חמה [130]) לא חולץ ולא חולצין לאשתו, מפני שלא היתה לו שעת הכושר. רבי אליעזר אומר לא כי, אלא סריס חמה חולץ וחולצין לאשתו, מפני שיש לו רפואה סריס אדם לא חולץ ולא חולצין לאשתו מפני שאין לו רפואה [14]), העיד רבי יהושע בן בתירא על בן מגוסרת שהיה בירושלים סריס אדם, ויבמו את אשתו לקיים דר"ע: ה הסריס [15]), לא חולץ ולא מייבם וכן אילונית

ק"ו רק לדבריכם קאמינא, ופרכתכם אינה פרכא, דס"ל אין חלל בחייבי עשה. ואפ"ה פליג עלה ר' יודא בברייתא: [11])*גבעונים שנתגיירו בימי יהושע, ומדהטעוהו נתנן חוטבי עצים למזבח; ולכן נקראו נתינים. ודהמע"ה גזר שלא להתחתן עמהן לעולם, מדמצאן אכזרי' ולתוס' כתוב' [כמ"ש] אסו' מדאו' להתחתן בם: [110])איזהו בר חליצ': [12])שנסתרס ונחתך כלי ההולדה ע"י אדם או קוץ: [169])*אבל מיבם לה, מדאסו' לבוא בקהל, ורק קהל גרים לא אקרי קהל: [13])*וכ"ש שמיבמין דמלוה טפי: [130])*לרשי ר"ל מיום שראה חמ' הי' סריס. ולערוך ר"ל שנסתרס ע"י חולי חמה [ועי' לעיל 8]; ול"מ נ"ל דר"ל שנסתרס רק מחמימותו, שכל כלי תשמישו שלמין, ואעפ"כ כח אין ללידה; והיינו דקאמ' בש"ס סמניו, שאין לו ב' שערו' בזקנו, ושערו לקוי ורך; ובשרו רך וחלק בלי שערות כאשה, וכשרוחץ בצונן אין בשרו מעלי' הבל; וכשמטיל מים אינו עושה כיפה, ואין מימי רגליו מעלין קצף [שוי"ם בל"א], גם אינן מחמיצין כשיעמדו זמן מה; ושכבת זרעו דיהה [ר"ל נדחה, והיינו שאינו קשור]; וקולו לקוי כשל אשה. מיהו ביש לו ב' שערות, צריך כל הסימנין הללו; ובאין לו ב' שערות, אז בחד מהנך סגי; ובנתמלא זקנו וודאי אינו סריס. אמנם בזה"ז אין דנין דין סריס וודאי, דקיימ"ל שהיה לו ב' שערו' ובשרו [קע"ג]: [14])*וקיי"ל כר"ע מחבירו [שם]: [15])סריס חמה: [150])*לכהונה מדאין חליצת'

מעוברת מכהן [13] שומרת יבם לכהן, וכן בת כהן לישראל [14], לא תאכל בתרומה, בת ישראל מאורסת ללוי [13] מעוברת מלוי [13], שומרת יבם ללוי וכן בת לוי לישראל, לא תאכל במעשר [15] בת לוי מאורסת לכהן [13], מעוברת מכהן [13], שומרת יבם לכהן, וכן בת כהן ללוי, לא תאכל לא בתרומ׳ ולא במעשר [16]: **ה** בת ישראל שנישאת לכהן, תאכל בתרומה מת ולה הימנו בן, תאכל בתרומה, נישאת ללוי תאכל במעשר [18], מת ולה הימנו בן, תאכל במעשר, נישאת לישראל לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר, מת ולה הימנו בן, לא תאכל לא בתרומ׳ ולא במעשר, מת בנה מישראל, תאכל במעשר, מת בנה מלוי תאכל בתרומה, מת בנה מכהן, לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר: **ו** בת כהן שנישאת לישראל, לא תאכל בתרומה, מת ולה הימנו בן, לא תאכל בתרומה, נישאת ללוי, תאכל במעשר, מת ולה הימנו בן, תאכל במעשר, נישאת לכהן, תאכל בתרומה, מת ולה הימנו בן, תאכל בתרומה, מת בנה מכהן, לא תאכל בתרומה, מת בנה מלוי לא תאכל במעשר, מת בנה מישראל, חוזרת לבית אביה, ועל זו נאמר, ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל:

הן בעין אללו. ומה שאבד או נגנב או כלה בתשמישו בנ״מ, חייב לשלם, והנאבד או כלה בנצ״ב פטור׳ מלשלם, ומה שבעין מנצ״ב או נ״מ כותלת. אבל שביי׳ אפי׳ הכיר׳ אין לה כלום, דקמיר׳ שביי׳ מחייבי לאוין, דבלאו׳ א״ל חזוק: [13])או או: [14])מאורסת או וכו׳: [15])ר״מ היא דס״ל מעשר אסור׳ לזר; וקיי״ל דמותר: [16])*ר״ל אין חולקין תרומ׳ ומעשר בגורן לשום אשה פנוי׳ או נשואה או ארוס׳, גזיר׳ בת ישראל לכהן ונתגרשה: [17])אחר שילדה מכהן: [18])ולא בתרומ׳ אף שבנה מכהן קיים:

לו אח ממזר, ממזר שנשא בת ישראל, ויש לו אח ישראל, מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן. אסורות לאלו ולאלו, כהן גדול שנשא את האלמנה, ויש לו אח כהן גדול או כהן הדיוט, כשר [3] שנשא חללה. ויש לו אח כשר, ישראל שנשא ממזר', ויש לו אח ישראל, ממז' שנשא בת ישראל, ויש לו אח ממזר, אסורות לאלו ולאלו. ושאר כל הנשים מותרות לבעליהן וליבמיהן [5]: ג שניות מדברי סופרי' [6], שנית לבעל ולא שנית ליבם, אסורה לבעל ומתרת ליבם, שנית ליבם, ולא שנית לבעל. אסורה ליבם ומותרת לבעל, שניה לזה ולזה, אסורה לזה ולזה. אין לה [7] לא כתובה [8], ולא פירות [9] ולא מזונות [10], ולא בלאות [11] והולד כשר [12], וכופין אותו להוציא. אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר, יש להן כתובה [120]: ד בת ישראל מאורסת לכהן [13]

להיפך: 6) שהיא שניי' וכו': 7) לכל שניי': 8) *ק' ור'; אבל תוספת יש לה, משום חיבת ביאה [רשי כתובו' דק"א]: 9) *אע"ג דפירות נכסי מלוג תקנו לבעל משום פרקונה, וזו א"צ לפדותה, אפ"ה בנטלן א"צ להחזיר לה [לי"א]; ואפי' פירות שלקטן בעל ועדיין בעין [שה"ע קט"ז ועי' כתובו' פי"ש 28]: 10) *לאו בעודה תחתיו, דבכה"ג גם אלמנ' לכוה"ג איכה כזונת, ואפי' הלך הכה"ג למדה"י, דוקא בנשיר', אחרי' דנפרנס' אחר שתם פטור הבעל משלם, ובהלוה לה חייב לשלם, אבל בפסול' אפי' הלוה לה אחר פטו' הבעל לשלם, אלא קמ"ל הכא דאפי' מת הבעל, דבכה"ג אלמנה לכוה"ג כזונת, הכא פטו': 11) *מה שנגנב או נאבד מנ"מ, או מה שבלה ע"י תשמישו, פטו' מלשלם, דדינ' כשאר נשים, אף דהי' ראוי לקנסו כבמייבי לאוין; אבל מה שבעין או מה שמכר, חייב לתן לה (כך שיטת הרמבם, רש שיטו' אחרו' בזה כב"ש סי' קט"ז סק"ה): 12) *לכתחיל' לכהן: 120) *וכל תנאיה, רק מזונו' אין לה רק אחר מותו. ודוקא שהכיר בה, אבל בשלא הכיר בה אין לה כתוב' ולא שום תנאי כתוב', ואפי' מזונו' אחר מותו, ואפ"ה אינו משלם הפירות שנטל מנ"ע שלה, אפי'

מן הכהונה[16], ובת לוי מן המעשר[17], ובת כהן מן התרומה[18], ואין יורשים של זה ויורשים של זה יורשים את כתובתה[19] ואם מתו, אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין[20], רבי יוסי אומר כתובתה על נכסי בעלה הראשון[21] רא"א הראשון זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה[22], רבי שמעון אומר ביאתה או חליצת' מאחיו של ראשון פוטרת צרתה[23] ואין הולד ממנו ממזר. ואם נישאת שלא ברשות[24] מותרת לחזור לו[25]: ב נישאת על פי ב"ד, תצא ופטורה מן הקרבן[26] שלא על פי בית דין[27] תצא וחייבת בקרבן, יפה כח בית דין שפוטרת מן הקרבן[270], הורה ב"ד לינשא והלכה וקלקלה[28] חייבת בקרבן שלא התירו' אלא לינשא: ג האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעליך ואחר כך מת בנך[29], ונשאת, ואחר כך אמרו לה, חילוף היו הדברים[30], תצא, והולד ראשון ואחרון ממזר[31] אמרו לה מת בנך ואחר כך מת בעליך,

---

[16])*במתו קודם גירושין, עכ"פ זוכה היא אפי' כאנס': [17])*אף דזונה מותרת במעשר, לזו קנסו: [18])*אפי' תרומ' דרבנן: [19])*אף כתובת בנין דיכרין [עי' כתובו' פ"ד מ"י]: [20])מאח של ראשון כריכי' קליכי' מלאו', ומהב' מד"ס כבגט לעיל סי' 5: [21])ס"ל דבמת ראשון יש לה כתוב': [22])ס"ל דקידי' לדידי' לא קנסו: [23])*ר"ל אפי' צרתה שוודאי זקוקה נפטרת ע"י זו; דס"ל מותר ליבמ': [24])*ר"ל בב' עדים דאז א"צ רשות ב"ד: [25])*לראשון, דאנוס' גמור' היא. וקיי"ל דאפי' בב' עדי' קנסוה בכל החומרו': [26])דיחיד שטעה בהוראת ב"ד פטו' מקרבן. וקיי"ל דחייבת בקרבן, דטעו' היא ולא הוראה: [27])רק ע"פ ב' עדי': [270])*נ"ל דה"ק אע"ג דלעיל במ"א מחמרינן בנשאת ע"פ ב"ד, 270
בהא יפה כח ב"ד להקל: [28])*שנשאת אלמנה לכה"ג; אבל בזנתה פטור', דאמרי' אתון שוויתן פנויי': [29])ולא זקוקת ליבום: [30])*שהוחזו 30
הראשוני' [כך כ' הכ"י. ונ"ל דלהכי לא פי' שהודו לה בע"א כריש פרקין, ואח"כ באו ב' והכחישוהו, דס"ל כרא"ש שהביא ב"ש (אה"ע קכ"ח) דאמיתת בן אין ע"א נאמן]: [31])הנולד לפני מיתת הבעל או אח"כ. וקיי"ל דאין ממזר

פרק י האשה שהלך בעלה למדינת הים [1] ובאו ואמרו לה [2] מת בעליך, ונישאת [3] ואחר כך בא בעלה, תצא מזה ומזה [4] וצריכה גט מזה ומזה [5], ואין לה כתובה [6] ולא פירות [7] ולא מזונות [8] ולא בלאות [9] לא על זה ולא על זה, אם נטלה מזה ומזה תחזיר [10] והולד ממזר מזה ומזה [11] ולא זה וזה מטמאין לה [12], ולא זה וזה זכאים לא במציאתה [13] ולא במעשה ידיה [14] ולא בהפרת נדריה [15] היתה בת ישראל נפסלת

פ״י 1) *איידי דאיירי לעיל בית מותרות בפסול תרומה, נקט נמי הך דתני בה נמי פסול תרומה: 2) *לאו דוקא, דהא בעד א׳ 2
מיירי; ונ״ל דנקט „אמרו", דקמ״ל אפי׳ היו ב׳ פסולי עדות, כל שצריכי׳ לב״ד קנסי׳ לה. מיהו אנן קיי״ל דאפי׳ נשאת בב׳ עדי׳ קנסוה [אה״ע י״ז]: 3) *שנכנסה לחופה אפי׳ לא נבעל׳, או נתיחד׳ אחר קדושין [אה״ע י״ז נ״ו]: 4) *דהא דקלו חכמי׳ בעגונ׳ כדין תורה, שיהא ע״א נאמן במלתא דעביד׳ לגלויי, היינו משום דאשה דייק׳ ומנסב׳, מיראת חומר שנחמיר עליה בסופה; וזו שלא דייקא כראוי, 5
קנסוה רבנן [ולתוס׳ האמנת ע״א באשה מדרבנן היא]: 5) *וצריכא גט גם מהשני, דחיישי׳ שיטעו הרואי׳ לומר שנתגרשה מראשון ונשא׳ ב׳, ויצא׳ ממנו בלא גט; ואף דקששה רקוק׳ היא, קנסוה מדלא דייקא קודם שניסת. ונ״ל דאמנם נתקדשה ולא נכנס׳ לחופה [נא״ג], ספרי׳ עוד תדייק: 6) *ק׳ ור׳ ותוס׳; אבל נדוניא, דהו״ל צאן נחל, אית לה כשהוא בעין: 7) *שאכלן השני קודם שבא הראשון: 8) *אפי׳ מה שבלה ואכלה תחתיו: 9) *מה שבלה מצאן ברזל או מלוג; אבל מה שבעין משתיהן, נוטלת: 10) *ר״ל כתוב׳ או פירות שנטלה מהן אחר שבא הראשון, ואפי׳ נטל׳ שלא בעדי׳ לא מהני מגו; אבל מה שנטלה מהשני קודם שבא הראשון, אפי׳ בעדי׳, אינה צריכ׳ להחזיר, דבדין נטלה אז, דהרי בחזקת אשתו היתה אז: 11) *משני קודם שגרשה הראשון, הוא ממזר דאו׳; אבל אחר גירושי הראשון, וכ״כ מראשון בין קודם או אחר גרושי השני, הוא ממזר דרבנן: 12) *אם כהני׳ הם, מדפסולה להן: 13) *שנתקנה לבעל משום איבה, והכא לא נ״מ שישנאנה; מיהו לשני מדינא לית לי׳: 14) *שנתקן לבעל משום מזונות, והרי פטורי׳ מלזונה: 15) *דלהכי מיפר מן התורה, שלא תתגנה, והכא תתגנה ותתגנה. מיהו במתה יורשה הראשון:

פוסל ע״י עצמו [45]: ח אמרו לו מתה אשתך, ונשא אחותה מאביה [46], מתה, ונשא אחותה מאמה [47], מתה, ונשא אחותה [48] מאביה [480] מתה, ונשא אחותה [49] מאמה [50] ונמצאו [51] כולן קיימות, מותר בראשונה בשלישית ובחמישית [52], ופוטרות צרותיהן [53], ואסור בשנייה [54] וברביעית [55], ואין ביאת אחת מהן פוטרת

דנשאת בע״א אסור׳ לבעל׳, משום קנסא דלא דייקא, א״כ גם ארוס׳ נאסרת על בעל׳ מה״ט, להכי פליג עלי׳ ר׳ יוסי בתרתי; דבארוס׳ דאיכ״ל תנאי הי׳ בקדושיה, ושפיר נסיב זה לאחות׳, ולריכ׳ נאחות גט מזה, דלא לימרו א״א יוצא׳ בלי גט, להכי פסל להאחות שנתגרשה, ע״י אחרי׳, ר״ל אם יש לה בעל נאסר׳ עליו, דמדנפפקא מזה בגט, יאמרו שגיסו מחזיר גרושתו משנשאת ונתגרשה; להכי נשי נפסלה הארוס׳ שחזרה עם גיסו, על זה, שלא יאמרו שנשא אחות גרושתו: [43]*ר״ל אבל בנשוא׳ ששמע שמתה ונשא אחותה, דליכא למימר תנאי הי׳ בנשואי הראשונ׳ דהרי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ולפיכ׳ כ״ע ידעי דקדושי שניי׳ קדושי טעות היו וא״צ גט, להכי מותרת השניי׳ לבעל׳ שחזר; דס״ל לר״י דהא דנשאת בע״א אסור׳ לבעל׳ שחזר, לאו משום דייקא, רק שלא יאמרו שהחזיר גרושתו משנשאת ונתגרשה; וזו שאי אפשר לומר בה כן, דהרי אפי׳ גרשה גיסו להאחות, אסור׳ לזה מדהיא אחות אשתו, להכי לא פסל להאחות על גיסו, א״כ גם אשתו של זה לא נפסלת עליו, מדא״א לטעות שנושא אחות גרושתו, שהרי כ״ע ידעי שקדושי האחות בטעות היא מיהו אכן קיי״ל כר״ע [יבמות צ״ד ב׳] דבראשונ׳ נשוא׳ שרי׳, ובארוס׳ אסורו׳ שתיהן; אבל האחות בין כך וכך אסור׳ על גיסו [אה״ע ט״ו]: [46]שלא מאמה; וחזרו וא״ל מתה וכו: [47]כשלא היא השלישית היא נכריי׳ אבל ראשונ׳; חזרו וא״ל וכו׳: [48]של שלישית: [480]כשלא רביעי׳ נכריי, לראשונ׳ ושניי׳; חזרו וא״ל וכו׳: [49]של רביעי׳: [50]כשלא החמישי׳ נכריי׳ לראשונה ולשניי׳ ולשלישית: [51]שנודע לו אח״כ שכולן וכו׳: [52]שאינה קרובה זל״ז; ואף דשלישית אחות שניי׳, שריא, דקדושי שניי׳ לא תפסן דאחות אשה היא לראשונ׳ שלקח תחלה, והו״ל שניי׳ כאנוס׳ ומפותה שמותר ליקח קרובת׳. וכן חמישית אף שהיא אחות רביעי׳, עכ״פ מדתפסו קדושין בשלישית, הו״ל ביאת רביעי׳ ביאת זנות, ולא אסרה עלי׳ החמישית: [53]דבמת, וייבם היבם א׳ מהן, נפטרו האחרות: [54]מפני הראשונ׳: [55]מפני השלישי׳: [56]שמיתת הראשונ׳ אסת

ונתייבמה, ואחר כך אמרו לה הלוף היו הדברים, תצא והולד ראשון ואחרון ממזר 32), אמרו לה מת בעליך ונישא', ואחר כך אמרו לה קיים היה, ומרת, תצא 33), והולד ראשון 34) ממזר, והאחרון 35) אינו ממזר 36), אמרו לה מת בעליך ונתקדשה ואחר כך בא בעלה מותרת להזור לו 37) אף על פי שנתן לה אחרון גט, לא פסלה מן הכהונה 38), את זו דרש ר"א בן מתיא, ואשה גרושה מאישה, ולא מאיש שאינו אשה: **ד** מי שהלכה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לו 39) מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואח"כ באת אשתו, מותרת להזור לו 40), הוא מותר בקרובות שנייה 41), ושנייה מותרת בקרוביו 42), ואם מתה ראשונה, מותר בשנייה 43) אמרו לו מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואח"כ אמרו לו, קיימת היתה, ומתה, הולד ראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר, רבי יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו 44) וכל שאינו פוסל ע"י אחרים אינו

שחייבי לאוין: 32)*אליבא דכ"ע, דאשת אח בכרת: 33)משום קנסא וכל חומרו' הנ"ל בה: 34) שנתעבר' בחיי הראשון: 35)שנתעבר' אחר מיתת הראשון: 36) מיהו ממזר מדרבנן הוא [וי"א]: 37)*ולא קנסוה, די"ל דעוד תדייק קודם חופת': 38)מדא"ל גט: 39)*ב' עדי', דביש מוחזקת איסו' אין ע"א נאמן להוציא מחזק'. וה"ה לענין חרם דר"ג, אין ע"א נאמן מה"ט לומר שמתה אשתו [ב"ש ט"ו ב', וקנ"א ס']: 40)*דאין זנות אחותה אוסרת אשתו עליו: 41)*דכוותה אין קרובת אנוס' ומפותה ופילגש. וקיי"ל דבחייה רק בדיעב' שרי, ולאחר מית' אשי' לכתחל' [ט"ו י"ג]: 42)*דקיי"ל נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו [ט"ו ה']: 43)*וה"ה דבמתה ב' מותר בקרובותיה לדיק [שם]: 44)*דאדסתם ת"ק ואמ' אשתו מותרת לחזור לו, משמע בכל גווני, בין ששמע על אשתו או על ארוסתו שמתה, ואפי' היתה אחותה שנשא זה ג"כ נשוא', ואמ' לה ע"א שמת בעלה שהוא גיסו של זה, ונשא' זה, ואח"כ חזרו בעלה ואשתו של זה, בכל גווני' אשתו שרי' לו, והאחות שלא הזכיר תנא דינה, ע"כ משום דדינה כלעיל במשנ' א',

פטורה 68): ט בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומשהגדיל נשא אשה אחרת, ומת, אם לא ידע את הראשנה 69) משהגדיל, הראשונה חולצת ולא מתייבמת 70), והשניה או חולצת או מתייבמת, רבי שמעון אומר מייבם לאיזו שירצה 71), וחולץ לשניה 72) אחד שהוא בן תשע שנים ויום אחד ואחד שהוא בן עשרים שנה שלא הביא ב' שערות 73):

פרק יא

נושאין 1) על האנוסה ועל המפותה 2) האונס והמפת' על הנשואה, חייב, נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו, אנוסת בנו ומפותת בנו רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו 3): ב הגיורת שנתגיירו בניה עמה 03), לא חולצין ולא מייבמין 4) אפילו הורתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה, והשני הורתו ולידתו בקדושה 5), וכן שפחה שנשתחררו בניה עמה: ג חמש נשים שנתערבו

כמאמר של גדול, והו"ל זיקת ב' יבמין עליה [פ"ג מ"ט]: 68)*דאין בקדושי קטן כלום, ורק בקטנה תקנו קידושין ע"י אחיה ואמה מד"ס, שלא תהיה הפקר: 69)היבמ': 70)דזיקת ב' יבמין עליה: 71)*דמדספק אי מאמר קנה, א"כ ממ"נ לא משכח"ל זיקת ב' יבמין [ועפ"נ]: 72)*דשמא לאו צרות נינהו. מיהו יבומי תרווייהו לא, דלמא מאמר קני, והו"ל ב' יבמו' מבית א': 73)דינא שוה לכל הנ"ל, עד שיהא בן ל"ה שנה ויום א' שלא הביא ב' שערו', דאז דינו כסריס חמ':

פ"יא 1)*איידי דפ"י מ"ד נקט נמי הא: 2)*שאחר שאנסה מותר בקרובותיה. וקיי"ל דלאחר מיתתה מותר לכתחיל', ובחייה בדיעב' [ט"ו י"ג]: 3)*וקיי"ל כת"ק: 03)*ולא היתה הורתן בקדוש', [ונקט גיורת? דאורחא דמילתא נקט שרגילין הבנים להתגייר עם אמן]: 4)פטורי' מחליצ' דאין לגרים אחוה, ומותר אפי' באמו מדאו', ורק מד"ס אסו' בכל שאר אם [י"ד רס"ה]; וליבם אסורי' מדרבנן, למכנס נשי דהדדי [אה"ע קנ"ז]: 5)אפ"ה אסו' ליבם מד"ס, ולא אמרי' כב' אמהות דמיין [ולא נקט רבותא טפי, דאפי' הורתו ולידתו של ראשון שלא

צרתה, ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה [56] מותר בשנייה וברביעית, ופוטרות צרותיהן, ואסור בשלישית [57] ובחמישית [58] ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה: **ו** בן תשע שנים ויום אחד הוא פוסל על ידי אחין [59], והאחין פוסלין על ידו, אלא שהוא פוסל תחילה [60], והאחים פוסלין תחל' וסוף, כיצד [61], בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו פסל על ידי אחין [62], באו עליה אחין [63] ועשו בה מאמר [63] נתנו גט, או חלצו פסלו על ידו: **ז** בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ואחר כך בא עליה אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד, פסל על ידו [64] ר' שמעון אומר לא פסל [65]: **ח** בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ואחר כך בא על צרתה פסל על ידי עצמו [650], רבי שמעון אומר לא פסל [66], בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת, חולצת ולא מתייבמת [67] נשא אשה ומת, הרי זו

הי', ושיתת השאר שקר: [57])מפני השניי': [58])מפני הרביעית: [59])*בבא על היבמ' או עשה בה מאמר פסלה מהאחין [והאי יעל ידי, ר"ל על כח], אף שאין מאמרו מאמר גמור כשל גדול. וי"א דנס קליל' וגט יש לו לקטן [אה"ע ק"יג]: [60])*ר"ל דוקא במאמר פוסל רק בתחלה, דבעשה מאמר קודם למאמר של אחין, כפסלה מאחין, ובעשה מאמרו אחריהן, לא פסלה מהראשון, אבל בביא' פוסל גם אחר מאמר אחין: [61])מפרש ביאת בן ט': [62])* שעשו בה מאמר תחלה: [63])*או או: [64])*אע"ג דאין ביא' אחר ביא' [כפ"ה]? הכא בביאת בן ט', רק כמאמר אחר מאמר הוא: [65])דר"ש שסופק במאמר ובביאת בן ט' אי קני אי לא, להכי אי קנה, כבר קנה קמא לגמרי ולא פסל' אחיו, ואי לא קנה, גם בתרא לא קנה ולא פסל' מאחיו: [650])*ואסו' בשתיהן, דביאת כ"א קנה בשקלת והו"ל ב' בתים וצריך לגרש א', וקס לי' אח"כ בשניי' בלא יבמה: [66])מש"כ כלעיל; אבל שניי' לא מקיים דלש' קנה הראשונה: [67])דביאתו הו"ל

ואם אכלו אינן משלמי' קרן וחומש [21], ואינן חולקין על הגורן [22], ומוכרין את התרומה [23] והדמים שלהם, ואינן חולקים בקדשי המקדש [24], ואין נותנים להם קדשים [25] ואין מוציאים שלהם מידם [26] ופטורין מן הזרוע ומן הלחיים ומן הקיבה, ובכורו יהא רועה עד שיסתאב [27], ונותנין עליהם חומרי כהנים וחומרי ישראלים [28]: ו מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון, אם בן שבעה לאחרון, היו לה בנים מן הראשון ובנים מן השני, חולצין ולא מייבמין [29], וכן הוא להם חולץ ולא מייבם [29] היו לו [30] אחים מן הראשון ואחים מן השני שלא מאותה האם, הוא [31] חולץ ומייבם [32], והם אחד חולץ ואחד מייבם [33]: ז היה אחד [34] ישראל ואחד [35] כהן, נושא [36] אשה

פ"ע מסלקות בנטמא בטענה שאינו כהן, אפ"ה נאכל תרומ' שוב פוטר א"ע בטענה שהוא כהן; משא"כ ברישא לא סתרי טענותיו אהדדי, דהרי אפי' אינו כהן מותר בתרומ', שלא נשתברר עדיין [ולמהרשא ברישא נל"ו לא לקי, דקתני' הם] 21) *אבל מפרישין התשלומין וימכרו' לכהן [עי' רמב"ם פ"ו הט"ו מתרומו'] משום כפרה: 22) *אפי' יבואו יחד וישאלו עכ"פ חלק א', קיימ"ל שמא יאכלוהו: 23) מתבואתן: 24) *אפי' מעורות קדשי' וקרני מקדש: 25) *אפי' בתנאי שיכבדו לכהן אחר שאינו במשמר השבוע להקריבן; גם אין נותנין להם בכור: 26) *קרבנות שלהן אין כופין אותן לתתן לאנשי משמר, רק יוכלו לכבד לכל שירצו: 27) *שיומם; ואפי' ביהמ"ק קיים, ירעה שיומם ויאכלו: 28) *מנחתן נקמצת וקרב נפ"ע, כשל ישראל, והשריים אינן נאכלין, דמנחת כהן כולו כליל על המזבח, וזו מספקא נשרפת בבית הדשן: 29) דבכל א' איכא לספוקי שמא רק אחיו מאם
32 הוא, ואשתו עליו בכרת: 30) להספק: 31) הספק: 32) *ר"ל או חולץ או מיבם לאשת בן הראשון ולאשת בן השני; דממ"נ אי אחיו הוא, שפיר, ואם לאו, נכרי' היא אצלו; וכגון שאין שם אח אלא הוא, דאז ליכא לספוקי ביבמ' לשוק. [והא דנקט אחים? בזה אחר זה מיירי, דכשייבם אשת זה לא נולד האחד עדיין. כך נ"ל ומתורץ הל"ע של התוי"ט]: 34) בן הראשון או האחרון חולץ והשני מיבם: 35) מהבעלי': 36) *דאשו'

ולדותיהן [6], הגדילו התערובות, ונשאו נשים, ומתו, ד׳ [7] הולצין לאחת, וא׳ מייבם אותה [8] הוא [9] ושלשה חולצי׳ לאחת, ואחד מייבם, נמצאו ארבע חליצות וייבום לכל א׳ ואחת [10]: **ד** האשה שנתערב ולדה בולד כלתה, הגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו, בני הכלה [11] חולצין ולא מייבמין, שהוא ספק אשת אחיו ספק אשת אחי אביו, ובני הזקנה, או חולצין או מייבמין [12], שהוא ספק אשת אחיו ואשת בן אחיו. מתו הכשרות [13] בני התערובו׳ לבני הזקנה, חולצין ולא מייבמין, שהוא ספק אשת אחיו ואשת אחי אביו (ס״א לבני) ובני הכלה [14] אחד חולץ ואחד מייבם [15]: **ה** כהנת [16] שנתערב ולדה בולד שפחתה, הרי אלו אוכלים בתרומת [17] והולקים חלק אחד בגורן [18] ואינן מיטמאין למתי׳ ואין נושאין נשים בין כשרות בין פסולות [20] הגדילו התערובות, ושחררו זה את זה [200], נושאין נשים ראויות לכהונה, ואינן מיטמאין למתים, ואם נטמאו אינן סופגין את הארבעים [21], ואינן אוכלין בתרום

בקדושה? דקמ״ל דאף שלידת הראשון הוי בקדושה, אפ״ה לא מחליף בישראל וס״ג חליצ׳]: 6)*ולכל אחת בן שלא נתערב. ונקט חמש, דכך הי׳ מעשה שנתקבלו מהריגה ונתערבו ילדיהן: 7)מן הוולדין: 8)ממ״נ אם יבמתו היא, שפיר, ואם לאו, הרי כבר נחלצ׳ מיבמ׳: 9)זה שייבם: 10)מיהו החליצות קודמו׳ לייבום שלא יפגעו ביבמ׳ לשוק. וה״ה דא׳ יכול ליבם ב׳ או כולן בכה״ג; רק דהכי שפיר טפי, דלמא מתרמי לי׳ יבמ׳ דידי׳ לקיים מצות יבום: 11)הוולדין: 12)*אחר חליצ׳ בני הכל׳: 13)ר״ל הוולדין: 14)ולבני הכלה כנ״ל: 15)לאחר שחלץ האחד מייבם האחר ממ״נ, אי אשת אחיו היא שפיר, ואם לא, אשת בן אחיו היא, וכבר נחלצה: 16)*אשת כהן: 17)דהרי גם עבד כהן מותר בתרומ׳: 18)ה״ק חולקין חלק כאחד בגורן, שאין חולקין תרומ׳ לעבד בלא רבו, שלא יעלוהו ליוחסין [עי׳ כתובו׳ פ״ב מ״ח]: 19)*מיהו להאב הכהן מטמ׳ ממ״נ: 20)דכל א׳ ספק כהן ס׳ עבד: 200)*דכופין על 21
כך: 21)*דרק ספק כהן הוא. וכ״ל דקמ״ל הכא, דאע״ג דפוטר

פרק יב מצות חליצה בשלשה דיינין, ואפילו שלשתן הדיוטות [1] חלצה במנעל [2] חליצתה כשיר', באנפליא [30] חליצתה פסול'ה [3] בסנדל [4] שיש לו עקב, כשר, ושאין לו עקב פסול, מן הארכוב' ולמטה חליצתה כשר', מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה [5]: **ב** חלצ' בסנדל שאינו שלו [6], או בסנדל של עץ [7], או בשל שמאל בימין חליצתה כשרה, חלצה בגדול [8] שהוא יכול להלוך בו או בקטן [9] שהוא חופה את רוב רגלו, חליצתה כשרה, חלצה בלילה. חליצתה כשירה, ור"א פוסל [10] בשמאל, חליצתה פסול'. ור"א מכשיר [11]: **ג** חלצה ורקקה אבל לא קראה, חליצתה כשר' [12], קראה ורקקה אבל לא חלצ' חליצתה פסולה, חלצה וקראה אבל לא רקקה רבי אליעזר אומר חליצתה פסולה, רבי עקיבא אומר חליצתה כשירה,

---

אייתי ראי' דמשמרינו את: [42])*ובבית אב א'; דאל"כ כיון דבכל עשר ו' בתי אבו' [כתובי' פ"ב מ"ו], שוב יאמרו אייתי ראי':

פ"יב [1])*ועכ"פ לכתחיל' צריך שידעו להקרות הפסוקי' [אמנם בקרובי' וצ"ו או ליכנס או ליבמ', החליצ' פסול'] . ומצוה להוסיף עוד ב' אפי' ע"ה, כדי לפרסם החליצ', ואלו הב' כשרי' בדיע' בקרובי' [אה"ע קס"ט]: [2])*הוא מעור רך, ופסול לכתחילה שמא תחלוץ אותו קרוע דפסול אפי' בדיע' מדאינו מגין; משא"כ בקשה ליכא למגזר בקרוע, דלא שכיח אכרעי' [שם סע"ז]: [30])מנעל של בגד: [3])מדאינו מגין; וה"ה של עץ או שעם [נ"ש שם סקכ"ג]. וצריך שיהיו אפי' התפירות של עור ותכופו' זל"ז. ונוהגין שיהיו גם הרצועו' מבהמ' כשר' [שם סע"ו]. וי"א שיהיו הרצועו' לבנות [שם סי"ח]: [4]) [פאנטאפעל]: [5])*שהיו הרצועו' קשורו' למעל' מברכיו [הרע"ב]. ולרש"י ר"ל שקלצ' המנעל מהברך, וכגון לנקתך הרגל [עי' ראש אות ז']: [6])ולכתחילה צריך שיהי' שלו, ואפי' שניתן לו רק במתנה להחזיר: [7]) מקופה עור, דאל"כ פסול אפי' בדיע': [8])שגדל ממדת רגלו, אבל יכול להלוך בו: [9])ממדת רגלו: [10])*וקיי"ל כוותי' [שם ס"ו]: [11])*וקיי"ל ברגל
12 כת"ק [שם כ"א וכ"ה], וביד בדיע' כר"א [שם ס"ל]: [12])*דרק מעשה
☞ מעכב. [ולפע"נ דנחוסם בקול לכלפי' מחשב דבור נ"כ מעשה? התם לא שהדיבור

ראויה לכהן, ואינו מיטמא למתים, ואם נטמא אינו סופג הארבעים [21], ואינו אוכל בתרומה, ואם אכל אינו משלם קרן וחומש, ואינו חולק על הגורן, ומוכר התרומה [23], ותרמים שלו, ואינו חולק בקדשי המקדש [24], ואין נותנין לו קדשים [25] ואין מוציאין את שלו מידו [26], ופטור מן הזרוע והלחיים והקיבה, ובכורו יהא רועה עד שיסתאב [27] ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים [28] היו שניהם כהנים הוא אונן עליהם [36] והם אוננים עליו, הוא אינו מיטמא להם [360], והם אינן מיטמאין לו הוא אינו יורש אותן [37], אבל הם יורשין אותו [38] ופטור על מכתו ועל קללתו של זה ושל זה [39], ועולה במשמרו של זה ושל זה [40] ואינו חולק [41] אם היו שניהם במשמר א' [42] נוטל חלק אחד:

בעבוד' ובאכילת קדשי' ביום מיתתן: 360)*כשימותו. ומשכח"ל דרוא' במיתת שניהן ואעפ"כ יהי' כהן כשר? כגון שנתקדשה קדושי טעות של תנאי, דאז א"צ גט, ונשאת תוך ג' חדשי'. אבל א"ל שנבעלה מראשון בזנות, ותוך ג' חדשי' נשאה ב', ליתא, דא"כ אף דגם בזנות אם מודה שהוא בנו הו"ל כהן, עכ"פ בזנות ומספק אם הוא בנו אינו כהן, אע"ג דממ"נ בן כהן הוא [לה"ע ג']. גם א"ל דמיירי בנתגרשה מראשון, דא"כ ינשא לראשון ממ"נ, דגם אם מהשני הוא הו"ל חלל דמותר לטמ' למתי': 37)דיורשין וחולקין של כל א', יאמרו לו אייתי ראי' דאינו אח: 38)*כשמת בלי זרע, דמי מעכבן, הרי האב קודם לכל יוצאי יריכו; לפיכך יחלוקו שניהן: 39)*מיהו בהכם או קללם כאחת, חייב [והקשה י"נ מהו' אברהם ראטהענשטיין 39 שליט"א, למה הפסיק התנא כאן בבא ובבא דירושה דשייכי אפי' בשניהן ישראלי', בין בבא דאינו מטמ' לבבא דמשמרו, דמיירי שניהן בכהני'? וכ"ל דסמיך בבא דירוש' לטומ' לרבותא, דאע"ג שירשוהו אפ"ה אין מטמאי' לו, ולא כיון' דהא בהא תלי', דהוה כמת מצוה, וכדאמרי' גבי יתומ' קטנה שנתקדש' ומתה (יבמות דפט"ב ועי' תוס' שם); ואיידי דתנא ירושה דשייך נמי בישראל, סמיך לי' קללתו ומכתו דנמי שייך גם אצל ישראל; ואיידי דתנא במכתו זה וזה, תנא נמי זה וזה, אצל עבודה במשמרו]: 40)*כשירצו בני משמרו לחלוק חלק עבודתן, יכלו לכופו שיקריב, שלא יאמרו שיש פסול במשפחתן: 41)בקרבנו, שיאמרו

האלה בכפר עיטם, וגמר את כל הפרשה [19] הוחזקו להיות גומרין כל הפרשה, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל, מצוה בדיינין, ולא מצוה בתלמידים [20], רבי יהודה אומר מצוה על כל העומדים שם לומר, חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל [21]:

פרק יג בש"א [1] אין ממאנין אלא ארוסות [2], ובה"א אומרים ארוסות ונשואות [3], בש"א בבעל ולא ביבם [4] ובה"א בבעל וביבם, ב"ש אומרים בפניו [5] ובה"א בפניו ושלא בפניו, בש"א בבית דין [5], ובה"א בב"ד ושלא בב"ד [6], אמרו להן בית הלל לבית שמאי ממאנת והיא קטנה אפילו ארבעה וחמשה פעמים [7], אמרו להן בית שמאי אין בנות ישראל הפקר, אלא ממאנת וממתנת עד שתגדיל ותמאן ותנשא [8]: **ב** איזו היא קטנה שצריכה למאן, כל שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה השיאוה שלא לדעתה, אינה צריכה למאן, רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קידושיה [9], אינה צריכה למאן, רבי אליעזר אומר אין

אותן לחליצ': 19)*ר"ל „ונקרא שמו בישראל" וגו', כמפורש לקמן: 20)שיושבי' שם לפני רבן: 21)*דמדקדק במלות יבום, יהי' כאשר ונקודה, להכי נקרא שמשפחתו בית חלוץ הנעל, לגנאי, והכי קיי"ל:

פ"יג 1)*יתומה קטנה תקנו חכמי' שאמה או אחיה יוכל לקדשה ולהשיא' [ולרמב"ם אפי' היא לבד יכולה ואת]; וכשתגדיל תוכל למאן ולומר א"א בפלוני בעלי, ויוצאת בלי גט: 2)דאינם נשואו', בשביל כך ממנעי ולא כנסי, שהפסד סעודת נשואין: 3)דס"ל לא ממנעי בשביל כך: 4)כשלא מיאנה בבעל' אינה ממאנת ביבם, רק כשתגדיל תחליץ: 5)דאפשר שלא תעיז למאן בפניו: 6)*מומחין. וקיי"ל דסגי בב' עדי': 7)*כשחזר' ונשאת: 8)ה"ק או ממאנת וממתנת שלהתארס עד שתגדל, או ממאנת ותנשא מיד שאז אינה יכולי' למאן עוד לב"ש: 9)°עד בת ו' היא בחזקת שאינה יודעת לשמור, ולמעל' מי' בחזקת שיודעת, מו'

אמר ר' אליעזר ככה יעשה, כל דבר שהוא מעשה מעכב, אמר לו רבי עקיבא משם ראיה, ככה יעשה לאיש, כל דבר שהיא מעשה באיש: **ד** החרש שנחלץ[120] והחרשת שחלצה[13], והחולצת לקטן[14] חליצתה פסולה, קטנה שחלצה, תחלוץ משתגדיל, ואם לא חלצ' חליצתה פסולה[15]: **ה** חלצה בשנים, או בשלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול, חליצתה פסולה, רבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר מכשירין, ומעשה באחד שחלץ בינו לבינ' בבית האסורים, ובא מעשה לפני רבי עקיבא, והכשיר[16]: **ו** מצו' חליצה, בא הוא ויבמתו לבית דין[17], והן משיאין לו עצה ההוגנת לו[18], שנאמר וקראו לו זקני עירו, ודברו אליו, והיא אומרת מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי, והוא אומר לא חפצתי לקחתה, ובלשון הקודש היו אומרים, ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים, וחלצה נעלו מעל רגליו, וירקה בפניו, רוק הנראה לדיינים, וענתה ואמרה, ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו, עד כאן היו מקרין, וכשהקרא רבי הורקנוס תחת

מחשב מעשה, רק מדכתב' מעשה ע"י הקול חייב [עי' תוס' דק"ה]: 120)*בכל דוכת' נקט ,,החולץ" מדצריך שיתכוון גם הוא לחלוץ; והכא נקט בדיוק" שנחלץ, לרמוז לנו גם טעם פסול החרש, מדלא התכוון להתיר בחליצ' [רנ"י]: 13)*י"א שאינ' כלום, וי"א שחליצ' פסול' היא, דאע"ג דקריא' לא מעכב, היינו בראויי' לקריא' [שם סמ"ג]: 14)*דהינו צריך שיהי' בן י"ג שנה ויום א', והיבמ' בת י"ב שנה ויום א' והביאו ב' שערות; ובדיקת השערו' באשה סגי ע"י נשים, כיון שהוחזקה גדול'. וכשהינם נתמלא זקנו, סגי [שם ס"ו ועי' ח"מ רסל"ה]. 15)*וכל חליצ' פסול', צריך שתחלוץ אח"כ מכל האחין וי"א שא"צ [סי' ק"ע ס"ה]. ומיהו הכא מדנקט תקנתא שתחלוץ כשתגדיל, ש"מ דרק מדרבנן פסול [עי' ריש סוכה] וא"צ שתחזור על האחין [שם מ"ט]: 16)*ולא קיי"ל כן: 17)*ובדיע' אפי' הלכו ב"ד אליהן: 18)כשהוא ילד והיא זקינה או איפכא, שיעצין

אליעזר אוסר, וכן המגרש את היתומה[130], והחזירה,
מותרת ליבם[140], רבי אליעזר אוסר. קטנה שהשיאה
אביה ונתגרשה, כיתומה בחיי האב[15], החזירה דברי
הכל אסורה ליבם[16]: ז שני אחין נשואין לשתי
אחיות יתומות קטנות, ומת בעלה של אחת מהן, תצא
משום אחות אשה[17], וכן שתי חרשות[18]. גדולה וקטנה,
מת בעלה של קטנה, תצא הקטנה משום אחות אשה,
מת בעלה של גדולה, רבי אליעזר אומר מלמדין את
הקטנה שתמאן בו[19], רבן גמליאל אומר אם מיאנה
מיאנה, ואם לאו תמתין עד שתגדיל[190], ותצא הלזו
משום אחות אשה[20], רבי יהושע אומר אי לו[21] על
אשתו ואי לו על אשת אחיו, מוציא את אשתו בגט ואשת
אחיו בחליצה[22]: ח מי שהיה נשוי לשתי יתומות
קטנות, ומת, ביאתה או חליצתה[23] של אחת מהן, פוטרת
צרתה, וכן שתי חרשות[34], קטנה וחרשת אין ביאת

תרש' לאסור לקמ', דמשמע דבמיאונ' בבתרא. מותרת לקמא, אע"ג
דגרשה קמ'. א"כ הכא איירי בשלשה בגיטין דמחזי כגדול': 13)*דלא
אסרי' כשאין ראשונ' הפילוה לפני יבם, ומשגרשה הו"ל גרושת אחיו,
אלא היתה מפלת: 130)קטנה שקדושיה מד"ס: 140)*כקט רישא
לרבות' דת"ק דאף גרוש' גדול' מותר'; וסיפא לרבות' דר"א דאף
גרושה קטנה אוסר: 15)דאף שאביה חי אין בו כח לקבל קדושיה:
16)במת בעל' בקטנות', דלא אלימ' קדושי קטנ' דרבנן למיעקר גירושין
דאו': 17)דפטור' מחליצ' ומייבום: 18)דג"כ נשואיה רק מד"ס: 19)דזיקת
גדול' שהיא דאו' אוסרת הקטנ' עליו כאחות זקוקתו: 190)*וכשיבא
עליה אז, הו"ל קדושי' דאו': 20)אבל לא יחלוץ לגדול' שלא תאסר
קטנ' עליו כאחות חלוצתו: 21)אוי לי: 22)*אבל ללמד' שתמאן לא,
דצריך להרחיק ממיאון טפי מגירושין, דקטנ' לאו בת דעת היא,
וכשתתחרט אח"כ עברנו אלפני עור וגו'; משא"כ גירושין בע"כ:
23 23)*כשתגדיל. דאע"ג דנשואיה רק מד"ס, משום לא פלוג דינה
כקדושי קטנ' דאו' [פי"ב מ"ד] כך נ"ל: 24)ביאתה פוטרת צרתה,

מעשה קטנה כלום אלא כמפותה, בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה, בת כהן לישראל תאכל בתרומה [10]: ג רבי אליעזר בן יעקב אומר, כל עכבה שהיא מן האיש כאלו היא אשתו, וכל עכבה שאינה מן האיש כאלו אינה אשתו [11]: ד הממאנת באיש, הוא מותר בקרובותיה, והיא מותרת בקרוביו, ולא פסלה מן הכהונה, נתן לה גט, הוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו, ופסלה מן הכהונה, נתן לה גט, והחזירה, מיאנה בו ונשאת לאחר, ונתארמלה או נתגרשה, מותרת לחזור לו, מיאנת בו והחזירה, נתן לה גט ונשאת לאחר, ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו, זה הכלל [12] גט אחר מיאון אסורה לחזור לו, מיאון אחר גט מותרת לחזור לו: ה הממאנת באיש, נשאת לאחר וגירשה, לאחר ומיאנה בו, לאחר וגירשה, לאחר ומיאנה בו, כל שיצאת הימנו בגט, אסורה לחזור לו, במיאון, מותרת לחזור לו [120]: ו המגרש את האשה והחזירה, מותרת ליבם [13], ורבי

עד י' לריל' נדיק'. ומשאלת עד י"ג שנים ויום א'; ואח"כ, נלא בעלה כשגדלה, דוקא בשהביא' ב' שערו' א"י למאן, אבל כשבעלה כשגדל', א"ל ב' שערו', דע"י ביאת' הו"ל קדושי' דאו', והו"ל ספק
10 דאו' שמא כשרו השערו'. [10]*כ"ל מדקדק רק הא, ש"מ דלאו אליב' דר"א לחוד נקט לה, רק לכ"ע, דאף רבנן מודו דאסור' בתרומה דאו' [ביבמות ד"ל יע"א]; מיהו יורשה לרבנן, דהפקר ב"ד הפקר; ומטמ' לה, דמדיורש' לא יתעסקו עמ' בקבורת' קרוביה, והו"ל כמת מלוה; ומפר נדריה, דכל אשה על דעת בעל' נודרת: [11]ובמשנה ד' מפורש' הך משנה; דבמגרש' הו"ל עכב' שמהאיש, דאגלאי למפרע שמה שנתעכב' אללו, רק בו היה תלוי; אבל במאאנת, אגלאי למפרע דרק בה הי' תלוי העכב' אללו: [12]לאתויי אפי' גירושין ומיאון ק' פעמי': [120]*דדוקא מיאון דידי' מבטל גיט' דידי' [כמ"ד] אבל מיאון דקברי' לא מבטל גיט' דידי'. ופליג אמשנה ד' בגרש' ונשאת לאחר

קטנה, יגדלו זה אם זה [30] בא על יבמה גדולה תגדלנו [30]
והיבמה שאמרו בתוך שלשים יום [31], לא נבעלתי [32]
כופין אותו שיחלוץ לה [33] לאחר שלשים יום, מבקשים
הימנו שיחלוץ לה [34] ובזמן שהוא מודה, אפי' לאחר י"ב
חדש כופין אותו שיחלוץ לה: יג הנודרת הנאה מיבמה
בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה [340] לאחר מיתת בעלה,
מבקשין הימנו שיחלוץ לה [35], ואם נתכוונה לכך, אפילו
בחיי בעלה מבקשין הימנו שיחלוץ לה [36]:

פרק יד חרש שנשא פקחת [1] ופקח שנשא חרשת [1]
אם רצה יוציא ואם רצה יקיים [100], כשם
שהוא כונס ברמיזה כך הוא מוציא ברמיזה פקח שנשא
פקחת ונתחרשה, אם רצה יוציא ואם רצה יקיים [2] נשתטית,
לא יוציא [3], נתחרש הוא או נשתטה, אינו מוציאה

קיין חרשת שהוא רק במקצת: [29]*הא מתני' כ"ש מהך דלעיל; רק תנא נקט כולה גוונא: [290]*כדי לקיים מצות יבום דאו': שא"כ בחרשת וקטנ' לעיל [מ"ש] ליכא יבום דאו': [30]*ר"ל אינה מגרשה עד שיגדיל, ועד שתדע היא לשמור גיטה: [31]משנכנסה היבם: [32]*והיבם אומ' בעלתיך ודיך בגט שנתתי לך, ואינו רוצה לחלוץ לה שלא תהא אסורה לחזור לו; גם מתבייש שתרוק לפניו בב"ד: [33]*שלא תאסר אכ"ע, מדשויא אנפשי' חתיכ' דאיסור; אבל אינו יבם דפגע בידה, ולפי דבריה שלא בעלה וקבלה גט, אסורה ליבם [כפ"ה מ"א]: [34]*דלבתר ל' יום לא מוקי אנפשי', ומוחזקה שבעל אות', להכי אין כופין. מיהו אם אומרת נבעלתי והוא אומ' לא בעלתיה, צ"ל חליצ', שא"כ לאסרה, אפי' היא תוך ל' [וי"ח תוך ל']: [340]דלא אסקה אדעתא שימות בעלה ותיאסר ליבם: [36]דדינה כמורדת. מיהו אם מוחלת כתובת', גם בכה"ג כופין שיחלוץ לה:

פ"יד [1]*דאיכא קדושין דאו': [100]*קמ"ל דעכ"פ הו"ל קדושין מד"ס, ולא כשוט' וקטן דלא תקנו להו רבנן קדושי' כלל: [2]דאף דהוה קדושי' דאו', עכ"פ א"צ דעת אשה בגירושין: [3]*אף ליודעת לשמור גיטה, חיישי' שתזנה. מיהו אם גרשה מותרת להחזיר לכתחל':

אחת מהן פוטרת צרתה 25), פקחת וחרשת, ביאת הפקחת 250) פוטרת החרשת, ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת 26) גדולה וקטנה, ביאת הגדולה פוטרת את הקטנה, ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה 26):
ט מי שהיו נשוי לשתי יתומות קטנות, ומת, בא יבם על הראשונה, וחזר ובא על השנייה, או שבא אחיו על השנייה, לא פסל את הראשונה 27), וכן שתי חרשות, קטנה וחרשת, בא יבם על הקטנה, וחזר ובא על החרשת, או שבא אחיו על החרשת, לא פסל את הקטנה, בא יבם על החרש' וחזר ובא על הקטנה, או שבא אחיו על הקטנ', פסל את החרשת 28): י פקחת וחרשת, בא יבם על הפקחת, וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת, לא פסל את הפקחת, בא יבם על החרשת, וחזר ובא על הפקחת, או שבא אחיו על הפקחת, פסל את החרשת 29):
יא גדולה וקטנה, בא יבם על הגדולה וחזר ובא על הקטנה, או שבא אחיו על הקטנה, לא פסל את הגדולה, בא יבם על הקטנה, וחזר ובא על הגדולה, או שבא אחיו על הגדולה, פסל את הקטנה, רבי אליעזר אומר מלמדים הקטנה שתמאן בו 290): יב יבם קטן שבא על יבמה

אבל אינה בת חליצה כלל: 25)*דלא ידעינן בהי ביאה אי' שנתקדש ספי' כאשתו, אי בקטנה דאתי לכלל דעת, אי בחרשת דבת ביא' גמור' היא: 250)ה"ה חליצת': 26)דאין ביאת אשה שנשואיה מד"ס פוטרת אשה שנשואיה דאו': 27)דממ"נ אי ביאתה קונה, הרי קנה הראשונה, והו"ל שניי' בעילת זנות; ואי לא קנה, הו"ל כנכריות, אבל אינו מקיים האחרונ' דלמ' קנה הראשונ': 28)דקטנ' ביאתו ספק אי קני לגמרי או לא קני כלל; משא"כ חרשת וודאי קנויה במקצת. להכי אי בעל קטנה תחל', איכ' שפיר ממ"נ כלעיל 27; משא"כ בבעל חרשת תחל', שמא אח"כ ביאת קטנ' קניא לגמרי, ופסל

אשה אחיו בחליצה: ו שני אחים א' חרש וא' פקח, נשואים לב' אחיות א' חרשת וא' פקחת, מת חרש בעל החרשת מה יעשה פקח בעל פקחת, תצא משום אחות אשה, מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת מוציא אשתו בגט [120]), ואשת אחיו אסורה לעולם [13]): ז ב' אחים א' חרש וא' פקח, נשואים לב' נכריות פקחות, מת חרש בעל פקחת מה יעשה פקח בעל פקח', או חולץ או מייבם, מת פקח בעל פקחת, מה יעשה חרש בעל פקחת, כונס ואינו מוציא לעול' [14]): ח שני אחים פקחים נשואים לב' נכריות, אחת פקחת וא' חרשת, מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת, כונס ואם רצה להוציא יוציא [11]) מת פקח בעל הפקחת מה יעשה פקח בעל חרשת או חולץ או מייבם: ט שני אחים א' חרש וא' פקח, נשואים לב' נכריות א' חרשת וא' פקחת, מת חרש בעל חרשת, מה יעשה פקח בעל פקחת, כונס ואם רצה להוציא יוציא [11]) מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת כונס ואינו מוציא לעולם [14]):

פרק טו האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, שלום בינו לבינה [1]) ושלום בעולם [2]) ובאתה

אחות' דאו', אוסרת עליו זו שקדושיה רק מד"ס: [120])°מטעם שבאות 12. ואף דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו וחרש גרע מקטן? אפ"ה מוציא אשתו בגט, גזיר' שמא יטעו לומר דמשו"ה יושבת אשת חרש גבי', משום דקדושי' דיל' דהו לזיק' דאו' של אחותה, ויתירוה לשוק: [13])דליבמ' אסו', מדהוה באחות' קדושין מד"ס, וחרש א"א שיחלוץ: [14])דגט שלחרש לא מפקע זיק' דאו' של אחיו:

פט"ו [1])דאם קטטה ביניהן, י"ל דמתכוונת לאסור א"ע עליו: [2])דבמלחמה בעולם, שמא באומדנ' אמר' שנהרג, מדנהרגו רבי', או

עולמית [4]) אר"י בן נורי וכי מפני מה האשה שנתחרשה יוצאה, והאיש שנתחרש אינו מוציא [5]), אמרו לו אינו דומה האיש המגרש לאשה המתגרשת, שהאשה יוצאת לרצונה ושלא לרצונה, והאיש אינו מוציא אלא לרצונו : ב העיד רבי יוחנן בן גודגדה על החרש' שהשיא' אביה [5○]) שהי' יוצא בגט [6]) אמרו לו [7]) אף זו [8]) כיוצא בה : ג שני אחים חרשי' נשואים, לשתי אחיות חרשות או לשתי אחיות פקחות, או לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פקחת, או שתי אחיות חרשו' נשואות, לשני אחי' פקחים, או לשני אחין חרשין [9]) או לב' אחין אחד חרש ואחד פקח, הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום [10]) ואם היו נכריות יכנסו ואם רצה להוציא יוציאו [11]) : ד שני אחים אחד חרש ואחד פקח נשואים לב' אחיות פקחו', מת הרש בעל הפקחת מה יעשה פקח בעל הפקחת, תצא משום אחות אשה, מת פקח בעל הפקחת מה יעשה חרש בעל פקחת, מוציא אשתו בגט [12]) ואשת אחיו אסורה לעולם : ה שני אחים פקחים נשואים לב' אחיות א' חרשת וא' פקחת מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת תצא משום אחות אשה, מת פקח בעל פקחת מה יעשה פקח בעל החרשת מוציא את אשתו בגט, ואת

---

[4]) *להכי נקט עולמית, דבכשאת בגט זה יוציא, מדהוה קדושין דאו' ואין בו דעת לגרש : [5]) *דס"ל דבשניהן לא יוציא : [5○]) *בקטנות' : [6]) *ומקבלת היא עצמ' גיטה אף שקדושיה היו מדאו'. ורבנן הביאו עדותו לראי' לדבריהם כנגד רבי יוחנן בן נורי : [7]) *לר"י בן נורי דפליג עלייהו במשנה א' : [8]) פקחית שנתחרש' : [9]) *היינו רישא, אלא בעי למנקט כולהו גוונא בדידי' ובדיל' : [10]) דמפני שקדושי זו מד"ס, וזיקה של זו מד"ס, מפקעי אהדדי שתהא משום אחות אשה : [11]) אח"כ בגט. אבל לא בחליצ', דלאיכן בואמר ואסרה : [12]) *דזיקת

וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש: ג ב"ש אומרים תנשא ותטול כתובתה ב"ה אומרים תנשא ולא תטול כתובה, אמרו להן ב"ש התרתם ערוה המורה לא תתירו את הממון הקל, אמרו להן בית הלל, מצינו שאין האחים נכנסים לנחלה על פיה [10] אמרו להם בית שמאי והלא מספר כתובת' [11] נלמד, שהוא כותב לה שאם תנשאי לאחר ותטלי מה שכתוב ליכי [12] וחזרו בית הלל להורות כדברי ב"ש: ד הכל נאמנין להעידה, חוץ מחמותה [20] ובת חמותה [120], וצרתה, ויבמתה, ובת בעלה [13], מה בין גט למיתה [14], שהכתב מוכיח [15] עד אומר מת, ונשאת [16] ובא אחד ואמר לא מת, הרי זו לא תצא [17], עד אומר מת ושנים אומרים לא מת [18] אע"פ שנשאת תצא שנים אומרים מת ועד אומר לא מת, אף על פי שלא נשאת תנשא [170]: ה אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת [180], זו שאומרת מת, תנשא ותטול כתובתה, וזו שאומר' לא

שחוזקתו אז: [8])*שב"ד גם יראה לשקר: [9])שבאה לב"ד ואמר' שמת בנשיכת נחש כשקצר חיטין, ומצאו חכמי' כדבריה, לכן לא התירו רק דוגמתו: [10])דצריך ב' עדי': [11])מנוסח שטר כתובת': [12])והרי התירוה להנשא: [20])*ואפי' שאינה אם המת רק אם היבם: [120])*ה"ה בת חמיה: [13])וכן היא אינה נאמנת להן, דמשונאות זא"ז מתכוונת לקלקל': [14])דאעפ"כ נאמנו' להביא גטה: [15])דסמיכתינו אגט, רק שצריכ' לומר בפני נכתב וכו': [16])לאו דוקא, דאפי' רק התרנוה להנשא קודם שהוכחש העד: [17])*מדכשר האמינו לקמא כב', אין דבריו של א' כנגד ב'. מיהו לכתחיל' לא לא תנשא, משום לזות שפתים. ובבא האוסר מקודם, אפי' נשאת תצא [שם כל"ו]: [18])*אפי' הב' פסולי עדות; וי"א דבכה"ג ובא עד הכשר המתיר תחלה והתירוה, לא תצא [שם]: [170])*ובהיו הב' הראשוני' נשים והתירוה, ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת, שריא [שם]: [180])*שב' צרות באו ממדה"י, ומכחישות זא"ז במיתתו:

ואמרה מת בעלי תנשא [3] מת בעלי התייבם [4] שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם [5] קטטה בינו לבינה ושלום בעולם [6], ובאתה ואמרה מת בעלי, אינה נאמנת ר"י אומר לעולם אינה נאמנת אא"כ באתה בוכה ובגדיה קרועין, א"ל א' זו וא' זו תנשא [7] : ב בה"א לא שמענו אלא בבוא' מן הקציר [70] בלבד, ובאותה המדינה [8], וכמעשה שהיה [9], אמרו להן ב"ש אח' הבאה מן הקציר וא' הבאה מן הזיתים וא' הבאה מן הבציר וא' הבאה ממדינה למדינה, לא דברו חכמים בקציר אלא בהווה,

מדשהה לבוא. או מדאתה פלטו וסברה שוודאי ימות בה : 3)דמדמיתראת שתתקלקל אח"כ [כפ"י מ"א], דייק ומכשב'. מיהו, באמר' התירוני אף שתבע' ג"כ כתובה, נאמנת על שתיהן; אבל בהקדימה תביעת כתוב' להתירוני, נאמנת להנשא ולא לכתובה; ובתבע' כתובה ול"א התירוני אינה נאמנת כלל, רק דבנשאת מעצמה מקבלת כתובה. וי"א דכל שהזכירה כתובה, אין מתירין אותה [י"ז כמ"ג ומ"ד]: 4)ונכנס היבם לנחל' על פיה: 5)מלחמה לאו דוקא, רק כל מקום שיש שם בהלות, שא"א שתדייק היטב שמת, אז אפי' אמר' קברתיו לא מהני, שמא משקרת בזה להחזיק מה שאמר' בדדמי [וי"ש דקברתיו מהני]. ובע"א שאמר מת במלחמה, בנשאת לא תצא [וי"א]; ובאמר קברתיו מהני אפי' לכתחיל'; וקברתיו לאו דוקא, רק שראהו אחר שמת והכירו היטב ביישוב הדעת; ובב' עדי' כשרי' לא אמרי' דאמרו בדדמי; ואפי' באמר ע"א בשם ב' עדי', מהני אפי' בלא קברנוהו. ודוקא באמר' מת במלחמ' ממש; אבל באמר' מת סמוך לשדה המלחמה, נאמנת. וכל זה בידוע מלחמ', אבל באינו ידוע, והיא אומרת שמת במלחמ', מדאית לה מגו מהני בדיע' ולא לכתחל'; וי"א דגם בדיע' לא מהני [שם מ"א מ"ה נ']: 6)*קטטה, היינו שאמר' בפניו גרשתני בפני ב' עדי', והעדי' הכחישוה, אז אפי' קברתיו לא מהני, ואפי' איכא נמי ע"א שמת, מדאיכא קטט' קיימי' ששכרתו. מיהו בדיע' מהני ע"א [שם ו"א]. וי"א דלהכי נקט „בינו לבינה, ולא ביניהם, דקמ"ל כרמב"ם דאפי' הרגיל הוא הקטט', דינה כהרגילה היא: 7)וקיי"ל כת"ק: 70)* שאז שכיח שימות מנקשים או מחמ'

נאמנת [24] וחוששים לדבריה [25], וחולצת ולא מתייבמת: ט ניתן לי בן במדינת הים ואמרה מת בני ואח"כ מת בעלי נאמנת [26], מת בעלי ואחר כך מת בני [27], אינה נאמנת [28], וחוששים לדבריה [280], וחולצת ולא מתייבמת: י ניתן לי יבם במדינת הים [290] ואמרה מת בעלי ואח"כ מת יבמי, יבמי ואח"כ מת בעלי, נאמנת, הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים אמרה מת בעלי ואח"כ מת יבמי יבמי ואח"כ בעלי אינה נאמנת [24] שאין האשה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא, ולא מתה אחותי שתכנס לביתו, ואין האיש נאמן לומר מת אחי, שייבם אשתו, ולא מתה אשתי שישא אחותה:

פרק טז

האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעליך, לא תנשא [1] ולא תתייב' עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה [2], היתה'

ג"כ היתה בחזקת לשוק: 23) ורוצה להתייבם: 24) מדמפקיעה א"ע מחזק' הראשונה: 25) שלא תנשא לשוק עד שתחלוץ: 26) ומותרת להתיבם, דכשהלכ' ג"כ היתה בחזקת ליבם: 27) ורוצה להנשא לשוק: 25*) והטעם כסי' 24. ואע"ג דחזקת דייקי ומנסבי מפקיע חזקת א"א, מכ"ש חזק' ראשונה שליבם, דליכא רק לאו, לא תהיה אשת המת החוצה? י"ל אפקעתא דיבם שאני, דזמנין דסניא לי', ולא מהימנא במגו דילדה בן ועדיין קיים, דהרי רוב נשים מתעברו' ולדו'? י"ל דאפי' היתה טוענת כך לא מהימנ', דסמוך מעוט דמפלת לחזקת ליבם, ואיתרע לה רובא: 280) שלא תתייבם: 29*) ומיירי שהיתה בל"ז פסול לכהונה; דאל"כ לא תנשא ולא תתיבם, שלא תצריכנה כרוז לכהונה כפט"ז 2: 290) שהלכה בחזקת לשוק, ובא' ואמרה ילדה חמותי בן:

פ"טז 1*) לשוק, מדיצא בלא בנים. ואע"ג דרוב נשים מתעברות ויולדות? עכ"פ מדהיתה כשיצא בחזקת איסור לשוק, סמוך מעוט דמפלת לחזקה, ואיתרע לה רובא. ואע"ג דרק ר"מ ס"ל סמוך? עכ"פ הכא דאיכא נמי מיעוט' שאין מתעברות כלל, ובתרי

מת, לא תנשא ולא תטול כתובת׳, אחת אומר׳ מת ואחת אומרת נהרג, רמ״א הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשאו, ר״י ור״ש אומרים הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים, הרי אלו ינשאו, עד אומר מת ועד אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת, הרי זו לא תנשא: ו האשה שהלכה הי׳ ובעלה למדינ׳ הים, ובאה ואמרה מת בעלי תנשא, ותטול כתובתה, וצרתה אסורה, היתה[19] בת ישראל לכהן תאכל בתרומה, דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציאתה מידי עבירה, עד שתהא אסורה לינשא ואסורה מלאכול בתרומה: ז אמרה מת בעלי ואחר כך מת חמי, תנשא ותטול כתובתה, והמותה אסורה[20] היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה, דר׳ טרפון, ר״ע אומר אין זו דרך מוציאתה מידי עבירה, עד שתהא אסורה לינשא ואסורה מלאכול בתרומה, קידש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזו קידש, כל אחת אומרת אותי קידש, נותן גט לכל אחת וא׳, ומניח כתובה ביניהן ומסתלק, דברי רבי טרפון, רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה, עד שיתן גט וכתובה לכל אחת וא׳, גזל אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה גזל כל א׳ אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהן[21⁰] ומסתלק, דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה, עד שישלם גזילה לכל א׳ וא׳[21]: ח האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים, ובאה ואמר׳ מת בעלי ואחר כך מת בני נאמנת[22], מת בני ואחר כך מת בעלי[23] אינה

---

[19])הלכה: [20]) אף דהשתא איכא קמותה: [21⁰])*לאו דוקא, רק מניח בב״ד עד שיתברר: [21])ובכולהו הלכה כר״ע מחבירו: [22])*דכשהלכ׳

פי שיש סימנין בגופו [18] ובכליו [19] אין מעידין אלא עד שתצא נפשו ואפילו ראוהו מגוייד [20], וצלוב [21], והחיה אוכלת בו [22]. אין מעידין אלא עד ג' ימים [23] ר' יהודה בן בבא אומר, לא כל האדם [24], ולא כל המקומות [25] ולא כל השעות [26] שוין: **ד** נפל למים בין שיש להן סוף [27] בין שאין להן סוף אשתו אסורה. אמר רבי מאיר, מעשה באחד שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימים [28], אמר רבי יוסי מעשה בסומא שירד לטבול במערה, וירד מושכו אחריו, ושהו כדי שתצא נפשם [29], והשיאו נשותיהם [30] ושוב מעשה בעסיא באחד ששלשלוהו

---

[18])*סימן שאינו מובהק, כקטן או ארוך. לבן או אדום, או רושם בגופו. אבל סימן מובהק כחסר או יתר אבר או צואר עקום, או רושם במקום ידוע בגוף מהני אף בלי פרצוף; ואפי' לא מצאו רק אבר שהנשמ' תלויי' בו שבו הסימן מובהק מהני; ודוקא באומדנ' דמוכח שמתנו הוא [י"ז ל"ב]: [19])*אפי' סימן מובהק; דקיישי' לשאלה. מיהו בראוהו שטבע במים שאין להם סוף בבגדים אלו, ומצאוהו אח"כ באותן הבגדי', מהני סי' מובהק בבגדי' לי"א [י"ז ל"ב]: [20])*מקותך: ואפי' במקום שאינו יכול לחיות, שמא נחתך בסכין מלובן, שמתדבק ומתרפא: [21])תלוי: [22])דוקא במקום שאין נפשו יוצא', אבל במקום שנפשו יוצא' מהני: [23])*דאחר ג"י הפנים משתני'. ובספק ג"י, יש מתירין ויש אוסרי'. מיהו במת ונקרש בקורח, אפי' אפי' אח' ג"י מעידין עליו; וכ"כ בנהרג והושלך מיד למים, אם ראוהו תוך שעה משהועל' מהמים, וכשנטבע לא הי' מכה בפניו [וי"א בכל מקום בגופו], אז אפי' אחר ג"י מעידין אט"ע של פרצוף, ואי שהה קודם שראוהו, אפי' תוך ג"י אין מעידין; ובספק אם ראוהו תוך שעה משהועל', אזלי' לקולא' [שם כ"ו]: [24])אדם שמן מסריח גם תוך ג"י: [25])וכ"כ במקום חם: [26])וכ"כ בקיץ: [27])*שנראה כל גדותיו סביב כאחת. ובנפל לבור שבגליד שעל הנהר שסתום מכל צד, דינו כיש להן סוף וסגי בשהה שם אצל הבור ג' שעות וראו' שלא עלה, והוא השעור כדי שתצא נפשו [ב"ש שם סקל"ה]: [28])ס"ל אפי' אפי' יש להן סוף אסו': [29])*ג' שעות [כבתו של נחוניא חופר שיחין]:

לה חמות 3) אינה חושש' 4) יצתה מליאה 5) חושש' 6) ר' יהושע אומר אינה חוששת : ב שתי יבמות 7) זו אומרת מת בעלי וזו אומרת מת בעלי, זו אסורה מפני בעל' של זו, וזו אסורה מפני בעלה של זו 8) לזו עדים 9) ולזו אין עדים, את שיש לה עדים אסורה 10), ואת שאין לה עדים מותרת 11) לזו בני' ולזו אין בני' 12) את שיש לה בנים מותרת, ואת שאין לה בנים אסורה, נתייבמו 13) ומתו היבמין 14) אסורות להנשא 15) רבי אליעזר אומר הואיל והותרו ליבמין הותרו לכל אדם 16) : ג אין מעידין 160) אלא על פרצוף פנים עם החוט' 17) אף על

מיעוט' כ"ע מודו דאמרי' סמוך וכו' : 2) כשצרתה מעוברת לא שהרי חליצ' לזו, וגם לא הותרה לשוק עד שתלד הצרה ולד של קיימ'. ואת"ל תמתין ט' חדשי' ותחלוץ ותנשא לשוק ממ"נ? דאי נתעבר', כבר ילדה, ואי לא, הא חלצה? י"ל שמא יודע אחר חליצה שילדה צרתה, וצריכ' הכרזה שנפסלה לכהונה; ומי שלא שמע ההכרזה ויראה שנשואה לכהן, יאמר שחלוצ' כשיר' לכהן. מיהו בהיתה בל"ז פסולה לכהן, באמת תוכל לעשות כן [ססק"נו] : 3)*ומת בעלה בלי בנים ואחים : 4)*לשמא נולד לה יבם, דאיכא ספק ספיקא, ספק הפילה וספק ילדה נקיב', והו"ל זכרי' מיעוט' דמיעוט', דאפי' ר"מ לא חייש לה : 5) מעוברת : 6) דמדוודאי נתעבר', הו"ל כחזקת חי דלא חיישי' שמא מת [כפ"ג דגיטין מ"ג], ה"נ לא חיישי' שמא הפיל'. או י"ל דבלא' מעוברת איתרע חזקתה לשוק, ואדרבה הוחזק' טפי ליבום : 7) נשי ב' אחין : 8) דאין יבמ' מעיד' לצרתה, ושמא חי הוא וזקוקה לו [פט"ו מ"ז] ; 9)*לרמב"ם אפי' ע"א, ולרא"ש צריך ב' עדים למיתת יבם [קכ"ח] : 10) דשמא יבמ' חי ואסור' לשוק : 11)*דאמיתת בעל' היא עצמה נאמנ', ואמיתת יבם הרי עדים : 12) ואין להם עדי' : 13) מב' יבמין שהיו כאן : 14) בלי בנים : 15) לשוק, דשמא ב' יבמין שבמדה"י קיים. מיהו בנתגרשה או נתאלמנו והיו להן בנים, מותרות לשוק, דמדנאסר' כבר לבעל יבמתה, תו לא מקלקלה לה ; 16)*דמדנשאת הצרה, לא תקלקל את עצמה : 160)*בטביעת עין של הגוף, לאשה שמת בעלה, רק בטביעת עין דפרצוף וכו' : 17)*היינו הפדחת והלחיים והחוטם, ואין משגיחין בעין ופה :

לו כן הדברים [42], אמר לי אמור להם משמי, אתם יודעים שהמדינה הזאת משובשת בגייסו' [43], מקובלני מרבן גמליאל הזקן, שמשיאין את האשה על פי עד אחד, וכשבאתי והרציתי הדברים לפני רבן גמליאל, שמח לדברי ואמר מצאנו חבר לרבי יהודא בן בבא, מתוך הדברים נזכר רבן גמליאל שנהרגו הרוגים בתל ארזא, והשיא רבן גמליאל (הזקן) נשותיהן על פי עד אחד והוחזקו להיות משיאין על פי עד אחד והוחזקו להיו' משיאין עד מפי עד, מפי עבד, מפי אשה, מפי שפחה [44], רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים אין משיאין את האשה על פי עד אחד רע״א לא על פי אשה ולא על פי עבד ולא על פי שפחה ולא על פי קרובים [45], אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים, וחלה אחד מהם בדרך והביאוהו בפונדק, ובחזרתם אמרו לפונדקית [46], איה חבירנו אמרה להם מת וקברתיו והשיאו את אשתו, אמרו לו ולא תהא כהנת כפונדקית [47], אמר להן לכשתהא פונדקית נאמנת [48], הפונדקית הוציא' להם מקלו ותרמילו [49] וספר תורה שהיה בידו [50]:

נשלמה מסכת יבמות

ור״ל אמרתי: [42]שכל חבריו חלוקים עליו: [43]*ואיני יכול לילך להעיד לפניהם: [44]*והכי קיי״ל [שם]: [45]וקיי״ל דאפי' ע״פ קרובי': [46]עכום: [47]*ר״ל והרי אתה לא האמנת גם לכהנית, שאמרת שאין אשה נאמנת, וכי תהי' גרועה יותר מפונדקית עכום שנאמנת? [48]שגם הוא אינה נאמנת: [49][רייזע טאשע]; [50]ובמסיק' לפי תומה האמינוה:

לים ולא עלה בידם אלא רגלו, אמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תנשא [31], מן הארכובה ולמטה לא תנשא [32]: **ה** אפילו שמע מן הנשים אומרות מת איש פלוני [33] דיו ר' יהודה אומר אפילו שמע מן התנוקות אומרים הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני דיו [34], בין שהו' מתכוין [35] ובין שאינו מתכוין, רבי יהודה בן בבא אומר, בישראל אף על פי שהוא מתכוין (נ"א עד שיהא) ובע"א אם היה מתכוין אין עדותו עדו': **ו** מעידין לאו' הנר ולאור הלבנ' [36], ומשיאין ע"פ בת קול [37] מעשה באיש שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו [38] ושוב מעשה בצלמון [39] בא' שאמר אני איש פלוני בן איש פלוני [40] נשכני נחש והרי אני מת והלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו: **ז** אמר רבי עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה מצאני (ס"א מצאתי) נחמיה איש בית דלי, ואמר לי שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד, אלא רבי יהודה בן בבא, ונומיתי [41]

---

30)*דס"ל דבמי' שיל"ם סגי בהכי, והכי קיי"ל [שם]: 31)*לאחר י"ב קודש, דמצטרף אינו קי יב"ק: 32)*וכל זה בהי' הרגל קשור כששלשלוהו; אבל בנפל למים, והשליכו מצוד' והעלו רגל, אפי' מארכוב' ולמעל', לא מהני, רק בשיש בו סימן מובהק [בסי' 18]: 33)אפי' לא התכוונו להעיד: 34)*והוא שיאמרו שעכשו באו מהספד של פלוני, ויספרו ענייני ההספד, מי הי' שם ומי הספיד וכדומ'; דאל"כ דלמא בשחוק אמרו כן: 35)לעדות: 36)אפי' ראהו העד שמת לאור הלבנה: 37)°נ"ל שהוא הנקרא בל"א [עכא]; ור"ל אף שלא שמעו הקול עצמו, רק ההברה היוצא מהקול, כמדבר ביער או בעמק, ששומע הד הרים, כאילו המלות נשמעות בכפל: 38)*דאמרי' הלך לו המדבר: 39)שם מקום: 40)וממקום פלוני: 41)כאומתי,

מנה [7], בתולה [8] אלמנה גרושה וחלוצה, מן האירוסין, כתובתן מאתים, ויש להן טענת בתולים, הגיורת והשבויה והשפחה [8ס], שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו [9] פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד [10], כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים: ג הגדול שבא על הקטנה [11] והקטן [12] שבא על הגדולה, ומוכת עץ [13] כתובתן מאתי', דברי רבי מאיר, והכמים אומרי' מוכת עץ כתובתה מנה: ד בתולה [8] אלמנה גרושה והלוצה מן הנשואין [14], כתובתן מנה, ואין להם טענת בתולים. הגיורת והשבויה והשפחה, שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד, כתובתן מנה, ואין להן טענת בתולים [14ס]: ה האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדי', אינו יכול לטעון טענת בתולים, מפני שמתייחד עמה [15],

---

ליכא פנים חדשות, ובאלמנה כל ג' [טור שם]. ודוקא בזמן אחרי' ולא באוכל הקטן עם בני ביתו בלבד. וברכת חתני' צריך י', ואשר ברא ג' [שם סס"ב]: 6)*למנהגינו הוא כ"ג ר"ט וי' ז"ג: 7)*הוא חלי הנ"ל. וכל זה בלא הנכנסי' כלל; אבל בהנכנסי' כהן, אז כתוב' ר' וק' בכלל תוספת שליש שעל הכהן [ס"ו ב"ש סקנ"ג]. 8)שהיא
80 אלמנה או וכו': 8ס)*נ"ל דמשום שכל הג' בחזקת שנבעלו, להכי נקט להו כסדר הזה, דלא מבעיי' גיורת, אלא אפי' שבויי' שיד אחר שליט עליה, ואפי' שפחה דעבדא בהפקרא ניחא לי', ושטופי' בזנות יותר: 9)*כאן היפך הסדר? דמצוה לפדות יותר מלגייר, ולגייר מלשחרר, דאע"ג דקשין גרים לישראל [כקדושין ד"ע ע"ב] עכ"פ לא עבר בעשה כמשחרר [כגיטין לח"ב]: 10)*דאז אפי' נבעלו, בתוליהן חוזרין. ומשכחת לה „קטן" שנתגייר, דאף שאינו בן דעת, עכ"פ זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו; ואע"ג דזכיי' הוא מטעם שליחות, ואין שליחות לקטן, ולגוי? י"ל דמיירי שנתגייר אביו ג"כ, דמדאיכ' ב' זכותין להכניסו בברית ולהיות כאביו, גם קטן עושה שליח: 11)פחות מג' שנים ויום א': 12)פחות מבן ט' ויום א': 13)שהוכת' בעץ באותו מקום ונשרו בתוליה: 14)אחר שנכנס' לחופ' קודם שנבעל'; ואח"כ נשאת לאחר: 14ס)לומר מקח טעות הוא

מסכת כתובות

פרק א בתולה נשאת ליום ד' [1], ואלמנה ביום ה', שפעמי' בשבת [2], בתי דינין יושבין בעיירות, ביום ב' וביום ה' [3] שאם היה לו טענת בתולים [4] היה משכים לב"ד [5]: **ב** בתול' כתובת' מאתי' [6] ואלמנה

פ"א 1)*ר"ל הנשואין יתחיל ביום, אדטריד בתגרא דרמי בכתוב' [שבת דק"ל ע"א] ובעסק הסעודה, ולא יהי' יכול לבעול בלילה: 2)אבתולה קאי: 3)דאז כל אדם בעיר לשמוע קריאת התורה: 4)שלא מלא לה בתולים [והוא הדם שנותת בסוף ביאה ראשונה של בתולה], או שמלא פתח פתוח [שלא מלא דוחק בביא' ראשונה]. מיהו בבוגרת ליכא טענת פתח פתוח [אה"ע סס"א]: 5)בעוד כעסו עליו, דאם הי' ביום אחר, אז קודם שישבו הב"ד תתקרר דעתו ויתפייס; ושמא כשיערער יבואו עדי' שמשנתארס' זנתה, ונאסר' עליו. ואע"ג דזנות לא שכיח [כפ"ב דגיטין], זהו רק בעדים והתרא'. ואי"ל ישא ביום א' וישכים לב"ד ביום ב'? י"ל שקדו והשתדלו חז"ל לתקנתו, שיהיה לו זמן ג' ימי' להכין סעודת נשואין. ולאלמנה תקנו יום ה', ג"כ מטעם שקדו, שהשתדלו חז"ל לתקנתה, שישמח בעלה עמה ג"י הראשוני' דאם הי' ביום אחר, הי' מניח' מיד והולך למלאכתו. ולדידן שב"ד יושבין בכל יום, בתולה נשאת בכל יום [שם סס"ד ס"ג]; וגם בל"ז השתא שאין מארסין, אין חשש שזנתה תחתיו. ואלמנה ג"כ נשאת בכל יום, דכיון דעיקר התקנה בשביל דידה שישמח עמה, מחלה השתא. ואעפ"כ בהוא בחור או היא בתולה, אסו' כל ז"י מהנשואין במלאכה ובמו"מ ומללאת יחידי; ובאלמנה שנשאת לאלמון, אסו' ג"י, דרק השמח' שישמח עמ' יכולה היא למחול, ולא האיסו' מלאכ' ומו"מ [שם]. וכמו שיש חלוק בשמח' בין בחור ובתול' לאלמן ואלמנה, כ"כ בברכת חתנים, דהיינו ו' ברכות [מלבד ברכת הכוס] שמברכין אחר בהמ"ז, דבבחור או בתולה, מברכין אותן כל ז"י בכל סעוד' שהיו באים נה פנים חדשות מבני אדם חשובין. ובאלמן שנשא אלמנ' אין מברכין רק בסעוד' קמ' שביום קמא [ולא כשכלוהו בלילה]. מיהו שהשמח' במעונו ואשר ברא מברכין לבחור או בתולה כל ז"י אפי'

ורבי אליעזר אומרים נאמנת [23]) ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין, אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש, עד שתבי' ראיה לדבריה: ח ראוה מדברת [24]) עם אחד בשוק [25]), אמרו לה מה טיבו [250]) של זה, איש פלוני [251]) וכהן הוא, רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת [260]), ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין [261]) אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר [26]) עד שתביא ראיה לדבריה [27]): ט היתה מעוברת [28]) ואמרו לה מה טיבו של עובר זה, מאיש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת [29]), רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין, אלא הרי זו בחזקת מעוברת לנתין ולממזר, עד שתבי' ראיה לדבריה: י אמר רבי יוסי, מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים

דרוסת איש משמע בעולה ומשמע נמי אנוסה —]: 23)*מדאית לה מגו דמוכת עץ אני תחתיך, דאית לה כתוב' ר', בכה"ג ברי ושמא ברי עדיף. ונקט פלוגתייהו בב' בבי? דברישא בנאנסתי קמ"ל דבהודית מודה ר"ג לר"י דלית לה כלום. דמקח טעות לגמרי משמע; ובסיפא במוכת עץ קמ"ל דלר"ג כתובת' עכ"פ ק', אפי' לא הכיר בה:

24 24)*כמו דבר א' לדור, דר"ל מנהיג; כ"נ ה"נ ר"ל היתה נהוגה עמ' בשוק, כלומ' שנבעל' [והוא לישנא דקרא, ויקרב לאחיו המדינית לעיני משה. ובשם קאמ' דלהכי לא נקט שנבעל', דלישנא מעליא נקט. ולפע"ג דבנא' דונתי נקט לשון שנבעלה, הכא מדנקט ומקמי הכי ע"פ ההפלה דרוסת איש אתי, קפיד הכא טפי למנקט לישנא מעליא, לאשמעי' דלעולם יספר אדם בל' נקיי' [בפסחי' דג"א]: 25)"נ"ל דר"ל א' מהשוק [ובגמ' ל"ג „בשוק"]. 250)*מה עסקו: 251)*לרבותא דר' יהושע נקט איש פלוני, דאף דנאמנת לאסו' הולד בקרובות של אותו פלוני [כרמב"ם א"ב פט"ו י"ד], אפ"ה להכשיר א"ע והולד אינה נאמנת. או דקמ"ל אף שאותו פלוני ידוע בכשרות, וגם מדהזכיר' שמו הו"א דהוה כמסיח לפי תומ' שכהן הוא שבעלה, ונהמניה, קמ"ל: 260)*להכשיר עצמה לכהן, מדים לה חזקת כשרות: 261)*דמנתייחד' הורע חזקתה, דיצא' מגדר הצניעות: 26)*ונפסלה מכהן ומתרומ': 27)*שנבעלה לאותו פלוני, ושהוא כשר: 28)*נקט מדברת להכשיר בה, ומעוברת

אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהן כתובתה מנה, בית דין של כהנים היו גובין לבתולה ד׳ מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים[16] : ו הנושא את האשה, ולא מצא לה בתולים, היא אומרת משארסתני נאנסתי, ונסתחפה שדך[17], והלה אומר לא כי, אלא עד שלא ארסתיך, והיה מקחי מקח טעות[18], רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת[19], רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין[20], אלא הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו[21] עד שתביא ראיה לדבריה : ז היא אומרת מוכת עץ אני[210] והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את[22] רבן גמליאל

שתפסיד גם הק׳ : 15)*ושמא בעלה : 16)*ולא גזרו שלא לב״ש שאר כשים : 17)*כמטר סוקף בא על שדך שזרעת ; ור״ל מזלך גרס שנתקלקלתי , ויש לי כתוב׳ : 18)ואין לך כתוב׳ כלל : 19)*דאע״ג דברי ושמא לאו ברי עדיף להוציא, הכא שאני דאיכא נמי לה מגו דמוכת עץ אני, דלא הי׳ נפסל׳ מכהונה . ואף דהו״ל מגו להוציא, בברי ושמא אמרי׳ מגו להוציא [ס״א נ״ש סקנ״ג] . מיהו באמר׳ בתולה אני, איכה נאמנת ; אע״ג דאית לה מגו דנאנסתי או מוכת עץ אני, עכ״פ בברי וברי לא אמרי׳ מגו להוציא . ואי״ל א״כ מה הועילו חכמי׳ שתקנו כתוב׳ שלא תהא קלה בעיניו להוציא׳, הרי יכול להפקיע עצמו בטענ׳ זו מתקנת חכמי׳, שהרי א״א לה להביא ראי׳ שהיתה בתול׳, ויפטר מכתובתה ? י״ל דהכא מהימן מכח חזקה דאין אדם טורח
20 בסעוד׳ ומפסידה ; 20)*דהמע״ה [וכ״ל דנקט הך לישנא, ע״פ מ״ד (סנהדרין דנ״ו) דאית קרתא דשמה קושטא, ויושביה מאריכי׳ ימים ודאין אומרי׳ שקר . להכי קאמר הכא דלא משום דבור׳ של אמת נאריך ימים, דשקר אמר׳] : 21)*דס״ל חזקת ממון עדיף, ואפי׳ ק׳ אין לה : 210)קודם השואין
22 ויש לי כתוב׳ ק׳ . ולמשנה ו׳ דלא מלא לה בתולי׳ קאי : 22)*ר״ל נבעלת [ונקט „איש“ לאפוקי ביאת קטן, דדינה נ״כ כמוכת עץ (כמ״ג). והא דלא נקט לשון נקיי׳ נבעלת איש את? נ״ל משום דהך לישנא משמע אנוס׳, כמו ארי דורס ואוכל, וקמ״ל רבותא לר״ג, דלא מהימני׳ באין לו טענה להגלל רק שתחתיו זנתה, וכגון שנתקדשה פחותה משלש ג״ש, וודאי נאמנת לר״ג ומדעינן איהו ספק [כתוס׳], לחזוקי איסורי ברשיע׳ לא מחזקינן ; אלא אפי׳ אפשר שיתגלל בטענת שנאנסה קודם שנתארס׳ (כרשי), דלא מחזיק לה ברשיע׳, אפ״ה נאמנת. — ולא נקט אנוס׳ את ? דזה לא הי׳ ההיפוך מטענתה מוכת עץ אני — אבל

שהוא נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר [9]) ואם יש עדי' שהיא של אביו, והוא אומר לקחתי' הימנו, אינו נאמן [10]): ג העדי' שאמרו [11]) כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו [12]) קטני' היינו [13]), פסולי עדות היינו [14]) הרי אלו נאמני' [15]) ואם יש עדים שהוא כתב ידם או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר [150]) אינן נאמנין [16]): ד זה אומר זה כתב

---

9 ☞ 9)*דדוקא במשארסתני נאנסתי נקט נמי הכא דמודה ר"י לר"ג: [פ"א מ"ו] דליכא מגו דשתקה, דהרי הבעל טוען עד שלא ארסתיך [רש"י], וגם היא בעלמ' מודה שנמצא בה ריעות', שלא מצא לה בתולים [בתוס'], להכי לא אמרי' מגו, דדלמ' לא אסקי אדעתה למטען מוכת עץ אני, או, דלמ' ערומי קמערמה, [בב"מ דד"ב ודח"א, וכתובו' ד"פ ע"א ודפו"ב]; משא"כ הכא דאין אדם תובעו, ואי נמי תובעו, אין רעות' בפנינו, מודה ר"י דמהימן מגו דשתק, או לא הי' של אביך מעולם. אבל אי"ל דטעמ' דר"י הכא דנאמן, משום דמהני חזקת ממון כמו במשארסתני נאנסתי? דנ"ל דבמודה של אביך היתה, לא הו"ל חזקת ממון שפיר: 10)*והא דלא נקט שדה זו שלך היתה וכו'? היינו משום דבעי למתני סיפא ואם יש עדי' וכו, דק' ממ"נ אי דאכלה שנות חזק'. אמאי לא מהימן? ואי דלא אכל שנות חזק' פשיט' דלא מהימן? אע"כ דאכל ב' שנים בחיי אב וא' לפני הבן, וקמ"ל דבדאיכא עדי', לא מהני: 11)כשבאו לקיים השטר: 12)*מפחידינו שיהרגנו העדנו שקר. אבל אם מפחד הפסד או הרווחת ממון, אין נאמני', דאין אדם משים עצמו רשע, לחוב א"ע או לפסול א"ע [אבל חייבי' לשלם ללוה, מדמודו שהפחידוהו בחתימתן, ח"מ מ"ו סל"ז]; ולא אמרי' פלגינן דבורי' [יבמות פ"ב מ"ט] ובנפשות נאנס? דהתם מה שצריך להעיד, הוא שנהרג, וזה מהימנינן לי', ומה שהוסיף שלא לצורך שהוא הרגו, בזה לא האמנינהו, דא"ל לנו כלל לידע מי הרגו; משא"כ הכא וודאי צריך לידע במה נאנס, ומדהוא אמר שנאנס בממון, איך נעקור עדותו לומר שבנפשות נאנס: 13)*אף שהעדות אמת; וכ"כ בפסולי עדות: 14)*מחמת קורבה, והשתא נתרחקו, וה"ה לגרר. אבל בפסולי עביר' אין אדם משים וכו' כלעיל 12: 15)*ודוקא תוך כדי דיבור; דאל"כ מדהעידו כתב ידינו הוא, הו"ל כיוצא ממקום אחר בסיפא: 150)*שחתומי' גם אשטר אחר, שכבר נתקיים בב"ד, וראו עתה שחתימו' ב' השטרו' שוין: 16)דעדי'

מן העין 30) ונאנסה, אמר רבי יוחנן בן נורי, אם רוב אנשי העיר משיאי' לכהונה הרי זו תנשא לכהונה 31) :

פרק ב האשה שנתארמלה או שנתגרשה 1) היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר לא כי אלא אלמנ' נשאתיך 2), אם יש עדי' שיצאת 3) בהינומ' 4) וראשה פרוע 5) כתובתה מאתים 6), רבי יוחנן בן ברוקא אומ' אף חלוק קליות ראייה 7): **ב** ומודה רבי יהושע 8) באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה, ולקחתיה הימנו,

---

להכשיר בתה : 29)וכשרי' לכהונה היא ובתה : 30) [קוועללע] :
31)*ואף דבמ"ק א"ל רוב, זהו מדטענה ברי. מיהו קיי"ל גם התם
דצריך ב' רובא, רוב עיר ורוב סיעא כשרי' [אה"ע ו' י"ז, ותי' יבמות
פ"ה 18] :
1 פ"ב 1)*תובעת כתוב' ר', ושטר כתוב' אמרה שנאבד, או דמיירי
במקום שאין כותבין כתוב' [וכ"ל לפמ"ש במשנה י' דאף עדות קטן מהני
בזה; א"כ שפיר נקט מתני' לא זו אלמנה, דהו"ל לגבי יורשי' ברי ושמא מהני
עדות קטן לסייעה, אלא אפי' בנתגרש', דהו"ל ברי וברי אפ"ה מסייע לה עדות
2 הקטן] : 2)ובנתארמל' היורשי' טוענ': 3)מבית אביה לבית בעל' :
4)*„הומעכאס" בלשון יון הוא לעיף [שלייער] לכסות עינים;
וחז"ל הסיבו המלה וסרסוהו כפי הנאות בלשון קודש, דע"י שעיניה
מכוסי' היא מנמנמת תחתיו, ולכן קראוהו הנומא [ועמ"ש פסחי' פ"י].
ויש עושין הנומ' זה מבגד ויש מהדסי': 5)שערותיה תלויי' סביב כתפיה:
6)*ואין לחוש שתגבה שוב בשטר כתוב' שטמנתו? דהא קיי"ל כותבין
7 שובר: 7)*שבלי' רטובי' שנתיבשו בתנור, שרגילין לחלק למסובין בנשואי
בתולה ולת"ק שמא בל"ז קלקוס, משא"כ ראשה פרוע. — ומה"ט
שנשאת בד' ג"כ אין ראי'. ובאין עדי' אין לה רק ק', אף לר"ג
[פ"א מ"ו] דהיא נאמנת, התם ברי ושמא, משא"כ הכא ברי וברי,
דאף ביורשי' טענינן כל דמצי אבוהון למטען, וכברי וברי דמי [רש"ש].
ואף דרוב נשי' בתולו' נשאת, עכ"פ רובן יש להן קול, וזו שאין לה
קול אתרע רובא, והמע"ה. משא"כ ביש עדי', יש הוכח' שהיא
מהמיעוט בתולו' שנשאת ואין לה קול; ובכה"ג אין הבעל נאמן במגו
דפרעתי, דמדהאמינו חכמי' לעדות קטן [כמשנה י'], הו"ל כמגו
במקום עדים, ומכ"ש באיכא עדי' ממש. או י"ל דאינו נאמן לטעון
8 פרעתי, מדהו"ל כטוען אחר מעשה ב"ד בלא אמר כלום [ועי"ן ורי"בן
לב ח"ג סי' כ"ב] : 8)*מדנקט משנה דלעיל דמודה ר"ג בסי' 7,

זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני, אינן נאמנין, ובזמן שהן מעידין זא"ז[26o] הרי אלו נאמנין[27]: **ח** רבי יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד א'[28] אר"א. אימתי במקום שיש עוררין[29] אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד[30] רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הסגן מעלין לכהונה על פי עד א'[31]: **ט** האשה שנחבשה בידי ע"א על ידי ממון, מותרת לבעלה[33], על ידי נפשות[33o], אסורה לבעלה[34] עיר

ומה"ט הכשירו ג"כ גבה עדות אשה וקטן, אבל בעכו"ם משל"ת יש פלוגתא [שה"ע ז']: [26o])אבי וקבירי כהן: [27])*ובק"ל שאין תרום' נוהג, הבא ואומר כהן אני, נאמן לעלות לתורה ראשון ולישא כפיו [שה"ע ג']; ואף דאיכא למיחש שיפדו בכורי' על ידו? בזה לא נעשה איסו', דממון איתא בחזקה; ותו דגם שאר כהני בזה"ז רק כהני חזקה נינהו. וכל הני הפה שאסר התיר דפרקן, צריכי; דבשדה זו של אביך, קמ"ל אף שנהנה עי"ז; ובעדי' שאמרו, אף שאין מוחזקי' בשדה זו של אביך; וקמ"ל אף בא"א, לאשמעי' דאף באיסור' אמרי' הפה שאסר וכו'; וקמ"ל שבויי', משום סיפא, דאם משנשאת באו עדי' וכו'; ובב' נשי' שנשבו קמ"ל דלא חיישי' לגומלין; ובב' אנשים קמ"ל פלוגתא דר"י ורבנן: [28])אפי' ליכא חשש גומלין, דס"ל מעלין מתרומ' ליוחסין, ויש לחוש שיעלוהו ליוחסין. ורבנן ס"ל אין מעלין: [29])*קול, או ב' שאמרו שהוא חלל: [30])דליכא חשש גומלין: [31])*אפי' ע"י צרוף; כגון שאביו מוחזק כהן, ונפק קול שהוא חלל, ונפסל, ושוב העיד ע"א שכהן הוא, והכשרנוהו, ושוב העידו ב' שהוא חלל ופסלנוהו, ושוב העיד ע"א שכשר הוא, לר"ג מצטרף עד זה עם עד קמא, ואוקי תרי לגבי תרי, ונדחה גם הקול, דתרי כמאה, ואוקי גברא אחזקתי'; ולר"א אין מצטרפין: [32])*בשביל ממון שחייבת:
33 [33])*אפי' הוא כהן; ואפי' פנויי' מותרת לכהן, דהעכו"ם מפחד שיפסיד ממונו בדין ערכאו' כשיבעלנה [שה"ע ז'] . ואף דבפ"ב דע"ז [דנ"ג א'] אמרי' דלבעול תקיף יצרו אף במקום פסידא? תירץ אא"מו הג"ז נ"ל דהתם רק בהפסד רווח' שתפסל לקרבן אינו כהפסד קרנא [במג"א תקל"ג סק"ה]: [33o])שעומדת ליהרג: [34])*אפי' לישראל, דשמא התרצה להבעל לאחד שהבטיח להצילה' [שם]: [35])קיל

ידי וזה כתב ידו של חברי וזה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חברי הרי אלו נאמנין [17] זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי, צריכי' לצרף עמהם אחר [18] דברי רבי, וחכ"א אינם צריכים לצרף עמהם אחר, אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי [19]: ה האשה שאמרה אשת איש הייתי, וגרוש' אני נאמנת שהפה שאס' הוא הפה שהתיר [20], ואם יש עדים שהיתה אשת איש, והיא אומר' גרושה אני אינה נאמנת, אמרה נשבתי וטהורה אני [21], נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת, ואם משנשאת באו עדי' [22], הרי זו לא תצא [23]: ו שתי נשים שנשבו [24] ואת אומרת נשבתי וטהורה אני [240], וזאת אומרת נשבתי וטהורה אני, אינן נאמנו', ובזמן שהן מעידו' זו את זו [25], הרי אלו נאמנות [26]: ז וכן שני אנשים,

---

הקתומי' בשטר, הו"ל כנקקר עדותן בב"ד, דלא קליף איכא לזיופי [כדאי גיטין ד"ג], וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. ואף דאית להו מגו דאמרי פרוע הוא, בב' עדי' א"א מגו, דירא כל א' שחבירו לא תיסק אדעתי' למטען ג"כ כמוהו: [17]*ודינו כשטר מקויים, מדאיכא ב' על כל חתימ': [18]שיעיד שמכיר ב' החתימו'; דס"ל אכתב ידן ולא אמנה שבשטר הן מעידי': [19]דס"ל אמנה שבשטר מעידי',
20 וכשמעיד כ"א אכתב ידו, הרי יש ב' עדי' אענין שבשטר: [20]*וי"א דוקא תוך כדי דבור; אא"כ כותבת אמתלא לדבריה [אה"ע קנ"ב]; והא דנקט בסיפא ביש עדי', ולא נקט רבותא טפי, בשלא תוך כדי דבור? כ"ל משום דבעדי' אפי' בנשאת תלא; משא"כ שלא תכ"ד, תמיד מהני אמתלא: [21]לא נבעלתי לעכום: [22]*אפי' לא נשאת עדיין, רק התירוה להנשא: [23]*ותנשא לכתחל'. ודוקא בשבויי', אבל בא"א אפי' נשאת קודם ביאת עדי' תלא [שם]: [24]שיש עדי' שנשבו: [240]*קמ"ל אפי' איכא יודעת שיש עדי' שנשבת, ואומרת נשבתי: [25]שכל א' אומר' חברתי טהור', אף שמותקת מלהעיד על עצמ': [26]*דבשבויי' דמקולא כפשה לגבי שבאי, לא חיישי' לגומלין;

לומר דרך היה לפלוני במקום הזה [47], מעמד ומושב ומספד [48] היה לפלוני במקום הזה [49]:

יום יא

פרק ג. אלו נערות [1] שיש להן קנס [2] הבא על הממזר', ועל הנתינה [3] ועל הכותית [4] הבא על הגיורת, ועל השבוי' ועל השפחה, שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו [5], פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד [6], הבא על אחותו ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו [7], ועל אשת אחי אביו [8], ועל הנדה, יש להן קנס, אף על פי שהן בהכרת, אין בהן מיתת בית דין [9]: **ב** ואלו שאין להם קנס, הבא על הגיור' ועל

להוליך עלם כשעור' מהקבר [כרפי"ז דאהלות]; והייכו מספקים איזהו מקום של ביה"פ, ובה זה והודיעכוהו: [46]דתקומין דרבנן: [47]*בשדה קבירו: [48]*עמ"ש במגילה [פ"ד 16]: [49]*אף דהכהו מפרסמי טפי סד"א לא משקר, קמ"ל דבממון לריך ב' עדי' כשרי':

פ"ג [1]אף שהן פסולות: [2]דנאכס כער' בתול' כותן לאביה כ' כסף: [3]ע"י יבמות [פ"ה מ"ג]: [4]כשהקריב סנקריב שומרון הביא עכום מעיר כותה ומספרוים ומבבל וכדומה והושיבם שם [כמלכי' ב' י"ז פכ"ד]; וכשטרפום אריות היער, כתגיירו מירא' [וומפני שהרוב היו מכותה, נקראו כולם כותיים]. וקמ"ל דאפ"ה גרי אמת הן. [5]עפ"ק מ"ב: [6]דאפי' כבעלו אז בתוליהן חוזרי': [7]*מאמו, שכתקדשה וכתגרשה או כתאלמכה; או באשת אחין מאביו שכתקדש' וכתגרשה, או בכתאלמכ' והכיח בכים מאחרת; דאילו עדיין אשתו הרי הוא
9 בחנק וקלב"ס: [8]*שכתקדש' לו וכתגרש' או כתאלמכ': [9]דחיוב כרת איכו פוטר מתשלומין. מיהו בהתרו בו, דאז חייב מלקות, אז פוטר מתשלומין. [ובש"ס ד"ל ע"א לוורי', ולאפוקי וודר"כ בן הקכה דס"ל כרת פוטר וותשלווין. ולפי' דשי לוותכי' קאי; והקשו בתוס' (ד"ה הכל) וכ"ל, ליגולם וותכי' כר"כ בן הקכה, ווודה ר"כ לגבי קכס דחייב כרת בתשלווין, וודדביי' קרא? ותי' י"כ הרב מהו' משה יצחק שליט"א הגא"בדק קראטיכגא, דיע"כ ווכי' לא ס"ל כר"כ מדווסיים בוותכי' אע"פ שהן בהכרת אין בהן וויתת ב"ד הרי לר"כ א"ל וויתת ב"ד דגם כרת לחוד פוטר לדידי', אלא הו"ל אע"פ שהן בהכרת, הכא דיבהו הכתוב? אלא ש"מ דכרבנן אתי', דלדידהו רק וויתת ב"ד

'שכבשוה כרכום [35] כל כהנו' [36] שנמצאו בתוכ' פסולו' [360] ואם יש להן עדים, אפילו עבד אפילו שפחה, הרי אלו נאמנין, ואין אדם נאמן על ידי עצמו אמר רבי זכריה בן הקצב [37], המעון הזה [38] לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו גוים לירושלים עד שיצאו, אמרו לו אין אדם מעיד על ידי עצמו [39]: י ואלו נאמנין להעיד בגודלן, מה שראו בקוטנן, נאמן אדם לומ' זה כתב ידו של אבא [390], וזה כתב ידו של רבי, וזה כתב ידו של אחי [40], וזכור אני בפלונית שיצתה בהינומא וראשה פרוע [41] ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר [42] לטבול לאכל בתרומה [43] ושהיה חולק עמנו על הגורן [44], ושהמקום הזה בית הפרס [45] ועד כאן היינו באין בשבת [46] אבל אין אדם נאמן

הגרים: 36)*הבתולו' והנשואו' שהיו מותרו' לכהן: 360)*לכהן, מיהו כיש מחבוא בעיר שיכול' רק אחת להסתר שם, כל אחת נאמנת לומ' אני נחבאתי שם, ובהך מגו יכול' לומר לא נחבאתי ולא נטמאתי; ואינו כמגו במקום עדי', מדאיכו רק חשש שנטמאת: 37)*כהן הי', והוא ואשתו היו בירושלי' כשנכבש' מהאויב: 38)*כשבע הי' בשם מקדש שהוא מעון אלדי קדש: 39)*דידעו שלא נשאר שום מחבוא' שלא גלה הקב"ה לעיני האויב, כמ"ש חז"ל [יומא כ"א] ויצא מבת ציון כל הדרה, חדרה; והרי אפי' מערת צדקי' מצאו: 390)*דעדי קיום מותרי' להיות קרובי' לעדי השטר: 40)*לקיים השטר על פיו בצירוף ע"א שעמו, דקיום שטרו' דרבנן ומדאו' א"צ קיום כלל, דלא חציף איניש לזייפא, וכל שלא יאמרו העדי' שאין זה חתימתן, אין המערער נאמן [ומתורץ קו' התוספ']: 41)*וכתוב' ר'; דרוב נשים בתולו' נשאות, ואף דאין הולכין בממון אחר רוב, הכא מדמפורסם, גלוי מלתא בעלמ' הוא, דכשיחקרו ימצאו עדים כשרי'; ואף דזאת אין לה קול, אפ"ה מדמסייע עדות דהכהן, אזלי' בתר רובא: 42)*מלמד תנוקות: 43)*תרומ' דאו', ונאמן להאכילו תרומ' דרבנן, ולא חיישי' שמא עבד הי' אז, דעבד אסור ללמדו תורה: 44)*ולא חיישי' שמא עבד הי' אז, דהרי אין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו: 45)*דהחורש ע"ג קבר, ק' אמ' סביבו טמ' מדרבנן, דכך שיערו חז"ל, שעד שם תוכל המחריש'

ערוה [20] או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה, שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו [21]: ו יתומה שנתארסה ונתגרשה [22], רבי אליעזר אומר המפתה פטור [23] והאונס חיי': ז איזהו בושת הכל לפי המבייש [24] והמתבייש [25] פגם, רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת, כמה היתה יפה וכמה היא יפה [26], קנס שוה בכל אדם [27] וכל שיש לו קצבה מן התורה שוה לכל אדם: ח כל מקום שיש מכר [28], אין קנס, וכל מקום שיש קנס [29], אין מכר, קטנ' יש לה מכר ואין לה קנס [30], נערה [31] יש לה קנס ואין לה מכר הבוגרת אין לה לא מכר ולא קנס: ט האומר פיתיתי את בתו של פלו', משלם בושת ופגם על פי עצמו [310], ואינו משלם קנס [32]. האומר גנבתי וטבחתי ומכרתי, משלם את הקרן על פי עצמו, ואינו משל' תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' [330], המית שורי את פלוני [33] או שורו של פלו' [34] הרי זה משלם

לנשאה: 20)*שזכתה אחר שנכנסה: 21)ולא דחי העשה להלא תעשה? דכיון דתליא ברצונה מלמדין אותה שתאמר מחלתי לו; או דעשה כי הך, אפי' מחיל' א"נ: 22)*ה"ק היתומ' או הנתארסת ונתגרשה, דאלו קנסן לעצמן [כמ"ג]: 23)דמחלה: 24)*דלפי קלות המבייש, בשתו מרובה [א"ו ת"כ]: 25)דלפי חשיבותו בשתו מרובה: 26)כמה יתן אדם בעד שפחה בתולה לעבדו שאוהבו וכמה יתן לו בעד בעולה: 27)נ' כסף: 28)לאב בבתו, דהיינו בקטנותה: 29)דהיינו בנערותה: 30)וקיי"ל כחכמי' דיש קנס לקטנה כל שהיא למעל' מג' שנים ויום א': 31)*בת י"ב שנים ויום א' שהביא' ב' שערות, היא נערה ו' חדשים, ואח"כ היא בוגרת [פירוש המלה בל"א [הערינגע], דתרגום איש שעיר גבר נגר (בי"ד רל"ד ס"א) ע"ש הב' שדיק כנונו ושערך צמח יחזקאל ט"ז ז']: 310)*קמ"ל דבשתקה לא חיישי' לכבוד משפחתה כשמחזיק הלעז עליה שנתפתית; וכ"ש באומר אנסתי דשהמכוון לי', דלא פגם לה כל כך כמו בפתיתי: 32)דמודה בקנס פטו': 330)*קמ"ל אף דגם הקרן כלול בד' וה', אפ"ה פטו' מהקנס: 33)*ואני חייב כופר; וקמ"ל כופרא ממונא: 34)*ושורי הי' מועד:

השבוי׳ ועל השפחה, שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירו׳ על בנות שלש שנים ויום אחד [10], רבי יהודה אומר שבויה שנפדית הרי היא בקדושת׳ אף על פי שגדולה, הבא על בתו [100], על בת בתו, על בת בנו, על בת אשתו על בת בנה על בת בתה אין להן קנס, מפני שמתחייב בנפשו, שמיתתו בידי בית דין, וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון [11], שנאמ׳ אם לא יהי׳ אסון ענוש יענש [12]:

ג נערה שנתארסה ונתגרשה [13], רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס, רבי עקיב׳ אומר יש לה קנס וקנס׳ לעצמה [14]:

ד המפתה נותן שלשה דברים, והאונס ארבעה, המפתה נותן בוש׳ ופג׳ וקנס, מוסף עליו אונס, שנותן את הצער [15], מה בין אונס למפתה, האונס נותן את הצער והמפתה אינו נותן את הצער [16], האונס נותן מיד [17] והמפתה לכשיוציא [18] האונס שותה בעציצו [19] והמפתה אם רצה להוציא מוציא: ה כיצד שותה בעציצו, אפילו היא חיגר׳ אפי׳ היא סומא, ואפי׳ היתה מוכת שחין, נמצא בה דבר

פוטר . ושהורי׳ למרי כוונת] : 10)*דוודאי נבעל׳ . ואף דשבויי׳ רק מדרבנן בחזקת בעול׳, אפ"ה מדרבנן אין לה קנס, גזיר׳ שמא תנשא שבויי׳ לכהן : 100)*מיירי בנתארס׳ ונתגרש׳ דאז קנס׳ לעצמ׳ [וכר"ע במ"ג] . או מיירי בבא עליה ואח"כ בגרה [כרפ"ד] דג"כ קנס׳ לעצמ׳ ולא לאביה : 11)אפי בשוגג ; אבל בכרת ומלקות, רק במזיד והתראה פטור׳ מתשלומין : 12)לשלם דמי וולדו׳ לבעל ; הא אם יש אסון באשה, שהרגה, פטור׳ ממון . ותנא ושייר ברישא בחייבי לאוין אלמנה לכה"ג, ותנא ושייר בסיפא בחייבי מיתות אשת אביו וכלתו ; ואע"ג דהיכא דתנא „אלו" לא תנא ושייר? הכא דתני נמי בסיפא ואלו, גם בכה"ג תני ושייר [עפ"ק דקידושין] : 13)דבלא נתגרשה חייב מיתה ואין לה קנס : 14)אבל צער ובושת ופגם משלם לאביה : 15)משא"כ מפותה אין לה צער : 16)*אפי׳ היה לה צער : 17)*ר"ל בשלא ישאנה : 19)בכלי מאוס שבקר בו, דאף שמאוסה מוכרח

וגירשה, אירסה ונתארמלה כתובתה [8] שלו [9], השיאה וגירשה השיאה ונתארמלה כתובתה שלה [10] רבי יהודה אומר הראשונה של אב [100] אמרו לו, משהשיאה אין לאביה רשות בה [11]: ג הגיורת שנתגיירה בתה עמה [100], וזנתה [12] הרי זו בחנק [13] אין לה לא פתח בית האב [14] ולא מאה סלע [15] היתה הורתה שלא בקדושה, ולידתה בקדושה, הרי זו בסקילה, אין לה לא פתח בית האב, ולא מאה סלע, היתה הורתה ולידתה בקדושה, הרי היא כבת ישראל לכל דבר, יש לה אב ואין לה פתח בית האב [16] יש לה פתח בית האב ואין לה אב, הרי זו בסקילה לא נאמר פתח בית אביה אלא למצוה: ד האב זכאי בבתו [7] בקידושיה בכסף [17]

[כמ"ד], ה"נ במעשה ידיה לאחר מיתת אב לעצמ': [7])נער' או קטנה: [8])*מב' אירוסין הללו זא"ז: [9])*ולא נקט נתארמל' ב' פעמים? דלא רצה לנקט דרך פרענות, דבנה"ג הו"ל קטלנית, שמוחזקת שימותו בעליה, שאסור' להנשא אא"כ אפי' מתו מאירוסין; ומה"ט לא נקט נמי נתגרש' ב"פ? דמתוך שזינה התנא בלשונו, קמ"ל הך דינא. וי"א משום דגם בנתגרשה ב"פ אסור להנשא. ולא נקט נתארמל' קודם לנתגרש', דלא רצה לפתוח בפורענו'. מיהו בכונס קטלנית לא תצא; ולראש כופין להוציא. וי"א דדוקא במת בחולי וקודם זמנו, אבל במת בדבר או נהרג או שהי' זקן, אינה קטלני' [אה"ע ס']: [10])אפי' כתוב' הראשונה: [100])מדנכתב' בעוד' ברשותו: [11])*אפי' נדוניא שהכניס לה אביה; דהד"א דלמיפק לא יהיב לה, קמ"ל [וכ"ל דהיינו דאיכא בין ת"ק לאמורו לו]: [110])*הא דלא נקט גיורת שזנתה? דרצה לאשמעי' דמיירי אפי' נתגייר' פחותה מבת ג' שנים, שאין דרכה להתגייר רק עם אמה: [12])כשהי' נערה מאורס': [13])אפי' נתגייר' פחותה מבת ג"ש, שהיא בחזקת בתול': [14])להרגה על פתח בית אביה: [15])בהוציא עליה בעל' שם רע ונמצא שקרן: [16])כגון שאין לאביה בית: [17])שכסף קדושין שלו: [18])שהוא מקבל שטר קידושין שלה, וזוכה בה לנור ע"פ ללוקחו:

ע״פ עצמו, המית שורו עבדו של פלו׳ [35]) אינו משלם על פי עצמו, זה הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו [36]) :

פרק ד נערה שנתפתתה, בושתה ופגמה וקנסה של אביה [01]), והצער בתפוס׳ [1]) עמדה בדין עד שלא מת האב, הרי הן של אב, מת האב [2]) הרי הן של אחין, לא הספיקה לעמו׳ בדין עד שמת האב, הרי הן של עצמ׳ [3]) (נ״א רש״א אם לא הספיק׳ לגבות עד שמת האב, הרי הן של עצמה [4]) עמדה בדין עד שלא בגרה, הרי הן של אב, מת האב הרי הן של אחין, לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה, הרי הן של אחין, לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה, הרי הן של עצמה, רבי שמעון אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב (נ״א שבגרה) הרי הן של עצמה, מעשה ידיה [5]) ומציאתה [6]) אף על פי שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין : **ב** המארס את בתו [7])

---

[35])ואכי קייב ל׳ סלע ; וקמ״ל דג״כ קנס הוה : [36])*וה״ה במשלם פחות ממה שהזיק, כתם שכגז, דמשלם חלי כזק קנס. ולא תכי כל המשלם כמה שהזיק? דאתי למעוטי חלי כזק לרורו׳ דהו״ל ממון. וזה הכלל, לאתויי מוליא ש״ר, והיולא בשן ועין :

01 פ״ד [01])*ה״ה באנוסה, רק קמ״ל דאף במפותה, כשמת האב הן של עלמה, דבשעת בעיל׳ לא הי׳ מקילתה כלום [וזה ככלל בתי׳ השם עמדה בדין אצטריכ׳ לי׳ ודו״ק] : [1])* ר״ל באנוס׳, כמי שייך לאב : [2])משעמדה בדין בכערותיה : [3])*דכיון דאי מודה מפטר, איכו ממון שיורישו אב לבכיו ; ובושת ופגם אע״ג דממוכ׳ הוא אתקשו אהדדי בקרא, עם קנס. וי״א דבושת ופגם באמת לאחין : [4])אף שעמדה בדין : [5])שעשתה בחיי אב : [6])*מליאת׳ ממאן גביא? רק ה״ק מעשה ידיה דיכה כמליאת׳, מה מליאת׳ לאחר מיתת אב פשיט׳ דלעלמ׳, דהרי גם בחייו איכו זוכה רק בסמוכה על שולחכו, כדי שלא ימכע מלפרכס׳, משא״כ אחין הרי מחוייבין לפרכס׳ מתכאי כתובה

מדרש דרש ר"א בן עוריה לפני חכמים בכרם ביבנה[32], הבנים יירשו והבנו' יזונו[33] מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת אביהן, אף הבנות אינן ניזונות אלא לאחר מיתת אביהן: ז לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהיא תנאי בית דין, כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים, ולא כתב לה כל נכסים דאי' לי אחראין לכתובתיך חייב[34], שהוא תנאי בית דין: ח לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו, ובכהנ'[35] אהדרינך למדינתיך, חייב, שהוא תנאי ב"ד: ט נשבית חייב לפדותה, ואם אמר הרי גיטה וכתובתה תפדה את עצמה, אינו רשאי[36], לקתה חייב לרפואתה אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה, רשאי[37]: י לא כתב לה בנין דיכרין דיהוו ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקיהון דעם אחוהון[39]

וכשהאב עשיר אפי' יתרין מבני שם מוציאין ממנו בע"כ בתורת צדקה. ולאחר שהגדילו אפי' האב עשיר אינו חייב לפרנסן, כשיש כח בידם להתפרנס ממעשה ידיהן כדי חיותן [שו"ע ע"ש וע"ג]:
32)*הבית המדרש שם נקרא כרם, מדהיו יושבים שם חכמי ישראל בקביעות, כגפני' נטועין שורות, ומביניהן יוצא יין התורה משמח הלב: 33)*כך כ' בכתוב', כלקמן משנה י' וי"א, ודרש ראב"ע, מה וכו': 34)ר"ל אפי"ה הכל משועבד: 35)שאסור' לו כשנשבית: 36
36)*כלומר שאסור' לו לאשה כמו שהיתה, וכשירצה יגרשנה אח"כ. ואף דבדעתו לגרשה אסו' לבא אליה [כינמוי לו"נ]? כ"ל דהכא שאסו' לגרשה מקודם מותר: 37)*דרפוא' היא בכלל מזונות שחייב לה, ומזונות הוא תחת מעשה ידיה שעד עכשו; משא"כ פרקונה הוא תחת פירות שקבל עד עכשו, שלא נתן לה עדיין תמורתן שום דבר. מיהו קיי"ל דאפי' ברפוא' אינו מן הראוי לגרשה [ע"א]. ולדידן דאיכא חדר"ג, אפי' בחולי ארוך אינו יכול לגרשה [ב"ש שם]:
38)דכך היתה התקנה, שאם תמות בחייו, ויבואו לאחר מותו בני אשה אחת לחלק נכסי אביהן עם בני אשה אחרת, יקדימו כל בני

בשטר [18]) ובביאה [19]) וזכאי במציאתה [20]) ובמעשה ידיה, ובהפרת נדריה, ומקבל את גיטה [21]), ואינו אוכל פירות בחייה [22]) נשאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה [23]), וחייב במזונותיה, בפרקונה [24]) ובקבורתה, ר' יהודה אומר אפילו עני שבישראל לא יפחות מב' חלילים ומקוננת [25]):

ה לעולם [26]) היא ברשות האב [27]) עד שתכנס לרשות הבעל לנישואין (נ"א לחופה) מסר האב לשלוחי הבעל [28]) הרי היא ברשות הבעל, הלך האב עם שלוחי הבעל, או או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשו' האב [29]), מסרו שלוחי אב לשלוחי הבעל [30]), הרי היא ברשות הבעל: ו האב אינו חייב במזונות בתו [31]) זה

---

19) שמוסר' לביא' למי שירצה, וטובת הנא' שלו . מיהו במקדש בביא' צריכ' שתהי' בת ג' שנים ויום א' : 20) משום איבה, שלא ימנע מלפרנס' : 21) *כשנתגרש' נער' מאורס' : 22) בירשה קרקע מאבי אמה : 23) *כדי שיפדנה כשנשבית ; משא"כ אב בלא"ה יפדנה : 24) כשנשבית : 25) *כשדרך משפחתו כן, אף שמשפחתו אינן חשובין כך . ולת"ק דוקא בחייו עולה עמו ואינה יורדת עמו, משא"כ לאחר מיתה : 26) אפי' הגיע זמן הנשואין ולא נשאת : 27) *לכל זכיות הנ"ל ושלא תאכל תרומ' אם בת ישראל לכהן היא : 28) *מסרה להם להוליכ' לבעל ; ופ"ש במסרה לבעל עצמו : 29) *מיהו בהלך האב עם הבעל עצמו כשמסרה לו, י"ל דהיא ברשות הבעל : 30) אף שפגעו שלוחי אב בשלוחי בעל ומסורה להן, סד"א לא שוייהו אב שליח רק למסר' לבעל עצמו, קמ"ל דשליח של אדם כמותו : 31) *ולא להלביש' ולתת צרכי חייה ; וכ"כ אינו חייב בקבורת' כשלא יירש ממנה כלום . וה"ה לבנו, והא דנקט בתו לדיוקא, דבתו בחייו אינ' זוכת מנכסיו, רק לאחר מיתתו אפי' יתיר' מבת שש, דכך תנאי כתוב' [במשנה י"א] ; אבל בנים לאחר מיתתו, אפי' פחותין מבני שש חולקין בשוה עם שאר אחין ; מיהו כשהאב חי, עד שש מוציאין ממנו צרכי בניו ובנותיו [אבל לא כדי עשרו], אפי' יש להם נכסי' מאבי אמן ; ומתני' לאחר שש מיירי, דאז אין מוציאין ממנו בע"כ, ואפ"ה כשאין להם נכסי' גוערין ומכלימין אותו עד שיפרנסן עד שיגדלו :

מן הנישואין, גובה את הכל, רבי °אלעזר בן עזריה אומר, מן הנשואין גובה את הכל מן הארוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה, שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה [2], רבי יהודה אומר אם רצה כותב לבתולה שטר של מאתים, והיא כותבת התקבלתי ממך מנה [3], ולאלמנה מנה והיא כותבת התקבלתי ממך חמשים זוז [3] רבי °מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות [4]: ב נותנין לבתולה שנים עשר חדש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה [5] וכשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו [50], ולאלמנה ל׳ יום, הגיע זמן ולא נשאו [6] אוכלות משלו ואוכלות בתרומה [7] ר״ש אומר נותנין לה הכל תרומה [8] ר״ע אומ׳ מחצה חולין [9] ומחצה תרומה: ג היבם אינו מאכיל בתרומה [10]. עשתה ו׳ חדשים בפני הבעל וששה חדשים בפני היבם, ואפילו כולן בפני הבעל חסר יום

סך כך דקז׳ לכי, אפ״ה לא אמרי׳ שאסו׳ מלמביים העניות: [2])*והלכ׳ כדבריו: [3])ואף שלא קבלה ולא קיי״ל כן: [4])*ולא קתני כל שאינו נותן לבתול׳ וכו׳? דקמ״ל דעכ״פ צריך ליתן, ואפ״ה הו״ל בעילת זנות, והכי קיי״ל. ובשאבד׳ או נשרפה אסו׳ לבוא עליה עד שיכתוב אחרת; ויש אוסרי׳ גם היחוד עמה, ואף דכתוב׳ אתקני רק כדי שלא יגרשנ׳ בקלות, ועכשו הרי בל״ז יש חדר״ג, אפ״ה נהגו איסו׳ [אה״ע ס״ו]: [5])*משהזהירה הארוס להכין א״ע בבגדי׳ ותכשיטים לחופה: [50])* דבבתול׳ נותנין לו י״ב חודש, ובאלמנ׳ ל׳ יום, אפי׳ הוא אלמן: [6]) שהארוס עיכב: [7])כשהארוס כהן; דמדאו׳ משקדש׳ אוכלת, דקניין כספו היא, רק חכמי׳ גזרו שמא תאכילה לאחיותיה; אבל כשהגיע נשואיה נותן לה דיר׳ מיוחדת, וליכא למגזר: [8])*כשירצ׳ ארוס, וכשתטמ׳ תמכרה ותקנה חולין. ודוקא בבת כהן שבקיא׳ בדיני טהר׳, ובארוס׳ שאביה טורח במכירת התרומ׳; אבל בבת ישראל, או בנשוא׳ דכבוד׳ בת מלך פנימ׳ לבלי לסבב למכרה, לא: [9])לימי טומאת׳ כדתה: [10])בעוד׳ שומרת יבם: [11])מלא אכל׳ בחיי

חייב שהוא תנאי בית דין 39) : **יא** בנן 40) נוקבן דיהוויין ליכי מינאי יהוויין יתבן בביתי 400) ומתזנן 41) מנכסי עד דתנסבן 410) לגוברין 42), חייב, שהוא תנאי ב"ד 40) : **יב** את 40) תהא יתב' בביתי ומיתזנ' מנכסי כל ימי מיגר 44) אלמנותיך בביתי, חייב, שהוא תנאי בית דין, כך היו אנשי ירושלים כותבין, ואנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלים, אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן ליך כתובתיך, לפיכך אם רצו יורשין, נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה 45) :

פרק ה אף על פי שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה, אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף 1) נתארמלה או נתגרשה, בין מן הארוסין בין

אם אתת ליקח קודם חלוקת הירוש', כתוב' ותוספת של אמן, ואח"כ יחלקו הנשאר לפי הנפשות : 39)*והאידנ' אין נוהגין בכתובת בנין דכרין, מדעיקר התקנה הי' רק כדי שירבו לתת נדוניא לבנות, ועכשו כבר נותנין יותר ויותר מהראוי [קי"א ט"ז]: 40)לא כתב לה בנן וכו': 400)*לאחר מותו: 41)*ה"ה כל צרכן: 410)שיתארסו: 42)*אפי' בקטנות. וי"א דוקא כשנתארסו בנערותה, אבל כשבגרה אפי' לא נתארס', לכ"ע לית לה מזונו': 43)ובזה"ז נגבית אף ממטלטלין [קי"א]: 44)*י"א מיגד, ור"ל מסך, וי"נ מיגר ור"ל לשון מגור ומדור: 45)*ולדידן תלי' במנהג; ואפ"ה ג' קדשי' ראשוני' שאסור' להנשא מחמת הבעל, חייבים לזונה מכל מקום. וכל מקום שחייבי' לזונה, מעשה ידיה של יורשין; משא"כ בת הניזונת מעשה ידיה שלה [שם נ"ג וקי"א]: 0מ"א פ' רבינו **אאמ"ו** הגאון זצוק"ל וז"ל נסתפק הרן במפותה שמת האב קודם פס"ד דקנסה לעצמה, אם מהני מחילת'? וק"ל מ"ש מאומר מה שאירש מאבא מכור לך [בח"מ רי"א], דאינו חל למפרע, וביאוש שלא מדעת [ח"מ רס"ב]? ואת"ל התם להחזיק למרא קמא ולא להוציא, מכ"פ מ"ש ממחיל' בטעות [ח"מ ר"ז י' י"ב כ"ה]? וכ"ל התם רק בטעות ממפרע ולא בטעו' ע"י נולד, וכמו דאין פותחין בנולד [בי"ד רכ"א]; משא"כ א"א שזכתה, כהוי כקדושי טעות למפרע, ודו"ק עכ"ל]:

פ"ה 1)*ולא קתני אם רצה לכתוב אפי' וכו', קמ"ל דאפי' מוסיף, דכולל הכל בכתובה וכותב לבסוף ויהיבנא לכי מהר בתולייכי

ארבע יושבת בקתֶדרא[21], רבי °אליעזר אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחו' כופה לעשות בצמר[22], שהבטָלה מביאה לידי זימה, רבן שמעון בן גמליאל אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה[23], יוציא ויתן כתובה[230] שהבטלה מביאה לידי שיעמום[24]: ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה[25] בית שמאי אומרים שתי שבתות[26] בית הלל אומרים שבת אחת[27] התלמידים יוצאים לת"ת שלא ברשו' ל' יום[28], הפועלי'[29], שבת אחת[30] העונה האמורה בתורה, הטיילין[31] בכל יום, הפועלים שתים בשבת[32] החמרים[33] אחד בשבת[34] הגמלים[35] אחת לשלשים יום, הספנים אחת לששה חדשי' דברי ר"א[36]: ז המורדת על בעלה[37] פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת[38], רבי יהודה אומר שבעת טרפעיקין[39],

---

21)*בלשון יון כסא שרים. מיהו אפ"ה מוזגת לו הכוס ומשמשת לפניו בשאר מילי קטנה: 22)*ומעשה ידיה לבעל, רק באמר' מיני כזוכות וכו' [שם]: 23)*שאמר הנאת תשמישך עלי עם תעשה מלאכ' דאל"כ אינו יכול לאסו' עליה: 230)*אם הי' המשך הנדר ז' ימים: 24)בטול הדעת ושמחה; ולפ"ז במתעסקת במיני שחוק סגי; ולר"א עכ"פ איכא חשש זימה, והכי קיי"ל [שם]: 25)שאמר הנאת תשמישך עלי, דבאמר שבוע' שלא אשמש. לא מתסר, דמשועבד לה: 26)*תמתין; ואח"כ או יתיר נדרו או יגרשנה. וטעמי' דיליף מיולדות נקבה שטמא' שבועיים, דיולדת דמי לנדר שהוא גרם לה: 27)דיליף מנדה דאו' שטמא' ז"י; דס"ל דנדה דמי לנדר, דשניהן שניקי. ואפי' ספן שעונתו לו' חדשי', אינו דומ' מי שפת בסלו למי שאין לו: 28)*וקיי"ל אפי' ג' שנים [יע"ו]: 29)*אפי' דרכן ללון בביתם שעונתן ב' בשבוע כלקמן: 30)יוצא שלא ברשות: 31)הבטלין ממלאכ' הבריאי' ומעונגי': 32)*ואם לן כל ליל' בביתו, פ"א בשבת: 33)*מוליכי תבוא' לעיירו' על חמורי': 34)*כשהן בעירן בכל ליל': 35)*מוליכי סחורו' למרחוק: 36)*והכי קיי"ל [שם]: 37)*מתשמיש; אבל מז' מלאכו' שחייבת לו [כמ"ה], כופין שתעשה: 38)*כל שבוע. וכל דינר של דבריהם הוא כסף צרוף במשקל י"ב שעורות, שהוא שמינית שבדינר

א' בפני היבם או כולן בפני היבם הסר יום א' בפני הבעל, אינה אוכלת בתרומה [11]) זו משנה ראשונה, ב"ד של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה [12]) : ד המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכל' [13]) המותר [14]) רבי מאיר אומר הקדש [15]), רבי °יוחנן הסנדלר אומר חולין [16]) : ה אלו מלאכות שהאשה [14]) עושה לבעלה, טוחנת [17]) [170]) ואופ', ומכבסת, מבשלת, ומניקה את בנה, ומצעת לו המטה, ועושה בצמר [18]) [180]), הכניסה לו שפחה אחת [19]) לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת, שתים אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה, שלש, אינה מצעת לו המטה [20]) ואינה עושה בצמר,

---

הבעל: [12])*שמא ימצא בה מום, משא"כ משנכנס' לחופה, כבר בדק' בקרוביו: [13])ר"ל יכולה לומ' הריני שלה ואוכלת ולא תזונני; דעיקר תקנה הי' שיזונה הבעל, ומעשה ידיה הוא תשלומין, להכי מצית למימ' כן: [14])*ר"ל אם הקדיש רק מה שתדקדק עצמ' לעשות מותר על הראוי לה, שגם המותר תקנו לו חכמים, בעד מעה כסף שיתן לה בכל שבוע: [15])אף דגם במותר יכול' אשה שתאמ' איני רוצה מעה שלך ויהי' המותר שלי? הכא מיירי' לאחר מיתתה כשירשנה, ואפי' לא העלה לה המעה; וה"ה במעשה ידיה עצמן, רק רישא רבות' קמ"ל, דבחייה. אפי' מעשה ידיה עצמן דשכיחי, ואפי' רוצה לזונה, אפ"ה אם אינה רוצה לא קדיש; וסיפא רבותא קמ"ל, דלאחר מיתתה אפי' מותר דלא שכיח, ואפי' לא נתן לה המעה שכנגד המותר, אפ"ה קדיש: [16])*דס"ל אין אדם מקדיש דבר שלבל"ע, וכן הלכה: [17])*עניי': [170])*בריחיים דיד; ובריחיים גדולים מטחנת, לתת לאפרכס [הומפף בל"א], ולקלוט הקמח: [18])*אבל לא בנו מאשה אחרת; וכ"ש בן אחר בשכר דלא. ובילדה תאומים פטורה מלהניק א': [180])*וחייבת ג"כ ליתן מספוא לבהמתו כקינ'. ובזי דידן א"ל לטחון ולכבס [נ"ש פ' א']: [19])*או כדוביא כדי לקנות שפחה, או שהוא עשיר כדי לקנותה: [20])*י"א דרק ממטות הבית פטורה, אבל מצעת מטתו. וי"א דגם במטתו אינה חייבת רק לפרוס עליו סדינין, מדהוא מילי דחיבה [שם]:

מוסיפין לה על כתובתה שלשה דינרין בשבת [43] רבי יהודה אומר שלשה טרפעיקין [44] : ח המשרה [45] את אשתו על ידי שליש [440], לא יפחו' לה משני קבין חטין [450], או מארבעה קבין שעורים, אמר רבי יוסי לא פסק לה שעורים [46] אלא רבי ישמעאל, שהיה סמוך לאדום [47], ונותן לה חצי קב קטנית, וחצי לוג שמן, וקב גרוגרות, או מנה דבילה [48] ואם אין לו, פוסק לעומתן פירות ממקום אחר, ונותן לה מטה [49], ומפץ [50], ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת, ונותן לה כפה [52] לראשה והגור למתניה, ומנעלים, ממועד למועד [53] וכלים של חמשים זוז [540]

הל"ב, כיון שיורשה חייב לקברה, ואי לא תפס' יש ספק אם חייב לקבר'. (III) ואם נרא' דטענותה שקר, כגון שהתקוטט' עמו עבור מלבושי' ותכשיטי' ואח"כ אמר מאיס עלי, או שהנשואין היו ע"ד שהוא עשיר, וכשמצאתו עני אמר' מאיס עלי, אז דינה כסי' א, דבנכ"ב לא מהני תפיסתה, ובנכסי מלוג נותן לה [עיני' סי' ע"ז] :

42)*מתשמיש, אבל משאר וכסות, כופין [וי"א] : 43)*חצי דינר ליום, חוץ משבת דהי"ל שכר שבת. ובירושל' אמרי' דו' דינרין לדידי', כנגד ז' מלאכות שחייבת לו; וג' דינרין לדיד' כנגד שאר כסות ועונה :

44)*ובמתרצת להתגרש מגרש' מיד ואינו מוסיף על כתובת'; וי"א דגם כשרוצה רק הוא לגרש מיד, דינא הכי, אבל חייב במזונו' וכסות ביני ביני. ובכל כופין להתגרש, אם מתה יורשה [שם] : 45)הזן :
450 440)ובתרצית כך : 450)*הם כגודל ח"ק בצים, שהן ט"ז סעודות, שבכל סעוד' כדי ג' ביצים; וי"ד צריכ' לשבוע, ב' לכל יום, אף דבשבת צריכ' ג' סעודו'? עכ"פ בליל שבת תאכל עמו [במ"ע] : וב' סעודו' היתרים, צריכ' לעניי'. ואף דבעל יכול למחות באשתו מלתת לצדק' [בי"ד רמ"ח]? הכא במשרה שאני; או י"ל דוקא במעות לצדק' מעכב : 46)כפליים מקטין : 47)ששם השעורי' רעו' : 48)תאני' דרוסי', במשקל ק' דינרין. וכולן ללפת הפת : 49)[בעטט-
50 שטעלל] : 50)*רק ממחצלת; ואית דגרסי מפץ ומחצלת. וצ"ל דמחצלת לשכב עליו, ומפץ להתכסו' בה [וקו' הש"ב ותסגי לה בהכי, רק אמחצלת קאי] : 52)[הויבע] : 53)בכל רגל מג' רגלי' יתן קדשי'. וצ"ל דממועד למועד אכפה וחגור נמי קאי : 540)*כל זוז שבשם הוא דינר מדינה,

עד מתי הוא פוחת עד כנגד כתובתה [40] רבי יוסי אומר לעולם הוא פוחת והולך שמא תפול לה ירושה ממקום אחר ויחזור ויגבה הימנה [41] וכן המודר על אשתו [42]

תורה : [39])*טרפעיק הוא קלי דיכר דבריהס : [40])ואח"כ מגרשה בלי כתובה : [41])*וקיי"ל דאומרת מאיס עלי וקפלה גט, יש ג' חלוקים (א) אס אמרה יתן לי גט וכתוב', אז דינה כמורדת שאמרה בעינא לי' ומצערנא לי' במניעת תשמיש מקמת קטט שיש לי עמו, דדיינן לה בדינא דמתיבתא, דמתרינן בה שתפסיד כתובתה, ומכריזין בביה"כ ד' שבתות פלוני' מרדה בבעלה, ואח"כ חוזרין ומתרין בה ככ"ל; ואס תחזור בה, י"א שמכנין מכתוב' ז' דינרין לכל שבוע שעמדה במרדה, אפי' חזרה תוך ד' שבועות ראשונות; ואס עמדה במרדה עד אחר הד' שבועו', י"א שאבדה כתובתה מיד רק מבקשין שלא יגרשנה תוך יב"ח שאין זה כבוד בנות ישראל שמתגרשות מתוך קטטה; וי"א שאין מפסדת כתובת' עד שעמד' במרדה כל היב"ח. מיהו לכ"ע תוך יב"ח אין לה מזונות ומעש"י שלה, רק אוכל פירות נכסי מלוג שלה, וחייב בקבורת'. אבל אס ירצה יכול לגרשה תוך יב"ח בע"כ; מיהו בכה"ג לי"א בתרא הנ"ל יש לה כתוב', ורק לאחר יב"ח מגרשה בלי כתוב'. וכשמגרשה, לי"א קמא אפי' תוך יב"ח ולי"א בתרא לאחר יב"ח, אין לה כל"ב רק בתפסה; ודוקא בקרקעו' מהני תפיסה, אבל במטו' כדוכיא לא מהני תפיסה; ורק כ"מ מחזיר לה מה שנשאר בעין. ובאינה רוצה להתגרש מתירין לו לישא אחרת אחר יב"ח; ואפי' תוך יב"ח כשלא רצתה להתגרש ונשא אחרת, לא יוציא. (ב) מיהו באינה תובעת כתובת' ומבקשת רק גט, יש ג' חלוקי' (I) בטוענת מאיס עלי מקמת שמבררת בב' עדי' שאינו נוהג כשורה ומכלה ממונו, אז דיינן דינא דמתיבתא, דאע"ג דאין כופין אותו שיגרשנה, אין כופין אותה שתשאר אצלו, רק כשתרצה פורשת ממנו, ואין להס זע"ז שוס תנאי כתוב' רק אס מתה ירשנה וחייב בקבורת'. מיהו כשנתרצו לגירושין, מחזיר לה כל הנ"ב ומה שנשאר בעין מהנכ"מ, וגס הנדוניא צריך להחזיר לה, אבל כל מה שנתן לה, היא מחזרת לו. (II) ובאינה יכולה לברר ע"פ עדי', אבל אין נרא' רמאות בטענתה, ג"כ דינה ככ"ל, רק דבנכ"ב יש חלוק, דדוקא בתפסה אותן או כנגדן, מהני, אבל אין מוציאין אותן מידו; מיהו קרקעות נכסי מלוג, ברשותה עומדין והוה כאילו תפסה אותן; וגס הנדוני' צריך להחזיר לה. ובמתה קודס שנתגרשה, אס תפס'

לה שני חלקים ולו חלק אחד ובזמן שבגלוי [5] לו שני חלקים ולה אחד, שלו ינתן מיד, ושלה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות [6] : ב הפוסק מעות לחתנו, ומרת חתנו [7] אמרו חכמים, יכול הוא שיאמר, לאחיך הייתי רוצה ליתן, ולך אי אפשי ליתן [8] : ג פסקה להכניס לו אלף דינר הוא פוסק כנגדן חמש עשרה מנה [9] וכנגד השום [10], הוא פוסק פחות חומש [11], שום במנה ושוה מנה [12] אין לו אלא מנה [13], שום במנה [14] היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר [15]. ובד' מאו', היא נותנת חמש מאות [17] מה שחתן פוסק הוא פוסק פחות חומש [18] : ד פסקה להכניס לו כספים [19] (ס"א סלעים) סלע כסף נעשה ששה דינרים [20] החתן מקבל עליו עשרה דינרין

ורפוי פשיט' דלבעל, אבל בושת ונזק קמ"ל דלאשה [לח"מ פ"ג] :
4) *נזק, שפלעה במקום סתר שבגוף, ובושת שביישה הינו לבינה :
5) *דכשהזיקה במקום גלוי שבגוף, או שבייש' בפרהסיא, כמאסת בעיניו וגם הבושת שלו : 6) בקייה כשאר נכסי מלוג, דכשתמות ירשנה. וקיי"ל כר"י [שם] : 7) *קודם שנתן ; ונפלה לפני יבם :
8) *ויקולן, או מינס בקנס ; ואילו אחיו, הי' מוליא ממנו בדיינים [נ"א] : 9) *מלמרוויק בנדוניא. ואינו כרבית, דהרי גם במגרשה מיד כמי יוסיף שליש ; ותו דלא קבלה בתורת הלוא', רק בתנאי שכשתמות ירשנה : 10) ר"ל בהכניס' לו מטלטלין שצריך לשום אותן : 11) מדרך לשום טפי משויין מפני הכבוד : 12) *ר"ל אם פסק לכתוב לה שהכניס' לו שום במנה, ועתה מכנסת לו שום ששוה מנה בשוק : 13) *ואינו יכול לומר תנו לי עוד קעיסיתו, שהרי אמרו לפחות חומש, דהיינו באינו שוה כמו ששמו [והיינו שומא דיד' דקאמר נשם] : 14) רצה לומר ואם תרצה שיכתבו בכתובתה שהכניסה לו שום במנה : 15) שהן קכ"ה דנרין, דהיינו מנה וחומשו :
16 ☞ 16) *ר"ל ואם תרצה שיכתבו בכתובתה ת'. ונ"ל דקמ"ל בין ביותר קטנה שבכתובות שהיא ק', ובין ביותר גדולה שבכתובות, שהי' מורגל להיות ת' [כפ"ק ו"ה], בכולן פוחת חומש : 17) *ולתוס'

משנה לשנה. ואינו נותן לה לא חדשים בימות החמה [54], ולא שחקים בימות הגשמים, אלא נותן לה כלים של חמשים זוז בימות הגשמים, והיא מתכסה בבלאותיהן בימות החמה, והשחקים שלה [55]: ט נותן לה מעה כסף [56] לצרכיה [57] ואוכל עמו מלילי שבת ללילי שבת [58], ואם אין נותן לה מעה כסף לצרכיה [59] מעשה ידיה [60] שלה, ומה היא עושה לו [660], משקל חמש סלעים שתי [61] ביהודה, שהן עשר סלעים בגליל [62] או משקל עשר סלעים ערב [620] ביהודה, שהן עשרים סלעי' בגליל, ואם היתה מניקת פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה, במה דברים אמורים [63] בעני שבישראל, אבל במכובד הכל לפי כבודו [64]:

פרק ו מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה. וירושתה [1] הוא אוכל פירות בחייה [2] בושתה ופגמה שלה [3] רבי יהודה בן בתירא אומר, בזמן שבסתר [4]

שהוא חתיכות שבכסף צורי; והוא כסף נקי במשקל י"ב שעורות: [54])דקדשי' מקמחי טפי: [55])שתתכס' בהן בימי נדתה: ולא הזכיר התנא מכשירי אכיל', כעלי' כר וכלי' שנותן לה כל פעם ככל הצורך [לה"ע פ'ן; [56])*הוא שבית דינר והוא כסף במשקל ב' שעורו': [57])בכל שבוע לכבוס ולמרחץ: [58])*מדהוא ליל עונה לרוב בני אדם: [59])*ר"ל שתקה ולא תבעה המעה, ל"א דמקלה; וה"ה במזונות ומע"י: [60])ר"ל מותר מע"י: [660])*דעי"ז כדע מותר מע"י כמה הוה: [61])*[אויפלוג], שהוא דק כקלי קוט הערב [והוא כשיעור נגד קטן כפרק דאשית הגז], וע"י דקותו קשה לטוות: [62])דמשקל של יהודה כפול משל גליל: [620])*[דורכוואורף], שעב כפליים מהשתי, אדמתנועע תמיד בין קוטי. השתי בשעת האריגה: [63])שנותן לה רק כשיעורי' הנ"ל: [64])*דעולה עמו:

פ"ו [1])מה שירשה: [2])ובקרן תקח בשימות או כשיגרשנה: [3])*כשמבלה אדם, שמשלם נזק [הוא פגם, וזה שנפגם דמיה שהיתה שוה קודם שנחבלה] וצער ורפוי ושבת ובושת; הצער פשיט' דדידה, ושבת

והעני אלא שמין את הנכסים ונותנין לה [31]: ז המשליש מעות לבתו [32] והיא אומרת נאמן עלי בעלי [33] יעשה השליש מה שהושלש בידו [34] דברי ר"מ רבי יוסי אומר וכי אינה אלא שדה [35], והיא רוצה למוכרה, הרי היא מכורה מעכשיו [36], במה דברים אמורים בגדולה [37] אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום:

פרק ז המדיר את אשתו מליהנו' לו [1], עד ל' יום יעמיד פרנס [2] יתר מכן יוציא ויתן כתובה [3] רבי יהודה אומר בישראל חדש אחד [33] יקיים, ושנים יוציא ויתן כתובה, ובכהנת [3] שנים יקיים וג' יוציא ויתן כתובה:

עישור קרקעות [קי"ג]: 29) האב: 30) ורק בלא ידעינן דעתי' דאב יהבינן עישור נכסי: 31) *כפי שיתן אדם שהוא קמצן או וותרן. וקיי"ל כר"י. ודוקא בסתם אבל בידעינן שנשתנה דעתי' או עשרו, אזלינן בתר דעתו האחרונ' [שם]: 32) לקנות לה שדה, או לנדוני' כשתנשא ומת: 33) ר"ל ארוסי, שלא יעכבם לעצמו, תנם לו: 34) *אפי' אם רצונ' ג"כ שיקנה הבעל שדה כדברי אביה, אפ"ה לא יתנו עד שתנשא, דמצוה לקיים דברי המת, אפי' צוה כשהי' בריא; ובצוה שכיב מרע, דבריו ככתובי' ומסורין, אפי' לא השליש מתחל' לכך: 35) ר"ל ולו יהא שכבר קנו לה: 36) *להכי שומעין לה אפי' אינה רוצה לקנות שדה. ור"מ ס"ל שאינה יכולה למכור: 37) *בשם קמא' חסורי מחסר' וה"ק, מן הנשואין לכ"ע הרשות בידה, כי פליגי באירוסין; במה דברי' אמורי' בגדול' וכו':

פ"ז 1) *לעיל (פ"ה מ"ו) איירי בהדירה מתשמיש, והכא איירי שהדיר' מהנאה. ואף דמשועבד לה, עכ"פ איירי באמר לאי מעשה ידיך למזונותיך, ושתקה, ומספיקין מעש"י למזונות, אבל אין מספיק לדברי' קטני' שרגילה בבית אביה, שאין חייב הבעל לתתן מדאין רגילין בהן בני משפחתה: 2) לא שיעמיד שליח לפרנס', דא"כ שלוחו כמותו ואסו', אלא ר"ל שאומר כל המפרנס אינו מפסיד. מיהו באומר כל השומע יזון [כגיטין פ"ו מ"ו], או שאומר לחבירו אם תפרנס' לא תפסיד [כסוף פ"ד דנדרי'], אסו', דהו"ל כמי שלוחו: 3) *דטפי מל' יום, אם לא נתרצית שיפרנס' אחר, אית לה זילותא; משא"כ לעיל [פ"ה מ"ח], איירי שנתרצית: 03) אפי' חודש חסר:

לקופה [21]) לכל מנה ומנ' [22]) ר"ש בן °גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה [23]): ה המשיא את בתו סתם, לא יפחותו לה מחמשים זוז [24]). פסק להכניסה ערומ', לא יאמר הבעל כשתבא לביתי אכסנה בכסותי, אלא מכסה ועודה בבית אביה. וכן המשיא את היתומ' לא יפחתו לה [24°]) מחמשים זוז[24*]), אם יש בכיס [25]) מפרנסין אותה לפי כבודה: ו יתומה שהשיאוה אמה או אחיה מדעתה [26]), וכתבו לה במאה או בחמשים זוז [27]), יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה שראוי להנתן לה [28]) רבי °יהודה אומר אם השיא [29]) את הבת הראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונ' [30]), °וחכמים אומרים פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר

ה"פ דפסקו לו בזה"ל, שתכנים לו „שום במנה ושוה מנה“, אז א"ל שתכנים לו מטלטלין שיהיו כשומין חומש יותר; אבל כשפסקה „להכנים לו שום במנה“, אז צריכ' להכנים הנישום קכ"ה דינר, וכ"כ בהתחייב' „בשום בת'“, צריכה שתכנים שום בת"ק:
[18])*ר"ל וכ"כ מה שהחתן מתחייב לייחד לה כלים לכתובת', שרגילין ג"כ לשומן יותר משווין, כותב בכתוב' שקבלתן בפחות חומש מהשומא:
[19])מעות בעין: [20])*קמ"ל בין באלף דינרין [כמ"ג] אף דכפיש אחריותן, ובין במועט כסלע, דלא כפיש רווח' דבעל, בכולן מוסיף 22
חומש: [21])של בשמי' שתתקשט בהן: [22])*שהכנים' לו [ובשם מסתפק אם בכל יום או בכל שבת או בכל שנה. והקשו בתוס' אם בכל יום וזהו יכלה הנדוני'? ותו הקשו בבתו של נקדימון שהי' כתובת' אלף אלפים, ופסקו לה ת' דנרין, והרי אין החשבון מכוון? ולפענ"ד דהדל"ק החתן פוסק י' דנרין, ש"מ דלאו דנותן לה י' דנרין, רק כהן דאחרי' מקבל עליו י' קופות לק' [נ"ב פ"ו מ"נ], דנ"כ אין ר"ל ליתן אלא מקבל; וה"נ ר"ל שמקבל עליו שקבל י' דנרין מהמנה לתת לה תמורתן בשמי' להתקשט לפי כבודה; ובזה בעי הש"ס, אם נותן תמורתן רק ביום החתונה, או בכל שבוע כמשתה, או כל ל' יום של כלה, או כל שנה לחשוב' שהוא נקי לביתו או בכל שנה; ולעולם אין נותן כל פעם רק בשמי' מעט לפי כבודה]: [23])*אכולהו קאי, והכי קיי"ל [אה"ע סס"ו]:
[24])כסף מדינה, שכל דינר כסף משקלו י"ב שעורו': [24°])*הגבאי':
[25])של צדקה: [26])*ר"ל אפי' כתרלית: [27])*קמ"ל ק' אף שהוסיפו לה יותר מהראוי כנ"ל; וקמ"ל נ' דאפ"ה אינה מוציא' עד שתגדיל:
[28])דהיינו עישור נכסי של הירושה, ואפי' מראוי נוטלת. וי"א רק

יוציא ויתן כתובה : ו ואלו יוצאות שלא בכתובה [130], העוברת על דת משה ויהודית, ואיזו היא דת משה, מאכילתו שאינו מעושר [14], ומשמשתו נדה [15], ולא קוצה לה חלת [150], ונודרת ואינה מקיימת [16] ואיזו היא דת יהודית, יוצאה [17] וראשה פרוע [18] וטווה בשוק [19], ומדברת עם כל אדם [20]. אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו [21] רבי טרפון אומר אף הקולנית, ואיזו היא קולנית כל שהיא מדברת בתוך ביתה, ושכיניה שומעין קולה [22] : ז המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים, ונמצאו עליה נדרים, אינה מקודשת [23] כנסה

השכבת זרע מרקמ' אחר תשמיש : 130)*דמצוה לגרשה ; וי"א דרך רשות בידו לגרשה . מ"מ בעשת' תשובה , צריך לכתוב לה כתובה אחרת על ק' [אה"ע קט"ו בח"מ סקי"ח] : 14)*אפי' מעשר דרבנן, ואף שיוכל להשמר לבלי לסמוך על הפרשת' ; ומכ"ש בהאכילתו שאר איסו' : 15)*אפי' מודת מעצמו שהכשילתו , דאף דאין אדם משים עצמו רשע, לענין ממון נאמן [ין] . מיהי בנגע' בו בנדתה , לא
150 קנסוה : 150)*אע"ג דכבר תנא מעשר , וכ"ש חלה דטבל שלה במיתה ? ותו דהו"לל ולא קונ' חלה ? וי"ל ל"מ, דבחלה אפי' לא האכילתו עדיין ; ולא דמי למעשר, דבחלה דעליה רמיא להפריש בשעת לישה , א"א שיזהר, דישכח להפריש אח"כ ; משא"כ במעשר, אף שחשודה , והחשוד על דבר לא דנו ולא מעידו [כי"ד קי"ט], עכ"פ יזהר להפריש הוא : 16)שמפסיד עי"ז , שבניו מתים בעון זה : 17)לשוק : 18)*בפרוע לגמרי, הוא דת משה , והכא איירי בפרוע קצת : 19)בזרועו' מגולות : 20)מרבה שיחה עמהן : 21)*אבי בעל' או זקנו , בפניהן או בפני בעלה ; ומכ"ש המקללת בעלה בפניו . אבל המקללת אם בעלה, לא החמירו עליה , מדשונאו' זה את זה : 22)כשתובעת תשמיש בקול ; או כשתבעה הוא לתשמיש, מריב' עמו בקול ומתבייש עי"ז . ובכולן צריכ' התרא' שתפסיד כתובת' ; וי"א דבדת משה א"צ התרא' [ב"ש קט"ו סקי"ז] : 23)*וא"צ גט ; וי"א שצריכ' גט . ודוקא בפירש איזה נדר לא יהי' בה , שהקפיד ; או שהתנה סתם, והיא נדרה מבשר ויין או מלהתקשט ; או שנדרה כטולה

ב המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות [5] יוציא ויתן כתובה [6] רבי יהודה אומר, בישראל יום אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה, ובכהנת ב' יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה: ג המדיר את אשתו שלא תתקשט בא' מכל המינין [5] יוציא ויתן כתובה, רבי °יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה [7] ובעשירות שלשים יום: ד המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה [8] בזמן שהוא עמה בעיר חדש א' [80] יקיים, שנים יוציא ויתן כתובתה, ובזמן שהוא בעיר אחרת, רגל אחד יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה [9]: ה המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה [90] יוציא ויתן כתובה, מפני שנועל בפניה [10], ואם היה טוען משום דבר אחר [11] רשאי. אמר לה ע"מ שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי [12] או מה שאמרתי לך, או שתהא ממלא ומערה לאשפה [13]

---

[4]) *אשת כהן, שכשיגרשנה א"א שיחזירה: [5]) הוא אינו יכול להדיר', דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו על חבירו; ואי דתלאו בתשמיש, דכשתטעם פירות יאסר הנאת תשמישך עלי, הרי דינה שתמתין ז"י [כפ"ה 26]? אלא איירי בנדר' איהי לכל זמן שתהי' תחתיו, וקיים לה הוא: [6]) *דדוקא בהדיר' הוא תמתין ז"י, דמיתבא דעתה, דאמר' שעת כעס הי' לו, אבל בנדרה היא וקיים הוא, סברה מסנא סני לי, וקשה עליה לגור אצלו כלל, ולפיכך באי אפשר להתיר יגרש מיד: [7]) עד מתי תאס', אבל בנתן קצב', תמתין עד י"ב חודש: [8]) *איירי בתלא' בתשמיש, שאמר' תשמישך עלי אם אלך וכו', וקיים לה; דבלא תלה בתשמיש, הרי אינו דברי' שבינ' לבינו שיפר לה: [80]) *בנדר' על חודש א': [9]) מתני' ר"י היא, וה"ק, רגל א' יקיים, ב' יוציא, ובכהנת ב' יקיים ג' יוציא וכו': [90]) איירי נמי בתלא' בתשמיש כנ"ל; וי"א דהכא והתם הו"ל עינוי נפש [י"ד רל"ה ואה"ע פ"ד]: [10]) פתק של שמחה ונקט' שלא ישמח גם עמה שום אדם, ולא ישתתף בצער': [11]) שנוקי' שם פריצים: [12]) דברי קלות: [13]) י"א שתמלא מים ותחזור ותשפוך, דנרא' כשוט'. וי"א שתנער

במומין שבסתר אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון[33] ואם יש מרחץ באותה העיר אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שהוא בודקה בקרובותיו[34]: ט האיש שנולדו בו מומין[35] אין כופין אותו להוציא[350], אמר רשב״ג בד״א במומין הקטנים, אבל במומין הגדולים[36], כופין אותו להוציא[360]: י ואלו שכופין אותן להוציא[370], מוכה שחין[370], ובעל פוליפוס[37] והמקמץ[38] והמצרף נחושת[39] והבורסי[40] בין שהיו בם עד שלא נישאו[400] ובין משנישאו נולדו. ועל כולן אר״מ אע״פ שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל °והכמים אומרים מקבלת היא על כרחה׳, חוץ ממוכה שחין, מפני שממיקתו[41], מעשה בצידון בבורסי אחד שמת והיה לו אח בורסי, אמרו חכמים יכולה היא שתאמר, לאחיך הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל:

א׳: [32])*ר״ל במה אמרת דבריך, במומין וכו׳: [33])דבכה״ג גם אתה מוד׳ דרא׳ וכתפיים; א״כ גם אם יש מקצץ וכו׳; ובהא פליגי: [34])ולא התכוון כשהתנה, רק על מומין שאין נבדקין ע״י מרחץ, בריח הפה, אבל באינך אפי׳ הביא הבעל ראי׳ אינו כלום [קי״ו]: [35])*שנכשא׳, וכ״ש מקודם; אבל בנמצאו משנתארס׳, אין כופין אותו להוציא ולא אותה שתכנס: [350])*ודינה כמורדת: [36])*כנשבר׳ ידו או רגלו או נסמית עינו: [360])*ולא קיי״ל כן. מיהו בב׳ ידיו או רגליו או עיניו, י״א דכופין [קנ״ד]: [370])*וליתן כתוב׳: [371])*שחין רע, כצרפתים וכדומה שמסריח: [37])ריח החוטם: [38])מקבץ צואת כלבים: [39])מקום מחצבו מסריח: [40])[גערבער]: [400])*ולא ידעה; אבל בידע׳ אין כופין שיגרש׳: [41])*בשרו נמס ע״י תשמיש, וסכנה היא לו [שם]. וה״ה חולי נופל וכדומה שהתשמיש קשה להן, אף שהיא רוצ׳ כופין שיגרש׳ [רמ״ע ח״ב רי״ב]:

סתם [230] ונמצאו עליה נדרים [24] תצא שלא בכתוב' [240] על מנת שאין בה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת, כנסה סתם ונמצאו בה מומין [25] תצא שלא בכתובה. כל המומין הפוסלין בכהנים [26] פוסלין בנשים [27]: **ח** היו בה מומין ועודה בבית אביה [28], האב צריך להביא ראי' שמשנתארסה נולדו בה מומין (נ"א היו בה מומין) הללו ונסתחפה שדהו [29] נכנסה לרשות הבעל [30] הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארס' היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות [31] דר"מ° והחכמים אומרים בד"א [32]

230
הכי מהיהודי' דבאלו אדם מקפיד [ל"ט]: 230)*אפי' קדשה ג"כ
סתם, וכשנודע לו או ראה, מיד צווח, כמו דיקא הכי [כן מסקנת
הש"ס, ודלא כתוי"ט. ועי' רא"ש כאן]: 24)*הנ"ל: 140)*דרך שאה מקל,
והמע"ה; מיהו גט צריכ' מספק: 25)*אפי' קדשה ג"כ סתם: 27
26)*מפורשין פ"ז דבכורות: 27)*והוסיפו עליהן ריח רע שמגופה,
וזיע מסרחת וריח הפה [וי"א אף מחוטם] וקול עבה, ודדי' גסי'
מאד, וצלקת שמנשיכת כלב, ושומא שעל המצח שנרא' לפעמי', דנרא'
תמיד הרי ראה וכתפיים. ושמשתנת במטה תמיד, אף דבדידי' לא
הוה מום, בדיל' כופה להתגרש, אבל יש לה כתוב'; וה"ה במצורעת;
וי"א דאין לה כתוב' [ב"ש שם ס']. ונ"ל דלהכי לא כלל התנא מומין
ונדרי' בחד בבא, משום דבנדרי' בהתיר לה החכם קודם שנודעו לבעל
מקודשת; משא"ב במומין אף שנתרפאת נבה"ג נמאסת בעיניו כשיזכור
שהי' בה מום כזה [שם]: 28)*ורוצה לגרשה, והאב תובע הכתוב':
29)*אף דיש לה חזקת הגוף שנולד' בלי מומין, והרי קיי"ל כר"ג
[פ"א מ"ו] דחזקת הגוף עדיף מחזקת ממון? שאני הכא, דברשות
האב נמצאו; משא"כ התם איירי באפשר שנאנס' תחתיו. ולר"ן הכא
איירי בטוענ' שמא נולדו ברשות הבעל, ולעיל טוענת ברי. ולרא"ש
הכא איירי בנער', דברשות אביה היא, אבל בבוגרת משנתארס' היא ברשו'
הבעל: 30)*שנשא' ובא להוציא' בלי כתובה: 31)*אבל במייתי ראי'
שמשנתארס' היו בה, ל"א כאן נמצאו כאן היו, מדיש לה ב' חזקות, חזקת
הגוף וחזק' שנבדק' קודם שנכנס'. והוא אין לו רק חזק' א' שאין אדם
מתפייס במומין, דחזקת ממון לא כחש כלל נגד חזקת הגוף; משא"כ
ברישא, דנמצאו בבית אביה, ליכא תו חזקת הגוף, והו"ל לדידי' ב'
חזקות, חזקת ממון וחזק' שאין אדם מתפייס במומין, ולה רק חזק'

והמחוברין בקרקע [14], אמר ר"מ שמין אותן [15], כמה הן יפין בפירות, וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות [16] °והחכמים אומרים המחוברין לקרקע שלו [17], והתלושין מן הקרקע שלה, וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: ד רבי שמעון אומר מקום שיפה כחו בכניסתה [18] הורע כחו ביציאתה [19] מקום שהורע כחו בכניסתה, יפה כחו ביציאתה [190], פירות המחוברין לקרקע בכניסתה שלו [20] וביציאתה שלה, והתלושין מן הקרקע, בכניסתה שלה, וביציאתה שלו [21]: ה נפלו לה עבדים ושפחות זקנים יִמָּכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, רש"ב°ג אומר לא תמכור [22] מפני שהן שבח בית אביה [23], נפלו לה זתים וגפנים זקנים, ימכרו לעצים, וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות [220] רבי °יהודה אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה [200] המוציא הוצאות על נכסי אשתו [23], הוציא הרבה ואכל קימעא [24], קימעא ואכל הרבה, מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל, הוציא ולא אכל, ישבע כמה

[נ' סי"א] : 14) *ומשביחין עדיין בקרקע : 15) *שמין הקרקעו' בשעת הכפיל' : 16) דס"ל מה שלא גדל ברשותו ה"ל כקרקע, ומה שגדל ברשותו ה"ל פירות ושלו הן : 17) *אף שלא גדל ברשותו, ואפי' עומדין ליקצור שנגמרו, דאע"ג דקיי"ל כל העומד לקצו' כקצו' דמי, הכא כך תקנו חז"ל שיהיו שלו : 18) כשנשא' : 19) כשמגרש': 190) *כיצד ? פירות וכו' : 20) כחכמי' לעיל : 21) *ולחכמים המחוברים ביציאת' שלו · וקיי"ל כר"ש [פ"ה] : 22) רק כשתרצה : 23) ר"ל כבוד בית אביה : 220) *אבל בכתיבתו לגמרי, לכ"ע 200 ימכרו : 200) *[נ"ל כגי' הרא"ש דגרים בסיפא כווי רשב"ג, מדמקשי הש"ס ☞ לס"ד דבשדה שלה דוקא פליגי, ומקשה והרי עבדים דכשדה שאינה שלה דמי ופליגי. ואם איתא דגרים בסיפא ר"י, גברא אגברא קרמית ? ועיין תוי"ט] : 230) על נכסי מלוג : 24) מעט : 25) מה שהוציא כנגד השבח,

פרק ח האשה שנפלו לה נכסים [1]) עד שלא תתארס [2]) מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים נפלו לה משנתארסה, ב"שא תמכור [3]) וב"הא לא תמכור, אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים, א"ר יהודה, אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה [4]) לא יזכה בנכסים [5]), א"ל על החדשים [6]) אנו בושין [7]) אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים [8]) נפלו לה משנשאת אלו ואלו מודים, שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלקוחות. עד שלא נישאת ונישאת, רבן גמליאל אומר אם מכרה ונתנה קיים [9]) אמר רבי חנינא בן עקיבא אמרו לפני רבן גמליאל הואיל וזכה באשה [10]) לא יזכה בנכסים [5]) אמר להם על החדשים [6]) אנו בושין, אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים [8]): **ב** רבי °שמעון חילק בין נכסים לנכסים, נכסים הידועים לבעל [80]) לא תמכור [11]) ואם מכרה ונתנה [12]) בטל, שאינן ידועים לבעל, לא תמכור, ואם מכרה ונתנה קיים [13]): **ג** נפלו לה כספים, ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות התלושין מן הקרקע, ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות,

---

פ"ח [1]) *בירושה, מתנה או שליחה; דבכה"ג ה"ל נכסי מלוג: [2]) ונתארס': [3]) בעוד' ארוסה אבל משנשאת לא: [4]) משנתארס': [5]) בתמי' ?: [6]) שנפלו לה משנשאת, דאמרינן בסיפא דמכרה בטל: [7]) *מה ראו חכמי' לומר שיהיו לו פירות תחת פרקונה' ולהכי מוציא מלקוחות יהיו הפירות שלה ותפרוק א"ע: [8]) שנפלו לה קודם שנשאת: [9]) *וכ"ש קודם שנתארס' ונשאת, דמכרה קיים:) שנשאה: [80]) *שידע שנפלו לה, ולר"אש בשלפ' עליהן סגי: [11]) *משנשאת, אפילו נפלו קוד' אירוסין: [12]) אפי' קוד' שידע בהן: [12]) קודם שידע בהן: [13]) *אפילו נפלו משנשאת. מיהו משנתארס' בידועי' לא תמכר, ואם מכרה קיים. וקיי"ל כר"ש

יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן [41], אלא כל נכסיו [42]) אחראין לכתובתה (ס"א וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתך מונחת על השלחן, אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה), גירשה [43]) אין לה אלא כתובתה החויר', הרי היא ככל הנשים [44]) ואין לה אלא כתובתה בלבד [45]) :

פרק ט הכותב לאשתו [1]) דין ודברים אין לי בנכסיך [2]) הרי זה אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה, אם כן למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך: שאם מכרה ונתנ' קיים [3]), כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן, הרי זה אינו אוכל פירות בחייה, ואם מתה יורשה, רבי יהודה אומר לעולם אוכל פירי פירות [4]), עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפרי פירותיהן עד עולם [5]) כת' לה דין ודברי' אין לי בנכסי' ובפירותי' (נ"א ובפרי פירותיהן) בחייך ובמותיך, אינו אוכל פירות בחייה, ואם מתה אינו יורשה, רבן שמעון בן גמליאל אומ'

רק לדבר זה אינו כאשתו, שאין נכסים משועבדים לכתובת'; רק בלא הניח המת כלום, אז כתובתה ק' מהשני [עי' יבמות פ"ד. 16]:
[41]) *והשאר שירשתי מאחי אמכר: [42]) שירש מאחיו: [43])* לאחר שיבמה: [44]) אף שלא נתן לה כתובתה עדיין, כל נכסיו משועבדים לכתובתה: [45]) *דסד"א שיהי' לה ב' כתובות מבעל הא' והב':

פ"ט [1]) בעודה ארוסה; וה"ה דנאומר מהני, מדלא קנה עדיין הנכסים. אבל בנשואה צריך קניין; וקודם שנתארסה לא מהני סילוק אפילו בקניין: [2]) לכשתכנס: [3]) *דמדיד בעהש"ט על התקתונה, תלינן דנתכוון למכירה, מדאינה רגילה למכור מפני שבא בית אביה. מיהו מוכרת אפילו לכתחילה, דבדעבד בלא אמירתו מהני, כרפ"ת; אבל אין לומר דמהני תנאי לנכסי' שירש' אחר שנשאת? דלהנהו אין מועיל תנאי שמקודם שנשאת; וי"א דמהני [לפ"ע נ"נ]: [4]) שימכור הפירות ויקח קרקע ויאכל

הוציא ויטול 25): ו שומרת יבם 26) שנפלו לה נכסי' 27) מודים בית שמאי ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים 28) מתה מה יעשה בכתובתה 29) ובנכסי' הנכנסין והיוצאין עמה 30) בש"א יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב וב"הא נכסים 32) בחזקתן 33), כתובה 34) בחזקת יורשי הבעל, נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב: ז הניח אחיו מעות, ילקח בהן קרקע 35) והוא אוכל פירות, פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, המחוברין בקרקע 14) אר"מ שמין אותן 15) כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירו' 16) והכ"א פירו' המחוברין בקרקע שלו 36) התלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה קדם הוא זכה 37) קדמה היא, ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, כנסה 38) הרי היא כאשתו לכל דבר 39) ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון 40): ח לא

ולא מה שהוציא יותר: 26) *המתנת להתיבם: 27) *מבית אביה בעוד' שומרת יבם: 28) *דוקא בארוס' פליגי בריש פרקין, דקנויי' גמור' דהבא עליה בסקיל'; משא"כ יבמ' לשוק רק בלאו, וגם קדושין תופסין בה; ותו דארוס' וודאי להכנס קיימה, משא"כ זאת שמא תחלוץ: 29) *ק' ור' ותוס', וכדוכי' שהנכסים שאחריותן אבעל, וקרויין כולן כתובתה, מדכתבין בכתובתה: 30) *נכסי מלוג, כמלבושיה ומה שירש', שאינן באחריות הבעל: 31) רק נכסי מלוג. ומיירי בעשה בה מאמר, דלב"ש ספק נשוא' היא אז: 32) *נכסי צאן ברזל: 33) *בחזקת ב' היורשים; וזה לכ"ע, דלא פליגי רק בנכסי מלוג: 34) *ק' ור' ותוס' [עיי' פ"ד דיבמות]: 35) *דכתובת' רק על נכסי המת, וס"ל מטלטלי משתעבדי לכתוב': 36) *בש"ס מקשי, והרי משועבדים לכתובת', ומשני תני שלה וילקח בהן קרקע ויאכל פירות: 37) דס"ל מטלטל' לא משתעבדי לכתובת' רק בתפס מקיים לבעל. וה"ה דפליגי בנכסי': 38) *שבעלה: 39) *שמגרשה ומחזירה: 40) *ר"ל

ליורשים [13] שכולם צריכים שבועה ואין היורשים צריכי' שבועה [10]: ד המושיב את אשתו חנונית [14], או שמינ' אפוטרופא [15] הרי זה משביעה כל זמן שירצה [16] רבי אליעזר אומר אפילו על פלכה [17] ועל עיסתה [18]: ה כתב לה [19] נדר ושבועה אין לי עליה אינו יכול להשביע' [190], אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה [20], נדר ושבוע' אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאי' ברשותיך, אינו יכול להשביע, לא היא ולא יורשיה ולא את הבאים ברשותה, אבל יורשיו [21] משביעין אותה ואת יורשיה [210] ואת הבאים ברשותה. נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי [22] עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך, אינו יכול להשביע' לא הוא ולא

---

13 13) *כל מה שתפס. וכ"ל דקמ"ל בפקדון ומלוה, לרבותא דר"ע, דאף דהאב בעצמו כתנו לאחרים, אפ"ה ברשות יתמי קיימי דלא להכי תפיס'; וקמ"ל סיפא במותר לרבות' דר"ט, דאף שלא מסרן האב' רק שהן בעצמן תפסו, אפ"ה לא מוקמינן להו לר"ט ברשו' יורשי' למימר מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח: 14) להסתחר בחנות: 15) *להתעסק בכל נכסיו: 16) *שהתעסק' באמונה, ואף שאינ' תובעת כתובתה משביע', וה"ה כל אפטרופס, כשבע [נ"ב], רק קמ"ל אשה אף דאפשר דבל"ז תשבע בסוף כשתגב' כתובתה, אפ"ה משביע' גם השתא; או קמ"ל סד"א דא"ל כיון דדייקת בתרתאי כולי האי, לא מליכי' למיגר בהדך, כבסיפא, קמ"ל: 17) [שפין ראד]: 18) ° שלא וותרה באילו. ור"ל אף שלא הושיב' בשום עסק, משביע': 19) *ה"ה אמר: 190) *בין שבוע' אפטרופסת או פוגמת או שע"י ע"א: 20) בגרשה ומתה, ובאי' יורשיה או אותן שקנו ממנה כתובתה, לגבות מהבעל, משביעי' שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמר' לנו כן מקודם, ולא מצאנו כתב ידה שהכתובה פרוע; ואם היא בחיים, תשבע היא קודם שיגבו הלקוחות: 21) *וכ"ש אפטרופס שמינה על נכסיו, או אותו שקבל נכסיו במתנת שכ"מ דדינו כיורש: 210) *במתה בחייו, דאי במתה אחר מיתת הבעל, הרי כבר נתחייב' שבועה ליורשי', ואין אדם מוריש לבניו ממון שאינו יכול לגבו' רק בשבוע': 22) *אפטרופ'

אם מתה יירשנה, מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל[6]: ב מי שמת, והניח אשה ובעל חוב ויורשין, והיה לו פקדון או מלוה[7] ביד אחרים, רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן[8] רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין, אלא ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה[9] ואין היורשין צריכין שבועה[10]: ג הניח פירות תלושין מן הקרקע[11], כל הקודם בהן זכה בהן, וכתה אשה יותר על כתובתה, ובע״ה יותר על חובו, המותר, רבי טרפון אומ׳ ינתנו לכושל שבהן[12] רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו

מהנה הפירות: [5]) *והכי קיי״ל [שם]: [6]) *וקיי״ל דבממון תנאו קיים אפילו בשל תורה; וקיי״ל כמי ירושת הבעל מדרבנן; ואפ״ה קיי״ל כרשב״ג, דאלמוה רבנן לירושת הבעל כירושת דאו׳, והרי בן אינו מסתלק מירושת אביו בדיבור בעלמא, ואפילו בקניין,
7 מלעדיין אין הירוש׳ בידו. מיהו בהתנה הבעל אחר אירוסין לפני הנשואין, שלא ירשנה אחר נשואין, מהני [שם]: [7]) *נקט פקדו׳ לרבותא דר״ט, אף דבעין הוא, וס״ד דהו״ל כאילו הן ברשות יורשין. ונקט מלוה לרבות׳ דר״ע, אף דלהולאי׳ ניתנה, ינתן ליורשים: [8]) * י״א להיותר קלש בזכותו, שטטרו מאוחר מכולן שאינו יכול לגבות משועבדים, לו ינתן בני קורין אלו. וי״א דר״ל ינתן לאשה שקלשה בגופה לקפש אחר נכסים אחרים לגבות מהן, תטול מטלטלי׳ אלו. ואף דמטלטלי׳ לא משתעבדו לכתובתה ולב״ח? שאני הכא שהן ביד אחרים: [9]) ככל הנוטל
10 מיורשים: [10]) *כ״ל דר״ל כיון שצריכי׳ שבועה ולא היורשי׳, הו״ל כאילו המטלטלים ביד היורשים, ולא משתעבדי לב״ח; וגם תפיס׳ לא מהני רק בתפסו הן עלמן בחיי הבעל, דאז א״ל שבוע׳. וקיי״ל כר״ע. מיהו לדדן דמטלטלי משתעבדי לכתובתה וב״ח, ינתן לב״ח שמפסיד בעין, ולא לאשה שלא ניתנה כלום; ובתפס׳ יש פלוגת׳ אי מהני [ק״נ]: [11]) * דאילו מחוברין דינן כקרקע, דהמחובר לקרקע כקרקע, וכל שטטרו קודם זכה בהן. ומיירי במונחין בר״ה, וי״א אפילו בסימט׳; דאילו ברשות יורשים, כבר זכו בהן: [12])*לבעל שטר הכתובה או השט״ח, דיד בעהש״ט תמיד על התחתונ׳:

נכסיו לאחרים והיא נפרעת מן הלקוחות, לא תפרע אלא בשבועה [32], ושלא בפניו כיצד, הלך לו למדינת הים [320], והיא נפרעת שלא בפניו [33], אינה נפרעת אלא בשבועה [32], רבי שמעון אומר כל זמן שהיא תובעת כתובתה היורשין משביעין אותה [34], ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה [35] ט הוציאה גט ואין עמו כתובה [36] גובה כתובתה [37] כתובה ואין עמה גט, היא אומרת אבד גיטי, והוא אומר אבד שוברי [38] וכן בעל חוב שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבל [39] הרי אלו לא יפרעו [40] רבן

הבעל תקנו שתשבע : 32) *דדלמא אם הי' הבעל כאן, הי' טוען השבע לי : 320) ברחוק כל כך שלא יכול שליך ב"ד עם אזהרתם לילך ולשוב תוך לחד יום : 33) *ע"י שמוליא' גט וכתובה : 34) *אפילו פטרה מיורשי' : 35) *על עסקי' בנכסים בחיי בעלי', וה"ה הוא עצמו א"י להשביע' כשהיא תובעת כתובתה : 36) *במקו' שאין כותבין כתוב' או שיש עדים שנשרפה, דאל"כ איכה גובה בלי כתובה, דאף דקיי"ל כותבין שובר, הכא מסתבר שכבר גבתה והחזיר' הכתובה : 37) *מתנאי ב"ד, וקודם שמחזירין לה הגט שתבא בו, קרעינן ליה, וכתבינן עליו שנקרע רק כדי שלא תגבי בו עוד. מיהו תוס' לא תגבה עד שתוליא הכתובה שהוסיף לה : 38) * כשגבית ע"י הגט : 39) *שנתקן שלא תשמיט שביעית
40 [שביעית פ"י מ"ד], וטוען שנאבד לו : 40) *ודוקא שאין עדים שנתגרשה, דאית ליה מגו דלא גרשתיך [אף דאשה שאמרה לבעל' גרשתני נאמנת? ליגביין מוכ' א"כ [כתוס' הכא ואה"ע י"ז ב'] . ואף דבשאמר לא גרשתיך יתחייב בשאר וכסות? י"ל דפטור, מדהו"ל כטענו חטין והודה בשעורין [תוס'] . אמנם ק"ל לטענו טענו חטין והלב"ש פטור, דמדלא תבע שניהן ש"מ דמחיל שעורין [כמ"מ פ"ד], והרי הכא הרי לא היה' יכול' לטעון שניהן יחד? ואת"ל דלטענו מחילה אין כטענו דמדלא תבע שניהן, מחילי' האחרת שלא שתן, דא"כ כהי' עליו ב' מלוות ותבע רק א' הכי ס"ד דמדלא תבעה מחלה; רק הטעם דמדפטרתו תורה לכופר הכל א"כ מחזקינן ליה לשקרן, ושקולי מסק' בתביעתו, והאי בהאי תליא דתבע חטין שהן שקר מחל תביעת שעורין; ואפי' תימא כיון דכפר לו החטין הו"ל מחיל' בטענות, עכ"פ כל שאינו דרך הלואה ובכל כא ליד מקבל לא ומפקינן מני' [כמ"מ ר"ז כמ"ע ס"ק כ"ב]; וה"כ

יורשיו ולא הבאים ברשותו, לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה: ו הלכה מקבר בעלה לבי' אביה[23], או שחזרה לבית חמיה, ולא נעשית אפוטרופא אין היורשים משביעין אותה[24], ואם נעשית אפוטרופא[25] היורשים משביעין אותה על העתיד לבא[26] ואין משביעין אותה על מה שעבר[27]: ז הפוגמת כתובתה[28] לא תפרע אלא בשבועה[29] עד אחד מעידה שהיא פרועה, לא תפרע אלא בשבועה, מנכסי יתומים, ומנכסים משועבדין, ושלא בפניו, לא תפרע אלא בשבועה: ח הפוגמת כתובתה כיצד, היתה כתובתה אלף זוז, ואמר לה התקבלת כתובתיך, והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה, לא תפרע אלא בשבועה[30]. עד אחד מעידה שהיא פרועה כיצד, היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבל' כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי, ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה[31]. מנכסים משועבדים כיצד, מכר

שימכר על נכסיו, או הלקוחות שלקחום: [23]) *אמשנה ה' קאי, ור"ל הא דאמרן דכשכתב גם יורשי' לא ישביעוה, דוקא בהלכה מקבר וכו'. וי"א דהכא מיירי בלא פטרה, ואפ"ה בהלכה מקבר וכו' לא ישביעוה יורשים על אפטרופסת שבחיי בעל': [24]) °אפי' התעסק' בנכסים בין מיתה לקבורה, לא תשבע על אותו עסק, דמטרוד' אז איכא יכול' להזהר שלא תהנה [רא"ש]: [25]) *שהתעסק' בנכסים אחר קבור': [26]) על עסק שאחר קבור': [27]) *על עסק שבחיי הבעל. מיהו י"א דלמסקנת הש"ס דכל הבא לפרע מיתומי' לא יפרע' רק בשבוע א"כ אפילו פטר' בפירוש ובקניין, מהיורשין, משביעין אותה יורשי' אף על עסק שבחיי הבעל; רק במתנה גובין יורשים בלי שבועה; ומלקוחות לכ"ע אין מועיל פטור שלו, וכשבעת קודם גבייה' [נ"א כ"ז]: [28]) מפרש לקמן: [29]) *אפילו לא טוען השבע לי, אבל בלא פגם צריך לטען השבע לי: [30]) דרגיל' שלא לדייק כמה קבלה מבעל, וע"י שבועה תדייק: [31]) להפיס דעת

כתובה וב' גיטין [44]), או כתובה וגט ומיתה [45]) אינה גובה אלא כתובה אחת, שהמגרש את אשתו והחזירה [46]), על מנת כתובתה הראשונה מחזירה. קטן שהשיאו אביו [47]), כתובתה קיימת [48]), שעל מנת כן קיימה [49]), גר שנתגייר ואשתו עמו, כתובתה קיימת [50]) שעל מנת כן קיימה:

פרק י מי שהיה נשוי שתי נשים ומת, הראשונ' קודמת לשניה [1]) ויורשי הראשונ' קודמין ליורשי שנייה [2]) נשא את הראשונה ומתה נשא שנייה ומת הוא, שנייה

שעבוד שמזמן ראשונה, תגבה השני' המרובה מהראשונה: 44) שלא כתב לה כתובה כשנשאת שנית: 45) * עדי מיתה, שחזר וכנסא' ולא כתב כתובה ומת: 46) * קודם שגבתה כתובתה, ולא כתב כתובה מקדש: 47) °והגדיל: 48) °וגובה ר', אף שכשהגדיל כבר היא בעולה. מיהו אינה גובה מלקוחות, דהרי שטר מוקדם הוא, דקטן אינו בר שעבוד: 49) *שתגבה ר': 50) *כפי שכתב לה בגיותה:

פ"י 1) *בגביית כתובתה: 2) בגביית כתובת אמן, כשמתו נשיו אחריו אחר שנשבעו; דבלא נשבעו אין אדם מוריש מעות שאינו גובה רק בשבועה, והיו חולקין בשוה [והא דלא כלל להו, ראשונה ויורשי' קודמין לשניי' ויורשיה, כדכלל להו בסיפא? נ"ל משום דברישא לא הזכיר תנא מתי מתו הנשי', להכי נקט פרטי פרטי, דדוקא בקדמ' ראשונ' לשניי' בגביית' דהיינו כשחיו הן כשמת, אז קודמין יורשי ראשונ' ליורשי שניי': אבל בלא קדמ' ראשנה גופה לשניי' בזכות גבייתה תחילה, דהיינו שמתו שניהן בחייו, אז אין יורשי ראשונ' קודמין ליורשי שניי', דאינון ירתין תנן, ואין דין קדימ' ביורשי'. משא"כ בסיפא, דמוכח מנה דשניי' קיימת כשמת הוא, מצי כלל לשניי' ויורשיה כי הדדי. אך נ"ל דמדלא הזכיר תנא כלל מהשבועה שצריכה לישבע, ש"מ דמיירי שמחל להן הבעל שבועה שחייבת ליורשין [כפ"ט מ"ה], ואף שינב"פ צריכה ראשונה לשבע לשניי', רגיל' שניי' למחול השבועה להראשונה כדי שלא תאמר לה ראשונה השבע את, ואקח אני המותר בלי שבועה; להכי לפעמים ניחא לה לשניה להפסיד קצת מכתובתה וליטול בלי שבועה, משתשבע ותטול הכל. ולפיכך לא מצי תנא למכלל ברישא ראשונה ויורשיה קודמין לשניי', דכד"א דיורשי ראשונ' קודמין לשניי' בכל גוונ' אף שלא נשבענ' אמן, ועל כרחך שמחל' שניי' לגבי ראשונה השבועה שנתחייב' אמן, והא ליתא דאטו בשופטני עסקינן שתמחול השבועה, הרי עי"י שנתחייבה ראשונה שבועה יפסידו יורשיה הכל, דאין אדם מוריש וכו' כלעיל 1, ועי"ז תגבה היא בלא שבועה, דנגד יורשים הרי הרי כבר פטרה בעלה? והיה צריך התנא להאריך דמיירי במחלה שניי' לראשונה בעודה בחיים, להכי ניח' ליה לתנא טפי למנקט בקיצור, נשי,

שמעון בן גמליאל אומר, מן הסכנה ואילך [41] אשה גובה כתובתה שלא בגט, ובעל חוב גובה שלא בפרוזבל שני [42] גיטין וב' כתובו' [420], גובה ב' כתובו'. ב' כתובו' וגט א' [43], או

אמרינן בהאי הכא דתביעה הכתובה מחלה שאר וכסות · עכ"פ ק"ל לרמב"ם [פ"ג מטוען] בהי' התביע' וההודא' ממין א' .וב' שמות, שטוענו הלוא' והודה פקדון, איכו כחטין ושעורי'; א"כ ה"נ טוענת רק מעות, ויהי' מכתוב' או מאכל וכסות, ולהוי כמין כטענ'? ואת"ל לאמי דקיי"ל כרן [שבועות שה"ב] דבטוענו שוה ומודה דוקא, הו"ל ממין הטענ', ולא איפכא [כח"מ פ"ח מ']; א"כ ה"נ, בשלומ' בהלואה ופקדון, אף דב' מיני טענות הן, עכ"פ טוענו שוה ומודה דוקא — ואפשר דעדיף מנה, דהרי לרמב"ם איירי בטוענו מעות ומודה מעות, ומה לי אם נקראו פקדון או הלואה; משא"כ הכא היא טוענת כתובתה דמדינא דגמרא ליכא נגבית רק מקרקעי [ככתובות דסט"ב], והוא מודה שאר וכסות, דהוא מטלטלי, והו"ל כטוענתו דוקא ומודה שוה; ליתא, דדוקא שב' הר"ן, הייכו דתלי בדעת התובע שלא ליקח אלא דוקא, משא"כ הכא לאו בדעת האשה תלינן לגבות דוקא קרקע, דהרי אם ירצ' בעל מסלק' במעות, א"כ הו"ל כטענה והודא' שניהן שוה? ואת"ל דבאמת מזה ראי' לראב"ד, דאף הלוא' ופקדון הו"ל כחטין ושעורין; עכ"פ ק"ל לי"א [ח"מ רמ"א] דאפילו בווהל בפירוש לא הו"ל רק מילי בעלמא כששטר בידו, ה"נ לא עדיף הך מחיל' דשאר וכסות שלא מחלה בפירוש, והרי כתובה בידה, וכדמסיק הש"ס דבמקום שכותבין כתובה איירי? ואת"ל דאף לי"א הנ"ל דוקא באין חיוב אחר בשטר רק אותו דבר שמחל, משא"כ הכא אף דמחל שאר וכסות, עכנתה לשטר משום סך הכתובה; עכ"פ ק"ל לרמ"ה דס"ל דטעם פטור חטין ושעורין דמדלא הודה לו מה שתביע, הו"ל כופר הכל, ומשטה בו בהודאת מין אחר שלא תבע; והרי הכא ליכא למימר הכי דהרי כתוב' בידה, וממ"כ חייב לי', או כתובה או שאר וכסות? ואף אי כימא כרא"ש דבטענו חטין והדל"בש, ויש עדים שמכופקי' אם הי' חטין או שעורין דפטור; ושטר כתובה כמי לעדים דמיא; ליתא, דהרי הכן [בח"מ פ"ז ט"ז] דחה זה בב' ידים? **אמנם** ל"מ כ'ל לתרץ קושיות התוס', דאפילו הכי אית לה מיגו, דהודאת שאר וכסות דבר מועט הוא, דיש לו מינשה ידיה כנגדן, וכיתן פסקי פסקי, גם מאי לדחויי לה לדרי אתפסיך, עד שתשביע [כחלקת מחוקק ע' כ"ב] להכי שפיר מחשב מנו כנגד תשלומי הכתובה סך מרובה כפ"א; והודאה במקצת לא הוה, מדהו"ל כפירת שעבוד קרקעות [כרא"ש רפ"ב דכתובות], ותו דאפשר דמודה לה יות' מתביעתה, כשתאריך ימים אללו; ותו דלהכי לא מחשב הודאה במקצ', מדה'ל דבר שאינו קצוב [כח"מ פ"ח כ"ג]; אבל ביש עדים שנתגרשה גובה התוספת, דמדכתובה בידה מוכח שלא פרע התוספת, מה שאין כן ק' ור' אפשר שגבתה ע"י גט]: 41) שגזרו עכו"ם שלא לקיים המלות, ומקומת ירקא תיכף כשקבלה הגט, שרפוהו, וכן הפרוזבול: 42) *הוליאה שני וכו', דאליבא דברים המשנה קאי: 420) שגרשה ב' פעמים, ויש לה ב' כתובות, מכשואין א' וב': 34) *וב' הכתובו' קדמו לגט, ובכתובה ב' כתב טפי מבראשונה, רק שלא ככתבה בלשון תוספת, וזמן ב' הכתובו' איכן שוין; ומדאיכה כתובה בלשון תוספות מסתבר דכוונתו היה שבאם תרצה למחול

של מנה נוטלת חמשים [16]) של מאתים ושל שלש מאות שלשה שלשה של זהב [17]) היו שם שלש מאות [18]) של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה [19]) ושל שלש מאו׳

א׳, דאל״כ הקודמת בזמן קודמת בגביי׳; או מיירי בתפסו מטלטלי׳ מקיים דבעל דאין דין קדימ׳ במטלטלין; אבל בלא תפסו, אין כתוב׳ נגבית ממטלטלין לדינא דמשנה [כפ״ח מ״ז]: [15]) דבמנה שני אין לבעלת מנה שום שעבוד: [16]) ממנה קמא. ואע״ג דרק שלישית המנה היה ראוי׳ לטול? י״ל דמיירי בכתב׳ בעלת ר׳ [לפי בעלת ש׳] לבעלת ק׳ דין ודברים אין לי עמך במנה, ולא יתמעט חלקך במנה בשבילי, וקנו מידה על זה; הלכך בעלת ק׳ ובעלת ש׳ חולקת מנה קמא. והא דנקט תנא כה״ג? היינו כדי לאשמעי׳ דאע״פי שכתבה דו״ד אין לי וכו׳, אפ״ה כ׳ שתגבה בעלת ש׳ ממנה קמא, מקויימת שוב לחלוק עם בעלת ר׳, כסי׳ 17 :17
[17]) *דינר זהב הוא כ״ה דינרי כסף; נמצא שג׳ הן ע״ה דנרי כסף, דהיינו החצי מק״ן דנרין הנשארים [אמנם לכאור׳ המשנה המורה, דמי שני לתנא למנקט ע״ה דנרי כסף, כדנקט ברישא חמישים? ותו דבשלמא ק׳ השניים שפיר חולקין בעלת ר׳ וש׳ ששניהן שעבודן עליה; אבל איך יחלקו הנ׳ שממנה קמא, תימא לה בעלת ש׳ לר׳, אפילו תאמר שרק מדו״ד סלקת נפשך מבעלת ק׳ שלא יתמעט חלקה בשבילך, אבל לא מחלת את המגיע לך ממ׳ קמא; עכ״פ לוה אפסיד חלקי שבמנה קמא, אני אקח ל״ג ושליש הראויים לי ממנה קמא, ואת תטול את הס״ו וב׳ שלישים הנותרים שהם מחלקך? ובאמת כתבו רביע״תוס׳ דלא אתפרש טעמי׳ דמתניתין. ולי״נ נ״ל ע״פ מ״ש תוס׳ [דלה״א ד״ה התם], דבכתבתה האשה דו״ד אין וכו׳, לא נקראת מפסידה, דמי יודע אם יבוא לידי גוביינ׳ דלמא היא מייתא ברישׁ׳ ע״כ משו״ה נמי מצי אומרה לה בעלת ר׳ לש׳ מה שנטל׳ בעלת ק׳ יותר מהראוי לה, באמת אני גרמתי ההפסד לי ולך, דע״י זה גברה ידה ליטל החצי ממנה קמא, ואעפ״כ איני חייב לשלם לך, דגרמא בנזקין הוא, והו״ל כאילו נטלו לסטין החצי ממ׳ קמא, ואני ואתה נחלוק הנותר —. ולהכי נקט נמי שפיר נ׳ נ׳ של זהב, דאי הוה נקט ע״ה, סד״א שהע״ה שנוטלת בעלת ר׳ הן ממנה שניי׳, אבל ממ׳ קמא לא תטול כלל, מדכתב דו״ד אין וכו׳, וב״מ, בלא הנית רק ק׳, וכתבה בעלת ר׳ לק׳ דו״ד וכו׳ סד״א שיחלקו בעלת ק׳ וש׳ אותן ק׳ ובעלת ר׳ לא תטול כלום, להכי נקט לישנא דדינרי זהב לרמוזי שנוטלת החצי מנ׳ שממנה קמא, שהוא דינר זהב] [18]) *דלא׳ מנה קמא משועבד לכולן, ושניי׳ לבעלת ר׳ וש׳, ושלישית לבעלת ש׳ לבד: [19]) הכא מיירי בכתבה בעלת ש׳ לבעלת ק׳ ור׳, דו״ד אין לי עמכם במנה; להכי ק׳ קמא חולקין בעלת ק׳ ור׳. ומנה ב׳ חולקין בעלת ר׳ וש׳, ומנה ג׳ תטול בעלת ש׳ לבד; נמצא לבעלת

ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה [3]: ב מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו, ואח"כ מת הוא, ויתומים מבקשים כתוב' אמן [4] ואין שם אלא כדי שתי כתובות, חולקין בשוה [5], היה שם מותר דינר [6], אלו נוטלין כתובת אמן, ואלו נוטלין כתובת אמן. אם אמרו יתומים אנחנו מעלין על נכסי אבינו יותר דינר [7], כדי שיטלו כתובה, אין שומעין להן, אלא שמין את הנכסים בבית דין: ג היו שם נכסים בראוי [8] אינן כבמוחזק [9] רבי °שמעון אומר אפילו יש שם נכסים שאין להן אחריות [10] אינו כלום, עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות [11] יותר על שתי הכתובות דינר [12]: ד מי שהיה נשוי שלש נשים ומת, כתובתה של זו מנה, ושל זו מאתים ושל זו שלש מאות, ואין שם אלא מנה, חולקות בשוה [14], היו שם מאתי' [15]

לחודא ויורשי' לחודא; משא"כ בסיפא, בני ראשונה רק יורשין הן, דאינן ירתון תנן, ואפילו לא נשבע' שניי' אינן יכולין בני ראשונה לומר לה השבע לנו דכבר פטרה בעלה מהן]: 3) *דשניי' בעלת חוב, וראשוני' בכתובת בנין דכרין שלהן, רק יורשי' הן; לפיכך חוב קודם לירושה. ודוקא בנשבע' שניי' קודם שמתה, דאם לא כן, גובין בני ראשונ' כתובת אמן, ובני שניי' הפסידו כסי' 2: 4) *מדכתוב בכתובה שכשתמות בחייו וישא אחרת וימות הוא, יטלו בני כל אחת כתובת אמן ותוספ' ונדוניא, אף שאחת יתירה על חברת'; ואח"כ יחלקו מותר הירוש' בשוה: 5) *ואין נוטלין כתוב' אמן, מדמיעקר עי"ז ירוש' דאו', ולהכי בעי' מותר דינר. מיהו במשנ' א' א"ל מותר דינ', מדמתקיים בל"ז ירוש' דאוריי' בפריעת חוב הכתובה, דמדמת בחייה, הו"ל חוב, ומלוה לשניהן לפרוע חוב אביה [קי"א]: 6) *אבל פחות לא: 7) לקבל הנכסי' בדינר יותר יוקר משויין: 8) *שראויין לבוא להם, כעיסקא והלוא' או ירוש' מאבי אביהן שמת קודם חלוק': 9) כאילו מוחזקי' בידן: 10) דהיינו מטלטלי': 11) דהיינו מקרק': 12) *וקיי"ל כר"ש. מיהו האידנ' כתוב' וכל תנאיה נגבית ממטלטלי'. וי"א דגם השתא עכ"פ כתוב' בנין דכרין נגבת רק ממקרקע. אבל המותר דינר סגי במטלטלין [קי"א]: 14) *דבשעבוד מנה כולן שוין, ומיירי בנכתבו כולן ביום

השנייה, והלוקח מן הראשונה, והוזרות חליל'ה [29], עד שיעשו פשרה [29o] ביניהם, וכן בעל חוב [30] וכן אשה בעלת חוב [31]:

פרק יא אלמנה נזונת מנכסי יתומים [1] ומעשה ידיה שלהן ואין חייבין בקבורתה [2] יורשיה יורשי כתובתה [3] חייבין בקבורתה [4]: **ב** אלמנה בין מן האירוסין [5] בין מן הנשואין [6] מוכרת שלא בבית דין [7], רבי שמעון אומר מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין [8], מן האירוסין [5] לא תמכור אלא בבית דין מפני שאין לה מזונות וכל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין: **ג** מכרה כתובתה [10] או מקצתה, משכנה כתובתה או מקצתה, נתנה כתובתה לאחר [11] או מקצתה, לא תמכור

לו, לשני וכתבה לו, דאי ס"ד שדעתה היה לעשות נ"ר לבעל, כבר היתה עושה נחת רוח לו במכירה ראשונה: 29) ר"ל שניה; שחזרת שניי' והוציא' מלוקח וכו': 29o) [פערגלייך]: 30) שכשהי' להלוה ב' שדות שוין כדי החוב, ומכרן לב' בני אדם, וכי המלו' ללוקח ב' דו"ד אין וכו'; מלוה טורף מלוקח א', והוא שלוקח ב', והמלוה חוזר וגובה גם זו ממנו, ולוקח ב' ממלוה, וחוזרין חליל עד וכו' 31) שיש לה כתובה על בעלה, ומכר ב' שדות שוין יחד כדי כתובתה, וכתבה לשני דו"ד אין וכו'; האשה מוציא' מלוקח ראשון, וראשון משני, ושני מאשה, ואשה מראשון, וחוזר חלילה עד וכו':

פי"א 1) *לדידן אפילו מטלטלי, דתנאי כתובה דינה ככתוב' עצמה · ונזונת כל זמן שלא תתבע הכתובה; מיהו מנהגינו שיכולי' יורשי' לסלק' אחר ל' יום [ש"ג ג']: 2) *קמ"ל אף שלא קבלה כתובתה, כגון שהניח רק מטלטלין, דלא משתעבדי לה, אפ"ה פטירי: 3) *נקט יורשיה יורשי וכו', לאפוקי יורשי שומרת יבם [פ"ח מ"ו]: 4) *ובמתה ולא נשבעה, כולן פטורין מלקברה, ונקברה מהצדקה [אה"ע פ"ט]: 5) שאינה נזונת, ומוכרת רק לכתובתה: 6) *שמוכרת למזונת: 7) מומחין; אבל צריכין ג' בקיאין בשומת קרקע: 8) שלא תרעב: 10) ק' ור': 11) *ה"ה

ששה של זהב 20) וכן שלש שהטילו לכיס 21) פיחתו או הותירו כך הן חולקין 22) : ה מי שהיה נשוי ד' נשים, ומת, הראשונה 23) קודמת לשנייה 24), ושנייה לשלישית ושלישית לרביעי'. הראשונה נשבעת לשנייה 25) ושנייה לשלישי' ושלישי' לרביעית, והרביעי' נפרעת שלא בשבועה, בן ננס אומר וכי מפני שהיא אחרונה נשכרה, אף היא לא תפרע אלא בשבועה 26). היו יוצאות כולן ביום אחד, כל הקודמת לחברתה אפילו שעה אחת, זכתה, וכך היו כותבין בירושלים שעות. היו כולן יוצאות בשעה אחת, ואין שם אלא מנה, חולקות בשוה 27) : ו מי שהיה נשוי שתי נשים, ומכר את שדהו, וכתבה ראשונה ללוקח דין ודברי' אין לי עמך 28) . השנייה מוציאה מהלוקח, וראשונה מן

ק' יגיע כ', ולבעלת ר' ק', ולבעלת ש' ק"ן : 20) *איידי דריש' נקט נמי הכא דנרי זהב. מיהו אנן קיי"ל דיד כולן שוה בכל העזבון, וגובות בשוה עד כדי כתובתן [ג"ו י"א] : 21) *זה ק' וזה ר' וזה ש' להסתחר בהן : 22) *דבהפסידו או הרוויחו חולקין לפי מעותיהן. ואנן קיי"ל, דבלא התנו חולקין בשוה הריוח או ההפסד; רק אם מעותיהן עדיין בעין ונשתנה המטבע בעליי' או ירידה אז חולקין הריוח או ההפסד לפי מעותיהן [ח"מ קע"ו ה'], 23) שזמנה ראשון; 24) שזמנה מאוחר : 25) דע"י שתגבה ראשו' תפסיד שניי' שלא גבתה עדיין; וי"א דוקא בטוענת השבע לי : 26) *פלוגתייהו בנודע ששדה א' משדותיו גזול מאחר, ואין ידוע איזהו דלת"ק בע"ח מאוחר שקדם וגבה לא מהני, להכי א"ל רביעי לשבע, דאף אם יטרפו שדה שגבו הראשונו', תחזיר לה הרביעית מה שגבתה; ולבן ננס בע"ח מאוחר שקדם וגבה, מהני לו, להכי צריכה גם היא שבועה, שלא יטרפו מהראשונות, ויפסדו ע"י שכבר גבתה הרביעית. ואנן קיי"ל דכל הנפרע מיתומים צריך לשבע, 27
ולפיכך כולן נשבעין בכל גונ' [אה"ע צ"ו] : 27) * נ"ל דקמ"ל אף דא' קודמת לחברת' באותה שעה : 28) *וקנו מידה. ואי"ל עכ"פ תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, דמדקדם בעלי ומכר לא רציתי להקניטו? י"ל דמיירי שמכר הבעל שדה זאת לאיש אחר ולא כתב

במנה, מכרן קיים [25]: ו המאנת והשנייה [26] והאילונית [26o], אין להן כתובה [27] ולא פירות [28] ולא מזונות [29] ולא בלאות [30] ואם מתחלה נשאת לשם אילונית, יש לה כתובה [31] אלמנה לכהן גדול, גרושה והלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר, יש להן כתובה [32]:

פרק יב הנושא את האשה, ופסקה עמו [1] כדי שיזון את בתה [2] חמש שנים, חייב לזונה חמש שנים [2o], נשאת לאחר [3] ופסקה עמו כדי שיזון את בתה

לאלמנה שיכריזו לה שלוחי ב"ד שינקרו בכ"א לקנות השדה: 25) בהא מודה ת"ק, והכי קיי"ל [שם]: 26) *שניות לעריות [כפ"ב דיבמות מ"ד] אפילו הכיר בה: 26o) *שלא הכיר בה: 27) ק' ור'; ממאנ' מדילא' מעלמ'; שניי', קנסוה רבנן מדמרגילתו שישאנ' דאשה רוצה בנשואין יותר מאיש, והאת איכה מפסדת מהנשואין, דהא וולדה כשרי'; ואיילנית מדמקח טעות. מיהו תוס' יש להן: 28) *בלקטן הבעל · וי"א אפילו הן בעין [ויצפ'ט דיבמות ו"ג ואה"צ קט"ו] 29) *אפילו לאחר מותו [אה"ע קט"ו]: 30) *כל קד כדאית ליה; ממאנת, צריך בין נכ"מל או נכ"ב שבלו לגמרי ע"י תשמישו פטור הבעל לשלם, אבל מה שמכר מנ"מל חייב לשלם, ולרשי גם במכרן הבעל פטור מלשלמן. ובשניי', צריך נכ"מ שבלה אותן הבעל ע"י תשמישו פטור; ולרש"י ותוס' ורא"ש אפילו מכרן פטור מלשלמן, וכ"ש מה שנגנב או נאבד מהן דפטור; אבל מה שבלה מנכ"ב או שנאבד מהן חייב לשלם לכ"ע. ובאיילנות כשלא הכיר בה, דינה כחייבי לאוין דאבלאות של נכ"ב פטו' ואבלאות של נ"מ חייב. מיהו בכולן מה שהוא בעין מנכ"מ ונכ"ב נוטלת [שם]: 31) וכל תנאיה: 32) *וכל תנאיה. ודוקא בהכיר בה; ואפ"ה אין לה מזונות בחייו [שם]:

פי"ב 1) *שהתנה כן עמה בשעת נשואין, דאז משתעבד באמיר' [באה"ע כ"]; או שנתן לה אח"כ שטר על זה [בח"מ מ']:
02 2) שמאיש אחר: 2o) *אף שלא קנו מידה. או נ"ל דקמ"ל דאין האשה יכולה לחזור ולפטרו; או דקמ"ל דעכ"פ אינו חייב להלבים, כמו שחייבי' יורשי' לשאר בנות אחר מיתת אביהן: 3) שנתגרשה

את השאר [12] אלא בבית דין [13] וחכמים אומרים מוכרת היא אפילו ארבעה וחמשה פעמי' [14] ומוכרת למזונות שלא בבית דין [15], וכותבת [16] למזונות מכרתי [17] וגרוש' לא תמכור אלא בבית דין: ד אלמנה שהיתה כתובתה מאתים, ומכרה שוה מנה במאתים, או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה [18], היתה כתובתה מנה, ומכרה שוה מנה ודינר במנה, מכרה בטל, אפי' היא אומרת אחזיר דינר ליורשים מכרה בטל [19] רשב"ג אומר לעולם מכרה קיים, עד שיהא שם כדי שתשייר בשדה בית תשעה קבין [20] ובגינה בית חצי קב [21], וכדברי רבי עקיבא בית רובע, היתה כתובתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה במנה, ולזה במנה, ולאחרון יפה מנה ודינר במנה, של אחרון בטל, ושל כולן מכרן קיים: ה שום הדייני' [22] שפיחתו שתות או הוסיפו שתות, מכרן בטל [23], רשב"ג אומר מכרן קיים, אם כן מה כח ב"ד יפה, אבל אם עשו איגרת בקורת [24] אפי' מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים

מקלא ליתומים, דבכל הנהו גוונא כשעשתה כן אפילו בחיי בעל, אין לה מזונות מיורשי' [נ"ג ח']: [12]) *ר"ל לא תמכר בנכסי בעלה לגבות השאר, דהיינו לגבות התוספת: [13]) מדאין לה מזונות. ור"ש היא דס"ל דלכתוב' לא תמכר: [14]) ר"ל פסקי, ואעפ"כ מוכרת וכו': [15]) דס"ל אף שגבתה קצת כתובת, אפ"ה נזונת: [16]) בשטר מכירה באותן שתמכ' למזונו' [17]) שלא יאמרו שהיא רעבתנית, שמכרה כולן למזונות: [18]) *ואין המכר בטל, דאין אונאה לקרקעות כלל. וי"א דביתר מפלגי יש אונאה לקרקעות[ח"מ רכ"ז]: [19]) אבל במכרה בשוית. מכרה קיים ותחזי' המותר [אה"ע ק"ג ו']: [20]) *ר"ל שדה שמכרה, או מה שנשאר מהשדה ביד יתומים, או שניהן יחד, הי' כדי בית ט' קבין' והוא שעור שדה: [21]) וזהו שעור גנה: [22]) *ששמו ומכרו לשלם לאלמנה כתובתה: [23]) *אפילו בקרקעות. אבל בפחות משתות מכרן קיים: [24]) *שכתבו

בבית אביה [13] גובה כתובתה לעולם [14] כל זמן שהיא
בבית בעלה [13] גובה כתובתה עד כ"ה שנים, שיש בכ"ה
שנים שתעשה טובה כנגד כתובתה [15] דברי רבי °מאיר
שאמר משום ר"ג, וחכ"א כל זמן שהיא בבית בעלה גובה
כתובתה לעולם [16] כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובת'
עד כ"ה שנים [17] מתה. יורשיה מוכרין (ס"א מזכירין)
כתובתה עד עשרים וחמש שנים [18]:

פרק יג. שני דייני גזירות [1] (נ"א גזילות) היו בירושלי'
אדמון וחנן בן אבישלום, חנן אומר שני
דברים [2] אדמון אמר שבעה; מי שהלך למדינת הים
ואשתו תובעה מזונות, חנן אומר תשבע בסוף [3]* ולא
תשבע בתחלה [4] נחלקו עליו בני כהנים גדולים, ואמרו
תשבע בתחלה ובסוף, אמר רבי דוסא בן הרכינס
כדבריהם, אמר רבי °יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן לא
תשבע אלא בסוף [5]: ב מי שהלך למדינת הים [6],
ועמד אחד ופרנס את אשתו [7]* חנן אמר אבד את

דקמ"ל הכא דאין דין אלמנה כדין בת אשתו, דהתם בעלת חוב' היא, משא"כ מזון האלמנה רק מתנאי ב"ד: 13) *ונזונת מיורשי': 14) לכתובתה: 15) שנתנה לפעמים דבר מועט לשכנותיה: 16) ואין שתיקתה מחילה, דרק מדמכבדין אותה בושה לתבע: 17) ואח"כ שתיקתה כמחילה, והכי קיי"ל [ק"א]: 18) ואז יש להן מזמן התביעה עוד כ"ה שני'; וכ"כ באלמנה גופה. ואפילו רק גלתה דעתה תוך כ"ה שנים שלא מחלה מהני [הר"ן]:

פי"ג 1) דיינים שנתמנו לגזור קנסות על הגזלנים ועושי עול: 2) שחלוקין עליו חביריו: 3) כשיבא בעלה ויטען כבר הנחתי לך מזונות, או שימות ותתבע הכתובה, תשבע שאין בידה כלום משל בעלה: 4) *דלגבות מזונות א"צ שבועה: 5) *והכי קיי"ל. מיהו תוך ג' חדשים משהלך, אין פוסקין לה מזונות דאין אדם מניח ביתו ריקן; רק בהלך בקטט י"א דמניח ביתו ריקן [ע']:

חמש שנים, חייב לזונה חמש שנים, לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי אזונה [4], אלא מוליך לה מזונותיה למקום שהי' אמה, וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה באחד, אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות [5] : ב נישאה, הבעל נותן לה מזונות והן נותנין לה דמי מזונו' [05], מתו [6]) בנותיהן נזונות מנכסים בני חורין [7], והיא נזונת מנכסים משועבדים, מפני שהיא כבעלת חוב [8] הפקחים היו כותבין על מנת שאזון בת בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי [9] : ג אלמנה [10] שאמר' אי אפשי לזוז מבית בעלי, אין היורשין יכולין לומ' לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך, אלא זנין אות' בבית בעלה, ונותנין לה מדור לפי כבודה [11], אמרה אי אפשי לזוז מבית אבא, יכולים היורשים לומר לה אם את אצלינו יש ליך מזונות ואם אין את אצלינו אין ליך מזונות [12]) אם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים, זנין אותה והיא בבית אביה : ד כל זמן שהיא

תוך זמן הנ"ל : 4) *ולא אתן דמי מזונות : 5) *ותזון אלא אם
שתרצה היא ; אבל אינה יכול' לכופן שיתנו לה שניהן דמי מזונות
[קי"ד ו'] : 05) *וה"ה בקצתה נותנין לה דמי מזונות בריא : 6)
בעלי אמה : 7) *אפילו נשתעבד בקניין לזונן , אפ"ה אינן גובות
משעבדי דמלאוהב בתו וודאי לצרה אתפסה ; ואפ"ה מבני חורין
9 יגבו : 8) *כשנשתעבד בשטר [ועי' אה"ע רס"י כ"א]. מיהו לאו בע"ח
ממש היא , דכשמתה הבת , פטור מלשלם ליורשיה : 9) *דמשמע
ולא כשיפרידונו מיתה או גרושין . ונ"ל דקרי להו פקחין , מדאין
מן הראוי שיזכיר בשעת נשואין מיתה או גרושין , דלא מקדים אינש
פורענות' אנפשי' [כגיטין י"ח א'] , לכן מזכירין ברמז : 10) שנזונות
מיורשיה [כרפי"א] : 11) *אפילו נפל הבית או שאין לה בית ,
נותנין לה שכר דירה [ג"ד ס' . ודלא כר"נ] . וה"ה שמשתמשת בכלים
12 לפי כבודה כבחיי בעלה [שם] : 12) *רק כפי ברכת הבית . ונ"ל
דהכי נקט הך בבא הכא , ולא בפרקין דלעיל בדיני אלמנה נזונת ?

ה הפוסק מעות לחתנו, ופשט לו את הרגל [17] תשב עד שתלבין ראשה, אדמון אומר יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי לעצמי אשב עד שילבין ראשי, עכשיו שאבא פסק עלי, מה אני יכולה לעשות, או כנוס או פטור, אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון [18]: ו העורר על השדה [19] והוא חתום עליה בעד [20] אדמון אומ' יכול הוא שיאמר [21] הב' נוח לי והראשון קשה הימנו [22] וחכ"א אבד את זכותו [23] עשא' סימן לאחר [24] איבד את זכותו [25]: ז מי שהלך למדינת הים, ואבדה דרך שדהו [26] אדמון אומר ילך בקצרה [27] וחכמים אומרי' יקנה לו דרך במאה מנה או יפרח באויר [28]: ח המוציא שטר חוב על

כדי שמן לי בידך, אינו תובע רק שמן והוא מודה קנקני' ופטור [ח"מ פ"ח י"ח]: 17) *דרך בזיון, שאינו רוצה ליתן לו; או ר"ל תלכי ברגלי עד שאתן מלאין לי; או ר"ל שפשט רגלו ורקק: 18) *והכי קיי"ל. מיהו אחר כשואין אינו יכול לבגוד באשתו כשלא כתבה לו כפי שפסקה על עצמה [אה"ע כ"ג]: 19) *שאומר ללוקח שהמוכר גזלה ממנו: 20) באותו שטר מכיר': 21) המערער: 22) ולהכי חתמתי בשטרך, שממך יהיה נקל לי יותר להוציא, ממה שיכולתי להוציא מהגזלן: 23) *דאפילו מביא ראי' שלו היא, אמרינן דמצי ע"י שחתם בהשטר; והכי קיי"ל. מיהו בחתם רק הוא לבדו, מצי אמר העדאת ע"א לא מהני, ולהכי חתמתי. וכ"כ בחתמו ב' עדים אחרים תחילה, אמרינן דחתם א"ע רק לכבוד [ח"מ קמ"ו]: 24) שחתם בשטר אחר שכתב' בו שדה זו לסימן המצר, וכתב שם שהוא של פלוני, ועכשיו מערער שהיא שלו: 25) אף לת"ק, וקיי"ל כחכמים [שם]: 26) שבטלה א' מבעלי מצריו ואינו יודע מי: 27) על כרחו יטול דרך רק יצמצם בדרכו: 28) *היכא שהרבה מקיפין שדהו, כ"ע מודים להמע"ה; ואם רק א' מקיפו סביב, כ"ע מודין דא"ל ממ"נ דרכי גבך הוא; כי פליגי במקיפו א' שבא מכח ד', לאדמון א"ל ממ"נ וכו', ולחכמים מצי לוקח לומר לו הרי כשאחזיר שטרותי למרייהו, לא תוכל להוציא מהן, לפיכך גם ממני לא תוציא. מיהו בקנו המוכרים, נותן לו דרך. וקיי"ל כחכמים [ח"מ קמ"ח]:

מעותיו 8), נחלקו עליו בני כהנים גדולים, ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול אמר רבי דוסא בן הרכינס כדבריהם, אמר רבן °יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי 9) : ג אדמון אומר שבעה, מי שמת והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרובין, הבנים יורשין, והבנות נזונות 10) ובנכסים מועטים 11) הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים 12) אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי, אר"ג רואה אני את דברי אדמון 13) : ד הטוען את חבירו כדי שמן, והודה בקנקנים 14) אדמון אומר הואיל והודה במקצת הטענה ישבע 15) וחכ"א אין הודאה ממין הטענה, אר"ג רוא' אני את דברי אדמון 16) :

---

6) *ה"ה שישנו כאן : 7) *וה"ה שפרנסה אביה : 8) אפילו אמר שזכה לשם חיוב הבעל, עכ"פ לא הלוה רק לבעל שלא בידיעתו, והרי לא עשה לו תועלת כ"א מניעת הנזק; משא"כ בירד לשדה
9 חבירו והשביחה שלא ברשות, חייב [חו"מ שע"ה] : 9) *נ"ל דלשון זה טעמ' דקנן קמ"ל; דדרך הצבי להפוך קרניו למטה לאחוריו כשירוץ; והמניח מעות על קרניו בחשבו שכשיתהפכו במרוצתו יפלו על הגג, טועה, דטפי מצוי שיפלו למטה מלבא הכיס על הגג; וכ"כ זה לא הלוה להאיש, רק חישב שכשיניחו חובו על האשה שישוב ויפול חוב התשלומין על הבעל מדר' נתן; וטעה, דלפ"ה הבעל פטור. והכי קיי"ל. מיהו בלותה בעדים לצורך מזונות, חייב בעל לשלם בשעבודא דר' נתן; ורק בחזר' אשה ומחלה לבעל חיוב מזונותיה, פטור [שם] : 10) *וה"ה שנוטלות כל צרכיהן עד שיבגרו או שיתארסו, ומעשה ידיהן לעצמן מיהו אין מוציאין המזונות מהיורשי' בפ"א, רק כפי שנצטרכות : 11) *שאינן כשיעו' שיזונו הבנים והבנות עד שיבגרו כל הבנות [ובצרכי כסות ומדור יש פלוגתא אם צריך ג"כ כדי כן] : 12) *ודוקא כשלא נשאר כלום אחר
14 שמסרו כדי מזונות הבנות ביד אפטרופס; אבל בנשאר קצת, יטלו יורשי' הנשאר : 13) *והכי קיי"ל [ק"ב] : 14) *כדים רקים וקושיא התיו"ט מיש קנקן חדש ולא ישן? י"ל דר"ל דנראה כריקן] : 15) *דהו"ל כטוען חטין ושעורין והודה באחד מהן, דחייב [ח"מ פ"ח] : 16) *וקיי"ל כן. ודוקא בהזכיר התובע מלאים; אבל באמר י'

לכרך אבל לא מעיר לכרך [38] ולא מכרך לעיר [39] מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה, ורשב"ג אומר אף מנוה הרעה לנוה היפה מפני שהנוה היפה בודק [40]: יא הכל מעלין לא"י [41] ואין הכל מוציאין, הכל מעלין לירושלי' ואין הכל מוציאין, א' אנשי' ואחד נשים [42] (נ"א ואחד עבדים) [42o]. נשא אשה בא"י וגרשה בארץ ישראל, נותן לה ממעות א"י, נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא [43] נותן לה ממעות ארץ ישראל, נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות ארץ ישראל [44] רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא [45] נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקי' נותן לה ממעות קפוטקיא:

נשלמה מסכת כתובות

---

37) כרך הוא מקום שווקים, וגדול מעיר: 38) שישיבת כרכים קשה לבריאות וגם לרבוי הולאות: 39) דבעיר לא שכיח כל מילי כבכרך: 40) *אף שנוה זה טוב יותר מכ"ע לבריאות, אפ"ה מי שמורגל בנוה רע, שנוי ההרגל מקליאו. והכי קיי"ל [שס]: 41) ר"ל כל אדם יכול להכריח כל בני ביתו לעלות לא"י אפי' מנוה יפה לרעה, או מעיר שרובה ישראל לרוב עכום: 42) איש ואשתו יוכלו להכריח זא"ז לעלות לדור בא"י שכשימאן הוא יוכרח ליתן לה כתובה, וכשתמאן היא תפסיד הכתובה: 42o) *דאפי' לעבד עברי יוכל להכריח לעלות, ואפילו לעבד כנעני לא יוכל להכריח שיצא: 43) שמעותיה גדולות מא"י: 44) דמדכתוב' מד"ס הקילו בתשלומי': 45) *ס"ל כתובה דאורייתא, ולא קיי"ל כן; ואע"ג שכתב בכתובה דחזי לכי מדאורייתא? היינו שאתן לך מאתיים דחזי לכי, בכסף דאוריי', וקאי מלת דאוריי' אמטבע ולא על דחזי לכי [ב"ש ס"ו י"ד]:

חברו, והלוה[29] מוציא שמכר לו את השדה[30] אדמון אומר יכול הוא שיאמר, אלו הייתי חייב לך היה לך להפרע את שלך כשמכרת לי את השדה[31], וחכמים אומרים זה היה פיקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו[32]: ט ב' שהוציאו שטר חוב זה על זה, אדמון אומר יכול שיאמר[33] אלו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני, °וחכמים אומרים זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו[34]: י שלש ארצות לנשואין[340], יהודה ועבר הירדן והגליל[35] אין מוציאין[36] מעיר לעיר ומכרך לכרך[37] אבל באותה הארץ, מוציאין מעיר לעיר ומכרך

---

[29]) הלוה: [30]) *אחר הזמן פרעון שנזכר בשטר: [31]) *אלא וודאי שנטרך פרוע וכאבד שוברי, וי"א דאף מזייף קא טעין, אף שהשטר מקויים: [32]) דמעות היה יכול להבליע. מיהו באתרא דיהבי זוזי ואח"כ כותבין שטר מודים חכמים דהדין עם הלוה, דכשקבל המעות היה לו להחזיקם בקונו, ולא היה לו לכתוב השט'; כי פליגי במקום שכותבין שטר תחילה, לאדמון היה לו למסו' מודעא במכירה, ולחכמים אלי למימר שהיה ירא שתתפרסם המודעא. וקיי"ל כחכמים [ח"מ פ"ה]: [33]) אותו שטר שבידו מאוחר לזמן פרעון שבראשון: [34]), פלוגתייהו כשזמן שטר שבשני הוא ביומא דמשלם זמן פרעון שבראשון, דלרבנן כיון דא"ל לפרוע רק בסוף היום, עביד איניש דיזיף ליומא, והכי קיי"ל [שם]: [340]) חלוקות בדינן בא"י: [35]) *דבנשא אשה בזו, והוא והיא משם, אינו יכול לכופ' לדור עמה באחרת [ונקט תנא להארצות בסדר זה, משום דתנא בירושלים קאי [בב"ק דו"ב], שמשם תצא תורה מהסנהדרין; להכי נקט תחלה יהודה, שבו ירושלי'; ואח"כ נקט עבר הירדן, שהוא בצד ימין מארץ יהודה, שעבר הירדן מזרחית דרומית מיהודה; ואח"כ נקט גליל, שהוא בצפון, משמאל יהודה, דכל פינות שאת' פונה יהיה דרך ימין [ביומא יז"ב] · ומה"ט כתבו ג"כ בסד' זה בפ"ט דשביעית]. ובשאר ארצות, כשחלוקות בלשונם או כשכל אחת במלכות אחרת, אין מוציאין מזו לזו. ודוקא בשניהן מארץ מושבם; אבל אם הוא מארץ אחרת, כופה לילך אחריו, ואם לאו תצא בלא כתובה [אה"ע ע"ה]: [36]) *למדינה אחרת. אפילו מעיר וכו':

כנדרי רשעים [7] נדר בנזיר ובקרבן ובשבוע' [8] כנדרי כשרים [7] לא אמר כלום [9]. כנדבותם [7] נדר בנזיר ובקרבן [10]: ב [11] האומר לחבירו קונם [4] קונח [12] קונס, הרי אלו כינויין לקרבן [13]. חרק [4] חרך חרף [14] הרי אלו כנויין לחרם, נזיק [4] נזיח [4] פזיח [14] הרי אלו כינויין לנזירו'. שבותה [4] שקוקה [4] נֶדר במותה [15] הרי אלו כנויין לשבועה: ג האומר לא חולין לא אוכל לך (נ"א לחולין שאוכל לך [16] לא כשר [17] ולא דכי [18]

ומסיים שאיני אוכל לך, היינו כלום [י"ד ר"ו ג'] : 7) *בידות קמיירי. שהיה ככר מונח לפניו, ונזיר עובר לפניו, ואמר כנדרי רשעים 8 הריני, ויהא הוא עלי, והוא מיני, שלא אוכלנו : 8) *שכשאכלו חייב להיות נזיר, ולהביא קרבן מעילה [דיש מעיל' בקונמות היכא דפי' להדיא [כלקמן דלה"א], והכא ודקאמר כנדרי רשעים, ה"ל כאילו פי' להביא קרבן מעילה כשיאכלנו], וחייב נמי קרבן שבועה, מדקאמר והוא מיני שהוא שבועה, 9) אף שאמר הריני, ועלי, והימנו, והיה נזיר עובר לפניו, אפ"ה פטור כשאכלו, דכשרים אינן נודרין ואינן נשבעי' 10 והו"ל כאומר שלא יאסר עליו : 10) *דדוקא מלנדר בנזיר וקרבן זהירי, דירא' שיעברו בבל תאחר, משא"כ בנדבה אינן נזהרין, דנדבה היינו שאמר הרי זו, ומדמפרישו מיד ומונח בידו, לא משהי יתי' גביה וליכא למיחש לבל תאחר [אף דגם בנדבה שייך בל תאחר [כר"ה ד"ו] ; עכ"פ מדמונח בידו לא ישהינו. וזה כוונת רש"י תמוה בש"ס [דט"נ ד"ה נדבה כוי']. ואף דעכ"פ איכא למיחש לתקלת גיזה ועבודה? הכשרים הקדישו נדבותם בעזרה והקריבום מיד. ולפיכך זה שאמר כנדבת כשרים, אם אכל הככר חייב להיות נזיר, וחייב נמי קרבן מעילה ; אבל קרבן שבועה לא, דכשרים אינן נשבעין כלל : 11) השתא מפרש כנויי נדרים מה הן : 12) ככר זה עליך או עלי : 13) בלשונות עמים : 14) *ר"ל שאמר הרני נזיק או וכו' אם אוכל ככר זה : 15) *ר"ל או שנשבע בלשון מותא. ומשום דלשון שבותא ושקוקה כנוי מילת שבועה; משא"כ מותא קלור לשון ארמי, שנקר' שבועה מומתא, להכי הפסיק תנא בניהן במלת נדר : 16) *בכולהו הלמד בפַתח ; ור"ל לא חולין יהיה ככרך זה עלי רק קודש, לפיכך לא אוכל לך : 17) רק פסול, והיינו קרבן דשייך ביה פסול 18) : ר"ל

מסכת נדרים

פרק א כל כנוי נדרים כנדרים, וחרמים [1] כחרמים
ושבועות [2] כשבועות, ונזירות כנזירות [3]
האומר לחבירו מודרני ממך [4] מופרשני ממך [4]
מרוחקני ממך, שאיני אוכל לך [4] שאיני טועם לך [5]
אסו'. מנודה אני לך, ר"ע היה הוכך בזה[05] להחמי' [6]

פתיחה

[0] החילוק בין נדר לשבועה, דבנדר אוסר חפצא עליה, שאמר יאסר דבר זה עלי; ובשבועה אוסר נפשי' אחפצא, שאמ' שבועה שלא אוכל דבר זה. ויש ב' מיני נדר, א' נדרי הקדש, למזבח או לבדק הבית; והב' נדרי איסור, שאוסר על עצמו דברים המותרי'. **אמנם** נדרי איסור אפשר בג' דרכים (א) עיקר הנדר, שאמר דבר זה עלי אסור; ואם התפיסו, צריך שיתפי' בדבר הנדור ולא בדבר האסור, שיאמר דבר זה יאסר עלי כקרבן, או שאמר יאסר ככר זה עלי, ואמר גם על מאכל אחר, וזה כזה; אבל באמר יאסר דבר זה עלי כחלב ודם כנבילות וטריפות, לא יחל הנדר, מדהתפיסו בדבר האסור. (ב) כנוי נדרים, ר"ל כמכנה שם לחבירו, [בייא נאמע] ' דהיינו שיאמר, דבר זה עלי קונם, קונח, קונס, שכולם הן [בייא נאמען] לקרבן בלשונו' העמי', (ג) ידות נדרים, דהיינו שלא גמר דבורו, והוא כאוחז בית של כלי, וכולו אחוז בידו, כ"כ ה"נ, אף שלא גמר דבורו, שאמר מודרני ממך ממה שאוכל לך, ולא גמר דבורו שיהיה כקרבן, ואפי"ה אסור.

פ"א [1]) וכנוי חרמי': [2]) וכנוי שבוע' וכו': [3]) *חסורי מחסר' וה"ק, וכנוי נזירות כנזירות, וכל ידות נדרים כנדרים וכו'; ואלו הן ידות, האומר וכו': [4]) או: [5]) שאמר מודרני ממך ממה שאני אוכל לך או ממה שאני טועם לך, או מופרשני ממך שאיני אוכל לך או טועם לך, [05]) *חוכך ונזקק להחמיר, מדהיה דעתו נוטה טפי לאיסור, : [6]) *וקיי"ל דבאמר מנודה אני לך אסור לעמו' בד' אמותיו;

בקרבן, קרבן, שאוכל לך [340], אסור. לקרבן לא אוכל לך [35], רבי מאיר אוסר [36] האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך ידי עושה עמך רגלי מהלכת עמך אסור [37]:

פרק ב ואלו מותרין [1], חולין שאוכל לך [2], כבשר חזיר, כע"ז, כעורות לבובין [3], כנבלות, כטרפו' כשקצים, כרמשים, כחלת אהרן [4] וכתרומתו, מותר [5], האומר לאשתו הרי את עלי כאמי, פותחין לו פתח

בלא כף, אסור, שמן מורה איסור: 340) *לתוס' ד"ה כקרבן ה"ג שאיני אוכל לך: 35) *לקרבן יהי' ככרך זה, לפיכך לא אוכל לך: 36
36) *לר"ן ה"פ אם אמר הקרבן, כקרבן, קרבן, דוקא בסיים שאוכ' לך, אסור; אבל באמר לקרבן, אפילו סיים לא אוכל לך אסו', דה"ק לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך; אבל בקאמר לחולין שאוכל לך, מותר לר"מ [בר"ן די"לב]. מיהו לרבנן גם באמר לחולין שאוכל לך אסור, דס"ל מכלל לאו נשמע הן, והו"ל כאומר לא חולין יהא, רק קרבן, מה שאוכל לך [משא"כ בסי' 16. בפרושינו לעיל לא פליגי, דהתם כיון שהזכיר הדבר שאוסר על עצמו, ואמר לא חולין יהי', ממילא נשמע שאסור הוא, ואינו מכלל לאו נשמע הן]: 37) *דאע"ג דדבור עשיי' והלוך אין בהן ממש, ונדר מלאסר חפצא עלי לא חל אאין בו ממש? אפ"ה כיון דקונם שהזכיר, יש לפרשו דקאי כמי אפה, שיש בו ממש, וסתם נדרים להחמיר, אסור מדאוריי'. מיהו מדרבנן נדר חל אפילו אאין בו ממש [י"ד רי"ג]:

1 פ"ב 1) נ"ל דר"ל ואלו נדרים מותרין ועומדין, שא"צ התרה [עירתוי"ט שנתקשה בזה]: 2) *כדי נסבה: 3) *שעכום היו מנקבין הבהמה בקייה כנגד לבה, ומוציאין משם הלב חם להקריבו לע"ז, 4
דאז הבהמה אסורה בהנאה: 4) *ר"ל כחלה שמפרישין מעיס' לתנה לכהן. ונקט אהרן שהיה ראשון לכוהנים. ואע"ג דחלה דבר הנדור הוא, דע"י פיו נאסרה? אפ"ה אין כוונת המפריש לאסור, אלא להתיר שריים מטבל. ונקט מתני' כל מיני אסורי'; חזיר אסור רק באכילה, וע"ז אף בהנא', ולבובין חמירי טפי מע"ז, דמהן תקרובת אין מועיל להם שיבטלום עכום [בי"ד קמ"ו]; ונבילות חמירי טפי מכל הנך לענין טומ', דכזית ממנה מטמ' מדאוריי'; ושקצי' חמירי טפי דשעורן לטמ' מדאו' בכעדשה; וחלה ותרומה חמירי טפי, מדדמי בקדוש' כמתפיס בקרבן: 5) *מדאינן דבר הנדור [ואף דנבר תנא ברישא ואלו מותרין? נקט מותר מדקא בעי למתני האומר וכו' דצריך פתח, להכי

טהור 19) וטמא נותר ופיגול 20) אסור 21) . כאימרא 22) כדירין 23) כעצים 24) כאשים 25) כמזבח 26) כהיכל 27) כירושלים 28) נָדר בחד מכל משמשי המזבח 29) אף על פי שלא הזכיר קרבן , הרי זה נדר בקרבן , רבי יהודה אומר האומר ירושלים 30) לא אמר כלום : ד האומר קרבן עולה 300) מנחה , חטאת , תודה 31) שלמים 32) שאני אוכל לך , אסור 33) , רבי יהודה מתיר 34) הקרבן ,

---

לא מותר רק אסור ; וכיון דשייך אסור ומותר גם גבי קרבן , הרי קיי"ל סתם נדרים להחמיר : 19) *ר"ל לא טהור יהיה מה שאוכל לך , דהך לישנא שייך נמי בקרבן [כ"כ הר"ן דמיירי באומר " לא ;
21 פיזן מוכח מסי' 34] : 20) יהיה מה שאוכל לך , דכל אלו שייכי בקרבן :
21) °דהו"ל כאילו פירש בנדרו קרבן [ולולא מסתפינא נ"ל , מדקאמר לקמן במתניתין הר"ז נדר , ולא קאמר הכא האי לישנא , ש"מ דכוונת התנא הכא שאמר הנודר מלת אסור ; דאלת"ה מלת אסור מיותר לגמרי —] : 22) כשה קרבן התמיד : 23) *כדיר קרבן או עלים : 24) עלי מערכה : 25) כקרבן אשה ריח ניחוח : 26) כקרבנו' שבמזבח , עול' ואמורי קרבנו' :
28 27) *קרבנות שנזרק דמן בהיכל , כפרים ושעירים הנשרפים :
28) *קרבנות שנאכלו' בירושלים , דהיינו קדשים קלים ; דאף שלאחר זריקת דם מותרי' ; הרי קיי"ל בעיקרן מתפיס , שמקודם הי' אסורי' [כרמב"ם פ"א מהל' נדרים הט"ו , ודלא כר"ן הכא [דיג"א] ד"ה ולענין , שכ' דמסקינן דבהתיר' קמתפיס ; דאי כדבריו ק"ל , אדבעי הש"ס בהתפיס בשלמים אחר זריקת דמים מאי [נדרים די"אב] די"ל לרבותא נקט אחר זריקת דמי', דאפ"ה אי נימא בעיקרו מתפיס אית לן למימר שנאסר , וכ"כ הר"ן בשבועות [דכ"דא] ; ואי נימא דדברי הש"ס מטין במסקנא דבהתירא מתפיס , הו"ל למנקט בלשניי' רבותא איפכ' בהתפיס בשלמים קודם זריקת דמים ? ואי"ל דה"פ דש"ס , התפיס בשלמים , ור"ל קודם זריקת דמים , אחר זריקת דמים מאי , ר"ל אולי כשנזרק דם השלמים הותר גם אותו דבר שהתפיס ; דא"כ מה מדחי הש"ס לבסוף דמיירי במתפיס בלחמי תודה שהופרשו קודם זריקה , ועכ"פ יהיו מותרים לבסוף אחר זריקה , ע"ש ?] : 29) כמקחתו' ומזלקות יהי' מה שאוכל לך : 30) בלא כף : 300) *קמ"ל דאפילו עולת תמיד ומוספים דחובה נינהו , אפילו הכא הו"ל דבר הנדור : 31) *דחוב' הוא דד' צריכין להודות [ברכות דנ"ד] 32) אפילו שלמי צבור בעצר' ושלמי נזיר דחובה נינהו : 33) *אף דכולהו חובה , אפ"ה מחשבו דבר הנדור : 34) °דלא אמר בכף ; משא"כ פגול ונותר לעיל , אף

שאוכל לך [15], לא שבועה לא אוכל לך [16] אסור, וזה חומר בשבועות מבנדרים [17] וחומר בנדרים מבשבועות, כיצד? אמר קונם סוכה שאיני עושה [170] לולב שאיני נוטל, תפילין שאיני מניח, בנדרים אסור [18] בשבועות

דגרסי׳ לקרבן לא אוכל לך, ור״ל בפתח תחת הלמד; ומתניתין ר״י היא, דלית ליה מכלל לאו נשמע הן, רק בפרט הדבר שאסר ע״ע 15
[כפ״א 36]: [15]) *איירו במסרבין בו לאכול, ואמר לא אכילנא לא אכילנ׳, וחזר ואמר שבוע׳ שאוכל לך, אז משמע בשבוע׳ יהי׳ מה שאוכל לך. [ואף דבל״ז במאמר לא אוכל נ״פ הוה שבועה [כי״ד רל״ו], היינו במתכוון לשבוע׳, והכא איירי בלא התכוון לשבוע׳, ינד לנבו׳ או דאיירי 16
באמר כן בהפסק]: [16]) *אף דמתניתין ר״מ היא דלא ס״ל מכלל לאו נשמע הן? עכ״פ הרי טעמ׳ דר״מ מדאצטריך בתורה למכפל בתנאי של בני גד ובני ראובן אם יעברו ואם לא יעברו; א״כ זה דוקא בממונ׳ או באסור׳ דאית ביה ממונ׳, דתנאי בני גד ובני ראובן אסו׳ דאית ביה ממונ׳ הוה, וה״נ בנדרים מקשב אסור׳ בממונא, מדאסר קפלא עליה; משא״כ בשבועה משכחת לה אסור׳ בלי ממונא, באסר עליה דבר שאין בו ממש, בכה״ג גם ר״מ מודה דמכלל לאו נשמע הן [וק״ל הרי בשבועת העדות כמי אסור׳ דאית ביה ממונא הוא, ואפ״ה ס״ל לר״מ מכלל לאו נשמע הן [בשבועות ל״וא], ומי גרע שבועת עדות מגטין וקדושין דמחשב׳ אסורה דאית ביה ממונא ומש״ה לא אמרינן גבייהו מכלל לאו נשמע הן [כר״ן שם שב״א]? ואי״ל שאני הכהו, דלהמדבר דהיינו בעל, אית ליה ע״י תנאו הפסד ממונא, משא״כ הכא, הרי לעדים ליכא דררא דממונא כלל; ומה״ט לא דמי כמי לנודר, או למדיר שלו על חבירו, דהתם או שהממון הוא שלו אף שאינו מפסיד ע״י הנדר, או שמפסיד אף שאין הממון שלו, משא״כ בעדות שאין הממון שלו וגם אין לו הפסד ע״י דבורו; לית׳ דהרי בעדות כמי מפסיד קרבן ע״י דבורו? ואף שלא הזכיר הקרבן בשבועתו, הרי בגט וקדושין כמי לא הזכיר הממון בדבורו, ואפ״ה ומדמתגלגל ע״י דבורו, מחשב ממונא ל״כ בעדים כמי כימ׳ הכי? וכ״ל דדוקא בהמעשה צריך דררא דממונא, אבל בתנאי לינו מועיל; להכי בגט וקדושין שאומר אם תעשה יהא גט, במלת יהא גט, שהוא המעשה, יש בו ממונא, משא״כ בעדות שאומר ״אם תעדיני נרכך, הא יברכך הוא המעשה, ובו ליכא דררא דממונא, אף דבהתנאי אם תעידני יש בו דררא דממונא, לא מהני. ודו״ק]: [17]) אי״ל דקאי אדסמך לה, דבשבוע׳ אמרינן מכלל לאו נשמע הן משא״כ בנדרים, ליתא, דזה חומר משמ׳ דעכ״פ נדר הוה, רק שאינו חמור כשבוע׳, והכא בנדר מותר לגמרי. רק קאי אמשנה א׳, קונם שאיני ישן, דבנדר אינו אסור רק מדרבנן משא״כ שבועה חלה על דבר שאין בו ממש: [170]) *אפילו אמר ישיבת סוכה עלי, לא מקשב נודר מהישיבה שאין בה ממש,

ממקום אחר, 6) שלא יקל ראשו לכך 7). קונם שאיני ישן, שאיני מדבר שאיני מהלך 8) האומר לאשה קונם שאיני משמשך 9) הרי זה בלא יחל דברו 10) שבועה שאיני ישן 100) שאיני מדבר שאיני מהלך אסור 11)
ב קרבן לא אוכל לך 12) קרבן שאוכל לך 13) ,לא קרבן לא אוכל לך 14) מותר. שבועה לא אוכל לך, שבועה

להפסיק במלת מותר, דלא תימא דגם הכא דרישא צריכין פתח] : 6) *ולא
סגי בקרטה, או לפתוח בכבוד אמו, לומר לו, אלו היית יודע שאין
זה כבוד אמך לנדור בה לא היית נודר, אלא צריך פתח ממקום
אחר : 7) *שלא ירגיל א"ע בכעס לאסור ע"ע פרי' ורבי' [ולרמב"ם
גם בשאר מילי הדין כן] . והחמירו מדרבנן דוקא בע"ה ? וי"א דבזה"ז
9 הכל כע"ה [י"ד ר"ה א'] : 8) מדאו' אינו נדר כלל, דאין נדר
חל בדבר שאין בו ממש : 9) *אף דמשועבד לה והו"ל כאוסר פירו'
חבירו על חבירו ? י"ל דמיירי באמר הנאת תשמישך עלי, שאין
מאכילין לאדם דבר האסור לו ; ואע"ג דמצות לאו להנות נתנו '
היינו דקיום המצוה לא הוה כהנאה, אבל במתהני גם גופו, שפי'
חשיב הנאה [ר"ן] . ואע"ג דאסור רק מדרבנן , דהרי בהנאה אין
100 בה ממש , מצי להפקיע ע"י אסור דרבנן מצות פ"ור דאו' ? דהרי
יש כח לחכמים לעקור דבר תורה בשב ואל תעשה [כיבמות צ' ע"ב] :
10) ר"ל אסור מדרבנן : 100) *זמן מה ; אבל בנודר שלא יישן ג'
ימים , לוקה ויישן לאלתר [כ"ה לשי' הש"ס [נדרים דט"ו א] ; וכ"ל דהך
לאלתר אתרוויהו קאי, דלוקה לאלתר אף שלא יישן עדיין, דהך משום שבועת
11 שוא הוא דלוקה, ומותר לישן לאלתר אף שלא לקה עדיין, דאין השבועה חלה
כלל, ואיסור דשבועת שוא דעביד עביד] 11) *דשבוע' חלה על דבר שאין
בו ממש , שהאוסר את גופו [כמ"ש בפתיחה] , והרי הגוף יש בו ממש ;
ומה"ט נמי לא בעינן שאיני משמשך כברישא, משום דבשבוע' אסר
הגוף , והרי גופו משועבד למצוה ; ואפילו שבוע' בלשון נדר , דינו
כשבוע', ולא חל אמצוה [י"ד רל"ט ד' . ודברי התוי"ט תמוהין] :
12) לא דמי ללא חולין לא אוכל לך דאסור [כפ"א מ"ג] ? הכא משמע
טפי דנשבע בחיי קרבן שלא יאכל ; ומה"ט נמי לא הוה כסתם
נדרים דלהחמיר [כמשנה ד'] דהכא מסתבר טפי לקולא [עי' פ"ג 30] :
14 13) *באמר כן הרי אסור [כפ"א מ"ד] ? רק ה"ג היה קרבן שאוכל לך,
דמשמע במי שנשבע בחיי הקרבן , וכ"ה בש"ס : 14) *בש"ס מוכח

אם של ע"ז נדר, מותר [26] ואם סתם [27] אסור, הרי עלי כחרם, אם כחרם של שמים [28] אסור, ואם כחרם של כהנים [29] מותר [30] ואם סתם [27] אסור. הרי עלי כמעשר, אם כמעשר בהמה נדר אסור [31] ואם של גורן, מותר, ואם סתם אסור. הרי עלי כתרומה אם כתרומת הלשכה נדר [32] אסור, ואם של גורן, מותר, ואם סתם [27] אסור דברי ר"מ, רבי יהודה אומר סתם תרומה ביהודה אסורה [33], ובגליל מותרת, שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה [34], סתם חרמים ביהודה מותרין [35] ובגליל אסורין, שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים [36]: ד נדר בחרם [37] ואמר לא נדרתי,

---

שלמים נדר. ולכאורה צ"ל דהך גי' נכונה, דדרך שלמים למלחו הרבה ומדנאכל לב' ימים, וכן משמע לשון נדרו, ומדקאמר " מליח, ולא " מלוח, דמליח משמע הרבה, כמ"ש הרד"ק בשרשיו, וחתני מהו' יוסף שליט"א הביא ראי' לרד"ק מדקאמרינן [שבת ע"טא] גבי עבוד עורות, דלא מליח ולא קמיח, ש"מ דלשון עבוד הוא, והיינו שמלוח הרבה. ולהכי שפיר נקט " שלמים שדרך למלחן הרבה אבל לגי' דגרס של שמים, דהיינו שאר קרבנות כשמקריבן א"צ למלחן הרבה [כמוכחות דב"לא וברש"י ותוס' שם], והאיך יפרש שנתכוון להקרבנות בלשנא דמליח ? ואפילו לרמב"ם [פ"ה מאסורי מזבח] וליגרוך, דס"ל דגם בקרבנות צריך למלחן יפה, וגרס התם לשפוד וכן לצלי, ול"ג וכן לקדירה, עכ"פ הרי מודה דבדיעבד בקורט א' סגי, וכיון שכן, האיך נפרש שלקרבנות נתכוון, ולא לשלמים, שבודאי מלחן הרבה שלא יסריחו ?. ועי' ברמב"ם [פ"א דנדרים ה"טו ובכ"מ שם]. אמנם ק"ל אמאי מבעיי' לעיל [די"אב] אי בעיקרא מתפיס או בסופא, לפשוט מהכא דבעיקרו מתפיס, וי"ל] : 26) *דהו"ל כמתפיס בחלב ודם, דליכא דבר הנדור [עי' פתיחה] : 27) *שאמר נתכוונתי כמו שפירשו חכמים : 28) *חרמי בדק הבית : 29) חרמים שפירש שיהיו לכהנים : 30) *דאף דגם חרמי כהנים מועלין בהן עד שיבואו ליד הכהנים ? מ"מ חרמי כהנים משמע שכבר בא לידן, ואז חולין גמורין הם [כרמב"ם פ"ו מערכין]. מ"מ ק"ל דעכ"פ נפשט מהכי דבעיקרן מתפיס ? וי"ל] : 31) דהו"ל דבר הנדור, דצריך להקדישו : 32) עי"ל שקלי' [פ"ג מ"א] : 33) *ואף דגם תרומת גורן מלוי התם, עכ"פ סתם נדרים להחמיר. מיהו במפרש שכוונתו לקולא, גם ביהודה שרי : 34) מדקדקים מירושלים : 35) *אף דגם חרמי בדק הבית מלויי' שם, אתיא כמ"ד סתם נדרים לקולא : 36) *דלא היו כהנים שם,

מותר, 19) שאין נשבעין לעבור על המצות 19): ג יש נדר בתוך נדר, ואין שבועה בתוך שבועה, כיצד? אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל 20), ואכל, חייב על כל אחת ואחת 21). שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל, אינו חייב אלא אחת 22): ד סתם נדרים להחמיר 23) ופירושם להקל 24) כיצד, אמר הרי עלי כבשר מליח, כיין נסך, אם של שמים נדר 25) אסור,

---

דמדהזכיר הקפץ, דהיינו סוכה, כיש בו ממש דמי: 18) דנדר, שאסר על עלמו הקפץ, אל על דבר מלוה: 19) *משום דבשבועה אסר הגוף, והגוף משועבד למלוה. מיהו עכ״פ לקי משום שבועת שוא; והיינו דמסיים תנא שאין נשבעין, ר״ל שאסור לשבע לעבור וכו׳ וזהו הקומר שבנדרים טפי משבועה. וה״ה בנשבע לקיים מלוה, דלא קייל; והא דכתיב נשבעתי ואקיימ׳ לשמור משפטי לדקך? זאת עשה לזרוזי נפשי; ולא מקשב שבועת שוא, דהכי לריך לזרוזי נפשי למלו׳:
20 20) *נזירות נמי נקרא נדר [והא דלא נקט בנדר ונדפת׳, דאע״ג דנאמ׳ ב״פ קונם, לא אפשר דחייל קונם ב׳, דהרי אין אסור אל על אסור, ענ״פ ומשנ״ל בנדר תוך נדר, כגון שאמר הרי עלי קרבן אם אוכל הרי עלי קרבן אם אוכל, דבאכלו חייב ב׳ קרבנות [כרמב״ם פ״ג דנדרים] ? ה״ט, ומשום דנזרות אל לנזירות ילפינן מקרא, מדכתיב נזיר להזיר, ומנה ילפינן לשאר נדרים, להכי פתח תנא בנדר, לאשמעי׳ דגם בנדר משנ״ל, ומסיים בנזיר, משום דמנה ילפינן הך דינא [לח״ו]: 21) ומדסתם נזירות ל׳ יום, חייב ב׳ נזירות של ל׳ יום: 22) קרבן א׳ באכלו בשוגג, ומלקות א׳ במזיד. מיהו מדלא קאמ׳ הרי זה שבועה א׳, ש״מ דעכ״פ בנשאל על ראשונ׳ חייל׳
23 שניי׳; אבל יכול לשאול על שניהן בבת אחת [י״ד רכ״ט ג׳]
23) *בנדר סתם ולא פי׳ כוונתו, רק אמר שמתכוון שכמו שיפרשו חכמי׳ לשונו כן יהיה, כפרשו להחמיר [ואי״להק ומ״ש דקמ״ל הכי בנדר׳ הרי
24 בכל דוכתא אמרינן ספק דאורייתא לח ומר׳? נ״ל דקמ״ל דלוקה, דלא הוה חיובו כספק אלא וודאי. דהכר על עצמו כל מה שיפרשו חכמים לשונו]: 24) ר״ל
25 ופירושן של סתם נדרים, שנדר סתם, ואח״כ מפרש שכוונתו לקולא היה, אז מותר [ועי׳ ברא״ש בסוף המסכת] 25) *שאמי׳ שנתכוון למליק של קרבן, שנאמר בו על כל קרבנך תקריב מלח [והא דקאמר אם של שמים נדר. הרי אפילו בסתם נדרו אסור? נ״ל דרבותא קמ״ל, דלא תבעיי׳ אמור כמו שיפרשו חכמים נדרו, דוודאי אסור, דהרי וודאי יפרשוהו לחומר׳? אלא אפילו תלה כפי שיפרשו הוא בעצמו, והרי בידו לפרשו לקולא או לחומרא, אפ״ה בדאורייי׳ אין ברירה והו״ל כסתם נדרים דלהחמיר. ובש״ס נרסינן אם של

ונדר הבאי, ונדרי שגגות, ונדרי אונסים, נדרי זירוזין כיצד, היה מוכר חפץ, ואמר קונם [3] שאיני פוחת לך מן הסלע, והלה אומר קונם [3] שאיני מוסיף לך על השקל [4], שניהן רוצין בשלושה דינרין [5], רבי אליעזר בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו שיאכל אצלו [6] אומר כל נדר שאני עתיד לידור, הוא בטל, ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר [7]: ב נדרי הבאי [8] אומר קונם, קונם [3] אם לא ראיתי בדרך הזה כיוצאי מצרים, אם לא ראיתי נחש כקורות בית הבד [9]. נדר שגגות [10], אם אכלתי ואם שתיתי, ונזכר שאכל ושתה שאיני אוכל ושאיני שותה, ושכח ואכל ושתה, אמר קונם אשתי נהנת לי, שגנבה את כיסי ושהכתה את בני,

---

אסור לידר בהן, אם לא שרולה לקיימן. אבל בשבועות אף דליכא מלקות כשעבר עליהן, עכ"פ לריך התרה [רל"ט א']: 3) ככר זה, עלי: 4) הוא חצי סלע: 5) *ר"ל לכך נתכוונו כשנדרו, ולא נדרו רק להרוזי זה לזה; וכיון דדברים שבלב אינן דברים, להכי גם בפחו' או ביתר מג' דנרין, מותר. אבל בסלע או בשקל אסור למכור, מדעיקר משמעות נדרן כך היה; וי"א שגם בכה"ג מותר. מיהו בהעמידו שניהן דבריהן ונתבטל המקח, או באומר בפירוש שהתכוון לנדר גמור, הוה נדר [י"ד רל"ב]: 6) *קסורי מקסרי וה"ק אף המפליר ומדיר חבירו שיאכל אללו, נדרי זרוזין הוא; אבל הרולה שלא יתקיימו נדריו, יאמר כל נדר וכו'. מיהו בנדר הוא שיאכל אלל חבירו, אינו זרוזין. ואין למדין מזרוזין רק מה שאמרו חכמים: 7

☜ 7) *בש"ס אמרי', תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר מביטולו שביטל. מיהו נ"ל דדוקא בלא התנה על נדר פרטי, רק כדקאמר כל נדר וכו', אז אומרים דבזכור לתנאו, ואפ"ה נדר, עקרו לתנאו; אבל בהתנה על נדר פרטי שיהא בטל, אז אדרבה, בזכר לתנאו, עקר לנדרו שנודר בהנרק, ובלא זכרו נדרו קיים [ועי' י"ד רי"א]. מיהו בהדירו חבירו או השביעו, לא מהני בטולו [שם]: 8) גוזמא: 9) *בנקש שגבו מכומר, שאינו בנמלא שיהיה עב כקורה. וג' מיני גוזמא נקט תנא ברבוי ובגודל: 10) *אמר קונם ככר זה עלי אם

אלא בחרמו של ים 38) , בקרבן , ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות של מלכים 380) הרי עצמי קרבן 39) , ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי לי 40) להיות נודר בו 400) קונם אשתי נהנת לי , ואמר לא נדרתי אלא מאשתי הראשונה שגרשתי , על כולן אין נשאלין להם 41) ואם נשאלו 42) עונשין אותן 43) ומחמירין עליהן 44) דר"מ וחכ"א פותחין להן פתח ממקום אחר 440) ומלמדין אותן 45) כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים 450) :

פרק ג ארבעה נדרים התירו חכמים 1) נדרי זירוזין,

והקדישו לבדק הבית : 37) *שאמר חפץ זה עלי חרם : 38) [נעטצע] ; ורבותא קמ"ל אף שאין דרך לקרות לנעטצע חרם סתם , אפ"ה שר' ומכ"ש באמר שנתכוון לחרם כהנים : 380) *דורן של מלך : 39) שאמר הרי עצמי קרבן עליך : 40) בביתי : 400) *להטעות השומע כאילו נדרתי נדר גמור : 41) ר"ל א"צ שאלה : 42) *שהוא ע"ה וסבור שזה נדר הוא ונשאל עליו [עתוס'] : 43) *דנעבר על נדרו צריך לנהוג איסור נימים שנהג היתר , כאילו עבר על נדר גמור , ואינו נאמן שלכך נתכוון כשנדר [ר"ח נ'] : 44) *שלא להתיר לו בפתח חרטה , רק בפתח ממש : 440) *ר"ל שלא יפתחו לו התרתו לומר לו , כיון שלא נדרת רק בקרבנות מלכי' , מותר אתה ; רק יפתחו לו מצד אחר , אדעתא דהכי והכי לא נדרת ; ואפי' בפתח חרטה סגי : 45) *שאינו ראוי לעשות לחוק מנדרים כמו שעשה הוא ,
450 מלבד שמביא עצמו לידי חשד כשיראוהו עובר , יחשבו שעובר על נדר גמור : 450) אבל אין מחמירין לענשו כשעבר על נדרו [ולר"ן] [די"חב ה"פ , מלמדין אותו דאפילו בנדר כזה כשנדרו צריך לנהוג איסור ; ולהכי אומרי' לו כן , כדי שלא ינהג קלות ראש בנדרים , דאם נתיר לו לאכול ולשתות , הרואים אותו שנדר ואפ"ה אוכל ושותה , יחשדוהו שמקיל ראש בנדרים , אמנם ק"ל לר"ן למה צריך ללמדו שצריך לקיים נדר זה , הרי כיון דמצרכינן ליה לפתוח פתח , כבר ידע שצריך לנהוג איסור בנדר זה ? ותו דלשון מלמדין משמע שמלמדין אותו אמית' הדין ? ול"מ היה נ"ל אפכא , דהרי לרבנן אף שעבר אין מענשין אותו , וכמ"ש הר"ן , א"כ יש לחוש שע"י יקל ראש בנדרים , שיראה שעבר ולא ענשוהו ; לפיכך מלמדין אותו האמת , שאין זה נדר ולפיכך לא יענשוהו , ואפ"ה הי' צריך פתח ; וע"י יראה כמה חומר הנדרים , דאף בדבר הדומה רק לנדר היה צריך פתח] :

פ"ג 1) *ר"ל א"צ התרה , מדכונן אין פיו ולבו שוין ; מיהו לכתחיל'

אף על פי שאינה תרומה, שהן של בית המלך אף על פי שאינן של בית המלך, [19] בית שמאי אומרים בכל נודרין חוץ מבשבועה ובית הילל אומרים אף בשבועה, בית שמאי אומרים לא יפתח לו בנדר, [20] ובית הילל אומרים אף יפתח לו, בית שמאי אומרים במה שהוא מדירו, ובית הילל אומרים אף במה שאינו מדירו, כיצד, אמרו לו אמור קונם אשתי נהנית לי ואמר קונם אשתי ובני נהנין לי, בית שמאי אומרים אשתו מותרת ובניו אסורין, ובית הלל אומרים אלו ואלו מותרין [21]: ה הרי נטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות [22] טלית זו קרבן אם אינה נשרפת [23] יש להן פדיון [24] הרי נטיעות האלו קרבן עד שיקצצו טלית זו קרבן עד שתשרף אין להם פדיון [25]:

שאין לו קצבה; אבל מכס הקצוב מהמלך, אפילו רק מלך עכום, אסור להבריח, וכ״ש שאסור לשבע לו לשקר : 19a) *דאפילו גזלני ישראל' אין אוכלין איסור, וגם אין לוקחין מכס ממוליכי תרומה לכהנים : 19

19) *ואף שאוסר על עצמו כל הפירות אם אין כדבריו, יתכוון בלבו שיאסרו עליו רק היום. ואף דקיי״ל דברים שבלב אינן דברים, גבי אנס אגב אונס' גמר בלבו שיהיה כאילו הוציא בשפתיו; ובלבד שלא יוציא מפיו ההפך מכוונתו [והקשו תוס' שבועות [דכ״ו ב] אדקאמר התם גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם, איכו אסור רק בפת חטין, דאזליני' בתר דברים שבלב, ומ״ש מהכא דל״א דדברים שבלב הוה דברים רק באנס? ונדחקו רבותינו לחלק דהתם איירי בת״ח והכא בע״ה. ולפענ״ד נ״ל, דהתם התכוון רק לפת חטין משא״כ הכא בנודרין להורגין, הרי מתכוון שיבין האנס מדבריו שיאסרו עליו לעולם, להכי רק באונס שרי כה״ג. ועכ״ל דהתם בדיעבד משא״כ הכא לכתחילה לא שרי רק במקום אונס] : 20) אם לא שאל ממנו האנס שידר : 21) *ובכולהו קיי״ל כב״ה [שם] : 22) שראה סערה, ונתדמה שיקלץ נטיעותיו, ואמר הרי וכו' : 23) שהיה שריפה, ונתדמה שישרף טליתו, ואמר הרי וכו' : 24) *ר״ל לא אמרינן כדרי זריזין הן שרוצה לזרז השומעין להאמין שבוודאי יקלצו, קמ״ל דלמא היה כוונתו שבזכות זה יקלצו, וספק נדרי' להחמי'. מיהו יש להן פדיון כשאר הקדשות להביא בדמיהן קרבן, והן עצמן מותרין לו, דלא אסרן על עצמו, מדלא אמר עלי : 25) *דה״ק כל עוד שלא יקלצו, יאסרו

ונודע שלא הכתו ונודע שלא גנבתו 11), ראה אותן אוכלין תאנים ואמר הרי הן עליכם קרבן, ונמצאו אביו ואחיו והיו עמהן אחרים, ב"ש אומרים הן מותרין ומה שעמהם אסורין וב"ה אומרים אלו ואלו מותרין 12): **ג** נדרי אונסים, הדירו חבירו שיאכל אצלו 13) וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נהר 14) הרי אלו נדרי אונסין 15): **ד** נודרין להרגין 16) ולהרמין 17) ולמוכסין 18) שהיא תרומה 18°)

11

וכו' : 11) *ר"ל דכולהו צריכי, לא מבעיא אם אכלתי, שהיה הנדר בטעות, אלא אפילו בשלא אוכל שהיה הטעות אח"כ במעשה; ואפי' בשגנב' ושהכתה את בני, שלא הי' הטעות בפעולתו רק בפעולות של אחרים, סד"א, אם לא שנתכוון שבין כך או כך יחול הנדר, לא היה נודר, קמ"ל. [מיהו בפעולות אחרים להבא, כגון אם תגנוב ואם תכה, וודאי חייל כשתגנוב וכשתכה; ומש"ה ל"ק ממשנה סוף פ"ה דנזיר, יע"ש? דהתם מידודע שאפשר שטועה הוא ואפ"ה נדר' ש"מ דבכל גווני נדר, משא"כ הכא בשגנבה ושהכתה דמיא להך דשבועות [דכ"ו א'] שבוע' דהכי אמר רבי, דקסבר הי' שא"ש שיטעה]. אי נמי קמ"ל בבא שגנבה ושהכתה, לאשמעי' דוקי' כשפירש הטעם שנודר, משגנבה וכו'; אבל בנדר סתם מאשתו' אף שהיה בטעות אסור, כסי' 12. ובבא דתאני' קמ"ל לאשמעינן פלוגתא דב"ש וב"ה : 12) *מדהיה מוטעה בעיקר הנדר, שלא התכוון מעולם על אביו, הרי אין פיו ולבו שוין; משא"כ באשתו, כיון שנתכוון לאסר' ולא היה הטעות רק בטעם הנדר, להכי אם לא פירש הטע' שגנב' ושהכתה, היה אסור. וקיי"ל כב"ה; ודוקא באמר תחלה כולכם אסורים, ואח"כ אמר אילו הייתי יודע שאבא ביניהן, הייתי אומר פלוני ופלוני אסורי' ואבא מותר, או שאמר תחלה שיהיו התאנים אסורים לזה ולזה, ואח"כ אמר, אלו הייתי יודע שאבא ביניהן, הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא; אבל בלא החליף לשון הנדר כשחוזר בו, מהלשון שאמר תחילה, אסורי' האחרים, מדלא הורע כח הנדר בלשונו [שם] : 13) *באופן שלא הי' נדרי זרוזין: 14) °ששטף גדותיו דכל זה אונס שאינו מצוי: 15) *וה"ה בכל אונס שאינו מצוי, ואפי' יכול לסלק האונס ע"י ממון הרבה שיתן, מקרי אונס; ומכ"ש כשנשבע באונס דאינו נדר או שבועה. מיהו דוקא באונס נזק, אבל בירא ממניע' טובה, לא מקרי אונס [רל"ב סי"א] : 16) רצחנין : 17) °ר"ל אפי' רק אונס גזלני' : 18) *אפילו רק אונס מוכס העומד מאליו, או

במי שדרכו להוליד [38]: י הנודר משובתי שבת אסור בישראל ואסור בכותים [39] מאוכלי שום [40] אסור בישראל ומותר בכותים [41] מעולי ירושלי' אסור בישראל ומותר בכותים [42]: יא קונם שאני נהנה לבני נח, [43] מותר בישראל [430] ואסור באומות, שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל [44] ומותר באומות. שאיני נהנה לישראל [44] לוקח ביותר ומוכר בפחות [45] שישראל נהנין לי [46] לוקח בפחות ומוכר ביותר, אם שומעין לו [47] שאיני נהנה להן והן לי, יהנה לאומות, [470] קונם שאיני נהנה לערלים, מותר בערלי ישראל [450] ואסור במולי ע"א, קונם שאיני נהנה למולים, אסור בערלי ישראל [460] ומותר במולי אומות העולם, שאין הערלה קרויה אלא לשם ע"א, שנאמר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב [48], ואומר והיה הפלישתי הערל הזה [49]

בנולדי' מותר מילודי'; והיינו דקאמ' „אף", דארישא קאי, וס"ל לר"מ דגם „נולדי'" לא משמע רק העתידין להוולד: [38]*טעמ' דת"ק קאמרי דלהכי באמר נולדי' אסו' בכל: [39]*מדמלווין לשבות [ועי' כתובות פ"ג 4]: [40]*עזרא תיקן שיאכלו שום בע"ש, מדהוא זמן עונה לרוב בני אדם, והשום מרבה הזרע: [41]*אית דגרסי ואסו' בכותיים; ותליא באי נהגו או לא נהגו כותי' כך: [42]*שאין עולין לירושלים רק להר גריזי': [43]ר"ל ממה שייך לבני נח: [430]אף בגרים: [44]ר"ל ממה שייך לישראל: [45]מיהו באסר ע"ע נכסיהם, אפי' לוקח שוה ק' בר' אסו': [46]*ר"ל ממה שייך לי:
47 [47]*ר"ל אם ירצו לעשות לו טוב' זאת. ונ"ל דקמ"ל דאסו' להונותם, דסד"א דאם מצוה הוא, שרי להונותם, דומי' דקולה עני שצריך ליין [בשבת קכט"א], קמ"ל דהכא הוא גרם לעצמו, ואסו'. ובשם גרסי' ואין שומעין לו; ונ"ל דר"ל דראוי שיקנסוהו בכך, מדנדר כך:
470 [470]*נ"ל דלהכי לא נקט יקנה וימכר לעכום, דקמ"ל דאפי' כשהעכום לא ירצו להונותו, והוא יצטרך להם לקנות ביוקר, אפ"ה לא קיימי' לנדרי קיוו: [460]*שמתו אחיו מחמת מילה: [480]*וכ"ש בכנסים

ו הנודר מיורדי הים, מותר ביושבי היבשה [26] מיושבי היבשה, אסור ביורדי הים [27] שיורדי הים בכלל יושבי היבשה, לא כאלו שהולכין מעכו ליפו [28] אלא במי שדרכו לפרש [27]: ז הנודר מרואי החמה אסור אף בסומין, שלא נתכוון זה אלא למי שהחמה רואה אותו [29]: ח הנודר משחורי הראש, אסור בקרחין ובעלי שיבות [30] ומותר בנשים [31] ובקטנים, [32] שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים [33]: ט הנודר מן הילודים [34] מות' בנולדים [35] [מן הנולדים אסור בילודים] [36] רבי מאיר מתיר אף בילודים [37] והחכמים אומרים לא נתכוון זה אלא

עלי: 26)*אותן שאינן רגילין ליסע באניות כלל אפי' לטיול: 27)*אפי'
במפליגין בים הרבה, מדסופן לירד ליבשה: 28)*ר"ל לא לבד באלו 29
שהולכין וכו', שהוא דרך קלרה, אסור, אלא אפי' במפליגין: 29)*מדלא
קאמ' מן הרואין [ואין להקשות א"כ אסר עצמו מכל אדם, והו"ל שבועת שוא,
דבכה"ג א"א לעמוד בו [כר"ן דלא"א ד"ה שאיני] ? נ"ל דהכא איירי באסרן ע"פ 30
רק לזמן, או רק במקום, או רק באומה מיוחדת]: 30)* דמדלא קאמ'
מבעלי שער. ע"כ לא מיעט שב וקריח, ומה שאמר שחורי ראש,
היה כוונתו שהיו שחורי ראש. ואי"ל א"כ מדמשתמע שב וקריח
בכלל שחורי ראש, גם בלי הוכח' שלא אמר בעלי שער לתסר בשב
וקריח, דסתם נדרי' להחמיר [כפ"ב 23] ? נ"ל דבלי הוכח' זאת הוה
משמע הך לישנא טפי להיתר מלאיסור, ובכה"ג לא אמרי' סתם
נדרי' להחמיר [כש"ך י"ד ר"ח סקי"ד]; ודוקא באמ' שנתכוון להיתר,
דאל"כ אפי מסתבר טפי להיתר אמרי' סתם נדרי' להחמיר [רי"ז ג']: 31
31)*דנקראי' מכוסי ראש, ואפי נשי גוים דרכן לכסות ראשן [כדשי
סנהדרין דנח"ב]; ובנדרי' הלך אחר לשון בני אדם: 32)*דנקראי'
מגולי ראש, דרק זהירות הוא לכסות ראשן [כשבת קנו"ב]: 33)*דא"א
לתאר אותן מגולי או מכוסי ראש, דזמנין מגלו וזמנין מכסו רישייהו,
ולהכי נקראים שחורי ראש: 34)*דמשמע בלשון בני אדם, שנולדו
כבר: 35)*ר"ל בעתידין להוולד: 36)*דנולדי' משמע שנולדו כבר
או העתידין להוולד; דאף דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם,
עכ"פ אוסר ע"ע דבר שלב"לע [כי"ד סשל"ד]. ובשם ל"ג הך בבא:
37)*ס"ל דכמו באוסר עלמו בילודי' מותר בנולדו, ה"נ באוסר עלמו

יום יג

פרק ד אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכיל, אלא דריסת הרגל [1] וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש [2]. המודר מאכל מחבירו [02] לא ישאילנו נפה [3] וכברה וריחיים ותנור [4] אבל משאיל לו חלוק וטבעת וטלית ונזמים [5] וכל דבר שאינו עושין בו אוכל נפש. מקו' שמשכירין כיוצא בה אסור[6]: ב המודר הנאה מחבירו, שוקל את שקלו [7] ופורע את חובו [8]

אחריו ואתנה בריתי ביני וביניך: 45)*שמרושם בה הגוף ביום ובליל', אף שבשינה בטל משאר מצות:

פ"ד 1) לעבור בגבולו, אף שאינו מקצר דרכו עי"ז; דאפי' דבר שאין אדם מקפיד עליו, אסור במודר הנאה: 2) דשניהן אסורים במודר הנאה ומותרים במודר מאכל: 02)*שאמר דבר המהנה אותך לאכל 3 מאכלך יאסר עלי: 3)*נ"ל שאינה אותה שמניפין בה קמח, רק אותו שמפריקין בו המוץ מהגורן כב"מ [דפו"א] הניפי לי במניפא, דהיינו [פעכער] בל"א, שעשוי לנשב הרוח; וכ"כ כברה דמתני', היינו אותה שבוררין הדגן, לנקות האבק מהתבוא' אחר שנתנקה מהמוץ; ולפ"ז נקט תנא הכלי' כסדר הנא [וכ"ב פ"ה דשביעי' מ"ט, ופ"א דכלי' מ"ח. ועי' ברתוי"ט בשביעי' שם וברמב"ם שם, ועי' מ"ש תוס' גיטין דס"א בשם הירושלמי; מדברי רבותינו הנ"ל לא משמע כדברינו]:
4)*שמעמידין עליו קדרות לבשל; דאף דלפ"ז כל אלו גורם דגורם לאכילה הן, אסו' להשאילן; וכ"ש שפוד וקדירה שהאוכל עומד בתוכו ממש: 5)*מיהו בשאלן להתנאה בהן בסעודה, שיתנו לו חלק יפה עי"ז, אסור: 6)*דמדמוזל לו השכירות, הרי נהנה לקנות בהמעות אוכל נפש: 7)*מחצית השקל שחייב כל א' מישראל. ונ"ל דלא 7 מבעיי' בנדר ראובן שלא להנות משמעון, מותר שמעון לשקול בעד ראובן, דאיהו לא נדר; אלא אפי' נדר ראובן שלא להנות לשמעון, מותר ראובן לשקול עבורו, דמצוה לאו להנות נתנו; ואע"ג דמתהני' לבסוף שאין ממשכנין אותו, גרמא בעלמ' הוא ושרי [וה"ה בפריעת בע"ח לקמן, נ"ל דשרי בנה"ג; ועי' ר"ן בסוגיין [דמו"א, ד"ה הלכה]. וי"א דדווקא בשכבר נתן הנאסר השקל ונאבד, באופן שאין ממשכנין אותו ולא נהנה מידי, אז שרי: 8)*אפי' הי' לו משכן על החוב, וזה פרע ובטל המשכן, מותר להחזירו ללוה הנאסר; דלא הנאהו מידי, דאפשר

ואומר פן תשמחנה בנות פלישתים פן תעלוזנה בנות הערלים [50]) רבי אלעזר בן עזריה אומר, מאוסה הערלה שנתגנו בה הרשעים, שנאמר כי כל הגוים ערלים, רבי ישמעאל אומר גדולה מילה שניכרתו עליה שלוש עשרה בריתות [51]) רבי יוסי אומר גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה [510]) רבי יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שלא ניתלה לו למשה הצדיק עליה מלא שעה [52]) רבי נחמיה אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים [53]) רבי אומר גדולה מילה שבכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמ' התהלך לפני והיה תמים [54]) דבר אחר גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו, שנאמר כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי:

דכמאן דמהילי דמי [כיצ"ז דכו"א]: [48])*ואת"ל דעכום לא נקראו ערלים סתם, וערלי לב דסיפא גם אעכום קאי, ור"ל שכולן ערלי לב הם? להכי קאמ' ואומר: [49])*ואת"ל להכי קרא לי' דוד ערל סתם דכולד מהול לא שכיח? ואומר וכו': [50])ובעם גדול שכיחי כולד מהול, ואפ"ה נקראו כולן ערלים: [51])*שנזכרו בפרשת מילה, 51
וכעניין י"ג מדות שכרת הקב"ה ברית עליהן עם אברע"ה; גם י"ג מדות כמניין אחד, שע"י ברית המילה יהי' אחדות גמור בין יחידי סגולה, שיכירו זא"ז; ואחדות ביניהן לאביהן שבשמים, שנושאין סימן זה שהן עבדיו עד תום הגוף — לכלך לא יפרדו —: [510])°נקט החמורה, דר"ל אפי' קל גם יו"כ בשבת: [52])*דכעכה כשנתעסק במלון תפלה שעה מועטת קודם שמל בנו. ואף דבכל דבר זכות תולה [בסוט' פ"ג מ"ד], עכ"פ מילה מצוה שבגופו, וכל זכות חוץ מגופו. ומה"ט לא אמרי' בכה"ג העוסק במצוה פטור ממצוה, ואפי' בעידנ' דלא עסיק בהמצוה [בסוכה כה"ב], ואפי' אפשר לקיים שתיהן [כרן שם ומס"ב], אפ"ה מצוה שבגופו שאני: [53])*דאף ביש בהרת יקוץ; ואי"ל הק מאי קמ"ל, הרי אפי' שבת דחמירי נדחה, מכ"ש קלילת נגע דרק לאו הוא? י"ל דקמ"ל הכא אפי' במילה שלא בזמנה: [54])*וכתיב

ונקט הכך שעכ"פ קייב בהן, ומכ"ש עולה ושלמים שמקריבן בעדו, שהרי אין קייב בהן כלל [יעי' רמב"ם פ"ו מנדרי' ה"ה. ובש"ס מוכיח דכהני שלוח' דרחמנ' נינהו מדתנן הכהנים שפגלו מזידין חייבים שוגגין פטורי' ופיגולן פגול, דכתיב לא יחשב לו, מכל מקום. ע"כ לשון הש"ס [נדרי' דלו"ה]. וק"ל מ"מ אי בפיגול אמרי' שלוחי דרחמנ' נינהו, כגמור מכה דכיוצא בכל דוכתא שלוחי דרחמנ' נינהו; ואי בפגול שלוחי דידן נינהו ואפ"ה גלי קרא דפגולן פגול, עכ"פ כגמור דכיוצא בכל דוכתא דלא מצי אמר לשליח לתקוני שדרתיך ולא לעוותי? ואי"ל דלא אמרי' לגמר מכה רק היכא דמסתבר למימר כן גבי עצמו'; ליתא, ממ"ש תוס' פסחי' [דכו"א ד"ה תרי] דהיכא דאיכא ב' מיעוטי לא גמרי' מהדדי אפי' מלתא דמסתבר למגמר מכה, והיכא דליכא רק חד מיעוט' גמרי' מכה עכ"פ מלתא דמסתבר למגמר; ש"מ דעכ"פ היכא דליכא שום מיעוט, גמרי' אפי' מלתא דלא מסתבר למגמר? ואפי' נדחק לומר דשליחות הכהן שיקריבו קרבנותינו לא שייך ולא דמי לשליחות דעלמ', והרי הרן נדרים [דפת"א] כ' דהיכא דלא שייכי אהדדי לא גמרי' מכה, ולהכי אע"ג דבכהני' לא מצי אמר לתקוני שדרתיך, אפ"ה בעלמ' מצי אמ' הכי לשליח; ועכ"פ גם על רבינו הר"ן תמהני מפסחי' [דעב"א], דקאמ' בחד ליכא דגמרי' מכה, ובאידך ליכא קאמ' שאני הכא דגלי קרא, וק' לר"ן מ"מ אי שייכי אהדדי ק' ליכא בתרא, ואי לא שייכי ק' ליכא קמא? ועי' תוס' חולין [דקא"ב] ד"ה תלמוד. ואת"ל ממונא מאיסור' לא ילפינן [כב"מ ד"כ ע"ב], ואפי' בשליחות של גיטין וקדושין, מחשב איסור' דאית בי' ממונא [כסוף פ"ד דשבועות]; או כיוצא חולין מקדשים לא גמרי' [כשבועו' דבו"ב]; או דודקא בשלוחי דידן לחודא, אמרי' דמצי אמר לתקוני שדרתיך ול"ליג, אבל הכא הא דמסיק הכא דשלוחי דידן נינהו, היינו שלוחא דידן, ודרחמנא, ובכה"ג לא מצי אמר לתקוני שדרתיך ול"ליג [ועי' תוס' קדושין דכג"ב ד"ה דאמר]; עכ"פ ק"ל במאי דקאמ' בגמ', ואי שלוחי דידן נינהו אמאי פגולן פגול: וק"ל ומ"ש מזורק חלב לקדירת חבירו דנאסר? ואת"ל הרי תוס' הקשו [יבמו' דפ"גב] אמאי דאמרי' התם במסכך גפנו על תבואת חבירו א"א אוסר דבר שאינו שלו: והקשו מ"ש מזרק חלב ודם לקדירת חבירו? ותרצו דבזורק חלב קעביד מעשה, ומשא"כ כלאי' במחשב' תליא; א"כ ה"נ כ"ש פגול, דמה כלאי', דעכ"פ גם המעשה גופי' נאסר לזרוע כלאים, אפ"ה חשבינן לה לתוס' כמחשבה, מכ"ש פגול דהמעשה גופה, דהיינו ד' מד' עבודו' שמפגלין בה, מצוה היא. ורק המחשבה אסור', מכ"ש דהו"ל כאיסו' התלוי במחשבה דאע"ג דפגול צריך נמי דבור [כתוספ' ב"מ מג"ב], ועכ"פ הרי דבור לא מחשב מעשה [ככתובו' דלב"א]; ועכ"פ ק"ל מגיטין [דנ"א] בעשה מלאכה במי חטאת של חבירו, דהיינו ששקל כנגדן משקולת פטו' מדיני אדם וחייב בדיני שמים; וק' הרי מדחייב ש"מ דנפסלו המים, ואמאי והרי במלאכה במי חטאת אינו פוסל רק ע"י מחשב' דעבד דומי' דעונד דכיתא בי' [פסחי' נו"א ותוס' שם], וכל שהזיק ע"י מחשבה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו? ואי"ל הרי בל"ז ק' אמאי דמסיק התם דנפסלו בהיסח הדעת, אמאי יהיה חייב בדיני שמים ובי מחייב לשמור מי חטאת של חבירו, אע"כ דמיירי במסרן לו לשמרן; א"כ כיון דשומר הוא הו"ל כבעלי' גופייהו לאסור גם במחשבה, דשומר כבעלי', דלא מצי טעינן למימר לי' לאו בעל דברים דידי את [כב"ק דקח"ב, ועי' כמ"ע ח"מ ססרל"ד]; ליתא, דעכ"פ מי עדיף שומר מכהן המקריב שהוא שלוחא דידן, ומה שומר, שלא הרשהו הבעלי' אפי' להמעשה שעשה, דהיינו לשקל בה משקולת, אפ"ה מצי לפסלו במחשבתו, מכ"ש כהן שהוא שלוחא דידן נינהו, שעשינוהו שליח לעשות המעשה של ד' העבודו', מכ"ש שיכול לפסלו במחשבתו, דהרי שלוחו

ומחזיר לו אבידתו [9] מקום שנוטלין עליה שכר [10] תפול הנאה להקדש [11]: ג והורם את תרומתו ומעשרותיו לדעתו [12] ומקריב עליו [13] קיני זבין קיני זבות קיני יולדות [14]

שהיה הנאסר מפייס להמלוה שימחל לו החוב. וי״א דדוקא מלוה ע״פ שרי לפרוע, ולא בשטר או במשכן, רק כשאין יכול לכוף ללוה
לפרוע [שך שם סק״י]: 9) *אפי' בנכסי בעל אביד' אסורי' אמחזיר, 9
דמתני' המחזיר פריט' דר' יוסף, דא״ל ליתן לעני בשעה שמחזיר, אפ״ה שרי, דלא שכיח שיזדמן לו עני באותה שעה, ולא מקרי הנאה [ר״ן]: 10) ושניהן מודרין זמ״ז, דאם יטול שכר הרי נהנה, ואם
לאו הרי מהנהו: 11) °ולא ליס המלך, מדאסר הנאתן כהקדש. 11
מיהו אם המחזיר לבד מודר אסור לקבל שכר, ואם בעל אבידה לבד מודר, אסו' להחזיר בחנם [שם]. ואי״לחק, לעיל במשנה ה' בשאל כלי, אמרינן במקום שמשכירין כ״ע אסו', ואמאי, נימא שישאיל ותפול הנא' להקדש? ואי״ל דרק בהשבת אביד' דאיכא מצוה אמרי' הכי, ליתא, דא״כ ק' למ״ד בש״ס [דלג״ב] דבנכסי בעל אבידה אסורי' אמחזיר, אסו' להחזיר, מדמהני לי' פריט' דר' יוסף, ק' דליהדר ויתן הפרוט' להקדש? או דהו״לל דבאמת יתן הפרוטה לעניי [וכן פי' רשי באמת בד״ה פרוט' דר״י לא שכיח, דהיינו דלא שכיח שלא יתננה? נ״ל דבשלמו' בשואל כלי' כיון שאסו' להנות מכליו, א״כ כששואל מחנם, הרי נהנה מגוף הכלים של המודר, והמעות שנותן לצדקה, דבר אחר הוא —: וכ״כ בפרוט' דר' יוסף כיון דמן הדין פטו' מלתנה, משום שעוסק במצוה שמחזיר האביד', א״כ אותה פרוטה שאינפ״כ נותן לעניי או להקדש, פרוט' אחרת היא, ופרוט' שהרויח הרויח; משא״כ הכא במקום שנוטלין שכר על השבת אבידה, מו״נ, אי נכסי בעל אבידה אסורי' אמחזיר, א״כ כשבעל האביד' אינו חפץ בהשכר ההוא ונותנו להקדש, לא נהנה המחזיר כלל; ואי בנכסי מחזיר אסורי' בעל אבידה הרי המחזיר רשאי ליטל השכר מהבעל אבידה, רק דמיירי שאינו חפץ בו, א״כ יכול הבעל אבידה לזרקה לאיבוד או לתנה לצדקה, כדי שלא יהנה משל מחזיר מידי, דהרי רק מדינא דנפשי' החזיר לו; וה״ה בשניהן מודרין זמ״ז, כשנותן הבעל אבידה השכר להקדש לא נהנה לא זה ולא זה, דהרי קיי״ל דפריט' דר״י לא שכיח]: 12) שאומר כל הרוצה לתרום יתרום: 13) הכהן שנדר הישראל הנא' ממנו מקריב קרבנות שחייב הנודר: 14) *קן הוא ב' תורי' או ב' בני יונה שחייב; אע״ג דכל אלו ע״י שיקריב קרבנן מתיר אותו או אשתו בקדשי', אפ״ה
שרי, דאין זה אפי' גרמא להנאה, דאינו רק מסלק דבר המעכב: 15
15) *נ״ל דקמ״ל קינין, אף דאיכא הנאת הגוף דמתירן באכילת קדשי'; ולא מבעיי' הכי שא״ל בהקרבתן דעת בעלי', אלא אפי' חטאת ואשמות שצריך שיתרצו הבעלי' שיקריבום [כרמב״ם פ״א ממחוסרי כפרה ה״ה] אפ״ה כיון שלא שלחו להדיא, והנהו כהני שלוחי דרחמנא נינהו, לאו שליחותי' דמדר קעביד, ואינו רק מבריח ארי מנכסי חבירו;

נפשה לשמים וגופה שלו, וטמאה נפשה וגופה לשמים 23) אמרו לו אף הטמאה נפשה לשמים וגופה שלו, שאם ירצה הרי הוא מוכרה לגוים או מאכילה לכלבים 24):

ד המודר הנאה מחבירו ונכנס 25) לבקרו 26) עומד 260) אבל לא יושב 27) ומרפאהו רפואת נפש 28) אבל לא רפואת ממון 29) ורוחץ עמו באמבטי 30) גדולה אבל לא בקטנה 31) וישן עמו במטה, °רבי יהוד' אומר בימות החמה אבל לא בימות הגשמים מפני שהוא מהנהו 33) ומיסב עמו על המטה 34) ואוכל עמו על השולחן 35) אבל לא מן

מיהו אפ"ה אף למ"ד התם דמיירי אף ביכול לכוף לפרוע, קמ"ל הכא מתני', דאף דהכא מתהני גופי' כשזן אשתו ובניו שלא יתענו, 23
אפ"ה שרי לזונן: 22)*מדמתפטמת עי"ז: 23)*דרק למלאכה קבעי לה, ופטומ' מכבידה למלאכה; אבל לזונה כדי קיותה לכ"ע אסור כ"כ הר"ן וש"ך שם סק"ט. ונ"ל דאע"ג דבאשתו ובניו שרי לזונן אף בכדי חיותן, היינו משום דמצי למימר מצוה קעבידנא, אבל בבהמ' שאינה שלו, אפי' משום צער בעלי חיים פטו' מלפרנסם, דאף דצעב"הח דאו' [בח"מ רע"ב ט'], היינו שלא יצערה הוא בעצמו, ולא ולא שכשתרעב בהמה שאינה שלו, ולא גרם לה הצער, יאכילה. אמנם ל"מ הי' נ"ל דג' מדריגות יש, בנותן לה לאכל רק כדי חיותה לכ"ע שרי, דאע"ג דאינו מצוה כל כך כמזונו' אשתו ובניו, עכ"פ קצת מצוה איכא, משום צעב"ח; ובנותן לה ביותר, דהיינו כדי לחזקה, לכ"ע אסו', דמתהני למלאכתו; כי פליגי בנותן לה יותר מדאי, שמתפטמת עי"ז, דר"א סתמ' אינה עומדת לאכיל', ולחכמי' מדאפשר כך הרי מתהני דוגמת המפקיד אצל חבירו מעות מותרין דהו"ל ש"ש, מדאפשר להנות מהן, האפשר הוא ההנאה [בב"מ פ"ג מ"א]: 24)*ולר"א הרי אינה עומדת לכך, ולחכמי' עכ"פ מדאפשר בכך, האפשר הוא הנאה: 25)חבירו: 26)להנאסר: 260)זמן מועט: 27)ר"ל זמן מרובה; ומיירי במקום ששוכרין מי שישב אצל החולה, ולהכי בעושה בחנם אסור שמהנהו: 28)ר"ל רפואת הגוף, ואפי' אפשר באחר. ואם המנהג ליתן שכר עבור רפוא' כזו, אסור בחנם: 29)*ר"ל רפואת בהמתו, כשיש רופא אחר, ואפי' דרך לרפאות כך בחנם, דעכ"פ מהנהו. מיהו מותר להודיעו סם שירפאנ'; וכ"כ באין רופא אחר, ירפאנה ממש דהו"ל כמשיב אבידה [במשנה ג] 33
30) [באדע וואנע]: 31) דמהניהו שמגביה עליו המים: 33)נ"ל דטעמ' דת"ק, דלא דמי לאמבטי, דהתם בשעה שעושה המעשה בא הנאה למודר, משא"כ במטה הנאת המקום למודר ממילא אתא.

6**

החטאות ואשמות [15] ומלמדו מדרש [16] הלכות [17]
והגדות [18] אבל לא ילמדנו מקרא [19] אבל מלמד הוא
את בניו מקרא [20] וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא
חייב במזונותן [21] ולא יזון את בהמתו בין טמא' בין טהורה [22]
רבי אליעזר אומר זן את הטמאה ואינו זן את הטהור'
אמרו לו מה בין טמאה לטהורה, אמר להן שהטהורה

של אדם כמותו [בקדושין מא"ב] ? אומנם נ"ל דאע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, היינו שהמעשה שעושה לא מועיל לאסור הדבר; ומה"ט המפגל קרבן במחשבתו, אמרי' דלא הועילה מחשבתו לפסול הקרבן; ומש"כ במי חטאת שצריך לשמרן, וזה הסיח דעתו משמירתן, אף שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, עכ"פ הרי לא נעשה במים הראוי לעשות בהן, שהרי כשהסיח דעתו לא נשמרו, להכי שפיר נפסלו מעצמן, ולא ע"י זה האדם. אמנם ק"ל לר"ן הכא שכ' דלא מקשי הש"ס ממזיד, דאפי' נימ' שלוחא דידן נינהו, אפ"ה כיון דאיכא במזיד משליחות, תו אינו שלוחו, ושפיר אוסר, עכ"לה. וק"ל מ"ש ממזריע כלאים שאינו אוסר כדלעיל? ומזה שהביא ראי' מפ"ב דחולין [ד"מ ע"א] בשחט בהמת חבירו לע"ז דאדם אוסר שאינו שלו ע"י מעשה. ול"נ יש לחלק, דהתם בשחט לע"ז, אע"ג דהשחיט' גופה אין בה איסו', עכ"פ כל צורך השחיט' לע"ז היתה, ונעשה באיסו', משא"כ הכא במפגל, המעשה גופה מצוה היא ורק המחשב' באיסו' הי', א"כ מה"נ אי מחשבה הפיגול כמעשה אפי' בשוגג לתסר כחלב בקדיר'. ואי לא מחשב מעשה, אפי' במזיד נמי לשתרי, כמזריע כלאי' בשל חבירו, וצ"ע] : [16])המפרש הפסוקי' : [17])הלמ"מם : [18])*דברי חז"ל שהסמיכום על הפסוקי'. וטעם כולהו מדאסו' ליקח שכר ללמדן, לא מהניהו מלמד לתלמיד. מיהו האידנא דמותר ליקח שכר ללמדן, דמדאין להם במה להתפרנס, שכר בטיל' הוא דשקיל [בי"ד רמ"ו ה'], א"כ במודר, הכל אסו' [שם רכ"א

20 כ'] : [19])*שמלמדו לקרות הפסוקים בניגון ופסקי טעמים, שמותר ליקח שכר בעד זה, מדאיכא דאוריי', כמלא מהניהו : [20])*אע"ג דשהנהו לאב, שהי' חייב בעצמו ללמד בנו, מצות לאו להנות נתנו, ולא מחשבו הנאה כשאין עמהן הנא' אחרת. ואע"ג דה"נ יש הנא' אחרת, שמונע האב מהטרח', גרמ' בעלמ' הוא [כן נ"ל]. מיהו בכל דוכתא דשרי, דוקא בלא א"ל למדני או למד בני, דא"כ מהניהו בשעושה שליחותי'. וי"א דבמצוה אפי' עשאו שליח שרי; ורק בדבר שצריך שליחות כשעשאו ע"י אחר, כתרומ' וכדומה, אסו' [שם] :

21 [21])*אפי' לי"א לעיל סי' 8 דדוקא באינו יכול לכופו שישלם אז מותר המודר לפרוע חובו, והכא הרי מחוייב לזונן? נ"ל דהתם שאני, דאם לא שילם המדיר הי' המודר חייב לשלם; משא"כ הכא אם לא הי' המדיר מפרנסן והתענו, לא הי' הבעל חייב לשלם להם למפרע.

אמר קונם שדי שאיני חורש בה לעולם [51] אם היה דרכו לחרוש, הוא אסור וכל אדם מותרין, ואם אין דרכו לחרוש, הוא וכל אדם אסורין [52]: ז המודר הנאה מחבירו, ואין לו מה יאכל [53] הולך אצל החנוני ואומר איש פלוני מודר ממני הנאה ואיני יודע מה אעשה, והוא נותן לו, ובא ונוטל מזה [54], היה ביתו לבנות, גדרו לגדור, שדיהו לקצור, הולך אצל הפועלים ואומר איש פלוני מודר ממני הנאה ואיני יודע מה אעשה הם עושים עמו, ובאין ונוטלין שכר מזה [44]: ח היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל [55] נותן לאחר לשם מתנה, והלה מותר בה, אם אין עמהם אחר, מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקרים לכל מי שיחפוץ, והלה נוטל ואוכל [56], ור' יוסי אוסר [57]:

פרק ה השותפין [1] שנדרו הנאה זה מזה [2] אסורין ליכנס בחצר [3] רבי אליעזר בן יעקב אומר

לחרוש עוד בה, וחזר המשאיל והשאילה לו: [52] *מדהתכוין לכל החורשים בשבילו: [53] *ה"ה בי"ש לו, רק הכי אורחי', [54] *אם ירצה המדיר, דהרי לא צוה לו ליתן, מדאסור ללוות; וכן אסור לומר כל השומע יזון, בלשון צווי, או אם תזון לא תפסיד, בדרך פתוי, דאז נראה כשלוחו; אבל מותר לומר כל הזן אינו מפסיד, ואפי' אין שם אדם אחר; כדשרינן כה"ג בשבת לומר כל המכבה אינו מפסיד [שבת קכ"א:]; מיהו בכה"ג חייב לשלם לו [ש"ך שכ"א סק"כ]: [55] *הכי דוקא באין לו, מדנותן לו הדבר בעצמו שקבל מהמדיר: [56] *אף דמד"ס צריך הפקר בפני ג' [חו"מ רע"ג]? היינו רק שלא יהיה יכול לחזור בו; או דמטלטלי גם מד"ס מהני הפקר ביחיד; או דאשעת הדחק העמידו על ד"ת [ש"ך סקכ"ג]: [57] *מדאין שם אחר הוה כמתנה, וקיי"ל כת"ק [שם]:

פ"ה [1] *שמשותפין בחצר שאין בו כדי חלוקה דהיינו ד' אמו' על ד' אמות ועוד ד' אמות לכל פתח [חו"מ קע"ט]; וה"ה במשותפי' במקום בבה"כ, או במטלטל שאין בו כדי חלוקה: [2] *וה"ה

התמחוי [36] אבל אוכל הוא מן התמחוי החוזר [37]. לא יאכל עמו מן האבוס שלפני הפועלים [38] ולא יעשה עמו באומן [39] דר"מ והחכמים אומרי' עושה הוא ברחוק ממנו [40]: ה המודר הנאה מחבירו לפני שביעית לא יורד לתוך שדיהו [41] ואינו אוכל מן הנטיעות [42] ובשביעית [43] אינו יורד לתוך שדהו [44] אבל אוכל הוא מן הנוטות [45], נדר הימנו מאכל לפני שביעית, יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות, ובשביעית [43] יורד ואוכל: ו המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו [46] ולא ישאל ממנו לא ילונו [47] ולא ילוה ממנו, ולא ימכור לו ולא יקח ממנו, [48] אמר לו [49] השאילני פרתך אמר לו אינה פנויה [50]

וקיי"ל כר"י [שם]: 34) אפילו מיטה קטנה בימות הגשמים, לא קיימא' שישן: 35) ולא קיימא' שיאכילו זל"ז: 36) [שיססעל] א', שכשיאכל א' מעט, יוכל האחר לאכול יותר עי"ז: 37) *שחוזרין וממלאין אותה כשתרוקן, וא"כ לא מתהנה כשיפסק האחד מלאכול קודם שיפסק חבירו; או ר"ל שיש בהקערה כ"כ מאכל הרבה, דבין כך או כך יחזירו המותר לבע"ב: 38) *הוא קערה ארוכה כאבוס. ונ"ל דקמ"ל דאפי' בארוכה קיימא' שיאכל משל חבירו: 39) *שיקצרו שניהן בשורה א' בתלמי השדה, שמהנהו שמפנה לו מקום להתנועע: 40) *ור"מ גזר רחוק אטו קרוב: 41) *בשביעי מדאסור לעבור בארצו: 42) *הנוטו' חוץ לשדה, דאע"ג דהן הפקר בשביעית; עכ"פ מהנדר קודם שביעית, יוכל לאסור דבר שברשותו לכשיצא מרשותו: 43) *ר"ל ואם נדר בשביעית: 44) דהקרקע לא אפקר רחמנא, רק לילך לאכל הפירו' ושמא ישהה יותר: 45) כיון דבשביעי' נדר, הרי לא היו הפירות של מודר מעולם: 46) גזירה שמא ישאל
48 ממנו: 47) *שמא ילוה ממנו. שאלה שייך בכלים, והדרא בעינא, והלואה במעות: 48) *אם המקח בשויו, יש הנאה לשניהן; ואם הוא בזול, גזרי' מכירה אטו לקיחה; ואם הוא ביוקר גזרינן לקיחה אטו מכירה [ט"ז רכ"א סקכ"ח]; אבל לעיל [בפ"ג] 47 דנאסר על רבים, לא גזרו, משום כדי חייו, כך נ"ל: 49) *אדם לחבירו: 50) דבמלאכתי היא: 51) *שכעס השואל על סרובו, ונדר לבלי

להעמיד שם ריחים ותנור ולגדל תרנגולים [5]) היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו לא יכנס לחצר [6]) ר"א בן יעקב אומר יכול הוא לומר לו לתוך שלי אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך, וכופין את הנודר למכור את חלקו [7]) :

ב היה אחד מן השוק מודר מאחד מהם הנאה [8]) לא יכנס לחצר [9]) רבי °אליעזר בן יעקב אומר, יכול הוא לומר לו לתוך של חברך אני נכנס ואיני נכנס בתוך שלך [10]) : ג המודר הנאה מחברו ויש לו [10]) מרחץ ובית הבד מושכרים בעיר [11°]) אם יש לו בהן תפיסת

האיסור הנודר מחמת מעיקרא כהלב שהתנדב בשוון, לכ"ע אין ברירה ; וכשלא היה הנודר מעיקרא, רק שנדרו בדיבורו מעיקרא, בשה"ג פליגי תנאי אי אמרינן יש או אין ברירה ; וכשלא הונדר כלל מעיקרא אפילו בדיבור, לכ"ע יש ברירה. עכ"פ לשון התוס' שם לא משמע כן] |. מיהו ביש בחצר דין חלוקה, חל הנדר, ולא סמכינן אברירה', מדאפשר לתקן ; [שס]:

[5]) *כ"ל דלהכי נקט הכי בתר פלוגתא דראב"י, מדקיי"ל דבהך אפי' ראב"י מודה דדוקא דריסת רגל דאין השותף יכול למחות, להכי שפיר משום ברירה' מקשב כשלו ; אבל בהכך, שהשותף יכול למחות [ח"מ קנ"ד וקנ"ה], להכי כשלא מחה הו"ל כנתנו לו השתא, ואסו' :

[6]) *משום סיפא קמ"ל, לאשמעי' דכופין : [7]) °אפי' באין בו דין חלוק', דקיישינן שיתקלא בחבירו וישתמש כמותו באיסו', משא"כ בהדירו שניהן זל"ז לא קיישי' ; וכן באוסר נכסיו על עלמו, מה"ט גופא אין כופין למכרן. [ר"ן] : [8]) *ואין בחצר דין חלוקה ;

[9]) *אפילו לצורך השותף הב' : [10]) *והכי קיי"ל. מיהו ביש בו דין חלוקה מודו לאסר [שס]. וכ"ל דקמ"ל רישא שותפין שנדרו זמ"ז, לרבותא דרבנן, דלע"ג דאיכא למימר דמסתמ' לא היה דעתו אהך חלר, דאל"כ הרי גם הוא אסור לרבנן ; ומילעת' בהיה א' מודר מחבירו, קמ"ל מה"ט לרבותא דראב"י. וסיפא בהיה א' מהשוק מודר מהשותפין, קמ"ל לרבותא לראב"י, דאפילו באין לו חלק בחלר, שרי ; ולרבותא דרבנן, דאפילו בא"א לומר דקונס הפקיע שעבוד המשתמש, דהכא מדלא הדיר לחבירו בחלר הרי שעבודו קיים, אפ"ה לא מלי הנאסר לומר לשל חבירך אני נכנס : [11]) *להנאסר :

[11°]) * מקודם שנדר ; אבל במושכרין אח"כ, אז דוקא במכיר' מות',

זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו (4 ושניהן אסורין

3 הדירו : 3) *בדריסת הרגל, דמותר אסור במודר הנאה [כפ"ד ו], והרי אין ברירה בדאוריי', ואע"ג דכל חלק משועבד לכל אחד לכשישתמש, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ; קונמות מפקיעין מידי שעבוד :

4 4) *ס"ל דאין זה שעבוד, רק דכשמשתמש בו, באותו זמן גוף הקרקע' קנוי לו . וקיי"ל כוותי' [י"ד רכ"ו. ואע"ג דעכ"פ קיי"ל בדאוריי' אין ברירה ? תירץ הרמב"ן דהכא דמשתמש בכולה פעם זה ופעם בזה, לא שייך הוברר . ור"ן תירץ, דאע"ג דאין לחלק בין ברירה בגוף לברירה בזמן, דהרי בעירובין [דל"ז ב] אמרינן דאמר הריני מערב לשבת שארצה אלך, דהו"ל כמו ברירה בזמן, ואפ"ה יש מ"ד דאין ברירה ; וכ"כ אין לחלק בין בירר מעיקרא או לא דהרי בחבית שקנו בשותפות [ביצה דל"ז ב] דהו"ל כמו כבירדו מעיקר' שיטול זה חלקו וזה חלקו, ואפ"ה יש מ"ד התם דאין ברירה ; עכ"פ הכא דהו"ל תרווייהו טעמי, דהוא ברירה בזמן, ובירר מקודם, בכה"ג אמרינן יש ברירה זהו תוכן דברי הר"ן . אמנם צ"ל דאי"ל דמש"ה אמרינן הכא יש ברירה משום דטעמו' דמותר אסור במודר הנא', הייני רק מדרבנן [עי' ר"ן הכא], ובדרבנן קיי"ל יש ברירה ? ליתא דכבר כתבו תוס' [עירובין דל"ז ב ד"ה מאן] דאפילו בדרבנן כל שעיקרו דאורייתא כדאוריי' דמי ; וכ"ל ראי' דהרי כוס מזו' לצאת כמו הו"ל מדרבנן [כרש"י ביצה ד"ט ב], ואפ"ה אמרינן התם [דל"ח א] דאין בו ברירה ? אע"כ כתוס' [עירובין דל"ז א ד"ה מאן] דכל שעיקרו דאוריית' כאו' דמי, והרי עיקר טומא' שסופה לצאת באותו פתח שיוציא' באמת, הלמ"מ היא [כרש"י שם דל"זא בביצה], ולפי' גם בפתחים האחרים ג"כ כדאוריי' דמי ; וה"נ עיקר איסור נדר דאו'. וכן מוכח מר"ן הכא, שהקשה אהא דאמרינן [תמור' דל"א]דיפוק חד לגבי כלבא ואיכך משתרי, והקשה הרי בדאוריי' אין ברירה ? והוכרח לתרץ דלמ"ד יש ברירה אפילו בדאו' מקשי הכי, וכ"כ תוס' שם בתמור'. ומאי קו' הרי התם נתבטל ברוב, ואינו רק איסו' דרבנן , ובדרבנן יש בריר' ? אע"כ דכיון דעיקר האיסו' דאוריי', אף שנתבטל ברוב הו"ל כדאוריי'. רק שיש לדחות , דכיון שלא היה האיסו מבורר מעיקרא מעולם , לא שייך גבי' בטול ברוב וכמ"ש המרדכי סוף חולין, דכל דבר שבא ליעולם בתערובות לא בטל ולפי' לקולא , וכיבמה שרקקה דם דלא בטל לחומרי רוק נדה , וכשיר' הרקיקה לחליצ' [כיבמות דק"הא] . ועמ"ש בזה בפירושי בפ"ג דחגיגה . ומה"ט נמי אין להביא ראי' מב' לוגין שאני עתיד להפריש , דלבטל ברובה , וכדומה . ותמוהין דברי התוי"ט שם בתמורה שכלל ב' קו' של תוס' שם בתמורה , הא' דמה מקשי הש"ס וליפוק חד לגבי כלבא, הרי בדאוריי' אין ברירה ? ותו בכל איסו' שנתערב בהיתר, כפריש א' וכיוצא הוברר האיסור ? ותירץ בחדא מחתא, דכיון שלא נתברר האיסו' מקודם , אמרינן ברירה , עכת"ד ; ומשמע דבהא גם קו' קמא מתורץ . והן אמת דאין להקשות לזה מאחין שחלקו דאין ברירה [בגיטין דכ"הא] אף דלא הוברר מעיקרא ? די"ל דכיון דשניהן צריכין להחזיר, הרי כולה כאסורה מעיקר', והו"ל כנברר האיסור תחילה ; אבל לא ופרכם כל סוגיות של ברירה דבכולן לא נברר האיסור תחילה ? וי"ל כיון שבכולן בתחילה תלה בספק , כשתי לוגין שאני עתיד להפריש , ולאיזה שארצה אגרש , וכדומה , משא"כ בט' וכלב, לא נתברר מעיקרא כלל ; ובאחין שחלקו אף שלא בירר מעיקרא , הו"ל כבירדו , מטעמו' דאמרין לעיל , מדכולה אסורה , ויהיה זה כענין מ"ש תוס' בגיטין [דכ"הא ד"ה דברי] ע"ש . ולפי זה יהיה כוונת תי' התוס', דג' מדריגות יש , כשהיה

מה בין כותב לנשיא לכותב להדיוט שהכותב לנשיא אינו צריך לזכות[25] והכותב להדיוט צריך לזכות °וחכ"א[26] א' זה וא' זה צריכין לזכות, לא דברו בנשיא אלא בהווה[27], רבי יהודה אומר אין אנשי גליל צריכין לכתוב שכבר כתבו אבותיהם על ידיהם[28]: ו המודר הנאה מחברו ואין לו מה יאכל[29] נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בה[290] מעשה באחד בבית חורון שהיה אביו מודר הימנו

איפכא לא זו רקבה ומרקן דאסור אלא אפילו ביה"כ וכו' דמלוה ניכהו, אפ"ה אסורים, מדאיכא גבייהו נמי הנאת הגוף: [24]) *ה"ק מה תקנתו? יכתוב המדיר חלקו שבכל אלו, לנשיא, ואז משתמש המודר בשל הנשיא.. מיהו לעיל בחצר לא מהני הך תקנתא' מדמיוחד רק לנודר ולמודר: [25]) *הוא או אחר בשבילו בדרכי הקניי', דכך תקנו חכמים מפני כבוד הנשיא, דלמגדר מלתא מצי חכמים לעקור דבר תורה אפי בקום ועשה [כיבמות ד"צ], וה"נ א"א להזהר מאלו: ותו דהפקר ב"ד הפקר [יבמות פ"ט ב]: [26]) *חכמים ור"י מפרשי דברי הת"ק.. וקיי"ל כחכמים [רנ"א]: [27]) *דאינו רגיל לאסור הנאתו על הבריות; משא"כ באחר יחוש שמא שכשיכתוב לו יאסרנה עליו: [28]) *בעשני' היו, וכתבו אבותיהן חלקן לנשיא שלא יוכלו בניהם להדיר זל"ז באלו: [29]) *לעיל [פ"ד מ"ז] קמ"ל בדרך, והכא קמ"ל דאפי' בעיר 290
ל"א שיחזור על הפתחים: [290]) *קמ"ל ובהיה שם הערמ' אסור, ומעש' וכו'. [ואיל"הק מלעיל [פ"ד מ"ז] דמקלינן בחנווני אף דמוכיח סופו על תחילתו שכוונתו להנדרים? וי"ל דהתם רק מדלא הקדים ליתן לחנווני שרי; דהרי [במ"ח התם] בהי' הולך בדרך הקדים ליתן לחבירו, ואפ"ה שרי? וכ"כ ברישא במשנתינו הקדים ליתן לחבירו, וחבירו מבין שכוונתו להנדרים ואפ"ה לא אמרינן מוכיח סופו על תחילתו? וי"ל בהנך שאני, דלא אמר הנודר לחבירו מידי, רק שמעצמו מבין שלכך נתכוון שיתנו לזה; ליתא, דהרי בסיפא בחנווני, אמר להחנווני איני יודע מה אעשה, ואפ"ה שרי? וי"ל דכל שלא אמר להדי' כי הבא יבא אבא ויאכל עמנו, לא נחשב דבור כלל; דא"כ למה צריך בחנווני ובאינך דשרו, דוקא באין לו מה יאכל, אי לא נחשב דבור כלל, בלא"ה שרו? ולפענ"ד דהכא שאני מחנווני ודכוותייהו, דהכא אין דרך שיתן אדם סעוד' חתונ' מתנה לחבירו, כמ"ש הר"ן ולפיכך כיון דאיכא הערמה דמוכח' טובא, דהוכיח סופו על תחלתו ותחלתו על סופו, אסו' מדאו' משום בל יחל, ודאינו יכול המקבל המתנה לזכות מדעת הנותן, ולפיכך אפילו היה בגוונא שאין לו מה יאכל, נמי היה אסור: אבל התם דליכא הערמ' דמוכח רק הערמו' כל דהו, והוכיח רק סופו אתחילתו אבל לא תחילתו אסופו, אסור רק מדרבנן. ובמקום צער'

יד 12) אסור אין לו בהן תפיסת יד מותר 13). האומר לחברו קונם לביתך שאיני נכנס, ושדך שאיני לוקח, מת או שמכרן לאחר 14) מותר. קונם לבית זה שאיני נכנס שדה זו שאיני לוקח, מת או שמכרן לאחר אסור:
ד הריני 15) עליך חרם, המודר אסור 16). הרי את עלי חרם, הנודר אסור, הריני עליך ואת עלי שניהם אסורי' 17) ושניהם מותרין בדבר של עולי בבל 18) ואסורין בדבר של אותה העיר 19): ה ואיזהו דבר של עולי בבל, כגון הר הבית והעזרו' 20) והבור שבאמצע הדרך 21) ואיזהו דבר של אותה העיר כגון הרחבה 22) והמרחץ ובית הכנסת 23) והתיבה והספרים 130) והכותב חלקו לנשיא 24) רבי יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט

כסיפא: 12) *שיש לו להשכי' שום זכות או שעבוד בקרקע או ברווחו, מלבד דמי השכירו' שיקבל: 13) *אף דקונ' מפקיע משעבוד וה"נ יופקע השכירו'? זה דוקא במשועבד באותו שעה גם לנודר, או דיכול להפקיע השעבוד כשירצה, משא"כ הכא מסולק לגמרי כל זמן השכירות. מיהו באסר' בפירוש, מהני אפילו אשוכר [רנ"א ו']: 14) ה"ה במתנה: 15) *הרי הנאתי: 16) *וא"ל שיענה המודר אמן, כאלו אסר עליו נכסי אחר, דהכא יכול לאסו' את שלו. ובעבר וכהנה לוקה ולרמב"ם לוקה הנודר בהניהו [עי' ר"ן נדרים דט"ו א]: 17) *לאשמעי' סיפא נקט לה: 18) *דבירם שעשו עולה גולה בימי עזרא, מדלאי אפשר שימכרם הו"ל כהפקר: 19) *שדרין בה; מדאפשר שימכרו' בז' טובי עיר, כדידהו דמי: 20) *וביה"מק, אבל ירושלי' ס"ל דנתחלק לשבטים [במגילה כ"ו א], ואנן קיי"ל דלא נתחלקה [בסוטה דמ"הב ורמב"ם פ"ט מהלכ' ה"ד]: 21) *העשוי לעולי רגלים: 22) השוק: 23) *אע"ג דבי"כ יותר שאין בו דין חלוקה, ובהא דוי"ל הכאב"י לעיל 4? הכא מדאיכא תקנתא לכתוב לנשיא, כאפשר בחלוקה דמי, ולרא"ש יותר שאין בו דין חלוקה דשרי, דוקא בא"א שישתמשו שניהן כאחת, משא"כ ביה"כ [עי' רט"ו רכ"ד]: 230) *כ"ל דברים' ובסיפא לא זו אף זו קתני; דברישא לא זו הר הבית ועזרות דמותר', דמלות לאו להנות נתנו, אלא אפילו בור דהנאה, מותר; ובסיפא

ד דג דגים שאיני טועם, אסור בהן בין גדולים בין קטני',[6] בין מלוחין בין טפלין, בין חיין בין מבושלין [60], ומותר בטרית טרופה [7] ובציר [8]. הנודר מן הצחנה [9] אסור בטרית טרופה, ומותר בציר ובמורייס [10]. הנודר מטרית טרופה, אסור (נ"א מותר) בציר ובמורייס: ה הנודר מן החלב מותר בקום [11] ורבי יוסי אוסר, מן הקום מותר בחלב, אבא שאול אומר הנודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה בין טפילה [12]: ו הנודר מן הבשר, מות' ברוטב ובקיפה [13] ור"י אוסר, [139] אמר ר"י מעשה ואסר עלי רבי טרפון ביצים שנתבשלו עמו, אמרו לו וכן הדבר, אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי, שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם [14] אסור [15]: ז הנודר מן היין, מותר בתבשיל שיש בו טעם יין [160] אמר קונם יין זה שאיני טועם, ונפל לתבשיל, אם יש בו בנותן טעם

באפר חם שתתמתק : [5]) *[זופפע] מאכלים שצריך לרתחן הרבה:
[6]) *דדג משמע גדול, ודגים משמע קטנים : [60]) *ה"ה באסר ע"ע דג בין חי ובין מבושל : [7]) *מין דג טרוף ומעוך כדייסא : [8]) מי דגים מלוחים, [לויגע] . ודוקא ביצא מהן קודם שנדר, אבל לאחר שנדר אסור ; וכן קום ודבש לקמן [רי"ו ורט"ו ס"קטו] : [9]) תערובו' דגים ממועכים : [10]) שומן דגים : [11]) [מאלקען] : [12]) דלא תימא דבאינה מלוחה אינה נקראת גבינה רק חלב קפוי : [13]) *רק דק שבשולי קדירה : [139]) *כ"ל דר' יוסי ור' יודא פליגי, דלר' יודא
139 דוקא רוטב אסור, מפני שהוא טעם גוף הבשר שאסר עליו, אבל קום שהוא רק מעורב בחלב, לא אסרו עליו מעולם ; ולר' יוסי אדרב', קום כבר הי' בו ממש בהתערובות שאסר עליו, ובעודו שם נקרא חלב, משא"כ רוטב לא היה בעין בשעת הנדר ולא אסרו עליו מעול', ולר"ן דגרס ר' יוסי בתרווייהו, צריך מה"ט רישא וסיפא לאשמעינן דבתרוויי' מחמיר ר' יוסי : [14]) שאין ס' כנגדו : [15]) *ובמין במינו אינו בטל, ככל דשיל"מ . וקיי"ל כחכמים [רט"ו י'] : [160]) *כ"ל
160 דרישא קמ"ל, אף דעדיף מרוטב, דהכא יש ממשות היין שאסרו ע"ע

הנאה, והיה 30) משיא את בנו, ואמר להבירו חצר וסעוד' נתונים לך במתנה, ואינן לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה, אמר לו אם שלי הם הרי מוקדשים לשמים, אמר לו לא נתתי לך את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלים ושותין ומתרצים זה לזה ויהא עון תלוי בראשי, וכשבא דבר לפני חכמי' אמרו כל מתנ' שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה 31)

פרק ו הנודר מן המבושל מותר בצלי 10) ובשלוק 1) אמר קונם תבשיל שאיני טועם, אסור במעשה קדירה רך 2) ומותר בעבה, ומותר בביצת טרמיטיא 3) ובדלעת ההמוצה 4) : **ב** הנודר ממעשה קדרה אינו אסור אלא ממעשה רתחתה 5), אמר קונם היורד לקדירה שאיני טועם, אסור בכל המתבשלין בקדרה : **ג** מן הכבוש, אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק, כבוש שאיני טועם, אסור בכל הכבושים. מן השלוק, אינו אסור אלא מן השלוק של בשר. שלוק שאיני טועם, אסור בכל השלוקים. מן הצלי, אינו אסור אלא מן הצלי של בשר, דר״י. צלי שאיני טועם, אסור בכל הצלוין. מן המליח, אינו אסור אלא מן המליח של דג. מליח שאיני טועם, אסור בכל המלוחים :

ל״ג רבנן [בכתובות ד״ס ע״א] : 30) הבן : 31) *משא״כ מתנה ע״מ להקדיש יכול להקדיש דמי תשמיש זמן שהיא נתונה לו. [אמנם בירושלמי מקשי וכי אין אדם נותן מתנה לחבירו ע״מ שלא יקדישנה ? ומפרש דה״ק כל מתנה שהיא בהערמה, דבכה״ג אינה מתנה, א״כ כשהקדישה אינה קדוש', אינה מתנה. מכאן נראה דגי' הירושלמי במשנה כל מתנה שאינה, שאם הקדישה אינה מקודשת, אינה מתנה, וכן גרס ג״כ הר״ן] : 31

פ״ו 10) קמ״ל אף דבלשון תורה צלי נקרא נמי מבושל, כדכתי' ויבשלו הפסח, בנדרים הלך אחר לשון בנ״א : 1) *שאינו מבושל כראוי ; אבל במבושל יותר מדאי אסור [רי״ו] : 2) [זופפע] : 3) *ביצה שמקמקין אותה באופן שלא תקפה בבישול : 4) שנטמנ'

יוסי מתיר. מן האשישים מותר בעדשים, חטה חטים שאיני טועם, אסור בהן בין קמח בין פת. גריס גריסין שאיני טועם, אסור בהן בין היין בין מבושלים [60] רבי יהודה אומר, קונם גריס או חיטה שאיני טועם מותר לכוס היין [55]:

פרק ז °הנודר מן הירק מותר בדלועין ור"ע אוסר [1] אמרו לו לרבי עקיבא והלא אומר אדם לשלוחו, קח לי ירק, והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין, אמר להם כן הדבר [2], או שמא אומר הוא לו לא מצאתי אלא קטנית, אלא שהדלועים בכלל יָרָק [101], וקטָנית אינן בכלל ירק, ואסור בפול המצרי לח [3] ומותר ביבש: ב הנודר מן הדגן [4] אסור בפול המצרי יבש דברי ר"מ °וחכמים אומרים אינו אסור אלא בחמשת המינין [5] ר"מ אומר הנודר מן התבואה, אינו אסור אלא מחמשת המינין אבל הנודר מן הדגן אסור בכל, ומותר בפירות האילן ובירק: ג הנודר מן הכסות [6], מותר בשָק [7] וביריעה [8] ובחמילה [9] אמר קונם צמר עולה עלי, מותר להתכסות

ולא פליג את"ק, והלכה כת"ק [ום]. מיהו בכל פרקן, אם אין המנהג לקרותן כך, הולכין אחר לשון בנ"א; ואם קצת קורין כך וקצת כך, ספק נדרים להחמיר, אפילו כנגד רוב שקורין באופן אחר אם לא שאמר שנתכוון כמו הרוב [רי"ז ס"א]:

פ"ז [1])*ודוקא באמר ירק המתבשל עלי, דאל"כ ירק משמע קי, ודלועין אין נאכלין קי: [1]) ומשם ראיותי: [101])*והא דלא זבכי' שליק, ה"ט מדלא ידע אם רוצה ירק המתבשל: [3])*דאז עדיין נקראי' ירק: [4]) [געטריידע]: [5]) קטין שעורין כוסמין שבולת שועל שיפון; ואף דבתורה לא נזכר רק קטין ושעורין? ה"ט משום דכוסמין מין קטין, ושבולת שועל ושיפון מין שעורין: [6])*מללבוש בגדים: [7])*ארוג משער: [8])*בגד גס ועב שאינו תפור: [9]) גם זה מסך עב מאד להגן

הרי זה אסור, הנודר מן הענבים. מותר ביין, מן הזיתים, מותר בשמן. אמר קונם זתים וענבים אלו שאיני טועם, אסור בהן וביוצא בהן [16] : ח הנודר מן התמרים, מותר בדבש תמרים, מסתווניות [17] מותר בחומץ סתווניות. רבי יהודה בן בתירה אומר, כל ששם תולדתו קרויה עליו [18] ונדר הימנו [19] אסור אף ביוצא הימנו וחכמים מתירין [20]: ט הנודר מן היין, מותר ביין תפוחים. מן השמן [200] מותר בשמן שומשמין [21], מן הדבש [22] מותר בדבש תמרי'. מן החומץ [24] מותר בחומץ סתווניות. מן הכרשין [25] מותר בקפלוטות [26], מן הירק, מותר בירקות השדה [27] [27] מפני שהוא שם לווי [28] : י הנודר מן הכרוב [29] אסו' באיספרגוס [30] מן האיספרגוס מותר בכרוב, מן הגריסין [31] אסור במקפה [32] ורבי יוסי מתיר, מן המקפה מותר בגריסין, מן המקפה אסור בשום [33] ורבי יוסי מתיר. מן השום מותר במקפה, מן העדשים אסור באשישים [34], ורבי

שם; וסיפא בנודר מענבים וזתים דמותר ביין ושמן, קמ"ל אף דגרע מקום וקלב, דמשקין מפקד פקידי, ואין בהענבים והזתים דבר הראוי לאכיל רק היין והשמן, להכי סד"א דכשאסר הגרגרין הו"ל כאילו אסר בפירות המשקין עליו, קמ"ל: 16) *מדקאמר זה או אלו: 17) ענבים שאינן נגמרים עד הסתיו, ואין עושין מהן יין רק חומץ: 18) כדבש תמרים, חומץ סתווניות: 19) מהמין עצמו: 20) *אף מסתווניות עצמן, דמדאינן ראוין לאכילה, מסתמא כוונתו לחומץ, וקיי"ל כת"ק [שם]: 200) סתמו שמן זית: 21) [לייכזאממען]: 22) סתמו דבש דבורים בלשון בנ"א; משא"כ בתורה סתמו דבש תמרים: 24) סתמו מיין: 25) [קרעססע]: 26) מין כרישין שאינן נכללים בשם כרישין סתם: 27) *שגדלין בלי זריעה: 28) ואינן נכללי' בשם ירקו' סתם: 29) [קרויט]: 30) שנכלל בשם כרוב: 31) [ערבסען] או [באהנען] טחונין: 32) מרק קפוי שלהן: 33) [קנאבל] רגילין לתתו במקפה: 34) פסולת עדשים: 35) *כל אכילה קי נקרא כוסס:

אסור בחלופיהן ובגדוליהן [20], שאיני אוכל ושאיני טועם, מותר בחלופיהן ובגדוליהן [21], בדבר שזרעו כלה [22] אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין [23]:

ז האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי, קונם הן על פי, קונם הן לפי, אסור בחלופיהן ובגדוליהן [24] שאיני אוכל שאיני טועם, מותר בחלופיהן ובגדוליהן [20], בדבר שזרעו כלה [22] אבל בדבר שאין זרעו כלה, אפילו גידולי גידולין

אבל לפי, דודאי משמע אכיל', סד״א דשרי בחילופין וגדולין, [דאף דכל הנודר ומאכל חבירו אסור מכליו שעושין בהן אוכל נפש [כמגילה ד״חא], וחלופיהן וגדולין לא גריעו מכלים שעושין בהן אוכל נפש, עכ״פ סד״א התם בשעה שנעשה בהן האוכל נפש, אכתי כלי האיסו׳ קיים, משא״כ הכא בשעה שגדל כבר כלה הזרע] קמ״ל דעכ״פ כיון שפרט הדברים הנאסרים עליו, הוה ליה כהקדש [בר״ן], והו״ל כאילו אסיר גם גדולין וחילופיהן בפירוש:

[20] *אף דשניהן לא היו בעולם בשעה שנדר. ודוקא בהחליפן הנודר קנסוהו; אבל בהחליפין אחר מותר, דאין שום איסור הנאה תופס דמיו, רק ע״ז, שביעית, ע״ז, הקדש [ישעה ס׳] ואי״ל הרי כל זו״ג רק לכתחילה אסור, והכא בגידולין איכא כמי קרקע דהיתר; ואת״ל דגידולין לא גריע משבח עצים נפת, דהו״ל כיש בו ממש בהאיסור, ולא ומחשב זו״ג [כי״ד קמ״ב ס״ד], וה״נ כיון דבכל זו״ג אין שם צורת האיסור, משא״כ בגדולין הרי צורת האיסור ניכר בגידולין, ווהו כעין מ״ש תוס׳ כאן דדמי גדולין לבילת טריפ׳ דספני מארעא, דלא מחשב זו״ג; עכ״פ ק״ל גם לרב״תוס׳ מי״ד [רנ״ד ס״יב] דבנטיע פירות ערלה, הגדולין מותרין דהו״ל זו״ג? כ״ל לפמ״ש לעיל בשם הר״ן דהכא בנדר הו״ל כהקדש, והרי בהקדש זו״ג אסור [כפסחים כו״ב]. או י״ל מדהו״ל כדר דשיל״מ דמוכה לאתשולי עליה, להכי החמירו בו גם בזו״ג; משא״כ גדולי תרומה מותרי׳ [כתרומו׳ פ״ד מ״ז], איצ״ג דמצי לאתשולי עלה לאו מצוה לאתשולי עלה; ואיצ״ג דגידולי טבל מותרים [כתרומות פ״ט מ״ד], והרי טבל כמי הו״ל דשי״לו [כנדרים דנ״א וספ״ג דחלה]? התם מדרוב הטבל שנזרע היתר הי׳ לא החמירו בו בזו״ג. ולפע״דנ דבל״ז ק׳ מה מקשה הש״ס בכלהי פרקן, [ד״ס ע״א] מ״ש בתרומה דאמריכן גדולי גדולין מותרין, ובטבל גדולי גדולין אסורין: ומאי קושיא דלמא טבל שאני דהו״ל דשיל״מ; איצ״כ דדוק׳ טבל שנתערב בחולין הו״ל דשיל״מ, מדאפשר לסלק האיסור שמחמתו נאסר, כשיעשר עליה ממקום אחר; אבל בנתערב בגידולין, שנתערב טבל בטבל, רק דמשום טבל השני הי׳ מותר אכילת ארעי ומדלא ראה עדיין פני הבית, רק מדנתערב בו טבל הראשון שראה כבר פני הבית, נאסר החל מלאכל ארעי, והרי זה האיסור לא יסולק לעולם; מה אמרת, הרי בידו לסלקהאיסור בשיעשר הכל, הרי לא משום מעשר טבל השני הי׳ נאסר מלאכל ארעי, ולא נחשב רק בהי׳ אפשר למצוא היתר לאכל ממנו עראי ביעוד שלא יעשר. ודו״ק:

[21] דלא אסר על עצמו רק הן עצמן:

[22] *ר״ל רישא וסיפא מיירי בדבר שזרעו

בגיזי צמר [10] פשתן עולה עלי, מותר להתכסות באניצי פשתן [11] רבי יהודה אומר הכל לפי הנודר, טען [110] והזיע, והיה ריחו קשה, אמר קונם צמר ופשתים עולים עלי, מותר להתכסות [12] ואסור להפשיל לאחוריו: ד הנודר מן הבית [13] מותר בעלייה [14] דברי רבי מאיר וחכמים אומרים עלייה בכלל הבית [140], הנודר מן העלייה מותר בבית: ה הנודר מן המטה, מותר בדרגש [15] דברי ר"מ וחכמים אומרים דרגש בכלל מטה, הנודר מדרגש, מותר במטה, הנודר מן העיר, מותר ליכנס לתחומה של עיר [17], ואסור ליכנס לעיבורה [18] אבל הנודר מן הבית אסור מן האגף [19] ולפנים: ו קונם פירות האלו עלי [190], קונם הן על פי [191], קונם הן לפי [192],

---

מוטר, וכולן אינן ראויי' לבגד: 10) שלא התכוון רק למלבושי':
11) [פלאכס שטאנגיל], והן גבעולין של פשתן דדייקי ולא נפיץ; ומותרים דלא התכוון רק לבגדים: 110) *משא צמר או פשתן:
12) *הכא אין פירושו כלעיל שפירושו להתכסות, והכא ר"ל לעשות לו מהן מלבוש וכסות מיהו בנודר סתם לא פליג ר"י [וי"א]: 13) מלכנס בו: 14) לכנוס בה: 140) *אבל לנודר שבבית מותר לכ"ע [י"ד רי"ז כ"א] שאינו בכלל בית [כמ"ו רי"ד]: 15) *מטה קטנה לקשט הבית;
17) *בבתים שבאלפים אמה לכל רוח סביב: 18) בבתים שבתוך ע' אמו' וד' טפחים סביב לכל רוח: 19) *מקום נקישת הדלת במפתן; אבל מנקישה ולחוץ אפילו על המפתן מותר, אף דדומה לעיבור הבית, כעיבור העיר הנ"ל: 190) *בהנאה, ואפילו לא אמר "אלו או" הן נמי אסור בקילופיהן, אלא רבותא קמ"ל דאפילו אמר אלו או הן, אפילו הכי אסור בגידולין; דבלא אמר אלו או הן פשיטא דאסור בגידולין דהרי נאסר בכל הפירות. ולר"ן איירי דוקא באמר אלו או
הן שייקד הפירות: 191) באכילה: 192) *נ"ל דכולהו לא זו אף זו 192
קתני; לא מבעי קונם פירות עלי, הא אסור הנאה, שבאה ע"י הפירות עליו: אלא אפילו אמר על פי נמי אסור; ותו סד"א דוקא באמר על פי, דנמי לא משמע אכילה, רק משמע לדברי, כמו על פי אבא [פי"א מי"ב]

ושבת שעברה [5] (נ"א לשעבר). חדש זה [6] אסור בכל החדש, ור"ה להבא [7] שנה זו [8] אסור בכל השנה, ור"ה לעתיד לבא, שבוע זה [9], אסור בכל השבוע, ושביעית שעברה (נ"א לשעבר), ואם אמר יום אחד, שבת אחת, חדש אחד, שנה אחת, שבוע אחד, אסור מיום ליום [10]: **ב** עד הפסח, אסור עד שיגיע [11] עד שיהא, אסור עד שיצא, עד לפני הפסח [11o] רבי מאיר אומר אסור עד שיגיע [o11], רבי [o]יוסי אומר אסור עד שיצא: **ג** עד הקציר [12] עד הבציר [13], עד המסיק [14] אינו אסור אלא עד שיגיע, אמר עד שיהא, אסור עד שיצא, וכל שאין זמנו קבוע [15] בין אמר עד שיהא בין אמר עד שיגיע, אינו אסור אלא עד שיגיע: **ד** עד הקיץ [16], עד שיהא הקיץ [17] עד שיתחילו

משום גזיר'; מיהו סגי בלי פתח [ר"נ]: [3]*בעמד תוך השבוע, או ביום הז' דהיינו בשבת עצמו, ואמר קונם וכו' שבת זו, או שבוע זו; או שעמד קודם להשבוע שאוסר, ואמר קונם וכו' שבת או שבוע הבא': [4]השבוע, דהיינו עד שתתחשך במוצאי שבת: [5]*ר"ל ויום שבת הבא, בכלל שבוע שעבר', ואסו' בו. מיהו מותר אח"כ בלי שאלת חכם. ובאמר שבוע א' או שבוע סתם, אסו' ז' ימים מעת לעת משעה שנדר: [6]*ומיירי בעמד תוך החודש או קודם לו: [7]*הו"ל כלהבא ומותר, ואפי' בר"ח ב' ימים; ואף דר"ח א' הוא לתשלום חודש שעבר, בנדרי' הלך אחר לשון בנ"א, ומותר גם בא'. וכ"ש לקומר', בנדר ביום א' דר"ח, או בנדר לעשות דבר קודם ר"ח, ר"ח א' בכלל ר"ח הוא [שם]: [8]*בעמד תוך או קודם השנה: [9]*בעמד תוך או קודם שנות השמיט': [10]*ומעת לעת משעה שנדר: [11]*דבלשון בנ"א עד ולא עד בכלל [בח"מ ו"ג כ"ז, וי"ד ר"כ י"ג]; מיהו צריך שאלה לחכם משום גזיר' שיאמר עד שיהא [שם]: [o11]בש"ס הכא [ובקדושין דס"ד] גרסי' „פני, וכ"כ בי"ד [ר"כ]: [11o]*דמספקינן שמא נתכוון לפנים שלפניו או לפנים שלאחריו, אמרי' דלא מקית איכא כפשי' לספיקא, וכוונתו לדבר שהוא וודאי, דהיינו בפנים שלפניו, והוא משיגיע [ועי' לעיל פ"ב מ"ד ובש"ס שם וכאן]: [12]של תבוא': [13]לענבי': [14]לזתים: [15]כקציר וכדומ': [16]כך קורין

אסורים [23]: **ח** שאת עושה איני אוכל עד הפסח [240] שאת עושה איני מתכסה עד הפסח [240] עשתה לפני הפסח, מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח [25], שאת עושה עד הפסח איני אוכל ושאת עושה עד הפסח איני מתכסה עשתה לפני הפסח אסור לאכול ולהתכסות אחר הפסח [26]: **ט** שאת נהנית לי [27] עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג, הלכה לפני הפסח אסור' בהנאתו עד הפסח [28] אחר הפסח בלא יחל דברו [29] שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח, והלכה לפני הפסח, אסורה בהנאתו עד החג, ומותרת לילך אחר הפסח [30]:

פרק ח

קונם יין שאיני טועם היום [1] אינו אסור אלא עד שתחשך [2] שבת זו [3] אסו' בכל השבת [4],

---

כלה, נבללים וכדומ', להכי מותרי' גדולי הגדולין: [23]) ברישא וסיפא, דמלאין זרען כלה הרי האיסו' הראשון מעורב בהן [ולא הו"ל זוז"ג, כמ"של]: [24]) בנטעה אילן: [240]) הכי משמע, מה שאת עושה קודם הפסח איני אוכל עד הפסח: [25]) ולא אמרינן דמה שאמר עד הפסח, אלפניו פניו קאי, ר"ל על שאת עשה, דאין כן לשון בנ"א: [26]) *ולא אמרינן דעד הפסח אלאחריו קאי, ר"ל על איני אוכל: [27]) *ר"ל משלי: [28]) *ובנהנית, לוקה היא מדאורייי' [ולנ"מ לרמב"ם, גם הוא לוקה, ולל"מ לרמב"ם רק הוא לוקה]: [29]) *ולוקה היא מדרבנן אם נהנית קודם הפסח אבל מדאורייי' לא, מדלא הלכה באיסור. מיהו לכתחיל' בכל תנאי שבזמן, כזה או כקונם דבר זה היום אם אעשה דבר פלוני למחר, אסור בדבר זה היום שמא יעשה דבר פלוני למחר, דבתנאי לא מזדהר איניש [ספר"כ]: [30]) *ולא אמרינן שתאסר לילך אי כדי שתזכיר א"ע אם הלכה קודם פסח [ר"ן]; וכאן לא אמרינן שאסורה לילך לפני פסח, שמא תהנה אחר הפסח, דבנדר מזהר זהיר [שם].

פ"ח [1])*ה"ה אמר יום זה: [2])*ואז צריך שאלה לחכם, גזיר' שמא יאסר ע"ע יום א', דאז אסו' לשתות בלי שאלה, מעת לעת שבנדר. וי"א דה"ה בשבת, וקודש, ושמיט', באמר „זה צריך שאלה

בני אדם לאכול בשר [27] רבי יוסי בנו אומר קונם שום שאיני טועם עד שתהא שבת, אינו אסור אלא עד לילי שבת, שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול שום [28]: ז האומר לחבירו, קונם שאיני נהנה לך אם אין אתה בא ונוטל לבניך כור אחד של חטין, ושתי חביות של יין, הרי זה יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם, ויאמר לו, כלום אמרת אלא מפני כבודי, זהו כבודי [29], וכן האומר לחבירו, קונם שאתה נהנה לי אם אין אתה בא ונותן לבני כור אחד של חיטין ושתי חביות של יין, רבי מאיר אומר אסור עד שיתן, וחכמים אומרים אף זה [30] יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם, ויאמר לו הרי אני כאלו התקבלתי, היו מסרבין בו לישא בת אחותו [31], ואמ' קונם שהיא נהנית לי לעולם, וכן המגרש את אשתו ואמר קונם אשתי נהנית לי לעולם, הרי אלו

גם ליל' שלפני עיו"כ נקרא ליל צום דצריך בהיו"כ להוסיף מחול על הקודש, להכי נקרא גם הוא צום, גם משום דכל האוכל בט' הו"ל כאלו [ביומ' פא"ב] והכי קיי"ל דגם ליל של עיו"כ מצוה להרבות [במג"א תר"ד]. ואפ"ה קיי"ל דבנדר אסו' בו בבשר [במג"א שם וי"ד ר"כ]: 27)*דמצוה ממובחר להרבות בבשר בעיו"כ [בחולין פ"ה מ"ד]: 28

28)*שמרבה זרע, ואז שעת בעילה [כפ"ג 40]. וכולהו ג' לא זו אף זו נקט, חיוב, מצוה, רשות, דד' כוסות חיוב; אכילת בשר בעיו"כ מצוה; שום בליל שבת מנהג שהנהיגו עזר' [בב"ק דפב"א] והיינו רשות; מלבד שאינו שוה בכל, כך נ"ל: 29)*ואפי' לא אמר הנודר שהתכוון לכבדו. מיהו באמר שהתכוון כבוד והנאת עצמו, אסו'. וי"א דבנדר בביטול מעשה, כגון שאמר אם תלך למקום פלוני יאסרו פירותי עליך, והלך, והי' מניעת ההליכ' להנאת הנאסר, אינו יכול 30 למחול; וי"א דל"ש [רל"ב]: 30)*נ"ל דר"ל, לא מבעיי' לעיל דמקבל אסר הריני כאילו התקבלתי; אלא אפי' הכא דהנודר קאמ' הכי, והרי איהו וודאי אקבלה ממש קאמ', אפ"ה מצי אמר כן, והכי 31 קיי"ל [שם]: 31)נ"ל דקמ"ל דלא ניחא מדמצוה לנשאה [ביבמות

העם להכנים בכלכלות [18]. עד שיעבור הקיץ, עד שיקפלו המקצועות [19]. עד הקציר, עד שיתחילו העם לקצור, קציר החטין אבל לא קציר שעורים [200], הכל לפי מקום נדרו [20], אם היה בהר בהר, ואם היה בבקעה בבקעה [21]:
ה עד הגשמים [22] עד שיהיו הגשמים, עד שתרד רביעה שנייה [23], רבן שמעון בן גמליאל אומר עד שיגיע זמנה של רביעה [24], עד שיפסקו גשמים, עד שיצא ניסן כולו, דר"מ, רבי יהודה אומר עד שיעבור הפסח, קונם יין שאיני טועם השנה, נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה, עד ראש אדר עד ראש אדר הא', עד סוף אדר עד סוף אדר הא' [25] רבי יהודה אומר קונם יין שאיני טועם עד שיהא הפסח, אינו אסור אלא עד לילי הפסח [250], שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין: ו אמר קונם בשר שאיני טועם עד שיהא הצום [26], אינו אסור אלא עד לילי הצום [260], שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך

לשרב; אבל יותר נקרא כן זמן בישול התאני: 17)ר"ל או שאמר עד שיהא וכו': 18)ר"ל בסלים, שכבר נתבשלו הרבה סלים מלאים: 19)ר"ל שיקפלו ויכריכו הסכיני' להכניסן בתיקן להטמינן לשנה הבאה: 200)*נ"ל משום דשעורי' אינן מאכל אדם [כפסחי' דנ"ג], חוץ 200
מבאדום [כתובות סד"ב]: 20)*ר"ל אם רוב קציר מקום הנודר הוא שעורי', הולכי' אחריו, דנודרי' הולכי' אחר הרוב, אם אומר שלכך נתכוון. ודוקא באין רוב אחר כנגדו [עי' שם ס"ד וסי' ר"ח סק"ד]; 21)כל מקום לפי קצירו; 22)או: 23)*דהיינו בא"י מי"ז חשון ואילך, ובח"ל ע' ימים אחר תקופת תשרי [כך נ"ל כוונת רמ"א [ר"כ י"א], רק שלא חש לפרש משום דרמ"א בח"ל קאי ומתורץ קו' הש"ך]: 24)*אפי' לא ירדו: 25)*וי"ג עד סוף אדר שני, דב' אדרין כחד חשיבי; והכי קיי"ל [שם ח']: 250)*ס"ל, דאע"ג דבכל עד שיהא אסו' עד שיצא כלעיל [מ"ב], מכל מקום נאסר לעצמו יין, אף שאמר עד שיהא 260
מותר בליל פסח, דאזלינן בתר אומדנ': 26) יו"כ: 260)*לר"ן ר"ל סעוד' שאוכל בעיו"כ קודם הלילה לסעודת הליל'. ולולא מסתפינ'

שהוא נעשה סופר או שיהיה משיא את בנו בקרוב, לא הייתי נודר, קונם לבית זה שאיני נכנס ונעשה בית הכנסת אמר אלו הייתי יודע שהוא נעשה בית הכנסת לא הייתי נודר, רבי אליעזר מתיר °וחכמים אוסרין[10°] : ג ר"מ אומר יש דברים שהן כנולד[11] ואינן כנולד[12] וחכמים מודים לו (נ"א ואין חכמים מודים לו), כיצד אמר קונם שאיני נושא את פלונית שאביה רע, אמרו לו מת או שעשה תשובה, קונם לבית זה שאיני נכנס שהכלב רע בתוכו, או שהנחש בתוכו, אמרו לו מת הכלב או שנהרג הנחש הרי הן כנולד ואינן כנולד[13] והחכמים מודים לו (נ"א ואין חכמים מודים לו) : ד ועוד אמר רבי מאיר פותחים לו מן הכתוב שבתורה, ואומרים לו אלו היית יודע שאתה עובר על לא תקום ועל לא תטור, ועל לא תשנא את אחיך בלבבך, ואהבת לרעך כמוך, וחי אחיך עמך, שמא יעני ואין אתה יכול לפרנסו[13°], אמר אילו הייתי יודע שהוא

10
זמן קרוב משנדר, והוא צריך לילך לקופתו: 10)*מדנקט גוונא טובא, הדר תנא דבכולהו ר"א מתיר וחכמי' אוסרי'. ונ"ל דנקט סופר וביה"כ, דלר"א אפי' ביה"כ דוודאי נשתנה לפנים קדשות, לא הוה נולד, ולחכמי' אפי' סופר הוה נולד. וקיי"ל כחכמי' וה"ה מיתה הו"ל לא שכיח, אפי' הי' חולה מסוכן כשנדר; ואע"ג דאמרי' [גיטין ד"ל ע"ב], דהנרך מת, אשר, אתעשר אל תאשר? היינו דמיתה נגד עשירו' שכיח טפי, אבל עניות ג"כ מצוי [שם]; אבל שמא ימות תנאי היא [גיטין דכח"ב]: 11)שנראין כנולד: 12)*מדפירש טעמו בנדרו, 13
הו"ל כאומר כל זמן שחששתו קיים: 13)*ואע"ג שרק אח"כ נתבטל חששתו. וקמ"ל ג' גווני, אב, כלב, ונחש, כולהו לא זו אף זו, דלא מבעיי אב, מדהוא אדם, מצוי שייטיב א"ע, ולהכי לא מחשב נולד; ולא מבעיי' כלב, אף שאינו מצוי שייטיב א"ע, עכ"פ מצוי שירחיקהו מביתו מדהוא רע, אלא אפי' נחש שא"א שירחיקהו מדשב לחורו, אפ"ה מדמסוכן יותר, מצוי שיהרגוהו, ולפיכך אינן כנולד, והכי קיי"ל [רל"ב י"ט]: 13°)*ויתבושש לבקש מאחרי' או מגבאי, אלא סומך על

מותרות ליהנות לו, שלא נתכוון זה אלא לשם אישות, היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו אמר קונם לביתך שאיני נכנס, טיפת צונן שאיני טועם לך, מותר ליכנס לביתו ולשתות ממנו צונן, שלא נתכוון זה אלא לשם אכילה ושתיה [32]:

פרק ט רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו [1] °וחכמים אוסרים [2] א״ר צדוק עד שפותחי׳ לו בכבוד אביו ואמו יפתחו לו בכבוד המקום [3] א״כ אין נדרים [4]. ומודים חכמי׳ לר״א בדבר שבינו לבין אביו ואמו [5] שפותחין לו בכבוד אביו ואמו [50]: **ב** ועוד אמר ר׳ אליעזר פותחין בנולד [6], וחכמי׳ אוסרין [7], כיצד אמר קונם שאיני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר [8] או שהיה משיא את בנו בקרוב [9], ואמר אלו הייתי יודע

דשב״נ] ואפ״ה נדר, ודאי שני לה טפי ואפי׳ הכא את׳ אסר ע״ע, קמ״ל: 32)*ורק בסעודה זאת [רי״ח ד׳]:

פ״ט 1)לומר אילו ידעת שיבזו אבותיך שגידלו בן קל בנדרי׳ כלום נדרת: 2)*דיתבושש מלומר שאעפ״כ הי׳ נודר; ומדיתבושש ישקר, והכי קיי״ל [רכ״ח י״א]: 3)לומר לו, אילו ידעת שהנודר רע בעיני המקום, כלום נדרת? 4)*ר״ל א״כ גם „נדר גמור שלא התחרט בו, ג״כ יהי׳" אין: 5)בהדירן מנכסיו, אומרי׳ לו אילו ידעת שחובך לפרנסן כלום נדרת? 50)דמדהי׳ חצוף בתחילה להדירן, גם עתה לא יתבושש לשקר שמתחרט: 6)*ר״ל בדבר שאינו מצוי שיתהווה; דהתרת הנדר הוא בב׳ אופני׳, או שיתחרט מעיקרא, לומר אילו ידעת שתתחרט, לא היית נודר; ואם יודע בעצמו שאעפ״כ הי׳ נודר, לא מהני לו התרה וצריך לבקש לו פתח, לומר אילו ידעת שיתהווה כך לא היית נודר [שם ז׳]. וקאמ׳ ר״א דהדבר המתהווה א״צ שיהי׳ מצוי, ואפ״ה פותחין בו: 7)*דעיקר התרת חרט׳, הוא שע״י חרט׳ נעקר הנדר מעיקרא; ובדבר שאינו מצוי, לא חשב הנודר שיתהווה, ולא הי׳ מכוין מלידר בשביל חשש שיתהווה; והכי קיי״ל. מיהו בשתחרט מעיקרא, מהני גם בנולד [שם]: 8)ת״ח מורה הוראה: 9)תוך

אסור. שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן, צריכין פתח לכל אחד ואחד[200]: ח קונם יין שאיני טועם שהיין רע למעים, אמרו לו והלא המיושן יפה למעים[21], הותר במיושן, ולא במיושן בלבד הותר אלא בכל היין[22], קונם בצל שאיני טועם שהבצל רע ללב, אמרו לו הלא הכופרי[23] יפה ללב, הותר בכופרי, ולא בכופרי בלבד הותר אלא בכל הבצלים, מעשה היה והתירו ר"מ בכל הבצלים[24]: ט פותחין לאדם בכבוד עצמו[25], ובכבוד בניו[250] אומרים לו אילו היית יודע שלמחר יהיו אומרים עליך, כך היא ווסתו של פלו' מגרש את נשיו, ועל בנותיך יהיו אומרי' בנות גרושה הן, מה ראתה[260] אמן של אלו להתגרש[26], ואמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר, הרי זה מותר[27]: י קונם שאיני נושא את פלונית כעורה, והרי היא נאה, שחורה, והרי היא לבנה, קצרה והרי היא

לך לך, או לך ולך: 200)*אף שכללן במה שאמר שאיני נהנה:
21)*והוא השיב אילו ידעתי כן לא נדרתי, או הייתי נודר רק מקצת:
24 22)*וא"ל התרה; אבל באמר, הייתי אומר כל יין יאסר עלי חוץ מישן, אז אסו' בקצת [רל"ג ט']: 23)בצל קטן: 24)*ונ"ל דנקט הנך ב' משניות מ"ז ומ"ק, דקמ"ל לא מבעיי' במ"ז דהותר ע"פ חכם, דמעקר עקר לכולהו הנדר [נדרים דכ"ח], להכי וודאי אמרי' כנעקר כולהו; אלא אפי' במ"ק בנדר מיין ובצל, דהוה תולה נדרו בדבר בטעות, וא"ל התרה כלל, אפ"ה הותר כולהו. וגם במ"ק גופא לא זו אף זו קתני, דלא מבעיי' ביין, אמרי' אילו ידע דישן יפה, לא הי' אוסר עצמו כלל ביין, דהרי כל יין יתישן; אלא אפי' בבצל, לא אמרי' אפי' הי' יודע דכופרי יפה אעפ"כ הי' אוסר עצמו בשאר בצלי', 25
ולתסרו, קמ"ל דאפ"ה הותר כולו: 25)*נ"ל דקמ"ל אע"ג דוודאי לצעור' נפשי' התכוון, סד"א דגם לכבודו לא חשש, קמ"ל דכבודו עדיפא לי מלצערא דגופו [בסנהדרין מה"א]: 250)ולא חיישי' שישקר: 260)*כמו נראתה; דדק התנא לשנות מנפעל לפועל, כמו קלוי ארוס; ה"נ ר"ל מה נראה באימך: 26)ומסתמ' מלא בה ערות דבר:

כן לא הייתי נודר, הרי זה מותר [14]: **ה** פותחין לאדם בכתובת אשתו, ומעשה באחד שנדר מאשתו הנאה, והיתה כתובתה ארבע מאות דינרים, ובאת לפני ר"ע והייבו ליתן לה כתובתה, אמר לו רבי שמונה מאות דינרין הניח אבא, ונטל אחי ארבע מאות ואני ד' מאות [15], לא דיה שתטול היא מאתים ואני מאתים, אמר לו ר' עקיבא אפי' אתה מוכר שער ראשך [16] אתה נותן לה כתובתה. אמר לו אלו הייתי יודע שהוא כן, לא הייתי נודר, והתירו רבי עקיבא: **ו** פותחין בימים טובים ובשבתות [17], בראשונה היו אומרים אותן הימים [18] מותרים ושאר כל הימים אסורים עד שבא רבי עקיבא ולימד שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו [180]: **ז** כיצד [19] אמר קונם שאיני נהנה לכולכם [20], הותר אח' מהן הותרו כולן, שאיני נהנה לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן, הותר האחרון, האחרון מותר, וכולן אסורין, הותר האמצעי, הימנו ולמטה מותר הימנו ולמעלה

קרוביו: [14])*ולא הוה כפותחין בכבוד המקום? מדרך מנוה א' היא לא ישקר. אבל לומר לו בכה"ג בנדר גופא אילו ידעת שהנודר
קוטא לא היית נודר, אסור [שם י']: [15])*מקרקעי היו, דאלו 16
מטלטלי לא משתעבדי לכתוב' אפי' כשתגב' מבעל עלמו: [16])*ר"ל
אפי' אחר שתפרע לה הקרקעות לא יהיה כשאר לך רק שער ראשך
למכרן לפרנסתך; דגם שער, אף דאפי' עומד לגזוז כקרקעי דמי
[כסנהדרין דטו"ב]? עכ"פ מדאיכה ראוי לגבות מהן רק אחר שיגוזו, 17
ואז יהיו מטלטלי' איכה משתלמת מהן: [17])*בנדר להתענו' ימים
קלוני', ושכח שיש בהן שבתות ויו"ט. פותחין לו אלו ידעת וכו';
ולר"ן זהו נדר טעו' וא"כ התרה כלל? לפיכך פי' הוא ז"ל שלא ידע
שאסור להתענות בשבת ויו"ט, ופותחין לו אילו ידעת שאסו' וכו':
[18])השבת ויו"ט: [180])*וי"א דוקא בהותר בפתח ולא בהותר בחרט',
וי"א דל"ש [רכ"ט]: [19])*כקט כילד? דקמ"ל לא מבעיי' בהותר יום 19
א', שהזמן כולו מקובר, לפיכך הותרו כולן; אלא אפי' הותר גוף א'
שהוא כנדר מגופות אחרות, אפ"ה הותרו כולן: [20])*וקיי"ל דה"ה

נדריה [3] הפר האב ולא הפר הבעל [4] הפר הבעל ולא הפר האב [4] אינו מופר [5] ואין צריך לומר שקיים אחד מהן [6]: ב מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל [7], מת הבעל נתרוקנה רשות לאב [8] בזה יפה כח האב מכח הבעל. בדבר אחר יפה כח הבעל מכח האב שהבעל מפר בבגר [9] והאב אינו מפר בבגר: ג נדרה והיא ארוסה [10], נתגרשה בו ביום, נתארסה בו ביום, אפילו למאה, אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. זה הכלל [11] כל שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת [12] אביה ובעל' האחרון מפירין נדריה [13]: ד דרך תלמידי חכמים [130] עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו [14], אומר לה כל נדרים שנדרת בתוך ביתי, הרי הן מופרין, וכן הבעל

שנתארסו, אב ובעל מפירין להן; ושהובגרו או נישאו, תו אין לאב רשות בהן
[ועי' לקמן פי"א 46]: 2) *שנתקדשה ולא נכנסה לחופה עדיין: 3) *ודוקא 3
בשמעו ביום א' [וצ"ל ראי' מדכ' ושמע אישה ביום שמעו, דביום שמעו מיותר?
ע"כ ביום שמעו דאב דלעיל ונכה קאמ'] [וי"א]. מיהו אפי' נדרים 4
שמקודם שנתארס', מפירין עתה בשותפות [שם ה']: 4) *אלא שתק
ביום שמעו [ודלא כר"ב שב' ומגל"ע]: 5) *קמ"ל דלא נטעה ברישא 5
לומר דרק לכתחיל' אביה ובעל מפירין; להכי קאמ' אינו מופר,
אפי' בדיעב'. או נ"ל דקולא קמ"ל, דמדלא קאמ' אסו', או נדר'
נדר עדיין, ש"מ דרק אינו מופר לגמרי, אבל הוקלש איסורו ואין
לוקין עליו עוד [כשם ס"ה]. מיהו באין לה אב, או שהובגר', אין
הארוס מפר: 6) *שהתרצה בנדרה, ואפי' בלב מהני [ומשא"כ הפרה
בלב לא מהני, רק באומר עלי ואבלי וכדומ'] [שם סו"א]. וקמ"ל הכא,
דאפי' נשאל א' מהן על ההקם, אף דקיי"ל נשאלין על ההקם ביום
שמעו, עכ"פ הכא מודי' שעות שלא הי' יכול א' מהן להפר, שוב
אינן יכולין להפר: 7) שיפר לבדו: 8) שמפר לבדו עד שתבגר:
9) *כשנכנסה לחופה; אבל ברק נתקדשה, אינו מפר בבגר [שם פ"ט]:
10) ושמע אביה: 11) *לאתויי אפי' כשנמסר' נבר לשלוחי הבעל ולא
נכנס' לחופה עדיין, מקרי לא יצאת, דברשות אב היא עדיין:
12) ע"י נשואין או בגרות: 13) *שארוס מפר בקודמין [שם ה']:
130) *שיודעין הדין שיכולין להפר אפי' לא שמעו: 14) *קודם כניסת'

ארוכה, מותר בה, לא מפני שהיא כעורה ונעשה נאה שחורה ונעשה לבנה, קצרה ונעשית ארוכה [28] אלא שהנדר טעות [29], ומעשה באחד שנדר מבת אחותו הנאה, והכניסה לבית רבי ישמעאל וייפוה, אמר לו רבי ישמעאל, בני, לזו נדרת, אמר לו לאו, והתירו רבי ישמעאל [30] באותה שעה בכה רבי ישמעאל ואמר, בנות ישראל נאות הן [31] אלא שהעניות מנוולתן, וכשמת רבי ישמעאל, היו בנות ישראל נושאות קינה ואומרות, בנות ישראל אל רבי ישמעאל בכינה, וכן הוא אומר בשאול, בנות ישראל אל שאול בכינה [310] :

פרק י נערה [1] המאורסה [2] אביה ובעלה מפירין

---

28 27) וצריך התרה : 28)*דאז הו"ל נולד, שאין מתירין בו אף שתלה נדרו בדבר, דאף דמה שאמר שהיא כעור', מקשב תולה נדרו בדבר, כיון דפרט ענין זה בנדרו [בי"ד רל"ב ס"ט]? אעפ"כ עתה נתחדש ענין זה שנעשית נאה, והו"ל נולד [ועי' נר"ן בש"ס דס"ה רע"ב שלא פי' כן, וכ"כ הכא פי' באופן אחר; והנלע"ד כתבתי] : 29)*וה"ה בנדר טעות לצדקה אם פלוני בבית, ושכח שהי' שם, פטור [רל"ב ו'] : 30) דס"ל לר' ישמעאל אפי' נעשית יפה א"צ התרה; ולא קיי"ל כן. מיהו לא דמי לאביה רע לעיל [מ"ג]? דהתם פירש „שאביה רע, וכ"כ הכא, אילו אמר שהיא כעור', הוה משמע כל זמן שכעור'; משא"כ הכא קאמ' פלוני' כעור'. עוד י"ל דהתם תלוי שימות או שיעשה תשוב' טפי מדתלוי הכא דכעור' תתיפה : 31)*ואין כאן נולד: 310)*סיפא דקרא המלבישכם שני עם עדני'. ומייתי הך קרא לראי' דבנות ישראל דרכן להצטער אודו' תכשיטין :

1 פ"י 1)*היינו בת י"ב ויום א' אע"פי שלא הביא' ב' שערות [י"ד רל"ד, ורמ"ל פי"א מנדרי' הביא זה בל"ע]. מיהו בכולהו מכילתן נער' לאו דוקא, רק גם קטנה בת י"א ויום א' בידעה לשם מי נדרה דינה כנער'; רק נקט נער', דבנער' אפי' אינה יודעת לשם מי נדר', נדרה נדר. מיהו בקטנה או נער', אביה מפר כל נדריהן; וי"א דוקא נדרי ענוי נפש; וי"א דרק קודם אירוס מפר אב כל נדרים, ואח"כ רק נדרי ענוי [רל"ד סנ"ח]. אבל קטנה או נער'

ז האומר לאשתו [280] כל הנדרים שתדורי מכאן עד שאבא ממקום פלוני [29] הרי הן קיימין, לא אמר כלום [30] הרי הן מופרין, רא"א מופר [31], וחכ"א אינו מופר, אר"א אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור: לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור, אמרו לו הרי הוא אומר אישה יקימנו ואישה יפירנו את שבא לכלל הקם [32] בא לכלל הפר, לא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר: ח הפרת נדרי' [33] כל היום [34] יש בדבר להקל ולהחמיר. כיצד, נדרה בלילי שבת, יפר בלילי שבת וביום השבת עד שתחשך, נדרה עם חשכה [35] מפר עד שלא תחשך, שאם חשכה ולא הפר, אינו יכול להפר [36]:

מסתפק שמואל [יבמות דנ"ב] ביבמה לשוק אי תפסי בה קדושין, הרי משנתינו מוכח דלא תפסי בה קדושין מא' בשוק, ומדקאמ' ר"י מה אתה משיב בכנס א', ומדלא מהדר לי' ר"ע אפי' בכנס א' יש לאחרי' בה רשות? ודוחק לומר דשמואל מספקא לי' אי ר"י הי' סבור דלא תפסי בה קדושין, ומהדר לי' ר"ע אין היבמ' נאסר' וכו', ר"ל דתפסי בה קדושין מאחר, או דתרווי' ס"ל דלא תפסו בה קדושין מאחר, ומה דקאמ' ר"ע אין יבמה נאסר' וכו' היינו שאין הבא עליה חייב סקילה: דיבכ"פ אין הלשון משמע דפליגי ר"י ור"ע בהא? גם מדנקט ר"ע אין היבמ' נאסר', ולא נקט כליביל, רשות אחרים עליה, משמע טפי דמלתא אחריתא קאמ', שאין בה חיוב סקילה כשביבל'? ונ"ל די"ל דר"ע לטעמיה דס"ל [כתובו' כט"ב] אין קדושין תופסין בחייבי לאוין, א"כ כ"ש יבמ' דכתיב בה נמי לא תהי', לא עדיפא משאר חייבי לאוין [ביבמות דכ"ב] להכי אצטריך להשיב דיבכ"פ אין בה חיוב סקיל'; אבל שמואל מספקא לי', למאי דקיי"ל [אה"ע י"ח, ויו"ד ס"ז] דקדושין תופסין בחייבי לאוין, אפשר דיבמ' שאני דכ' גבה לא תהי' בה הווי']. וקיי"ל כר"ע: [280]*ה"ה לבתו: [29]ר"ל משאלך מכאן עד שאבוא ממקום פלוני: [30]דקיום בטעות הוא, דלמא תדור נדר דלא ניחא לי': [31]*דמסתמ' לא ניחא לי' בשום נדר: [32]שקלו כנדר: [33]אב או בעל שמפירין ביום שמעו: [34]משנדרה עד שתחשך: [35]בשבת עצמו סמוך לחשיכה במוצאי שבת: [36]והא דנקט נדרה בשבת? קמ"ל דמפירין נדרי' בשבת, אפי' שלא לצורך שבת, דהרי בנדרה בשבת קודם חשיכה, מסתמא תו אינו לצורך שבת, דכבר אכלה ופשטה קשוטיה, ואפ"ה מפר; משא"כ להתיר נדר בשבת, דוקא לצורך שבת שרי. מיהו המפר בשבת, לא יאמר בלשון הפרה, רק יחשב כן בלבו, ויאמר טול אכול או טול ושתה [רל"ד כ"ד]:

עד שלא תכנס לרשותו (14 אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא תכנסי לרשותי, הרי הן מופרין, שמשתכנס לרשותו אינו יכול להפר (15 : ח בוגרת (16 ששהתה י"ב חדש (17 ואלמנה שלשים יום (17 רבי אליעזר אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה, יפר (18 וחכ"א אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו (19 : ו שומרת יבם (20 בין ליבם אחד בין לשני יבמין (21 רבי אליעזר אומר יפר (22 רבי יהושע אומר לאחד ולא לשנים (23 רבי עקיבא אומר לא לאחד ולא לשנים (24 אמר רבי אליעזר מה אם אשה שקנה הוא לעצמו (25 הרי הוא מפר נדריה (26, אשה שהקנו לו מן השמים, אינו דין שיפר נדריה (26 אמר לו רבי עקיבא לא, אם אמרת באשה שקנה הוא לעצמו, שאין לאחרים בה רשות (27 תאמר באשה שהקנו לו מן השמים שיש לאחרים בה רשות (270, אמר לו רבי יהושע, עקיבא דבריך בשני יבמין, מה אתה משיב על יבם אחד, אמר לו אין היבמה גמורה ליבם כשם שהארוסה גמורה לאישה (28 :

לקופה: 15)*דבעל אינו מפר בקודמין: 16)*דאב וארוס אין מפירין כנדריה [בס י']: 17)*משתבעה ארוס שתכין מלבושיה לקופה [בפ"ה דכתובות מ"ג]: 18)*ס"ל מדכיזוכת אז מארוס, רק אדעתו נודרת: 19)*ר"ל לקופה, והכי קיי"ל [בס ב']: 20)*שהיא כער' [עי' יבמות פ"ד מ"ג]: 21)ועשה בה א' מהן מאמר: 22)בשותפו' עם האב: 23)*ס"ל מאמר אינו קניין גמור, אבל זיקתה עושה אותה ככנוס' [וי"א כארוס']; ולהכי ביבם א' מפר, אבל בב' הרי בדאו' אין בריר': 24)דס"ל זיק' ומאמר לא מהני: 25)ע"י שקדשה: 26)בשותפות עם האב: 27)*שאין קדושי אחרי' תופסין בה: 270)*דאע"ג דבקידש א' מהשוק את היבמ', הוה רק ספק קדושין [ביבמות דנ"ב], עכ"פ בקידש אח המת את היבמ' אפי' כבר קדשה אח אחר, הו"ל עכ"פ 28
קדושי וודאי מדרבנן [ביבמו' ד"נ ע"ב]: 28)*דעכ"פ יבמה אפי' קדשה יבם, אין אחר שבועלה חייב מיתה; משא"כ ארוס' [אונס ק"ל מה

ממנו [9] הרי זה יפר, דברי רבי יוסי [10] : ג קונם שאיני נהנה לבריות [11] אינו יכול להפר [12] ויכולה היא ליהנות בלקט ובשכחה ובפאה [13] קונם [14] כהנים ולוים נהנים לי, יטלו על כרחו [15] כהנים אלו ולוים אלו נהנים לי, יטלו אחרים [16] : ד קונם שאיני עושה על פי אבא ועל פי אביך ועל פי אחי ועל פי אחיך [17] אינו יכול להפר [18] שאיני עושה על פיך, אינו צריך להפר [180], רבי עקיבא אומר יפר, שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו [19]

כר"ן דמדינ' זו מיירי בלא נדרה מפירות מדינתו, א"כ אילו הוה נקט במדינ' זו אינו מיפר, הו"א דמשום גונ' אינו מיפר אפי' בנדרה מפירות מדינתו והא ליתא דהא הו"ל דברי' שבינה לבינו, דטריח' לי' מלתא לילך למדינה אחרת, ואפשר דהו"ל כמי ענוי נפש, דלפעמי' ימלא ולא ילך ותתענה; להכי נקט יביא לה, ולא נקט ילך ויביא, לאשמעי' דוקא בלא מחסר רק הבא', שבל"ז הולך לשם; אבל בחנווני נקט לא יפר, דאפי' רחוק קצת יוכל לילך אצל אחר ולא מחשב טרח' [ועי' שם דפנ"א]: [9] שזה מקיפו, וחנווני אחר לא ילוה לו, ושלא יהי' לו מעו' תתענה: [10] *ואכן קיי"ל דהנאת מקום פלוני עלי או הנאת פלוני עלי, אפי' אינו חנווני הו"ל נדרי ענוי; ולרמב"ם הו"ל דברי' שבינו לבינה [שם רל"ב ס']: [11] ר"ל ממה ששייך לבריות: [12] *דיכולה ליהנות מבעל, שאינו בכלל בריות [שם ס"ד וס"ה]: [13] *שהן הפקר, ואינה נהנית בהן מבריות. ואע"ג דמותרת ליזן מהבעל, והרי עשיר הוא ואיך תגזול עניי'? י"ל דסיפא מיירי כשהבעל עני, או בנתגרשה דאז אסור' גם מבעל: [14] *ר"ל האומר קונם

15 וכו': [15] *אבל לא יתן להם [כך נ"ל לפי מה דמסיק הש"ס דמתני' ס"ל טובת הנא' ממון, ואפ"ה מותרים בתרומתו, דמדאסר הנאתו על כל הכהני', לוי יתן התרומה, הרי לא חזי לי', לפיכך הו"ל התרומ' לדידי' כעפרא בעלמ', וכאילו אינה שלו, להכי מהפקיר' קא זכי; והא תינח כשלקחו הם מעצמן, אבל בנותן להם הוא, הדר הוא ואחשבי' כדידי' ומהנה להו]; וכ"ש לקט שכחה ופיאה דלא כתיב בהו נתינה, ודאי מותרי' ליטל בע"כ [רנ"ז ג']: [16] *נקט יטלו? לדיוקא, דאותן שהדירן, אפי' בנטיל' אסו': [17] *ר"ל הקדש יהי' מעשה ידי לאבא וכו': [18] דאינה משועבדת להן: [180] *דמשועבדת לו; ואף דהקדש קדושת הגוף מוציא משעבוד? שעבוד הבעל אלמוהו רבנן טפי: [19] *ע"י שתדקדק א"ע יותר ממה

פרק יא ואלו נדרים¹) שהוא ²) מפר, נדרים שיש בהן ענוי נפש אם ארחץ אם לא ארחץ ³) אם אתקשט ואם לא אתקשט ⁴), אמר רבי יוסי אין אֵלו נדרי ענוי נפש ⁵) : ב ואלו הם נדרי ענוי נפש, אמר קונם פירות העולם עלי ⁶) הרי זה יכול להפר. פירות מדינה זו עלי, יביא לה ממדינה אחרת ⁷). פירות הנוני זה עלי אינו יכול להפר ⁸) ואם לא היתה פרנסתו אלא

פ"יא ¹)*ה"ה שבועו' בכלל נדרי' בלשון חכמי' : ²)*הבעל או
3 האב [וי"א דאב מפר כל נדר [רל"ד כ"ח] : ³)*מדנקט „אם ארחץ,
ש"מ דמיירי דאסר' דבר אחר בתנאי אם ארחץ, ומוקי לה בש"ס
דקאמר' קונם הנאת רחיצ' עלי לעולם אם ארחץ היום או אם לא
ארחץ היום [דמשום דבנדר אוסר החפץ עליו, ורחיצה אינה חפץ; להכי נ"ל
הנאת רחיצ' עלי. ונ"ל דלהכי נקט תנא בכה"ג, ולא נקט כפשוטו קונם הנאת
רחיצ' עלי? דקמ"ל תלתי, חדא דאע"ג דרחיצת יום א' אינו עינוי נפש רק
ניוול, והרי ניוול אינו רק דברי, שבינו לבינה, והו"אל דאינו מיפר רק לעצמו
[כנדרי' דינט"ב], אפ"ה יפר לעולם, דמשום ניוול יהיה לה עינוי נפש; ותו
קמ"ל דאפי' לא נאסר' בתחילת היום מכח הנדר, רק מכח תנאי, אפ"ה יפר,
ול"א לא תרחץ ולא יאסר רחיצה עלה לעולם. ולרא"ש ור"ן קמ"ל הכא הכי
4 דמיפר מהשתא, דס"ל לרבנן דבעל מיפר אף שלא חל הנדר, ותמהני, דהרי במשנ'
לא נזכר דמיפר מהשתא] : ⁴)*נ"ל דלא זו אף זו קתני, דלא זו
רחיצה שנצרך לאדם טפי, מחשב עינוי, אלא אפי' קשוט שאינו צריך
כ"כ לבריאו' ולנקיות ואינו רק חשיבו' יתיר' אפ"ה מחשב עינוי נפש:
5 ⁵)נ"ל דר"ל דלא קיימי' דמשום ניוול יהי' לה עינוי נפש; ואפי' אסרה
רחיצ' בנדר עלה לעולם, ס"ל דלא הו"ל עינוי נפש. מיהו מודה ר'
יוסי דעכ"פ דברי' שבינו לבינה הוה; ונ"מ, דנדרי עינוי נפש, כשמפירם
מועיל אפי' לאחרי' כשתתגרש או תתאלמן; אבל נדרי' שבינו לבינה,
אינו מיפר רק לעצמו, אבל כשתתאלמן ותתגרש ותנשא לאחר, חל
הנדר למפרע: ⁶)*היום, דאי לעולם, א"צ להפר, דהו"ל שוא [רל"ב
ה']. ונ"ל דת"ק קמ"ל דאפי' קישוט מחשב עינוי נפש, ור"א קמ"ל אפי'
פירות עולם דא"א בלעדן עכ"פ כשאמר' ממדינ' זו, לא מחשב עינוי:
7 ⁷)*מדלא קאמ' פירות מדינתי עלי, גם לא נקט, יביא לה מחוץ
למדינה? נ"ל דש"מ כר"ן דמיירי בנדרה מפירות שאינן ממדינתה;
8 אבל מפירות מדינתה, לא גרע מחנווני המקיפו: ⁸)*נ"ל דלהכי
במדינה נקט תקנתה, יביא לה, ובחנווני נקט לא יפר? דקמ"ל

לא יפר °וחכמים אומרים יפר [29] : ח המודר הנאה מחתנו [290] והוא רוצה לתת לבתו מעות [30] , אומר לה הרי המעות האלו נתונין לך במתנה , ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן , אלא [300] מה שאתה נושאת ונותנת בפיך [31] : ט ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה , כיצד [32], אמרה הריני נזיר' לאחר שלשים יום , אף על פי שנשאת בתוך שלשים יום , אינו יכול להפר . נדרה והיא ברשות הבעל מפר לה כיצד , אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום, אף על פי שנתארמלה או נתגרשה בתוך שלשים יום הרי זה מופר, נדרה בו ביום [33] נתגרשה בו ביום, החזירה בו ביום , אינו יכול להפר [34], זה הכלל [35] כל שיצאת לרשות עצמה שעה אחת , אינו יכול להפר : י תשע

הנא', ונעשה הוא מודר : 30)*דאילו למזונות רשאי ליתן לה ואל"ל300 כלום, כלעיל [פ"ד מ"ג] : 300)*כ"ל דהאי „ אלא" אריישא קאי , ור"ל מתנה הן לך רק למה שתהיה נושאת ונותנת בפיך , ורק באותה שעה יהי' שלך , וכר"ן : 31)*או למה שתלבשי ; ורבותא קמ"ל , אף שאמר ע"מ שאין לבעלך רשות , אפ"ה לריך נמי לומר , למה יהיה המתנה [רנ"ב] : 32)דלגופה לא אלטריך דפשיט' באין לה בעל מי יפר לה : 33)*ביום שנשאת ; ורבותא קמ"ל אף שבאותו יום היתה ברשות אביה , עכ"פ מדנשאת אין לה תקנה : 34)דאין הבעל מיפר0 בקודמין : 35)*עי' פ"י 11 : [°אמר נניי, משנה י' היא משנה חמורה , וכדי להבינה על בוריה ; ראיתי להקדים , דהתנא רלה להשמיענו, דאע"ג דכל נערה מאורס', אביה עם בעלה מפירין נדריה אפ"ה יש ג' מניעות בדבר : (א) כשהיא יתומ' בחיי אב, דהיינו קטנה או נערה שהשיא' אביה ונתגרשה או נתאלמנה , אפי' היא קטנה עדיין אין לאביה עוד רשות בה [בקידושין דמ"ג] . (ב) שמת אביה . (ג) כשהוגרה . ובכל א' מאלו הג' מניעות נקט התנא ג' בבות לא זו אף זו . אמנם זלה ראשונה שבכל בבא , ר"ל שנדרה אז ; דאף כשנדרה כשהיא בוגרת, אפ"ה כללה התנא בשם ט' נערו', משום שכל הט' איירי שנתקדשו בנערותן . ועתה נבוא לפרש המשנ' כיד ה' הטוב עלינו] : 36)שנתקדשה בנערותן : 360 ומעתה מפרש מניעה א', יתומ'

רבי יוחנן בן נורי אומר יפר, שמא יגרשנה[20] ותהא אסורה לחזור לו[21]: ה נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו[22] נדרה בתו וסבור שנדרה אשתו[22] נדרה בנזיר וסבור שנדרה בקרבן, נדרה בקרבן וסבור שנדרה בנזיר נדרה מן התאנים וסבור שנדרה מן הענבים, נדרה מן הענבים וסבור שנדרה מן התאנים, הרי זה יחזור ויפר[23]: ו אמרה קונם תאני' וענבים אלו, שאיני טועמת[24], קיים לתאנים, כולו קיים, הפר לתאנים, אינו מופר עד שיפר אף לענבים[25]. אמר' קונם תאנים שאיני טועמת, וענבים שאיני טועמ', הרי אלו שני נדרים: ז יודע אני[26] שיש נדרים אבל איני יודע שיש מפירין[27] יפר[28] יודע אני שיש מפירין, אבל איני יודע שזה נדר, רבי מאיר אומר

שמשועבדת לו, ושמא יתערב קצת מזה בשל בעל; ות"ק ס"ל דהך העדפה של בעל הוא: 20)ועי"ז יפקע שעבודו של בעל ויחול הנדר: 21)*דאין יכול ליזהר בטקיכתה ואפייתה וכדומה. ואף דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם? הכא מדהזכיר' הידים, הו"ל כאומרת 23
יקדשו ידי, והידים איתנהו בעולם: 22)והפר לשמה: 23)*דהפרה או קיום בטעות לא מהני; מיהו בהפר סתם למי שתהיה, או שנודע לו תוך כדי דבור לטעותו, והתרלה בלב גם בהפרת נדר של זו, מהני [שם ל"ב]. ונ"ל דכולהו ג' בבי לא זו אף זו קתני; לא מביעיי' באשתו ובתו שהיה זה הטעות בגוף הנודר; ולא מביעיי' בנזיר וקרבן דהי' הטעות בתואר הנדר, אלא אפי' בתאני' וענבי' שלא הי' הטעות בנודר גם לא בתואר הנדר, רק במה שנדר, אפ"ה אינו הפרה. ותו נ"ל, דנקט יחזור ויפר, ודיש בלשון זה משמעות דצריך להפר ושיכול להפר, דהיינו בין בהפר ומודם שנודע לו, בין שקיים קודם שנודע לו]: 24)*ר"ל בין באמרה אלו, בין שאמר' שאיני טועמת כל המין: 25)*ומתני' ר"ש היא. וקיי"ל כחכמי' דמה שקיים קיים ומה שהפר הפר, דאין אומרי' בהפרה מקצתו הופר כולו; וי"ק [שם ל"ו]. 26)*אב או בעל שאמר אחר יום שמעו, יודע אני וכו': 27)*לא ידעתי שיש כח לאב או לבעל להפר: 28)*דיום שנודע לו שיש לו כח להפר, הו"ל כיום שמעו: 29)*וקיי"ל כחכמים, ואפי' לא ידע שזה נדר של עינוי נפש, יפר ביום שנודע לו. מיהו בלא ידע שצריך להפר ביום שמעו, מודו לר"מ [שם כ"ד]: 290)*שקתנו נדר ממנו

היא נערה 46) : **יא** קונם 460) שאיני נהנית לאבא ולאביך 47)אם עושה אני על פיך 48), שאיני נהנית לך 49) אם עושה אני על פי אבא ועל פי אביך, הרי זה יפר 50) :

או נתאלמנ' בקטנות' או בנערות', כמו שאמרנו לעיל] : 46)*בשם גרסינן „ועדיין" היא „נער';" וה"פ, דר"י פליג את"ק דקאמ' במשנה א' בבא ג', דדוקא נערה שהשיא' אביה אין לאב עוד רשות בה ; וקא פליג ר"י וקאמ' דאפי' קטנה שהרשות ביד אביה למסרה, כשהשיאה אביה וחזרה אליו ועדיין היא נערה כשנדר', נמי אין לאביה רשות בה עוד, ואינו מפר נדריה. אמנם בכל המשניות שראיתי וכ"כ בירושלמ' גרסי' עדיין היא נער'; ולפי גרסא זו ה"פ דר"י פליג את"ק במאי דקאמ' דנער' שהשיא' אביה אינו מפר, וקאמ' ר"י לא מבעיי' נער' שהשיא' אביה, וודאי מפר לה אביה כשנתגרשה וחזרה אל אביה בעוד לא בגרה, דהרי כשחלו תחלת ימי נערותה דאז הוא הזמן שנדריה קיימן, אז עדיין היתה ברשות אביה, ולכן לא הופקעה מהאב ; אלא אפי' קטנה שהשיא' אביה, שכשהתחילו ימי נערותה, כבר הופקעה מהאב ע"י הנשואין, אפ"ה כשחזרה אל האב בימי נערות', עדיין היא נערה, ר"ל דינה כנער' בעלמא שיפר לה האב [°והיינו דקאמרי בשם, זו דברי ר"י [ר"ל לגירסת ועדיין היא נער', ס"ל לר"י י' נערו' הן ; ולג.' „ועדיין היא נער', ס"ל לר"י ח' נערו' הן] אבל חכמים אומרי' ג' נערות הן, ר"ל ג' של ג' ג' ובדאמרן, דהו"ל ט' נערות. ונ"ל דקמ"ל השם, דלא תימא כיון דבכל דוכתא סתם נישל פלוגתא דר"י ר"מ הוא ; ור"מ ור"י הלכה כר"י, להכי קאמ' הכא דרבנן הוא דפליגי עלי' דר"י, והלכה כרבים, וכן פסק הרמבם [פי"א מהל נדרי' כת"ק] : 460)אם אמר' קונם וכו' : 47)*ר"ל משל אבא או אביך : 48)*או שאמרה וכו' : 49)משלך : 50)נ"ל דנקט הכך ב' בבא לא זו אף זו, דלא מבעיי' רישא שעיקר כוונת' שלא לעשות לבעל', והו"ל שפיר דברי' שבינה לבינו ; אלא אפי' סיפא שהתכוונה שלא לעשות לאבא ואביך, אפ"ה יפר, דמחשב גם זה כבינה לבינו, דנהי הוא לבעל, שיהי' הנאתה ועשיית צרכיו של בעל, תלויי' באיסו' הנאת' ועשיית צרכיהן של אבא ואביך. — מיהו בהוה איפכ' שתלתה איסו' דברי' שבינה לבינו, בפעולה אחרת שאינו בינה לבינו, כגון שלא אעשה לך אם אלך למקום פלוני, י"א דאינו מפר עד שתלך ; ולא קיי"ל כן [שך יו"ד סקמ"ה] . ולרמבם דמשנה אפי' בארוס' איירי, נ"ל דקמ"ל דאף דבאמר' קונם שאני עושה לאבא אינו דברי' שבינה לבעל, וכ"כ שאיני עושה לך, עכ"פ עדיין אינה משועבדת לעשות לצורך הבעל, והו"ל כלא חל הנדר עדיין, אפ"ה אב או בעל מפירין הנדר אף כשלא חל עדיין ; משא"כ אחר אינו יכול להתיר נדרו קודם שחל, כדיליף

נערות [36]) נדריהן קימין[360]), בוגרת והיא יתומה [37]) נערה בוגרת (נ"א ובגרה) והיא יתומה [38]), נערה שלא בגרה והיא יתומה [39]), בוגרת ומת אביה [40]), נערה, בוגרת, ומת אביה [41]) נערה שלא בגרה ומת אביה [42]), נערה שמת אביה, ומשמת אביה בגרה [43]) בוגרת ואביה קיים[44]) נערה, בוגרת, ואביה קיים[45]), ר"י אומר אף המשיא בתו הקטנה ונתארמלה או נתגרשה והוזרה אצלו עדיין

בחיי אב: בבא א'; [37]) ר"ל שנדרה כשהיא בוגרת, וכבר היתה יתומ' בחיי האב; דהו"ל כג' לריעותא, דהשתא היא בגרה, וגם יתומ' בחיי אב; וגם בשעה שנדרה היתה בוגרת: בבא ב'; [38]) ר"ל שנדר' כשהיא נערה, והשתא היא בגרה, וכבר היתה מנערותה יתומ' בחיי אב; דהו"ל רק ב' לריעות', שהיא השתא בוגרת ויתומ' בחיי אב, אבל כשנדרה נער' היתה: בבא ג'; [39])*שנדרה כשהיא נערה, ועדיין לא בגרה, אבל היא יתומ' בחיי אב, דרק א' לריעות' אפ"ה אינו מפר: מניעה ב', מת אביה, בבא א'; [40])*שנדרה כשהיא כבר בוגרת וכבר מת אביה ג"כ; דהו"ל כג' לריעות', דהשתא בגרה, ואביה מת, וגם כשנדרה כבר היתה בוגרת: בבא ב' [41])*שנדרה כשהיא נער', ואח"כ הובגרה וגם מת אביה; דהו"ל רק ב' לריעות', דהשתא בגרה, ואביה מת: בבא ג' [42])*שנדרה כשהיא נער', והשתא עדיין לא הובגרה, אבל אביה מת; אף דהו"ל בכה"ג רק חדא לריעות', שאביה מת, אפ"ה לא יפיר: מניעה ג', בוגרת, בבא א'; [43])*נער' שמת אביה, ונדרה, ואח"כ הובגר' [אך בבא דמיא כבבא ב' במניעה ב' סי' 41; רק דהתם נדרה ברשות האב בנערותה וגם תחלה הובגרה ואח"כ מת אביה; ובאן נדרה כשכבר יצאת מרשות האב ע"י מיתת האב וגם תחלה מת אביה ואח"כ הובגר']. ובכה"ג הו"ל ג' לריעותה, דהשתא מת אביה, וגם בגרה, וגם כשנדרה כבר מת אביה: בבא ב' [44])*שנדרה כשכבר בגרה, והשתא עדיין אביה קיים; דהו"ל ב' לריעות', דהשתא בגרה, וגם כשנדרה הית' בוגרת: בבא ג'; [45])*שנדרה כשהיא נער', והשתא הובגר'; אף דהשתא הו"ל רק חדא לריעות', דהשתא היא בוגרת, אפ"ה בכולן לא יפר [[0]והא דבמניע' ג' בבא א' דהיינו בסי' 43, נקט ההפך מסי' 41, ולא נקט נמי עוד בבא א' ביתומ' בחיי אב, בהיפוך מסי' 38, והיינו שנדרה בנערותה ואח"כ הובגרה [או שנדרה בבגרותה], ואח"כ נתייתמה בחיי אב? זה ליתא, דיתומ' בחיי אב אי אפשר רק בנתגרשה

מסכת נזיר

פרק א כל כנויי נזירות [1] כנזירות [2] האומר אהא, הרי זה נזיר [3] או אהא נוה [4] נזיר נזיק נזיח פזיח [5] הרי זה נזיר. הריני כזה [6] הריני מסלסל [7] הריני מכלכל [8] הרי עלי לשלח פרע [9] הרי זה נזיר. הרי עלי

לאחרונה אמרו דמדיה גם אומדנ' להיפך, שאמר' כן מדנתנ' עניניה באחר, להכי ליכא באמנת ומדינ' [ר"ן]. ועוד י"ל דבית חוק' גדולה כולא שעניניה נתנה באחר, יש כח ביד חכמי' לעקור דבר מהתורה אפי' בקום ועשה [תוס', ועמ"ש פ"ה 25] וקי"ל הא שויא אנפשא חתיכה דאיסור'? תירץ אא"מו רבינו הג"זצוק"ל, דמדמשועבדת לבעל לא מצי שויי' לנפשה וכו'. וכ"ל דקי' מיהודית דבית' דר' חייא דא"ל קבל בי אבוהי קרובין כי מטרא, ולא הימנה [בקידושין דס"ב]. וקי"ל הרי הבעל נמי משועבד לאשתו, דמה"ט באמר הנאת תשמישך עלי לא חל [כפ"ב 8]; ולפ"ה באמר אשתי זנתה, אמרי' שויא אנפשי' חד"א כתו' בתובו' דט"א, וא"ה"ע קיג"ח י'] ? כ"ל דאשה משועבדת לבעל טפי ממה שמשועבד בעל לה, ומה"ט ידה בידיה [נדרי' דפ"ב] ולא איפכ'] : [56]*כ"ל דהך יעשו ר"ל יכופו, כמו גט מעושה [גיטין דפ"ב] ור"ל יכפוהו בדברי' עד שתתרצה ותתפיס לישב אצלו : [57] מלהו"ל דברי' שבינו לבינה : [58]*אע"ג דאין איסו' נדר חל על איסו' א"א ? אפ"ה כיון שאחר שתתגרש אסור' גם אבעל, הו"ל איסו' כולל :

פ"א [1]*עי' פתיק' ריש נדרי', דכנוי הוא [ביינאמע]; ויד, ר"ל שלא גמר דיבורו : [2] קסורי מקסר' וה"ק, כל כנויי וכו'. וידות נזירו' כנזירות; ואלו הן ידות, האומר וכו' : [3]°ודוקא בנזיר עובר לפניו והתכוון זה להיות ג"כ נזיר, ואמר אהא, אע"פי שלא פירש כוונתו : [4] ר"ל נאה בגידול שער. ומיירי בתופס בשערו והתכוון לנזירו' בשעה שאמר כן, דאז הו"ל יד : [5]*כולהו כנויי נזירות הם בלשונות עמים, וה"ה כנוי שבלשון אחר : [6] ורמז אז על נזיר : [7]*[קרויזענד] שע"י שיתארכו השערו', יעשו גלגלים [כך נ"ל, כמו ומסלסל בשינק [כבס כאן] שלפענ"ד כלסל הוא כמו תלתל, ע"ש קוצותיו תלתלים [שיר ה']: [8] מגדל שער : [9]°לגדל שער שתלוי ופורק מבולבל סביב ראשו, דנזיר אסור לסרוק [כפ"ו מ"ג]. וכולהו מיירי בתופס בשערו בשעת דיבורו, והתכוון לנזירו'. והכך כולהו לאו ידות הן, דהרי גמר דבורו, רק

יב בראשונה היו אומרים שלוש נשים יוצאות ונוטלות כתובה, האומרת טמאה אני לך [51] שמים בני לבינך [52] נטולה אני מן היהודים [53] חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה [54] אלא האומרת טמאה אני לך, תביא ראיה לדבריה, שמים בני לבינך יעשו דרך בקשה [56] נטולה אני מן היהודים, יפר הלקו' [57] ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים [58]:

נשלמה מסכת נדרים:

לה בנדרי' [ד' יג"א], מדכתיב לא יחל דברו; ונ"ל דיליף לה מדיוקא, דאבל אמרי' עושין את הנדר קולין [בחגיגה ד' י' ע"א], וש"מ דנדר הוא קודש, שפגר קל. מיהו נ"ל מי שנדר להתענות למחר, יכול להתיר נדרו היום כשהגיע זמן תפלת המנחה, מדנדר מקוייב לקבל
51 התענית בתפלה [בא"ח תקס"ב]; וראייתי מש"ך [י"ד רכ"ח סקל"א]:
51)*אשת כהן שאמרה שנאנס'; דבאשת ישראל לא מלי מיירי, דאי באונס, משרי שרי, ואי ברצון, הרי אין לה כתובה [ש"ס. ואי"להק דלמה לא קאמו' הש"ס דלהכי לא אפשר לאוקמ' מתני' ברצון, דא"כ למה נאמנת למשנה ראשונ', הרי אין אדם משים עצמו רשע? דנ"ל לפמ"ש הר"ן [שבועו' שטו"א] דדוקא שיפסל א"ע לעדות של אדם אחר, אמרי' א"א משים עצמו רשע. מיהו מדלא מתרץ דמיירי באומרת שזנתה ברצון שחשב' שמותר לזנות, דאסור' בכה"ג על בעל' [בט"ז י"ד נ"ט]? ש"מ דגם בכה"ג אבדה כתובת' ע"פ עצמ']:
52)*ר"ל דברי' שבינו לבינך, דהיינו תשמיש, שאין רואה בינינו, קמי שמיא גליא איך הוא, שאינך יורה כחץ. או ר"ל כרחוק שמים מארץ, כן מרוחקת אני ממך בענין התשמיש, שאין אתה בר הקמת זרע,
53 ומשא"כ אני: 53)*ר"ל יהי' אסור עלי תשמיש של כל ישראל, דתשמיש קשה עלי [ולהכי לא נקט נטולה אני מהבריות? מדרצתה לאסו' גם בעל' והרי בעל' אינו בכלל בריות, כלעיל אות 12]. והאמינוה במשנה ראשונה
54 בכל הנך, מדזלזלה בנפשי כולי האי, ודאי שפיר קאמר': 54)*ואי"להק כיון דעודנ' מהימנ', איסו' שבה להיכן הלך? וא"ל כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין דליה, והיתה פנויי' כשזינתה; דא"כ ועכ"פ בשאמר' שנבעל' לפסול, היכא שרי לה במשנה אחרונה לכהן, הרי נאמנת מדינא ונתחלל' ומכן? י"ל מדינא אין נאמנת, דהרי אין דבר שבערוה פחות משנים [בקידושין דס"ו"א], ותו דהרי יש כאן חזקת היתר לבעל [עיי' י"ד קכ"ז סק כ"ח], ורק מכח אומדנ' האמינוה במשנה ראשונה כלעיל אות 53; ולהכי במשנ'

הריני נזיר ויום אחד, הריני נזיר ושעה אחת, הריני נזיר אחת ומחצה הרי זה נזיר שתים [24]. הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת נזיר שלשים ואחד יום, שאין נוזרים לשעות [25]:

ד הריני נזיר כשער ראשי [26], וכעפר הארץ [21] וכחול הים, הרי זה נזיר עולם, ומגלח אחת לשלשים יום [27], רבי אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום [270] ואיזהו מגלח אחת לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי [21] ובעפר הארץ [21] וכחול הים:

ה הריני נזיר מלא הבית [210], או מלא הקופה, בודקין אותו, אם אמר אחת גדולה נזרתי [28] נזיר שלשים יום ואם אמר סתם נזרתי [29] רואין אותה קופה כאלו היא מלאה הרדל ונזיר כל ימיו [30]: ו הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני, אומדין כמה ימים מכאן עד מקום פלוני, אם פחות משלשים יום נזיר שלשים, ואם לאו נזיר כמנין

דצריכ' לי' או דלא צריכ' לי', כאילו קבלה עד סוף העולם:

24) דכדאמר הריני נזיר כבר קבל נזירות אחת, וכי אמר תו ויום א' הו"ל נזירו' ב', דאין נזירו' פחות מל' יום. ומגלח בין ב' הנזירו':

25) ול"א דב' נזירו' קבל, מדיש לצרף השעו' עם מניין הל' יום:

26) *שמרובי' מימי חיי אדם:

27) *מדתלה נזירותו בדברי' חלוקי', הו"ל כאומר הריני נזיר נזירו' כמניין שער ראשי, דמגלח בין כל א'; אבל נזיר עולם מגלח א' לי"ב חודש. מיהו זה וזה אסורי' ביום תגלחתן ביין וטומ', ולוקין עליהן:

270) דנזירות אחת קבל ע"ע:

210) *ברמבם הגי' מלא חבית:

28) שגדולה עלי כבית או קופה מלא:

29) כפי שיפרשו חכמי' דבורי:

30) *ואע"ג דספק נזירו' להקל [כפ"ד דטהרו' מי"ב], וה"נ נימא שמא קופה מלא גוף א' קאמ'? ליתא, דזה דוקא באמר הריני נזיר בתנאי שיש כאן ק' גופים, וקודם שספרן נאבדו, דאז א"א שנאמר שיהיה נזיר ויביא קרבנותיו לבסוף, דהרי יש בהן קטנות שאינו בא בכלל, ודלמא ליכא מק' גופים הי' ויביא חולין לעזרה? ומדלא יכול להביא קרבנותיו לבסוף, א"כ לא יהי' לו תקנה לעולם, מש"ה לא מכנית נפשי' לספיקא; משא"כ הכא, הרי ע"כ מכנית נפשי' לספק, דהרי עכ"פ נזירו' קבל ע"ע, ובסוף ל' א"א שיגלח, דשמא במלאה חרדל נזר, והו"ל נזיר עולם [כא"ד].

צפרים 10) רבי מאיר אומר נזיר *וחכ״א אינו נזיר 11) :
ב הריני נזיר מן ההרצים 12) ומן הזָגים 13) ומן התגלחת ומן הטומאה 14) הרי זה נזיר, וכל דקדוקי נזירות עליו 15) הריני כשמשון, כבן מנוח, כבעל דלילה, כמי שעקר דלתו׳ עזה, כמי שנקרו פלישתים את עיניו 16), הרי זה נזיר שמשון 17), מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון 170), נזיר עולם הכביד שערו 18) מיקל בתער 180) ומביא שלש בהמות 19), ואם נטמא מביא קרבן טומא׳ 20), נזיר שמשון הכביד שערו אינו מיקל, ואם נטמא איני מביא קרבן טומאה 201) : ג סתם נזירות שלושים יום 200), אמר הריני נזיר אחת גדולה 21) הריני נזיר אחת קטנה אפילו 22) מכאן ועד סוף העולם, נזיר שלשים יום 23)

שלא פירש יפה הנזירו׳ : 10)ב׳ תורי׳ או ב׳ בני יונה, והן קרבן נזיר שנטמא; ומיירי כמי שנזיר עומד לפניו, והוא התכוון בדיבורו לנזירו׳ : 11)*מדלא הזכיר כלום מקיומי הנזיר בגופו. מיהו קייב בספרי׳ ושניהן לעולת נדבה : 12)[קערן] : 13)[הילזע] [ועפ״ו מ״נ] : 14)דבהזכיר א׳ מאלו דינו כאומר סתם הריני נזיר : 15)*נקט כן משום נזיר שמשון ונזיר עולם שנזכר לקמן במשנה שאין כל דקדוקי נזירות עליהן.: 16 16)*לרש״י ותוס׳ צריך שיאמר ג׳, כשמשון כבן מנוח כבעל דליל׳, או, כשמשון כבן מנוח כמי שנקרו עיניו, דאל״כ דלמא על שמשון אחר מתכוון. וכ״ל דלפ״ז קמ״ל מתני׳, אפי׳ לא אמר כשמשון בן מנוח בעל דליל׳, רק אמר כף הדמיון בכל א׳, אפ״ה אמרי׳ דכל הסימני׳ אומר על א׳. מיהו לרמב״ם [פ״ג מנזירו׳], בחד מהנהו סגי : 17)שלא הי׳ נזיר גמור, מדלא נדר בעצמו, רק המלאך אמ׳ שיפרוש מתגלחת ויין : 170)קשורו מקשר׳ וה״ק, ואם אמר הריני נזיר עולם, הרי זה נזיר עולם, מה בין נזיר וכו׳ : 18)*לסוף י״ב חודש : 180)אבל אינו מגלח לגמרי : 19)*ביום שמקיל מביא חטאת עולה שלמי׳, ככל נזיר ביום מלאות : 20)ב׳ תורי׳ או ב׳ בני יונה א׳ לעול׳ וא׳ לחטא׳, וכבש לאשם : 201)ואפי׳ לכתחיל׳ מותר להטמא : 200)הלמ״מ : 21)או שאמר : 22)או אפי׳ אמר הריני נזיר מכאן וכו׳ : 23)*והא דקאמ׳ גדול׳ וקטנה וסוף העולם, כוונתו

נזיר אם נפתח, אני [6], בית שמאי אומרים נזיר [7] ובה"א אינו נזיר [8] אמר רבי יהודה, אף כשאמרו ב"ש, לא אמרו אלא באומר הרי פרה זו עלי קרבן אם עומדת היא [9] : ג מזגו לו את הכוס, ואמר הריני נזיר ממנו, הרי זה נזיר [10] מעשה באשה אחת שהיתה שכורה, ומזגו לה את הכוס, ואמרה הריני נזירה ממנו, אמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא לומר הרי הוא עלי כקרבן [12] : ד הריני נזיר על מנת שאהא שותה יין ומיטמא למתים [13], הרי זה נזיר ואסור בכולן [130] יודע אני שיש נזירות, אבל איני

בכך להיות נזיר מבשרה אם לא אעמידה רק היא תעמוד מאליה; ונגש להקימה, ועמדה מאליה. וכן בדלת — ונפתחת מאליו : 7

7) *קמ"ל ג' מילי; חדא דלא אע"ג דלא פירש דבריו שיהי' נזיר, רק שאמר אני, הו"ל עכ"פ יד לנזירו'; ב', קמ"ל אע"ג דנזר רק מבשר', אפ"ה ב"ש לטעמייהו [נסי' 3] דאפילו בכה"ג הוה נזיר; גם קמ"ל אע"ג דלא פירש באיזה תנאי יהי' נזיר, עכ"פ מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, שהניגש להקומה בכך, וודאי כוונתו שמקבל נזירות אם לא יקימנה הוא, והרי עמדה מעיליה [ואע"ג דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו הינו רק מדרבנן [כחולין דיג"א]? היכא דהיה נמי גם דבור הוה דאורייתא [כרש"י שם]; ואפילו לתוס' שם, ולרמב"ם [פ"ג מפסולי מוקדשין] דאפילו עם דבור הוה דרבנן? נ"ל דבנזיר מודה, דהרי באומר אהא נוה [פ"א 4], דאפש' שהתכוון אהא נאה במצות, ואפ"ה נתפס בשעתו הוה נזיר ומביא קרבן לעזרה] :

8) *ב"ה לטעמיי' [סי' 4] ולהכי מדנזר מבשרה, אפי' עמדה מאליה אינו נזיר; אלא אפילו לב"ש שם, ס"ל לב"ה הכא דאינו נזיר, דאף דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, שמקבל נזירות בתנאי עמידתה, עכ"פ אמרינן שלא הקפיד רק על עמידתה, ולא על שיקימנה הוא, והרי עמדה ולהכי אינו נזיר [כך נ"ל פי' משנה המורה זלה"ה, וברוך המגלה תעלומות, לעינים עוורות] : 9) ר"ל דוקא באומר שמה שאמרתי שאהי' נזיר ממנה, נתכוונתי שאהיה מופרש ממנה בקונם; דלב"ש כשלא העמידה הוא אסורה לו; אבל כ"ע ס"ל דאינו נזיר : 10) *כנודר בא' מקיומי נזיר [פ"א מ"ב] : 12) *דהכא דשכורה קלת, אמרינן דהתכוונ' רק שלא תשתכר לגמרי ע"י כוס זה. מיהו בהשתכר כבר כשכרות לוט, אז לאו בר קיובא הוא כלל : 13) *וה"ה בע"מ שאגלח: 130) דכל המתנה על הכתוב בתורה, תנאו בטל והמעשה קיים :

הימים[31]: ז הריני נזיר כמנין ימות החמה[32] מונה נזירות כמנין ימות החמה, אמר רבי° יהודה מעשה היה וכיון שהשלים מת[33]:

פרק ב הריני נזיר מן הגרוגרות[1] ומן הדבילה,[2] בית שמאי אומרים נזיר[3] ובית הילל אומרים אינו נזיר[4] אמר רבי יהודה אף כשאמרו בית שמאי, לא אמרו אלא באומר הרי הן עלי כקרבן[5]: ב אמר אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת, אני[6], אמר הדלת הזה הריני

והאי תנא ס"ל כרבי שם, דכל שלא אמר „נזירו', בל"ר הו"ל כל ימיו נזירו' א', ואסור לגלח סוף ל'. [ואי"להק הרי עכ"פ מגלח כל סוף י"ב חודש [כמ"ב], וכשגילח סוף י"ב חודש הראשון, יצא משפיקו? י"ל דהאי גלוח אינו רק להקל השיער, ולא גלוח גמור [כשי' 18]: 31)*ודוקא שהזיק בדרך ללכת למקום פלוני בשעה שקיבל עליו הנזירו', דאז מסתבר דמפני סכנת הדרך קבל הנזירו'; אבל בלא הזיק בדרך, הו"ל נזיר ל' יום בין שהמקום רחוק או קרוב [כשי' 23]: 32)*שס"ה נזירו': 33)*מייתי ראי' בזה לת"ק, דלא אמרי' כל ימי שהחמה בעולם קאמר, והו"ל נזיר עולם; להכי קאמ' כיון שהשלים, ובנזיר עולם לא שייך השלמה:

פ"ב 1) תאנים יבשים: 2) תאנים דרוסים יחד בעיגול: 3) דס"ל אין אדם מוציא דבריו לבטל', ע"כ בדקאמר הריני נזיר, הו"ל נזיר ממש, וכי הדר אפילו תוך כדי דבור וקאמר מן הגרוגרות, חוזר מנזירות כאילו בטעות נזר, וס"ל נזר בטעות הוה נזיר: 4) ס"ל אדם מוציא דבריו לבטלה: 5) *פ"ל דגם לב"ש אינו נזיר, רק פליגי באומר שהתכוון במלת נזיר, שיהי' מופרש מהגרוגרות בקונם, דלב"ש אסור מגרוגרות בנדר, ולב"ה מותר בהן, מדקאמר לשון נזיר, ואין נזירות בגרוגרות: 6) *שהיתה פרה רבוצה: והוא כנס להקימ', ואמר, אמרה פרה זו [כמו ויאמר המן בלבו; ואפילו במה שאינו חי ומדבר שייך לשון דיבור ומחשבה, כמו פצחו הרים רינה, תהום אמר לא בי הוא. השמים מספרים, ויום ליום יביע, והאניה חשבה להשבר, וה"נ] ר"ל פרה זו כשרואה שאני רוצה להקימ' חושבת שהריני נזירה [במפיק הא] ר"ל שאני אהיה נזיר שלה משברה אם עומדת מעצמ', שלא אקימה אני; ואני משיב אני [כמו האתה זה בני עשו ויאמר אָני], ר"ל אני מרוצה

לו בת, טומטום ואנדרוגינוס, הרי זה נזיר: ח הפילה אשתו [26], אינו נזיר [27], רבי שמעון אומר יאמר אם היה בן קיימא, הרי אני נזיר חובה, ואם לאו הרי אני נזיר נדבה [28] חזרה וילדה, הרי זה נזיר רבי שמעון אומר, יאמר, אם הראשון בן קיימא הראשון חובה וזו נדבה, ואם לאו, הראשון נדבה וזו חובה: ט הריני נזיר [29], ונזיר כשיהיה לי בן התחיל מונה את שלו ואח״כ נולד לו בן, משלים את שלו [30] ואח״כ מונה את של בנו, הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר [31] התחיל מונה את שלו, ואח״כ נולד לו בן [32], מניח את שלו ומונה את של בנו [33] ואחר כך משלים את שלו [320]: י הריני נזיר לכשיהא (ירו׳ כשיהא) לי בן, ונזיר מאה

לשמוח בראייתו, ולא על הלידה לחוד, והרי בזה לא ישמח כשיראהו: [26]) והוא נזר לכשיולד: [27]) מתניתין ר״י היא, דס״ל [סוף פ״ה] לא הוית נזירות לספיקא, והתנון לוודאי בן קיימ׳: [28]) ס״ל ספק נזירות לקולא: [29]) בכל גוונא, ועוד נזירות אחרת אקבל כשיהי׳ וכו׳: [30]) ומגלח ומביא קרבן: [31]) ר״ל ונזירות אחרת אקבל בכל גוונא: [32]) קודם שהשלים ל׳ ימי נזירותו: [33]) מקבל נזירות בנו תחילה:
320 [320]) *ואחר השלמת ב׳ הנזירות יגלח ויביא קרבנו׳ לזה ולזה; דבסוף נזירות בנו א״א שיגלח, מדכבר מנה תחילה איזה ימים, ואיך ישלים השתא בשאר הימים נזירות שלו, הרי אין גידול שער פחות מל׳ יום. מיהו בהיה נזירות שלו נזירות מרובה, וכשאר עוד אחר נזירות בנו ל״י, מותר לגלח בסוף נזירות בנו [כ״כ רש״י ותוס׳]. ולרמב״ם בין כך וכך שגלח לסוף נזירות בנו, וחוזר ומונה ל״י לנזירותו, מדאין גלוח פחות מל״י [ואילה״ק בשלמא לרמב״ם שפיר דמניח את שלו, לענין תגלחת, לאשמעינן דמגלח בסוף נזירות בנו; אלא לרשי ותוס׳, למה קאמר ומני׳ מניח שלו, ומה נ״מ אם ימנה לשלו או לבנו, טפי הול״ל לא יגלח לסוף ל׳? וי״ל דנ״מ בנטמא אחר יום ל׳ מהתחלת נזירות שלו, דאז אם ימי׳ שמנה אחר לידה, שייכו לנזירות שלו, הו״ל נטמא אחר מלאת ואינו סותר נזירות שלו, ואי ימים שמנה אחר לידה שייכו לנזירות בנו, הו״ל כנטמ׳ תוך מלאות של שניהן, וסותר הכל [ועי׳ רמב״ם פ״ד דנזירות ה״ג]: [34]) דמניח שלו ומונה נזירות בנו ומגלח וחוזר ומשלים ל׳ לנזירות שלו: [35]) *לרמב״ם ותו׳ הגי׳ הנכונה, עד

יודע שהנזיר אסורה ביין, הרי זה אסור [14] ורבי שמעון מתיר [15] יודע אני שהנזיר אסור ביין, אבל סבור הייתי שחכמים מתירים לי מפני שאין אני יכול לחיות אלא ביין או מפני שאני קובר את המתים [16], הרי זה מותר [17] ורבי שמעון אוסר [18]: ה הריני נזיר ועלי לגלח נזיר [19] ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר, אם היו פקחים מגלחים זה את זה [20] ואם לאו מגלחים נזירים אחרים: ו הרי עלי לגלח חצי נזיר, ושמע חבירו ואמר ואני עלי לגלח חצי נזיר, זה מגלח נזיר שלם וזה מגלח נזיר שלם דברי רבי מאיר [21] °וחכמ"א זה מגלח חצי נזיר וזה מגלח חצי נזיר [22]: ז הריני נזיר לכשיהיה לי בן ונולד לו בן, הרי זה נזיר [23], נולד לו בת, טומטום, ואנדרוגינוס, אינו נזיר [24], אם אמר כשאראה כשיהיה לי ולד, אפילו נולד

---

14) *דלא עדיף מאילו אמר בפירוש שלא יאסר רק בא' מחיובי נזיר דאפ"ה אסור בכולן [בפ"א מ"ב]: 15) דס"ל אינו נזיר עד שיזיר בכולן: 16) ואין שם קובר אלא הוא: 17) *בלי שאלת חכם, מדהו"לל נדרי שגגות [בפ"ג דנדרים מ"א], דלבו אנסו: 18) *דס"ל ד' נדרים שהתירו חכמים צריכי' שאלה להחכם [עיי' פ"ג דנדרים 2.]: 19) להביא גם קרבנות לנזיר אחר: 20) וכל א' פטור מקרבנות של עצמו, דחבירו יביא עליו: 21) *דס"ל תפוס לשון ראשון, דבאמר הרי עלי לגלח, נזירת שלם קבל, ותו לא מצי הדר ביה לומר חצי נזיר. ונ"ל דשמע חבירו לרבותא דר"מ נקטי, דאפילו חבירו ששמע שהאחר כבר התחייב בחצי קרבנותיו, אפ"ה לא אמרינן דודאי התכוון בשאמר הריני מגלח, אסיומא דמלתא דקמא, דהיינו רק חצי קרבנות האחרים: 22) דנדר
23 ופתחו עמו הוא, והוה כאומר חצי קרבנות נזיר עלי: 23) *בש"ס
24 אמרינן דאיידי דסיפא נקטי. ובדברי רתק— דנ"ל דאפשר דקמ"ל שיהי' נזיר מיד ולא ימתין עד שיהיה בן ל' יום מחשש נפל—: 24) *אע"ג דלגבי יבום מקרי בן [ביבמות דכב"ב, וב"ב דק"ט], וגם בלשון רבים,
25 בנקיבות נמי בכלל בנים [ביבמות פ"ח מ"ג], אפ"ה בלשון יחיד, לשון בני אדם בן דוקא: 25) *נ"ל כשאראה לרבותא נקטי'; אע"ג דקפיד

סותר אלא שלשים [8]) נטמא יום מאה ואחד [80]) סותר שלשים יום [9]) רבי אליעזר אומ' אינו סותר אלא שבעה[10]): ה מי שנזר והוא בבית הקברות אפילו היה שם שלשים יום, אין עולין לו מן המנין[11]), ואינו מביא קרבן טומאה[12]) יצא ונכנס, עולין מן המנין, ומביא קרבן טומאה [13]) רבי [0]אליעזר אומר, לא בו ביום [14]) שנאמר והימים הראשונים יפלו, עד שיהיו לו ימים ראשוני' [15]) : ו מי שנזר נזירות מרובה[16]), והשלים את נזירותו, ואחר כך בא לארץ, בית שמאי אומרים נזיר שלשים יום, ובית הילל אומרים נזיר בתחיל'[17]). מעשה בהילני המלכה [18]) שהלך בנה למלחמ' ואמרה אם יבא בני מן המלחמה בשלום אהא נזירה שבע שנים, ובא בנה מן המלחמה בשלום והיתה נזירה שבע שנים, ובסוף שבע שנים עלתה לארץ, והורו בית

קאמר [0ובזה מיושב לפענ"ד קושיית תיו"ט ארש"י]. וס"ל לר"א דנטמא' ביום מלאות, סותר ל' : 80) *ה"ה בכל נזיר שנטמא' ביום ל"א ; אלא בק' מיירי תנא : 9) *דגזרינן יום תגלחת זה, אטו נטמא' ביום תגלחת של יום ל' בנזירת סתם, דסותר ל' יום מדאורייי' 10) *לטעמי', דס"ל [במ"ב] דאפילו נטמא' ביום ל' סותר רק ז' : 11) *וה"ה בהיה טע' לשם, ונדר : 12) *בנטמא' שם טומ' שהנזיר מגלח עליו [בפ"ז מ"ב]. מיהו אפי' בלא זה, אם התרו בו שיצא, ושהה, לוקה : 13) *ה"פ יצא והזה בג' וז' וטבל, דמתחיל נזירותו ביום שטבל, ומנה איזה ימים לנזירותו וחזר ונכנס לביה"ק, אבל לא נטמא' בהנך דפ"ז מ"ב, אז אינו סותר ימי נזירותו שמנה קודם שחזר ונכנס. [ואף דבכל נזיר הדין כן ? קמ"ל הכא דאף דנזר בביה"ק, אפ"ה כשחזר ונכנס, אם לא נטמ' טומאת נזיר, לא הוה כמעיקרא — ולא יהיו עולין לו]. ומביא קרבן טומ' דקאמ', ה"ק ואם שוב נטמ' שם בטומ', שהנזיר מגלח, מביא קרבן טומ' וסותר ימים שמנה קודם שחזר ונכנס: 14) ר"ל מי שנטמ' ביום שמתחיל נזירותו אינו סותרו : 15) *דבעינן שיהיו נ' ימים שלימים ; ולהכי רק בנטמ' בג' סותר כולן : 16) *יותר מל' : 17) *דנזירות שבח"ל אינו עולה ; דק"ל טמ' מדרבנן : 18) *עי' מ"ש יומא [פ"ג 480]:

יום, נולד לו בן עד שבעים, לא הפסיד כלום [34] לאחר שבעים, סותר שבעים [35]. שאין תגלחת פחותה משלשים יום [36]:

פרק ג מי שאמר הריני נזיר[1], מגלח יום שלשים ואחד, ואם גלח ליום ל׳ יצא [2], הריני נזיר שלשים יום, אם גלח ליום שלשים לא יצא [3]: **ב** מי שנזר שתי נזירות, מגלח את הראשונה יום שלשי׳ ואחד, ואת השניה יום ששים ואחד [4] ואם גלח את הראשונה יום שלשים מגלח את השניה יום ששים, ואם גלח יום ששים חסר אחד, יצא [4] וזו עדות העיד רבי פפיים, על מי שנזר שתי נזירות, שאם גלח את הראשונה יום שלשים, מגלח את השניה יום ששים, ואם גלח יום ששים חסר אחד, יצא שיום שלשים עולה לו מן המנין: **ג** מי שאמר הריני° נזיר נטמא יום שלשים, סותר את הכל [5], רבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שבעה [6], הריני נזיר שלשים יום, נטמא יום שלשים סותר את הכל [7]. **ד** °הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל, רבי אליעזר אומר אינו

שבעי׳ : [36] להכי אף שכבר מנה יותר מעט, צריך למנות ל׳ לנזירותו, אחר השלמת נזירות בנו :

פ״ג [1] סתם נזירות ל׳ : [2] דמקצת יום ככולו : [3] *מדפירש ל׳, והרי א״צ לפרש כן, ש״מ שלמים קאמר : [4] *דיום גלוח הראשון, אע״ג שגילח בו, עולה לנזירות ב׳, מידי דהוה אמקבל נזירות בחצי יום, שעולה לו אותו היום; נמצא שגם נזירות ב׳ מגלח ליום ל״א : [5] ול״א בכה״ג מקצת יום ככולו, מדלא הביא קרבנותיו עדיין : [6] דס״ל גם בכה״ג מקצת היום ככולו, והו״ל כנטמ׳ אחר מלאת, דא״צ לר״א אז רק ז׳ שלטהרתו. מיהו קייב בדיני נזיר עד שיביא קרבנותיו אח״כ : [7] לכ״ע, דל׳ שלימים נזר כסי׳ 3. : [8] *אף דס״ל לר״א מקצת יום ככולו [כנזיר די״ב]? אפ״ה מדלא קאמר עד ק׳, דהו״ל בלשון בנ״א עד ולא עד בכלל [כת״מ כמ״ג סנ״ו], ש״מ דשלימי׳

הפר לה בעלה, והיא לא ידעה שהפיר לה בעלה, והיתה שותה ביין ומטמאה למתים [7]) אינה סופגת את הארבעי', רבי יהודה אומר אם אינה סופגת את הארבעים תספוג מכת מרדות [8]) : ד האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמתה, ואח"כ הפר לה בעלה, אם שלו היתה בהמה, תצא ותרעה בעדר, ואם שלה היתה בהמה [9]), החטאת תמות [10]) והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים ונאכלין ליום אחד [11]) ואינן טעונין לחם [12]) היו לה מעות סתומים [13]) יפלו לנדבה [14]), מעות מפורשים, דמי חטאת ילכו לים המלח, לא נהנים [15]) ולא מועלין בהן [16]) דמי עולה יביא עולה, ומועלין בהן, דמי שלמי' יביאו שלמי' [160]) ונאכלים ליום אחד ואינן טעונין לחם [17]) : ה נזרק עליה א' מן הדמים, אינו יכול להפר [18]) רע"א אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות אינו יכול להפר [19]) בר"א בתגלחת

מיד אח"כ תהי' הקמ'] : 6) *אפילו היפר לה אח"כ, דבעל רק מיגז גייז כלעיל 4. : 7) אח"כ : 8) *להכותה מדרבנן לפי אומד ב"ד וכפי צורך השעה, על שמרדה בדברי חכמים [וי"א דמרדות לשון ייסור, כמו יפה מרדות א' בלבו של אדם [ברכות דז"א]. וי"א שהוא י"ג הכאות שליש של מלקות ; ועמ"ש פ"ג דמכות אות 3. מיהו הממאן מלקיים עשה, מכין אותו מדרבנן עד שימות או עד שיקיים העשה [כתובות דפ"וא] : 9) *שנתן לה א' ע"מ שאין לבעלי' רשות בהמתנה [כפי"א דנדרים מ"ח]: 10) *ולא הוה כהקדש בטעות דאינו הקדש [כרפ"ה], דהכא ידעי' שיוכל בעל להפר ואפ"ה הקדיש' 11) כשאר שלמי נזיר, ולא ככל שלמים שנאכלי' לב' ימים ולילה א' : 12) ולא כשאר שלמי נזיר : 13) *שלא פירשה אלו יהיו לחטאת, ואלו המטבעות יהיו לצורך עולה, ואלו לשלמים : 14) *ר"ל לתיבות שבעזרה, שקונין מהן עולות נדבה כשהמזבח פנוי: 15) לכתחילה : 16) *דבהנאה פטור מקרבן מעילה; דמדאזלי לאבוד לאו קדשי ה' הוו : 160) *ואין מועלין בהן : 17) *מיהו בהי' המעו' של בעל כולן יוצאין לחולין : 18) °דכבר מותרת ביין, ואין כאן עינוי נפש שיפר [שכל משום טומ' כל"ז אינו מפר ; ולא דמי לנדרה שלא תלך

הלל שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות, ובסוף שבע שנים נטמאת, ונמצא נזירה עשרים ואחד שנה. אמר רבי יהודה לא היתה נזירה אלא י"ד שנה [19]: ז מי שהיה שתי כיתי עדים מעידות אותו אלו מעידים שנזר שתים, ואלו מעידים שנזר חמש [20] בית שמאי אומרים נחלקה העדות ואין כאן נזירות, ובית הלל אומרים יש בכלל חמש שתים שיהא נזיר שתים:

פרק ד מי שאמר הריני נזיר, ושמע חבירו ואמר ואני ואני [1] כולם נזירים [2], הותר הראשון, הותרו כולן, הותר האחרון, האחרון מותר וכולם אסורים. אמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר פי כפיו [3] ושערי כשערו [30], הרי זה נזיר, הריני נזיר ושמעה אשתו, ואמרה ואני, מיפר את שלה ושלו קיים. הריני נזירה ושמע בעל' ואמ' ואני, אינו יכול להפר [4]: ב הריני נזיר ואת, ואמרה אמן, מיפר את שלה ושלו קיים [5] הריני נזירה ואתה ואמ' אמן, אינו יכול להפר: ג האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה ביין ומיטמאת למתי', הרי זו סופגת את הארבעי' [6]

---

19 [19]) *דלא נטמאת כלל [ותמוהין דברי הרמב"ם ור"ב שכתבו אחריו שפירשו המשנה דלא כמפורש בגמ' להיפך עי"ש]: [20]) וב' כיתי העדים מעידין על רגע א':

פ"ד [1]) *ר"ל וכן הב' שמע ואמר ואני, וה"ה ק': [2]) והוא שאמרו כן כל א' תוך כדי דבור של חבירו; דהיינו בכדי שיאמר שלום עליך רבי [עי' ש"ך ח"מ רכ"ה סק"ה]: [3]) *או שאמר: [30]) והוא שאמר " כפיו מיין, וכשערו מלגזוז: [4]) דכשאמר ואני, קיים נזירות', מדא"א שיהיה הוא נזיר אם לא יקויים נזירות'. מיהו באמר אחר ואני, והפר לה הבעל, לא הותר זה, דבעל לא עקר הנדר כחכם, 5 רק גוזז ומבטלו מכאן ולהבא: [5]) מיהו באמר בניחותא " ואת, וענתה אמן, הרי קיים לה [וצ"ל דלא דמי למ"ש בנדרים פ"י מ"ז דהקים קודם לנדר לא מהני? דהכי תוך כדי דבור כדיבור דמי; ותו דגלי לדעתי' שבניחותו

שהיה הוא ואביו נזירים , והפריש אביו מעות סתומים לנזירותו , ומת , זה הוא שמגלח על נזירות אביו 28) :

פרק ה בית שמאי אומרים , הקדש טעות הקדש 1) ובית הלל אומרים אינו הקדש , כיצד . אמר שור שחור שיצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש , ויצא לבן , בית שמאי אומרים הקדש 2) ובית הלל אומרי' אינו הקדש : **ב** דינר זהב שיעלה בידי ראשון , הרי הוא הקדש , ועלה של כסף , ב"ש אומרים הקדש וב"ה אומרים אינו הקדש , חבית של יין שתעלה בידי ראשונה הרי היא הקדש ועלתה של שמן בית שמאי אומרים הקדש ובית הלל אומרים אינו הקדש 3) : **ג** מי שנדר בנזיר 4) , (נ"א שנזר) ונשאל לחכם ואסרו , מונה משעה שנדר 5) נשאל לחכם והתירו 6) והיתה לו בהמה מופרשת , תצא ותרעה בעדר 7) , אמרו ב"ה

---

25) הרמב"ם : 26) *אפילו בת שיורשת אביה : 27) הבן : 28) וקיי"ל דאפילו לא היה נזיר כשמת אפ"ה מגלח על נזירות אביו :

פ"ה 1) *נקט לה הכא איידי סיפא דנזירו' בטעות : 2) *דסבור שיצא שחור : 3) *נ"ל דקמ"ל בבא דשור בקדוש קדושת הגוף , לרבותא 3
דב"ה ; ובבא דדינר בקדושת דמים , לרבותא דב"ש ; ובבא דיין לרבותא דתרוויי' , לב"ש אף דטעות גמור הוא דלמה דקזי יין לא חזי שמן , ותו דמסתבר דרק ליין נתכוון , דמלוה לפרוש ממנו [כב"ב ד"ע ע"א ועירובין דכ"ט] ; ולרבותא דב"ה , מדקיי"ל דמקדיש בעין יפה מקדיש [כרמב"ם מערכין פ"ד הט"ו] , א"כ סד"א דוקא שור שחור דמעלי טפי מלבן [כשם הכא] , וכ"כ דינר זהב עדיף מכסף ; משא"כ שמן דעדיף מיין [כשם הכא] סד"א דמודה ב"ה דלשמן וודאי ג"כ נתכוון , קמ"ל : 4) *וסבר שאין בלשון קבלתו לשון נזירות , ושתה יין : 5) אף דהו"ל לפרוש מספק אפ"ה לא קנסינן ליה . מיהו טומ' וגלוח סותרי' [כפ"ו מ"ה] : 6) שאמר שאין בלשונו לשון נזירות : 7) *דהפרשה בטעות היה . ולא דמי לאשה שהפר לה בעלה [פ"ד מ"ד] ? דהתם בעל מיגז גייז , משא"כ הכא שהנדר היה בטעות כעקר מעיקרא ; ואפילו בהותר ע"י פתח , חכם עוקר הנדר מעיקרא ; ואף דלב"ש אין שאלה בהקדש , הכא שאין

הטהרה, אבל בתגלחת הטומאה יפר [20]) שהוא יכול לומ' אי אפשי באשה מנוולת [21]), רבי אומר אף בתגלח' הטה' יפר שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מגולחת [22]): ו האיש מדיר את בנו בנזיר [23]) ואין האשה מדרת את בנה בנזיר, כיצד, גלח או שגלחוהו קרוביו, מיחה [24]) או שמיחו קרוביו [25]), היתה לו בהמה מפורשת, החטאת תמות, והעולה תקריב עולה, והשלמים יקרבו שלמים, ונאכלין ליום אחד, [11]) ואינן טעונין לחם, הוו לו מעות סתומין [13]) יפלו לנדבה [14]) מעות מפורשין, דמי חטאת ילכו לים המלח, לא נהנין [15]) ולא מועלים [16]) דמי עולה יביאו עולה, ומועלין בהן, דמי שלמים יביאו שלמים, ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לחם: ז האיש מגלח על נזירות אביו [250]) ואין האשה מגלחת על נזירות אביה [26]), כיצד, מי שהיה אביו נזיר והפריש מעות סתומים [13]) על נזירותו, ומת, ואמר [27]) הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אבא, אמר רבי יוסי הרי אלו יפלו לנדבה, שאין זה מגלח על נזירות אביו, ואיזהו שמגלח על נזירות אביו, מי

לבית האבל דאפר [בנדרים דפ"ג ב]? דצ"ל דהתם עכ"פ א"צ להטא']: [19]) משום הפסד קדשים: [20]) אף שקרבו הקרבנות דתגלחת טומ': [21]) *כלומר 22
מעוכה מיין: [22]) *דאף דאסורה לילך פרועת ראש [בא"ע קמ"ו], ואפילו [בפאלטע טור] אסור משום מראית עין, דאסור אפילו באיסו' דרבנן [בא"ח ס"ה י"א ותרע"א א', וי"ד ש"ך ספ"ז סק"ו], וכ"ש הכא דפרוע לגמרי דאורייי' הוא [בכתובות דע"ב א], וביוצאי' מתקת [להרבע], עכ"פ דת יהודית הוה? י"ל דמיירי בקלר שאין רבים מצויי' שם דשרי [כנ"ש שם סק"ט, ועי' מ"א שבת ס"ו 44]: ולת"ק אפשר בפאה נכרית: [23]) *הלמ"מ, והוא שהבן קטן עד בן י"ג ויביא ב' שערות, ואז לרשי ותוס' מתבטל הנזירות שהדירו אביו, ולר"נ צריך להשלים גם אח"כ [ועתיו"ט סוטה פ"ג מ"ח]: [24]) הבן הקטן: [25]) *אז ג"כ מתבטל הנזירות שהזירו אביו. וכולן, דוקא מיד כששמעו מיחו:

נזיר [22] ששניכם נזירים, שכולכם נזירים, ב"ש אומרים כולם נזירים [23] וב"ה אומרים אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו [24], ורבי טרפון אומר אין אחד מהם נזיר [240]: ו הרתיע לאחוריו [25] אינו נזיר [26] רבי שמעון אומר, יאמר אם היה כדברי, הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר נדבה [27]: ז ראה [28] את הכוי [29] ואמר הריני נזיר שזה חיה [30], הריני נזיר שאין זה חיה, הריני נזיר שזה בהמה, הריני נזיר שאין זה בהמה, הריני נזיר שזה חיה ובהמה, הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה, הריני נזיר שאחד מכם נזיר, הריני נזיר שאין אחד מכם נזיר [22], הריני נזיר שכולכם נזירים, הרי כולם נזירים [31]:

פרק ו שלשה מינין אסורין בנזיר, הטומא' [1] והתגלחת, והיוצא מן הגפן [2], וכל היוצ' מן הגפן מצטרפין

אם פלוני הוא הריני נזיר: 21) אם אינו פלוני הריני נזיר: 22)*ר"ל שא' מכם אינו נזיר; משא"כ באמר שאין בשניהן נזיר, גם ר"ט מודה שזה עכ"פ נזיר: 23) אפילו אותן שלא נתקיימו דבריהן; ולטעמיי' אזלי, דנזיר בטעות הוה נזיר: 24)*בשם מגיהה, תני מי שנתקיימו דבריו. ורמבם תירץ לשון המשנה דר"ל שלא נתקיים דברי התנצלותו שיכלל מלהיות נזיר [ומזה הוכיח דתוי"ט שרשות בידינו לפרש המשנה דלא כשס, היכא דאין נ"מ לדינא]: 240) אפילו מי שנתקיים דבריו, דס"ל אין נזירות רק באמר בפירוש בבירור שיהיה נזיר: 25) חזר לאחריו זה שבא כנגדן, ולא נודע מי הוא: 26) ר"ל אין א' מהן נזיר, דלא מקני איניש נפשי' בנדרו לספק שלא יתברר, ולאו אדעתא דהכי נדר: 27) *לטעמי' [בפ"ב מ"ח] דס"ל דספק נזירות להחמיר; רק משום ספק חולין בעזרה, יאמר התנאי: 28) כל א' מהששה הנ"ל: 29) [בופעל]: 30) ר"ל אם זה חי' הריני נזיר; וכן כולן "אם קאמרו: 31) *לד"ה, שכולן לא בטעות נדרו, שיש בו דרכים שהוא שוה לחיה, ויש לבהמה, ויש לחיה ובהמה, ויש לא לזה ולא לזה [בפ"ב דבכורים]:

24 ☞

פ"ו 1) טומאת מת: 2) *ענבים ויין חרצנים זגים: 3) ללקות

לב"ש, אי אתם מודים בזה שהוא הקדש טעות, שתצא ותרעה בעדר [8], אמרו להן בית שמאי, אי אתם מודים[9] במי שטעה וקרא לתשיעי עשירי, ולעשירי תשיעי, ולי"א עשירי, שהוא מקודש [10] אמרו להם בית הלל, לא השבט קדשו [11] ומה אלו טעה והניח את השבט על שמיני ועל שנים עשר שלא עשה כלום, אלא כתוב שקידש את העשירי הוא קידש את התשיעי ואת הי"א [12]: ד מי שנדר בנזיר[13] והלך להביא את בהמתו ומצאה שנגנבה [14] אם עד שלא נגנבה בהמתו נזר, הרי זה נזיר [15], ואם משנגנב' בהמתו נזר אינו נזיר [16] וזו טעות טעה נחום המדי, כשעלו נזירין מן הגולה [17] ומצאו בית המקדש חרב אמר להם נחום המדי אלו הייתם יודעים שבית המקדש עתיד ליחרב הייתם נוזרים, אמרו לו לא, והתירן נחום המדי, וכשבא הדבר אצל חכמים, אמרו כל שנזר עד שלא חרב בית המקדש, נזיר [18] ומשחרב בית המקדש אינו נזיר [16]: ה היו מהלכין בדרך[19], ואחד בא כנגדן, אמר אחד מהן הריני נזיר שזה פלוני [20] ואחד אמר הריני נזיר שאין זה פלוני [21] הריני נזיר שאחד מכם נזיר, שאין אחד מכם

הלשון טוב, כ"ע מודו: 8) *ומ"ש מכנא לטעות שבמשנה א', דפלגיתו שם?: 9) במעשר בהמ': 10) והכא בנשאל לחכם שאני שבעקר הנדר ופטור מעיקרא: 11) *אף שסמכו בשבט בטעות להתשיעי והי"א, לא בשביל זה נעשה קודש; דהרי ומה אלו וכו': 12) וגזירת הכתוב הוא ולא ילפינן מנה: 13) *לדעתא שיביא קרבנותיו, שהן חטאת עולה ושלמים, מבהמות שהיו לו אז: 14) *ואפילו לא נגנב רק א' מג' בהמות שחייב, ועי"ז מתחרט שנדר בנזיר: 15) ואין זה פתח חרטה, דגניבה כולל דלא שכיח הוא, ואין פותחין בו: 16) *דמותר להתיר נזירתו ע"י פתח זה: 17) שנזרו קודם שחרב המקדש: 18) דחורבן ביהמ"ק כמי כולל דלא שכיח הוא: 19) שזה בכ"א: 20) *ר"ל

תשתה אל תשתה והוא שותה, חייב על כל אחת ואחת. היה מגלח כל היום, אינו חייב אלא אחת [19], אמרו לו [20] אל תגלח אל תגלח והוא מגלח, חייב על כל אחת ואחת, היה מיטמא למתים כל היום, אינו חייב אלא אחת [19] אמרו לו [20] אל תיטמא אל תיטמא, והוא מיטמא חייב על כל אחת ואחת: ה שלשה מינין אסורין בנזיר, הטומאה והתגלחת והיוצא מן הגפן, חומר בטומא' ובתגלחת מביוצא מן הגפן, שהטומאה והתגלחת סותרין, והיוצא מן הגפן אין סותר, חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ובתגלחת, שהיוצא מן הגפן לא הותר מכללו [21], וטומאה ותגלח' הותרו מכללן, בתגלחת מצוה [22] ובמת מצוה [23] וחומר בטומאה מבתגלחת, שהטומאה סותרת את הכל, וחייבים עליה קרבן, ותגלחת אינה סותרת אלא שלשים יום, ואין חייבין עליה קרבן: ו תגלחת הטומאה כיצד, היה מזה בשלישי ובשביעי, ומגלח בשביעי, ומביא קרבנותיו בשמיני [24], ואם גלח בשמיני [240] מביא קרבנותיו בו ביום, דברי רבי °עקיבא, אמר לו רבי טרפון מה בין זה למצורע [25] אמר לו זה טהרתו תלויה בימיו [27] ומצורע טהרתו [28] תלויה בתגלחתו [29] ואינו מביא קרבנותיו אלא אם כן היה מעורב

---

[19]) בדיני שמים חייב על כל א' וא' : [20]) בין שתיי' לשתיי' : [21]) *אפי' כשבא לשתות יין : [22]) *בנזיר מצורע, שחייב לגלח כשנטהר מצרעתו, וה"ט משום דעשה דמצורע דחי ל"ת ועשה דנזיר, משום דישנו בשאלה [ותו דינא הוא דמצורע אלים שמתירו לאשתו, וגדול השלום [כתוס' ב"מ ד"ל] : [23]) שאין לו קוברין : [24]) ב' תורים או ב' בני יונה, א' לעולה וא' לחטאת, וכבש בן שנה לאשם : [240]) *שכבר טבל בז' : [25]) דק"ל דבגלח בח' מביא קרבנותיו בט'? : [26]) נזיר שנטמ': [27]) *ר"ל נזיר טבילתו תלוי בז' ימים שספר, ולפיכך אם רק כבר העריב שמשו, מביא קרבנותיו אפילו ביום גלוחו : [28]) °ר"ל טבילתו : [29]) *שאינו

זה עם זה [3] ואינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזי' [4],
משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין [5], רבי עקיבא אומ'
אפילו שרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב [6]:
ב והייב על היין בפני עצמו, ועל הענבים בפני עצמן, ועל
החרצנים בפני עצמן, ועל הזגים בפני עצמן [50], רבי אלעזר
בן עזריה אומר אינו חייב עד שיאכל שני חרצנים וזגן [60]
אלו הן החרצנים ואלו הן הזגים, החרצנים אלו החצונים [7]
הזגים אלו הפנימים [8] דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר
שלא תטעה כזוג של בהמה, החצון זוג, והפנימי עינבל:
ג סתם נזירות ל' יום [9] גלח או שגלחוהו ליסטים, סותר
שלשים יום [10] נזיר שגלח, בין בזוג [11] בין בתער [12] או
שסיפסף כל שהוא [13], חייב [130], נזיר חופף [14] ומפספס [15]
אבל לא סורק [16] רבי ישמעאל אומר לא יחוף באדמה
מפני שמשרת את השער [17]: ד נזיר שהיה שותה יין
כל היום [18], אינו חייב אלא אחת [19]. אמרו לו [20] אל

בכזית מכולן יחד: 4) *וה"ה חרצנים וזגין שיעורן בכזית: 5) *דס"ל
דשתיי' שיעורו ברביעית הלוג: 6) *פליג בתרתי, ס"ל דשיעור יין כמי
בכזית, וס"ל כמי דהיתר מצטרף לאיסור: 50) *ר"ל א"צ לאכול כל
המינין, דאפילו באכל רק מין א' חייב: 60) *מקיל בכל א', דבאכל
חרצנים בלי זג, אף שהוא כזית פטור; ומחמיר בכל א', דבאכל חרצני'
עם זג, אף שאינן כזית, לוקה: 7) הילזין של הענבים: 8) הגרעינין:
9) כבר תני ליה [פ"א מ"ג], רק משום סיפא נקטי' הכא: 10) *אפי'
בנדר נזירות מרובה, וגלחוהו לסטין ביום מלאות [תוס'], כל דקדוקי
נזירות עליו ל' יום: 11) [שערע]: 12) [שאהר מעססער]:
13) *שתלש בשער והשיר אפילו רק שער א' במזיד: 130) אבל
אינו סותר עד שגילח רוב שערותיו מעיקרן, כעין תער: 14) מתחכך:
15) מותר ג"כ להתחכך בצפרניו או בכלי, ולא יתכוין להשיר שער:
16) *[קעממען], דהו"ל פסיק רישא דניח' ליה, להקל שערות ראשו:
17) דהו"ל כמי פסיק רישא: 18) ולא התרו בו רק פ"א: 19) *אבל

הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים , רבי שמעון אומר כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים , הותר הנזיר לשתו' ביין ולהטמא למתים [44] : י גלח על הזבח , ונמצא פסול [45] תגלחתו פסולה , וזבחיו [450] ל"א עלו לו , גלח על החטאת שלא לשמה [46] , ואח"כ הביא קרבנותיו לשמן [47] , תגלחתו פסול' וזבחיו [450] לא עלו לו . גילח על העולה ועל השלמים שלא לשמן , ואחר כך הביא קרבנותיו לשמן , תגלחתו פסולה , וזבחיו לא עלו לו , רבי שמעון אומר אותו הזבח לא עלה לו , אבל שאר זבחים עלו לו [48] , ואם גלח על שלשתן [480] ונמצא אחד מהן כשר תגלחתו כשרה ויביא שאר הזבחים :

יא מי שנזרק עליו אחד מן הדמים ונטמא , רא"א סותר את הכל [49] , °וחכמי' אומרי' יביא שאר קרבנותיו ויטהר [50] אמרו לו מעשה במרים התרמודית , שנזרק עליה אחד מן הדמים , ובאו ואמרו לה על בתה שהיתה מסוכנת , והלכה ומצאתה שמתה [51] , ואמרו חכמים תביא שאר קרבנותיה ותטהר [50] :

פרק ז כהן גדול ונזיר אינן מיטמאין בקרוביהן [1] , אבל

ומוריד [מנחות דס"ב] : 44) וכן הלכה : 45) שנשפך דמו או יצא דמו או נטמ' : 450) גם אחר זבחיו שהקריב אחר תגלחתו זה פסולין , דהו"ל כהקריבן קודם גלוח , כיון שהגלוח נפסל : 46) *דרך חטאת שנשחטה שלא לשמה פסולה : 47) שהן כשרין כשהוקרבו שלא לשמן , רק שלא עלו לבעלים לשם חובה : 48) דס"ל כיון שכשרין הן , הו"ל כאילו גילח על עולת או שלמי נדבה , דס"ל שיצא ; ורבנן ס"ל דלא יצא : 480) ר"ל שלא גלח רק אחר שחיטת שלשתן : 49) *לא כל הימים , דהרי אחר שלשים לר"א רק ז' סותר ? אלא ר"ל סותר כל הקרבנות , מדס"ל דאסור לשתות יין קודם הבאת כל קרבנותיו א"כ הו"ל כמביא קרבנותיו תוך מלאות : 50) ר"ל כשיטהר : 51) ונטמאת בה :

פ"ז 1) *אב ואם , אח ואחות , בן ובת , ואשתו : 2) שאין לו קוברין:

שמש : [30] ז תגלחת הטהרה כיצד, היה מביא שלש בהמות, חטאת [31] עולה [32] ושלמי' [33]. שוחט את השלמי' ומגלח עליה[34] דברי רבי °יהוד', רא"א לא היה מגלח-אלא על החטאת, שהחטאת קודמת בכל מקום, ואם גילח על אחת משלשתן יצא [35] : ח רבן שמעון ב"ג אומר הביא שלש בהמות ולא פירש, הראוי לחטאת תקרב חטאת, לעולה תקרב עולה, לשלמים תקרב שלמים [36]. היה נוטל שער ראש נזרו, ומשלח תחת הדוד [37] ואם גילח במדינ'[38] לא היה משלח תחת הדוד. במה דברים אמורים [39] בתגלחת הטהרה, אבל בתגלחת הטומאה, לא היה משלח תחת הדוד, ר"מ אומר הכל משלחין תחת הדוד [40] חוץ מן הטמא שבמדינה בלבד [400] : ט היה מבשל את השלמים או שולקן [41], הכהן נוטל את הזרוע בשלה [500] מן האיל [410], והלת מצה אחת מן הסל, ורקיק מצה אחד [42], ונותן על כפי הנזיר ומניפן [43] ואחר כך הותר

טובל עד אחר גלוח; והרי אינו יכול להביא קרבנותיו וכו': [30]) אחר שטבל: [31]) *כבשה בת שנתה: [32]) *כבש בן שנה: [33]) *איל בן ב' שנים: [34]) ר"ל אחר ששחט, מגלח: [35]) לכ"ע: [36]) אף שכל הקרבנות מתכפרות רק ע"י בעלים, הכא כמפורשות דמי: [37]) היורה שמבשל בו השלמים, ואם השליכם תחת קדירת החטאת יצא: [38]) ר"ל בירושלים; דאע"ג דכתיב וגילח פתח אוהל מועד? ה"פ וגילח ביום שאז אוהל מועד פתוח: [39]) דבמגלח בעזרת משלח תחת הדוד: [40]) טהור שגלח במקדש או במדינה; או טמא שגלח במקדש: [400]) שערו נקבר: [41]) *בשול מרובה, דהוא נמי בכלל בישול: [500]) מסוף הארכוב' [קניא] עד רוקב בהכתף, שהם ב' פרקי' עליוני' של יד ימין שנתבשל עם האיל: [410]) *מלבד חזה ושוק כבשאר שלמי', שנותן קודם בישול: [42]) *שהנזיר מביא כ' לחמים, כל א' משלים עשרון, י' מהן היו חלות עבים, וי' מהן רקיקין דקי', ומושח כולן עם רביעי' שמן; וכל הכ' היו מצה [במנחות דע"ח]: [43]) *מוליך ומביא מעלה

ומביא את קרבנותיו . אבל הסככות [16] והפרעות [17] ובית הפרס [18] וארץ העמים [19] והגולל [20] והדופק [21] ורביעית דם [22] ואוהל [220] ורובע עצמות [23] וכלים הנוגעים במת [24] וימי ספרו [25] וימי גמרו [26] על אלו אין הנזיר מגלח, ומזה בשלישי ובשביעי [27], ואינו סותר את הקודמין [270], ומתחי' ומונה מיד [28], וקרבן אין לו, באמת אמרו ימי הזב וזבה [29] וימי הסגרו של מצורע הרי אלו עולין לו [30] : ג אמר ר' אליעזר משום רבי יהושע, כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עלית על ביאת מקדש [31] וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת

מדא"א ליגע בכולן כאחד, מדאיכא גוף א'; ואפילו גבלן יחד במים איכא קבור [רמב"ם שם] : 15 אבל באהל אמ"ט עצם כשעורה : 16) *כזית ממת מונח תחת א' מענפי האילן, ואינו יודע תחת איזהו מהן עבר : 17 כזית ממת מונח תחת א' מהאבנים או תחת א' מהקורו', שבולטות מכותל, ואינו יודע תחת איזהו מהן עבר : 18) *שדה שנחרש שם קבר, מטמא ק' אמה מהקבר לכל רוח שחורש; והוא מד"ס שמא התגלגל ע"י החרישה עצם כשעור', מהקבר לשם : 19) גוש חו"ל מטמא מד"ס : 20 כסוי ארון : 21) דופני הארון : 22) *ר"ל שאינו חצי לוג, ואפילו נטמ' בו במגע ומשא : 220) *דנגע הנזיר באהל המת [עי' פתיח' כלי לטהרות סי' א'] : 23) *שהאהיל על רובע עצמו'; אבל מגע ומשא בהן, סותרין : 24) שנגע בכלי' אפילו בעודן נוגעין במת [ולתוס' בנגע בכלי מתכות, חרב הרי הוא כחלל, וסותר] : 29) מצורע לאחר שנטהר
26 מצרעתו, סופר ז"י : 26) *ימי חלוטו של מצורע. והא דנקט ימי חלוטו כלל, דפשיטא אם ימי חלוטו סותר, מה מהני דימי ספירו אינו סותר? תי' אא"מו רבינו הגאון זצוק"ל, דנקט חלוטו לרבותא דאינו עולה לו : 27) *בנטמ' טומ' מת [ולרמב"ם פ"ז מנזירו' ה"א גם אהל וכלי' כשנטמ' בהן, אם הוא נזיר א"צ הזאה בג"ז] : 270) *ולעיל פ"ג 17, דאמרינן דנזיר בתחילה? ה"ט לפי שמנה ימיו בק"ל, ואין עולין לו; אבל אם מנה ויצא אינו סותר מנויו שבתחלה: 28) להשלים לימים שמנה קודם שנטמא במת וקודם שנצטרע; אבל ימי טומ' אין עולין לו: 29) ימי טומאתן וז"כ שלהן : 30) *וכ"ש שאין סותרין, וזה הלממ"ס הוא : 31) בנטמ' בהן, ונכנס למקדש או אכל קודש במזיד קודם שנטהר, חייב כרת, ואם

מטמאין למת מצוה [2]) היו מהלכי' בדרך ומצאו מת מצוה ר' אליעזר אומר יטמא כהן גדול ולא יטמא נזיר, והכמים אומרים יטמא נזיר ואל יטמא כהן גדול, אמר להם רבי אליעזר יטמא כהן שאין מביא קרבן על טומאתו, ואל יטמא נזיר שהוא מביא קרבן על טומאתו [3]) אמרו לו יטמא נזיר שאין קדושתו קדושת עולם [4]) ואל יטמא כהן שקדושתו קדושת עולם: **ב** על אלו טומאות הנזיר מגלה, על המת [6]), ועל כזית [7]) מן המת, ועל כזית נצל [8]) ועל מלא תרווד [9]) רקב [10]) על השדרה ועל הגולגולת [11]) ועל אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליו בשר כראוי [12]) ועל חצי קב עצמות [13]) ועל חצי לוג דם [14]) ועל מגען [140]) ועל משאן ועל אהלן, ועל עצם כשעורה על מגעו, ועל משאו [15]) על אלו הנזיר מגלח, ומזה בשלישי ובשביעי, וסותר את הקודמין, ואינו מתחיל למנות אלא עד שיטהר

---

[3]) דמצריך קרבן לכפרה, ש"מ קדושתו עדיפ': [4]) *דסתם נזירות ל"י; ואפילו נזיר עולם, לא היתה קדושתו משנולד; ואפילו הזירו אביו אז, אע"ג שהנזירות חלה אז עליו גם קודם שהגיע לעונת נדרים [כרמב"ם פ"ב מנזירות הי"ג], עכ"פ לא חלה עליו קודם שהגיע לחנוך, משא"כ בכהן מוזהרי' הגדולים על הקטנים: [6]) *ר"ל רוב מניין עצמותיו, דהיינו קכ"ה אברים, או רוב בניין הגוף, שהוא ב' שוקים וירך א' [בבכורות דמ"ה א]: [7]) בשר: [8]) בשר מת שנמוק לליחה: [9]) כף מחזיק מלוא חפניים: [10]) *אפר רקוב ממת שנקבר ערום, והוא שלם בלי חסרון אבר, ובארון של שיש או זכוכית שא"א שהתערב שם דבר אחר [רמב"ם פ"ז מנזירות ופ' ג' מטומ']: [11]) *או שדרי' או גולגלת, ושניהם בלי בשר: [12]) *אבר ממת כמי חי; ושעורו פחות מכזית, דאז ע"י אותו בשר יכול להתרפאות ולהתכסה כולו בבשר בעודו מחובר בחי: [13]) *מב' עצמות או יותר [כרמב"ם פ"ב מטו"מ ה"י]. ואע"ג דרובע קב מטמ' באהל מדאוריי', בנזיר הלמ"מ דצריך חצי קב לסתור נזירותי': [14]) *רביעית מטמ' באהל מדאוריי', ומיהו הלמ"מ דבנזיר אינו סותר נזירותי' בפחות מב' רביעיות: [140]) *מיהו רקב אמ"ט במגע,

ומביאין קרבן טומאה [3] וקרבן טהרה [4], ואומר אם אני הוא הטמא, קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך, ואם אני הוא הטהור קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה שלך, וסופרין שלושים יום [5], ומביאין קרבן טהרה ואומרים אם אני הוא

באותו ספק, וודאי טמ' ברה"י, אלא אפילו היה הספק בב' בכ"א, שיש חזקת טהרה באותו ספק, דהרי א' מהן וודאי טהור, אפ"ה ברה"י ספיקן טמ'; ולא מבעיי' בהיה הספק בכל הג' אם נטמאו כולן או לא, דכולן נכנסו בכלל הספק וודאי הו"ל ספק טומ' בר"ה, אלא אפילו היה הספק רק בב' מהן, והשלישי שהוא היגד הרואה, לא נכנס כלל בכלל הספק, אפ"ה מצטרף להו למחשב ר"ה. אמנם לראב"ד שם, דוקא בהיו ג' במעמד א' ברה"י מחשב ר"הר, וכ"ל דאי' דהרי ספק טומ' בר"הר מסוט' ילפינן לה [כסוט' דכ"חב], והרי בסוט' לא מחלקינן בין שהיו העדים באותו חצר עם הבועל ונבעלת או לא, ואף שאין הספק בעדים, אפ"ה מחשב רה"י כשאינן במעמד א', ור"ה כשהן במעמד א']:

2 [2]) *בסוף ימי נזירותן. מיהו דוקא כשי' או קטנים, אבל אנשי' הרי אסורים בהקפת הראש מספק; דהרי גלוח הראשון שהוא גלוח טומ', צריך שיהי' קודם הבאת קרבנותיו [כלעיל פ"ו מ"ו], וגלוח זה אינו מועיל לו לגלוח טהר' שצריך שיהיה אחר הקרבת הקרבן [כשם מ"ז], נמצא שאם טהור היה, עבר אז על בל תקיף; דבשלמא גלוח ב' מגלח ממ"נ, אי גלוח קמא גלוח טומ' היא, א"כ מגלח השתא גלוח טהרי, ואי לא טמ' היה, א"כ מדגלח גלוח קמ' קודם הבאת קרבנו, לא עלה לו וצריך לגלח אח"כ [כרמב"ם פ"ח הי"א], ואפילו לאחר כמה ימים [כרמב"ם פ"ח ה"ו]; אבל על גלוח קמ' ק' שפיר, דעביר על בל תקיף; אע"כ דמתניתין מיירי באשה וקטן [ואילה"ק דעכ"פ אף באשה וקטן האיך מגלחין גלוח קמא, דלמא לאו טמ' הוא, ומדמגלח קודם הבאת הקרבן, הרי הו"ל כמגלח תוך מלאות [כנזיר דלט"א ותוס' שם ד"ה כתם]? כ"ל כיון דלא סגי בלא"ה, דדלמא טמ' הוא, וגלוח טומ' וודאי מעכב; דיעד כאן לא ס"ל לרבנן [נזיר מו"א] גלוח איכו מינכב, אלא מג"ש דאחר אחר, דכיהן בנזיר טהור כ', אבל בנזיר טמ' לכ"ע מינכב [כמוכחות לח"א תוס' ד"ה ואם] דלא בעינן שיכה עליו הכ' לינכב רק בקדשים; וכן משמע מרמב"ם [הל' נזירות פ"ח ה"ה], דלא נקט גלוח איכו מעכב רק בנזיר טהור, משמע הא גלוח דנזיר טמ' מעכב; א"כ משו"ה אף דהו"ל ספק טומ', עכ"פ וודאי"ל תקנה בלי גלוח טומ', להכי העשה של גלוח טומ' דוחה לל"ת של גלוח ביום מלאות קודם הבאת קרבנותיו; ומשא"כ בל תקיף יש ב' לאוין [כמוכות ד"כ ע"א], ובכה"ג כשהב' לאוין שוין בכל אין עשה דוחה אותן [כשובכת עמקים כלל ב'] . ולפי האמור דגלוח טומ' מיעכב, א"כ באנשים בכה"ג אין להם תקנה, וודא"א להם לגלח גלוח טומ'; ולכאור' לא משמע כן מלשון הרמב"ם [פ"ט הט"ו]: [3]) *ב' עופות וכבש: [4]) *ג' בהמות [כפ"ו מ"ו ומ"ז]. ואע"ג דס' טומא' רה"י, מדאורייי' טמ', הייכו באפשר, אבל הכא, ומ"כ א' טהור:

מקדש, אמר ר"מ לא תהא זו קלה מן השרץ 32) אמר רבי עקיבא דנתי לפני רבי אליעזר, ומה אם עצם כשעורה שאינו מטמא אדם באוהל, הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו, רביעית דם שהוא מטמא אדם באוהל, אינו דין שיהא הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו, אמר לי מה זה עקיבא, אין דנין כאן קל וחומר 33) וכשבאתי והרציתי דברים לפני רבי יהושע, אמר לי יפה אמרת, אלא כן אמרו הלכה 34):

פרק ח שני נזירים שאמר להן אחד, ראיתי אחד מכם שנטמא, ואיני יודע איזה מכם 1), מגלחין 2)

---

32 בשוגג, חייב קרבן עולה ויורד: 32) *שאין הנזיר מפסיק נזירותו על ידן, ואפ"ה חייבין עליו על ביאת מקדש, מכ"ש גולל ודופק ורובע עצמות ודכוותיי', שאע"פ שאין הנזיר מגלח עליהן, עכ"פ מפסיק נזירותו על ידן, מכ"ש דחייבין עליהן על ביאת לקדש. ולא קיי"ל כן, דדבר זה שיהיה נזיר וטומאת מקדש שוין, הלמ"מ הוא [כרמב"ם פ"ג מביאת מקדש הט"ו], ואין דנין ק"ו לעקור הלכה [ועי' מ"ק ד"ד ע"א, דאפילו ג"ש שאין אדם דן מעצמו, לא עקרה הלכתא, ודברי הר"ב כאן אינם מובנים כלל, דמה זה כ"ט שכתב, שהרי מגע ומשא וכו', על מה שכתב מקודם דמשו"ה מלתא דר"מ ליתא? והרי ב' הענינים רחוקים זמ"ז כרחוק מזרח ממערב? ובמה"כ הגדול כמדומ' דלשון הרמב"ם בפי' המשניות לטעיתי', דהוא סבור דמ"ש הרמב"ם וכבר נתבאר וכו' הוא כ"ט על מ"ש תחילה שדברי ר"מ אינן נכונים; ולא היא, דמ"ש וכבר נתבאר וכו' הוא ענין בפ"ע, וכמשך למטה, למה שרצה ר"ע ללמוד רביעית דם בק"ו מעצם כשעור'. והדברים ברורים ת"ל]: 33) *ולא אמר לי טעם למה לא נדון כאן ק"ו: 34) *עצם כשעור' הלמ"מ הוא, ואין דנין מכח ק"ו:

1 פ"ח 1) *והן שותקין, דאילו הכחישוהו, ע"א בהכחשה לאו כלום הוא, [כקידושין דס"ה ב]. ומיירי שעמדו שניהן ברה"י והעד רואה אותן מבחוץ, דאילו עמד העד ג"כ אצלם באותו חצר, כל שלשה שהם אפילו ברה"י עשאום כרה"ה לענין טומ', והו"ל ספק טומ' ברה"ה דספיקו טהור, בין שהיה הספק רק בא' מהן אם נטמ', או שהיה הספק בכל א' מהג', או שלא היה הספק בנוגע רק במגיע כגון ספק לפרדע ספק שרץ שנגע באדם א' ברה"ה, טהור [כן נ"ל, ואילו ממתני' דטהרו' [פ"ה מ"א ותוס' חולין ד"י: ד"ה דלמא, שהש' בכותל]; וזה דלא כמשמעו לכאור' מרמב"ם [פ"ט דנזירות הט"ז] דנקט רק לישנא דמתני' דהכא, אמנם נ"ל דרמב"ם שם רבותא נקט, דלא מבעיי' כשהיה הספק רק באדם א' אם נטמ', שאין חזקת טהרה

לו חכמים לבן זומא: ב נזיר[12]) שהיה טמא בספק[13]), ומוחלט בספק[14]), אוכל בקדשים אחר ששים יום ושותה יין ומיטמא למתים אחר מאה ועשרים יום[15]) שתגלחת הנגע דוחה תגלחת הנזיר בזמן שהוא ודאי, אבל בזמן שהוא ספק אינו דוחה:

להבין משנה ב' יפה, ראוי לנו לחזור לענינו דיני נזיר טמ' וטהור, ודיני מצורע. וכך הוא דינם: נזיר שנטמא במת, מונה ז"י ומזה בהן בג' וז' וטובל ביום הז' ומגלח, ולמחרתו מביא ב' תורים או ב' בני יונה, א' לעולה וא' לחטאת, וכבש א' לאשם; ואח"כ חוזר ומונה נזירות שקבל, ומביא בסופן כבש' לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים, וחוזר ומגלח ומותר ביין. ודין מצורע כשנתרפא מביא ב' צפרים, ונשחטין בחוץ מדאינן קרבן, ועושה בהן ככתוב, ואח"כ מגלח וטובל, וסופר ז"י או יותר, וחוזר ומגלח וטובל; ולמחרתו מביא כבש לאשם, וכבשה לחטאת, וכבש לעולה; ואם דל הוא, מביא כבש לאשם וב' תורים או ב' בני יונה א' לעולה וא' לחטאת]: 12) *סתם נזירות של ל"י: 13) *שביום ראשון מנזירותו נסתפק אם נטמ' במת; והרי אם וודאי נטמא, צריך ב' גלוחין, א' אחר הזאת ג' וז', שטובל ומגלח בז', וא' בסוף נזירות דטהר': 14) *באותו יום עצמו נסתפק נמי אם הוחלט בצרעתו מכבר; והיום וודאי נתרפא; והרי אם היה באמת מוחלט נמי, היה צריך ב' גלוחין, א' כשנתרפא, וא' אחר ז"י שסופר אח"כ; ואותן ב' התגלחות היו דוחין לנזירות [כפ"ו 22], גם קודמין לגלוח נזירות טומ' או טהרה; משא"כ גלוח של ספק מצורע, אינו דוחה לנזירות, אבל קודם הוא לגלוח נזירות טומ' או טהר', שכשיגיע זמן גלוח הנזירות, מגלח מקודם גלוח של ספק מצורע:

פירוש הקצר

15) *דהרי אם הוא מצורע אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנותיו, וקרבנותיו א"א שיביא עד שיגלח ב' הגלוחין של צרעת, א' מיד וא' אחר ז"י; והרי א"א שיגלח מיד, דשמא אינו מצורע; והרי נזיר טהור אסור בגלוח עד ל"י, וגם יין אסור לשתות עד שיפטור מנזירותו ומנזירותו א"א שיפטו' עד שיפטור תחיל' מצרעתו, דהרי גלוח דצרעת קודם הוא לגלוח נזירות; לכן ממתין ל' יום ומגלח גלוח ראשון לצרעתו; אבל גלוח הב' של

פירוש הארוך

15) *דאילו היה טמ' וודאי ומצורע וודאי, היה מגלח מיד תגלחת צרעת ראשון, וסופר ז"י, ומגלח שנית בז', ומביא קרבנותיו בח', והיה מותר אח"כ בקדשים אם כבר הוזה בג' וז' לטומאתו, ואח"כ היה סופר ז"י כדי לגלח אח"כ לנזירות טומ' [שימי ספירת של צרעת, אין עולין לנזיר לימי טומ' או טהר'],

הטמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך, וזה קרבן טהרתי, ואם אני הוא הטהור. קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה שלך, וזה קרבן טהרתך, מת אחד מהן, אמר רבי יהושע יבקש אחד מן השוק שידור כנגדו בנזיר, ואומר אם טמא הייתי, הרי אתה נזיר מיד [6], ואם טהור הייתי הרי אתה נזיר אחר שלשים יום, וסופרין שלשים יום ומביאין קרבן טומא' [7] וקרבן טהרה [4], ואומ' אם אני הוא הטמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך, ואם אני הוא הטהור קרבן טהר' שלי, וקרבן טומא' בספק [7] וסופרין שלשי' יום ומביאין קרבן טהרה, ואומר אם אני הוא הטמא קרבן טומאה [8] שלי, וקרבן טהרה [8] שלך, וזה קרבן טהרתי, ואם אני הוא הטהור, קרבן טהרה שלי, וקרבן טומאה בספק, וזהו קרבן טהרתך. אמר לו בן [9]זומא ומי שומע לו שידור כנגדו בנזיר אלא מביא חטאת העוף [9] ועולת בהמה [10], ואומר אם טמא הייתי החטאת מחובתי והעול' נדבה ואם טהור הייתי העולה מחובתי והחטאת בספק, וסופר שלשים יום ומביא קרבן טהרה [4] ואומר אם טמא הייתי העולה הראשונה נדבה וזו חובה, ואם טהור הייתי העולה הראשונה חובה וזו נדבה, וזה שאר קרבני, אמר רבי יהושע נמצא זה מביא קרבנותיו לחצאים [11] אבל הודו

---

[5]) וה"ה בנזירות מרוב' קצר ומוכח זמן שקלנ: [6]) כדי ג' שיהיה שלך הקרבן טהרה שאביא בסוף ל' יום [7]) חטאת עוף שעל הספק ואינה נאכלת: [8]) שהבאתי מכבר: [9]) לספק טומ' נזירות; דאשם אין יכול להביא משום חולין בעזרה, ואפ"ה בדיע' יצא: [10]) *כדי לגלח על א' מהבהמות, וחטאת אינו יכול להביא משום חולין בעזרה; משא"כ עולה בא בנדבה ג"כ. מיהו שלמים אף דג"כ בא בנדבה אפ"ה אינו יכול להביאו, דשלמי נזיר צריכי' זרוע בשלה ולחם, והרי כה"ג לא מייתי בשלמי נדבה: [11]) ואעפ"כ אין בכך כלום: אמר המפרש, כדי

פרק ט הגוים אין להן נזירות, נשים ועבדים יש להן נזירות חומר בנשים מבעבדים שהוא כופה את

לאחר, והו"ל כמצורע עני, וסגי לי' בקטאת העוף שעל הספק, והעולת העוף והאשם שצריך העני להביא, אינן מעכבין [כנזיר די"חב והרב המיט שהעולה שלו אינו מעכב, ולא ידעתי למה]. אבל אין להסתפק שמא תגלחת זה, תגלחת נזיר טמ' היה, ויתחייב להביא קרבנותיו כבגלוח ראשון? ליתא, דממ"נ, אם היה מצורע, הרי ב' תגלחת מצור', קודמין לתגלחת טומ'; ואי לא היה מצורע, א"כ כבר גלח גלוח ראשון לנזירות טמ'. אבל יש להסתפק שמא אינו מצורע, רק נזיר טמ' היה, והי' תגלחת ראשון לטומ' ותגלחת זה לטהרה; לכן יביא השתא עולת בהמה בתנאי כבתגלחת ראשון. ואחר שהביא קרבן מצורע שבגלוח הב', מותר בקדשים, דהרי כבר הזה ג' וז' וטבל לספק טומ'; ואי"ל עכ"פ אם הי' מצורע, היו ב' התגלחת אלו לתגלחת מצורע, והו"ל מחוסר כפורים מדלא הביא עדיין קרבן לנזירות טומ', דקטאת העוף שהביא בגלוח ראשון לספק נזירות טומ', קודם זמן הי', מדצריך לגלח ב' תגלחת מצורע תחילה? ליתא, דאין מחוסר כפורים רק למי שטומ' יוצא מגופו, כזב וזבה יולדות מצור': אבל עדיין אסור ביין, דשמא מצורע היה, והי' ב' התגלחות אלו לצרעתו, שאינן עולין לגלוח טומ' או טהרה של נזיר; ושמא גם טמ' היה, וצריך לגלח תחלה לטומ' ואחר ל"י יגלח לטהרה; וזה אינו יכול לגלח אחר ז"י מגלוח הב' גלוח הג' לטומ', דשמא אינו טמ', וכמלא שמיד אחר גלוח הב' מתחיל נזירות טהרה, ואם יגלח אחר ז"י הרי יגלח תוך מלאות? לכן ימתין עוד ל"י ויגלח, ויביא שוב קטאת עוף על הספק, משום ספק תגלחת טומ'; ויביא אז גם עולת בהמ' בתנאי, כמו בתגלחת ב', דשמא לא נטמ' והוה תגלחת זה תגלחת נזי' טהור. מיהו עדיין אסור ביין, דשמא מצורע הי' וטמ' היה, והיו ב' גלוחין הראשונים לצרעתו, ושלישי לטומאתו; לכן ממתין שוב אחר גלוח ג' ל"י, ומביא ג' קרבנות נזיר טהור, ומתנה על העולה שבאם לא היה מצורע ולא נטמ', וכבר יצא בעולה שהביא בגלוח ראשון, יהי' זה העולה שמביא השתא עולת נדבה, והקטאת והשלמים שמביא השתא, הרי ודאי חייב בהם עדיין —; ואח"כ שותה יין ומטמ' למתים ומגלח בכל עת. וכן אם קבל נזירות שנה, ונטמ' ביום א' משנה ראשונה, אסו' לאכל קדשים עד אחר ב' שנים, ואסור ביין וטומ' עד אחר ד' שני', ומגלח בין כל שנה ושנה, ומביא קרבנות בכל גלוח כלעיל. מיהו כל זה בנשים וקטנים כסי' 2., דגדול אסור לגלח מקשש הקפת ראש אלא במקום מלוה; אבל התגלחת אינו מעכב בנזיר טהור [כרמב"ם פ"ח מנזירות כ"ן]:

פירוש הקצר

נרעת א"א שיגלח ז"י אח"כ, דשמא איכו מלורע, רק כזיר טמ' היה, והגלוח ראשון שגלח היה לנזירות טומ', ומולא שהתחיל כזירות טהר' מיד אחר גלוח הראשון, וכשיגלח אחר ז"י, כמולא יגלח תוך ימי כזירות טהר'; לכן גם לגלוח ב' לריך להמתין ל"י, שהם יחד ס' יום, ואח"כ יביא קרבנות מלורע, ומותר בקדשי'. אבל עדיין אסור ביין, דשמא מלורע היה. והיו ב' גלוחין הראשוני' של מלורע, וא"כ הרי עדיין לריך גלוח לספק טומ', ואי אפשר לגלחו אחר גלוח הב' של מלורע מיד; דשמא טהור הוא, ואז תיכף אחר גלוח הב' של מלור' מיד מתחיל כזירות טהר', ואם יגלח בהן, כמולא שיגלח תוך ימי כזירות טהר', לכן גם לגלוח טומ' לריך שימתין ל"י מקודם, ומגלח וחוזר ומונה ל"י לנזירות טהרה ומגלח כזירות טהר', שהם הכל יחד ק"כ יום, ואז מותר ביין.

פירוש הארוך

וא"ל להזות בהן בג' וז', שהרי כבר הוזה; אבל מגלח ביום הז', ומתחיל אח"כ למנות ל"י לנזירות טהר', וחוזר ומגלח לסוף כזירות טהרה ומותר ביין. אבל זה הרי מסופק שמא לא כלטרע ולא כטמ', והו"ל כזיר טהור, ואיך יגלח תוך ימי כזירותו? לכן באמת לא יגלח עד אחר ל"י, ובתוך כך מזה בג' וז', ואחר הל' יום יביא ב' לפרי' ויגלח; זכמלא שאם מלורע היה כקשב לו תגלחת זה לתגלחת ראשון של מלור'; ואם לא היה מלורע רק כזיר טמ', כקשב לו תגלחת זה לתגלחת כזיר טמ', ולכן מביא ג"כ אז קטאת העוף שעל הספק כדינו של כזיר טמא, אבל עולת העוף ואשם שמקוייב כזיר טמא ג"כ לא יביא, דשמא איכו טמא זיהיה קולין בעזרה; והרי בלא זה איכן מעכבין. מיהו שמא איכו מלורע ולא כזיר טמא, אלא כזיר טהור והו"ל תגלחת זה תגלח' כזיר טהור; לכן יביא עולת בהמה בתכאי, שאם הוא כזיר טהור, יקשב לו זה לעולת כזיר; ואם איכו כזיר טהור, יהיה עולת בכדבה אבל קטאת ושלמים שמקוייב ג"כ כזיר טהור, לא יביא, מקשש קולין בעזרה, והרי בקטאת איכו יכול להתכות, כבעולה, דהרי איכה באה בכדבה; ואף דבשלמים יכול להתכות, עכ"פ א"ל לכך, דהרי בדיעבד אם גלח על א' מהקרבנות ילא, גם להביא לאם א"א. מיהו גם אחר גלוח זה אסור בקדשים, דשמא מלורע הי' שאסור בקדשים אחר גלוח ראשון עד שיספור ז"י ויגלח שכית; וגם ביין אסור מה"ט עדיין, דאם מלורע היה לא עלה לו גלוח של ברעתו לגלוח כזירותו; ותו דשמא כזיר טמא היה, וגלוח זה הראשון, לגלוח טומאה הי'. לכן ממתין עוד ל"י ומגלח שכית, דאם מלורע הי', הרי הי' גלוח ראשון לקלוטו, וגלוח זה לטהרתו, ולכן הי' מהראוי שיביא למחרת גלוח, קרבכותיו של מלורע, דהייכו ג' בהמות כדי להתירו בקדשים; אבל שמא איכו מלורע והאיך יביא קולין לעזר' והרי קטאת מעכב בו [כרמב"ם פ"א ממחוסרי כפרה ה"ה, ועי' לח"מ שם פ"ה ה"י] והרי קטאת איכו יכול להביא בתכאי? לכן יכתוב נכסיו

ירד להקר טהור 21). לטהר מטומא' מת 22) טמא 23), שחזקת טמא טמ', וחזקת טהו' טהור, שרגלים לדבר 24) : ג המוצא מת 25) בתחילה 26) מושכב כדרכו 27) נוטלו ואת תבוסתו 28) מצא שנים נוטלן ואת תבוסתן ; מצא שלשה, אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמונה 29), הרי זה שכונת קברות 30), בודק הימנו ולהלן עשרים אמה 31) מצא אחד בסוף עשרים אמה, בודק הימנו ולהלן עשרים אמה, שרגלים לדבר 32), שאלו מתחילה מצאו 26) נוטלו ואת תבוסתו : ד כל ספק נגעים בתחילה 33) טהור, עד שלא

וכ"ש בנמצא תוך המערה, דהרי אז בוודאי האהיל עליו] : 10) *ואפילו נודע לו ספק זה אחר שגילח, אפ"ה טה', דאין זה טומ' התהום, והו"ל ספק טומ' ברה"י. ונקט בנולד לו ספק בטובל לטומ' דאורייי', אף דאז נזהר טפי מלטמא', לא אמרינן אילו נגע בו היה יודע: 21)*אפי' ירד להקר ולהנטנן שאינו נזהר כ"כ מלטמא', ואפילו וודאי נטמ', אפ"ה. טהו' אם נודע לו זה אחר גלוח, מדהו"ל טומ' התהום : 22) אם תוך או קודם ימי נזירותו טבל במערה זאת שנמצא בה מת משוקע : 23) *אפילו נודע לו רק אחר גלוח : 24) *ר"ל מסתבר ; דהרי אף בטומ' התהום, דוקא בהיה בחזקת טהרה טהור : 25)*נקט המוצא, לדיוקא, דהא במצוי, דהיינו שידוע שיש שם קבר, קנה המת מקומו ואסור לפנותו ; גם נקט מת ג"כ לדיוקא, דהא בהרוג בכל גוונא מפנהו ואין לו תבוסה : 26) *ר"ל שמצא זה תחילה, ולא מצא ב' קברים מקודם סמוך לזה : 27) ולא במצאו יושב, או ראשו בין ברכיו, שכך קוברי' העכו"ם מתיהם ; ולהכי מותר לפנותו בכל ענין [אבל לענין טומ' קבר עכו"ם באוהל, יש אוסרין ויש מקילין, ונהגו להחמיר; אבל במגע ובמשא י"א דאפילו המקילין אוסרין [י"ד שע"ב ב'] : 28) *ר"ל העפר התחוח שתחתיו, שאפשר שהתבוסס והתגלגל לשם רקב אודם או ליחה מהמת ; ונוטל עוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו, ואח"כ מותר לעשות שם טהרות, ואינו חושש שגם מת אחר קבור שם. ואע"ג דמת מצוה קונה מקומו בכל מקום? לא חיישי' שזה הי' מת מצוה, דקלא אית ליה [שם] : 29)*שיש בין ב' הקצונים לא פחות מד' אמות ולא יותר מח' אמות: 30) דאז מסתבר ששם מיוחד לקברו', ואסור לפנותן. וגם לענין טומ' חיישינן שקבורים שם עוד מתים

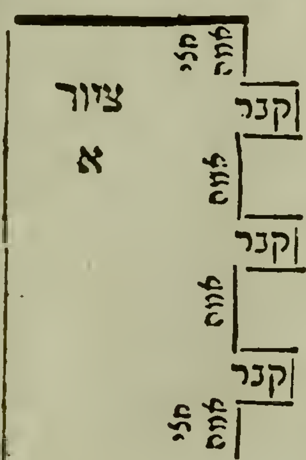
עבדו [1]) ואינו כופה את אשתו [2]) חומר בעבדים מבנשים
שהוא מפיר נדרי אשתו [3]) ואינו מפר נדרי עבדו [4]). הפר
לאשתו, הפר עולמית. הפר לעבדו יצא לחירות ומשלים
נזירותו [5]), עבר מכנגד פניו [6]) רבי מאיר אומר לא ישתה [7])
ורבי יוסי אומ' ישתה [8]): ב נזיר שגלח [9]) ונודע לו שהוא
טמא [10]) אם טומאה ידוע [11]), סותר [12]) ואם טומאת
התהום [13]), אינו סותר [14]) אם עד שלא גילח [15]) בין כך ובין
כך סותר, כיצד [16]), ירד לטבול במערה [17]) ונמצא מת צף על
פי המערה, [19]) טמא [20]) נמצא משוקע בקרקע המערה,

פ"ט [1]) *לשתות יין ולהטמ'. ודוקא בנזירות צריך לכופו; אבל בשאר נדרים, אם יש בהן עינוי נפש, בטלים בלי כפיי', ואם אינן עינוי נפש לא מהני כפיי'; משא"כ בשבועות, בכל גוני בטלים בלי כפיי', מדאסר נפשי' אקפלי', והרי אין גופו שלו: [2]) *דכפיי' לאשת לא מהני, אם לא יבטל הנדר בלבו [בנדרים פ"י מ"ח]: [3]) דבמרוצ' בנדרה אחר שהפיר לה. פטורה מלקיימו: [4]) דנתרצה בנדרו אחר שכפהו לעבור, חייב העבד לקיימו: [5]) *כך גי' הרמב"ם; ור"ל דבאמר לעבדו מופר לך, על נזירותו שנזר, יצא לחרות. אבל משלים נזירותו. ולראב"ד הגי' היא משלים נזירתו, ור"ל אם נשתחרר צריך להשלים נזירותו: [6]) ר"ל ואם ברח אחר שנזר: [7]) כדי שיצטער, ויבוש עי"ז לרבו שיכופו לשתות: [8]) שמא יקלקל עי"ז, ויפסיד רבו בשימלאכו: [9]) *כדינו. וקיי"ל דתגלחת אינו מעכב בשום נזיר, ובנזרק דם א' מקרבנותיו הותר מחיובי נזיר: [10]) שנטמ' בימי נזירותו: [11]) *שאפשר להיות ידוע, מדלא היתה קבר התהום: [12]) וחוזר ומונה נזירות טהרה: [13] *כגון שנמצא מת תחת הגל שהלך הנזיר עליו, דאז אפשר שלא ידע אדם מעולם שמת מונח שם: [14]) הלמ"מ: [15]) ר"ל *קודם שנזרק א' מהדמים שבקרבנותיו נודע שנטמ' תוך ימי מלאות: [16]) טומ' התהום? [17]) *נזיר שנטמא בשרץ או בשאר טומ' שאינו מת, בין בימי נזירותו או מקודם, וטבל במער': [19]) *על פני המים, ומסופק אם נגע בו [ונ"ל דה"ה אפילו בלא צף רק מונח במים, כל שאינו משוקע תחת קרקעית המים, אינו טומ' התהום [נשם דס"גב]; אלא נקט צף לרבותא, אף דספק מגע שרץ צף, טהור [בטהרות פ"ד מ"ח]? התם ה"ט מדכתיב השורץ על הארץ; אבל ספק מגע מת צף, טמ'. ותו נ"ל דעל פי המערה דנקט, נמי לרבותא נקטי', אף דבכה"ג ליכא שפיר ספק מגע;

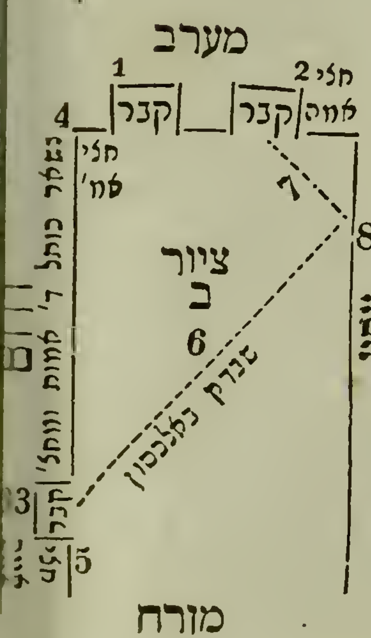
נזקק לטומאה, משנזקק לטומאה [34] ספקו טמא. בשבעה דרכים בודקין את הזב [35] עד שלא נזקק לטומאה [36] (נ"א לזיבה) במאכל [37] ובמשתה [38] במשא [39] ובקפיצה [40] ובחולי, ובמראה, ובהרהור [41] משנזקק לטומא'

הקברים .1 .2. זה בנגד זה במערב [בציור ב] שוב בדק אלכסון .7. דהיינו מאמצעית קבר .1. באלכסון עד נקודה .8. והוא אלכסון של אמה על אמה, מפני שבשיעור שיהיה שם קבר, דהרי אמצעית קבר 2. הוא אמה מהזוית, ונקודה .8 ג"כ הוא אמה מהזוית, ושם רגיל להיות שם קבר; ובשלא מצא קבר בנקודה .8, שוב בדק וחפר אלכסון .6, מנקודת .8 עד אמצעית קבר .3. שהוא אלכסון של ד' על ד' אמה; מפני שבשיעור ששם יש ג"כ קבר בסוף המערה. א"כ כשנצרף זה האלכסון של ד' על ד' אמה, עם האלכסון 7. שהוא אלכסון של אמה על אמה, הו"ל יחד כאלכסון של ה' על ה', שהוא ז' אמות; שוב בודק מאמצעית קבר 3 עוד י"ג אמות; דהיינו אמה אחת מאמצעי' קבר 3 עד פתח המערה, כי כך היו דרכם להניח חצי אמה בזוית המערה מהקבר; וי"ב אמות כשיעור אורך החצר ואורך המערה שבנגד השני מהחצר; נמצא שכל מה שבדק הוא יחד כ' אמה, וכדמוקי לה בש"ס נ"ב שם, שמודד אלכסון של מערה אחת] אמנם אופן הבדיקה הוא כך, חופר אמה ומניח אמה, עד ך' אמות וכל מה שחופר חופר בעומק עד הקרקע בתולה [כאהלות פט"ז]; וכן לכל צד בודק ך' אמה, דשמא הקברים שמצא היו למזרח או למערב לצפון או לדרום לצד החצר: [32] *שדה זו עשוי' למערות וקברים, ונקט כל הנך משניות הכא, משום דכולהו רגילי' לדבר כמשנה ב': [33] *שבא א' אצל כהן עם ב' נגעים, א' כגרים וא' כסלע, ובסוף שבוע כמצאו כל א' כסלע, ואינו יודע איזה מהן פשה, אף דממ"נ א' פשה, טהור: [34] *כגון שפשו ב' הנגעי', ונטמא, ואח"כ נתמעט א', ואינו יודע איזה מהן? ואפילו בב' אנשים, שוודאי א' טהור, מדנתמעט פשיון שלו, אפ"ה שניהן טמאין: [35] דבהא באונס טהור: [36] *דהיינו דאם כבר ראה ראיי' ב' שלא באונס, נזקק על ידה לטמא משכב ומושב כזב, ושוב אין בודקין בראיי' שלישית; אבל בראיי' שניי', דעדיין לא הוזקק לטומא' בראיי' ראשונה, דהרי לא נטמא בה רק כבעל קרי, להכי בודקין ראיי' שניי'. מיהו ראיי' ראשונה אפילו באונס מטמא עכ"פ כבעל קרי, ומצטרפת עם ראיי' שניי', לעשות זב לטמ' משכב ומושב; ואעפ"כ בודקין ראיי' ראשונה כדי למנות בה ג' ראיות לחייבו קרבן כשלא תהי' באונס [רמב"ם פ"ב ממחוסרי כפרה ה"ה] [37] *באכל אכילה גסה, או בשר שמן, וחלב, גבינה, בצים, יין ישן, שכל אלו מרגילין לזיבה: [38] בשתה הרבה: [39] שנשא משא כבד: [40] *קפץ [הוא כמו קנץ, וכמו כווץ] והוא שמקבץ ב' רגליו אליו

אחרים, דאמרינן שהיה כאן מערה ונתמלאת עפר; שכך היה דרכן, עושין חצר ו' על ו' אמות, ומערה לכל רוח מד' רוחותיה, וכל מערה ד' על ו' אמות, ובכותלי המערה סביב היו כוכין, שעשויין כמין ארגז [שובע] שבשולחן, שבהן מכניסין המתים, ויש בין כל כוך וכוך עובי אמ' אדמה כמין כותל ביניהן; נמצא שאי אפשר שיהיו ג' מתים קבורים על מקום שהוא פחות מרוחב ד' אמות; דהרי לכל מת צריך רוחב אמה, ואמה כותל בין מת למת; נמצא שב' מתים וב' ריווחים, צריכין רוחב ד' אמות והמת הג' קבור על האמ' הה'; ויש לפ"ז מתחלת מת א' עד תחלת מת ג' לכל הפחות ד' אמות [עי' בציור א]. גם אי אפשר שיהיה מרחק בין ב' החלוני' יותר מח' אמות; דאם ב' קבורין בכותל החצר שבמערה שרחבו ד' אמות, א"כ תופסין עם הריווח שביניהן ג' אמות, ועוד חצי אמה ברוחב המערה, שמניחין לזוית הכותל, כי כך היה דרכם [כב"ב דק"ב], א"כ אפילו יהיה הקבר הג' שנמצא, אותו שהוא בקצה הכותל הארוך, [עי' בציור ב] לא נשאר מכותל הארוך מסוף הקבר עד זוית .4, רק ד' אמות וחצי', שהרי אמה צריך לקבר שיש בסופו, וחצי אמה לזוית .5, כי כך דרכם כנ"ל; א"כ לא יהיה מתחלת מתחלת קבר .1 עד תחלת קבר .3 רק ח' אמות מתחלת חפירתו עד סופו [עי' ציור ב, וכן נ"ל פי' המשנה לענ"ד]

31) *דמדנמצא ג' מתים, קיימינן שהיו קבורים במערה שפתוח' לחצר, והיה כאן עוד מערה בעבר השני מהחצר כנגד מער' זו, והחצר בין ב' המערות; להכי בודק כ' אמה להלן, דהיינו שיעו' אורך ב' המערות י"ב אמה, ואורך החצר שביניהם ג"כ ו' אמה, שהן יחד י"ח אמה, ועוד ב' אמה שמתרבין ע"י האלכסון של מערה, וכדמוקי לה בש"ס דבדק באלכסונ' [אמר האזוב, הרבה נתקשו בזה רבותינו קמאי, דהרי מערה שהיא ו' על ד' אין אלכסונה ח'? [ועי' בתוס' שם] ועוד ק' למאי דמסיק הש"ס לעולם כרבנן; א"כ הדרא קושיא לדוכתא, דהול"ל ברישא מד' עד ו'? ע"ש, ונצטרך לדחוק דרישא ר"ש וסיפא רבנן. אמנם לפע"ד, דהא דקאמר הש"ס דבדק באלכסונ' רצה לומר כל בדיקותיו היו באלכסון, ור"ל כשמצ' ב'

מסכת סוטה

פרק א המקנא לאשתו [1] ר"א אומר מקנא לה על פי שנים [2] ומשקה על פי עד א' או על פי עצמו [3] רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים ומשקה לה על פי שנים [4]: **ב** כיצד מקנא לה, אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו עדין היא מותרת לביתה ומותרת לאכול בתרומה [5] נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה [05] אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה ואם מת חולצת ולא מתיבמת [06]: **ג** ואלו אסורות מלאכול בתרומה [6] האומרת טמאה אני לך, ושבאו עדים שהיא טמאה [7]

רק תער של נזירות. ואע"ג דכתיב ויספק שמואל את אגג, וכעמ' במת? כ"ל לפי מה דקיי"ל [גיטין דעיג"ב] דמגויד ומקותך שאמר תכו גט, הו"ל כמי, ה"נ בנזיר; וכ"כ תי' השם לעיל [ד"ד ע"ב] דשווייכהו גוססין, דהו"ל כמי כקי לכל דבריו — .

פ"א [1])ר"ל שהתרה בה שלא תסתיר א"ע עם איש ידוע: [2])*דס"ל דאם לא התרה בה בפני ב' עדים, לא נאסר' עליו אם נסתרה אחר התראתו, גם לא יכול להשקותה מים המרים: [3])שכשעד א' או הבעל עצמו מעיד שנסתרה, משקה לה: [4])וקיי"ל דבזה"ז אפי' בינו לבינה לא יאמר לה שלא תסתתר, דשמא הלכה כר"י דאפי' בינו לבינה מהני, וכשתסתתר אח"כ תאסר עליו לעולם, מדאין אפשר שתשתה בזה"ז: [5])קסורי מקסרה וה"ק, אל תדברי, ודברה או בסתר', או שאמ' לה אל תסתרי, ודברה שלא בסתר, מותרת לבעל' ולתרומ' וליבם: [05])ר"ל אבל באמ' אל תסתרי ונסתרה, ושהתה כדי לצלות ביצת תרנגולת באש בינוני: [06]) ר"ל אסור' לבעלה ולתרומ' קודם שישקנה; ואם מת בעלה קודם שישקנה, חולצת ולא מתיבמת: [6])לעולם, ואפי' היא בת כהן: [7])*ואפי' מעיד כן רק ע"א, ואפי' שתתה

אין בודקין אותו [42], אונסו [43] וספיקו [44] ושכבת זרעו [45] טמאין, שרגלים לדבר. המכה את חבירו, ואמדוהו למיתה, והקל ממה שהיה, ולאחר מכאן הכביד, ומת, חייב. רבי נחמיה אומר פוטר, שרגלים לדבר [46]: **ה** נזיר היה שמואל [47] לדברי רבי נהוראי [48], שנאמ' ומורה לא יעלה על ראשו, נאמר בשמשון מורה, ונאמר בשמואל מורה, מה מורה האמורה בשמשון נזיר, אף מורה האמורה בשמואל נזיר [480], אמר רבי יוסי והלא אין מורה אלא בבשר ודם [49] אמר לו רבי °נהוראי והלא כבר נאמר, ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני, שכבר היה עליו מורא של בשר ודם [50]:

נשלמה מסכת נזיר

יקד ומדלג עמהן: משא"כ דלג הוא המדלג עם רגל א': 41) בראה אשה אף שלא הרהר, או הרהר אף שלא ראה; דאירע לו אחד מאלו אין נעשה זב בראיי' זה: 42) דבראה ראיי' ב' שלא באונס, אף שראיי' ג' באונס, אפ"ה נתחייב קרבן, דאז אונסו וכו': 43) ר"ל אף שמצא בבגדו זיבה וש"ז, ולא ידע אם בא כל א' לבדו, וסותר ז' נקיים, או שבאו ביחד ואינו סותר רק יומו: 45) *שראה ש"ז ואח"כ זיבה; דאילו קודם שנזקק לטומאה, תלינן הזוב בשיורי' ש"ז, משא"כ כשנזקק. או י"ל לענין לטמא במשא, דמשנזקק לטומא, ש"ז שלזב מטמא במשא תוך מע"לע משראה זיבה: 46) *שלא מההכא' מת, שהרי הקל. וי"א דאת"ק קאי, דרגלים לדבר שמחמת ההכא' מת, שהרי רק הקל ולא נתרפא לגמרי: 47) *ולפי שנחלקו בו אם נזיר היה, להכי סדרו רבי לבסוף: 48) *והאומר הריני כשמואל, הו"ל נזיר עולם: 480) *ואף דאין אשה מדרת בנה בנזיר, חנה נדרה שתפת' לאלקנה עד שיתרצה, ולא מניחו שלא התרצה: 49) *ר"ל מורה האמור בשמואל, א"א לפרשו רק על מורא בו"ד, מדכתיב ונתתיו לה' ומורה לא יעלה על ראשו, שמשמעותו שיהיה עליו עול שמים, ועי"ז לא יהיה עליו מורא בשר ודם: 50) *ולפיכך א"א לפרש מורה בשמואל

ומטהרין את המצורעים 22) וכהן אוחז בבגדיה 23) אם נקרעו נקרעו 24) אם נפרמו נפרמו 25) עד שהוא מגלה את לבה וסותר את שערה 26) רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלהו ואם היה שערה נאה לא היה סותרו 27) : ו היתה מתכסה בלבנים מכסה בשחורי' 28) היה עליה כל'י זהב וקטליאות 29) נזמים 290) וטבעות מעבירים ממנה כדי לנוולה . ואח"כ מביא חבל מצרי 30) וקושרו למעלה מדדיה 31) וכל הרוצה לראות בא לראות 32) חוץ מעבדיה ושפחותיה מפני שלבה גס בהן 33) וכל הנשים מותרות לראותה שנ' ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה : ז במדה שאדם מודד בה מודדין לו, היא קשטה את עצמה לעבירה המקום נוולה 35) היא גלתה את עצמה לעבירה 36 המקום גלה עליה 37) בירך

וכל זה כדי ליגעה, אולי ע"י זה תודה: 20)*ר"ל יולדות ומצורעין כשיטהרו ומקריבין קרבנן, שצריכין לעמוד על קרבנן, עומדי' שם, מדאיכן דאין לכנס לעזרה עדיין קודם שהקריבו קרבנן, ולפיכך לא נתקדש אותו חלק השער. וכ"כ זבין וזבות עומדים שם כשיקריבו קרבנותיהן: 22)*שצריכי' להכנים מהם בהונו' לעזר', לתת עליהן דם האשם שיקריב, שאם יוציא הכהן דם האשם, נפסל ביוצא: 23)בבית הצואר: 24)ואינו חושש: 25)*פרימ' גדול מקריע'. וי"א דקריע' באורך ופרימ' ברוחב: 26)סותר קליעתן ומגלן: 17)*דקיימינן שמא תצא זכאה, ויתגרו בה פרחי כהונה אח"כ. וא"ל יפרסו סדין ביניה לבין אנשי'? י"ל דטפי אנשי' תתבייש ביותר: 28)ואם שחורי' נאים לה, יכסוה בבגדי' מכוערין: 29)[האלזבאנד]: 290)*כומי האף והאוזן: 30)מדעתה מעשה מצרים השטופי' בזנות. ובאין חבל מצרי בנמצא, יקח חבל אחר: 31)שלא יפלו בגדיה שנקרעו, ותשאר ערומ': 32)באנשים רשות, ובנשים חובה לראותה: 33)שהיא גברת עליהן, ותתבייש מלהודות לפניהן, והרי אנו רוצי' שתודה ולא
43 ימחה שם הקודש: 34)*כ"ל לשון התראה; וה"ק בש"ס תני קייני' לראות': 35)כמשנה ו': 36)ולא כשארה בביתה כדרך נשי' הצנועו':

והאומרת איני שותה ושבעלה אינו רוצה להשקותה ושבעלה בא עליה בדרך [8] כיצד עושה לה מוליכה לב"ד שבאותו מקום ומוסרין לו שני תלמידי חכמים [9] שמא יבא עליה בדרך רבי יהודה אומר בעלה נאמן עליה [10]: ד היו מעלין אותה לבית דין הגדול שבירושלים [11] ומאיימין עליה [12] כדרך שמאיימין על עדי נפשות [13] ואומרים לה בתי הרבה יין עושה, הרבה שחוק עושה, הרבה ילדות עושה, הרבה שכנים הרעים עושים [14], עשי לשמו הגדול שנכתב בקדושה שלא ימחה על המים, ואומרים לפניה דברים שאינה כדי לשומען [15] היא וכל משפחת בית אביה [16]: ה אם אמרה טמאה אני שוברת כתובתה [17] ויוצאת [18] ואם אמרה טהורה אני מעלין אותה לשער המזרח שעל פתח שער נקנור [19] ששם משקין את הסוטות ומטהרין את היולדות [20]

מקודם ולא בנקוה מים; דאין המים בודקין כשיש עד טומ': 8) דאז אין המים בודקין אותם, מדבעל באיסור: 9) שיודעין להתרות בו כשירצה לבעלה: 10) דהרי אפי' באסור נדה דחמיר נאמן. ולרבנן אדרבה מדאיסור קל הוא, חיישינן טפי שיעבור: 11) סנהדרין של ע"א: 12) *שתודה ולא נצטרך למחוק המגילה עם השמות: 13) *ר"ל כמו שמאיימין על עידי נפשות שלא יהרג אדם חנם על ידן, כך מאיימין עליה שלא תחוב בעצמ' לשתות ולמות: 14) *ר"ל ויש לך התכללות כשקטנת: 15) מביאין לה ראיה מצדיקי' כיהודה וראובן 16
שהודו ולא בושו: 16) *ר"ל אף אם בני בית אביה היו שם, גם הם אינן ראויין לשמוע דברים אלו, דמסתמא כולן כמוה [כשנויות דלט"א]: 17) *ר"ל כותבת שובר על חוב כתובת'; ואם באותו מקום כותבין כתוב', א"צ שובר, דמקרעת כתובת': 18) *בגט; וה"ה באמר' איני שותה, כך דינה: 19) *לשכת הגזית הוא בגובה הר הבית, ומשם מורידין אותה לשער המזרח, שהוא שער החילון, שבתחתית ההר, ומשם חוזרין ומעלין אותה לשער נקנור שהוא שער המזרח הפנימי בין עזרת נשים לעזרת ישראל, והוא שוב בגובה ההר;

גדול ממנו [45] שנאמר ויעל יוסף לקבור את אביו וגו' ויעל עמו גם רכב וגם פרשים, מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה [46]. משה זכה בעצמות יוסף, ואין בישראל גדול ממנו, שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו, מי גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא המקום, שנאמר ויקבור אותו בגיא [47]. לא על משה בלבד אמרו, אלא על כל הצדיקים, שנאמר והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך [48]:

פרק ב היה [1] מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית [2] ונותנה על ידיה, כדי ליגעה [3] כל המנחות תחילתן וסופן בכלי שרת [4] וזו תחילתה

---

48 45) *מדהיה משנה למלך : 46) *הרי מדה כנגד מדה, שנקבר גם הוא ע"י היותר גדול בדור : 47) *שנתעסק בו הקב"ה : 48) *הרי שהקב"ה ג"כ מתעסק כ"י להשיב הנפש למקומה, ובני אדם מתעסקי' להשיב הגוף למקומו; אבל במשרע"ה גם הגוף נאסף ע"י הקב"ה :

2 פ"ב 1) הבעל : 2) *ר"ל העשוי מענפי הדקל. ודע דסדר הסוט' כך הוא; אם קינא לה בעלה ונסתרה, מעלה הבעל את האשה ללשכת הגזית, ומשם מורידין אותה לשער המזרח, ומשם חוזרין ומעלין אותה לשער נקנור; ואז מביא הבעל המנחה, והכהן מביא כלי חרס ונותן לתוכו חצי לוג ממי הכיור, ונותן בו העפר; והאשה העומדת בשער נקנור, הכהן אוחז בבגדיה כנגד בית צוארה וקורען עד שמגלה לבה, וסותר שערה, וקושר חבל מצרי למעל' מדדיה, ונותן הכהן המנחה על ידיה; והכהן לוקח מים המרים ונותן בהם לענה, ומשביע', אם לא שכב וגו', והאשה עונה אמן אמן; ואח"כ כותב הכהן את המגלה, ומוחקה אל המים המרים, ומשקה אותן להאשה; ואח"כ נוטל הכהן המנחה מתוך הכפיפה שבידי האשה, ונותן את המנחה לכלי שרת, ומניף ומגיש, ונוטל קומץ ממנה ומקטיר, וכל זה דלא כסדר שנזכר במשנה, רק כסדר שכתוב בתורה, וכך היא עושה [ינתו' כאן, ותו' לעיל די"ז ד"ה דכתיב. ודברי הרמב"ם תמוהין שב' דלא כסדר המשנה ולא כסדר שמקרא] : 3) *ר"ל שהסל עם המנחה הי' נתון על על ידיה עד אחר ששתתה, כדי שתתיגע, אולי עי"ז תודה : 4) *לאו דוקא, אלא כל המנחות מביאן אותן הבעלי' בכלי כסף או זהב הראוי

התחילה בעבירה תחלה[38] ואחר כך הבטן לפיכך תלקה ירך תחילה ואחר כך הבטן[39] ושאר כל הגוף לא פלט[40]: ח שמשון הלך אחר עיניו[41] לפיכך נקרו פלשתי' את עיניו, שנאמר ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו. אבשלום נתגאה בשערו, לפיכך נתלה בשערו, ולפי שבא על י' פלגשי אביו, לפיכך נתנו בו עשרה לונביות[42] שנאמר ויסבו י' אנשים נושאי כלי יואב ולפי שגנב ג' לבבות לב אביו ולב ב"ד ולב ישראל[430] שנאמר ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל ולפיכך נתקעו בו ג' שבטים[43] שנ' ויקח ג' שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום: ט וכן לענין הטובה[44] מרים המתינה למשה שעה אחת שנאמר ותתצב אחותו מרחוק לפיכך נתעכבו לה ישראל ז' ימים במדבר שנאמר והעם לא נסע עד האסף מרים. יוסף זכה לקבור את אביו, ואין באחיו

37) שמראה הלוכה ברבי' : 38) בפיסוק רגלי' : 39)* דלייט תקלה ירך ואח"כ בטן, דכתיב ירכך נפלת ובטנך צבה. מיהו מים דרך ביאתן בודקין תחלה בטן ואח"כ ירך : 40) אף שלא כזכר בכתוב : 41) שנאמ' כי היא ישרה. בעיני : 42) [לאנכלען] : 430)* שאמר לאביו שיתן לו כתב שילכו עמו שנים איש שיבקר; והראה הכתב ההוא לשנים וחזר והראהו לב', עד שהלכו אותו ר' ראשי סנהדראות; וכולן לא ידעו למה הולכי' עמו. הרי שגנב לב אביו ולב ב"ד; אולם גם לב ישראל, דכתיב ויהי בקרוב איש אליו וגו' ויאמר מי ישימני שופט וגו' : 44
43) [דאלכע] : 44)* ג"כ משתלם מדה כנגד מדה; אבל מדת טוב' מרובה על מדת פרענו' [ואע"ג דכתוב' כ' ורדפו מכם ה' ק', וק' רבב' ירדופו, ובפורענות כ' איכ' ירדוף א' אלף וב' רבבה ירדופו? תי' בתו' דעכ"פ לא כ' בפרענו' שיפלו לחרב, כדכתיב בתוכ' ונפלו אויביכם לפניכם לחרב. ולא כתיבא דינתי בזה, דוכי איוות הרדיפה בינלמה איכה פורענות, שיתיראו אלף מלפני א'? ומלבד זה הקשו עוד שהרי מרגלי' היו משלמין יום לשנה, שהוא מרובה מתשלומי מרים שהמתינה למשרע"ה שעה א' ביאור והמתינו לה ז' ימים? ותי"ט תי' דהא דשלמו דור המדב' יום לשנה, זה הי' לטובתם, כדי שלא ימות א' מהן בפחות מס' שנה ולפע"ד מ"ש חז"ל מרובה מדת טובה ממדת פורענות וילפינן לה מדכתיב פוקד עון אבות לשלשים ולרבעים; ונוצר חסד לאלפים; היינו בשקולה העבירה כגודל המצוה; וזה אין אדם יכול לידע, בלתי לה' לבדו] :

לַצְבּוֹת בטן ולַנְפִּל ירך, ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן, רבי יוסי אומר לא היה מפסיק [16] רבי יהודה אומר כל עצמו אינו כותב אלא יתן ה' אותך לאלה ולשבועה וגו', ובאו המים המאררים האלה במעיך וגו', ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן: ד אינו כותב לא על הלוח [17] ולא על הנייר [18] ולא על הדפתרא [19] אלא על המגיל' [20] שנאמר בספר. ואינו כותב לא בקומוס [21] ולא בקנקנתום [22] ולא בכל דבר שרושם [23] אלא בדיו [24] שנאמר ומחה, כתב שיכול להמָּחוֹת: ה על מה היא אומרת אמן אמן, אמן על האלה, אמן על השבועה, אמן מאיש זה, אמן מאיש אחר, אמן שלא שטיתי ארוסה [25] ונשואה ושומרת יבם [26] וכנוסה [27] אמן שלא נטמאתי, ואם נטמאתי יבואו בי [28] רבי מאיר אומר אמן שלא נטמאתי אמן שלא אטמא [29]: ו הכל שוין שאין מתנה עמה לא על קוד' שתתארס [30], ולא על אחר שתתגרש [31] נסתרה לאחד ונטמאה [31] ואחר כך החזירה [32], לא היה מתנה עמה [33] זה הכלל כל שתבעל ולא תהא אסורה לו, לא היה מתנה עמה:

---

[16]) אלא כותב והשביע הכהן וגו' וגם אמן אמן: [17]) של עץ: [18]) עשוי מעשבים כתושי' ודבוקים בדבק להיות כמו עור, בלשון יון [כייערטאם]: [19]) עור שאינו מעובד כראוי, דמליח וקמיח ולא עפיץ [בגאללעפפעל]: [20]) קלף מעובד כהוגן: [21]) [גומי]: [22]) [פיטריאלן]: [23]) שכשלע בקלף ואינו נמחק: [24]) העשוי מעשן שמן, שיכול להמחק: [25]) דע"י גלגול יוכל להשביע גם אזמן ההוא. ומשום דמתחלה ארוס' היתה, לכן מקדימ' בשבועתו: [26]) *מיהו למה דקיי"ל שומרת יבם שזנתה מותרת ליבם [כאה"ע קנ"ט], אינה משביע' על כך: [27]) ר"ל בשעה שכנס' היבם קודם שבעלה: [28]) *האלות, ופי' קמפרש לאתי דקאמ' לעיל, אמן על האלה אלה וכו': [29]) שאם נטמא לאחר זמן יבדקוה מים למפרע: [30]) שלא זכתה בעול' פנויי: [31]) אחר שנתגרשה: [32]) *דלוקא בנתקדשה

בכפיפה מצרית וסופה בכלי שרת, כל המנחות טעונות שמן ולבונה וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה [5], כל המנחות באו׳ מן החטין וזו באה מן השעורין, מנחת העומר אף על פי שבאה מן השעורין היא היתה באה גרש [6] וזו באה קמח [7] רבן גמליאל אומר כשם שמעשיה מעשה בהמה [8] כך קרבנה מאכל בהמה: ב היה [9] מביא פיילי [10] של חרס חדשה, ונותן לתוכה חצי לוג מים [11] מן הכיור [12], רבי יהודה אומר רביעית, כשם שממעט בכתב [13] כך ממעט במים. נכנס [9] להיכל, ופנה לימינו ומקום היה שם אמה על אמה, וטבל׳ של שיש, וטבעת היתה קבועה בה [14]. כשהוא מגביהה, נוטל עפר מתחתי׳ ונותן, כדי שירא׳ על פני המים [15], שנאמר ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים: ג בא לו לכתוב את המגילה, מאיזה מקום הוא כותב, מאם לא שכב איש וגו׳, ואת כי שטית תחת אישך וגו׳ ואינו כותב והשביע הכהן את האשה, וכותב יתן ה׳ אותך לאלה ולשבועה, ובאו המים המאררים האלה במעיך

לכלי שרת, ומשם מפנה אותה הכהן לכלי שרת: [5]*ואע״ג דמנחת חוטא [דהיינו מנחה שבא על חטא, וטמא שאכל קודש או נכנס למקדש, או הנשבע לשקר שבועת עדות או בטוי, שבכל אלו מביאין מנחה בדלי דלות], ג״כ כתיב גבה לא ישים עליה שמן ולבונה? ה״ק, המנחות טעונות לכה״פ חדא; דמנחת חוטא צריכה עכ״פ להיות סולת חיטין; ומנחת העומר שבא מקמח שעורי׳, צריך עכ״פ שמן ולבונה; משא״כ מנחת סוטה באה משעורי׳ ובלא שמן ולבונה: [6]*[גראבגעמאהלען]; כדי דכשיתנפה אח״כ בי״ג נפות, יוציא רק היותר מבורר ויפה: [7]הכל מעורב כמו שנטחן: [8]שהפקירה עצמה לתשמיש למי שאינו בן זוגה כבהמ׳: [9]הכהן: [10]כוס: [11]הלא״מס: [12]שנאמר מים קדושי׳: [13]ר״ל שממעט בכתב, כלקמן: [14]כדי לאחוז בה הטבלא: [15]ר״ל נותן בה כל כך עפר, שיהא נראה על פני המים:

אומרים הוציאוה הוציאוה שלא תטמא את העזרה [15]. אם יש לה זכות היתה תולה לה [16] יש זכות תולה שנה אחת, יש זכות תולה שתי שנים, יש זכות תולה שלש שנים [17] מכאן אמר בן עזאי חייב אדם ללמד את בתו תורה שאם תשת' תדע שהזכות תולה לה [18] ר"א כל המלמד בתו תורה כאלו מלמדה תפלות [19], רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב [20] ותפלות מתשעה קבין ופרישות [21] הוא היה אומ', חסיד שוטה [22] ורשע ערום [23] ואשה פרושה [24] ומכות פרושין [25] הרי אלו מבלי עולם [26]: ה ר"ש אומר אין זכות תולה במים המרים, שאם אתה אומר

אבל לת"ק לא בדקי לה מיא עד אחר הקטר' : [14])דמדכשרה מתכפש 15
כראית כמלאת גידין : [15])*דמתוך אימת מות תפרוש נדה בעזרת
נשים, והרי נדה אסורי' לכנס בהר הבית; אבל לטומ' מת לא קשה,
דמת מותר בשער נקנור [וכ"ל דמה"ט כמי כפלו הוציאוה, ר"ל משער נקנור
ומהר הבית, ומדאסור' בשתיהן]; [16])ודוקא זכות תורה, שהוליכה בניה
לת"ת, או המתינה לבעלה כשהלך ללמוד : [17])*הכל לפי רוב המעשה:
[18])*ולא תוציא לעז על המים כשלא יבדקוה [כך כ"ל] : [19])*זכות;
שתסמוך ע"ז לזכות. וי"א דר"ל כתפל בלי מלח, דע"י שאין לה לב 21
להבין טעמי התורה, יהיו לגלוק בעיניה : [20])מזוכות מועטין : [21])*ר"ל
מדים לה בל"ז כטיי' יתיר' לתפלות. להכי מוזהר טפי מללמדה תורה;
והייכו דמזהיר ר' יהושע מללמדה טפי מר"א [כך כ"ל. ולי"כ מהו'
אברהם ראטענשטיין שלי"ט ושיכו טובא שכשכו בלשון פלוגתא, ואין
הנא לפרש, כרתיו"ט פ"ג מ"ו דבכורי', וכ"כ לעיל פ"ב מ"א ד"ה רנ"א] : 23
[22])שמתקשד מלהציל אשה ערומה שטובעת בנהר : [23])*שמערים
להטעים דבריו להדיין קודם שיבא בעל [ואין זה יעורכי דייני' הנזכר
במסכת [שבועו' דל"א] ? דהתם במוספר לו כל הענין; והרי זה לא ירצה הדיין
לשמוע; רק הנא מיירי שאינו רק מטעים דבריו לדיין בגלמו' שע"י סיפורו
מד"ר אחר יהא מטה לב הדיין להצדיקו אח"כ, מה לא יזוכה הדיין מלשמוע, כך
נ"ל] : או שמקמיר לאחרים כמתקשד, ומקיל לעצמו; ועיד טובא
קשיב בש"ס : [24])*במתנהגת בפרישות יתירה כפי שאינו כאות לאשה:
[25]שנוכה ראשו בכותל כאילו מעלים עיניו מלהסתכל בנשים ומנקף
רגליו בה.ונו שוקק כמו עניו, ואינו רואה מכשולים שמונחי' לפניו

פרק ג היה נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית[2] ונותנה לתוך כלי שרת, ונותנה על ידה, וכהן מניח את ידו מתחתיה[3] ומניף[4] : **ב** הניף והגיש[5] קמץ והקטיר[6] והשאר נאכל לכהנים. היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה, רש"א מקריב את מנחתה ואח"כ היה משקה, שנאמ' ואחר ישקה את האשה את המים[7], אם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה כשר'[8] : **ג** עד שלא נמחקה המגילה, אמרה איני שותה, מגילתה נגנזת[9] ומנחתה מתפזרת על הדשן[10] ואין מגילתה כשרה להשקו' בה סוטה אחרת, נמחקה המגילה ואמרה טמאה אני, המים נשפכין, ומנחתה מתפזרת על הדשן, נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערים אותה[11] ומשקין אותה בעל כרחה[12] : **ד** אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות[13] ועיניה בולטות והיא מתמל' גידין[14], והם

לאחר, אחר שנתגרש', אסור' לחזור לראשון, אבל בזנתה מותרת לחזור לראשון[לה"ע יוד] : 33)* והיינו פירושא של ולא אחר שתתגרש :

פ"ג 1)הכהן : 2)*לאחר שסתרה : 3)*תחת ידי האשה 4)*מוליך ומביא מעלה ומוריד : 5)הכהן מגיש המנחה לקרן מערבית דרומי' של מזבח : 6)הקומץ : 7)וזה כתוב אחר הקטרת הקומץ : 8)*דג' קראי כתיבי בהשקאה, חד לפני הקטרה, כתיב והשקה את האשה; וב' לאחר הקטרה, ואחר ישקה, והשקה את המים : לת"ק השקא' דכתיב קודם הקטרה דוקא; וב' דכתיבי אח"כ, ואחר ישקה ר"ל אחר ומק' דכתיב מקמי הקטרה משמע, דהיינו אחר שמחק יפה ישקנה; והשקאה בתרא, קמ"ל קרא שאם כמחקה מגילה ואמרה איני שותה, מכריחין אותה לשתות. ולר"ש, ואחר ישקה דכתיב אחר הקטר', דוקא הוא; והשקאה דכתיב מקמי הקטר', קמ"ל קרא דבדיעב' מהני כששתתה קודם הקטר'; והשקא' בתרא להכריח' צריך וכת"ק : 9)בצד ההיכל : 10)בבית הדשן שבעזרה, ונשרפת שם כשאר פסולי המוקדשין, מדכבר קדשה בכלי : 11)*ערעור הוא לשון בלבול ותמהון; ור"ל מהממין ומכריחין אותה : 15)דלמא מקמת יראה ממאכת : 13)היינו לר"ש ;

בין איש לאשה[36]), האיש פורע ופורם[37]),ואין האשה פורעת ופורמת, האיש מדיר את בנו בנזיר[38]) ואין האשה מדרת את בנה בנזיר, האיש מגלח על נזירות אביו[39]) ואין האשה מגלחת על נזירות אביה, האיש מוכר את בתו[40]), ואין האשה מוכרת את בתה, האיש מקדש את בתו,[41]) ואין האשה מקדשת את בתה, האיש נסקל ערום, ואין האשה נסקלת ערומ', האיש נתלה[42]) ואין האשה נתלית, האיש נמכר בגניבתו ואין האשה נמכרת בגניבתה[43]) :

פרק ד ארוסה ושומרת יבם[1]) לא שותות ולא נוטלות כתוב', שנאמר אשר תשטה אשה תחת אישה, פרט לארוסה ושומרת יבם[2]) אלמנה לכהן גדול, גרושה והלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה[3]) לישראל, ובת ישראל לממזר ולנתין, לא שותות[4]) ולא נוטלות כתובה[5]) : ב ואלו לא שותות ולא נוטלות כתובה[6]), האומרת טמאה אני לך ושבאו לה עדים שהיא טמאה, והאומרת איני שותה,[07]) ושבעלה אינו רוצה

בתוכ' : 37)כשהוא מצורע : 38)*עי' בנזיר [פ"ד מ"ו] : 39)*דבנזיר אביו והפריש מעות סתומי' לקרבנותיו ומת, אם בנו ג"כ נזיר יכול להביא קרבנותיו מהמעות האלו : 40)*קטנה : 41)*קטנה או נער' : 42)*כל הנסקלין נתלין : 43)מיהו שייר טובא מה שבין איש לאשה :

פ"ד 1)שקנא להן הארוס או היבם ונסתרו : 2)מיהו לא נתמעטו רק משתיית מים, אבל כשקנא לה נאסר' כשנסתר' ; ומה"ט ג"כ הפסידה כתוב', מדגרמ' שתאסר עליו : 3)גבעונית : 4)דאשתו כתיב, בראוי שתהי' אשתו : 5)*אף דשאר אלמנות לכה"ג נוטלות כתוב' [כתובו' ספי"א] ? זו שגם סתירת' גורמת שתאסר, תפסד : 6

6)*אעפ"י שהוכנו לשתות אפ"ה לא שותות וכו'. ולי"נ מה' אברהם ראטענשטיין שלי"ט, להכי חלק להו בב' בבי וקתני ואלו ומשום דחלוקין בטעמן מהנך דלעיל [ועי' תוס' ר"פ] : 07)*קודם שנמחקה 06 המגילה [כפ"ג מ"ג] : 03)*ר"ל אבל שבעל' וכו'. ואפשר לע"ד דאדלעיל

הזכות תולה במים המאררים, מדהה [27] אתה את המים בפני כל הנשים השותות, ומוציא אתה שם רע על הטהורות ששתו, שאומרים טמאות הן אלא שתלתה להן זכות. רבי אומר הזכות תולה במים המאררים, ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנונה והולכת [28] לסוף היא מתה באותה מיתה: ו נטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי, הרי היא ככל המנחות [29] ותפדה [30] ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותשרף, ואלו שמנחותיהן נשרפות, האומרת טמאה אני לך ושבאו לה עדים שהיא טמאה [31] והאומרת איני שותה, ושבעלה אינו רוצה להשקותה, ושבעלה בא עליה בדרך וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות [32]: ז בת ישראל שנשאת לכהן מנחתה נשרפת [33] וכהנת שנשאת לישראל מנחתה נאכלת [34] מה בין כהן לכהנת, מנחת כהנת נאכלת ומנחת כהן אינה נאכלת, כהנת מתחללת [35] ואין כהן מתחלל [36] כהנת מטמאה למתי׳, ואין כהן מטמא למתים, כהן אוכל בקדשי קדשים ואין כהנת אוכלת בקדשי קדשים: ח מה

בדרך: [26]*שרובן אין תוכן כברן, ובערמימותן לוכדין בנ״א: [27]*גוון הכהה נקרא דהוי. ולי״נ מהר״א רא״ש הנ״ל, ר״ל שיסמכו לזכות, כי לכולם יש זכות מעט מתור׳: [28]כעשית קולכית: [29]שנטמאו קודם שנתקדשו בכלי: [30]ותלא לקולין, ומהמעו׳ יקנה אחרת: [31]*ואע״ג דנכה׳ג הקדש טעו׳ הוא, דכשיש עדים לא יבדיקוה המים? עכ״פ גזרי׳ שמא יאמרו מוליאין מכלי שרת לקול [כך מסקנת הש״ס ודלא כרתוי״ט]: מיהו בנשואות לכהן הקומץ קרב כהלכתו, והשריים נשרפין בבית הדשן; ובאיכך דמתני׳ כל המנחה נשרף בבית הדשן: [33]שירי מנחתה נשרפין, בין מנחת סוטה או שאר מנח׳ שתביא: [34]דרק במנחת כהן כתיב כליל תקטר: [35]*בנבעלת לפסול לה, אסור׳ בתרומ׳ ומלהנשא לכהן: [36]*בנבעל קללה או זונה. מיהו כל זמן שהיא בביתו פסול לעבוד׳: [360]*בשאר דברי׳ שאינן מעכייני

פרק ה כשם שהמים בודקין אותה, כך המים בודקין אותו [1] שנאמר ובאו ובאו [2], כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל, שנאמר נטמאה ונטמאה [2], דברי ר"ע, אמר רבי יהושע כך היה דורש זכריה בן הקצב, רבי אומר שני פעמים האמורים בפרשה אם נטמאה נטמאה אחד לבעל ואחד לבועל [3]: **ב** בו ביום [4] דרש רבי עקיבא כל כלי חרש אשר יפול מהם [5] אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא, אינו אומר טמא אלא יטמא [50], לטמא אחרים, לימד על ככר שני שמטמא את השלישי [6] אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי, שהיית אומר עתיד דור אחר לטהר ככר שלישי, שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא [7], והלא עקיבא תלמידך [8] מביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא, שנאמר כל אשר בתוכו

[כנדה די"ג], אפשר דאין ב"ד מקבלין לה, דימתינו עד שיתרפא ויקנא הוא בעצמו ותשתה. ולזה הערני י"נ מהר"א רא"ש נ"י:

פ"ה 1) את הבועל: 2) מדכתיב ויו יתירה: 3)* וא"ל למדרש ויו יתיר': 4) באותו יום שדרשו ונטמא' ונטמא'; שבאותו יום הושיבו ר"א בן עזרי' לנשיאות, וניתן רשות לתלמידי' רבי' לכנס לבי"המד: 5) מהשרצי': 50) דרשינן כאילו כתיב יטמא: 6) דהשרץ אב הטומ', והכלי שנטמ' ממנו ראשון והאוכלשנגע בכלי שני, וקרי בי' יטמ', דהאוכל שנגע בשני נעשה שלישי; ונקט ככר, מדמלוי בתנור: 7)* דטמא רק מכח ק"ו מטבול יום, שמותר בחולין ופוסל בתרומ', שני שפסול בחולין [כטהרות פ"ב מ"ג]; אינו דין שיעשה שלישי בתרומ'; מה לטבו"י שאינו רק באדם וכלי', שיש במינן אב, משא"כ אוכל א"א שיהי' אב הטומ' [כפתיח' לטהרו' סי' ס"ג]? כלי חרס יוכיח שאין במינו אה"ט [עי' שם ס"ב], ואפ"ה פוסל תרומ'; מה לכ"ח שמטמ' מאוירו? טבו"י יוכיח; וחזר הדין לא הרי זה וכו'. הצד השוה שבהן, שהן טמאין ומטמאין, אף וכו'. ואמר ריב"ז שהדור האחרון יפרך, מה להצד השוה שכן יש בהן צד חמור? ורבן יב"ז צד חמור לא פריך [עי' תוס' כ נובו' דנ נק ד"ה שכן]
8)* שר"ע תלמיד ר"א בן הורקנס, תלמיד ריב"ז: 9) ואין הלכה כר"ע

להשקותה ושבעלה בא עליה בדרך, [06]) נוטלת כתובתה [7])
ולא שותה. מתו בעליהן עד שלא שתו, בית שמאי אומרים
נוטלות כתובה ולא שותות, ובית הלל אומרים לא שותות
ולא נוטלות כתובה [8]): ג מעוברת חבירו ומניקת
חבירו, לא שותה ולא נוטלת כתובה [9]) דברי ר"מ, [0]וחכמי'
אומרים יכול הוא להפרישה [10]) ולהחזירה לאחר זמן [11])
אילונית וזקנה ושאינה ראוי לילד [12]) לא שותות ולא
נוטלות כתובה, רבי אליעזר אומר יכול הוא לישא אשה
אחרת ולפרות ולרבות הימנה [120]) ושאר כל הנשים או
שותות או לא נוטלות כתובה: ד אשת כהן שותה
ומותרת לבעלה [13]) אשת סרים [14]) שותה [15]). ע"י כל
העריות מקנין [16]) חוץ מן הקטן וממי שאינו איש [17]):
ה ואלו שבית דין מקנין להן [18]) מי שנתחרש בעלה או
נשתטה [19]), או שהיה חבוש בבית האסורין. לא להשקותה
אמרו, אלא לפוסלה מכתובתה, רבי יוסי אומר אף
להשקותה, לכשיצ' בעלה מבית האסורין ישקנה:

קאי, ושבעל' בא עליה בדרך, אף שאמר' אח"כ איני שותה או שאמר בעלה איני משקה, אפ"ה נוטלת כתוב': [7])דהוא גרס לה: [8])*פליגי בשטר העומד לגבות, דלב"ש כגבוי, והיא מוחזקת: [9])דס"ל לר"מ יוציא ולא יחזיר עולמו': [10])עד סוף כ"ד חודש משנולד: [11])וראוי' להיות אשתו: [12])ששתתה כוס עקרין: [120])ואפ"ה פליגי רבנן, דלא דמי למעוברת ומינקת חבירו, דהכא אסור' מצד עצמ': [13])*ולא קיימי' שמא נאנס', דאז לא בדקי לה מים; ומה"ט הוה ס"ד דלא תשתה מדכתיב והיא לא נתפשה, אסור', הא נתפשה מותרת, זאת משקה; אבל אשת כהן שגם בנתפשה אסור' לא ישקה, קמ"ל שותת: [14])סרים חמה; או ששתה כוס עיקרין [ועי' יבמות כפ"ח]: [15])דמותרת לו אף דאינו בר תשמיש: [16])אפי' בקינא לה מאביה ואחיה: [17])*בהמ', 19
דאין זנות לבהמ': [18])כשרואין בה פריצות: [19])*וצ"ל דדוקא בנשתט', דהיינו שלא מחמת חולי; אבל בנטרפ' דעתו דהיינו מחמת חולי

שנאמר הן יקטלני לו איחל, ועדין הדבר שקול [17], לו אני מצפה או איני מצפה [18] ת"ל עד אגוע לא אסיר תומתי ממני, מלמד שמאהבה עשה, אמר רבי יהושע מי יגלה עפר מעיניך ריב"ז, שהיית דורש כל ימיך שלא עבד איוב את המקום אלא מיראה, שנאמר איש תם וישר ירא אלהי' [19] וסר מרע והלא יהושע תלמיד תלמידך [20] לימד שמאהבה עשה:

פרק ו מי שקינא לאשתו ונסתרה, אפילו שמע מעוף הפורח [1] יוציא ויתן כתובה [2], דברי רבי אליעזר [3], רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה [4]: ב אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת [5] לא היתה שותה, ולא עוד אלא אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנין אף לפוסלה מכתובתה, המותה ובת חמות' וצרתה ויבמתה ובת בעלה [6] הרי אלו נאמנות, ולא לפוסלה מכתובתה [7] אלא שלא תשתה: ג שהיה בדין [8] ומה אם עדות ראשונה [9] שאין אוסרת' איסור

קראו כולן יחד, רק משה פתח: 17) ר"ל בספק, דאפשר לפרשו מירא' :19
18) *די"ש לפרשו, לו איחל, בתמי'? 19) *ולא כתיב אוהב אלקי'; ואע"ג דגבי אברהם נמי כתיב כי ירא אלקי' אתה? י"ל דהכא שאני דסמיך לי' וסור מרע, משמע דהי' סר מרע רק מיראת אלקי', משא"כ סתם יראת אלקי' היינו יראת הכבוד, [עהרפורכט] בל"א: 20) ר"ל תלמיד ר"ע:

פ"ו 1) *ששמע [פאפאגייא] שאומר שנסתרה: 2) דנאסר' עליו: 3) לטעמי' בפ"ק דא"ל עדות לסתירה: 4) *נשים שטוות לאור הלבנ' ומספר בלילות מתקבצות לטוות יחד, ומדברות יחד דברי' של יוס; ואורחי' דמלתא נקט, ור"י לטעמי' דצריך ב' עדים; רק מדמפורסם פריצותה גם לאלה הנשי', שוב לא יבדקוה המים: 5) באותה סתיר', לכל מ"ד כדאית לי': 6) *כולן שונאיה [כיבמות פט"ו מ"ד]: 7) *מדשונאי' אותה: 8) שלא יהא ע"א נאמן אטומ': 9) שעל הסתיר': 10) רק

יטמא[9]: ג בו ביום דרש רבי עקיבא ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגומר, ומקרא אחר אומר מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב, אי אפשר לומר אלף אמה שכבר נאמר אלפים אמה, וא״א לומר אלפים אמה שכבר נאמר אלף אמה, הא כיצד, אלף אמה מגרש[10] ואלפים אמה תחום שבת[11]. רבי °אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכרמים[12]: ד בו ביום דרש רבי עקיבא אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה׳ ויאמרו לאמר, שאין תלמוד לומר לאמר[13] ומה תלמוד לומר לאמר, מלמד שהיו ישראל עונין אחריו של משה על כל דבר ודבר, כקורין את ההלל, אשירה לה׳ כי גאה גאה, לכך נאמר לאמר[14] רבי נחמיה אומר כקורין את שמע[15] ולא כקורין את ההלל[16]: ה בו ביום דרש רבי יהושע בן הורקנוס, לא עבד איוב את הקב״ה אלא מאהבה,

---

ושלישי רק פסול בתרומ׳: 10) [לאגער], מקום פנוי מאילנות וזריע׳: 11) *ר״ל ועוד אלף אמ׳ לעניין תחום שבת כאמר, ולא לתתם ללויים; וס״ל תחומין דאו׳, ולא קיי״ל כן: 12) ר״ל ועוד אלף אמ׳ לשדות וכרמי׳: 13) *דבכל דוכתא פי׳ לאמור, שכתב בתואר הלשון שבו נאמר בלי שנוי הגוף, ופירושו בל״א [פאלגענדע ווארטע]; אבל הכא א״א כן, דהרי בל״ז כתב מקמי הכי „את השירה הזאת" ופשיטא שכתב׳ בלשון שנאמר׳: 14) *משה אמר אשירה לד׳ וגו׳ והן עונין אחריו כדבריו, משה אמר עזי וזמרת וגו׳, והן אומרי׳ אשיר׳ לד׳, וכן כל פסוק ופסוק: 15) *ר״ל כש״ץ שמתחיל שמע, וקורין הצבור כולן אחריו; כ״כ הכא שרה רוח הקודש על כולן, וכשפתח 16 משה, כוונו כולן לומר יחד השירה ככתבה: 16) *נ״ל דלהכי קאמ׳ תו ולא וכו׳, משום דיש בתפלה נמי פסוקי׳ שהצבור עונין כל דבור ודבור שאמר הש״ץ [כמג״א סי׳ ח״ע]; והיינו כקטן המקרא ההלל שנזכר בש״ס [סוט׳ ד״ל ע״א], להכי קאמ׳ ולא כקורין וכו׳, דהכא

נטמא', היתה שותה[14], אחד אומר נטמא' ושנים אומרי' לא נטמאת[100]) היתה שותה[140]) שנים אומרים נטמאת ואחד אומר לא נטמאת לא היתה שותה[15]) :

פרק ז׳ אלו נאמרין בכל לשון[1]) פרשת סוטה[2]) וידוי מעשר[3]) קריאת שמע, ותפלה[4]) וברכת המזון, ושבועת העדות, ושבועת הפקדון[5]) : ב ואלו נאמרין בלשון הקדש מקרא ביכורים[6]) והחליצה[7])

על קינויו אמור' לבעל עד שיביא' אל הכהן להשקותה] : 130)*באותה סתיר' : 14)*דאוקי חד להדי חד, והרי היא בספיקא; ודוקא בבאו ביחד, אבל בזא"ז והורו כבר על פי הראשון, הו"ל הראשון כב' עדי', ואין דבריו של א' במקום שנים : 100)*אם אמרו לא נטמאת באותה סתירה, וודאי שאינה שותה כלל, דהרי אין כאן חשד; אלא ר"ל היינו אז עמך כשנסתר', וראינו שלא נטמאת בפניך ועכ"פ אפשר שנטמא' באות' סתיר'; וכ"ש כשמזימין אותו שהי' אז עמהן במקום אחר : 140)*אפי' באו זא"ז; 15)*קמ"ל תנא הכא תרתי בבא, דמיירי בפסולי עדות, דאזלינן נמי בתר רוב דעות, בין לקולא בין לחומר' :

פ"ז 1)*שמבין : 2)*דקודם שכ' הכהן הפרשה, השביע' בעל פה: 3
3)*בפסק של שנת ד' וז' [עי' מע"ש פ"ה מ"ו וי'] : 4)*דוקא בצבור, אבל ביחיד, דוקא בלשון הקודש [א"ח ק"א. אולם בזמנינו קמו מקרוב אוהבי חדשות ורצו להכריע ממשנה זאת להתפלל בבה"כ בלשון אשכנזי. ועל החדשים אנו נושי', כי עיקר כוונתם להשוותינו לאלה אשר לא נוכל להתדמות — ומפני הגבול שגבלה לנו תורת אלהינו. ולפע"ד לחנם התיגעו בזה חכמי ישראל, לדרש כמה קולמוסין בענין זה; דלו יהא שאין בדבר זה משום ובחוקותיהן לא תלכו [עי' ט"ז א"ח סק"ג, וי"ד קע"ח], עכ"פ כיון שרוב חכמי ישראל שהן הן עמודי התורה, חוששי' שעי"ז יפול כבוד קדושת הישנות, אשר בכללם שמירתינו החוקי' הישני' הנושנים, אפי' יהא חששתם עוד כ"כ רחוקה וחלשה, צותה התורה בלאו לא תסור לשמוע בקולם, אפי' כשיאמרו על שמאל ימין או איפכ'; ולא תהי' המשנה הקדושה גדולה ממפסוק שלם; ואפי' הי' מצוה שליוה מפורשת בתורה להתפלל בלשון אשכנז, יש כח ביד חכמי הדור, לפי אומד דעתם לפי הזמן, לעקור דבר מן התור' בשב ואל ת', כשעושין כן למגדר מלתא [כיבמות' דפ"ט ב', ורמבם וסנהדרין פכ"ד ד', וממרים פ"ב ד' וט'] ; ואפי' היו החולקים עלינו בזה ת"ח וצדיקי' הלכה כרבי'. ולכן כל המשנה ידו על התחתונה] : 5)*ושייר הלל וקידוש וברכת הפירות והמצות? וליכא למימר תנא ושייר, דהא אלו קתני? ואפשר דהנך דלא תני כאמרי' אפי' בלשון שאינו מבין : 6)ארמי אובד וגו' : 7)היא אומרת לא אבה יבמי, והוא אמר לא

עולם [10]) אינה מתקיימת בפחות משנים [11]) עדות אחרונה [12]) שאוסרתה איסור עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים [120]), תלמוד לומר ועד אין בה, כל עדות שיש בה [13]) קל והומר לעדות הראשונה מעתה, ומה אם עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם, הרי היא מתקיימת בעד אחד, עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינו דין שתתקיים בעד אחד, תלמוד לומר כי מצא בה ערות דבר, ולהלן הוא אומר ע"פ שני עדים יקום דבר, מה דבר האמור להלן על פי שנים עדים, אף כאן על פי שנים עדים: ד עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת [130]) אשה אומרת נטמאת ואשה אומרת לא

עד שתשתה : 11) כר' יהושע במשנה א' : 12) שעל טומ' : 120)*ואי"ל מה לעדות אחרונ' שכן רגלי' לדבר שהרי קינא לה ונסתרה ? י"ל לפמ"ש תו' [ד"ה] דשתתה ולא בדקוה המי', ואח"כ בא ע"א אטומ', אסור' ; אף דבכה"ג מלא בדקוה המים, איכא רגלי' לדבר איפכ' שהעד משקר . עוד י"ל עריפת עגלה יוכיח [כלקמן פ"ט מ"ח] :
13)*דכל עד סתם בתורה, שנים במשמע ; והכא ה"ק קרא שנים אין בה רק ע"א [לכאור' ק' מה דוחקא לומר דהאי ועד אין בה ר"ל ב' עדי' דבל ע"א יש לה אטומ', או אסור', כמלא דלא קאי קרא אהשקאה שמזכיר בהך ענייני' להלן, והרי טפי מסתבר לומר דקאי אהשקא' [דהרי והיא לא נתפשה אסור' לא נזכר בקרא] וה"ק קרא, ועד אין בה, שאין בה אפי' ע"א אטומ', או שותה, אבל כשיש ע"א לטומ' אינה שותה ? וכן משמע מרשי בחומש, ע"ש ? וצ"ל דלש"ס הוה ק"ל למה הזכיר הכ' ושכב איש אותה ונסתרה והיא נטמא' קודם שמזכיר הכתוב עיקר הענין דהיינו ועבר עליו רוח קנא' וגו' ? ואת"ל כמ"ש המפרשי' שהבעל חושב כן ששכב איש אותה ונסתר' והיא נטמאה דושכב וקרא דועבר עליו רוח קנא' פרושא דושכב איש אותה הוא, לומר שאינו ודאי כן רק שחשדה כן ; עכ"פ מאי האי דמסיים קרא דושכב ועד אין בה והיא לא נתפשה, הרי כיון שאין כאן אפי' ע"א שנטמא', מה שייך והיא לא נתפשה שלא נאנס', הרי אין כאן עד טומ' כלל? אע"כ דה"ק קרא אם מעלה בו מעל, דהיינו כשעברה על קנויו, או מחזקינן ששכב איש אותה, אף שנעלם מעיני אישה, מיד כשנסתרה מחזקינן לה בחזקת שנטמאה, אפי' כשעד אין בה, ר"ל שאין ב' עדי', רק ע"א אטומ' שאומר שלא נתפשה באונס ; ובתר הכי קאמ' קרא ואם עבר עליו רוח קנאה בלי עדי טומ' כלל, בין והיא נטמא', ר"ל שמסתבר שנטמא', ובין שעבר עליו רוח קנא' ומסתבר לבעל שלא נטמא', מדעברה

אשר יעשה פסל ומסכה, ואלו ואלו[170] עונין אמן, עד שגומרים ברכות וקללות, ואחר כך הביאו את האבנים ובנו את המזבח וסדוהו בסיד, וכתבו עליהם את כל דברי התורה בשבעי' לשון[18] שנאמר באר היטב, ונטלו את האבנים ובאו ולנו במקומן[19]: ו ברכת כהנים כיצד, במדינה אומרים אותה ג' ברכות[20] ובמקדש ברכה אחת[21] במקדש אומר את השם ככתבו[22] ובמדינה בכינוין[220], במדינה כהנים נושאין את ידיהם כנגד כתפיהן, ובמקדש על גבי ראשיהן, חוץ מכהן גדול שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ[23] רבי יהודה אומר אף כהן גדול מגביה ידיו למעלה מן הציץ שנאמר וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם[24]: ז ברכות כהן גדול[25] כיצד, חזן הכנסת[26] נוטל ספר תורה ונותנו לראש

הכא משמע ששה שבטים שלמי' היו בכל הר והר? אלא צ"ל דהנך שעל גריזים ועיבל קאי, וכן משמע בקרא דיהושע דמייתי: 18
170) *שנזכרו בגריזי' ועיבל: 18) *נכתב ולשון של ע' לשונות. ולרבינו סעדי' גאון רק מנין המצות היה כתוב בע' לשון. ולרמבם כל התורה מבראשית עד לעיני כל ישראל הי' כתוב שם בע' לשון ודרך נס הי' לכתוב הכל ביום א', ורק על י"ב אבנים שכל אבן משא איש: 19
19) *צ"ל לא דר"ל שסתרו האבנים אחר הכתיבה, דא"כ ק' קו' התוס' הכא [דלה"ג] דא"כ האיך אפשר שיעתיקו משם האומות בזמן קצר כזה, והרי עיקר הכתיבה הי' כדי שיעתיקו משם האומות? וגם כל הנסי' שבאותו כתב לרמבם הנ"ל וכי בכדי היו? אלא דר"ל אחר שבנו המזבח מאותן אבני' והקריבו עליו, סתרו המזבח והביאו אבניו למלונם בגלגל, ושם הקימום וכתבו עליהן: 20) שבין פסוק לפסוק עונין הצבור אמן: 21) *לפי שאין עונין אמן במקדש: 22) *ובכל פעם ששמעו הצבור השם ענו בשכ"מלו: 220) אדני או אלדים: 23) מפני שהשם כתוב עליו: 24) *וי"א דלאו ר"י קאמ' לה, דא"כ בגבולין נמי לבעי נשיאות כפים למעלה מראשיהן? אלא דמהאי קרא לא משמע למעלה מראשיהן, רק הכא ארישא קאי, נשיאת כפים מנלן? שנאמ' וישא וגו': 25) *ביו"כ אחר ששלח השעיר: 26) *שמש הכנסת שכל תשמישי הבי"הכ

ברכות וקללות [8]) ברכת כהנים [9]) וברכות כהן גדול [10]) ופרשת המלך [11]) ופרשת עגלה ערופה [12]) ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם [13]) : **ג** מקרא ביכורי' כיצד [14]), וענית ואמרת לפני ה' אלהיך, ולהלן הוא אומר וענו הלוי' ואמרו, מה עניה האמור' להלן בלשון הקדש [15]) אף כאן בלשון הקדש : **ד** חליצה כיצד, וענתה ואמרה, ולהלן הוא אומר וענו הליים ואמרו מה עניה האמורה להלן בלשון הקדש, אף כאן בלשון הקדש, רבי יהודה אומר וענתה ואמרה ככה, עד שתאמר בלשון הזה : **ה** ברכות וקללות כיצד, כיון שעברו ישראל את הירדן ובאו אל הר גריזי' ואל הר עיבל שבשומרון [16]) שבצד שכם, שבאצל אלוני מורה, שנאמר הלא המה בעבר הירדן וגו' ולהלן הוא אומר ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה, מה אלון מורה האמור להלן שכם, אף אלון מורה האמור כאן שכם, ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והארון עומדים למטה באמצע, הכהנים מקיפין את הארון והלוים את הכהנים, וכל ישראל [17]) מכאן ומכאן, שנאמר וכל ישראל וזקניו ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון וגו', הפכו פניהם כלפי הר גריזים, ופתחו בברכה, ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה, ואלו ואלו [17ס]) עונין אמן הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, ארור האיש

קפלתי לקקתה, ואחר הקלילה אומרת ככה יעשה וגו', הכל בל"הק :
8) מפורש במשנה ה' : 9) נשיאת כפים : 10) מפורש במשנה ז' : 11) עי' משנה ח' : 12) ידיכו לא שפכה וגו' : 13) עי' ריש פ"ח : 14) ר"ל מכיין :
17 15) דילפינן קול קול ממתן תורה שהי' בלשון הקדש : 16) ר"ל אצל שומרון : 17) *אי"ל דהייבו אותן שלא הקזיקוס ב' ההרי', דהרי בירושלמי ☞

שביעית[39] עושין לו בימה של עץ[40] בעזרה[41] והוא יושב
עליה, שנאמר מקץ שבע שנים במועד וגומר, חזן הכנס'
נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנה
לסגן, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול נותנה למלך,
והמלך עומד ומקבל, וקורא יושב, אגריפס המלך[42] עמד
וקבל, וקרא עומד, ושבחוהו חכמים, וכשהגיע ללא תוכל
לתת עליך איש נכרי זלגו עיניו דמעות[43] אמרו לו אל
תתירא אגריפס, אחינו אתה אחינו אתה אחינו אתה[44]
וקורא מתחילת אלה הדברים עד שמע, ושמע[45], והיה אם
שמוע[46], עשר תעשר[47], כי תכלה לעשר, ופרשת
המלך[48], וברכות וקללות, עד שגומר כל הפרשה. ברכות
שכהן גדול מברך אותן המלך מברך אותן אלא שנותן של
רגלים תחת מחילת העון[49]:

שאחר שנת השמיט', תחלת שנת ח': 40)[געריסט]: 41)*באמצע
עזרת נשים; ותוקעין בחצוצרות בכל ירושלים להקהיל העם:
42)מזרע הורדוס הי'; ובימיו חרב המקדש: 43)*דבן גרים היה 44
ופסול למלכות: 44)* כך ענו לו כולם, משום דאמו מישראל הוה. ☞
והם חנפו לו בזה, דאע"ג דבכה"ג כשר לשאר התמניות בישראל
[קידושין עו"ב] עכ"פ למלכות פסול עד שיהא אביו ואמו מישראל
[כ"כ תוס'. וק"ל דרחבעם בן נעמה העמונית? דאי"ל דהיתה ישראלי' שדרה
בעמון, דהרי אמרי' [ב"ק דל"ח"ב] בפירוש דגיורי' היתה? גם דוחק לומר דהורת'
ולידת' בקדושה היתה? וכ'ל דר"ל אפי' יהי' אמו צריך שיהי' גם אביו, וכ"כ
תוס' [יבמות דמה"ב ד"ה כיון] דאגריפס לא היתה גם אמו מישראל, ואפ"ה
קראו לי' אחינו, דהיינו בחנופה [וכ"כ תוס' ב"ב דג"ב ד"ה כל]; וכן נ"ל
לרמב"ם פ"א ממלכי' דס"ל אמו מישראל כשר למלכות, ע"כ דאגריפס גם אמו
לאו מישראל הוה. או דס"ל כרש"י משום דבן עבד שנתגייר הוה וזילא מלתא]:
45)*משום קבלת עול מלכות שמים; ומדלג משם עד והיה אם
שמוע, שבפרשת עקב: 46)*משום קבלת עול מצות; ומדלג משם עד
עשר תעשר: 47)*משום דאז קרוב לזמן מעשרות; ומשם מדלג עד כי
תכלה: 48)*שום תשים עליך מלך. ואף דפרשת מלך קדמה לכי
תכלה? אפ"ה קורא' אחר עשר תעשר, שלא להפסיק בין פרשת
המעשרות. ואף דיש טרח' דלצבור' כשיגלול אילך ואילך? מלך שאני:
49)*תקעת סלח לנו אומר המלך אתה בחרתנו; וחותם מקדש ישראל
והזמנים:

הכנסת [27] וראש הכנסת נתנו לסגן [28] והסגן נותנו לכהן גדול, וכ"ג עומד ומקבל [228], וקורא עומד, וקורא אחרי מות [229], ואך בעשור [29], וגולל את התורה [300] ומניח' בחיקו, ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן [290] ובעשור שבחומש הפקודים [291] קורא על פה [30] ומברך עליה ח' ברכות [31] על התורה [32] ועל העבודה ועל ההודיי' [33] ועל מחילת העון [34] ועל המקדש [35] ועל ישראל [36] ועל הכהנים [37] ועל שאר התפיל' [38] (נ"א על הכהנים ועל ישראל ועל שאר התפילה) : ח פרשת המלך כיצד, מוצאי יום טוב הראשון של חג [389], בשמיני במוצאי

שבהר הבית נעשים ע"י : [27]) שעל פיו נעשה כל עניני ביה"כ, מי ירד לפני התיבה מי יקרא, מי יפטיר, וכדומה : [28]) הוא שני בגדולה לכה"ג, שכשיארע פסול בכה"ג, ישמש הוא תחתיו : [288])*מכלל שהי' יושב, מדקרא בעזרת נשים, ושם מותר לישב ; אבל בעזרה רק מלך מבית דוד מותר לישב : [229])*עד סוף פרשת יו"כ : [29]) שבפרשת אמור : [300])*ר"ל סוגרה : [290])*שלא יחשבו שחסר בה פרשה שלישית שיקרא אח"כ בעל פה : [291])*ר"ל שכתוב בספר במדבר : [30])*דדוקא אחרי ואך בעשור שסמוכין בס"ת, גולל משם בלבור ; אבל אך בעשור שמרוחק מאחרי, איכא טרח' דציבור' כשיגלול לשם. וגם ס"ת אחרת א"א שיקרא, מחשש פגם של ס"ת ראשון, כשיקרא חד גברא בס"ת אחרת תכופין זל"ז ; ורק בהפסיק א' לקוות ביניהן שרי [מג"א ססקמ"ד] : [31])*לאחר שקרא ; ואלו הן, על וכו' : [32])°ח' לאחריה [מלבד ברכה שלפניה] כמו שמברכין בביה"כ ; הרי ברכה א' : [33])*ר"ל אח"כ אומר רצה ומודים עד לך נאה להודו' ; הרי ג' : [34])*אומר סלח לנו כמו בשמונה עשרה, וחותם מלך מוחל וסולח וכו' כמו בתפלת יו"כ ; הרי ד' : [35])*מתפלל שיתקיים המקדש, וחותם בא"י שוכן בציון ; הרי ה' : [36])*מתפלל שיתנשא מלכות ישראל בכלל, וחותם בא"י הבוחר בישראל ; הרי ו' : [37])*מתפלל שלא יכשלו בעבודתם ושיהי' שלום ביניהן ושיצליחו, וחותם בא"י מקדש הכהנים ; הרי ז' : [38])*שיושיע הקב"ה לכל יחיד מצרתו, וחותם בא"י שומע תפלה ; הרי ח' : [380])*ר"ל ליל שקודם יום ב' דסוכות ; [39])ר"ל סוכת

תחפזו[11], מקול קרנות[12] אל תערצו[13] מפני קול צווחות[14] כי ה' אלהיכם ההולך עמכם, הן באין בנצחונו של בשר ודם, ואתם באים בניצחונו של מקום, פלשתים באו בנצחונו של גליות, מה היה סופו, לסוף נפל בחרב והם נפלו עמו, בני עמון באו בנצחונו של שובך[15], מה היה סופו, לסוף נפל בחרב והם נפלו עמו, אבל אתם אי אתם כן, כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם וגומר זה מחנה הארון[16] : ב ודברו השוטרים אל העם לאמר, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו[17], ילך וישוב לביתו וגומר, אחד הבונה בית התבן, בית הבקר, בית העצים, בית האוצרות[170], אחד הבונה, ואחד הלוקח, וא' היורש, ואחד שניתן לו מתנה. ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו[18] וגומר, אחד הנוטע כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל[19], ואפילו מחמשת מינין, אחד הנוטע ואחד המבריך[20] ואחד המרכיב[21], ואחד, הלוקח, אחד היורש, ואחד שניתן לו מתנה, ומי האיש אשר ארש אשה וגומר, א' המארס את הבתולה, ואחד המארס את האלמנה, אפי' שומרת יבם[32], ואפי' שמע שמת אחיו במלחמה, חוזר ובא לו .. כל אלו שומעין דברי כהן מערכי המלחמה, וחוזרין ומספקין מים ומזון, ומתקנין את

דער שילדע] : 10)[יובלען דער העערע] , רננת חיל המלחמה :
11)*לשון אחור נחרדה : 12)[שאלל דער הערנער] : 13)[זיך ענגסטען] :
14)שההורגים ונהרגי' : 15)שר צבא שלהן : 16)*עד כאן משוח מדבר
והכי' אחרים משמיעין דבריו לכל החיל ; מכאן ואילך משוח מדבר
ושוטר משמיע : 17)שלא דר לתוכו עדיין : 170)*להכניס יין ושמן : 18)*שלא
פדה עדיין פירות של שנת ד' מנטיעתו : 19)כבכרם שאינו נקרא
כרם עד שיהי' ה' גפנים : 20)*כופף ראש הזמורה תחת הארץ והיא
צומחת מתחת ועולה : 12)[איינאימפפען] : 22)*נכפלה לפניו שני,

פרק ח

משוח מלחמה [1] בשעה שמדבר אל העם [01] בלשון הקודש היה מדבר [2], שנ' והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן, זה כהן משוח מלחמה, ודבר אל העם, בלשון הקודש, ואמר אליהם שמע ישראל וגו' על אויביכם ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין [4] שאם תפלו בידם ירחמו עליכם, כמה שנאמר [5] ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה, וכל מערומיהם הלבישום מן השלל, וילבישום וינעילום ויאכילום וישקום ויסכום, וינהלו' בחמורים לכל כושל [50] ויביאום יריחו עיר התמרים אצל אחיהם, וישובו שומרון [6], על אויביכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם, אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו וגומר, אל ירך לבבכם, מפני צהלת [7] סוסים, וצחצוה הרבות [8], אל תיראו, מפני הגפת תריסין [9] ושפעת הקלגסין [10] אל

---

1 פ"ח 1)*לעיל [פ"ז מ"ב] הקדים עגלה ערופה למשוח; והכא כשמפרשן נקט איפכא? ה"ט דלעיל נקט יחד אותן שהן חוב' על הקורא יותר מעל השומע, כברכת כהנים וכה"ג ופרשת המלך ופרשת עגלה; משא"כ קריאת משוח מלחמה שהחוב על השומע טפי, שהרי עקרו להתרות באנשי המלחמ'; אבל הכא כשמפרשן, משוח דזוטר מילי' פסק ושדי להו, והדר מפרש עגלה ערופה דנפישי מילי' [כש"ס
2 סוטה דמ"א] : 01)°שהמערכת עומדו' לפניו : 2)*נ"ל דנקט ,,בשעה", ולא קאמ' הי' מדבר וכו', משום דפעמיי' מדבר עמם [כש"ס כאן דמ"ב], א' בגבול הארץ וא' קודם קרבם למלחמ', ור"ל דהי' כמה שעות
4 שמדבר עמם : [עי' דברי' כ'] : 4)*נ"ל דנקט הכי משום שנשנחלק מלכות והיו יהודה ובנימין מתאחדי' מדהי' חלק בנימין מובלע תוך חלק ישראל, יהודה. ושמעון שהי' שייך למלכות ירבעם, והי' מועט באוכלסין, וחלקו סמוך ליהודה, הי' רגיל יהודה המרוב' לפול על שמעון, ושמעון המרובה באוכלסין יותר מבנימין שנתמעטו מאוד בפלגש בגבעה, חוזר ונופל על בנימין : 5)[ד"ה ב' כ"ח] : 50)שאינו יכול לילך ברגליו : 6)*אף שהנביא לוה להם רק שיושיבום, הם מרחמנות יתיר' עשו מה שעשו : 7)[וויהרען] : 8)[פונקעלן דער וואפפען] : 9)[געקלירר

גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין, הרי הוא הירא ורך הלבב: ו והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם ובעקבו של עם [39]) מעמידין זקיפין [40]) לפניהם ואחרים מאחוריהם [400]) וכשילין של ברזל [41]) בידיהן, וכל המבקש לחזור הרשות בידן לקפח את שוקיו [42]) שתחלת ניסה נפילה [43]) שנאמר נס ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם, ולהלן הוא אומר וינוסו אנשי ישראל מפני פלשתים, ויפלו חללים וגו': ז במה דברים אמורים [44]) במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה, הכל יוצאין, אפי' החתן מחדרו וכלה מחופתה, אמר רבי יהודה במה דברים אמורים [44]) במלחמת מצוה, אבל במלחמת חובה הכל יוצאין אפילו החתן מחדרו וכלה מחופתה [45]):

הפרשה זו, א' קודם לאתם מספר, וא' קודם גשתם למלחמה; ופי' רש"י, שבדברו בספר חזרו הבונה בית והנוטע וכו'. וא"כ ק' כיון שחזרו אז, למה הי' הכהן חוזר ומדבר עמהם ביום קרב. וכופל בה דברי', וכמו שהקשה באמת רלב"ג [פ"ז ממלכי']? ונ"ל שהדיבור השני ביום המלחמ', הי' משום הרך הלבב מיגבירו' שבידו, שלא הי' חוזר בדיבור הראשון, דאולי ישוב ביני ביני דאז יוכל שפיר לעמוד בקשרי מלחמ', דמוקום שביע"תם עומדי', אין נ"ג יכולין לעמוד; להכי חוזר הכהן להזהירו ביום קרב, שבאם עדיין לא שב ילך וישוב לביתו.. וא"כ עכ"פ ק', למה בדבור שבספר הזכיר הכהן מהירא ורך הלבב שאינו חוזר אז עדיין, ולמה ביום קרב הזכיר הכהן מהבונה בית ונוטע שכבר חזרו בספר בדבור ראשון? ע"ז משיב התנא „לפיכך תלתה לו תורה“ וכו' ר"ל בדרך תלויי' בנגלו' בדברי' שאינם נצרכי', כדי שלא לבייש הירא ורך הלבב כשיראוהו שב, שיחשבו שהוא בונה או נוטע]: [39])*ר"ל גם בסוף המערכה, והם הנקראי' בזמנינו [אוואנט גארדע] ר"ל שומרי' שלפני המחנה, [ואריער גארדע] ר"ל שומרי האחור. ומפרש התנא מהו פקודתן של שרי צבאות בכל קצוות החיל? מעמידין וכו': [40])גבורי': [400])אחורי המערכה: [41])[שטרייט עקסטע]: [42])רגליו: [43])*ה"ק תחילת נפילה ניסה; וגם נגד הפנים היו צריכי' זקיפין שלא ינוס דרך שם מן הצד: [44])שאחרי' כנ"ל: [45])*אשה לאו בת מלחמ'? רק לספק מזון ולתקן הדרכי' אף היא

הדרכים[23] : ג ואלו שאינן חוזרין, הבונה בית שער[24] אכסדרה[25] ומרפסת[26] הנוטע ד' אילני מאכל וה' אילני סרק[27] המחזיר את גרושתו. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט[28], ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין, לא היה חוזר, ר' יהודה אומר אף הבונה בית על מכונו[29] לא היה חוזר, ר' אלעזר אומר אף הבונה בית לבנים בשרון[30] לא היה חוזר[31] : ד ואלו שאין זזין ממקומן[32] בנה בית וחנכו[33], נטע כרם וחללו[33], הנושא את ארוסתו, הכונס את יבמתו, שנאמ' נקי יהיה לביתו שנה אחת, לביתו, זה ביתו. יהיה זה כרמו, ושמח את אשתו, זו אשתו. אשר לקח, להביא את יבמתו, אינן מספקין מים ומזון, ואינן מתקנין את הדרכי'[34] : ה ויספו השוטרים לדבר אל העם[35] וגו', ר' עקיבא אומ' הירא ורך הלבב כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה[36], ולראות חרב שלופה, רבי יוסי הגלילי אומר הירא ורך הלבב זהו המתירא מן העבירות שבידו[370], לפיכך תלתה לו התורה את כל אלו[37] שיחזור בגללן[38] רבי יוסי אומר, אלמנה לכהן גדול

וכדמסיק : 23)להקיל : 24)חדר שלפני הבית לשומר הפתח : 25)גג בלי מחיצות : 26)[גאללעריא] שלפני חדרים שבעליי', שבו יורדין לחדר : 27)שאין מגדלין פירות : 28)*אף שחלוצ' אסור לכהן רק מד"ס : 29)שסתרו וחזר ובנאו : 30)מדינה בא"י שאין קרקעיתן יפה ללבני' : 31)מלאיכו מתקיים : 32)*שא"צ לצאת מעירן : 33)ולא דר בו עדיין שנה : 34)°מדכתיב נקי יהי' : 35)מכאן ואילך שוטר מדבר ושוטר משמיע : 36)*כשמתקשרין יחד הלוחמי' אלו מול אלו : 370)אפי' חטא שמד"ס : 37)שיחזרו הבונה ונוטע ומארס : 38)*ולא יתבייש החוט' [והקשה לי אדם הקשה כברזל ה"ה י"נ הרב מהו' משה יצחק שליט"א הנאב"דק קראטינגא הרי כתוב הדר הוא אצל כל א' פן ימות במלחמ' וגו', והאיך קאמ' במתני' הכא שאין האחרי' שבים ממלחמה רק כדי שלא יתבייש הרך הלבב החוטא? ותרצתי לו ע"פ מ"ד בש"ס [דמנ"ב] שפעמיי' הי' הכהן מדבר עמס

עקיבא אומר הגוף אצל הראש : **ד** מאין היו מודדין, רבי אליעזר אומר מטיבורו, רבי [9]עקיבא אומר מחוטמו, ר"א בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל, מצוארו [9] : **ה** נפטרו זקני ירושלים והלכו להן, זקני אותה העיר מביאין עגלת בקר אשר לא עבד בה, אשר לא משכה בעול, ואין המום פוסל בה. ומורידין אותה לנחל איתן [10], ואיתן כמשמעו קשה, אע"פי שאינו איתן כשר, ועורפין [11] אותה בקופץ [13] מאחוריו, ומקומ' אסור מלזרוע ומלעבוד [14], ומותר לסרוק שם פשתן, ולנקר [15] שם אבנים [16] : **ו** וזקני אותה העיר רוחצין את ידיהם במים במקום עריפתה של עגלה, ואומרים ידינו לא שפכו את הדם הזה, ועינינו לא ראו, וכי על דעתינו עלתה, שזקני ב"ד שופכי דמים הן, אלא שלא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזון [17] ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לויה [18], והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל אשר פדית ה', ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל, לא היו צריכין לומר ונכפר להם הדם [19], אלא רוח הקדש מבשרתן, אימתי, שתעשו ככה, הדם מתכפר להם : **ז** נמצא ההורג עד שלא נערפה

מלוה קונה מקומו. וזה הי' מיום תנאי' שהתנה יהושע עם ישראל בהכנסם לארץ [ב"ק דפ"א] : [9])*וקיי"ל כר"ע. ואף דמשנת ראב"י קב ונקי? כבר כ' הרא"ש [פ' מי שהוציאו סי' כ'], דהיינו בק"ב דברי' הלכה כמותו : [10])*קרקע אבניית וקשה. [כן כ' רש"י, וכן משמע פשטות' דש"ס] ולרמב"ם ר"ל נחל שוטף בחזקה : [11])קוצץ הראש מנגד העורף : [12])[האקביילע] : [14])לעולם : [15])לסתת ולהחליק : [16])מדאין
17 תשמישן בגוף הקרקע. כזריע' [17])*והולך ללסטס, ואפשר שלכך נהרג. או נ"ל דאילו האכילוהו כראוי, הי' מתחזק נגד הורגיו והי' ניצל : [18])*והלך יחידי, ואפשר שלכך נהרג מלסטין שחשבוהו כאיש שאין לו אוהבי' לדרוש דמו : [19])*ר"ל לא שהכהני' צריכי' לומר ונכפר וגו' :

פרק ט עגלה ערופה¹) בלשון הקודש, שנאמר כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושופטיך, ג׳ מבית דין הגדול שבירושלם היו יוצאין²), רבי °יהודה אומר חמשה, שנאמר זקניך שנים ושופטיך שנים, ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד: **ב** נמצא טמון בגל, או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין, שנאמר באדמה, ולא טמון בגל, נופל, ולא תלוי באילן, בשדה, ולא צף על פני המים, נמצא סמוך לספר³) או לעיר שרובה ע״א⁴), או לעיר שאין בה בית דין, לא היו עורפין⁵). (נ״א מודדין) אין מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין⁶). נמצא מכוון⁷) בין שתי עיירות, שתיהן מביאות שתי עגלות, דברי ר״א. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: **ג** נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף⁸) דברי רבי אליעזר רבי

יוצאת. מיהו לכבוש א״י וללחום בעמלק לכ״ע מלחמת חובה היא; ולהרחיב גבול א״י לכ״ע רשות; כי פליגי במלחמה שכנגד אויב. שירא׳ מהם שיצורו להם בעתיד:

פ״ט ¹)*שהזקני׳ אומרים: ידינו לא שפכו, והכהני׳ אומרי׳ כפר [כמ״ש]: ²)למדוד מהחלל איזה עיר קרובה: ³)גבול עכו״ם: ⁴)*לפי׳ בא״י: ⁵)דכתיב כי ימצא חלל פרט למצאו עצמו למיתה, מדהלך שם יחידי: ⁶)*ר״ל דמודדין רק איזה עיר של ב״ד היותר קרוב׳ 6
[והרמב״ם כ׳ שהי׳ צריך שיהי׳ ב״ד של כ״ג. והקשה בגאון שבי״ע הרי בכל עיר מצוה למנות ב״ד, כמ״ש שופטים ושוטרי׳ תתן לך בכל שעריך? ותי׳ דמיירי באין תושבי העיר ק״כ, דאז אינה ראוי׳ לב״ד כרפ״ק דסנהדרין. והכו״פ בספי׳ ס״ג הקשה א״כ בלא״ה אין מודדין לעיר שאין בה ק״כ אף שקרוב׳ יותר מעיר שיש בה ק״כ, דרוב וקרוב הלך אחר הרוב? והניח בצ״ע. וי״ל הרב מהו׳ יעקב צבי שליט״א הגאב״דק קעניגסבערג תי׳ דמיירי בעיר שאין בה ב׳ חכמים גדולי׳ א׳ לדבר וא׳ לשמוע דאז אין מושיבין בה סנהדרין [כסנהדרין ד״ז ורמב״ם פ״א מסנהדרין]; ודפח״ח. אולם לפע״ד קו׳ הכו״פ בל״ז במח״כ לק״מ, דמי לא מצי איירי שהיתה העיר בת ק״כ פסולי עדות, דאז אין מושיבין בה סנהדרין, דהרי הק״כ שצריכי׳ להושיב בה ב״ד היינו כדי ב״ד ועדי׳ וזוממין וזוממי זוממין, וכדקאמ׳ התם ולהנך רק כשרי׳ בעינן]: ⁷)מצומצ׳: ⁸)*ושם נקבר, דמת

אף הוא בטל את המעוררין [29] ואת הנוקפין [30] עד ימיו היה פטיש מכה בירושלם [31] ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי [32]: **יא** משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות [33] שנאמר בשיר לא ישתו יין וגומר: **יב** משמתו נביאים הראשונים [34] בטלו אורים ותומי' [35] משחרב בית המקדש, בטל השמיר [36] ונופת צופים [37] ופסקו אנשי אמנה [38] שנאמ' הושיעה ה' כי גמר חסיד [39] וגו' רשב"ג אומר משום רבי יהושע, מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לברכה

ותיקן כך משום דעזרא קנס ללויים שלא יטלו מעשר, אלא עלו עמו, דיש כח ביד חכמי' לעקור ד"ת בשב ואל תעשה [כיבמו' דפט"ב], ותיקן שיתנוהו לכהני': 29)*שצעקו בכל יום בשיר הלויי', "עורה למה תישן ה'" וביטל מלומר כלל פסוק זה בשיר הלויי', מדנרא' כאילו ח"ו יש שינה לפניו ית': 30)*שהיו קושרי' לקרנן בין קרניו קודם שחיט', כדי שירד הדם בעיניו, ויהא נוח לכפותו; ובטלו מדמחזי' כבעל מום. וי"א דמכה לנקיבת קרום המוח: 31)*שבעלי מלאכות הכו בפטיש בקול במלאכתן בחוה"מ בדבר האבד; ואפ"ה ביטלן מדאוש מלתא טובא והו"ל זלזול המועד: 32)דעד ימיו שאלו אם המוכר נאמן לעשר, וכשאינו נאמן לא היה הקנה לוקח ממנו, מצריך להפריש כל המעשרו' מספק; ועמד הוא ותיקן שלא יעשרו מדמאי רק תרומת מעשר ומעשר שני, אבל שאר מעשרו' מפרישן הקונה לעצמו, כמ"ש ריש דמאי: 33)°שירי שבח אדם על אוהבו על היין: 34)כך נקראי' כל הנביאי' חוץ חגי זכרי' מלאכי: 35)*כמו אורים
36 ותומי' להגיד עתידות: 36)*תולעת קטן כשמוטל על דבר קשה נבקע. וכשרצו לכתוב על אבני האפוד שמות השבטים, רשמו בדיו צורות האותיות על האבן, ואחזו השמיר נגד הרשום, ומיד הי' הרושם ההוא מתפרץ כתאנה וכשאור המתבקע, וגם בימי בית שני הי', כמו שהוכיחו רבותינו' [גיטין דסח"א וזבחי' כד"ב]. והר"י אברבנאל [מלכי' א' ה' פט"ו] כתב שהי' דומין כדם התולע' ובני"ז הי' מתבקע ביושר, עכ"ל. ובמא"כ אין זה מוסכ' עם קבלתינו; ועי' בש"ס כאן, וכן בירושלמי בפרקין אמרי' בש"ס דלא שגוף השמיר הי' מבקיע האבן, ולכן הוצרכו לכרכו בצמר גפן כרוך ומונח בכובן]: 37)דבש שבמקום צוף שמשובח מאוד: 38)*שבוטחי' בה' באמת, ואינן

העגלה, תצא ותרעה בעדר [20], משנערפ' העגלה, תקבר במקומה [21], שעל ספק באתה מתחילתה, כפרה ספיקה והלכה לה, נערפה העגלה, ואח"כ נמצא ההורג, הרי זה יהרג: ח עד אחד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד אומר לא ראית, אשה אומר' ראיתי ואשה אומרת לא ראית, היו עורפין [22]. עד א' אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית, היו עורפין, שנים אומרים ראינו ואחד אומר להן לא ראיתם, לא היו עורפין: ט משרבו הרוצחנים בטלה עגלה ערופה [23] משבא אליעזר בן דינאי [24] ותחינה בן פרישה [24] (ס"א בן פרישה) היה נקרא חזרו לקרותו בן הרצחן [25]. משרבו המנאפים, פסקו המים המרים ורי"בז הפסיקן שנאמר לא אפקוד על בנותיכם כי תזננה, ועל כלותיכם כי תנאפנ', כי הם וגו'. משמת יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלם, בטלו האשכולות [16] שנאמר אין אשכול לאכול בכורה איותה נפשי [27]: י יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר [28]

---

[20]) כשאר חולין: [21]) *לאסור בהנא': [22]) *ודוקא בבאו כאחת; אבל בזה אחר זה, והורו ב"ד כבר שלא לערוף, הרי כבר האמינוהו כבי תרי, ואין דבריו של א' במקום שנים: [23]) *דמדרבו הרוצחים, מסתמ' יש א' המכיר שרצחו; והתורה אמר' לא נודע מי הכהו. והזמן ההוא היה משבא אליעזר וכו': [24]) *רוצח מפורסם הי', שהתקבץ יחד עם חברה שלו 25 לרצח כל עובר ושב: [25]) *כ"ל דמתחלה הי' עניינו לדון עם כל אדם על כל דבר קל, וקראוהו בן דינאי; אח"כ קלקל יותר להתקוטט אפי' שלא כדין, וקראוהו בן פרישה שראוי לפרוש ממנו ביותר; אח"כ התקלקל יותר לרצח, וקראוהו בן הרצחן [ר"ל כמו בן איש חיל ובן הנקל]: [26]) *כוטריקן איש שהכל בו במעלות וחכמה ויראת שמים; ודבריהם כיין אשכולות משמח אלדי' ואנשי': 27 [27]) *אלמא דאדם יקר נקרא אשכול. בכרם ד' צבאות בית ישראל [ישעי' ה']: [28]) *לומר בסוף שנת ג"ו משמיט' בערתי הקודש מהבי' וגם נתתיו ללוי [ינפ"ו 3.];

משמת בן עזאי בטלו השקדנים [53]. משמת בן זומא בטלו הדרשנים [54] משמת רבי יהושע פסקה טובה מן העולם, משמת רבי שמעון בן גמליאל בא גוביי [55] ורבו צרות, משמת רבי אלעזר בן עזריה פסק העושר מן החכמים [56] משמת ר״ע בטל כבוד התורה [57] משמת רבי חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה [58] משמת רבי יוסי קטנותא פסקו הסידי׳ [59]. ולמה נקרא שמו קטנותא, שהיה קטנותן של חסידים [60] משמת רבי יוחנן בן זכאי בטל זיו [61] החכמה [62], משמת ר״ג הזקן בטל כבוד התורה [63] ומתה טהרה ופרישות [64]. משמת רבי ישמעאל בן פאבי בטל זיו הכהונ׳ [65]. משמת רבי בטלה ענוה [66] ויראת חטא [67].

בל״ז כלה בושה שמסתכלו בה הכל [כפסחי׳ פו״א] : 52) שנאותי׳ לנמשל, דרק ר״מ הי׳ גדול בזה : 53) שהי׳ מתמיד גדול : 54) *להטות לב השומעים בדברי דרשותיו : 55) חגבים וארבה משחיתי הלחמי׳ : 56) *שהי׳ גדול מאד בחכמה ובעושר [כשבת כד״ב] : 57) *שהיה דורש כל אות יתר וחסר שמרמז על כ״מ לדינא, באופן שאין בתורה דבר לבטלה : 58) *שהי׳ גוזר והקב״ה עושה כפלאות כמאמרו : 59) שהי׳ חסיד גדול : 60) *ר״ל שבימיו התחיל להתקטן מספר החסידים : 61) [גלאנץ] : 62) *שמלבד שגדול בתורה הי׳, ידע ג״כ שאר חכמות שבותכין הדור וחשוב לתורה בעיני כל אדם [כסוכה דכח״א] : 63) *ר״ל כבוד של לימוד התורה, שעד ימיו למדו תורה בעמידה, כקורא לווי
64 המלך ; ומשמת הרגישו חולשה והתירו ללמוד מיושב : 64) *כ״ל דהאי פרישות ר״ל שנתמעטו הפורשי׳ מבגדי ע״ה כמנהג הפרושים [עוד כ״ל דלא לחנם נקט התנא במשנה זו ג׳ לשונות, בטל, פסק, מת? דמת היינו שניטל כח חיות הענין, אבל עדיין נשאר גשמיות הענין ודמיון למה שהי׳ תחלה ; ומש״כ נפסק משמע שנפסק לגמרי, אבל עדיין יכול לחזור בקלות ; אבל בטל היינו שנתבטל לגמרי [כמכות דיא״ב], וכאילו לא היה מעולם . ובזה מתורץ, דלעיל [במי״ב וי״ג] משמע דמשחרב הבית נתבטל׳ טהר׳, והכא קאמר דמשמת ר״ג הזקן מתה טהר׳ ; והרי ר״ג הזקן קדם טובא לחורבן [כשבת דטו״א וקטו״א ? והרי לפי׳ רשב״ג בנו בזמן הבית הי׳ [ככריתות פ״א מ״ז] : 65) *שהיה כה״ג וצדיק, וכל בניו וחתניו שרים בכהני׳ [כפסחי׳ מ״א], והוא זיו וכבוד לכה״ג : 66) *שהי׳ עניו גדול [ככתובות קג״ב], דאמר כמה גדולים

וניטל טעם הפירות, רבי יוסי אומר אף ניטל שומן הפירות : **יג** ר"ש בן אלעזר אומר הטהרה נטלה את הטעם ואת הריח[40] המעשרות נטלו את שומן הדגן[41] והכ"א הזנות והכשפי' כילו את הכל[42] : **יד** בפולמוס[43] של אספסיינוס[44] גזרו על עטרות חתנים[45] ועל האירוס[46] בפולמוס של טיטוס[47] גזרו על עטרות כלות, ושלא ילמד אדם את בנו יוונית[48] בפולמוס האחרון[49] גזרו שלא תצא הכלה באפריון[50] בתוך העיר, ורבותינו התירו שתצא הכלה באפריון בתוך העיר[51] : **טו** משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים[52]

דואגי' לשום חסרון ונזק : 30)וסיפא דקרא כי פשו אנוכי' : 40)*מדה כנגד מדה כשם שפסקו מלאכל בטהרה, שהוא דבר רוחני, כך פסקו אלו הרוחניים מהם : 41)וה"ה לשאר המינין ; והוא ג"כ מדה כנ"מ, דבתרום' כתיב בהרימכם חלבו ממנו, ומעשר נכלל בשם תרום' [כרתוי"ט דמאי פ"ד] : 42)*דע"י זנות בא רעב [כסוטה דד"ב] ; וכשפים מכחישין כ"י כח פמיליא של מעלה [כחולין דז"ב] : 34)חיל מלחמה : 44)כשצר על ירושלים בעת החורבן : 45)*שנהגו לעטר החתן ביום החופה ; וגזרו למעט השמחה אפי' על עטרה מהדס ופרחי' וכדומ' :
47 46)שלא להכות [בטראממעל], דאוש מילי דשמח' : 47)*שנחרב הבית
על ידו, והיתה הצרה יותר גדולה, לכן גזרו ג"כ על קישוט הכשי' :
48 48)*לשון יוונית מותר [כש"ם], רק חכמת [זאפיסטען] הוא, שמפורס' שכל דבריהם בחידות ; וגזרו בה מפני מעשה שהי', כשהביא הורקנס חיל רומי על ירושלים, וצרו על אריסטובלוס בירושלי', גילה א' בפני' מעל החומה לאותן שבחוץ בלשון חידה, שכשלא ישלשלו להם קרבנות לפנים, תמסר העיר בידם ; וכן עשו וכבשו הרומיי' אז ע"י פאמפעיום את עיר הקודש . ואף שאז לא נחרב' ירושלי', עכ"פ כשראו אח"כ בימי טיטוס מה התגלגל ע"י דבר זה שהוכנסו תחת ממשלת רומי, גזרו שלא ילמדו אותה חכמ' [ומתורץ קו' תוס' ב"ק דפנ"ב ד"ה ואסו'] : 49)*כשכבר חרב' ירושלי' ע"י טיטוס . ולי נרא' דהיינו כשבא אדריאן על בן כוזיבה בביתר וכבש' [כירושל' תעני' פ"ד דיכ"ב] ונהרגו אז חצי מיליאן ישראל : 50)*כמין אהל ממשי אלוס עם
51 [בארטען]זהב : 51)*משום צניעות עשוהו לה, מלואלת וראשה פרוע ; גם

רבי אליעזר הגדול אומר מיום שחרב בית המקדש שרו[76] חכימיא[77] למהוי כספריא[78] וספריא כחזנא[79] וחזנא כעמא דארעא, ועמא דארעא אזלא ודלדלי'[80] ואין שואל ואין מבקש, על מי יש להשען על אבינו שבשמים. בעקבות משיחא[81] חוצפא יסגי[82] ויוקר יאמר[83] הגפן תתן פריה והיין ביוקר[84] והמלכות תהפך למינו'[85] ואין תוכחה[86]. בית וועד[87] יהיה לזנות[870] והגליל יחרב[88] והגבלן[89] ישום[90] ואנשי הגבול[91] יסובבו מעיר לעיר[93],

---

הם קפלים, כמ"ש במצרים, חדל ממנו ונעבד' את מצרים: 75)*כמ"ש הנ' [ישעי' ס"ג] וירא כי אין איש וישתומם וכו', ותושע לו ימינו: 76)התחילו: 77)תלמידים הגדולי': 78)מלמדי תנוקת: 79)*משמשי הצבור: 80)הולכים ומתגרעין: 81)*כשכבר יראו העקב ממשיח כי בא: 82)ירבה: 83)היקרות יתנשא כראש אמיר באילן: 84)*שיהיו שכורים

86 רבים, השותים ממרירות נפש: 85)שיתנו יד לאפיקורסת: 86)*נ"ל ☞ המשך הדברי', דע"י ד' דברי' מצד השומע אין תוכח' מתקבלת, א' אם השומע קלוף, שהמוכיח מבוזה בעיניו. ב שהשומע מודאג בפרנסתו, ולהכי אין לבו פנוי לשמוע תוכחת קיים. ג שהשומע מובלע בשרירות לבו, וביותר אם שגה בשכר נבלע מהיין [ישעי' כ"ח]. ד אם רוח אפיקורסת נקפה בו ותהומם אותו, כמ"ש כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים. ולכן אמר התנא, שבעיקבא דמשיחא יתחברו כל הצדדי' האילו לריעותא, שתתקרבה הפריצות והקליפות, ומחמת היקרות הגדול יהי' דאגת פרנס' ג"כ, וגם אעפ"כ ילכו בשרירות תאותם עד שישתכרו ביין, וגם המינות יפרוץ מאוד; ובהתחבר כל סבות אלה, בודאי אין תוכחה נשמעת: 87)בית המדרש: 870)*שבתי מדרשות שלהן היו מחוץ לעיר, שלא ישבתום המון קריה; ומחמת

88 שיפסוק הלימוד בהם, יהי' מקום ההוא נועד לזנות: 88)*שהי' שם ☞ ת"ח וחסידי', כדאמרי' [פסחי' דנ"ה] שהיו מחמירי' בדבר טפי מאנשי יהודה; ואפ"ה מדלא הוו דייקי בלשנייהו, לא נתקיימ' תורתן בידם,

89 ולא הי' להם זכות תורה להגן שלא יחרבו [עירובין דנ"ג]: 89)*שם ☞ מקום. ולפע"ד הם הת"ח מנהיגי הדור, השומרי' גבול פעולות בני

91 דורם לבלי יעברום: 90)יהי' משומם ומהומם: 91)*לרש"י ר"ל הדרי' ☞ בגבול א"י. ולפע"ד הם הישרי' המתנהגים כפי צווי הגבלן הנזכר

ר' פנחס בן יאיר אומ', משחרב בי"המק בושו חברים [68] ובני חורין [69], וחפו ראשם [70] ונדלדלו [71] אנשי מעשה [72] גברו בעלי זרוע ובעלי לשון [73] ואין דורש ואין מבקש ואין שואל [74] על מי לנו להשען על אבינו שבשמים [75]

מעשה חייא; וא"ל בנו, אפי' ממך? א"ל אין; אפי' מר' ישמעאל? א"ל ח"ו: [67]*שהי' בו קדושה יתיר', שלא הי' משים ידו למטה מחגורו במקום הגיד בלי הפסק מפה [בשבת קי"ח ב] : [68]°ת"ח החברים הנאמני' יחד ביותר: [69]*הצדיקי' שהן בני חורין מיצרים; דשניהן, אלו בלימודן ואלו בצדקתן, היו לבז ולכלימ' בדור, כמ"ש בני אמי נחרו בי; ומכ"ש שנהיו לעג וקלס בגוים: [70]נעשו שפלי נפש [מוטהלאז] מלתקן קלקולי הדור, כשרואין בעצמן שדבריהן מבוזין בעיניהם: [71]*לשון דלות וקלישות כח, גם לשון מיעוט שנתמעטו: [72]*אנשי' שראויין 73
שיעשה מעשה נסים על ידן [כלעיל 58] : [73]*דע"י ב' דברי' יכול הרשע להתגבר על הצדיק, או בכח זרועו להדפו ולרדפו בגלוי, או ע"י כח לשונו להלשינו ולבזותו בסתר בפני כל אדם; ומשניהן א"א להצדיק המלט להנצל, כ"א ע"י מעשה נס מה'; וכיון שנדלדלו בעלי 74
נסים, גברו אלו ב' הכתות: [74]*ג' פעלים אלו, דורש, מבקש, ושואל, כך פירושן: דורש הוא מצד השואל, שמחוייב לעשות כן, כאדם הדורש היכן הוא דבר שלו; כמו כי דרוש ידרשנו ד"א, וכ"כ השעיר השני דרוש דרש משה; בקשה הוא מצד הנשאל, בתורת תחינה ורחמי' על הנשאל; שאלה הוא בדבר השוה לשואל ולנשאל אם הי' כך או כך, רק שואל אם יהי' כך [ובזה פירשתי, נדרשתי ללא שאלו (ישעי' ס"ה), דר"ל נתתי להם מקום שידרשוני לגואלם, שהבטחתי להם, ובידם לדרוש שאקיים הבטחתי; והם לא די שאין תובעי' קיום הבטחתי, וגם אין מתחננ' על זה, אלא אפי' נטיי' קלת בלבבם אין להם לדבר זה. ובראותי כאבם, ואטום לבבם, נמצאתי להם בצרתם, אולי ע"י יסוריהם ישחררוני; אבל גם זה לא הועיל, כי לא בקשוני גם שאחרים עליהם מצד תחינה, כי הכחישו השגחת העליון בארץ לגמרי, ואמרו עולם כמנהגו נוהג]. וזה שאמר התנא הכא, אין דורש הגאולה והתמורה מצדי בשביל הבטחת זכות אבות, כמ"ש וזכרתי וגו'; גם אין מבקש אותם בתורת תחינה, מצדם; ואל תאמר שלהכי אין מבקשי' על זה, ביודעם שאינן ראויי' לכך, רק טעם אחרינא איכא, ואין שואל, שאין להם שום נטיי' בלבם שיגאלו, כבשר המת שאינו מרגיש באזמל, שכבר הורגלו בעבדות ושפלות, ובכך

לידי תחיית המתים [104] ותחיית המתים בא על ידי אליהו זכור לטוב אמן [105]:

נשלמה מסכת סוטה

רוח הקודש שורה עליו; והוא מדריג' תחתונה לנבוא': 104)°שבה נכלל נמי להחיות קדושת הנבוא' שמתה בעונינו בישראל [ביחזקאל ל"ז י"א]: 105)*כמ"ש הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' הגדול [ועי' ירושל' פ"ג דשקלי' דאסמיך כל הנהו אקראי]:

פתיחה למסכת גיטין

כתוב בתורה, והי' אם לא תמצא חן בעיניו, כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו; מנה ילפינן י' דברי' שפוסלין בגט מדאורייי': (א) אם לא תמצא חן בעיניו, מלמד שאינה מגרשה רק ברצונו. (ב) וכתב, מלמד שאינה מתגרשת רק בכתב. (ג) לה, לשמה, מלמד שצריך שיהי' הגט נכתב לשמה ולשמו לשם גירושין; ומנה, שהכותב צריך שיהי' ישראל גדול בן דעת, לאפוקי, עכו"ם, עבד, חרש, שוטה, וקטן, דאלו לא יכתבו לשמה. (ד) ספר כריתות, שיהי' מסופר שם דברי' מהגירושין שכורתין בינו לבינה, שלא ישאר עליה שום רשות ושייכות, לאפוקי באמר שם הרי את מגורשת ממני, חוץ וכו' (ה) ונתן, מלמד שיתנהו הבעל או שלוחו, ולא שתקחהו היא מעצמו. (ו) בידה, מלמד שאינה מתגרשת, עד שינתן הגט בידה, או ביד שלוח', או בחציר' שכולן כידה ממש. (ז) ושלחה מלמד שיהא הענין המסופר בגט, שהוא משלח אותה, כגון הרי את משולחת, או מגורשת ממני, או הרי את מותרת לכל אדם; אבל לא שיכתוב ענין שישלח עצמו ממנה, כגון איני בעלך, או איני אישך וכדומ', או הרי את בת חורין, דכולן אינן לשון שלוח.; וכ"כ ילפינן מהכא שתהי' בת דעת כשינתן לה, ולא קטנה או שוטה שמשלחה וחוזרת; או בנתן לה כשהיא ישנה ולא אמר לה אח"כ כשהיא נעור' הרי גיטך. (ח) דבר וכתב, ילפינן מהא דבר דבר ממון, דכתיב בממון ע"פ ב' עדים יקום דבר, ה"נ בגט צריך ב' עדי מסיר' אבל כתיבת הגט

ולא יהוננו, והכמות סופרים תסרח [93] ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא נעדרת, נערים פני זקנים ילבינו וזקנים יעמדו מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה, אויבי איש אנשי ביתו [94]; פני הדור כפני הכלב [95] הבן אינו מתבייש מאביו, ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים [940] רבי פנחס בן יאיר אומר זריזות מביאה לידי נקיות [96] ונקיות מביאה לידי טהרה [97] וטהרה מביאה לידי פרישות [98] ופרישות מביאה לידי קדושה [99] וקדושה מביאה לידי ענוה [100] וענוה מביאה לידי יראת חטא [101] ויראת חטא מביאה לידי חסידות [102] והסידות מביאה לידי רוח הקדש [103] ורוח הקדש מביאה

בסי' 89 : 92)*לחזור על הפתחים : 93)*יהי' לבוז ; ותנא והדר מפרש, הגבלן ישוט, היינו חכמת סופרי' תסרח, ואנשי הגבול יסובבו וכו', משום דיראת חטא ימאס : 94)*כל זה פסוק הוא [מיכה ז'] :

95 95)*אמרו הטבעיי' שמקלסתר פניו של אדם ניכר טבעו, יש פניו כשור בסכלותו, ויש כחתול בחכמתו, ויש ככלב בחליפותו, וכו' וכו'. אולם אין שום הכרח לאדם, שהוא בעל בחיר' לכבוש הנטיי' שבטבעו [ויגר"ש] : 940)*מכאן ואילך הוא ברייתא וולאית, והובא' ג"כ [בע"ז ד"כ, ובירושל' פ"ג דשקלי'] : 96)*מי שהוא זריז במעשיו, ג"כ אינו מתעלל מלהתנהג בנקיות : 97)*דכמו שגופו ומלבושיו נקיי', כך פנימיו' מחשבותיו טהורי' ונקיי' : 98)*דמפני שמחשבותיו טהורי', הוא פורש מההמון, משום שרובם אינם חושבין כן, שה"שרי' מתי מספר בין אלו כמספר פירות האילן בין עליו : 99)*דמפני שפירש א"ע מאחר ההמון, עי"ז יוכל להתקדש א"ע במותר לו : 100)דמלמבזה ענייני עולם, א"כ על מה יתגאה עוד : 101)*זהו מדריגה יותר גדולה; דעד כאן היה פורש א"ע מהחטא מירא' שיענש ויקבל עונש. אבל ע"י שרוא' בענוותו ושפלותו, וישער כנגד זה רוממות הקב"ה, יהי' עי"ז ירא מהחטא ולא מהעונש : 120)*עד כאן הי' כשמר אחד מלעבור על ל"ת, וזה יותר נקל מלקיים המצות עשה בשמח' לשם שמים; והשתא נתעלה יותר, שיהו גם עשיותיו בחסידו' לש"ש : 103)*שע"י שכל מחשבותיו בין בעשיותיו או בבלתי עשיותיו לש"ש,

המביא מרקם ומהגר [3] ר' אליעזר אומר אפילו מכפר לודים ללוד [4] וחכ"א אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני

לארץ שישנו בלד מערב מא"י אין שום עיר ח"ל סמוך לא"י דהים מפסיק; דכל עיר שסמוך לא"י א"צ לומר בפ"נ וכו' כבסיפא. מיהו ה"ה כל עיר שבח"ל שבשאר רוחו' כשהיא סמוך לא"י, צריך לומר בפ"נ וכו': [2])*תוך כדי דיבור קודם שיתן לה הגט, צ"ל בפני הב"ד בפ"נ וכו'. והטעם, י"א משום דאין שיירות מצויי' מח"ל לא"י לקיים חתימת העדים, ושמא יערער אח"כ הבעל ויאמ' לא כתבתיו; ואף דמלאו' לא יהא נאמן, דלא חיישי' שיחלוף אדם לזייף, ויצטרך הבעל להביא עדים שאין זה חתימתן, עכ"פ מדרבנן כל שטר צריך קיום, ומשום עגונה הקילו להאמין השליח שהוא ע"א; ומש"ה תקנו כמי שיאמר המביא הגט, גם בפני נכתב, אף שאין זה ענין לקיום, ה"ט כדי שלא נטעה לקיים גם שאר שטרות ע"י קיום ע"א. ולפ"ז אפי' בא"י גופה, היכא דלא שכיח שיירו' מח"ל, וכ"ש מא"י לח"ל, צ"ל בפ"נכ ובפ"נח; רק תנא חדא נקט. וי"א דאפי' בשיירו' מצויו' לקיימו, דהיינו מעיר לעיר בח"ל גופה, אפ"ה צ"ל בפ"נ ובנ"נ, משום דבח"ל מצויין ע"ה, שאינן יודעין שצריך לכתוב הגט לשמה, וע"י שיאמר בפ"נ, יזכרו ב"ד לשאלו אם נכתב לשמה; והא דלא תקנו שיאמר מעצמו בפ"נ לשמה? ה"ט דחיישי' שע"י רבוי המלות ישכח מלאמרו, וישנה עי"ז תקון חכמים בגט, ויהי' הגט בטל. ואף דקיי"ל עדי מסיר' כרתי, וא"צ חתימת עדי' כלל בגט, רק משום שמא ימותו עדי מסיר' [כאה"ע ק"ל], א"כ למה צריך עכ"פ לומר בפ"נח לשמה? י"ל דגזרי' חתימ' אטו כתיב'; או י"ל דאע"ג דא"צ חתימ', אפ"ה כשיחתמו צריך שיחתמו לשמה. מיהו אע"ג דבכל מקום דאתחזיק אסורא בהדבר שמעיד, אין ע"א נאמן [בי"ד קכ"ז], אפ"ה האמינו הכא לשליח, ומדא"צ עדותו דלשמה רק מצד חומר', דרק מיעוט דמיעוט אין בקיאין, ובכה"ג אפי' ר"מ דחייש למיעוט, ס"ל דאזלינן בתר רובא, ורק מדרבנן החמירו, ומשום עגונא אקילו בה. ואנן קיי"ל כטעם קמא, דמשום קיום צ"ל בפ"נ, ואפ"ה מדאין דרך בני אדם להכיר חתימת בני עירן, להכי בין בח"ל בין בא"י, ואפי' מבית לבית בעיר א' צ"ל בפ"נ ובפ"נ [אה"ע קמ"ב]. ואין ליתן גט ע"י שליח כשהבעל בעיר, אם לא שיביא השליח שטר הרשא' עמו [אה"ע קמ"א סכ"ה]: [3])*אם עיירו' סמוכות לגבול א"י אבל אם מובלעות דהיינו שא"י מקיף לעיר שבח"ל מג' לדדי', א"צ שליח שבא משם עם גט לומר בפ"נ, דשם בקיאי' שצריך לשמה, ושכיחי נמי שיירו': [4])*אף שא"י מקיף כפר לודי' מג' לדדי',

מסכת גיטין

פרק א המביא גט ממדינת הים[1] צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם[2] ר"ג אומר אף

שכתב, וכדקיי"ל עדי מסרי' כרתי. (ט) וכתב ונתן, הא אינה מתגרשת רק בגט שאין מחוסר מעשה בין כתיב' לנתינ', כגון שכתבו על קרן שבפרה, נותן לה הפרה ומגורשת, ואם חתך הקרן מהפר' בין כתיבה לנתינה, אינו גט [ואפשר דה"ה בכתב על נייר גדול, וחתכו בין כתיבה לנתינה שלא לייפותו כמי דיל' הכי, [א"ע קכ"ד סק"א]; וכן נכתבו במחובר, ותלשו בין כתיב' לנתינה. (י) כריתות ונתן, הא אינה מתגרשת עד שיתן לה הגט בתורת גירושין, ולא בכתנו לה בתורת שט"ח או מזונ' וכדומה, ולא א"ל. אא"כ הר"ז גיטך. כל אלו היוד דברי' פסולי' מדאו', שהמתגרשת בגט כזה, היא א"א גמור', שהנשאת בו תצא והולד ממזר דאו' וצריכ' גט מהשני מדבריהם ומהראשון מן התורה להתיר' לעלמא, ואסור' לשניהן לעולם, דיש לה כל דין א"א שאמע' שבעלה מת ונשאת ואח"כ בא בעל'; ואם לא נשאת לאחר, ובעלה כהן מותרת לחזור לו; חוץ מהאומר הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם, דרחמנ' אפקה שאסור' לכהן, דכתיב ואשה גרושה מאשה לא יקחו, דמלת מאישה יתיר' הוא? אלא ה"ק, אפי' לא נתגרשת אלא מאישה אסור' לכהן. אבל שאר דברי' כגון הזמן והמקום וחתימת העדים וכדומה, ואפי' שם האיש והאשה שבגט, אינו רק מד"ס, שהמתגרשת בו נפסלה מכהונה, ולא תנשא לכתחיל' ואם נשאת לא תצא והולד כשר [ועי' ב"ש סי' ק"ל סק"ד], ואם לא נשאת ורוצה בעל' להחזיר' צריך לקדשה, אבל אינו מברך ז' ברכו', גם א"צ לכתוב כתוב' חדש'. מיהו בשינה שמו או שמה, לרמב"ם הגט פסול מדאוריי'; ולתוס' [גיטין ד"כ ע"א ד"ה הא ביניהן] פסול רק מדרבנן [כ"ז יוצא מהרמב"ם פ"א ופ"י מגירושין ומנושאי כליו שם ומב"ש קכ"ט סק"ה, ומא"הע ק"כ]:

גיטין

פ"א י)*שאלתו הבעל מחוצ' לארץ לא"י ליתן שם גט לאשתו. וקרי לא"ל מדה"י; משום דהים גבול א"י במערב, ולפיכך בכל חוץ

המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומ' בפני נכתב ובפני נחתם [15], אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו [16]:

ד אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים [17] שוין למוליך ולמביא [18] וזו א' מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים:

ה כל גט [19] שיש עליו עד כותי, פסול [190] חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים [20] מעשה שהביאו לפני ר"ג לכפר עותנאי גט אשה, והיו עדיו עדי כותים, והכשיר [21], כל השטרות העולים בערכאות של עכו"ם [22] אע"פ שחותמיהם עכו"ם כשרים [23] חוץ מגיטי נשים ושחרורי

העדי' הוא: 15) שקבל הגט כשהי' פקח, ואח"כ נשתתק: 16) *למ"ד דלא בקיאי לשמה, איירי הכא אחר שלמדו בני ק"ל שצריך לשמה. ואפ"ה ביכול לדבר צ"ל בפ"נ, שמא יחזרו לקלקולם. ואפ"ה בנשתתק, מלתא דלא שכיחי היא ול"ג בה רבנן [כשם דה"א, ובינ' דיא"א]: 17) *שגם עבד אסו' בבת ישראל עד שיקבל גט שנכתב לשמו; ומכ"ש דצריך לקיים חתימת שטר שחרורו, והקילו גביה להאמין השליח שהוא ע"א כדי שלא יתעגן: 18) לומר בפ"נ ובפ"נח: 19) שטר: 190) °אף דס"ל גרי אמת הן, אפ"ה חשידי לשקר: 20) שנשרי' כשחתם כותי תחלה, ואח"כ עד ישראל, דמלאין עדי גט חותמין רק בזה בפני זה, מסתמ' כותי שקר וכשר הי', דאל"כ לא החתימו ישראל תחלה. אבל בשטר אחר שא"צ שיחתמו זה בפני זה, חיישי' שהניח העד האחרון רווח' לישראל אחר דחשיב מניה, שיחתום לפניו, ובא כותי זה החשוד לשקר וחתם למעלה: 21) *דאפי' בב' עדים כותי' מכשיר: 22) *מקום המשפט שלהן נקרא „ערכאות“ מדכל דיניהן ☞ 22
ערוכי' וסדורי' ע"פ שכל אנושי [אמנם חז"ל השאילו מלה זאת מלשון יון, שכן נקרא [גריכעס קאנצלייא] בל"י ערכאות]: 23) *והוא בידענו שהשופט והעדים אינן מקבלין שוחד. ודוקא בהלואו' ומכירו', דאע"ג דאין עדותן עדות, אפ"ה תקנו רבנן דלהמנו מנא אומדנ' דמוכח [כנתובו' דכו"א]; אבל בשטרי הודאו' לא קני לה רק בהודה בפני ב' עדי' כשרי'; וכ"כ במתנות דלא קני רק מנא מסירת השטר, והרי האי שטר חספא בעלמא הוא. מיהו במקום שדינא דמלכות' לכתוב כל השטרו' בערכאו', כל שטר שנעשה שם כשר, דדינא דמלכות' דינא

נחתם. אלא המביא ממדינת הים[5], והמוליך[6], והמביא ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם[7]. רשבג"א אפילו מהגמוניא להגמוניא[8]:

ב רבי יהודה אומר מרקם למזרח[9] ורקם, כמזרח[10], מאשקלון לדרום ואשקלון, כדרום, מעכו לצפון ועכו, כצפון[11], רבי מאיר אומר עכו כארץ ישראל לגיטין:

ג המביא גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם[12], אם יש עליו עוררי'[13] יתקיים בחותמיו[14].

וא"כ בקיאי שצריך לשמה וגם שכיחי', אפ"ה משום לא פלוג צ"ל בפ"כ. והא דנקט ללוד, ואי משום דסמוך, הרי ר"ג כמי בסמוך מיירי? הא קמ"ל אע"ג דסמוך מאד ובני לוד מצויי' בה תמיד, וגם איכא תרתי, סמוך מאוד ומובלע, אפ"ה צ"ל בפ"כ: [5])שהוא ק"ל
6 שרחוק מא"י; משא"כ במביא מעברי הגבול: [6])*מא"י לח"ל. ולמ"ד דטעם אמירת בפ"כ, הוא מדאין עדים מצויין לקיימו, א"כ וודאי גם לת"ק צ"ש מוליך או מביא צריך שיאמר בפ"ג; ורק רבנן בתראי לפרושי מלתא דת"ק טפי אתו [ויפה כתב בני הרב המא"הג מהו' ברוך יצחק שליט"א הגא"בדקק לאנדסבערג דלואי דמסיק הש"ס דרבה לית לי' כווי דרבא, א"כ כ"ע הכי ס"ל]: [7])*ולטעמ' דאין בקיאין לשמה, אפי' באותה מדינה בק"ל כמי צ"ל בפ"כ; רק נקט ממדינה למדינה לרבותא, דבא"י גופה אפי' ממדינה למדינה א"צ שיאמר בפ"כ, דהרי בקיאי לשמה, ושכיחי כמי שיירות ע"י בתי דינין שקבועין בכל עיר, שהולכין לדון שם: [8])*ב' שרי' בעיר א', ומקפידין שלא יעברו מכאן לכאן, להכי צ"ל בפ"כ: [10]) ר"ל מרקם עד סוף העולם למזרח ורקם בכלל, כולם דינם כמזרח, דהייכו כק"ל, דממדינה למדינה שם צ"ל בפ"כ, מדאין בתי דינין קבועין שם כבא"י; וכן מאשקלון לדרום
11 ואשקלון, כולם דינן כדרום; וכן עכו: [11])*אבל מערב א"צ לקשוב, דשם הים גבול א"י, כמ"ש יהיה לכם גבול ים [במדבר ל"ד. ומה שהקשה בני המא"הג מהו' ברוך יצחק שליט"א ואקמן ד"חא דמותחין חוט מטורי אמנון עד נחל מצרים, אלמא דאין שפת הים הגבול? י"ל דוודאי אין שפת הים הגבול, אבל סוף כל אחר טורי אמנון וקפלוריא וכו' הים הוא גבול א"י, וכדמוכח מקרא שהבאנו]: [12])אפי' ממדיכ' למדיכה שם א"צ בפ"כ, מדשכיחי שם שיירו' כלעיל 7: [13])שהבעל מערער לפסלו. ואע"ג דאין ערעור פקות מב', ערעור דבעל חשוב כב': [14])שיעידו שחתימת

ולפיכך אמרי' גבי' אשלד"ע; משא"כ בשיפא שלוה המלוה בעצמו, ורק הרבית שלח ע"י שליח, הרי בגוף הלוא' זו שכבר לוה המלוה, א"א שייעשה השליח העביר', דאף אם יתן השליח הרבית מכיסו לא יעשה עבירה [וכן כ' רמ"ל פ"ה מהל' מלו' הי"ד], דאף שאפשר שילוה השליח מהמלוה ויתן לו רבית, עכ"פ בכה"ג פנים חדשות' באו לכאן; והוא כדברינו הנ"ל. **אמנם** לפע"ד י"ל דמש"ה קאמ' רמ"א בשיפא דבהי' הלוא' ע"י עצמו דאסור לשלוח הרבית, דלו יהא דאין שלד"ע, דל' שליחו' מהכא, עכ"פ כיון דכבר לוה הלוה בעצמו המעות מהמלוה, אפי' בהניח אח"כ הלוה הרבית ע"ג קרקע ולקחו המלוה, אסור, דוגמת המודר הנא' מחבירו, שאסו' לשלוח דבר שמתהנה ממנו, ול"א אשלד"ע; דהרי אפי' הניחו ע"ג קרקע ע"ד שיקחו המודר, אסו' [בי"ד רכ"א ס"ח וט']; אבל היכא דצריך שליחות, כגט ושחרור וכדומה, מנ"ל לחלק בין שאפשר לשליח לחטוא אותו חטא בגוף זה, או בגוף אחר, דלמא כיון שאפשר שיחט' שליח אותו חטא אף שא"א שיחטא אותו חטא בגוף זה רק בגוף אחר, ככהן שאמר לכהן שיקדש, לו אחות השליח שהיא גרושה, אפ"ה מדאפשר שיחטא השליח אותו חטא בגוף אחר מחשב אשלד"ע? ומלבד זה כבר כ' הש"ך [בח"מ רסי' קפ"ב] דקיי"ל כמ"ד דכל היכא דאי בעי עביד או לא עביד אשלד"ע? **ונלפע"ד** לפמ"ש תוס' [ב"מ ד' י ע"ב ד"ה דאמר] בתי' קמא שם, דהא דאשלד"ע, היינו דלא מתחייב המשלח ע"י המעשה, אבל עכ"פ המעשה קיים [וכ"כ קצת מזה רע"ז בי"ד ק"ס סי"א ע"ש], א"כ ה"נ אף דאשלד"ע, עכ"פ מעשה השחרור קיים; ולפי' לתי' ב' של תוס' שם, דאי אשלד"ע גם המעשה אינו קיים, י"ל דהכא מיירי בשחררו לצורך מצוה לצרפו למנין עשרה וכדומה [כברכות מז"ב], דלצורך מצוה דרבי' כי התם, או כדי להציל רבים מחטא, כהאי שפחה שנהגו בה הפקר [בגיטין לח"ב] וכ"כ בחציו עבד וחציו ב"ח [כתוס' פסחים פח"ב ד"ה כופין] שרי לשחררו. **ותו** נ"ל דלפ"ז ק' ממ"ד בגיטין [ד"מ ע"א] דשאמ' בשעת מיתתו, פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה, כופין להיורשין לשחרר, ואמאי הרי צריך מצוה דרבי' דוקא? ונ"ל דה"ט, דמשום דמצוה לקיים דברי המת אסורין לעבוד בה, דאע"ג דלעולם בהם תעבודו עשה דאוריי', והמצוה לקיום דברי המת אינו אלא מדרבנן, עכ"פ יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה [ביבמות פט"ב]; וא"כ כיון דאסורי' לעבוד בה, וכסתר העשה דלעולם בהן תעבודו, ליתא נמי ללאו דשחרור הבא מכלל העשה; א"כ גם בכה"ג מצי איירי מתני'. **אמנם** אי נימא כר"ן [גיטין קכד"א] דהך עשה דלעולם בהן תעבודו' לאו עשה גמור הוא, דפשטא דקרא משמע רק שלא ישחררו במתנת חנם, ומה"ט כשמשחררו לצורך מצוה שאינו עושה מתורת חנינה, שרי; א"כ לפ"ז מתורץ קו' הנ"ל אמתני', דמה"ט נמי כשמשחררו ונעשה לו קורת רוח, שרי, וכדאשכחן בגיטין [ד"מ ע"א] הנ"ל, דהו"ל כמוכרו לעצמו. רק דק"ל אדברי רבינו הר"ן מש"ס ברכו' הנ"ל, דמאי מקשי התם אר"א ששחרר לעבדו כדי לצרפו לעשרה, הרי מצוה הבב"ע היא; דמאי עביר' איכא, הרי לא מכוון להנות להעבד בתורת חנינה? ותו מה מתרץ התם מצוה דרבי' שאני, הרי גם בלי מצו' דרבי' כשאינו מתכוון להנות להעבד שרי? ויש לדחוק דהכי מקשה, דכיון דע"י המצוה גופה שיצטרף העבד לי', מתהני העבד, הו"ל שפיר מהב"ע, ולולא שהוא מצוה דרבי' הי' אסו'; אבל במשחררו ונעשה לו נייחא, שרי בכל ענין. מיהו אין להביא ראי' לר"ן מגיטין [די"ב א] דבשנת בצורת מותר לשחררו לכ"ע? וכן כ' הרב מהו' וואלף לעמפלברג נ"י דנ"ל דהתם כדי להצילו שלא ימות ברעב, עדיף ממצוה דרבים. מיהו אי"להק לפ"ז, האיך שחרר ר"א לעבדו, הרי אפי' יהי' עשה דתפלה דאוריי', לא דחי לל"ת רק אם בעידנא דמיעקר לאו מקיים העשה [כשבת קל"ג] והא ניחא לר"י [תוס' פסחי' דנט"א ד"ה אתי] דבעשה דוח' עשה לא בעינן בעידנ', אבל לריב"א התם דלא ס"ל הך סבר', אשר ס לפ"ז הוה כמולת' בלא טעמ', דמ"ש עשה דדחי עשה או עשה דדחי לאו, א"כ

עבדים, רש"א אף אלו כשרין [24] לא הוזכרו [25] אלא בזמן שנעשו בהדיוט [26]: ו האומר תן גט זה לאשתי, ושטר שחרור זה לעבדי, אם רצה לחזור בשניהן [27] יחזור [28] דר"מ, וחכ"א בגיטי נשים [29] אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לא אלא בפניו [30]

---

24 [ח"מ ס"ח]: [24])*דס"ל עדי מסיר' כרתי. וכ"ל דמיירי בכתבו ישראל לשמו, דהדי למ"ד עדי מסיר' כרתי בעינן כתיבה לשמה [כש"ס כג"א]. ומיירי כמי שמות העדים החתומים בגט כשרין הם שעכו"ם; דאל"כ קיימ"ל שיסמכו על קיום חתימתן בלי עדי מסיר'; ות"ק גזר כשרין אטו שאינן כשרין, ואתו למסמך עלייהו; [25])בב"המד לפסול: [26])ע"י עכו"ם הדיוט' שאינן דיינין: [27])*קודם שיגיע לידן: [28])*ואין השליח יכול לזכות בהן לצרכן, דחוב הוא להן,
30 שמאבדין מזכותיהן: [29])יכול לחזור בהן דחוב הוא לה: [30])*והרי זכות הוא השחרור להעבד, וכדמסיק, וכבר זכה בו לצרכו [ולכאור' ק' הרי המשחרר עבדו עובר בעשה [כגיטין דל"ח א'], וא"כ היאך ישתחרר ע"י שליח זה, הרי אין שליח לדבר עבירה [כב"מ ד"י ע"ב]? ובשלמא לר"מ דס"ל דעכ"פ דכשיגיע ליד העבד יהי' משוחרר, אי"ל הק' עכ"פ איך יהי' שליח להביאו לידי העבד? די"ל דכיון דא"צ לזכיית השליח, א"כ דל שליח מהכא, דמעשה קוף בעלמ' קעביד, כעירוב ששלחו ע"י עכו"ם ליתנו לישראל [כעירובין דל"א ב']; והרי אפי' בגט כששלחו ע"י עכו"ם ליתנו לישראל שימסרנו לאשתו, כשר כשמתקיי' הגט בחותמיו [כאה"ע קמ"א ס"לה] רק שאין נוהגין כן כמ"ש שם; א"כ כ"ש הכא בשחרור דמחשב האי שליח כליתא. אלא לחכמי' דפליגי אר"מ, וס"ל דהשליח זוכה להעבד, ק' שפיר, אע"ג שהוא שליח של העבד, עכ"פ הרי הוא ג"כ שלוחו של הבע"ב שעשהו שליח שיהי' שליח של העבד, דלולא שליחות של הבע"ב לא מהני שליחות של העבד מידי, דהרי לא יכול ליקח השטר בע"כ של בעה"ב, א"כ קשה שפיר דכיון דאין שלד"ע, הו"ל כאילו עשה השליח כן מעצמו כדשי קדושין דמ"ב ב' ד"ה אין שליח], א"כ אם לקח השליח השטר שחרור מעצמו בלי דעת הבע"ב מי הוה שחרור? **ולבאור'** נ"ל לרמ"א [ח"מ קפ"ב] דקיי"ל דהיכא דאין שליח בר חיובא, יש שלד"ע, א"כ ה"נ כיון דאין העבד שלו, לא מקרי שליח ב"ח, ויש שלד"ע; ואפי' למ"ש תוס' [ב"מ ד"י ע"ב] ד"ה דאמר, דכהן דאמר לכהן קדש לי גרושה, דאף שאינו מקדשה לעצמו, מחשב בר חיוב' ואין שלד"ע? י"ל דהתם עכ"פ אפשר לו שיקדשה לעצמו. ולהכי מחשב בר חיובא, משא"כ הכא א"א שיעשה השליח איסו' השחרור בגוף עבד זה, אם לא שיקנהו תחלה, ואז פנים חדשות באו לכאן, לפיכך בכה"ג יש שליח אפי' לד"ע. ולכאור' נ"ל ראי' לסברא זאת לחלק בכה"ג, ממ"ש רמ"א [בי"ד ק"ס סע"ז], דבלוה ע"י שליח מותר לשלוח הרבית ע"י השליח, מדינא, דאין שלד"ע, ולפיכך לא הוה כרבית הבא מיד מלוה ללוה; משא"כ בלוה הוא עצמו, אסו' לשלוח הרבית ע"י שליח, ע"ש; דלכאור' ק' מ"ש רישא ומ"ש סיפא? ע"כ צ"ל דדוקא בלוה ע"י שליח, י"ל הרי היה אפשר שילוה השליח המעות הוה לעצמו ברבית,

שחרור זה לעבדי, ומת, לא יתנו לאחר מית' [35], תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה [36]:

פרק ב המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם, בפני נחתם אבל לא בפני נכתב, בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו [1], בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו, פסול [2]. אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול [3] שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם [4] פסול [3] ורבי יהודה מכשיר [5], אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים

וכמלא מפסיד ע"י שחרורו: 34)*ר"ל אכילת תרומה אינו הפסד כ"כ להעבד, דאכילתו תרומה אינו רק מדהוא קנינו של כהן, והרי יכול למכרו לישראל; גם הא דמותר בשפחה תקלה לא מחשב לו הפסד, דחשיבותי' שכשישתחרר יותר בבת ישראל, אף שאינה מלויי' לו, עדיף לי': 35)*מדלא אמר תן [כמ"ו], להכי לכ"ע לא עשאו שליח שיזכה עבורו, א"כ אין גט לאחר מיתה: 36)*דדברי שכ"מ ככתובי' ומסורי' דמי. ואף שלא אמר מנה זו, לא חיישי' שעל מנה חבור קאמ'. ודוקא במלוה מחמת מיתה, או בחילק כל נכסיו, חלק לזה וחלק לזה; אבל בלא הקנה רק אותה מנה לזה, הו"ל מתנת שכ"מ במקצת, דלא קנה רק בקנין סודר, והרי הכא מטבע הוה, ולא נקנה בחליפין, ולא מהני רק בהקנה לו אגב קרקע, או שמסר המנה ביד שליש [ח"מ רנ"ג י"א]:

פ"ב 1)שרק ע"א חתם לפני: 2)*ודוקא בפני נכתב חציו האחרון; אבל בפני נכתב חציו הראשון, שיש שם האיש והאשה והזמן, כשר; ואפי' לטעמ' דאמרי' לעיל [פ"א 2] דלהכי צ"ל בפני נכתב, דלא לחלף בשאר שטרו' לקיים גם אותן בע"א? אפ"ה יש חלוק בין חציו הראשון לאחרון, דשם האיש והאשה וזמן הוא עיקר הגט, ורק אם זה הי' בפניו, לא אתי לאחלופי בשאר שטרות: 3)*בזמן שא' מהן שליח; אבל בשניהן שלוחין, ונתנו הא' במעמד חבירו, א"צ כלל לומר בפ"נ ובפ"נח, דלמ"ד משום קיום הרי בפניהו שקיימוהו, ולמ"ד משום דלא בקיאי לשמה, עכ"פ השתא שכבר למדו כשר, דבב' שלוחי' דלא שכיחי, לא חיישינן שיחזור הדבר לקלקולו [עי' פ"א 15]: 4)*ר"ל א' שלישי; דאי"ל א' מהשני', דא"כ יש א'

שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי [31] ושלא לזון את אשתו אינו רשאי [32], אמר להם והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו [33], אמרו לו מפני שהוא קנינו [34]. האומר תנו גט זה לאשתי, ושטר

ק' כנ"ל? נ"ל דכל היכא דלא סגי בלא"ה א"ל בעידנא' [כפסקי תוס' זבחי' סי' ס"ט]; וכה"ג נ"ל כמו בחצי' שפח' וחצי' ב"ח, דכופין לשחררו משום לא תהו בראה' דמחשב כעשה דרבי', דמדלא סגי בלא"ה הו"ל כבעידנ'. ולי"ק לפסקי תוס' הנ"ל ממ"ש [ביצה דח"ב] דניתי עשה דכסוי ולדחי ל"ת דמלאכה ביו"ט? ומתרצינן דליכא בעידנא; וק' ממ"נ אי אפשר לקיים העשה בלי העבירה הלזו, א"כ לא מקשי מידי, דהרי בכה"ג לא דחי עשה לל"ת [כשבת קל"ב]; ואי בלא אפשר לקיים העשה בלי העבירה הלזו, א"כ לא תי' מידי, דהרי בכה"ג לפסקי תוס' הנ"ל א"ל בעידנא? נ"ל דלפסקי תו' הנ"ל, דדוקא בא"א לבוא אל הגוף שבו חל חיוב העשה, כמוח של פסח שסגור בעצם, וכהגוף של העבד המעוכב שחרורו, אמרי' דבכה"ג א"ל בעידנא; משא"כ בהעפר של הכסוי, אין חיוב הכסוי על העפר, רק על הדם — ודו"ק. ולי"ק לפסקי תוס' הנ"ל מדאמרינן [קדושין ד' י' ע"א], דאי כיון סוף ביא' קונה, אסו' לכה"ג לקדש בתולה בביאה, דמשירת הערא' נעשה בעולה ופסלה לעצמו; ולפסקי תוס' הנ"ל הרי בלא אפשר לקיים סוף המעשה בלי תחלתה, הו"ל כאילו נעשו בבת אחת, א"כ כוה"נ נמי לשתרי לקדש בביא', מדא"א לקיים גמר ביאה עד שיעברה בה תחלה? י"ל דהתם נמי אפשר לקדש בכסף ושטר — ודו"ק. אמנם לתוס' חגיגה [דנ"ב] ד"ה ליתא, שתרצו דלהכי אין עשה דשבת דוחה ל"ת דקודש, מדליכא בעידנא, דהרי משעברה בה עבר, ועשה אינו רק בגמר ביא'. ולפי פסקי תוס' הנ"ל אין מקום לתרוצם? ונ"ל כתרוצם קמא שם, דמדאפשר לקיים שניהן בלי דחוי, ע"י שישחררו, לא דחי עשה לל"ת. מיהו לי"ק, היכא אפשר שיהי' שום שחרור כלל, הרי כל מלתא דא"ר לא תעביד, אי עביד לא מהני [כתמור' ד"ב]? ואפי' כיון דשחרור אסור רק מדרבנן, הרי גם באיסו' דרבנן נמי אמרי' דלא מהני [כח"מ ר"ח]? י"ל דשאני שחרור דגלי קרא דמהני בשפח' חרופה, דכ' גבה כי לא חופשה, ואי"ל דמיירי בשחרר' לצורך מצוה לצרפה למנין עשרה, דהרי שפחה היא, ודוחק לומר דמשחרר' מדנהגו בה מנהג הפקר [כגיטין לח"ב הנ"ל], דא"כ למה לא שחרר' ג"כ הרב השני? אע"כ דקמ"ל קרא דכששחרר' הוה הפקר. אחר זמן רב שכתבתי כל זה, אמרו לי שגם הגאון בעל בית מאיר ז"ל באה"ע [סל"ה], התעורר בקושיא הנ"ל, ותירץ שם באופן אחר, יע"ש. עוד אמרו לי שגם הגאון מהרע"ק מפוזנא ז"ל בתשובותיו [סקל"ד], הקשה במשנה זו קושיתי הראשונ', רק שהקשה בהיפך מדברינו, שב' דלחכמי' אין קו' כלל רק לר"מ; ובמח"כ הגדול אגב שטפי' לא ירד לאמיתית הדברי', כאשר יראה כל יודע מבין]:

[31] דיכול לומר עשה עמי ואיני זנך, רק יחזור על הפתחים, לפיכך לא מפסיד בשחרורו מידי: [32] ונמצאת מפסדת מזונו' ע"י הגירושין: [33] *דכשלא שחררו אף שלא הי' זנו, הי' מתפרנס בתרומ' בתורת צדקה, משא"כ אח"כ. ואם עבד ישראל הוא, עכ"פ אסרו ע"י שחרור בשפח', ובת חורין איכא מצויי' לו להנשא אחר שישתחרר,

מגיטי נשים [12]: ג בכל כותבין, בדיו [13] בסם [14] בסיקרא [15] ובקומוס [16] ובקנקנתום [17] ובכל דבר שהוא של קיימא [18] אין כותבין לא במשקין [180] ולא במי פירות [19] ולא בכל דבר שאינו של קיימא, על הכל כותבין, על העלה של זית [20] ועל הקרן של פרה [21]

וקיתם בליל', משעה שכתב אין לו פירות, ולפיכך כשר. ואכן קיי"ל דבאין בו זמן כלל אם נשאת לא תלא, ובנכתב ביום וקיתם בליל', או שנתאחר אחר כתיבה וקתימ' כמה ימים קודם שניתן, אז באי אפשר ליתן גט אחר מותרת להנשא אפי' לכתחיל'. אמנם גט מוקדם להדיא אף דפסול הוא, קדושין תופסין בה, וגם לאחר קדושין מאחר אסור' להאשון [קכ"ז א' וב']. מיהו אף דנכתב ביום וקיתם בליל', וכ"ש בנכתב וקיתם בליל' כשר, עכ"פ אין ליתן לכתחיל' גט בליל', מדהו"ל כמו דין; ורק בשעת הדחק כשר [ססקכ"ג]; אבל בניתן ע"י שליח, כיון דצריך ב"ד, רק דסגי בב' דשליח מצטרף [בגיטין דה"ב, ולדידן אה"ג], לפיכך י"ל דאפי' בשעת הדחק פסול בנתנו לה השליח בליל' [כך נ"ל; וכך פסק כמי הגאון מהרי"ע וצוק"ל בתורת גיטין שלו, וטעמו משום קיום שטרות יע"ש. אמנם מ"ש ר"ש הכא בש"ס, דאין הטעם שתקנו זמן בגיטין משום זכות, דלא שכיח', אי"להק הרי בהיש כתובו' תקנו להכשא בתול' בד' משום זכות? וקי"ל התם היינו בלא התרא' שכיח', משא"כ הכא שתהרג, יע"כ לריכ' התרא', ולא שכיח שתזנה בהתרא'; עכ"פ ק' דהרי גם בזה"ז שאיכה נהרגת אפ"ה צריך זמן בגט, שלא יחפה עליה כדי שלא תאסר עליו [באה"ע קכ"ז], ובבה"ג א"צ התרא', וכי ס"ד דלר"ש בזה"ז א"צ זמן בגט? י"ל דהתם תקנו שאם זנתה יבואו עדי' ע"י שתנשא בד'; אבל הכא דכיחש שהוא זינתה ובוא יבואו עדי', הו"ל כב' אתרתי לעיל. — ועוד י"ל דהכא דהחשש שזנתה כשהיא נשוא', כשוא' בעלה משמרה [בקידושין פא"א]. ומה שתרצו רבעתו"ה דעפי איכא למיחש לשוא תזנה מלשוא זנתה; ונתקשו רבי' בפירוש דבריהם, נ"ל דכוונתם דכמו דאמרי' שוא מת לא חיישי', שוא ימות חיישי' [גיטין כח"ב], כ"כ הכא והתם בכתובו' לא חיישי' שוא זנתה כבר, רק התם להכי תקנו שתכנס לחופה ביום ד', שוא תזנה אחר כניסתה לחופה דהיינו בין חופה לביאה]: [13])[קיענרוס]: [14])מין אדמה שבאי זאמוס בים איקארי בארץ יון: [15])*רעטהעל; וי"א [מעככיע]: [16])[גומי]: [17])[קופפער וואססער]: [18])שכשיתיבשו יהי' רשומן ניכר: [180])הכלבשין מפירות העשויין לסקטן, כתותים וענבים ורמוני': [19])מי פירות שאינן עשויין לסקטן: [20])תלוש: [21])*,,קרן פרה", הייכו קרן תלוש מהפר'; משא"כ ,,קרן 21
של פרה" ר"ל מקובר בפרה [וכן כל לשון ,,של" בלה"ק, הייכו במקורב המיוחס להדבר שמתיחס אליו; בין שמתיחס בגוף יחד, או במחשב'. — ובריש

בפנינו נחתם כשר [6]: ד נכתב ביום ונחתם ביום [7]
בלילה ונחתם בלילה [8] בלילה ונחתם ביום [9] כשר [10],
ביום ונחתם בלילה [9] פסול [11], ר"ש מכשיר, שהיה רש"א
כל הגיטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין [110] חוץ

שאומ' בפ"כ ובפ"כק: [5]*דמדאיכא ב' סהדי אכתיב', תו לא מקלף בשאר שטרות: [6]*למ"ד משום קיום, זה כבר מקויים הוא וא"כ כלל בפ"כ ובפ"כק, ואפי' בלא הי' רק א' מהן שליח, ולמ"ד משום לשמה, מיירי שאותן שנים שמעידין בפכ"ק, שניהן שלוחין, ובכה"ג לא קיישינן שיחזור לקלקולו [כלעיל 3]: [7]°באותו יום: [8]*באותה ליל': [9]שלאחריו: [10]דאיכו מוקדם, דהליל' הולך אחר יום שלאחריה: [11]*דמוקדם הוא. וס"ל דלהכי צריך זמן בגט, כדי שלא יהא יכול 11
לחפות על אשתו שזנתה, ויריס עליה שלא תהרג או שלא תאסר עליו, ויתן לה גט בלי זמן, ויאמר שזנתה אחר גירושין [ואי"להק מה יועיל, הרי הורגין על החזקות [בקדושין ד"פ ע"א], והרי הוחזק' אשת איש ויגליה להביא ראי' שכבר נתגרשה כשזינתה? י"ל כיון דגט בידה, איתרע חזקת א"א, ואדרבה יש לה חזקת כשרות שלא זנתה; אבל השתא שתקנו זמן, אם יתן גט בלי זמן אדרבה איתרע חזקת כשרות ע"י גט כזה, ומוקמינן לה בחזקת א"א. ואי"ל ל"ל שהוא יחפה עליה, כיון שהיא תחפה על עצמה, שבשלא יתקנו זמן בגט ותזנה, תאמר שזנתה אחר גירושין, אם אתרמי שנתן גט לט אח"כ? י"ל א"כ הו"ל ב' אתרמי, דאתרמי שזנתה, ואתרמי שנתן לה גט, ולתרי אתרמי לא חיישי' [כגיטין כו"ב], משא"כ שיתן לה הוא גט בשביל שזנתה, מדתלי הא בהא, הו"ל רק חד אתרמי ואי"ל בלא גט תוכל לחפות על עצמ' כשזנתה, שתאמ' לבעל' גרשתני דנאמנת [כתובות דכב"ב]? י"ל דהתם ה"ט משום דאיכא מעיזה, והכא כדי להסר מיגלמה חשד שזנתה, מעיזה ומעיזה [ועתשו' הרא"ש כלל מ"ד ב']. ואת"ל הרי אם הוא אומר גרשתי', אף דלהבא ואין גט בידה הו"ל ספק מגורש', ולא קטלינן לה [כאה"ע קכ"ב]? למפרע וודאי לא מהימן [כב"ב קלד"ב]. בל זה כ"ל; ומשמע מזה דלא כב"ש [אה"ע קכ"ב ב'] דלרמב"ם אף לשעבר הו"ל עב"פ ספיקא. אמנם אי"להק בגט שבשלא מדחוק ולא נמסר ביום שנכתב, מה הועילו חכמים בתקנתן, הרי תוכל לזנות בינו בינו, ותאמר נתגרשתי מיום הכתיבה? י"ל דהו"ל כב' אתרמי לעיל. ותו, גם כזה שלא נמסר ביום הכתיבה יש לו קול מתי קבלתו. ואי"ל האיך יתנו לה גט כזה, כיחש שמא פייס בינו בינו תיטל הגט [כגיטין עו"ב]? כ"ל דלא חיישי' לשמא פייס רק באמר לשליח שלא יתנהו לה עד זמן פלוני, דגלי דעתי' דלא ניחא לי' בגירושין]: [110]מדהן 12
מוקדמין: [12]*דס"ל דזמן שתקנו בגט לאו משום זנות, דהא לא שכיח; רק לר"ש תקנו זמן בגט, דבלא זמן הי' אוכל ומוכר פירות של נכסי מלוג שלה אחר גירושין, וכשתתבעני יאמר קודם גירושין מכרתי; והרי ס"ל לר"ש דמשעה שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות; וא"כ בנכתב ביום

הנייר 25) המחוק 26) ולא על הדיפתרה 27) מפני שהוא
יכול להזדייף, וחכמים מכשירין 28) : ה הכל כשרין
לכתוב את הגט אפילו חרש שוטה וקטן 29) האשה
כותבת את גיטה 30) והאיש כותב את שוברו 31) שאין
קיום הגט אלא בחותמיו 32) הכל כשרין להביא את
הגט 33) חוץ מחרש שוטה וקטן 34) וסומא 35) ונכרי 36) :

---

26) שיכול לגרור ולמחקו ולכתוב למעל' מה שירצה, ולא יהא
27 ניכר שזייף דהרי העדי' ג"כ על המחק חתומים : 27) *עור דמליח
וקמיח ולא עפיץ [ועמ"ש מגילה פ"ב מ"ב . ולבני הרב מהו' ברוך
יצחק שליט"א הוא לשון יון מוס, שכך נקרא בל"י עור אחד שמשך מגוף
בהמ'. ונ"ל עוד ומדברי רבינו רשי בש"ס [די"ט] ד"ה, מוכח דלהכי פסול,
דהוא בעפוץ, שנוטה מראה הקלף לשחרות, אינו יכול לזייף כתב שעליו, שכשיגרר
על גביו יתלבן המקום, ויוכר זיופו, משא"כ דפתרא שאינו עפוץ, כולו הפך לבן
ולא יוכר כשיזדייף] : 28) *בגט, מדקיי"ל עדי מסיר' כרתי, ולהכי מותר
לכתבו על דבר שיכול להזדייף, והכי קיי"ל [קכ"ד] ; ולשיזייף ויכתוב
מעל לעדים שט"ק אחר, לא חיישינן, דירא שיכחישוהו העדים לומר
לא חתמנו על דבר זה מעולם ; רק כל השטרות שייך לכתוב שום
ריעות' לשטר זה, דאפשר שישכחו העדים המלה שמורעה בה השטר :
29) *אבל דוקא רק טופס, וגדול עומד על גביו ואומר כתוב לשמה,
אז כותבין לכתחיל', דקש"ו שיכתבו מלתא דל"ש ולא גזרו בהו רבנן
בטופס אטו תורף , כלעיל 230 . מיהו כותי, או מחלל שבתות
בפרהסיא לפני יוד ישראלי' בני דעת [אפי' חלל שבת באיסור דרבנן,
כטלטול מוקצה, או מוציא חוץ לעירוב בשבת וכדומ' , הו"ל מומר לחלל שבתות,
כא"ח שפ"ה ותוס' עירובין סט"א], אפי' כשר עומד ע"ג אסו' לכתחיל'.
אמנם לכתוב תורף, אפי' קש"ו אפי' בדיעבד פסול [קכ"ג] : 30) בלוה
לה הבעל; ואם לא הקנתה לו תחלה הקלף, תקנהו לו לאחר
כתיב', ולא מחשב מחוסר מעשה בין כתיב' לנתינה, דמלאין כעשה
בגוף הגט כלום, דהקנין הוא דבר שחוץ מגוף הגט : 31) [קוויטטונג]
שקבלה הכתובה, שמהראוי שהאשה תכתבנו : 32) *ר"ל עדי מסירה
שרגילין ג"כ לחתום בגט . מיהו לכתחיל' לא יכתוב הבעל בעצמו,
גם לא יצוה לסופר כתוב כך, רק יאמר לו סתם לכתוב · ואפילו
קרוב הבעל לא יכתוב היכא דאפשר [קכ"ט] : 33) בין להולכה או
לקבלה : 34) *דלאו בני דעה ושליחות נינהו : 35) *דוקא בק"ל,
שאינו יכול לומר בפ"כ ; ואף דפקח סגי בשמע רק קל קולמס וקל

ונותן לה את הפרה [22], על יד של עבד ונותן לה את העבד, רבי יוסי הגלילי אומר אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים [220] ולא על האוכלי' [23]: ד אין כותבין במחובר לקרקע [230], כתבו במחובר תלשו והתמו ונתנו לה כשר [24] רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו והתימתו בתלוש. רבי °יהודה בן בתירה אומר אין כותבין לא על

---

22 גרסי' "יגלה זית"] : [22])*אבל לא יקללו לאחר כתיב', דכתיב וכתב ונתן, שלא יפסק בין הכתיבה לנתינה שום מעשה בגוף הגט; ואפי' קתמו העדים בתלוש, פסול. וה"ה בכתבו על נייר גדול, וקתכו לאחר כתיב' פסול; רק נקלן מעט לאחר כתיב' לייפותו, כשר [קכ"ד]. ואם הי' בדעתו בשעת כתיב' לקתוך אח"כ קלת ממנו לייפותו, פסול [גט פשוט]. מיהו בכתבו על עלה שבעלין, אפי' נתן לה כל העלין פסול, דגזרי' שמא יקלוך העלה בין כתיב' לנתינ' [ואע"ג דבפרה לא חיישי' כה"ג? כ"ל דכמו שאסו' להשתמש בשבת באילן, גזירה שמא יקלוך, ולא חיישי' שלא יאחז בקרן הפרה מה"ט, ע"כ דקלילת העלה שכיח בקל טפי מקלילת קרן הפרה [ועי' תוס' דכא"ב ד"ה ילא] : [220])*ולא פרה : [23])ולא עלה דכתי' ספר, שיהי' כספר שאינו בעל חי או מאכל. ולקכמי', ספר לספירת דברי' של גירושין הוא דאתי : [230])*מטעם דלעיל 22. ואע"ג דכבר שמעינן לה מקרן פרה דמשמע דוקא פרה? קמ"ל הכא דלכתחיל' אפי' טופס לא יכתוב קודם קלילה [טופס הוא מלשון לאטיין טיפוס [עכטוואורף]. והוא הדבר ששוין בו כל הגיטין; משא"כ תורף ר"ל גלוי, והייכו גלויו של גט, שמגלה של מי הוא, והוא שם האיש והאשה והמקום והזמן דאף דוזמן בגט מד"ס אלוואהו כדאוריי' [ב"ש קכ"ג סק"ו]. וי"א דאף מלות הרי את מותרת לכל אדם הוא תורף. ולבני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א הגאב"דק לאנדסבערג אלת תורף כגזר מלשון יון שבו נקרא טְרַאפָּאס תואר ותכונה עלמית של כל דבר; ובל"א [דאס איינענטהימליכע וועזען, אוכד דיא קאראקטעריסטישע פערפאססונג אוכד איינריכטונג איינעד זאכע]; אמנס לרשי כאן שפירש תורף לשון גלוי, ק' דאורי' בתרומו' ובפסחי' אס מונחת במקום התורפה, וגם שם פירש רשי לשון גלוי. והוא תמוה, דהרי גם זה נוכל מיד במשנה אם היה מגולה וכו'? אלא מלת תורפה התם, וכ"כ בנדה כנגד בית התורפה טמא', וכ"כ בע"ז [דכ"ט] ההולכין לתרפות, כולן נגזרין מלשון רומי בושה ובזיון טוּרְפִּיטוּדָא. עכ"ל בני הנ"ל, דוגמא לזה מלאתי בעריך] : [24])ה"ק כתב טופס במחובר ותלשו, וכתב התורף וקתמו בתלוש כשר : [25])*פאפיער; בלשון יון נקרא ניירא, [פאזערן], והם קוטין של עשבין שעושין מהן [פאפיער] במלרים :

ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה,[43] מה בין גט למיתה, שהכתב מוכיח. האשה עצמה מביאה את גיטה[44] ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם[45]:

פרק ג כל גט שנכתב שלא לשם אשה, פסול, כיצד היה עובר בשוק, ושמע קול סופרים מקרין[1] איש פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני, ואמר זה שמי, וזה שם אשתי, פסול לגרש בו. יתר מכן, כתב לגרש את אשתו, ונמלך, מצאו בן עירו, ואמר לו שמי כשמך, ושם אשתי כשם אשתך, פסול לגרש בו[2]. יתר מכן, היו לו שתי נשים ושמותיהן שוין, כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה[3]. יתר מכן אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה אגרש, פסול לגרש בו[4]: **ב** הכותב טופסי גיטין[5] צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן[6], שטרי מלוה, צריך שיניח מקום המלוה, מקום הלוה, מקום המעות, מקום הזמן, שטרי מקח צריך שיניח מקום הלוקח, ומקום המוכר, ומקום המעות, ומקום השדה, ומקום הזמן, מפני התקנה[7] רבי יהודה פוסל

בפ"כ אי אתי בעל ומערער לא משגיחינן בי', ובמה תתקלקל; אבל בא"י שא"ל לומר בפ"כ, ואי יערער הבעל מהני לאסרה, באמת א"כ:
43)כולן שונאות אותה, ומשודי' לקלקלה: 44)*כשנכתב הגט לפניה, ואמר לה הרי את שלוחה להולכה עד שתביא הגט לב"ד פלוני, והם יתנו אליך ליתנו לך לגירושין: 45)בפני הב"ד קודם שתתנו לשליח:

פ"ג 1)לתלמידיהם לדוגמא להתלמד: 2)אף זה נכתב לשם גירושין: 3)*אף דהי' עכ"פ לשמו: 4)דבלאו' אין ברירה, לומר הוברר לבסוף שלשמה נכתב; ואפי' למ"ד יש בריר' בלאו', הכא שאני דכתיב וכ' לה, צריך שיהי' מבורר בשעת כתיב': 5)סופר שמזמן גיטין שיהי' מזומנין למי שירצה לקנותן: 6)ובש"ס מוסיף, אף מקום הרי את מותרת לכל אדם: 7)תקנת הסופר היא, דלהכי התירו לו שיכתוב

ו קבל הקטן [37] והגדיל [32] חרש ונתפקח, סומא ונתפתח, שוטה ונשתפה [380], ע"א ונתגייר [39], פסול, אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח, פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח [40] שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחלתו וסופו בדעה [41] כשר: ז אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה, נאמנות להביא את גיטה [42] חמותה

מגילתא [ככי' קוו"ב ט"ו] ? בסוף' כשיאמר בפ"כ מדשמע הכך, מקזי כשקרא; ואת"ל יאמר שמעתי קול קולמסא ? הרי משנה תקנת חכמי' בגט, מיהו במקויי' ע"י ב' עדי', או בא"י, דא"צ לומר בפ"כ, או בהוא שליח לקבלה כשר [שם]: 36)*דאינו בתורת שליחות. מיהו בנתנו לעכום שיתננו לישראל שיתננו לאשתו, וכתב לאותו ישראל שיהי' שלוחו, אם נתקיים הגט בקותמיו במקום הכתיבה, שאז א"צ לומר בפ"כ, הגט כשר; ואין נוהגין כן לנמנות שליח בכתב [קמ"א ה']. וכן רשע פסול לשליחות, דאינו נאמן לומר בפ"כ [ב"ש שם]. ולכתחיל' לא יהא שליח קרוב לאיש, לאשה, ולדייני' [קמ"א ל"ה]: 37)הגט מהבעל: 38)קודם שנתנו לה: 380)*נתיישב [וכ"ל דשוטה הוא לשון 380
משוט באלץ [אוכרוהיג], שמחשבותיו אינן שוהין בהתבוננת על כל דבר, רק משוטטים ועפים הנה והנה; וכנגד זה כשנתיישב, נקרא נשתפה, שהוא לשון מנוח', 39
כמו שפה מהנער [נדה ל"ו]: 39)*רתוי"ע כ' דלהכי נקטינהו הכא שלא כסדר המורגל, חשו"ק יחד? משום דכל דבר שמורגל תקנתו טפי מהקודם, טפי נקט לי' ברישא. ואחו"כ רבינו מכחיש המפורסם, דטפי מורגל שישתפה השוט' משיפפתח הסומא, וכ"כ תקנת הסומא מצוי יותר מתקנת החרש ? רק כ"ל דמתחיל בקטן, דהוא היותר פשוט שיפסל, מדבשעת קלקולו א"א שיתוקן: והדר נקט חרש דדמי לקטן, שעכ"פ שניהן יכולין לומר אחר שנתקנו בפ"כ מקודם, משא"כ סומא הרי לא ראה מקודם; והדר נקט סומ', שעכ"פ יכול להעיד שמע בהיותו קול קולמסא, משא"כ שוט' אינו בר דיעת כלל; מיהו כולהו בכלל ישראל הם, ולולא קלקולם היה בני עדות, משא"כ עכו"ם אפי' מל וטבל ולא נתכוון לשם גירות, לאו בכלל עדות הוא: 40)*אפי' לא חזר ונתפתח נמי כשר, מדמצי שפיר לומר בפ"כ. מיהו צריך אז לומר בפ"כ, בפני ג', דהוא אינו מצטרף, דסומא אינו נעשה דיין; וגם צריך שיכיר האשה בטביעת עינא דקלא, ולא מהני שיעידו לפניו שזו היא אשת פלוני, אע"ג דבפתוח ואינה מכירה מהני כה"ג [קמ"ב י"א]. והא דנקט מתני' חזר ונתפתח, הייני איידי דאינך: 41)*נקט זה הכלל, לאשמעי' דבדעת תליא מלתא ולא בכשרות, ולאפוקי סומא דא"צ סופו בכשרות: 42)*בק"ל, דליכא למימר לקלקולא מכוונא, דכיון דצריכות לומר

בחזקת קיימין, אבל עיר שכבשה כרקום, וספינה שאבדה בים, והיוצא ליהרג, נותנים עליהן חומרי חיים וחומרי מתים, בת ישראל לכהן [22] ובת כהן לישראל [23] לא תאכל בתרומה: ה המביא גט בא"י [24] וחלה, הרי זה משלחו ביד אחר [240] ואם אמר לו [25] טול לי הימנה חפץ פלוני [250] לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר [26]: ו המביא גט ממדינת הים [27] וחלה, עושה ב"ד [28] ומשלחו, ואומר לפניהם [29] בפני נכתב ובפני נחתם, ואין שליח אחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם [30], אלא אומר שליח ב"ד אני [31]: ז המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן [32], מפריש עליהן בחזקה שהן קיימין, ואינו חושש שמא מת הכהן, או הלוי, או העשיר העני. מתו, צריך ליטול רשות מן היורשין [33], אם הלוון

בין הגלים בסער: 21) בזיכי נפשות: 22) לא תאכל דחשבינן לי' כמת: 23)*דחשבינן לי' חי; ובגט של א' מהעיר ביד שליח ונתנו לה, ספיק' הוה [קמ"א כס"ט]: 24) שא"צ לומר בפ"נ: 240) ודוקא בחלה, שנאנס; דאל"כ קיימא' דקפיד בעל: 25) בעל לשליח: 250)*קודם שתתן לה הגט: 26)*מיהו בדיעבד, אם הקדימה החפץ לשליח ב' קודם שקבלה הגט, מגורשת; ואם לא הקדימה עד אח"כ, אפילו נתנה החפץ לשליח א', אינה מגורשת [קמ"א ל"ח וכ"א]: 27) שצ"ל בפ"נ: 28)*בהא אף לדידן שליח מצטרף לב"ד, אם כשר לדין: 29)*השליח א' קודם שיתנו לשליח ב' אומר וכו': 30) כשנתנו להאשה: 31)*וה"ה בעשה שליח ב' שוב שליח ג', ואפי' עד ק' שלוחין, כ"א אומר קודם שנתנו לשליח אחר, לפני הב"ד, שליח ב"ד אני [קמ"ב ס"ט]: 32) ר"ל על מנת שכשיגיע הקציר, יפריש התרומ' ויחשבנ' כדי לקבל הדמי' שהלוה להכהן; ואח"כ יפריש מעשר ראשון ומעשר עני, ויטלם בחובו שהלוה ללוי ולעני, רק שיפריש תחלה מהמעשר תרומת מעשר לכהן, דהרי זה אסו' לו לאכלו. מיהו באינו רגיל ליתן לו מתנותיו,

בבולן[70]) רבי [o]אליעזר מכשיר בבולן, חוץ מגיטי נשים שנאמ' וכתב לה לשמה[8]) : ג המביא גט, ואבד הימנו[9]), מצאו לאלתר[90]) כשר, ואם לאו פסול[10]), מצאו בחפיסה[11]) או בדלוסקמא[12]), אם מכירו[13]) כשר. המבי' גט, והניחו[14]) זקן[15]) או חולה[16]), נותנו לה בחזקת שהוא קיים[17]), בת ישראל הנשואה לכהן, והלך בעלה למדינת הים, אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים. השולח חטאתו ממדינת הים, מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים[18]) : ד שלשה דברים אמר רבי [o]אליעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו, על עיר שהקיפה כרקום[19]) ועל הספינה המוטרפת בים[20]), ועל היוצא לידון[21]), שהן

טופס, דלפעמי' אינו פנוי : [70])דגזר טופס אטו תורף : [8])והכי קיי"ל : [9])*במקום ששיירות מצויות, או שבמקום שנכתב הגט הוחזקו ב' ששמותיהן ושמות נשותיהן שוות : [90])*מלה מורכבת מן ,,אל'' אתר, ופירושו על מקומו, ור"ל מיד [כמו והוא שלמד על אתר, ירושלמי פ"ק דברכות] והיינו שראה שלא עבר אדם שם עדיין : [10])*מיהו ביש סימן בגט או בכלי שהוא מונח בו, והוא סימן מובהק, כשר; אבל הכרה בטביעות עין לא מהני רק כשמצאו הוא בעצמו [קל"ב ס"ד] : [11])*קופה קטנה : [12])[אומהאנגבייטל] : [13])לכלי : [14])שליח להמגרש : [15])*י"א דוקא פחות מבן פ' או יותר מק' [וי"א דביותר מק' סגי]; אבל ביני ביני מפ' לק' אין לו חזקת חי : [16])*וי"א דוקא שלא בשעה טריפה : [17])*מיהו בגוסס שאינו מדבר, אף דבחי הוא, אפ"ה רוב גוססין למיתה [קמ"א ס"סח]; וגוסס היינו שחזה שלו מתלבשת כשואף רוח, ע"י העלאת ליחה שמתהווה בה קרוב למיתה [אה"ע קכ"א] : [18])*מיירי בקרבן כשב, או בחטאת עוף, או ערל וטמא שמשלחין קרבנותיהן, דכל אלו א"צ סמיכה. וקמ"ל כולהו, תרומה, אף דליכא חשש עגונה כבגט, ואף דא"צ לה כל כך, דהרי אפשר לה שתאכל חולין; וקמ"ל נמי חטאת, אף דאיכא חשש חולין בעזרה, ואף דג"כ א"צ כ"כ לקיים נפש כתרומ', אפ"ה סמכינן אחזקה דלאו בכל דוכתא : [19])חיל של אותה מלכות שרוצ' לכבשה מיד האויב : [20])*שנשבר'

ב בראשונה היה עושה בית דין [5] במקום אחר [6] ומבטלו, התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהיו עושין כן מפני תקון העולם [7], בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם

לא אלים שליח בתרא מקמא, קמ"ל : [3]*ולא אמרי' מדלא קידש ועיכב השליח ודאי לגעורה מכוון : [4]אף דראיכוהו מקודש שמהדר לבטלי', לא אמרי' כבר בטלי' מעיקרא : [5]של ג' : [6]שלא בפני האשה ושליח :
7 [7]*שכשלם מגליח שבטלו, וימסר לה הגט ותנשא. מיהו בנטלו בפני ב', אפי' זה שלא בפני זה, הגט בטל [קמ"א ס'] דלא קיי"ל כרשב"ג בש"ס [דלג"א] דס"ל דאיפו מבוטל ; דאי"ג דמדאו' בטל, עכ"פ כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקיניהו רבנן לקידושין מני'. וק"ל מ"ש מתליוהו וקדיש [ב"ב מח"ב] דמטינס כל דמוקדש וכו' אין קדושיו קדושין? וכ"כ אמרי' [יבמות ק"י ע"א] בהאי דאותבא אבורס', ואתא אחר וחטפה וקדשה, דמטינס כל דמקדש וכו' אין קדושיו קדושין ? ואת"ל דבהנך שאני משום דבאותן הקדושין שקדשה אדעתא דרבנן, בהן עצמן הי' הקלקול, ושא"כ הכא הקלקול בהגט הי' ולא בהקדושין : או דבהנך שאני מדהוה להכנים לכלל א"א אלים חזקת פנויי' דמעיקרא, משא"כ הכא הוה לאפוקה מכלל חזקת א"א דמעיקרא. עכ"פ ק"ל ממה דקיי"ל [באה"ע קמ"ד] אין לוכם בגיטין, ובכתובו' [דג"א] אמרי' הטינס, משום דכל דמקדש וכו' ; וכ"כ קיי"ל [אה"ע קמ"ה] בשכ"מ שגירש אף דמותנה אם יעמוד חוזר מדאו', עכ"פ בגט אפי' יעמוד מגורשת, וכשם [גיטין דינו"א] אמרי' דטעמו' משום דכל דמוקדש וכו' ; ואמאי אפקיה מחזקת א"א, ומ"ש מהכא דלא אמרי' דכיון דקידש אדעתא דרבנן, לא הוי ביטול? וכ"כ ק"ל במה דאמרי' [גיטין כו"ב] באבד הגט והי' לו סי' וטביעת עין, והחזירוהו לו, והסתפק אי משום סימן החזירוהו לו דסימנין דאו', או סי' דרבנן, והחזרוהו משום טביעת עין ; וק"ל אפילו כיון דרבנן א"צ טב"ע, דהרי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ? אמנם כ"ל דהר"ן סוף נדרי' הקשה באומרת טמא' אני לך שאיכה כאומנת, שלא תהא כותנת עיניה באחר ; והקשה הר"ן אם מדינא כאמנת, האיך התירוה לו חכמי' ? ותירץ משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקינהו וכו'. והקשה לי הגאון מהו' משה טובי' זצוק"ל אבד"ק האמוי, א"כ מה הועילו חכמי' בתקנתן, דינדרין תוכל להפקיע עצמו' מבעל', שתאמר טמא' אני וכטול' מיהודים, דאי כיון' אפקינהו וכו' א"כ לא יוכל להפר בדרה שאמר' כטולה אני מיהודי'? אח"כ מצאתי קו' זו בכב"י של אאמ"ו הג"זצוקל בשם קו' הינולם. המוכס כ"ל במאי דק"ל דאי כיוון לפקיניהו וכו', א"כ לא מלאנו ידיכו ורגליכו, דא"כ אם זנתה תחתיו במזיד ובאסרה ואח"כ אירע שאפקיניהו וכו', לא תהרג ותהי' מותרת לו? ואת"ל כתוס' [גיטין לג"א ד"ה אפקיניהו] דבכה"ג לא אפקיניהו ; ליתא, דהייכו במתכוון לכך ובמ"ש שם, אבל מה כאמר בלא התכוון לאפקיניהו לקדושין? ותו הכי ס"ד דבכל אפקיניהו כיוון שהוא מותר בקרובותי' והיא בקרוביו? ותו אם נדרה ולאכול והפר לה ואכלה, או שהיתה אשת כהן ואכל' תרומ', ואח"כ אירע שאפקיניהו, הרי ינבד איסור' למפרע? ותו אם אנסה אדם ונהרג עליה, ואח"כ אירע שאפקיניהו, הרי עבדינן אסור' למפרע שהרגנוהו חנם? ויעוד קושיו' רבות. אמנם ל"מ מרבותי כ"ל דהא דאמרי' כל דמוקדש וכו' ואפקיניהו וכו'

בפני בית דין[34] אינו צריך ליטול רשות מן היורשין :
ח המניח פירות להיו' מפריש עליהן תרומה ומעשרו'[35], מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני, מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין, אם אבדו[36] הרי זה חושש מעת לעת[37] דברי רבי אליעזר בן שמעון, רבי °יהודה אומר בשלשה פרקים בודקין את היין[38], בקדים של מוצאי החג[39] ובהוצאת סמדר[40] ובשעת כניסת המים בבוסר[41] :

יום יב

פרק ד השולח גט לאשתו, והגיע בשליח[1] או ששלח אחריו שליח[2], ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל. קדם הוא אצל אשתו, או ששלח אצלה שליח, ואמר לה גט ששלחתי ליך בטל הוא, הרי זה בטל[3], אם משהגיע גט לידה, שוב אינו יכול לבטלו[4] :

צריך לזכות להם תקיל' המתנו' ע"י אחר, קודם שיטלם בקונו : 33)*שמא ירצו טפי במתנותיהן, וישלמו החוב מדבר אחר שירשו [דהאידנא מטלטלי דיתמי משתעבדי לבע"ח] : 34)על מנת שיטל אח"כ מתנותיהן : 35)שכשירצה לאכול טבליו, אומר שתרומתן יהי' בפירות הללו. ומיירי באומר כן בע"ש, דאז מלטרוד א"ל להפריש מן המוקף 36)*אחר שעשאן תרומ', מלאן שאבדו : 37)משעה שמלאן שאבדו חושש מעת לעת למפרע שמא אז כבר אבדו, וכל טבל שתיקן מהאי שעתא על דעת הכך פירות, אם עדיין קיים הוא צריך לתקנו מקדש : 38)שמכינו להפריש עליו והולך : 39)ר"ל כשמנשב רוח קדים במוצאי סוכות : 40)*כשיפול פרח הגפנים, ונראין ענבי' באשכולת : 41)כשערף בא לענבים שגדלו כבר כפול הלבן ; וי"א דר"ל באותו זמן ששופכים מי' על בוסר כתוסי' שיתהוו לקומץ ; בג' זמנים הללו רגיל כל יין להחמיץ, ולפיכך צריך לבדקו :

פ"ד 1)ר"ל אף שלא התכוון להשיגו, רק דרך מקרה פגשו, וקמ"ל דלא אמרי' מדלא רדף אחריו, רק לצעורה נתכוון כשבטלו : 2)סד"א

עירה [8]) התקין רבן גמליאל הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו, אשה פלונית וכל שם שיש לה, מפני תקון העולם [9]) : ג' אין אלמנה נפרעת [10]) מנכסי יתומים אלא בשבועה [11]); נמנעו [110]) מלהשביעה [12]) . התקין רבן גמליאל הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו [13]) וגובה כתובתה [14]). העדים חותמין על הגט מפני תיקון

ומפר לה בעל אפי' לכשתגדל, אף דאין בעל אחר מפר בקודמין הכא כיון דסברה שהוא בעלה, נודרת רק אדעתי' כשירצה [נדה דמו"ב] ; א"כ מתורץ קו' מהרמ"ט הנ"ל דאף דנימא דאפקוה רבנן לקדושין לגמרי, עכ"פ כיון דבשעת הנדר סברה שהוא בעלה, נדרה רק על דעתי' ויכול להפר לה ודו"ק] : [8])*כששינה שמו שלא יכירוהו, כותב בגט שם שבמקום הכתיבה : [9])*שלא יוציאו לעז על בניה מהב', לומר שלא נתגרש' מבעל ראשון . ואכן נוהגין כשנקרא פעמי' כך ופעמי' כך, כותבין שם העיקר תחל' ואח"כ הטפל, וכותבין ביניהן דמתקרי [קנ"ט] : [10])כתובתה : [11])שלא נתקבל' כלום : [110])בתי דינין : [12])*מדראוה מורה היתר שמה שלקח' הי' בשביל טרחתה ליתומי' , ונשבעת לשקר , לכן הפסידוה שלא תגבה כתובת'
13 כלל : [13])*לומר קונם פרי פלוני עלי אם קבלתי כלום [דנאסר' בנפשה כל מיני מזונו', כדמשמע לכאור' מר"נ, הו"ל שבועת שוא [כי"ד רל"ו ס"ד] ; ואין לחוש שתתיר הנדר מקנס , דהרי צריך לפרוט הנדר והסיב', ולא יתיר לה [עיי' י"ד רכ"ח סי"ד] ; וגם כשתנשא אין בעל מיפר בקודמין ; ואינה חשודה לעבור, ואם תעבור אין עונשה חמור כל כך כשבוע', שנפרעין כשהוא לשקר, גם מכל העולם [כשבועו' לט"א]
14 ולהכי לא השביעוה : [14])*ובלא נדרה עד שנשא', שיוכל בעלה להפר לה, אף דנדר' על דעת יתומי', בדיעבד מהני הפרתו, ואפי' ידירוה ע"ד רבים, מהני הפרתו, דכל הנודר' ע"ד בעלה נודרת ; להכי תשבע חוץ לב"ד, שאין עונשה חמור כ"כ · [ואי"ל ידירוה בדברי' שאין בהן ענוי נפש, שאין הבעל מפירן ? י"ל בכה"ג לא תחוש אם תקיימון ; ואי"ל תדור מזה הככר ותאכלנו מיד ? י"ל שוא לא תחוש לאיסו' שיעברה בשעה א', רק לאיסו' שתתמיד בו כל ימיה ; ואת"ל יקיים לה בעל לפניו, דאז אינו יכול להפר ? י"ל הרי קיי"ל נשאלין על ההקם ; ועו נ"ל דאם גילה דעתו מקודם שלא יהא הקמתו כלום, מהני, דלא עדיף מנדר גופי', דמצי להתנות עליו כן [כי"ד רי"א], דדוקא היא לא תוכל להתנות ומיעקר' כן, מדנדר' ע"ד יתומי', משא"כ בהיקם לא שייך שיקיים ע"ד יתומי' . או נ"ל משום דא"א ליתומי' להכריח לבעל שיבוא לב"ד ויקיים, ומדאומר להם לאו בעל דברי' דידי אתון . ועי' תוס' שבוא"כ תרצו בדוחק] . וכל זה תיקן ר"ג משום תיקון העולם , שלא תמנע מלהנשא מחשש

אין הכונ' שנטלו הקדושי' לגמרי, דא"כ הוה סגי דכימ' אפקעינהו רבנן לקדושין, ומה מביא דקאמרי'? אלא ר"ל דמביא אפקינהו, אע"ג דקידש בלא תנאי, מ"מ כיון מדקאמר בשעת קדושין כדת משה וישראל, הו"ל כאילו התנה בשעת קידושין שבשיאריע אח"כ דבר בענין הכשואין, יהי' כמו שאמרו חכמי'; — דאע"ג דהפרוט' שלו היא, עכ"פ הרי קיי"ל הפקר ב"ד הפקר [יבמות פט"ב], והו"ל כאילו הקנה הפרוט' שקידש בה לרבנן, והם נתנוה לו ע"ד שלא יהי' לו רשות בה כ"א לקדש על פי דינתם; וכ"כ בקידש בביא', מדאמר כדת משה וישראל הו"ל כאילו התנה שבאם לא אתרצה כפי שיאמרו חכמי' יהי' בעילתי בעילת זנות, והרי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות [כאה"ע קמ"ח]. לפ"ז בשלומ' באונס בגיטין [כתובו' דג"א], כיון דכשגירש אמ' סתם, אי לא אתיגא עד ל' יום, להכי תקנת חכמי' היא שיהי' כאילו התנה בשעת קדושין שאם אגרשיך ואמר אי לא אתינ' יהי' אונס בכלל; וכ"כ לקמן בשכ"מ שגירש, מדגירשה סתם, הו"ל כהתנה בשעת קדושין שאם יגרשה כשהוא שכ"מ סתם, יהיו גירושין גמורי'; אבל הכא שמבטל הגט להדיא, כיון דמדינא איכו גט כשבטלו קודם שבא לידה, היכא כימ' דהוה כאילו התנה מעיקרא שלא יהא ביטול, הרי מבטלו ומבטלו קמן! וכ"כ באותו שהחזירו לו הגט בסימנין, אי כימ' סימנין דרבנן היכא כימ' דהו"ל כאילו התנה שבאם אגרשך בגט שאינו שלי תהי' מגורשת, דכיון דכי' דרבנן אין זה הגט שלו, וכי ס"ד שיוכל להתנות כזה? —. א"כ מתורצת קו' תוס' [גיטין לג"א] הנ"ל, גם קו' מהרמ"ט ונוק"ל, דוודאי אשתו היא לכל דבר, רק דהו"ל כהתנה בשעת קידושין שבשתאמ' טמא' אכי לא תהי' נאמנת; דוגמת מה דאמרי' [לקמן עו"ב] נאמנת עלי שלא פייסתי [ועי' תוס' לעיל די"ח"ב], אבל וודאי יכול להתיר נדרה.

ובני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א יצא בחרבו ובקשתו והרבה לגמגם בתרוצי הנ"ל; גם הקשה הקשה כברזל, מרש"י [פסחי' דו"א], ותו דאמאי לא כימ' גבי בטול הגט כמי דהו"ל כאילו התנה בשעת קדושין בתחל' שכשיבטלו אח"כ לא יהא בטול דומי' בטול דמודעי, וכמה פיגמי' אשכחן דיכול אדם להתנות על העתיד שכל מה שידבר או יעשה יהי' מבוטל [כאה"ע קל"ד, ועירובין דכ"א] וכדומ'? ותו עכ"פ האיך יתישבו דברי הר"ן בנדרי' שכתב וז"ל וכמלא בשעה שכאכס' פנויי' היתה? והשבתי לבני חדות לבי הנ"ל, שימי את! אם איכך רוצה להסתפק בדברי הנ"ל, תא ואימא לך מלתא דשוה לתרוייהו, דקו' הגאון מהרמ"ט הנ"ל בל"ז לפע"ד ל"ק מידי; לפי מ"ד [נדרי' דעג"ב] דלר"א התם דנהגיע זמן נשואיה, מדאוכלת משלו מפר נדריה, א"כ ר"א ומשנה ראשונה [כתובות דנו"א] דאוכלת משלו ובתרומה אזורו דבר א', דהתם אוכלת בתרומה מדהגיע נשואיה, כ"כ מה"ט מפיר נמי נדריה? ומשכינן, דלמא ע"כ לא אמר' משנה ראשונה, רק דתאכל תרומה דרבנן, אבל מנ"ל דמתיר נדרים דאורייתא? וכמו כן עד כאן לא קאמר ר"א אלא דמתיר נדריה, וכדר' פנחס דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת, אבל בתרומ' לא תיכל? וקשה לפי מאי דקיי"ל [רמבם תרומ' פ"ו] דלהכי ארוס' לא תאכל בתרומה שמא תשקה לאחיה, א"כ ל"ל גם"ס כלל לדר' פנחס, הו"לל ע"כ ל"ק ר"א אלא בנדרי' דליכא טעמ' דשמא תשקה, אבל בתרומ' דאיכא הך חששא אכו'? והרי בל"ז צ"ל לפי תירוץ זה דר"א ס"ל דלאו דוכתא מיחד לה, וכמ"ש הרן כאן? וע"כ צ"ל דהש"ס נקט דרב פנחס, כדי ליישב כמי לאידך טעמ' דכתובו' דארוס' אסור' בתרומ' משום סמפון; ק"כ ק' באמת מה הועיל הש"ס דקאמ' דבנדרי' להכי מיפר לה בעל משום דרבי פנחס, דנודרת על דעת בעלה, עכ"פ שמא ימצא לה אח"כ סמפון, ונמצא שלא הי' בעלה למפרע, ולא נדרה אדעתי' ואיך יפיר נדריה? וע"כ צ"ל דאעפ"כ כיון דעכ"פ בשעת נדרה סברה שהוא בעלה, הו"ל כאילו פירשה דעל דעתו נודרת; תדע דהרי אפי' בליכא נשואין דאוריי' כלל כאשתו, קטנה שנדרה, אפ"ה

לפריה ורביה, שנאמר לא תוהו בראה לשבת יצרה [34], אלא מפני תקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שטר על חצי דמיו, וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש: ו המוכר עבדו לעכו"ם, או לחוצה לארץ, יצא בן חורין [35] אין פודין את השבויי' יותר על כדי דמיהן מפני תקון העולם [36] ואין מבריחין את השבויין, מפני תקון העולם [37] רשב"ג אומר מפני תקנת השבויין [38], ואין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן העכו"ם, יותר על כדי דמיהן מפני תקון העולם [39]: ז המוציא את אשתו משום שם רע [40] לא יחזיר, משום נדר [41] לא יחזיר [42] רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבי', לא יחזיר, ושלא ידעו בו רבים יחזיר [43]. רבי מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם [44] לא יחזיר, ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר [45]. אמר ר"א, לא אסרו זה אלא מפני זה [46]. אמר

עכ"פ ישאנה כפלגש? י"ל אין מרבין ממזרי' בישראל, דלמא אתו לידי תקלה: [34]*לא נקט קרא דפרו ורבו? דרצה למנקט קרא דשייך נמי גבי צד עבדות שבו; ותו דשייך נמי גבי אשה שהיא שפחה. והכי פי' דקרא, לא ברא הקב"ה העולם להיות תהו וריקן, רק לשבת בה בנ"א: [35]כשברח מהלוקח, או כשפדוהו ב"ד לפדותו, יצא ב"ח; דמדהפקיעו ממצות או מדהוציאו מא"י קנסוהו: [36]שלא יתאמצו שוביין: [37]שלא יאסרו לשבויין בשלשלאות: [38]ודוקא כשיש עוד להרבו' שבויי' שם, קיישינן לצערן; דאל"כ מבריחין, ולא קיישי' על העתידין להשבות [והרמב"ם פסק כאן כת"ק, דהכלל כל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו לאו כללא הוא כדתוי"ט עירובין פ"ח מ"ז]: [39]שלא יתאמצו לגנבן. ודוקא הרבה אין נותנין, אבל מעט יותר מכדי דמיהן קיי"ל ליתן [י"ד רפ"א]: [40]לעז זנות: [41]*שנדרה, ומואס בנדרנית: [42]ואפי' נודע אח"כ שהלעז שקר, ושהנדר הותר מחכם, אפ"ה כדי שלא יוציא לעז שהגירושין בטעות, ובניה מהשני ממזרים; לפיכך יזהירוהו שאסור להחזירה בכל גוונא: [43]ס"ל דמש"ה לא יחזיר, שלא יפרצו הנשים בעריות ונדרי', ולפיכך דוקא בהפריצה לנדור לפני י' קנסוה: [44]שאין הבעל יכול להפירו: [45]דס"ל נמי כת"ק, דמש"ה לא יחזיר

העולם[15]). הלל התקין פרוזבול[16]) מפני תיקון העולם[17]):

ד עבד[18]) שנשבה, ופדאוהו[19]) אם לשם עבד, ישתעבד[20]) אם לשם בן חורין לא ישתעבד[21]), רבן שמעון בן גמליאל אומר, בין כך ובין כך ישתעבד[22]), עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים[23]) ושחררו[24]) שורת הדין, אין העבד חייב כלום, אלא מפני תקון העולם[25]) כופין את רבו[26]) ועושה אותו בן חורין, וכותב[27]) שטר על דמיו[28]) רשב"ג אומר אינו כותב[27]) אלא משחררו[29]):

ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין[30]) עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי ב"ה, אמרו להם ב"ש תקנתם את רבו[31]) ואת עצמו לא תקנתם, לישא שפחה אינו יכול, שכבר חציו בן חורין[32]), בת חורין אינו יכול שכבר חציו עבד[33]), ליבטל, והלא לא נברא העולם אלא

איבוד כתובת' : 15)אף דעדי מסיר' כרתי, עכ"פ שמא ימות א' מהן, ולא יהי' לה ראי' להנשא : 16)*שלא תשמט שביעי', אומר המלוה לב' עדים מוסרני חובותי לב"ד פלוני, וא"ל למסור ממש השט"ח לב"ד; ואפי' חובו שבע"פ יכול למסור כה"ג; והן כותבי' וחותמין לו שאמר בפניהן כך [ועי' שביעי' פ"י 17] : 17)*דאל"כ לא ילוה אדם לחבירו . וכל הנך תקון העולם דנקט עד סוף הפרק, נקטינהו אגב תקון העולם דנקט במשנה ב' : 18)של ישראל : 19)אחרי : 20)לרבו ב'; דלאחר יאוש איירי : 21)כלל : 22)*לרבו ראשון שמחזיר דמיו להפודה, דאל"כ יפיל עצמו לגייסו' שישבוהו, שבשיפדה יפקע
23 מרבו א' : 23)* בלשון יון נקרא משכון [היפאטהעקע], וקז"ל הסינוה ללשון הקודש, שמשמעות המלה, פה תהא קאי, לגבות חובך מזה ולא מדבר אחר : 24)רבו א' : 25)שלא יערער המלוה לומר עבדי אתה : 26)ר"ל כופין למלוה : 27)העבד למלוה : 28)כפי ששוה בשוק, ולא כפי החוב שלוה עליו : 29)שהעבד אינו חייב כלום, רק רבו ראשון; שהמזיק שעבוד חבירו חייב : 30)שהי' עבד של שותפין ושחררו א' או שנתן לו א' חצי דמיו שישחרר חציו : 31)שלא יפסיד : 32)*דאסו' בשפח' בלאו; ולא אתי עשה דפרו ורבו ודחי ל"ת דשפח'? מדאפשר לקיים שניהן שישחררו רבו : 33)*ואת"ל ישא ממזרת, דמשוחרר ועבד מותרי' בה, ואף דלגבי עבדות שבו הו"ל כאשת איש של צד בן חורין,

שדהו לע"א, וחזר ולקחה ממנו ישראל, הלוקח מביא ביכורים [55]) מפני תיקון העולם [56]):

פרק ה **א** הנזקין שמין להן בעידית [1]) וב"ח בבינונית [2]) וכתובת אשה בזיבורי' [3]) ר' מאיר אומר אף כתובת אשה בבינונית: **ב** אין נפרעין מנכסים משועבדים [4]) במקום שיש נכסים בני חורין [5]) אפילו הן זיבורית, אין נפרעין מנכסי יתומים [6]) אלא מן הזיבורית [7]): **ג** אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות [8]) ולמזון האשה והבנות [9]) מנכסים משועבדים,

---

פעם שלישי: [55])*אפי' גללו הפירות ברשות עכו"ם: [56])*דמדאו' אין קניין לעכו"ם בא"י להפקיעה ממעשרו', ולהכי צריך גם ביכורי'. מיהו כשראו חכמי' שהעכו"ם יקרו השער, שהרגישו שא"י חביב' לישראל, תקנו שלא יביא ממנה בכורי', כדי שידעו ישראל, שביד עכו"ם ירדה מקדושתה. וכשחזרו וראו חכמי' שעי"ז זלזלו בה ישראל ביותר ולא קנוה כלל, חזרו ותקנו שחייבת בבכורי' מפני תיקון העולם, כדי שלא תשתקע א"י ביד עכו"ם:

פ"ה [1])*לשון עדי ותפארת, כלומר ארץ מקושטת [ואיהו תרגום של כגנת אלהי', כעדית אלהים. ס"א דלשון ישוב הוא, ארץ מיושבת ונאה]. ומדאו' ניזק משתלם בעידית שלו, רק משום תיקון עולם כדי שיהא נזהר מלהזיק, לפיכך תקנו שבאם עידית דמזיק עדיפי מדניזק, משתלם מיניהו; דאף שדמי עידית וזבורית שוין, אפ"ה ניחא לניזק טפי למגבי מעידית, דמיהן מועטי' א"ל כ"כ הוצאות בזריע' וחרישה כבזבורית המרובין: [2])מדאו' דינו בזבורית, ומשום תקון העולם שלא ימנעו מלהלוות זל"ז,
3 תקנו שיגבה בבינונית: [3])*מדליכא למיחש שתמנע מלהנשא? דיותר מזה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא [ועיי' ב"ק ולעיל פ"ד מ"ג 14. והשסו כ"נג? דכ"ל דדוקא התם שלא תגבה כלל שאני. וזיבורית הוא מלשון זיבורא שהוא בית"ח יבוקן [כת"ו ק"א]. וכ"ל יב"פ מ"ד [חגיגה דה"א] דזבורא מיגלי לקריר', ואפ"ה כל אדם מואס בה, ודהיזיקה יותר מהרווחתה; כ"כ שדה זו טרחתה בחרישה וניכוש הוא יותר מהרווח שישנו לא"כ יעי"ז]: [4])*קרקעות מכורים: [5])קרקעו' שלא מכרן הלוה או המזיק: [6])*אפי' גדולים: [7])*דאין לחוש בכה"ג שמא ימנעו מלהלוות, דלא מסיק
8 אדעתי' שיאות הלוה, שימנע מלהלוות עי"ז: [8])*דמי שגזל שדה ומכר'

רבי יוסי, מעשה בצידן, באחד שאמר לאשתו קונם [47] אם איני מגרשך, וגרשה, והתירו לו חכמים שיחזירנה [48] מפני תקון העולם [49]: ח המוציא את אשתו משום אילונית, רבי יהודה אומר לא יחזיר [50], וחכ"א יחזיר [51], נישאת לאחר, והיו לה בנים הימנו, והיא תובע' כתובתה [52] אמר ר' יהוד' אומר לה שתיקותיך יפה ליך מדיבוריך [53]: ט המוכר את עצמו ואת בניו לע"א, אין פודין אותו [54] אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן, המוכר את

כדי שלא יקלקלה אח"כ; א"כ ביכול בעצמו להפרו, מה יקלקל, הרי הי' יכול להפר: [46] ר"ל גזרו על הצריך חקירת חכם מפני אותו שא"צ חקירת חכם, דבצריך אין לחוש שיקלקלה אח"כ, דאינו רוצה שתתבזה אשתו בב"ד לשאול על נדרה; אבל בא"צ מצי למימר לא ידעתי שאוכל להפר ויקלקלה: [47] פירות עלי: [48] חסורי מחסרי וה"ק, בד"א בשנדרה היא, אבל בשנדר הוא שיגרשה, מותר להחזיר', ואמר רבי יוסי מעשה וכו: [49] *ר"ל מדאין בזו טעם דתקון עולם הנ"ל, דאי שלא יקלקלה, הכא דנדר הוא אי אפשר שיקלקלה; ואי משום קנס, הכא בגברא, דלא שכיח שינדור לא קנסוהו וקיי"ל כר' יוסי [אה"ע י']. מיהו בנדרה היא, בכל גווני לא יחזיר, כת"ק. וי"א דוקא באמ' לה משום נדרך או לעז אני מוציאך; וי"א דוקא בכפל דבריו בשעת כתיבת הגט, שבאם לא יהי' נדר או לעז לא הי' מוציאה, אסור להחזיר'; אבל בהי' תנאי ממש, וודאי הגט בטל. אמנם בעבר והחזיר' קודם שנתקדש' לאחר מותרת; ובחזר וגרשה אחר שחזר ונשאה, והי' לה כבר בנים מנשואין שניים, מותר שוב להחזיר' אפי' לכתחיל' [שם]: [50] שמא כשתנשא לאחר תלד, ויוציא לעז. ואף דלעיל בנדר לא חייש ללעז רק משום קנס? התם א"א שיוציא לעז, דס"ל כר"מ, דבצריך חקירת חכם אינו רוצה שתתבזה אשתו בב"ד, ובאינו צריך חכם ס"ל כר"א דלא מצי למימר סבור הייתי שאיני יכול להפר, לפיכך א"א לקלקלה, משא"כ הכא: [51] *ר"מ היא, ומשום דלא כפל למלתי' לומר אילו אינך איילונית לא הייתי מגרשך. וקיי"ל דאיילונית דינה כהנך דלעיל [שם]: [52] דמשום דחשבוה כאיילוני', לא קבלה כתובת': [53] שיכול לומר לא גרשתיך על דעת שאשלם כתובתך, ויוציא לעז: [54] והוא שמכר א"ע כבר

לא ישבע [150], אבא שאול אומר חלוף הדברים [16]. המטמ' [17] והמדמע [18] והמנסך [19] בשוגג, פטור [20] במזי', חייב [21] הכהנים שפגלו במקדש [22] מזידין [23] חייבין [24] :

ה העיד רבי יוחנן בן גודגדה על החרשת שהשיאה אביה, שהיא יוצאה בגט [26] ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה [27] ואם מתה בעלה יורש' [28], ועל המריש [29] הגזול שבנאו בביר' [30] שיתן את דמיו, מפני תקנת השבין [31] ועל הטא' הגזולה שלא

הכא מיירי לא הטריח באפטרופסות, ומש"ה נמי לא ממנע : [150])דבקנס הוא עושה, ואם נשבעו ממנע מלהיות אפטרופס : [16])*דבמינוהו ב"ד כבוד הוא לו, ולא ממנע בשביל השבועה; משא"כ במינהו אביהן. וקיי"ל כאבא שאול דרק במינוהו ב"ד נשבע, ולא במינוהו היתומי' או אביהן או קרוביהן, דבה"ג נפטר בקבלת קנס; מיהו בטענת וודאי גם בה"ג ישביעוהו [ח"מ ר"צ סט"ו] : [17])טהרות חבירו : [18])שעירב תרומה בחולין של חבירו : [19])*שעירב יי"נ ביינו; דאי מנסך ממש, אין אדם מישראל דרכו לאסו' דבר שאינו שלו, וודאי לצעורי מכוון. מיהו מומר לע"ז גם מנסך אוסר [ח"מ שפ"ה] : [20])דהיזק שאינו ניכר הוא : [21])מתיקון העולם שלא יעשה כן : [22])*שחט או קבל או הוליך או זרק הדם, והתכוון אז לאכל או להקריב מהקרבן חוץ לזמנו או חוץ למקומו, דנפסל הקרבן : [23])שידע שמזיקו בזה : [24])אפי' היתה נדבה שהבעלי' פטורי' מלהביא אחר : [26])אף דנקבל אביה קדושיה הו"ל קדושין דאו', וחרשת לאו בת דעת היא לקבל גיטה, עכ"פ בגט א"צ דעתה : [27])*אפי' יתומ' שהשיאוה אחיה ואמה, שקדושיה רק בדרבנן, אפ"ה מותר להאכיל' בידים עכ"פ תרומ' דרבנן; אבל חרשת שנשאת מעצמ', אף דנמי הוה קדושי' דרבנן, לא אכלה אפי' בתרומ' דרבנן, דגזרי' חרשת לפקח אטו חרש לפקחית, דנמי קדושיו מדרבנן, והיא גדולה שאסורה לאכל, גזרינן תרומ' דרבנן אטו דאו'; משא"כ בקטנה הכא, א"א שתעשה איסו' : [28])*דהפקר ב"ד הפקר : [29])קורה : [30])בית גדול שהפסדהגדול לסתרו : [31])*שכשתקיינו להחזיר הקורה ימנע מלשוב. מיהו גם בסוכת החג הדין כן [בסוכה דל"א]. אבל בגזל קרקע אפי' בשוגג, מקעקע כל הבירה ומחזיר' [ח"מ ש"ס ל"ו] : [32])*שלא ידעו שהבהמה גזול', ועכ"פ יאוש כדי לא קנה :

מפני תקון העולם [10] המוצא מציא' [11] לא ישבע, מפני תקון העולם [12]: ד יתומים שסמכו אצל בעל הבי' [13] או שמינה להן אביהן אפוטרופו' [14], חייב לעשר פירותיהן, אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע [15], מינוהו בית דין

לאדם שלא הכיר שגזולה היא, ועשתה פירות וגם הקרקע הושבחה,
הנגזל טורף הקרקע עם השבח והפירות, בין שבח שהשביחה הקרקע
מעצמה, שהוקרה, או אפי' שהשביחה הלוקח ע"י שהוציא עליה הוצאות,
בכולן איכו כותן ללוקח רק הוצאותיו [ובהכיר בה שגזולה היא מפסיד הלוקח
השבח היתר על ההוצא'] . ואם כבר אכל הלוקח הפירות, חייב לשלמן
לנגזל, ולא ינכה מהן רק הוצאותיו . וקאמ' הכא, דכשחוזר הלוקח
לגבות מהמוכר, אף שדמי הקרקע גופה גובה ממשעבדי של הגזלן,
שהרי באחריות מכרה לו, עכ"פ השבח, והפירות ששילם להנגזל גובה
רק מנכסי' בני חורין של גזלן [ח"מ קט"ו ושע"ג] והא דנקט אכילת
פירות, ולא פירות גופייהו? נ"ל דקמ"ל דלא מבעיי' בטרפו ממנו פירו' גופייהו
איכו חוזר וטורף ממשיעבדי אפי' מלקוחות שקנו מהגזלן אחר שטרפו מהלוקח
הפירו', דמדאין יודעין כמה שוין, הו"ל כאין להן קלב', ולא כשתעבדו לשלמן;
אלא אפי' טרפו ממנו מינו' בעד הפירו' שאכל, ואח"כ לקחו הלקוחו' מגזלן, הרי
א"כ יש קלב', וידינו כמה יצטרכו לשלם, אפ"ה כיון דבתחלת קנייתו לא השתעבד
לו מוכר בדבר שאין לו קלבה, להכי איכו גובה ממשיבדי . או נ"ל דאיצ"ג
דמתני' בגביית לוקח מגזלן איירי, אפ"ה כלל כמי גביית נגזל מלוקח, דפשוט
דבלם אכל הלוקח הפירו' והנגזל גובה מהלוקח דמי פירות שאכל, ג"כ איכו גובה
רק מב"ח] : [9]*דתנאי כתובה הוא, שהאלמנה והבנות יזוכו מנכסי
בעל; וקמ"ל הכא דאין גובין מזוכות ממשעבדי : [10]דכל אלו אין
להם קלבה, ולא ידעו לקוחות להזהר כמה יניחו למוכר בני חורין,
שיגבו אלו מהן : [11]והבעלי' אומרי' שלא החזיר כולה: [12]דא"כ לא
יטפל אדם להחזיר אבידה : [13]שהתקרבו א"ע אליו, ומינוהו הן
שיהי' אפטרופסן, אף שאין זה אפטרופס כדינא : [14]*[פארמונד] 14
[ומי"להק אפטרופס שמינהו אביהן ז"ל, הרי כ"ש הוא ממינוהו הן עצמן? נ"ל
דע"פ מ"ד כש"ס [דכנ"א] דמתני' איירי דוקא להאכילן, אבל מה שירצה להניח
לא יעשר, כדי שיעשרו הן עצמן לכשיגדלו, כדי שיהי' טובת הנאה שלהן; ונ"ל
דהכי דייק לישנא דמתני'. מדל"ק " חייב ליעשר את שלהן " אלא נקט פירותיהן,
משמע פירות הצריך לאכילתן. וא"כ נקט שפיר אפטרופס שמינהו אבי יתומים
לרבותא, דלא מבעיי' במינוהו הן עצמן, דאיכו רשאי ליעשר רק אכילתן, דאלו
השאר ומפסיד להן הטובת הנאה, והרי אפי' מחלו לו הטה"נ, יתמי לאו בני מחיל'
כינהו. [כב"מ כב"ב] ; אלא אפי' מינהו אביהן סד"א להא כמי שוייה שליח, ומחל
לו הטה"נ בשכר טרחתו, קמ"ל] [15]*אף על טענת ספק שלהן לכשיגדלו;
דלא אמרי' משום שבוע' ממנע מלהיות אפטרופס, דאי לאו דהו"ל

מקחן מקח ומכרן ממכר [51] במטלטלין [52] : ח ואלו דברים אמרו מפני דרכי שלום, כהן קורא ראשון [53], ואחריו לוי, ואחריו ישראל, מפני דרכי שלום [54] מערבין [55] בבית ישן [56] מפני דרכי שלום [57] בור שהוא קרוב לאמה [58] מתמלא ראשון [59] מפני דרכי שלום, מצודות חיה ועופו' ודגים, יש בהם משום גזל מפני דרכי שלום [60] רבי יוסי אומר גזל גמור [61] מציאת חרש שוטה וקטן, יש

מבן ו' שבדקוהו שיודע בטוב במו"מ : 51)*ומתנתו קיימת בין מתנת בריא או שכ"מ : 52)*אבל בן י"ג שהביא ב' שערו', אף שאינו יודע בטיב מו"מ, מהני במטלטלין ; אבל בקרקע, אף שלא ירשה, רק קנאה או קבלה במתנה, לא מהני הגדיל לקוח, עד שיודע נמי בטיב מו"מ. מיהו קרקעו' שירש מאביו, צריך שיהי' בן כ' והביא ב' שערו' ויודע בטיב מו"מ [ח"מ רל"ה] : 53)*אפי' כהן ע"ה קודם לת"ח ישראל :
54 54)*מדאו' יכול הכהן לכבד לאחר, רק מדרבנן שלא יתקוטטו עבור זה, לכן הוא עצמו קורא. מיהו כשהכהן עומד בפסוקי דזמרה, לא יקראוהו ביש כהן אחר ; ובעומד בברכת ק"ש וכ"ש בק"ש עצמה, אפי' אין שם כהן אחר לא יקראוהו ; וטוב שיצא מביה"כ ; אבל בקראוהו, אפי' באמצע הפרק פוסק ועולה, מפני כבוד הצבור ; אבל לא יקרא עם הש"ץ. מיהו בין גאולה לתפלה, או בת"צ והוא לא התענה אפי' קראוהו לא יעלה [כ"ז בא"ח קל"ה מג"א שם ולע"ז סי' תקס"ו ; ולב"ח ולתלמידו ועטרת זקני' בסי' קל"ה, אפי' לא התענה מותר ליעלות]. ואבל תוך ז' לא יקראוהו אפי' אין שם כהן אחר ; אבל בקראוהו, נ"ל דעלה, דהו"ל כרבי' צריכי' לו, דמותר האבל בד"ת [בי"ד שפ"ד], ותו דאיכא נמי כבוד הצבור, דמותר בשאילת שלום [י"ד שפ"ה], וכ"ש דמותר בד"ת מה"ט [וזה דלא כהגאון מהר"י מליסא בסידור שלו, דפסק דאינו יעולה]. ובאין כהן בביה"כ מותר לקרות ישראל במקום כהן, ולא יעלה לוי אחריו ; ואם ירצו לקרות גם הלוי, יקראוהו קודם הישראל [א"ח קל"ה] : 55)*מניחין הפת של ערובי חצרות : 56)*שרגילין להניחו שם : 57)*דכשיראו בני אדם שאין שם עירוב, יחשדום שמטלטלין בלא עירוב, או יחשדו שבני בית הראשון גנבו הפת, ולכן לקחו משם העירוב : 58)*אמת המים : 59)*ואח"כ ימלאו הרחוקים : 60)*אפי' אין להחזיק תוך שיקנה לבעל הכלי : 61)*מדרבנן יוצא

נודעה לדבים [32] שהיא מכפרת [33] מפני תקון המזבח [34] :

ו לא היה סיקריקון [35] ביהודה בהרוגי המלחמה [36] מהרוגי המלחמה ואילך [37] יש בו סיקריקון [38] ; כיצד, לקח מסיקריקון, וחזר ולקח מב"ה, מקחו בטל [39], מבעל הבית וחזר ולקח מסיקריקון, מקחו קיים. לקח מן האיש [40] וחזר ולקח מן האשה, מקחו בטל [41] מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים, זו משנה ראשונה, ב"ד של אחריהם אמרו, הלוקח מסיקריקון, נותן לבעלי' רביע [42]. אימתי [43] בזמן שאין בידן [44] ליקח, אבל יש בידן ליקח, הן קודמין לכל אדם [45] : רבי הושיב בית דין, ונמנו, שאם שהתה בפני סיקריקון [46] שנים עשר חדש, כל הקודם ליקח, זוכה, אבל נותן לבעלים רביע : ז חרש רומז [460] ונרמז [47] בן בתירה אומ' קופץ [48] ונקפץ במטלטלין [49], הפעוטות [50]

---

[33] וא"כ להביא קטאת אחרת : [34] *שלא יתענגו הכהנים שאכלו חולין בעזרה : [35] דין גזל קרקע : [36] *ר"ל בזמן גזירת הרוג' אחר שכבש טיטוס ירושלי', אם או קנה ישראל קרקע מעכום שגזלו מישראל אחר, והבעלי' אמרו ללוקח זוק וקני, אין בהמכירה דין סקריקון המפורש בסיפא להחזיר לבעליה, דמדירא שיהרגו העכום, גמר ומקנה ללוקח : [37] שכתבטל' גזירת הריגה : [38] *דין סקריקון : [39] °דמירא' מכר, ואין היראה גדול כל כך שיהי' גמר ומקנה עבור' : [40] קרקע : [41] *דמיראת קטט מכרה ; ואפי' היתה קרקע המיוחדת לכתובת' או שהכניס' לו בנדוניא, מצי טענה הכי ; וי"א דאפי' הבעל עצמו מצי לערער על המכר ; וכשמתה בחייו הבעל יורש כח' ומבטל המכר [אה"ע נ' סי"ג] : [42] שבשיעור זה אוזיל גבי' גזלן : [43] וזכה לוקח בהקרקע ע"י שיתן עוד דמי' כרביע מקחו להבעלי' : [44] של בעלי' : [45] *ויחזיר להלוקח דמי מקחו . וי"א דוקא שהי' יד הבעלי' משגת ללקחה מהגזלן בשעה שלקח' הלוקח [ינתוי"ט], וזהו פי' המתני' שאמר' בהי' בידו ליקח : [46] ר"ל ביד הגזלן : [460] ביד או ברא"ש : [47] מרמזין לו, ומה שכתרלה קיים : [48] דאפי' עקימת שפתיו מהכי : [49] *במכירת מטלטלין, אבל בגט ד"ה צריך רמיזה : [50] *קטן יותר

שאמרה התקבל לי גיטי, אם רצה להזור לא יחזור [2] לפיכך [3] אם אמר לו הבעל, אי אפשי שתקבל לה, אלא הולך ותן לה, אם רצה לחזור יחזור [1] רש°ב"גא אף האומרת טול לי גיטי, אם רצה לחזור לא יחזור [4]: ב האשה שאמרה התקבל לי גיטי, צריכה שתי כיתי עדים, שנים שאומרים בפנינו אמרה, ושנים שאומרים בפנינו קבל וקרע [6] אפילו הן הראשונים והן האחרונים [7] או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד [8] מצטרף עמהן [9]. נע־ה המאורסה, היא ואביה [10] מקבלין את גיטה, רבי יהודה אומר אין שתי ידים זוכות כאחת, אלא אביה מקבל את גיטה בלבד, וכל שאינה יכולה

פ"ו [1]קודם שיגיע גט לידה דגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם רק בפניו, ואף שאמר הבעל התקבל, אפ"ה מדאינו יכול לעשות שליח לקבלה, ה"ק התקבל והולך. מיהו כשהגיע גט לידה, מגורשת: [2]*דשליח לקבל' שעשתה האשה, נתגרשה מיד כשקבל השליח. וקיי"ל דאין לעשות שליח לקבלה רק מדוקדק גדול [קוו"א כ"ט]: [3]°ר"ל מפני שבשליח לקבלה אינו יכול לחזור, לפיכ' אי אפשר שיחזור בעל בגירושין אא"כ אמר הבעל וכו': [4]דנכה"ג ג"כ שליח לקבלה הוא: [5]לשליח שיקבל הגט: [6]*מיירי בעת שגזרו האומות שלא יקיימו ישראל המצות, ולפיכ' אחר כתיבת הגט, מיד היו הב"ד מאבדין הגט 6 [והא דהצריכו לעדים שנקרע? כ"ל ומשום דבלא נקרע אחר קבלתו בקרע ב"ד, ווקן ייומר דהתרצ' דשליח לקבלה הי', דלמא שליח להולכה, והרי לקולא לא אמרי' חזקה שליח יעושה שליחותו באיסו' דאורייי' [כגיטין סד"ב], רק בדרבנן [כעירובין דלא"ב]; ותו דלמא חזר וביטל השליחות קודם שהגיע גט לידה]. מיהו לא הוה כל כת כמעידי' על חצי דבר של עדות דלא מהני? דשאני הכא שראתה כל כת כל מה שצריכ' לראו'. אמנם בלא נקרע הגט, ונתקיים קתימת עדי הגט, א"צ עדי מסירה, רק שיאמר השליח שקבלו בפני ב' [אה"ע קמ"א י']: [7]*שכולהן מעידין על האמיר' והקבלה, ל"א מסתברא שנוכרתן להעיד שקר, דאיך יזדמן שיראו ב' הדברי' שמסתמ' בב' עיירות היו, מדלא קבלתו היא עצמה לגט מהבעל: [8]שלישי: [9]שמעיד עם זה ועם זה: [10]היא או אביה: [11]*ממיעוט

כהן משום גזל, מפני דרכי שלום, רבי יוסי אומר גזל גמור [61]. עני המנקף [62] בראש הזית [63], מה שתחתיו[630] גזל, מפני דרכי שלום, ר' יוסי אומר גזל גמור [61] אין ממחין ביד עניי ע"א בלקט שכחה ופיאה, מפני דרכי שלום: ט משאלת אשה לחברת' החשוד' על השביעית [64], נפה [65] וכברה [66] וריחים [67] ותנור [68]; אבל לא תבור [69] ולא תטחן עמה [70]. אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ [71] נפה וכברה [72] ובוררת וטוחנ' ומרקדת עמה [73], אבל משתטיל המי' [74] לא תגע אצלה [75] (ס"א עמה) לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה. וכולן לא אמרו [76] אלא מפני דרכי שלום [77] ומחזיקין ידי ע"א בשביעית [770] אבל לא ידי ישראל, ושואלין בשלומן [78] מפני דרכי שלום:

פרק ו האומר התקבל גט זה לאשתי, או הולך גט זה לאשתי אם רצה להזור יחזור [1] האשה

בדייכין, משא"כ לת"ק: 62)קוטף ותולש זתים: 63)*שכח' או פיאה: 66
630)*שנפל כשקתכו: 64)לאכלו אחר הביעור: 65)*[זיעבע] לקמח:
66)*[זיעבע] לנקות התבוא'. והא דנקט להו שלא כסדר? ה"ט דלא זו אף זו קתני, אף דכברה אין צורך קיי כמש שלה קרוב' כל כך כנפה:
67)[האנדמיהלע]: 68)*דבכולהו תלינן שצריכ' אותן לדבר המותר: 69)לא תברור עמה תבואה ופירות מהפוסלת: 70)*כשיודעת שהן וודאי שביעי': 71)החשודה אמעשרות ושביעי': 72)*דאף שיטמאן הע"ה, אפשר לטבלן אח"כ; משא"כ תנור קרס, אין טביל' בכ"ח; וכ"כ רקיים מדהוא גדול טריח' לי' למטבלי', גם א"א לנקותו יפה מהקמח הטמ' קודם טביל', ויתעכב מלהטבלו, ובניכי אתא לידי תקלה בו:
73)*דרוב ע"ה מעשרין הן: 74)בעיסה: 75)לסייע בגלגול, מדכבר הוכשר העיסה לק"ט מכלי ע"ה, ואף דקיי"ל דמותר לטמ' חולין מתוקנין, עכ"פ הכא משנתגלגל הוטבל לחלה והרי טבל רק לגרום לו טומ' מותר, ולא לטמ' בידי': 76) מה שהתירו לעיל: 77)*וכ"ש שתזהר כל מה שתוכל: 770)לברכו כשפוגש בשביעי': 78)*בכל עת; אף דשלום שמו של הקב"ה:

יכתבו ויתנו [23]. פטרוה [22] פרנסוה [24] עשו לה כנימוס [25] עשו לה כראוי, לא אמר כלום, בראשונה היו אומרים היוצא בקולר [26] ואמר כתבו גט לאשתי, הרי אלו יכתבו ויתנו [27] חזרו לומר אף המפרש [28] והיוצא בשיירא [29] רבי °שמעון שזורי אומר אף המסוכן [30]: ו מי שהיה מושלך בבור, ואמר כל השומע את קולו יכתוב גט לאשתי [31] הרי אלו יכתבו ויתנו [32]. הבריא שאמר כתבו גט לאשתי, רצה לשחק בה [33], מעשה בבריא אחד שאמר כתבו גט לאשתי, ועלה לראש הגג [34] ונפל ומת, °ארשב"ג אמרו חכמים אם מעצמו נפל הרי זה גט [35], אם הרוח דחאתו אינו גט: ז אמר לב' תנו גט לאשתי [36] או לג' כתבו גט ותנו לאשתי, הרי אלו יכתבו ויתנו [37] אמר לשלשה תנו גט לאשתי, הרי אלו יאמרו לאחרים ויכתבו [38] מפני שעשאן בית דין, דברי ר"מ וזו הלכה העלה רבי חנניה איש אונו מבית האסורין [39], מקובל אני, באומר לג' תנו גט לאשתי שיאמרו לאחרים ויכתבו, מפני שעשאן בית דין, אמר רבי °יוסי נומינו

---

23) *דכולן לשון גירושין הן: 24) דאפשר שכוונתו שיפטרוה מבע"ק ושיעסקו בצרכיה: 25) כנהוג: 26) *הוא שלשלת שמשימין סביב לצואר מי שיוצא ליהרג [בסנהדרין דו"ב]; מיהו גם בנתפס על עסקי ממון, כל קולר בחזקת סכנה: 27) דאגב פחדי' שכח לומר תנו, אבל כך נתכוון בדבריו: 28) לים: 29) [קאראוואנע], שיוצא בשיירות למדבר במקום סכנה, וטרוד עי"ז: 30) בחולי: 31) *ופירש שמו ושמה ועירם: 32) *שראוהו חי בשעת כתיבה, ולא חיישי' שנתכוון לקלקלה: 33) מדלא אמר תנו: 34) אחר שקבלה הגט: 35) דסופו מוכיח דדעתו מתחילה לכך הי', ובבהילתו שכח לומר תנו: 36) *דבב' אף שלא אמר כתבו לא שוייכהו ב"ד: 37) ולא יאמרו לאחרים לכתוב ולחתום, דלא ב"ד שוייכהו רק עדים: 38) *ולאחרי' ויחתמו: 39) של רבי עקיבא: 40) *אמרנו לקבליה

לשמור את גיטה [11] אינה יכולה להתגרש [12] : ג קטנה שאמרה התקבל לי גיטי, אינו גט עד שיגיע גט לידה [13] לפי׳ אם רצה הבעל להזור [1] יחזור, שאין קטן עושה שליח, אבל אם אמר לו אביה צא והתקבל לבתי גיטה, אם רצה להזור [1] לא יחזור, האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר, פסול [14], הרי היא במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר, כשר [15]. האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני, וקבלו לה במקום אחר, פסול [14] ר״א מכשיר [16]. הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר, כשר [17] : ד הבא לי גיטי [18], אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה, התקבל לי גיטי, אסורה לאכול בתרומה מיד [19], התקבל לי גיטי במקו׳ פלוני, אוכלת בתרומ׳ עד שיגיע גט לאותו מקום [20] רבי אליעזר אומר מיד [21] : ה האומר כתבו גט ותנו לאשתי [22] גרשוה [23] כתבו אגרת ותנו לה, הרי אלו

דעת שנה מקטנות׳ . וי״א דשמר׳ בנותנין לה צרור וזורק׳ אגוז ונוטל׳ . וי״א בת ו׳ או ז׳ שנים, כל חד לפום חורפא : 12)*י״א אפי׳ בקבל אביה גטה אינה מתגרשת [קמ״א ו׳] : 13)*כשאין לה אב, דבים אב, אביה ולא היא : 14)דאולי בעל מקפיד שלא יליזו עליו שם : 15)דמראה מקום הוא לו : 16)*כיון דבבעל תליא לגרשה בכל מקום וודאי מראה מקום היא לו; ורבנן ס״ל דעכ״פ אין כופה הבעל לגרשה בע״כ ע״י קבלתו של זה : 17)*לכ״ע, מדיכול לכופה להתגרש ע״י שליח להולכ׳ : 18)והיא אשת כהן : 19)שמא השתא קבלו : 20)*אע״ג דכשקבלו במקום אחר, אף דמטי אח״כ לאותו מקום אינו גט, כמ״ג ? הכא מיירי שאמרה התקבל במקום פלוני, ואם תמצא להבעל במקום אחר, שקליה ; הרי לא קפדה, והא דקבעה לי׳ מקום, ה״ק לשליח, בכל מקום שתקבלו, לא יהא גט עד שתגיע למקום פלוני : 21)משהלך מאתה ; דאזיל לטעמי׳ במ״ג דמראה מקום היא לו, ושמא מצאו לבעל מיד : 22)או שאמר :

פרק ז : מי שאחזו קורדייקוס [1]) ואמר כתבו גט לאשתי, לא אמר כלום, אמר כתבו גט לאשתי, ואחזו קורדייקוס, וחזר ואמר אל תכתבו, אין דבריו האחרונים כלום [2]). נשתתק [3]) ואמרו לו נכתוב גט לאשתך, והרכין [4]) בראשו, בודקין אותו שלשה פעמים [5]) אם אמר על לאו

שליח משוי שליח מדיהיב ליה לשליח מידי, ובהא ליכא למימר דנילף מגירשין, די"ל שאני גירושין שכן ישנו בע"כ, דליכא למימר הרי שליח של אשה משוי שליח אף שאינו בע"כ דבעל, ליתא דהרי לתוס' רי"ד באמת אין שליח קבלה עושה שליח, אבל לריטב"א דס"ל דגם שליח לקבלה מצי עביד שליח, ק' שפיר דהיכא קא' הש"ס שכן ישנו בע"כ, הדי בשליח שלה אינו בע"כ דבעל? נ"ל דהכי מקשי הש"ס, דלמא דוקא בעל בגט מצי משוי שליח, מדכחו גדול לגרשו בע"כ, וגם אשה המתגרשת מצי משוי שליח, מדאין במעשיה ממשות כל כך שיהיה צריך שתעשה היא בעצמה ; דוגמת מ"ד [פסחי' דפ"א] דאי שה לב"א להו דשו', וממנו יצא הפסח אפי' שלא מדעתן . מיהו עוד יש דיע' להגאון [הובא בקה"ע קמ"א כמ"ג], דבהרשה האשה אותו לעשות שליח, גם שליח לקבלה מצי משוי שליח . **אבל** אין להקשות ל"ל קרא בשבועו' עדות דאין משביעין ע"י שליח [כשבועות דלה"א], הרי בל"ז מילי לא ממסרן לשליח? וכ"כ בנדרים [דמ"ב] בעינן אי בעל יעשה שליח לחרטת אשתו, וק' הרי מילי נינהו שתספר היא לבעל ובעל לחכם? י"ל דבעל דבר עצמו שפיר מצי משוי שליח אפי' במילי לחוד, ואפי' לא מסר לו מידי [וכ"כ פ"י רפ"ב דקידושין] והרי אפי' בשליח שיעשה שליח דוקא בשלח שליח א' לב' מעצמו, אבל כל שא"ל הבעל שיעשה שליח שני, מצי משוי שליח ב', וכאומר אמרו לסופר ויכתוב וכו' [גיטין דסו"ב] . ובני הרב המו"הג **מהו' ברוך יצחק** שליט"א הגאב"דק ל"ב תירץ, דהיכא דכל הענין רק מילי הם, כשבועות ונדרי' שאין בהן מעשה כלל, בכה"ג מילי ממסרן לשליח, עכ"ל . ואומר, שישו בני מעי! דנפק מנך טיבו' אלפך, דיפה דבריו מדברי, דלתרוצי הנ"ל עדיין קשה מה מקשו תוס' [יבמו' דקא"ב] ד"ה וקראו לו ולא ולא שלוחן, דנילף מהתם דאין שליח של אדם כמותו? ולדברי, מה קו', דלמא משום דבוקראו לו אינו בעל דבר, ומילי לא ממסרן לשליח? ולדברי בני הרב נ"י לאי"ם דעת שפתי רבותינו ברור מללו] . מיהו אכן קיי"ל גם באומר אמרו אפי' ייקל הבעל את הסופר והעדי', אם גרשה הו"ל ספק מגורשת [כאה"ע ק"כ ס"ד] ; ועמ"ש רפ"ב דקידושין :

פ"ז [1])*קולי המבלבל שכל האדם . וה"ה מי שהוא שכור כלוט ; אבל כשלא הגיע לשכרות לוט, כל מעשיו קיימין, ובעבר עבירה נהרג עליה [ח"מ רל"ה כ"ב] . [2])*ולהכי, אחר שנתיישב דעתו כותבין ונותנין וא"צ לחזור ולשאלו ; אבל כל זמן שדעתו מבולבלת, אם כתבו ונתנו, לטור בטל מדאו' [אה"ע קכ"א ב'] ולרמב"ם פסול רק מדרבנן, ולהכי יש חלוק אם רפואתו היא בידינו הר"ז פסול, ואם לאו אינו גט [שם] : [3])*כעשה אלם : [4])הטה : [5])*בג' דברי' שאינן תלויין ;

לשליח[40], אף אנו מקבלין שאפי' אמר לבית דין הגדול
שבירושלם תנו גט לאשתי, שילמדו ויכתבו[41] ויתנו
לה[410] אמר לעשרה כתבו גט לאשתי, א' כותב ושנים
חותמין, כולכם כתובו, אחד כותב וכולם חותמין, לפיכך
אם מת אחד מהן, הרי זה בטל :

שליח של הלכה זו : 41)*אף דת"ק צריך שידע, שקיט', כתב, מילה
[כחולין דט"א, וסימנך, ליעבדו שכם אחד] צ"ל דמיירי באין העדים
מכירין כתב עברי, והרי צריך שיקראוהו קודם כתיבה [כגיטין יט"ב];
והרי בשעת הדחק גט כשר בכל לשון [כאה"ע קכ"ו]. ואף דעכ"פ
ב"ד הגדול צריכין שיהיו יודעין כל הלשונות? עכ"פ א"צ שידעו כל
410 מיני כתב הלשונות [כסנהדרין י"ז]: 410)*ולא יאמרו לאחר לכתוב,
דמילי לא ממסרן לשליח [ומיהו דוקא באומר אמרו. אבל בלא אמר אמרו
מודו כ"ע דמילי לא ממסר [כפ"ז מ"ב], ואי"ל התם תיפק לי' משום קפיד'
דבעל, דדלמא מקפיד שיכתבו הם ולא אחר [כגיטין כט"א]? י"ל דאי משום
ה"ט בחלה מותר [כפ"ג מ"ה ואה"ע קמ"א סל"ח]. אמנם נעתמ' דמילי לא
מוכרן לשליח כ' רשי [גיטין דסו"ב] דדוקא בשליח שלחו עם גט דמסר לו מידי,
שליח עושה שליח; משא"כ באומר כתבו, דלא מסר לשליח מידי, אין בדברי' כח
לחזור ולהמסר ושליח לשליח. ולמרדכי ס"פ דלעיל, הכא ה"ט דכל שנעשה שליח
לדבר שלא נגמר הענין, אין שליח חוזר ועושה שליח; לפיכך בשליח עם גט
דנגמר הענין ודמסר לו הגט שיכול לגרש בו בע"כ, הוי שליח משוי שליח;
אבל באומר כתבו, בכתיבה הרי עדיין לא נגמר הענין. והנ"מ בין רשי למרדכי,
בשליח קידושין, לרשי הוי שליח משוי שליח, דהרי מסר לשליח הראשון הפרוט';
ולמרדכי לא, משום דעכ"פ עדיין לא נגמר הענין, דשמא לינ תרצה לקבל
הקידושין. והובאו ב' הדיעות באה"ע [סי' ל"ה ס"ו וסי' ל"ז כ"ה]. ונ"מ עוד
כ"מ בדיהיב בעל לסופר קלף לכתוב עליו הגט, לרשי בכה"ג שליח עושה שליח.
ולמרדכי עכ"פ בכתיב' לא נגמר הענין, ואין שליח עושה שליח; וכן משמע מדברי
הפוסקי' כמרדכי, מדלא חלקו בכך [באה"ע ק"כ סק"ד]. מיהו בשליח לקבלה
שעשתה האשה, לפי הטעמי' הנ"ל לכ"ע אין שליח עושה שליח, דהרי לא יהב'
ליה לשליח ולא מידי, וגם לא נגמר הענין עדיין, דמי יודע אם יתרצה הבעל
לתת לו הגט. וכ"כ הנמוקי יוסף רפ"ב דקדושין בשם תוס' רי"ד. אבל בשם
הריטב"א שם כ' דבשליח לקבלה הוי שליח משוי שליח. וכלפי"ד דריטב"א ס"ל
כמרדכי הנ"ל, מיהו ס"ל דוקא בשליח דכתיב', דחשב שלא נגמר הענין, דבכתיבת
גט אין שם גמר, וכ"כ בשליח הולכת פרוטת הקדושין, אולי לא תתרצה האשה לגמור
הענין לקבל הקדושין; משא"כ בשליח לקבלה, היא עשתו שליח על גמר הענין
לקבל הגט, וא"צ אח"כ שום דבר. ואי"ל הק' לריטב"א, מה"ד בקדושין [דמא"א],
מנ"ל דבקדושין שלוחו של אדם כמותו? וכ"ת דילפינן מגירושין, מה לגירושין
שכן ישנן בע"כ. וק"ל הרי בפירוש אמרי' ומוקי הכא לגבי גט ושלחה מלמד
שאשה עושה שליח, אף שאינה מתגרשת בע"כ דבעל? בשלמו' לתוס' רי"ד י"ל
דקו' הש"ס דבקדושין מנ"ל דשליח עושה שליח, דס"ל כרשי דשליח קידושין באמת

משפחתה מפני שלבה גס בה[17]. מה היא באותן הימים[18]? רבי יהודה אומר כאשת איש לכל דבריה[19] רבי יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת[20] : ה הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז, הרי זו מגורשת[21] ותתן. על מנת שתתני לי מכאן ועד שלשים יום, אם נתנה לו בתוך ל' יום מגורשת, ואם לאו אינה מגורשת[22] אמר רבן שמעון בן גמליאל, מעשה בצידון באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתני לו אצטליתי[23], ואבד' אצטליתו ואמרו חכמי' תתן לו את דמיה[24] : ו הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא, על מנת שתניקי את בני, כמה היא מניקתו שתי שנים[25] רבי יהודה אומר י"ח חדש, מת הבן או שמת האב[26], הרי זה גט[27]. הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים, על מנת שתניקי את בני שתי שנים, מת הבן או שאמר האב אי אפשי שתשמשני, שלא בהקפדה[28] אינו גט, רבן שמעון בן גמליאל אומר

---

[17] *[פערטרויעט] [נ"ל שהוא מלשון אחן גיסא, דהיינו לד ; וה"נ ר"ל מלודדת ומקורבת עמה] : [18] *בגרשה בקליו על תנאי מהיום : [19] *דוודאי התכוון בתנאו שיתאחר זמן חלות הגט, עד שעה א' קודם למותו : [20] *דשמא לא יתקיים התנאי . ולא קאמ' הר"ן ספק מגורשת ? דכל מקום דקאמר מגורשת ואינה מגורשת בעל' חייב במזונותיה : [21] *מעכשיו, ואפי' אבד הגט קודם קיום התנאי ; עכ"פ כל על מנת כמעכשיו דמי : [22] *ולא אמרי' דרך לזרז' אמר ל' יום : [23] [מאנטעל] בלשון לאטיין סטאלא : [24] *ורבנן פליגי עלי' ; וקיי"ל כרבנן . מיהו בנתרצה במעות י"א דמהני [קמ"ג] : [25] *ה"ק זה זמן הנקה, שבתוך זמן זה צריכ' לקיים תנאו ; אבל בשימוש אבא, כל עת שתרצ' תשמשנו. אבל שיעור הנקה ושימוש לא פי' מתני' ; י"א דסגי ביום א', וי"א בשעה א' סגי ; אבל י"א דשיעור הנקה כל כ"ד קודש, ושיעור שימוש לא אינטריך מתני' לפרש, מדהוא כל ימי חייו : [26] קודם שנתקיים התנאי : [27] *דלאו לצעור' התכוון, רק להרווחתו, והא לא צריך . ולדידן ספיקא הוה ואזלינן לקומר' [שם] : [28] ר"ל אפי' לא הכעיסתו,

לאו ועל הן הן [6] הרי אלו יכתבו ויתנו [7] : ב אמרו לו
נכתוב גט לאשתך [8], ואמר להן כתובו, אמרו לסופר
וכתב ולעדי' וחתמו, אע"פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו,
והזר ונתנו לה, הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב
ולעדים חתומו [9] : ג זה גיטך אם מתי [10] זה גיטך אם
מתי מחולי זה [11] זה גיטך לאחר מיתה, לא אמר כלום [12]
מהיום אם מתי, מעכשיו אם מתי, הרי זה גט, מהיום
לאחר מיתה, גט ואינו גט [13] ואם מת, חולצת ולא
מתייבמת. זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה, ועמד והלך
בשוק, וחלה ומת, אומדין אותו, אם מחמת חולי הראשון
מת, הרי זה גט, ואם לאו אינו גט [14] : ד לא תתיחד
עמו [15] אלא בפני עדים [16], אפילו עבד אפי' שפחה חוץ

כגון שאמר לו בחורף אם היום גדלי' פירות באילן, ובקיץ אם שלג
אפשר שיפול היום וכדומה : 6)כלומר תשוב' כראוי : 7)*ויבדיקוה
בג' מיני הן וג' מיני לאו בסירוגין, חד לאו וב' הן, וב' לאו וחד הן
[קנ"א] : 8)שלא תזקק ליבם : 9)*דמילי לא ממסרן לשליח [כסוף
פ"ו] : 10)*כך אמר בריא : 11)*כך אמר שכ"מ ; הו"ל כאילו אמרו
זה גיטך וכו' : 12)*דאין גט לאחר מיתה . וי"א דלר' יוסי דס"ל
זמנו של שטר מוכיח עליו, הו"ל כאמר מהיום, ושמא הלכה כמותו
[קמ"ה] : 13)דמספקא לן אם תנאה הוה דהיינו אם אמות יהי' גט
מהיום, ולפ"ז כשמת נתקיים התנאי, ומגורשת משעת נתינה ; או
חזרה הוה, שחזר בו ממה שאמר תחלת מהיום, רק שלא יהא גט
עד אחר מיתה : 14)*ולכתחילה אין לגרש בתנאי [רק מדוחק, כגון
שהבעל כהן, או שהחולה מנטער] ; רק יעשו קרס וקנס שיחזרו לישא
זא"ז [קמ"ה ט'] . וכשמגרש בתנאי, לא יכתבו התנאי תוך הגט, ולא
יאמר לסופר ולעדים לכתוב ולחתום בתנאי, רק יכתבו גט כשר,
ובשעת נתינה מתנה על תנאי כך וכך [קמ"ז] : 15)*עם המגרש
על תנאי : 16)*אפי' ע"א, ואפי' עבד או שפחה, וסגי נמי בנכנס
ויוצא . אבל בנתיחד עמה בלי נכנס ויוצא, חיישי' שמא בא עליה
קודם קיום התנאי, וביטל התנאי וחזר וקדשה בביאה [קמ"ח] :

ט אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש, כתבו ותנו גט לאשתי, כתבו גט בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש, אינו גט[42]. כִּתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש, כָּתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש, אינו גט, רבי יוסי אומר כזה גט[43]; כָּתבו לאחר שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש, ומת, אם הגט קודם למיתה, הרי זה גט, ואם מיתה קדמה לגט אינו גט[44] ואם אין ידוע, זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת[45]:

פרק ח הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה[1] או בתוך הצרה הרי זו מגורשת[2], זרקו לה בתוך ביתו או בתוך הצרו, אפילו הוא[3] עמה במטה[300], אינה מגורשת. לתוך חיקה[4] או לתוך קלתה[400] הרי זו

דבאמר מעכשו, אף שהוא לא התנה רק סתם, לא אמרי' דמסתמ' נתכוון רק כשיתעכב בחייו מלחזור, ולא לכשיתעכב מלחזור מחמת מיתה, דהרי מיתה לא שכיח [כגיטין דכ"ג], ואיך יתכוון לעיכוב כזה? אפ"ה כשמת הוה גט: [42]*דגם אכתיבה קפיד שיהיה אחר י"ב קודש: [43]*דמדלא קאמ' כברישא, ה"ק כתבו מיד ותנו אם לא באתי: [44]*אם מת אחר י"ב קודש, ואחר שנכתב הגט קודם שנתנוהו לה: [45]*ולא מוקמינן לי' בחזקת חי וכימא דלאחר י"ב קודש מת? דחזק' דהשתא שמת, אלימ' מחזק' דמעיקר':

פ"ח [1])*של נכסי מלוג, או שהוא שאול או מושכר לה: [2])*דאף דכל מה שקנתה אשה קנה הבעל? עכ"פ גטה וידה באין כאחד. והוא שעמדה בצד ביתה וחצירה, ומשתמר לדעתה; דמדקלר משום יד אתרבאי, צריך שיהיה כיד, שסמוכה לה; וצריך ג"כ שכשזרק לה ידעה שהוא גטה, דאל"כ ספיק' הוה [קל"ט]: [3])הגט: [300])*מטה שאינה שלה; דבשלה ויושבת עליו וגבוה י"ט מגורשת [שם]: [4])*חיקה הוא כיד ממש, רק איירי שבגדיה מגוררין ע"ג קרקע, וזרקו עליהן: [400])*סל למטוה ולמחטין: [5])דמקום הסל והחיק קנוי לה, שאין

כזה גט. כלל אמר רשב"ג כל עכב' שאינה הימנה הרי זה גט[280] : ז הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשי' יום, והיה הולך מיהודה לגליל, הגיע לאנטיפטרס[29] וחזר[30]. בטל תנאו[31]. הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום, והיה הולך מגליל ליהודה[32] והגיע לכפר עותנאי[33] וחזר, בטל תנאו[35]. הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום, והיה הולך למדינת הים[36], והגיע לעכו[37] וחזר, בטל תנאו[38]. הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום[39] היה הולך ובא, הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט[40] : ח הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, ומת בתוך שנים עשר חדש, אינו גט. הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, ומת בתוך שנים עשר חדש, הרי זה גט[41] :

שאין העכב' ממנה : 280)*ולדידן ספיק' הוא ואזלינן לחומר' [שס] :
29)*עיר שבין גבול יהודה לגליל : 30)מיד : 31)*לפי מה דנקט מתני', שהתנה אם לא יחזור מגליל, ק' למה הגט בטל, הרי לא הלך לגליל ונמצא שלא חזר משם? אלא מתני' איירי שהי' הולך לדרכו, והתנה מקודם ב' תנאי', שאם יבוא לגליל, תיכף יהי' גט, ואם לא ילך לגליל, עכ"פ כשישהה ל"י יהי' גט; ולהכי כשחזר מאנטיפרוס, בטל ב' התנאי', דלא לגליל הלך ולא שהה ג"כ ל"י :
32)*ולהכי התנה עוד, שבאם יגיע ליהודה, תתגרש מיד : 33)הוא סוף גבול גליל : 34)מיד : 35)דלא ליהודה הלך וג"כ לא שהה ל"י :
36)*ולהכי התנה עוד שכשיגיע למד"הי תתגרש מיד : 37)היא בסוף א"י : 38)דלא למדה"י הלך וג"כ לא כשהה ל"י : 39)*שאשהה ל"י מראות פניך : 40)*אם לאחר שהלך ובא, שוב שהה ל"י מראות פניה; ולא קיישי' כיון שלא גירשה מעכשיו, שמא יוציא לעז שפייס ביני וביטל הגט? דמיירי באמר בשעת התנאי, שתהא נאמנת עלי שלא פייסתי [תוס' די"ח] : 41)*אף דכבר שמעינן לרישא וסיפא ממ"ג? אפ"ה קמ"ל הכא ברישא רבותא, אף דלא תלה תנאו במיתה, אפ"ה אמרי' אין גט לאחר מית'; וסיפ' נמי כ"ל דרבותא קמ"ל,

מגורשת [14]: ג. וכן לענין קידושין [15] וכן לענין החוב [15] א"ל בעל חובו זרוק לי חובי [16], וזרקו לו, קרוב למלוה [12] זכה הלוה [17] קרוב ללוה [12] הלוה חייב [18] מחצה על מחצה [13] שניהם יחלוקו. היתה עומדת על ראש הגג [180] וזרקו לה, כיון שהגיע לאויר הגג [19] הרי זו מגורשת [190], הוא מלמעלה והיא מלמטה, וזרקו לה, כיון שיצא מרשות

לאקשויי הכי, רק דמקשי לפי מה דקיי"ל דלא כרי"הג [יבמות כח"ב] דבכה"ג גם בידי אדם א"א לכנוס; או כמו שתירץ י"נ הרב מהו' וואלף צעמפלבורג נ"י דלפמ"ש תוס' [בכורות דיז"ב] קו' השס הוא דדוחק לאוקמ' מתני' בדבר שאינו מורגל, שהזדמן שבאו שניהן בב"א; עכ"פ מה קושיא דאי אפשר לכנוס, דלמא באמת מה"ט מגורשת ואינה מגורשת, משום דמה"ט ספיקא הוה? ונ"ל דהכי מקשי, דעכ"פ היכא נקט מתני' לישנ' דמחצה על מחצה, הרי מדמקשית לה שעומדין תוך ד"א, משמע דאילו היו שניהן ח' אמות ומצומצמות מגורשת, והרי לישנ' דמתני' דנקט מחצה על מחצה משמע אפי' בכה"ג מגורשת ואינה מגורשת [וזה כעין תי' תוס' ד"ה והא — ואפשר דהיא היא, וגרסי' בתוס' תחת מלת כגון מלת כיון ודו"ק]; או נ"ל דהכי מקשי, בשלמא אי נימ' דאפשר לכנוס, להכי שפיר בסיפא בחוב שקרוב למלוה וללוה, שניהן קנוהו כב' אוחזין בטלית ויחלוקו; אבל הרי קיי"ל א"א לכנוס, וא"כ ספיק' הוה, ואמאי יחלוקו המע"ה? אמנם הקשוני דמה מקשי השס והא א"א לכנוס, נימ' דמיירי שעמד שם אדם אחר קודם שבאו האשה והבעל תוך ד"א, וכשבאו הלך משם אותו האיש, כמוצא שקנו האיש והאשה הד' אמו' כאחת? והן אמת יש קצת ראי' לזה [מנ"ש קל"ט סקכ"ג]. אמנם לפע"ד לא כראי' כן, דהרי כיון דאין לאיש ההוא שום שייכות בקניית הגט, לפיכך אפי' עומד שם אותו האיש עדיין, קנתה האשה הגט בתוך ד' אמותיה מטעם חצר משעת ביאתה לשם. תדע, אילו נתן ראובן לשמעון מתנה שמונחת תוך ד"א בסימט', דפסקינן [בח"מ רמ"ג כ"ב] דקנה, דוכי ס"ד שבאם עמד שם אדם אחר בצדו, שיעכבנו הלה מלקנותה! —. מיהו אפי' נימא כרבינו ב"ש הנ"ל שיעכב הלה שלא תקנה האשה בד' אמותיה הגט, אפ"ה הבל יפצ' פיהם בקושיתם, דעכ"פ כשחזר והלך אותו האיש, קנה למפרע האיש או האשה משעת ביאתם לשם; תדע, דאל"כ מה הועילו חכמי' בתקנתם שיקנו ד"א דלא ליתי לנצויי [בב"מ ד"י ע"א] הרי בכ"ה מצוי כך זה הולך וזה בא ודחקו ועיילי לסימט', ואכתי אתו לאנצויי? אלא ש"מ דדמי קניית הד' אמות לאחות אשה דמתלי תלי וקאי [יבמות דל"ח], ולשבועה שלא אוכלנה [שבועו' דכו"ב]. וכל זה לפי טענתם, אבל האמת יורה דרכו, דאע"ג דקאים האי גבר' התם, קנו הד"א לאיש ולאשה בדבר שאין לו שום שייכו' להאיש ההוא]: 14)*ואכן קיי"ל דאפי' לתוך כליה או קיקה, אסורה להנשא עד שיבוא לתוך ידה ממש [קל"ט]: 15)תלוי במי שיכול לשמרו: 16)בתורת גיטין: 17)דבנאבד שם פטו': 18)בנאבד: 180)°שלה: 19)פחות מג' סמוך לקרקעי' הגג, אף שנאבד אח"כ: 190)*מיהו ביש מעקה לגג, מיד

12 *

מגורשת 5): ב אמר לה כנסי שטר חוב זה, או שמצאתו מאחוריו 6) קוראה והרי הוא גיטה, אינו גט 7) עד שיאמר לה הא גיטיך 8). נתן בידה והיא ישֵׁנה, נעורה קוראה והרי הוא גיטה, אינה גט, עד שיאמר לה 9) הא גיטיך. היתה עומדת בר"ה 10) וזרקו לה, קרוב לה 11) מגורשת, קרוב לו 12) אינה מגורשת, מחצה על מחצה 13) מגורשת ואינה

---

6 אדם מקפיד על מקומן: 6) *שהי' הגט על גבו, ועיקם גבו לה שתטילנו [כך כ' הרב. וע"כ הכי מיירי, דאם לא עיקם לה גבו, אלא שנטלתו מגבו מעצמה, אפי' א"ל בשעה שנטלתו הר"ז גיטך, אינו כלום, דבעינן ונתן [כאה"ע קל"ח]: 7) *אפי' היו עסוקים תחלה בענייני גירושין: 8) *ואפי' לא א"ל כן עד אחר שנתן לה הגט, ובעודו בידה, סגי [שם]: 9) *כשהיא נעורה: 10) *או ברשות שאינו של שניהן: 11) שיכולה היא לשמרו: 12) כל שיכול הוא לשמרו:
13 13) *ששניהן יכולין לשמרו כל א' לבד, או שאינן יכולין לשמרו כל א' לבד, רק ביחד, דבאינן יכולין לשמרו כלל, פשיטא דאינה מגורשת כלל [תוס'. ואילה"ק בשניהן יכולין לשמרו כאחת למה מגורשת ואינה מגורשת הרי אכתי אגידה בי'? י"ל דוקא בשחוט שבגט עדיין בידו ממש [שם], או בשמונח קצת ממנו עדיין בד' אמות שלו, מחשב אגידה בי'; משא"כ הכא שאין הגט אגוד בי' רק מדאינה יכולה היא לשמרו בלתי סיועת אחר, לא מחשב אגידה בי', דהרי יכולה לשמרו בסיועת אדם אחר שאינו בעל. אמנם ק"ל, ל"ל דנקט כלל ברישא קרוב לו, דהיינו שיכול הוא לשמרו, דמדהיא אינה יכול' לשמרו, מה לי שיכול הוא לשמרו? וראיתי שגם רש"ל דקדק בזה; ותי' דר"ל שהוא יכול לשמרו לבד והיא רק עם אחר. ותמוה, דהדברים ניכרין מעט הם שניהן יכולין לשמרו לתוס' הנ"ל? ותו דמה יענה רבינו לאידך מ"ד בש"ס, דפי' קרוב לו היינו בתוך ד' אמות שלו, דק' נמי מה מהני שהגט תוך ד' אמות שלו, כיון דינב"פ אינו בתוך ד"א שלה? ולפע"ד מסוף הסוגיא דקאמר כל שקרוב לה מלו והוא יכול לשמרו ולא היא, אינה מגורשת, מזה מוכח דלמ"ד דקרוב דמתני' היינו שמירה, ה"ק קרוב לו שהוא יכול לשמרו אף שהגט מונח באמת קרוב לה רק שאינה יכולה לשמרו, אבל בלא הי' הוא שומרו, אף שגם היא אינה שומרתו, כיון שמונח בד' אמותיה, א"ל דעתה בשמירתה. — ולאידך מ"ד דס"ל דקרוב דמתני' היינו הד' אמות, ה"ק קרוב לו תוך ד' אמותיו אף שהיא שומרתו רק שהוא חוץ לד' אמותיה אינה מגורשת. — מיהו לי"א [ח"מ ר' ס"א] דבמתנה וממכר, במשומר בדעת נותן או מוכר סגי, שפיר נקט מתני' רבותא אפי' משומר הגט לבעל אפ"ה לא מהני בגט. — אמנם ק"ל למ"ד בש"ס דמחצה על מחצה היינו ששניהן עומדין וד' אמות בין זל"ז, ומקשי מו ולחזי הי' מנייהו קדים? וכ"ת דאתו תרווייהו בהדדי, והא א"א לצמצם? ותמוה וכי נמי אפשר לצמצם דאתו תרוויי' בהדדי, אכתי אגידה בי'? ואת"ל דבאמת הוה מלי

וכאין לא במציאתה [37]) ולא במעשה ידיה [38]) ולא בהפרת נדריה [39]) היתה בת ישראל, נפסלת מן הכהונה [40]) בת לוי, מן המעשר [41]) בת כהן, מן התרומה [42]) ואין יורשין של זה ויורשין של זה יורשין כתובתה [43]), ואם מתו, אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין [44]), שינה שמו ושמה [45]) שם עירו ושם עירה [46]) תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה: ו כל העריות שאמרו [47]) צרותיהן מותרות [48]) הלכו הצרות האלו ונישאו, ונמצאו אלו [480]) איילוניות [49]) תצא מזה ומזה [50]), וכל הדרכים האלו בה [51]). ז הכונס את יבמתו [52]), והלכה צרתה ונשאת לאחר, ונמצאה זאת [53]) שהיא איילונית [54]) תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה [51]): ח כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה [55]), וטעה ונתן גט לאשה ושוב' לאיש, ונתנו זה לזה [56]) ולאחר זמן [57]) הרי הגט יוצ' מיד האיש, ושוב'

לאן: [37])*דנתקנה לבעל שלא ישנאנה, משא"כ הכא מה נ"מ שישנאנה: [38])*דנתקנה לבעל תחת מזונו' והכא הרי פטורי' מלזונה: [39])*דרק שלא תתגנה אמר' תורה שיפר, מה שא"כ הכא: [40])*במתו קודם גירושין; עכ"פ זונה היא: [41])*אף דזונה מותרת במעשר? הכא קנסוה: [42])*אפי' תרומה דרבנן: [43])*כתובו' בנין דכרין [כתובו' פ"ד מ"י]: [44])אחיו של ב' קלי' דאורייי', ואחיו של א' מדרבנן. וכולה מתני' ר"מ היא. אבל אנן קיי"ל דבנשאת בא' מגיטין הנ"ל לא תצא [קכ"ח]: [45])*אף שהיה לא' מהן ב' שמות, וכ' הטפל לבד, או כתב הטפל, וכלל לעיקר השם נוכל שום דאית לי' [קכ"ט ב"ש ג']: [46])*מקום דירתן. מיהו אנן קיי"ל דאין כותבין רק מקום עמידתו בשעת כתיבה: [47])°ט"ו עריות שבריש יבמות: [48])לשוק בלי חליצה: [480])*העריות: [49])שאינן יולדו', ונמצא שקדושי המת בעריות בטעות הי': [50])מהבעל שנשאה ומהיבם: [51])ואנן קיי"ל דאין ממזר מחייבי לאוין: [52])ועי"ז הותרה צרתה לשוק: [53])זו שנתייבמ': [54])א"כ לא נפטרה צרתה ע"י יבומיה: [55])*שתתנו לבעל' שקבלה כתובת' ממנו: [56])*הבעל נתן לה השטר דסבור שהוא

הגג, נמחק או נשרף הרי זו מגורשת[20]: ד בש"א פוטר אדם את אשתו בגט ישן[21] ובה"ה אוסרין[22] ואיזהו גט ישן, כל שנתייחד עמה אחר שכתבו לה[23]: ה כתב לשם מלכות אחרת[24] לשם מלכות מדי, לשם מלכות יון[25] לבנין הבית[26] לחורבן הבית[27] היה[28] במזרח וכתב[28] במערב[29] במערב וכתב במזרח, תצא מזה ומזה[30] וצריכה גט מזה ומזה, ואין לה לא כתוב'[31], ולא פירות[32] ולא מזונות[33] ולא בלאות[34] לא על זה ולא על זה, אם נטלה מזה ומזה, תחזיר, והולד ממזר מזה ומזה[35] ולא זה וזה מיטמאין לה[36] ולא זה וזה

שהגיע לאויר המעקה, מגורשת: 20)*וה"ה ברישא; רק נקטה הכא, דבקלה שכיח אש ומים. ודוקא שקדמה זריקת הגט להדליקה שבקלה; דאל"כ נשריפ' אזל. ודוקא שנשרף דרך ירידה, אבל דרך עליי', כשזרקו להעבירו מעל מעקת הגג, אז כשנמחק דרך עליי' אע"פי שהוא כבר תוך מחיצו' התחתונו', אינה מגורשת, דלא מקריא נתינה רק דרך הנח': 21)*שנתייחד עמה בין כתיבה לנתינה, וכתב בני הרב מהרב"י הגאבד"ק לאנדסבערג, על הגליון, ומשום מוקדם ליכא דמיירי ע"י שליח, או שהתייחד עמה ביום הכתיב': 22)שמא יפגמו בניה שנולדו מהעיבור שבין כתיב' לנתינה, שיאמרו שנתעבר' מהן אחר כתיבת הגט: 23)*וקיי"ל דאם כבר גרשה בגט זה, תנשא לכתחיל'. וי"א ע"י שליח, ונתייחדו בין כתיבה לנתינה, דוקא בנשאת לא תצא דבגרשה [קמ"א]: 24)שאינו דר שם; ובימי חז"ל הקפידו המלכיות על זה, להכי תקנו לכתוב בשטרות חשבון שנות מלכותו, משום שלום מלכות: 25)*אף שאינן עוד בעולם, איכא חשש הקפדת המלך: 26)של בי"המק, אף שאינו שנות מלכות, חיישי' להקפדת המלך: 27)*אף שהוא חשבון של נכר חיישי' דקפיד: 28)*מקום שחתמו שם העדי': 29)ר"ל כתב כאילו חתמו העדים בעיר אחרת, אף דליווי של הבעל שיחתמו, הי' בהעיר האחרת: 30)בנשאת עם גט כזה: 31)*ק' ור' ותוס': 32)מי שהניחן שאכל פירות נכסי מלוג שלה אחר שנשאת לב', פטור מלשלם: 33)°אפי' מה שלותה כבר ואכלה: 34)*אפי' מה שבלה מצאן ברזל דקיימי ברשות בעל, אפ"ה א"צ לשלם לה: 35)*מבעל ראשון ממזר דאו', ומבעל ב' דרבנן: 36)*אם כהני' הן, מדפסול'

21 ☞

האלו בה: י גט קרח הכל משלימין עליו [68] דברי °בן ננס, רבי עקיבא אומר אין משלימין עליו אלא קרובים, הראויין להעיד במקום אחר [69], ואיזהו גט קרח, כל שקשריו מרובין מעידיו:

פרק ט המגרש את אשתו, ואמר לה [1] הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני. רבי אליעזר מתיר [2] וחכמים אוסרים [3], כיצד יעשה, יטלנו הימנה, ויחזור ויתננו לה, ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם, ואם כתבו בתוכו, אע"פ שחזר ומחקו פסול: ב הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך, לאחי ולאחיך, לעבד ולנכרי, ולכל מי שאין לה עליו קידושין [4] כשר [5]. הרי את מותרת לכל אדם, אלא אלמנה לכהן גדול [6], גרושה

להחזיר, לכן תקנו שכל כהן יגרש בגט מקושר, שצריך זמן רב לתקנו, שמא ביני ביני תנוח דעתו ולא יגרש. מיהו אם הי' בגט מקושר כרך א' בלי חתימת עד, אז נקרא גט קרח, ופסול; וקאמ' הכא שאם נשאת בגט כזה: 68)לחתום במניין קשריו, אפי' קרוב או פסול, מדיש עכ"פ ב' עדי' כשרי'; דטעם שקרח פסול, דקיישי' שמא לאחר זמן כשיראו שאין חתימות כמניין הקשרי', יאמרו שמסתמא הזמין הבעל עדים כמניין הקשרי' ולא חתמו כולן, וכיון שהזמין כולם ולא חתמו כולם א"כ באמת גט פסול; ולהכי כשיש חתימות כמניין הקשרים, תו ליכא למיחש הך חששא; ואע"ג שהן קרובי', עכ"פ הרי לאו בתורת עדות חתמו, שיפסול עי"ז כל העדות, רק חתמו שלא יוציאו לעז אח"כ על הגט: 69)*משא"כ עבד דלמא יאמרו כשתחרר ויתירוהו בבת ישראל; או בגזלן יחשבו שעשה תשובה, ויאמינוהו גם לעדות אחרת; משא"כ קרוב, מפורסם קריבתו:

פ"ט 1)בשעת מסירת הגט: 2)*דס"ל אפי' אמר הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם, אפ"ה מגורשת: 3)*ואעפ"כ פסול' לכהן. מיהו באמר, על מנת שלא תנשאי לפלוני, מודו רבנן דמותרת, מדהתירה על תנאי; וי"א דגם בכה"ג הוה שיור בגט [קל"ו]: 4)לאתויי שאר חייבי כריתות: 5)*דלאו שיורא הוא, דבלא תנאו

מיד האשה, תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה, רבי °אליעזר אומר אם לאלתר יצא [58] אין זה גט, אם לאחר זמן יצא [59] הרי זה גט, לא כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני [60], כתב לגרש את אשתו, ונמלך, בית שמאי אומרים פסלה מן הכהונה [61], ובית הלל אומרים אף על פי שנתנו לה על תנאי, ולא נעשה התנאי, לא פסלת מן הכהונה [62]: ט המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי [53] בית שמאי אומרים אינה צריכה הימנו גט שני, ובית הלל אומרים צריכה הימנו גט שני [64] אימתי בזמן שנתגרשה מן הנשואין [65] ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה הימנו גט שני, מפני שאין לבו גס בה [96] כנסה בגט קרח [67] תצא מזה ומזה וכל הדרכי'

הגט, ואשה טעתה בהיפך [וכ' בני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א הנ"ל, ואי"ל הך הא מסתמ' בלא קראו קודם נתינה איירי דאל"כ האיך טינו כך, וא"כ אפי' נתן הבעל הגט להאשה אינה מגורשת [כגיטין דיט"ב] ? י"ל דבכה"ג ינב"פ אם נשאת לא תצא, משא"כ בהוחלפו. או דמיירי בקריוהו ובתר הכי עיילוהו לבי ידי' ואפקוהו, דאז צריך לחקרי שנית, ומיהו אותה קריא' אינה חוזר' תו כ"כ שתהי' אסור' להנשא בלעדה דלא חיישי' לאחלופי עד דידעינן שהוחלפו [רא"ש פ"ב דגיטין סט"ז ותוס' שם] : 57)*אחר שנשאת לאחר : 58)ר"ל קודם שנשאת לאחר : 59)ר"ל אחר שנשאת לאחר : 60)דא כן נאמנין, דשמא קנוניא עשו הבעל הראשון עם האשה : 61)*משום חומרא, מדכבר נכתב הגט : 62)*והכי קיי"ל [קמ"ג] : 63)ונתייחדו בעדים : 64)*דעדי יחוד הן כעדי ביא'; ומדאין אדם בועל בזנות כשאפשר בהיתר, להכי וודאי קדשה בביא'; מיהו בלא היתה אשתו מקודם אפי' בא עליה בפני עדי' אין חוששין לה [קמ"ט ס"ב] : 65)דלבו גס בה : 66)ע"י פ"ז 17 : 67)*כך מעשהו; כותב שורה א' או ב' וכורכן על הקלף שתחתיהן ותופרו יחד, וחותם עד על הקלף מבחוץ, וחוזר וכותב מבפנים שורה א' או ב', וחוזר וכורך ותופר וחותם מבחוץ כבתחלה, וכן עד סופו, מניין הכריכות והקשרים כמניין העדים; וזה נקרא גט מקושר. ותקנוהו חז"ל לכהני' שהן קפדני', ובכעס כל דהו מגרשי' נשותיהן, והרי כשיתקררו אסורי'

רבי °אליעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים, אלא שנתנו
לה בפני עדים, כשר, וגובה מנכסים משועבדים, שאין
העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם [19]:
ח שנים ששלחו שני גיטין שוין [20] ונתערבו, נותן שניהם
לזו ושניהם לזו, לפיכך אם אבד אחד מהן הרי השני
בטל [21]. חמשה שכתבו כלל בתוך הגט [22] איש פלוני
מגרש פלונית, ופלוני פלונית, והעדים מלמטה, כולן כשרין,
וינתן לכל אחת ואחת. היה כתוב טופס לכל אחת ואחת [23]
והעדים מלמטה, את שהעדים נקרין עמו, כשר [24]:
ט שני גיטין שכתבן זה בצד זה [25] ושני עדים עברים
באים מתחת זה לתחת זה [26] ושני עדים יונים [27] באים
מתחת זה לתחת זה [28] את שהעדים הראשונים נקראין
עמו כשר [29] עד אחד עברי ועד אחד יוני ועד אחד עברי

בגט ישן עכ"פ יש חלוק] ; ולמעוטי שלום מלכות [פ"ח 44] דהתם עכ"פ לרבנן תלא, והכא כ"ע ס"ל דבדיעב' לא תלא. ומכיינא דסיפא למעוטי היכא שיש תקנה, כגון שליח שהביא גט ולא אמר בפ"נ יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה: [19])שמא ימותו עדי מסירה ולא תוכל להנשא; וכן הלכה: [20])בשמותיהן: [21])מדלא ידעינן דמאן ניהו: [22])*שבגט א' כתבו זמן א' לכולן, בכך וכך בשבת וכו' ואח"כ כתבו תורף וכל עיקר הגט לכ' אחת ואחת לבד, ואח"כ חזרו וסיימו שאר הטופס בכולל א' לכולן יחד; דאם כללן בתורף, הו"ל כגט א' לנשים הרבה דכולן אינן מגורשת [ק"ל פ"ט]: [23])*טופס דהכא אינו כשאר טופס שבמסכת זו, דהכא מדלא נזכר אלא מלת תורף, משמעו „טופס", ור"ל שכתב טופס גט לאחת והשלימו, וחזר וכתב טופס גט לאחרת והשלימו, וכן לכולן, וכולן היו ביום א': [24])*ואפי' יש בשמותן שהעדים מעידים ג"כ על אותן שלמעל', כגון שכתוב ויו החבור בהתחלת כל גט מהאחרוני' ואין עדי מסיר' לכ"א מיהו בלא ויו החבור, גם בזה עדי מסיר', רק האחרון כשר: [25])על קלף א' זה בצד זה: [26])*שכתב עברי הולך מימין לשמאל, וחתמו שמותם תחת הימיני, ושם אבותיהן תחת השמאלי: [27])יהודים שחתמו בכתב יווני: [28])דכתב יווני הולך משמאל לימין,

וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין, ולכל מי שיש עליו קידושין [60], אפילו בעבירה [7], פסול [8]: ג גופו של גט [9] הרי את מותרת לכל אדם, ר' °יהודה אומר, ודין דיהוי ליכי מינאי [10] ספר תירוכין [11] ואגרת שבוקין [12] וגט פטורין [13] למהך להנסבא לכל גבר דתצביין [14]. גופו של גט שחרור, הרי את בת חורין, הרי את לעצמך: ד ג' גיטין פסולין, ואם נשאת הולד כשר, כתב בכתב ידו ואין עליו עדים [15], יש עליו עדים ואין בו זמן [16] יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד [17] הרי אלו ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר [18]

כמי לא תפסו בה קידושין: 6)*אף דהוה השתא אלמנה וגרושה, קמ"ל דאפ"ה הוה שיורא: 60)*אם היתה פנויי': 7)לאתויי שאר חייבי לאוין: 8)*דהרי ע"י תנאו לא תפסי בה קידושין, והוה שיור: 9)*ר"ל גם זה הוה גופו, וצריך לכתבו בגט, מלבד התורף, דהייכו הזמן והמקום ושם האיש והאשה: 10)*פי', זה הספר יהיה לך ממני: 11)גירושין: 12)*[ענטלאססונג]: 13)*[אבפערטיגונג]: 14)*לילך להנשא לכל איש שתרצה; דס"ל לר"י דצריך שיהא מוכח מהגט שע"י ספר זה מגרשה: 15)*לכתחיל' פסול, דמדאין בו עדי', יכתוב כל זמן שירצה; — ובדיעב' כשר, לר"מ דס"ל עדי חתימ' כרתי, הרי בכתב ידו כק' עדים דמי; ולר"א דעדי מסיר' כרתי, אפ"ה דוקא בכתב סופר צריך עדי מסיר', ולא בכתב ידו: 16)דזמן תקנתא דרבנן הוא רק לכתחילה [כפ"ב מ"ב]: 17)*וה"ה אפי' אין בו ג"כ זמן מותרת בדיעב'; רק קמ"ל אפי' יש בו זמן אסור' לכתחיל'. וי"א דאכתב ידו קאי, ורישא קמ"ל דאפי' אין עליו עד כלל מותרת בדיעב'; וסיפא קמ"ל דאפי' יש בו ע"א לא תנשא לכתחיל'. וי"א דרישא בכתב ידו, והכא בכתב סופר קאי, ואפ"ה בדיעב' מותרת, דסופר הוא במקום עד ב': 18)*מכייכ' דרישא למעוטי גט ישן, דתנשא בו לכתחיל' [אבי ואפי' לרמ"ה שכ' הרא"ש בשמו [פ"ח סוף אות ח'] דבגט ישן שנתנו ע"י שליח, ונתיחד בין כתיבה לנתינה, דוקא בנשאת לא תצא. וכמ"ש לאאו"ו הג"כי בפירושו לעיל פ"ח 23; א"כ ק' לנקט תנא הכא נמי הא? כ"ל דנ"ל משום דבהנך ג' דנקט הכא אין חלוק בין הוא לשלוחו משא"כ

18

איש פלוני עד, כשר, בן איש פלוני עד, כשר, איש פלוני בן איש פלוני, ולא כתב עד, כשר, וכך היו נקיי הדעת שבירושלים [40] עושין. כתב חניכתו וחניכתה [41] כשר, גט מעושה [42], בישראל [43] כשר, ובע"א פסול [44]. ובע"א חובטין אותו, ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים כשר [45]: ט יצא שמה בעיר מקודשת [46] הרי זו מקודשת [47], מגורשת, הרי זו מגורשת [48] ובלבד שלא

אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו; והן חששו לכסופא דסופר, שנראה כאילו פסול לעדות ואחתמוהו בלי רשות הבעל, א"א לקום כן, דהא מני ר' יוסי היא דס"ל [פ"ו מ"ז] מילי לא ממסרן לשליח אפי' באומר אמרו: 40)*נקיי הדעת מדברים בלשון קצר: 41)*שם טפל שלהן, [ביינאמען]: 42)נ"ל שהוא מלשון ועשותם הרשעי' [מלאכי ג' כ"א], שהוא לשון מיעוך ודקק; שדקקוהו עד שנתן גט: 43)שאנסוהו ב"ד כדין, באותן שכופין לגרש: 44)אפי' אנסוהו כדין: 45)דהו"ל כשליח ב"ד, דלא אכפת לן למי שלקו ב"ד לכופו: 46)שיצא קול על פנויי' שנתקדשה: 47)*והוה ספק מקודשת אמנם יש ב' מיני קול (1) קול ששמעו עדים מפי נשים שנתקדשה, וצריך בזה ו' תנאי' (א) שהעידו כן ב' עדי' כשרי' (ב) שהעידו כן בפני ב"ד (ג) שהעידו ג"כ שראו הן מעצמן נרות דולקות ומטות מוצעת, כנהוג בשמחות אירוסין, ונשים שמחות עמה, ואומרות פלונית נתקדשה היום; ולא בשאמרו הנשים שנתקדשה אתמול (ד) צריך שיעידו שאמרו הנשי' פלונית נתקדשה היום; ולא שתתקדש למחר (ה) צריך שיאמרו הנשי' שנתקדשה לפלוני (ו) צריך שיאמרו הנשים שנתקדשה בעיר הזאת; ולא שנתקדשה בעיר אחרת (2) קול באופן אחר שיש הברה בעיר פלוני' נתקדשה, ובאו ב' עדי' כשרי' בפני ב"ד, והעידו ראינו כמו שמחת אירוסין, נרות דולקות ומטות מוצעת כנהוג, ושמענו ג"כ הברה בעיר; ושמענו ג"כ מפלוני שאמר ששמע מפלוני שנתקדש' פלוני' בפני פלוני ופלוני שהלכו למדה"י [ולא שומתו]; וי"א דגם בכה"ג צריך שיאמרו שנתקדש' לפלוני ובעיר הזאת; וי"א דלא הוה בכה"ג קול, רק בשמעו ב' מב', ואפי' ראובן משמעון, ולוי מיהודה, ולא בשמע חד מב'. מיהו בכל ב' מיני קול הנ"ל, צריך שיאמרו ששמעו שנתקדשה בלי שום גמגום, כתנאי, או שום דבר אחר שמרע קלת הקידושין [אה"ע

ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין [30]:
ז שייר מקצת הגט, וכתבו בדף השני [31] והעדים מלמטה כשר [32]. חתמו עדים בראש הדף [33], מן הצד [34], או מאחריו בגט פשוט [35], פסול. הקיף [36] ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע, שניהם פסולין [37] (נ"א סופו של זה בצד סופו של זה, והעדים באמצע, את שהעדים ניקרין עמו כשר). ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע, את שהעדים נקרין בסופו כשר:
ח גט שכתבו עברית ועדיו יוָנית [38] יוָנית ועדיו עברית [38], עד אחד עברי ועד אחד יוָני, כתב סופר ועד [39], כשר.

וחתמו שמותם תחת השמאלי, ושם אבותיהן תחת הימיני: [29])*אם העברים חתומים למעל' הימיני כשר, מפני ששמותיהן תחתיו; ואם היונים חתומי' תחלה, השמאלי כשר. אבל אותו שחתמו עליו ב' התחתונים, פסול; דמספקא לן אם חתמו על הגט הב' או שמא חתמו א"ע ג"כ על הגט שחתמו עליו הראשוני', רק שהפכו דרך כתבם, שאם הראשוני' היו עברי' וחתמו א"ע מימין לשמאל, והעידו על הימיני, גם היוני' שחתמו אח"כ, חתמו א"ע מימין לשמאל להעיד על הימיני; וכ"כ אם היוני' חתמו תחלה, שמא חתמו א"ע העבריי' ג"כ משמאל לימין: [30])*דמספקינן דלמא ג' עדי' האחרוני' חתמו א"ע כדרך חתימת עד הראשון מימין לשמאל, נמצא שאין שום עד על הגט השמאלי, או שהעד הב' היוני כתב משמאל לימין, וב' האחרונים חתמו א"ע כמוהו משמאל לימין, ונמצא שאין על הימיני רק עד ראשון; ומספיק' שניהן פסולין: [31])*ברוחב הקלף, זה אצל זה: [32])*ומיירי שניכר שלא נחתך מתחת או למעל' כלום; דאל"כ חיישי' שמא ב' גיטין היו, והשמאלי הי' כתוב בגובה הקלף יותר מהימיני, והי' שם שום תנאי בימיני למטה ונחתך, ונחתך גם השמאלי מלמעל', באופן שיתכוונו יחד: [33])או: [34])בגליון ימין או השמאל שבצדדיו: [35])שעדיו חותמין בתוכו: [36])הסמיך: [37])*מדאין עדים נקראין עם א' מהן. מסתבר' שלא חתמו על א' מהן: [38])*והעדי' מכירין ב' מיני הכתבי': [39])*ר"ל חתם הסופר וע"א, דהו"ל ב' עדי'. ולא חיישי' שמא לא אמר הבעל לסופר שיחתום, רק אמר לב'

מסכת קידושין

פרק א האשה[1] נקנית[2] בשלש דרכים, וקונה את עצמה[02] בשתי דרכים. נקנית בכסף[3] בשטר[4] ובביאה[5]. בכסף, בית שמאי אומרים בדינר ובשוה דינר[80], ובה"א בפרוטה[6] ובשוה פרוטה[7] וכמה

פ"א [1])נקט בהא ידיעה, ר"ל אשה הראוי להתקדש, לאפוקי חייבי כריתות או איילוני' וכדומה בשאר קדושי טעות: [2])*לבעלה, להצריכ' גט ארוס'; אבל ליורשה ולטמ' לה, ולהפר נדריה בלי אב, אינן רק אחר נשואין גמורי', ע"י חופה ויחוד שאחר הקדושין. מיהו חופה בלי קידושין ספיקא הוה [אה"ע כ"ו ב']. והא דלא תני האיש קונה? קמ"ל דאין אשה מתקדשת בע"כ; ואיידי הא, תנא נמי סיפא היבמ' נקנית, אף דמתיבמת בע"כ: [02])להיות מותרת לעלמא: [3])*בנתן לה כסף, ואמר לה מתחלה או בשעת נתינה הרי את מקודשת לי בזה, מקודשת. ובנתן לה בשתיקה, ובשיהן מודי' דלשם קידושין כוונו, י"א דהוו קדושין, אפי' לא דברו תחלה מעסקי קידושין [אה"ע כ"ז]; ואף למאי דקיי"ל דקדושין בלא עדי' לא מהני [שם מ"ב] והרי הכא לא ידעי עדי' מה בלשם? י"ל מדאגלאי מלתא למפרע, הו"ל כידעו עדי' [ועי' פ"ג 160]: [4])בכתב לה על נייר הרי את מקודשת לי, נתן לה הכתב לפני עדי': [5])*בנתייחד עמה; וא"ל מקודש בפניעדי', הרי את מקודשת לי בביא' זו. וכולן צריכין ב' עדי'; וי"א דאף ע"א מהני בקידושין; אבל נשים לכ"ע לא מהני [שם מ"ב ב']:

80 [80])*הוא קנ"ב פרוטות [ואמרי' בש"ס דיב"א, דב"ש ומאה עבריי' יליף לה דלא מקנייא בפרוט', וכיון דאפקה מפרוטה, אוקמא אדינר. וק"ל ואימא מעה, ואימא פונדין או איסר? וכ"ל דלב"ש כיון דאפקה מפרוט' ומסתבר דלהוי דינר, דהרי כופר נפש איש הוא מחצית השקל, ומנה של קודש כפול הי', הו"ל ב' דנרין; והשה פלג גופא דדינר, הו"ל דינר]:

6 [6])*הוא מלשון פרט וכלל, משום דהסלע כולל כמה פרוטות. והוא קלי שעור' כסף לרוף [אה"ע סכ"ו]. וי"א דבזה"ז שהמעות בזול יותר מפירות, בקדשה בפרוט' הו"ל ספק [בשו"ע א"ע ספ"ח]. והא דלא סגי למיתני רק בזה פרוט'

יהא שם אמתלא [49]. איזו היא אמתלא גירש איש פלוני את אשתו על תנאי [50], ורק לה קידושה ספק קרוב לה ספק קרוב לו, זו היא אמתלא: י. בש"א לא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה דבר ערוה, שנאמר כי מצא בה ערות דבר, בה"א אפי' הקדיחה תבשילו [51] שנאמר כי מצא בה ערות דבר [52] ר"ע אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו:

נשלמה מסכת גיטין

א"ו ס"א וכ' וג'] : 43)*ואסורה לכהן; אבל לא שתהא מותרת לעלמ'. מיהו בנאסר' תקלה ג"כ רק ע"י קול, לרמבם ולרשי מותרת לשוק; ולראבד וטור דוקא כשילאו ב' הקולות יחד, אבל קול גירושין שילא אחר קול קדושין, לא משגחינן בקלא דבתר קידושין, ומותרת רק לאותו שנתקדשה לו תקלה, אפי' הוא כהן, ואסורה לאחר מיתתו לכהן אחר [ב"ש ו' י'] : 49)*גמגום בהקידושין או הגירושין. ופי' מלת אמתלא, י"א דר"ל אמת לא וי"א דר"ל שדרך משל הי' הדבר : 50)*וזה שמעו מיד שמעו הקול, אז קיימי' שמא לא נתקיים התנאי : 51)*ששרפה תבשילו והתכוונ' להקניטתו : 52)*ולא כתיב דבר ערוה? ש"מ דה"ק, או ערוה, או דבר; והא דהסמיכן הכתוב וכתב ערות? אורח' דקרא הוא, כמו הבה לנו עזרת מלך. והא דנקט קרא ערוה כלל, הרי כ"ש הוא מדבר? קמ"ל קרא דאפי' בגירשה משום ערוה, אפ"ה מותרת לאחר :

עצמו [15] בשנים [16] וביובל [17] ובגירעון כסף [19]. יתירה עליו האמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין [19]. הנרצע [20] נקנה ברציע', וקונה את עצמו ביובל ובמיתת האדון [21]: ג. עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזק' [22] וקונה את עצמו בכסף על ידי אחרים [23] ובשטר ע"י עצמו [24] דברי ר"מ, °וחכמים אומרים בכסף ע"י עצמו [25]

---

15)לצאת חפשי: 16)*לסוף שש משמכרוהו ב"ד; ומוכר את עצמו, שנמכר גם ליתר משש, יוצא לסוף זמן מכירתו אם מעט או הרבה:
17 17)*דפגע יובל תוך זמן ממכרו, יוצא [וכ"ל דעכ"פ כותב שטר אדונים של יתר השנים, דלמה יפסיד רבו, והרי נתאנה? ומה שהקשה לי חביבי המאה"ג מהו' משה יצחק שליט"א אבד"ק קראטינגא דמ"ש המקדש בת אחותו דאמרי' והכל אדם יודע שאין קדושין תופסין בה, יהיב המעות לשם מתנה [בקידושין מו"ב]? במח"כ ליתא, דיש חילוק בין אחותו לנכראי, והרי נהכיר בה שאינו שלו, קיי"ל דמעות יש לו מה"ט [כרא"ש פ"ק דב"מ כל"ט]; וגם בל"ז לק"מ, דדוקא בקדש אחותו, דבריר' לכל אדם שאסור' לו, וכדאיתרי' [שבת קמ"ה] אם ברור לך הדבר כאחות תאמר; אבל נדבר שאינו ברור כל כך, א"א שהמעות מתנה; והרי אפי' במוכר שדהו ביובל אמרי' שהמעות חוזרין, ואף שאין ידוע לכל שאין נמכר ביובל [כתוס' ערכין ד"ל ע"א ד"ה דלמא], מכ"ש הכא, דאף דליכא למימר שלא ידע כמה שנים הוא ביובל, דבכה"ג לא טעי איניש, כדמוכח מסנהדרין [פ"ה מ"ג ודו"ק], עכ"פ אפשר לומר יפה, כיון שקנהו בלא היטב על כמה שנים, לא ידע שאעפ"כ יצא ביובל]: 18)*כהשיג ידו ורוצה לפדות א"ע, מחשב דמי ממכרו לפי שנות ממכרו, ומחזיר דמי מותר השני' ויוצא. והא דלא תני וקונה א"ע בשטר, דהרי רבא ס"ל דגם עבד עברי גופו קנוי וצריך שטר [בקידושין טז"א]? י"ל דלא תנא רק מה שהוא על כרחו של אדון, משא"כ שטר ברצון אדון תלי': 19)*גם בסימני', דהיינו בהביא' ב' שערות אחר י"ב שנים ויום אחד יוצאת: 20)*עי' ריש פרשת משפטי': 21)*אבל בלא נרצע, ומת האדון, עובד לבנו, אבל לא לבתו או ליורש אחר. אבל אמה אף שאינה נרצעת יוצאת במיתת האדון אף מבן: 22)*חזקה היינו שנשתמש את רבו שקנאו, או שהגביהו רבו; וה"ה דנקנה בחליפין או במשיכה, רק מדאיתנהו גם במטלטלין, לא קתני להו, דפשיט': 23)*שנתן א' ממון לרבו ע"מ שיהי' זה בן חורין; אבל ע"י עצמו אפי' נתנו לו אחרי' מעות על מנת שאין לרבו רשות בהן אפ"ה לא מהני, דס"ל אין לעבד קניין כלל בלא רבו. והא דלא תני דנותן לעבד המעות ע"מ שיצא לחירות, דבכה"ג גם לר"מ מהני ע"י עצמו? ה"ט דכה"ג הוה ככסף ע"י אחרים,

ובמה היא פרוטה א' משמנה באיסר האיטלקי 8). וקונה
את עצמה בגט ובמיתת הבעל 9), היבמה נקנית 10)
בביאה 11) וקונה את עצמה בחליצה, ובמיתת היבם:
ב עבד עברי 12) נקנה 13) בכסף 130) ובשטר 14) וקונה

[בקושית תוס'] ? נ"ל לפמ"ש [ב"ש כ"ז א' ול"א ה'] דלכתחיל' אין לקדש במטבע, דדלמא דינתא אמורה, וגזרתה עבידי דבטלה; א"כ קמ"ל מתני' דאפ"ה בדיעב' מקודשת. ור"נ הרב המאה"ג מהו' משה יצחק שליטא"דק קראטינגא, תי' לפי מה דפליגי לקמן [דו"ב] בקדשה במטלטלי' ואמר בכל דהו, דלרב יוסף אינה מקודשת, דשוה כסף ככסף, מה כסף דקיץ אף ש"כ דקיץ; א"כ י"ל דמה"ט נקט נמי במתני' גם בפרוטה, לאשמועי' דבשניהן צריך שיהי' דקיץ; ואף למאי דקיי"ל כרבה התם, דבכה"ג מקודשת, והא דתני' בכסף הוא נקנה ולא בתבוא' ובלי', איירי באין בהן ש"פ, וקמ"ל דאפי' תבואה וכלי' דמקרב הניית' אפ"ה צריך ש"פ; א"כ י"ל נמי דלהכי קמ"ל במתני' בפרוט, דקמ"ל דאיב"ג דמטבע לא מקרב הניית' סגי בפרוטה וא"צ דינר. עכ"ל. ואם כי ערבים עלי דפח"ח, עכ"פ צריך לדחוק נמי, דלהכי נקט נ"ש בדינר, דסד"א דמדלא מקרב הניית' צריך טפי מדינר. — ולבני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א דהאבד"ק לאנדסבערג, קמ"ל דכמו בפרוט' א"צ שומא, כ"כ בפרוטה, וכרבה בל"ק שם. או קמ"ל ל"מ פרוט' דהוא פרוטה אצל כל אדם; אלא אפי' שוה פרוט' רק לדיד', ג"כ מקודשת [וכקידושין די"א ואה"ע ל"א ג'] : 7)*מיהו אפי' בספקות מש"פ עכ"פ מקודשת מספק, דשמא שוה פרוט' במקום אחר [ל"א ג'
ויע"ש]. ואין לקדש בטבעת שיש בו אבן, דמדאין ידוע שומתו, שמא 9
חשבה דשוה טפי [ל"א ב'] : 8)[איטאליען] : 9)*הא דהקדים גט למיתה, אף דמיתה שכיח טפי? נ"ל משום דהא דקונה א"ע במיתה רק מגט גמרי' [כשם יג"ב] : 10)ליכנס להיות כאשתו: 11)*אבל כסף ושטר רק מדרבנן קונה ביבמ' לאסר' על האחין, ולא לפטר' מחליצ':
12)*שמכר א"ע או שמכרוהו ב"ד בגניבתו: 13)*שלא יוכל לחזור בו: 130
130)*שקבל המוכר המעות שוה [ובשם יליף לה מדכתיב והפדה, מלמד שמגרעת בפדיונה ויוצאת; ופי' רשי אלמ' בכסף נקנית, דאם לא, ומאי מגרעה. ותמוה דלמ' ליגולם רק בשטר מקניא, ואמר' תורה שמגרעת במעות שנתן עבור'? אח"כ מצאתי קו' זו בריטב"א. ואפשר דכוונת רשי דאלמא במחזרת לו כסף קונה היא א"נ, דאל"כ מה מגרעה, הרי אף שתחזיר לו הכסף עדיין אינה נפדית, והאיך קאמ' קרא והפדה? ולולא מסתפינ' נ"ל דמדקאמ' דוהפדה הוא לשון גרעון, והלי כל גרעון היינו שמבטל מקצת ומניח מקצת; והיינו במקניא בכסף, אז שפיר במחזרת מקצת הכסף, כשאר קצת בקניין מהמעות שנשאר עדיין בידה; אבל אי נימ' דרק בשטר מקניא, מה גרעון שייך כאן, הרי כשמקרע השטר ניעקר כל השטר] : 14)*שכותב לו הריני מכור לך [רמב"ם פ"ב מעבדי']; אבל בחזק' לא, דלא הוקשה לקרקעות רק עבד כנעני [קדושין כז"א] :

בכסף [33] ובשטר [34], ובחזקה [35]. ושאין להם אחריות [36]
אין נקנין אלא במשיכה [37]. נכסים שאין להם אחריות
נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר
ובחזקה [38]. וזוקקין [39] נכסים שאין להם אחריות את
הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהן [40]: ו כל
הנעשה דמים באחר [41] כיון שזכה זה נתחייב זה
בחליפיו [42], כיצד, החליף שור בפרה או חמור בשור כיון

קני במעות [ח"מ קנ"ו] : 34)*אפי' כתב ידו בלי עדי' מהני. ודוקא במוכר שדהו מפני רעתה. דאל"כ לא קנה עד שיתן כל הדמי' [שם קנ"א] : 35)°בנעל גדר ופרץ כל שהוא, בפני המוכר או בשלותו; וכ"ש בהשתמש בבית שקנה. אבל חפירה לא מהני, רק בעומד לחרישה [קנ"ב]. וה"ה שקרקע נקנית בחליפין, אפי' החליף קרקע בקרקע, כיון שקנה א' קנה ג"כ חבירו [ק"נ ור"ג]; ולא נקט לה התנא, מדאיתא ג"כ במטלטלין כסי' 22 : 36)מטלטלין : 37)משימשכו כל כך שיגיע סופה למקום שהיה שם ראשו בתחלה; [רק בבהמ' סגי בעקרה ביד ורגל כלעיל? ה"ט דמשעקר' יד ורגל, ממילא תזוז כולה]; וכ"ש דהגבהה קונה במטלטלין בכל דבר. ודבר תורה מעות קונות, רק שמא קודם שימשך הלוקח, יארע אונס בהמטלטלין, והמוכר שהן אצלו לא יטריח להצילן, להכי תקנו דרק משיכה תקנה, אפי' לא נתן מעות עדיין. ואפ"ה יש דרכי' שמעות קונות [בח"מ קנ"ח וקנ"ט]:
38)דבקנה קרקע ע"י א' מאלו השלשה, נקנו גם המטלטלין שמכר לו, אפי' זו במכר ואלו במתנה או איפכא, ואפי' אינן צבורין בתוכה; מיהו בכה"ג צ"ל לו קנה המטלטלין באגב; וי"א דאף בצבורין צ"ל לו כן [ח"מ ר"ב] : 39)*אוגדים; כמו ויאסרוהו בזיקים : 40)*אף דאין נשבעין אקרקעות אפי' מודה במקצתן, עכ"פ בנתחייב לו
41 ☞ שבוע' אמטלטלין, חייב לשבע גם אקרקעות [שם צ"ה] : 41)*בשם אמרי' דה"ק, כל הנישום דמים באחר, ר"ל כל שדרכו להחליפו בדבר אחר, רגילין לשומו תחלה כמה שוה, והיינו כל מטלטל, חוץ ממטבע שא"צ לשומו [והא דלא תני מטלטלין נקנין בחליפין? צ"ל דרבותא קמ"ל אע"פ ששמו המטלטלין כמה דמי' שוה, בשעה שהחליפן, לא אמרי' בתורת דמי' קנינהו]:
42)*כיון שמשך הא' נתחייב האחר ליתן חליפיו, ואם מתו או אבדו, אבדו להקונה אותן. וחליפין קונה אפי' אין בהן שוה פרוט'. מיהו

ובשטר ע"י אחרים [26] ובלבד שיהא הכסף משל אחרי' [27]: ד בהמה גסה נקנית במסירה [28] והדקה בהגבהה [29] דברי ר"מ ור' אליעזר, וחכמים אומרים בהמה דקה נקנית במשיכה [30]: ה נכסים שיש להם אחריות [31] נקנין [32]

מדלא זכי ביה כלל, והרי ע"י אחרי' כבר תנא לה: [24]*רק ע"י עצמו, דקוב הוא לעבד שילא לחירות, דנאסר עי"ז משפק' דשכיחא לי' טפי מבת קורין; ואם עבד כהן הוא נאסר אף מתרומה, ואין קנין לאדם רק בפניו. ואף דבכסף נפדה ע"י אחרי' אף דקוב הוא לו? ה"ט דכסף קבלת רבו גרמ' לו, והרי רבו איננו שלוחו, ונמצא ע"י קבלת רבו מעצמו הוא יולא: [25]*אפי' ע"י עצמו, דס"ל יש קניין לעבד בלא רבו: [26]*גם ע"י אחרי' דס"ל זכות הוא לעבד שמשתחרר דמותר עי"ז בבת ישראל, דקשיבא לי' [והא דלא יצריך ותני, בכסף ובשטר יע"י אחרי' ויע"י עצמו? אתלן נשב דכיפא רשב"א היא, דס"ל בשניהן רק ע"י אחרי', ונקט שטר לרבותא]: [27]*שניתן לו ע"מ שאין לרבו רשות בהן: [28]*שיאחזנה הלוקח בפני המוכר או במלותו [ח"מ קצ"ח ח']: [29]*לרשי כל הגבהה לקנות לריך ג"ט ולתוס' בטפח א' סגי [כתובות דל"א, וח"מ שם ס"ב]: [30]*וקיי"ל דגסה ודקה נקנין רק במשיכה; וי"א דגסה נקנית גם במסיר'. מיהו הגבהה קונה בכל דבר ובכל מקום; משא"כ משיכה אינה קונה רק בקרן זוית הסמוך לר"ה, או בחלר של שניהן, או שניתן לו רשות למשוך שם, אבל לא בר"ה או בחלר שאינו של שניהן. ומשיכה דקנה, הייכו במשכה לפני המוכר או במלותו; ואפי' קרא לה ובא', או שהכישה במקל ורלתה, בכולן משעקרה יד ורגל קנאה [ח"מ קצ"ז ס"ב]. ובדבר כבד שא"א להגביה או למשוך, נקנה במסירה, ודוקא בר"ה
31 או בחלר שאינו של שניהן [ח"מ קצ"ח ט']: [31]*נך נקראין קרקעו', מדיש להן אחרי', שאינן כלין [וכ"ל דנקט הך לישנא, ולא נקט קרקעות? ה"ט דלא למכלל נמי מטלטלין שהקנן אגב קרקע; וה"ק, נכסים אפי' מטלטלין, שיש להן ואלנן אחריות, דהייכו קרקעו', נקנין בכסף שקונה בהן קרקע. קו כ"ל דמה"ט לא נקט קרקע, דקמ"ל דלאו דוקא קרקע, אלא אפי' שאר מילי שיש להן אחריות, כגון מחובר לקרקע דדינו כקרקע [כח"מ קצ"ג]: [32]*במכיר' או מתנה או בשכירות, שלא יהיה יכול לחזור בהן [ק"נ]: [33]*בשוה פרוט', ואפי' נתן הפרוטה ע"מ להחזיר; אף דבאשה לא מקניא בהכי? התם ה"ט, משום דכל ע"מ להחזיר דמי לחליפין, דאין אשה נקנית בהן; [אה"ע כ"ט ה']. מיהו במקום שדרך לכתוב שטר, לא

אנשים ואחד נשים חייבין[52°], חוץ מבל תשחית[53] ובל תקיף[54] ובל תטמא למתים[55]: ח הסמיכות[56] והתנופות[57] וההגשות[58] והקמיצות[59] וההקטרות[60] והמליקות[61] וההזאות[62] והקבלות[63] נוהגין באנשים ולא בנשים[64], חוץ ממנחת סוטה ונזירה שהן מניפות: ט כל מצוה שאינה תלויה בארץ[65] נוהגת בארץ ובחוצ' לארץ, וכל מצוה שהיא תלויה בארץ[66] אינה נוהגת אלא בארץ, חוץ מן הערלה[67] והכלאים[68], רבי °אליעזר אומר אף החדש[69]: י כל העושה מצוה אחת[70] מטיבין לו

ומצות הקהל [עי' סוטה פ"ז] דהזמן גרמא, ואפ"ה נשים חייבו'? והרי ת"ת, ופדיון הבן, ופריה ורביה, שאין הזמן גרמ', ואפ"ה נשים פטורות? אלא הך כל וכו', ר"ל רוב המצות: 52°)*ואף ע"ג שלא הוזהרו כשרות מלהנשא לפסולים? היינו רק בהך שאין האיש זר מוזהר, כגון כהנת לחלל או לגר וכדומ', אבל באם הוא מוזהר גם היא מוזהרת [ועי' קידושין עו"א]: 53)הזקן אם יש לה: 54)פיאות הראש: 55)אם היא בת כהן: 56)לסמוך ידיו על הקרבן קודם שחיט': 57)*להניף הקרבן או המנחה: 58)*להגיש המנחה לקרן המזבח: 59)*לקמוץ המנחה: 60)*להקטיר האימורין או הקמיצה: 61)לקרבן עוף: 62)*הזאות של חטאת עוף; ונכלל בזה זריקת דם של כל הקרבנות [ומיהו גם הזאת מי חטאת על טמ' מת, והזאת דם צפור ומי' חיים שעל מצורע, נוהגות רק באנשים [כרמב"ם פרה אדומ' פ"י ה"ו, וטומאת לידת פי"א ה"ה]: 63)*קבלת הדם והולכתו למזבח: 64)*דלכולהו יש מיעוט מקרא. ואף דבל"ז פטורי' מדהו"ל עשה שהזמן גרמא; דהרי אין כשרות רק ביום? עכ"פ סד"א מדשחיטת קרבנות כשרות בנשים, ה"נ כולהו מדהוקשו אהדדי, קמ"ל. ואף דבל"ז עבודתן פסולה מדמחוסרי בגדי'? י"ל דסד"א מדלא נצטוו על בגדי כהונה, לא מפסל בהכי; או דקמ"ל אפי' לבשו בגדי כהונה, פסול': 65)*רק מוטלות על גוף אדם, כשבת, תפילין, ע"ז, פטר חמור, מילה, עריות וכדומה: 66)°שהיא חובת קרקע, כתרומה, מעשרות, וחלה, לקט, שכחה, פאה, שביעי', חדש, ערלה, כלאים: 67)אף שתלויי' בארץ, נוהגת בח"ל הלמ"מ: 68)*כלאי כרם נוהג בח"ל רק מד"ס [ועי' פירושינו ספ"א דכלאי']. וכלאי זרעי' שרי לגמרי: 69)*וקיי"ל

שזכה וזה נתחייב בחליפיו[43]. רשות הגבוה בכסף[44] ורשות ההדיוט בחזקה[45] אמירתו לגבוה[46] כמסירתו להדיוט[47]: ז כל מצות הבן על האב[48] אנשים חייבין ונשים פטורות[49]. וכל מצות האב על הבן[50] אחד אנשים ואחד נשים חייבי'. וכל מצות עשה שהזמן גרמה[51] אנשים חייבים ונשים פטורות, וכל מצות עשה שלא הזמן גרמה אחד אנשים ואחד נשים חייבים[52] וכל מצות לא תעשה, בין שהזמן גרמה בין שלא הזמן גרמה, אחד

אין חליפין חל על מעות או על מחילה, או על כל דבר שאין בו ממש, כגון ע"מ שילך עם פלוני, או על קניין אתן, או על טובת הנאה [ר"ג ורמ"ה]: 43)*נ"ל דקשה כילד? דא"כ רק לדיוקא, 43
דדוקא בהחליף שור בפרה; אבל בהחליף שור וחמור בפרה, כל זמן שלא משך שניהן לא קנה שכנגדו [ר"ג ב']: 44)*דגזבר שקונה בהמה לקרבן, קונה בכסף: 45)*דהדיוט אינו קונה רק בחזקה, דהיינו במשיכה, אבל במעות יכול לחזור בו, רק מקבל מי שפרע [כרפ"ד דב"מ]: 46)שאמר שור זה עולה, בית זה הקדש: 47)*ואינו יכול לחזור בו. ודוקא במקדיש; אבל במכר להקדש [כסי' 44] דוקא דמי' קנה ולא אמירה; רק במתכוון לוותר להקדש, אז גם במ"ומ קנה אמיר' [כינידוכין פ"ח ו"ב]: 48)*כל מצות של הבן, שחייב האב, כגון מילה, פדיון הבן, ללמדו תורה, ואומנות, ולשוט בנהר, ולהשיאו אשה [וסי' מפת אשא]: 49)ר"ל דאמו פטורה מכל אלו בו: 50)*ר"ל כל מצות שהבן חייב לאב ואם, כמורא וכבוד. איזה מורא? לא ישב ולא יעמוד במקום המיוחד לאו"א בשום מקום, ולא יסתור דבריהם, ולא יכריע דבריהם בדבר שחולקים עם אחר, לא יאמר כראי' דברי אבא או אמי [ודוקא בפניו, אבל שלא בפניו, אפי' לחלוק על אביו מותר בד"ת [י"ד ר'מ], ולא יזכיר שמו אפי' שלא בפניו, ואפי' הכוהו או קללוהו א"וא ברוב עם, ישתוק. איזה כבוד? מאכילן ומשקן ומלבישן, מכניסן ומוציאן, ואם אין להן יתן להם בסבר פנים יפות, וכל עת שיראה אותן באים, יקום לפניהן וכל שמזכיר מהן דבר יזכירן בכבוד, ואפי' לאחר מותן, ואפי' כשיפסידו מעותיו לא יכלימם [י"ד שם]: 51)שתלוי' בזמן: 52)*מיהו אין למדין מכללות אפי' כשנאמר בהן חוץ [כינירובין דכו"א]; דהרי מלה, ושמח' במועד,

ארץ לא במהרה הוא חוטא [24] שנאמר (נ"א עליו הכתוב

מריעין לו ומקצרין לו ימיו וכו'? דא"כ הוה משמע שמעניש הקב"ה בפועל אפי' אם סדרי הטבע נאותים להטיבו; והא ליתא, דוכי משום שוטה זה שקלקל, ישנה הקב"ה טבע עולמו [כע"ז נה"א]? ותו הרי אמרו בני חיי ומזוני לאו בזכות' תלי' מלתא רק במזלא [כמו"ק כח"א]? ורק קיום כל התורה, או המצות המיוחדין לאכול פירותיהן בעה"ז גורמין כולן כלעיל, אבל לא שיהא החטא מכריע את המזל? רק ה"ק, אין מטיבין לו בפועל ובדרך שנוי הטבע והמזל, רק מה שישיג בטובת עה"ז, יהי' לו כמים גנובים ממשרתי המלך הכבוד, והם המזל והטבע; אבל לא יקבלם בסבר פנים יפות מידי אב הרחמן יתשו"י [ואי"ק הרי כל מחצה זכיות הו"ל כרובו, כדאמרי' [ר"ה יז"א] דבמחצה על מחצה, הקב"ה מטה כלפי חסד להחשב כרובו? נ"ל דהיינו לעה"ב, והרי משכר הרוחני בעה"ב לא איירי תנא הכא; אבל בעה"ז כל מחצה על מחצה, אדרבה, מדהקב"ה חפץ חסד לבלי לנכות לו משכרו בעה"ב, לכן יורק עוונותיו בעה"ז. או נ"ל דהתם בתורת חסד, ומתני' דידן בדרך תשלומין איירי. מיהו אם לזה הבינוני שהוא מחצה זכיות, יש בכללן א' מהדברים שאדם אוכל פירותיהן בעה"ז [כריש פאה], אז וודאי נחשב כרוב זכיות שמטיבין לו וכו' כלעיל. אולם גם בעה"ב שאמרנו דרק במחצה זכיות מטה כלפי חסד, עכ"פ יש מצוה אחת שמצלת את האדם מגיהנם, אפי' כשהיא לבד, ואין אנו יודעין איזהו [כסנהדרין קי"א]; ולכן הזהיר התנא הוה זהיר במצוה קלה כבחמור', שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות —]: [74]*נ"ל דנקט הנך תלת, משום דקיומי האדם ג' הם; באמונות; ובפעולות; ובמדות. באמונות, להאמין שיש אל חי יחיד ומיוחד מושל משגיח ובעל יכולת ורחום ורב חסד, והכל עד אין קץ ותכלית; וכ"כ להאמין בכל י"ג העיקרים. בפעולות, הם כללות כל מצות התורה בעשה ול"ת. ובמדות, שלא יתגאה ושלא יכעס, ושירחם על הבריות, ושיקבל כל אדם בסבר פנים יפות, שיסתפק במועט, שיתרחק מהזוללות ושיחה בטלה וקנאה, וכדומה. והנה חלק האמונות לא נתבארו מהמשנה, וגם במקרא לא נצטוו עלינו בפירוש רק על דרך המועט; והטעם שלא נזכרו במשנה, היינו משום דהמשנה איננה רק פי' המצות שלא נתבארו במקרא יפה [היצירונין דכל"נ], ונקבלו פירושם הלמ"מ בעל פה. אמנם גם במקרא לא היו צריכי' להתבאר, משום דע"י סיפורי התורה ותוכחותיה הן מבוארי' ממילא, שעל ידן נוכל להכיר יוצר בראשית ומדותיו יתברך, כפי שהתנהג עם דור ודור להאריך אף ולבלי ידין כפשע החוטא, ושנאמן לשלם שכר; וכל זה איננו צריך להתבאר מה"ט גם במשנה. אמנם בחלק המדות, גם במקרא גם במשנה לא מצינו בהן צווי מפורש בעשה

ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ 71) וכל שאינו עושה מצוה אחת 72) אין מטיבין לו ואין מאריכין לו ימיו ואינו נוחל את הארץ 73) כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך

דקדש מותר בק"ל [ועי' פירושינו חלה פ"א 7]; 0) **אמר** המסדר, משנתי' לא כי דברי אגדה היא, היא **משנה המורה** דהרבה נתקשו בה קמאי, ובר"ן ותוס'. ומה ק"ל? **א'** מדקאמר כל העושה וכו' מטיבין וכו' לאו שמעת מנה, דכל שאינו עושה מצוה א' אין מטיבין לו וכו', וסיפא א"כ ל"ל? **ב'** לר' יעקב דקאמ' בש"ס הכא, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא; א"כ איך יתיישב משנתינו דקאמ' מטיבין לו וכו'? **ג'** סיפא דחשב תנא וזיל כרוכלא, דכל שיש בו מקרא משנה וד"א או לא במהרה הוא חוטא; ול"ל כולה האי? הרי אי אפשר שיחטא האדם, רק בעברו על מצות התורה; והרי המשנה כוללת כל המקרא ותפרשהו יותר, א"כ המשנה היא כל התורה וזה לחוד סגי, וא"כ מקרא למה? וגם ד"א למה? דמהו בד"א שיקרא חטא בנטה מדרכה? ועוד יש הרבה דקדוקי' במשנה. ואני בעניי אפרשה כפי אל ד', אשר יליץ עלי מאורו אור מבין סדקי ערפלי טוהר, ויושב תהלות ישראל יאיר עינינו באור תורתו, כי באורה נראה אור]: 70) בבינוני איירי, כי כך הם רוב בני אדם מחצה עוונות ומחצה זכיות [בקדושין ד"מ ע"ב]; ולהכי קאמ' שאם בינוני זה עושה עוד מצוה א', דהו"ל לפ"ז רוב זכיות: 71)*הזכיר התנא ג' דברי' אלו, משום דג' מיני הטבות הם; הטבת הגוף שיהי' חזק וקיים; הטבת הקנין, שיהי' לו עושר ופרנסה; והטבת הנפש העיוני, דהיינו בדברי' שהם חוץ מגופו וממונו, דאפשר שיהי' גופו בריא אולם, וגם עושר רב יהי' לו, ואעפ"כ לא יראה שמחה בעולמו, ולא תנוח רוחו מדאגות וכעס והתמעטות כבודו. לכן אמר התנא הכא שכל שרובו זכיות, הרי הו"ל כקיים כל התורה, דרובה ככולה, והרי כתיב בה כי היא חייך ואורך ימיך, חייך בעה"ז, ואורך ימיך לעה"ב; מלבד שיש בכללה גם כמה מצות שאדם אוכל פירותיהן בעה"ז והקרן קיימת לעה"ב [כריש פאה], לכן מטיבין לו, לשמח נפשו בעולמו; ומאריכין לו ימיו, לחזק גם גופו ולקיימו; ונוחל את הארץ, שנותני' לו משמים גם קניני הארציים. מיהו אעפ"כ נפרעין ממנו מיעוט עוונותיו בעה"ז מעט מעט על חטאיו שעשה, מה שחסר לו משאר המצות, שיקרהו לפעמי' צרה למרק עוונותיו; משא"כ ביש לו רוב עוונות, משלם לו הקב"ה מצותיו המעטי' בעה"ז [וזהו דקאמר הש"ס, מתני' דעבדין לי' יום טוב ויום ביש; ר"ל מתני' דאיירי ברוב זכיות, נפרעין ממנו פסקי פסקי, מעט מעט על עוונותיו שעשה]: 72)גם הך בבא בבינוני איירי, שאינו עושה מצוה אחת יתירה על עוונותיו, דהו"ל מחצה על מחצה: 73)*לא קאמר

אומר) והחוט המשולש לא במהרה ינתק, וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ[75]) אינו מן הישוב[76]):

סיקון ועוג; ובעת ורגע כניסתם לארץ; וקודם פרידת הרועה הנאמן מהם; ונראה מדבריהם כאילו במורך לב רוצים להשמט ממלחמת הענקים בעבר הב' מהירדן, וכאילו יתר העם כעבדים כבושים להם; ומלבד שע"י זה ימוגו לב ישראל, יתגלגל ג"כ שלהבא יחלק ישראל לבלי להתיחד בעת צרה, כי יהי' מעשה זה התחלה, שלהבא כל חלק יכבוש חלקו לבד, ולא יעזרו איש את אחיו בכיבוש א"י; לכן לפי המקום והענין והזמן, יפה התמרמר הרועה הנאמן, הדואג תמיד לטובת ישראל כאב לבנים וישפוך עליהם זעם אפו; לכן חיסך עליו הכתוב בזה, לא כפעם הראשון אצל הסלע. אולם אם מבקר מין אנושי כמשרע"ה שגה לפעמי' במדות, וכדאמרן, מה יעשו אזובי קיר, ונהי בעינינו כחגבים ענים; ואם כן לנדיבי עמי', יונקי התורה נוטרי כרם ד"ל, מה יענו העלים היבשים אשר אין בהם כל רוח לשקול בפלס השכל את הראוי ואת הבלתי ראוי במדות? אם לא ע"י הראיי' מהחקרי' המושלמים וההתרגלות במעשיהם, וכולי האי ואולי. — ומעתה יפה אמר התנא, כל שישנו במקרא, שעי"ז יתחקה בלבו אמונה שלימה להכיר אביו שבשמים ושאר י"ג העיקרים; ובמשנה, שעל ידה יבין היטב כל עשות ול"ת שבתורה; ובדרך ארץ, שגם שקל ומדד בפלס הררי המדות היטב, אז לא במהרה בא לידי חטא: 75)*ר"ל שאין לו אפי' א' מהן: 76)*דראוי לו לדור 76
במדבר מקום חיות הרעות, מפני שמסוכן יותר מהם למין האדם; ומה"ט פסול נמי לעדות, כש"ס הכא [וזה לפיע"ד פי' הכ', ואדם ביקר ולא יבין, שהוא בתמונה יקרה של מין האדם, ואעפ"כ לא יבין התעסק בתבונה, זר מעשהו; זהו נמשל כבהמות נדמו; אבל גרוע מהן; דאלו, בלתי ספק יש בהם ואפי' ביותר מסובכי' שבהן, שום צורך בבריא', לרפואה או לכסות בעורם, אבל אלו הפראי' הם רק כחיות כדמו, הלבושי' בשר ומצויירי' בקיר, שאינם לא לרפוא' ולא לישוע', כ"א גבשושית יתירה בעולם, חרפת אדם ובזוי האנושי. — **אולם** המשך דברי הפרק, דמדהזכיר התנא קנייני האשה [במ"א], הזכיר נמי איך נקנה עבד עברי ועבריה [מ"ב], ועבד כנעני [מ"ג], ובהמה [מ"ד], ואיך נקנו נכסי' שיש להם אחריות ושאין להם אחריות [במ"ה], וכן כל הקניני'. אח"כ הדר תנא לקמייתי מענין קדושין, דמדרצה למנקט השתא האיש מקדש, נקט נתחלה כל מצות הבן על האב, דמן הראוי שאביו יתעסק להשיאו אשה, וכליגיל 48, אבל אמו פטור'; ואגב זה נקט נמי כל המצות שאנשים חייבים ונשים פטורו'; ואגב זה נקט נמי החילוק שבין תלויות בארץ, שיש חלוק ביניהן במקום עשייתן, כמו שיש חלוק בין מצות שהזמן גרמא לאין הזמן גרמא, באדם העושה; ומדנקט כמה מצות שאין האשה חייבת, וכמה מצות שתלויות בארץ, שאי אפשר

ול"ת; שלא כמלא בתורה לאו מפורש שלא יהא גאותן וכעסן עלל או רעבתן, ושלא יאכל בשוק וכדומה; וכ"כ בעשה שבמדות, לא נזכר, שיהי' רקמן, וסבלן, שומע חרפתו ואינו משיב, ושיהי' טוב עין ומטיב לכל, ושירקס הכלכלאי', ושלא יעמוד בין היושבי' או יושב בין העומדין, נוכה בין המשקקי' או שוקק בין הבוכי' וכדומה לרוב; ואפי' לער בע"ק שהוא וודאי דאו' [כמ"ו רע"ב ס"ט] ואפי' לבטל כלי מהיכנו התירו מה"ט [כא"ח ש"ה סי"ט]; ואפ"ה לא כמלא בה עשה מפורש בתורה, רק ברמז דכתיב ונתת עשב בשדך והדר ואכלת ושבעת [גיטין סב"א]; ואף שכבר כשמעו מכלל דבריה, עכ"פ אין לאו או עשה מפורש בה; אמנם כ"ל עוד דלהכי לאפי' תורה העשה והל"ת שבמדות, משום שאי אפשר לשום גבול לקיוב המדות, משום דדבר זה משתנה לפי המקום, והזמן, והדור, ולפי העניין הבאות. — ילכן דבר זה לריך לימוד והרגל יפה בשימש ת"ח זמן רב, שע"י זה יראה באיזה זמן ראוי להשתמש במדה או בשכנגדה; כמו בכעס, יראה באיזה זמן ראוי לכעום קלת [כשבת קה"ב], או לזרוק קלת מרה סביבו [ככתובו' קג"ב], ובאיזה זמן לריך למילף כפשי' בכיקותא [כתיבכי' דד"א]. וזהו לפע"ד מ"ש קז"ל [סוט' כא"א], קרא ושכה ולא שימש ת"ח, הר"ז ע"ה. דק' אמאי? אע"כ דהאי שימוש, שימוש ממש הוא, שעי"ז יראה הכהגתם וילמד מדותיהם; ואם לא עשה כן הרי הוא כשאר ע"ה, שתשטפיהו זרם [אפפעקט] בתמימות או בקרירות, אשר בהן תטבע הכשמה בבואה לידי קטא, ומי לנו גדול ממשרע"ה, אף שיפה דיבר באמרו הקייתם כל נקיבה? עכ"פ אפ"ה לא הי' לו לקלוף אז על לדיקי' וקדושי' שהשליכו כפשם מכגד לנקום נקמת ה', ובשובם מהעבודה הכבידה, יכלו להתפאר ולא כפקד ממנו איש, ואיך יאמר לקדושי' עמלי' כאלה כדברי' האלו? לכן כעכש וכתעלמ' ממנו ההלכה [כפסחי' סו"ב]; וכ"כ כעכש על שאמר בכעס לעם ד' שמעו כא המורים! והי' לו לרבינו לשקול בדעתו הטהורה, כי אף שבאמת המרו את רוחו וילונו, אבל הלה לא יין ועוגות שאלו כי אם כפשם מרה בעבור מעט מים לשתות, לכן ג"כ כעכש בלא תביאו, כמוזכר בתהלי', כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו [ועי' בא' פרקי' לרמבם פ"ד]; משא"כ בבכי גד וראובן כששאלו מתוך כרם מלא' לירש נקלתם בעבר הירדן; אז קרה אף הרועה הנאמן עליהם, והגה ברוקו הקשה, וימטר עליהם אש אפו מתלקקת בתוך נרד דבריו, „והכה קמתם תקת אבותיכם תרבות אכשים קטאים" י הן אמת שגם אלו דברים מרורי' כלענה ללעירי הלאן, ואפ"ה לא כעכש עליהם, מפני שהי' שאלתם שלא כהוגן מכעוה פכים, ומסוככת אחד להללקת כל ישראל; כי כן דברו אז אקר שראו הכסים והגבורות התשועות במלקמות

מקודשת [5], ר' שמעון אומר אם הטעה לשבח מקודשת [6]:
ג על מנת שאני כהן ונמצא לוי לוי ונמצא כהן, נתין ונמצא ממזר, ממזר ונמצא נתין, בן עיר ונמצא בן כרך [7] בן כרך ונמצא בן עיר, על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק רחוק ונמצא קרוב, על מנת שיש לו בת או שפחה גדלת [8] ואין לו, או ע"מ שאין לו ויש לו, על מנת שאין לי בנים ויש לו או ע"מ שיש לו ואין לו, על כלם אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו, אעפ"כ אינה מקודשת. וכן היא שהטעתו: ד האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלוני במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר, אינה מקודשת [9] הרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר, הרי זו מקודשת [10]: ה המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים, אינה מקודשת [11] כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה [12] על מנת שאין בה מומין ונמצאו בה מומין, אינה מקודשת. כנסה סתם ונמצאו בה מומין, תצא שלא בכתובה [12] כל המומין הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים [13]: ו המקדש שתי

הו"ל קמאי כבר מלוה, ואינה מקודשת במלוה. מיהו לדידן הו"ל בכה"ג ספק קידושין, דשמא אקרונה ש"פ במקום אחר [שם].
5) דבכל חד איכא צד טיבות', ואיכא דניח' לי' בהא ואיכא בהא:
6) וקיי"ל כת"ק [שם ל"ח כ"ד]: 7) ישיבת כרכי' קשה, שגם היוקר מצוי במזונו' ודירה: 8)* גדולה לשמשה; או מקבלת שערות נשים, דג"כ יש צד לריעותא, דמדהולכת מבית לבית, מספרת מחכה:
9)* דמסתבר דקפיד, משום דבמקום שהזכיר, אוהבי' אותו ולא יגנוהו בפני אשתו [ודו"ק, ועי' רמ"ל פ"ו הכ"ש ואישות]: 10)* דרק מראה מקום הוא לו [ל"ו ו' א']: 11) עי' כתובו' [פ"ז מ"ז]: 12) דאין אדם מפק באשה כדרכי'; אבל גט צריכ' מדלא פירש תנאי בשעת קדושין:
13) ויתרים עליהן נשים, ריח רע מבשרה; וזיע; וריח הפה [וי"א

פרק ב האיש מקדש בו ובשלוחו, האשה מתקדשת בה ובשלוחה, האיש מקדש את בתו כשהיא נערה[2] בו ובשלוחו, האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו, אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת[3]. בזו בזו ובזו, אם יש שוה פרוטה בכלן, מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת. היתה אוכלת ראשונה ראשונה, אינה מקודשת עד שיהא באחת בהן שוה פרוטה[4]: **ב** התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש, של דבש ונמצא של יין, בדינר זה של כסף ונמצא של זהב, של זהב ונמצא של כסף, על מנת שאני עשיר ונמצא עני, עני ונמצא עשיר אינה

השתא בח"ל לקיימן; להכי למען לא יתבהל לב הישראלי עבור זה, לחשוב שאבד הרבה ויגולמו עי"ז — להכי תנא כל העושה מצוה א' וכו', דרחמנא לבא בעי [כסנהדרין דק"ו], אם רק חפץ לעשות ולהרבות מצות, וכאנס, מעלה עליו הכתוב כאילו עשהו, כש"ס הכא, רק שיתעמל בכל יכלתו בג' עקרי תכלית האדם, והם האמונו', והפעולות, והמדות הנכללים בג' מצות, מקרא, משנה, וד"א]:

פ"ב 1)*בין אשה סתם בין פלוני', דשלוחו כמותו [ויאמר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני]; מיהו באיכו מכירה, אסור לקדש ע"י שליח באפשר בעצמו; ואפי' באי אפשר, אין לעשות שליח לקדש אשה סתם;
2 ובמכירה, רק מצוה בו יותר מבשלוחו [אה"ע ל"ה]: 2)*תינוקת בת י"ב שנים ויום א', כשהביא' ב' שערו' הו"ל נער' ו' חדשים; ואח"כ היא בוגרת; ומקודם לכן היא קטנ'. ונקט כשהיא נער', דמשמע הא קטנה לא, אף דהרי כ"ש קטנ'? עכ"פ קטנה שאין בה דעת אסו' לקדש'; וביש בה דעת, נכון שלא לקדשה; ובסמוך לפרקן, דהיינו שסמוכ' לזמן נערו' מצוה לקדשן [כך נ"ל. ובהא מתורץ קו' האחרוני' [באה"ע ל"ז ס"ח], מהא דקאמ' בש"ס הכא אסו', ובסנהדרין [דע"ו] אמרי' מצוה לקדשן, ובאה"ע קאמ' דנכון שלא לקדשן? ולפי דברינו הכל מיושב על נכון]: 3)*דמדאמר התקדשי, כל חד הו"ל קדושין באנפי נפשה [אה"ע ל"ה ה']: 4)*ודוקא כשהאחרונ' ש"פ, דכל אותן שאכלה מקודם הו"ל מלוה גבה, עד בסוף שגמר קדושיו בנתינת האחרונה. והו"ל כמקדש במלוה ופרוט', דקיי"ל דעתה אפרוט' ומקודשת. אבל באין באחרונה ש"פ, אף דאיכא בקמאי ש"פ, כי מטי גמר קדושין

קדשים 21) קלים, אינה מקודש' 22). במעשר שני, בין שוגג בין מזיד לא קידש 23), דברי ר"מ, ר' יהודה אומר בשוגג לא קידש 24) במזיד קידש 25) ובהקדש, במזיד קידש 26) ובשוגג לא קידש 27) דברי ר"מ, רבי °יהודה אומר, בשוגג קידש 27°) במזיד לא קידש 28): ט המקדש בערלה,

---

מקודשת, דמחכי בהן כבר, שלו הן. ותו קמ"ל דאשה נעשית שליח לקבלתה לקבל קידושין, אפי' הנך דפסיל לה לעדותה עליה, מדשוינהו'
22 זא"ז [כיבמות פט"ו מ"ד]: 21)שחלק עם הכהני' בקרבנות: 22)*דאינו
שלו רק משולחן גבוה זכי [ואע"ג דעכ"פ נהנית אל ידו, ומ"מ מעל מכם שאדבר עליך אל השלטון [פ"ג מ"ו], דאע"ג דלא נתן כלום מקודשת, דעכ"פ היא נהנית? ואף דמסקינן התם בש"ס דמיירי שמקדשה בפרוט', ומתנה ע"מ וכו'; היינו רק משום דאל"כ הרי ישנה לשכירו' מתחלה ועד סוף, והו"ל כאילו קדשה במלוה; הא לאו מלוה הוה מקודשת, והכא לאו מלוה איכא? י"ל דשאני התם דיוכל ליטל שכר בשביל דבורו, והו"ל כנתן לה פרוט', משא"כ הכא אינו שלו, ואינו יכול ליטל ממון עבור הנא' שעשה לה. כך נ"ל פי' קו' התוס', ומתורץ קו' לחם אבירים לדבריהם וממסקנא דהתם, דמוקי לה במקדשה בפרוט' ועל תנאי; ומה שתי' הוא, דלתוס' רק במקדש' בשכר שאעשה, צריך פרוט', ולא בשכר שאדבר. ובמח"ב אשתמיטתי', שבש"ע [אה"ע ל"ח י"ג] הובא דין זה בלי שום חולק] ובני המאה"נ החריף מהו' ברוך יצחק שליט"א משך בקשתו ולגרי בי' נירא בהרב לחם אבירים, מנוחי שהביא הרא"ש גם בסוגי' שאדבר עליך אל השלטון, שתוס' הוקשו למאי דמוקי לה ר"ל למתני' דמיירי בשנתן לה פרוט', א"כ מה קמ"ל? ותרצו דסד"א דתוכל לומר, דברי' אלו שאמרת להשלטון לא ניחא לי בהן; אלמא דתוס' גופייהו ס"ל דגם בשאדבר עליך מיירי בשנתן פרוט'? ומה יכריחנו לומר דתוס' דהתם פליגי אתוס' בסוגיתינו? ותו לחם אבירים אכל איש, שהקשה קו' חזק' עליו, מדמוקמי' התם [דסג"א] בש"ס, מנ"ל לר"ל לאוקמי למתני' בשקדשה בפרוט'? ותרלינן מדתני על מנת, והרי כל עיקר על מנת דתני נקט לי בהדיא גבי' שאדבר עליך אל השלטון, הרי בפירוש דלא כהרב לחם אבירים עכ"ל]: 23)*דמע"ש ממון גבוה הוא לר"מ, מדכתיב בי' לה' הוא, בהוייתו יהא: 24)דכיון דלא ידעי דמע"ש הוא, הו"ל קדושי טעות, דלריכ' טרח' להעלותו לירושל': 25)*דס"ל מע"ש ממון הדיוט הוא:
27 26)*דמדה' במזיד, נתכוון לחלל קדושתו, ונפיק לחולין: 27)*דמדלא
ידעי שהוא הקדש, לא ניח' לי' דלתחלל הקדש על ידו. ודוקא בקדשי בדק הבית, אבל בקדשי מזבח בין בשוגג בין במזיד לא נפיק לחולין, דאין מועל אחר מועל במוקדשין, רק בבהמה וכלי שרת בלבד [כמשנ"ל יט"ב], ש"מ דקדשי מזבח בקדושתייהו קיימי, ולא הוה חולין שתתקדש האשה בהן [והר"ב קיצר כמובן כמח"כ יותר והרחבי]: 270)*דמעיל'

נשים בשוה פרוטה או אשה אחת בפחות משוה פרוטה, אף על פי ששלח סבלונות [14] לאחר מכאן, אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים שלח [15] וכן קטן שקידש [16]: **ז** המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת [17], אינן מקודשות [18] ומעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אחד כלכלה של תאנים, ושלהם היתה ושל שביעית היתה, ואמר הרי כלכם מקודשות לי בכלכלה זו [19] וקיבלתה אחת מהן על ידי כלן ואמרו חכמים אין האחיות מקודשות [20]: **ח** המקדש בחלקו בין קדשי קדשים בין

דף דחוטם]; וקול עב; ודדים גסים ביותר; ושלקת שמוכה [שראם בל"א]; ושומא שעל הפקחת בלי שער אם לפעמים נראה ולפעמים אינו נראה; דבנרא' תמיד, הרי ראה ונתפייס; ושלא נראה כלל, לא נתפאם עי"ז [גם ל"ט ד']: [14]) מתנות לארוסתו: [15]) ולא אמרי' דיודע שאין קידושין בפחות משו"פ, ושלח הסבלונות לשם קדושין: [16])* ושלח סבלונות כשהגדיל. וקמ"ל דבין בפחות משו"פ ובין בקדושי קטן, אמרי' דטעה וסבר שהקדושין תופסין: [17]) וה"ה שאר חייבי כריתות: [18])* דכל שאינו בז"א, דהרי אין קידושין תופסין בחייבי כריתות, להכי גם בבת א' אינו. ודוקא באמר להן התקדשו לי כאחת; אבל באמר להן, אחת מכם מקודשת לי, וקבלו שניהן הקידושין כאחת, או שקבלה אחת בשליחות חברתה, שניהן מקודשות מספק, אף דהו"ל קדושין שאין מסורי' לביא', דהרי אסור לבעל כל אחת, אפ"ה צריכות שתיהן גט. ואם אמר, הראוי' מכם לי לביא' מקודשת לי, א"כ הרי שתיהן אינן ראויות לביא', וא"צ גט: [19])* באמר כולכן, אז גם הנכריות אינן מקודשת רק מספק [באה"ע ח"ט נ']; דאף דקיי"ל קני את וחמור קנה מקצת [בח"מ ר"י]? י"ל דהכא שאני, מדכלל הכל במלה א', להכי לא חלו הקדושין כלל; אבל מתני' מיירי באמר, הראוי' מכם לי לביא' מקודשות לי: [20])* ודוקא תני שביעית, משום דהכל הפקר; אבל בשאר שנים, גם האחרות אינן מקודשת, דהרי שלהן הי', והו"ל גזל; ומדקידש מיד כשליקט, הו"ל גזל לפני יאוש, דאין אשה מתקדשת בו, ואפי' בגזל לא אמרי' מדקבלתי' אחלתי'. וקמ"ל כמו דקידש בפירות שביעית

ובמתנות [30] ובמי חטאת [31] ובאפר חטאת [32] הרי זו מקודשת, ואפילו ישראל [33]:

פרק ג. האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית [01], והלך וקדשה לעצמו [1] מקודשת לשני [2] וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום, ובא

כהכי; ול"כ כיון דילפינן שביעי' מהקדש בג"ש, הלא תיכא דילפינן עבוס משביעי' בק"ו, אבל היכא חשבינן לתרוויי' ב' כתובי' הבאי' כא', הרי מעכוס לא מצינן למילף ביגלא' במה מצינו מדליהו נופי' ילפינן בג"ש, וא"כ היכא הו"ל ב' כתובי' הבאין כ"א? בשלומא לש"ס ל"ק, די"ל דאף דמשביעי' ליכא למילף מדהו"ל למד מלמד, יגב"פ ילפינן בכל תורה כולה מע"ז, ופרכא דתוס' דע"ז שאני דאסו' בהנא', לא חשבינן לי' פרכא, מדלא תלי מידי בשיהי' תופס דמיו, ואדרבה מדאסו' בהנא', אין הדמי' שקבל בידו חליפי ע"ז, וכמ"ש הרן [ע"ז דשפ"א] בשם הירושל', דלהכי בעכרן לאסורי הנא' וקידש דמיהן מקודשת, לפי שאין ממון זה דמי ערלה, רק מתנה הן, כמלא שאינו כהנה ע"י היגרל' [ודו"ק, ועי' רמל"מ פ"ה מאיסו' ה"ו]; אבל לתוס' הנ"ל, דמע"ז לא מצינן למילף, מדאסו' בהנא', והרי הוכחנו דגם משביעי' לא מצינן למגמר מדהו"ל למד מלמד, א"כ היכא חשבי לי' הש"ס ב' כתובי' הבאי' כא'? וצ"ע]: 30)*זרוע לחיים וקיבה שניתן לכהן מכל בהמת חולין שישחט ישראל. ואיכו כוהג בח"ל [בי"ד סי' ס"א]: 31)*מים שאבו לצורך אפר פרה: 32)*אפר של פרה אדומה; ושתיהן ראויין למכרן לטמאין, שישלמו שכר שאיבה ושכר הבא'; אבל שכר הזאה אסור ליטל: 33)*שירש מאבי אמו כהן, תרומו' ומעשרו' או טבלי' שלו, שהי' יכול אבי אמו להפריש מהטבל התרומו', והם שלו; להכי גם נכדו זה יכול לעשות כן וימכור התרומו' לכהנים; ואפי' בטבל, הרי מתנות שלא הורמו כהורמו דמיין, ויכול לקדש בהן אשה. אבל ישראל שקדש בתרומו' שמתבואו' שלו, מדאין לו בהן רק טובת הנאה, אינה ממון, ואינה מקודשת —.

פ"ג 01)*להכי נקט „לא“, דמיירי שצריך ללכת למקום אחר לקדשה, וטריח' לי' מלתא, דאל"כ מצוה בו יותר מבשלוחו [כפ"ב 1]: 2

1)*במעות שליח [אה"ע ל"ה ט']: 2)*דאף דנקרא רשע שרמאהו, וס"ד דנימ' דלהוי ככל דאמר רחמנא לא תעבד אי עביד לא מהני [בתמור' דד"ב], ואפי' בעבר אדרבנן לא מהני, כדאמרי' [כתובו' פא"ב], השתא דאמר רבנן לא כזנן, אי זבן לא מהני; וא"כ לפקינהו רבנן לקדושין מכי'? קמ"ל דלא אמרי' לא מהני, רק בשפעול' ההיא אסור' מצ"ע, משא"כ כשאסור' מצד ד"א, כמצד הזמן וכדומה, מהכי [וכרע"ז ת'ו כר"א]; וה"כ רק מצד שצלחו פלוני, כאסר לו לקדשו:

ובכלאי הכרם, בשור הנסקל, ובעגלה ערופה, בצפורי מצורע, ובשער נזיר, ובפטר המור, ובבשר בחלב, ובחולין שנשחטו בעזרה[280], אינה מקודשת, מכרן[29] וקידשה בדמיהן מקודשת[290]: י המקדש בתרומות ובמעשרות

ליכא רק בשוגג, ומדמעל נפיק לחולין: 28)*דמדלא מעל לא נפק לחולין: 280)שכולן אסורין בהנא': 29)לעכו"ם, או לישראל והודיעו שהוא איסו' הנא'; דבלא הודיעו, הרי המעות גזל, ונל"ז אינה
290 מקודשת: 290)*דאין תופס דמיו רק יי"נ, שביעי', ע"ז, הקדש, ישעיה סי', בספ"ז דשביעי', ובע"ז דנ"ד א'. והר"ב השמיט הקדש ויי"נ ואע"ג דבש"ס נמי לא הזכיר רק שביעית וע"ז? הייני משום דיי"נ בכלל ע"ז [כדאי' בע"ז דס"ב א'], ושביעית ילפינן מהקדש; אבל הרב שכתב אין לך דבר שתופס דמיו אלא וכו', דמשמע דזולת אלו אין שום דבר שתופס דמיו, מדד לנו במדה מחוקה קאמר יותר מדאי. אולם בהך סוגיא [קידושין דנ"ח] דקדקתי דמקשי הש"ס למאי דאמרי' דע"ז ושביעי' הו"ל ב' כתובי' הבאים כאחד ואין מלמדין, ולמ"ד מלמדין מאי איכא למימר? ומשני שאני הכא דמיעוט' כתיבי. וק"ל לי"ל מיעוטי, הרי לעיל [דל"ה א'] אמרי' דאף למ"ד שני כתובין מלמדין, עכ"פ מג' כתובי' הבאי' כא' לכ"ע אין מלמדין; וא"כ הרי הכא איכא נמי כתוב שלישי בהקדש, ופדה בערכך [כדאי' ע"ז דנ"ב]? וא"ל כיון דשביעי' והקדש ילפי מהדדי, להכי לא מחשבו תרווייהו רק ככתוב א'; ליתא, דכיון דבלא זה ב' או ג' כתובים הבאי' כא' דלא נילף מנה, הוא רק דאי נימ' נילף מנה, בחד קרא או בב' סגי; א"כ ה"נ אי ס"ד נילף מנה, ג"ש ל"ל, והו"ל שפיר ג' כתובי' הבאי' כא' אף דילפינן שביעי' מהקדש מג"ש? ולכאורה הי' נ"ל, דהרי בל"ז ק' למה מייתי הכא ש"ס שביעי' דהו"ל רק הלמד מהקדש, ולמה לא מייתי הקדש גופי', דהו"ל המלמד? אע"כ דמשום קדשי' לא מחשב ב' כתובי', דהרי לא הוי ילפינן שום דבר מהקדש, דחולין מקדשי' לא גמרינן בבנין אב [כפסחי' דמ"ה א']; א"כ מה"ט לא מחשב נמי משום קדשי' ג' כתובי' הבאי' כא', דהרי אינך צריכי [ואף לבתר דאמרי' [פסחי' כ"ו ב'] דר"י יליף חמץ מנותר, דמדשניהן אסורי' באכיל', שוו נ"כ שיטעונו שניהן שריפה, וא"ל נבילה תוכיח. וק' ולמה לא פרכי לי' רבנן דחולין מקדשי' לא גמרי'? נ"ל דדוקא היכא דאיכא דדמי' לי' בחולין, מדדמי לי' ילפינן, וכדאמרי' חולין [דפ"ה א'] דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשי'; אבל בלא אשכחן דכוותי' בחולין, שפיר ילפינן גם חולין מקדשים. וא"כ פרכי לי' רבנן הכי, נבילה תוכיח, דג"כ אסו' באכיל', א"כ מדאשכחן דכוותי' בחולין לא ילפינן חולין מקדשי']. אבל באמת בזה לא יתיישב השיט' בקידושין, לפמ"ש תוס' [קידושין דנ"ח ד"ה ושני] דבכל ב' כתובי' הבאי' כא', סגי בשיכול ללמוד מא' אף שאינו יכול ללמוד גם מהאחר, וכן מוכח לע"ד משבועות [דכ"ו ב'] יע"ש. — א"כ ה"נ אף דלא מצינן למילף כולי מילי מהקדש, עכ"פ מצינן למילף להו שפיר משביעית, והו"ל שפיר מה"ט כג' כתובי' הבאי' כא'? ודוחק לחלק בין ב' לג' כתובי' הבכ"א. ונ"ע. אמנם נל"ז דברי תוס' שם תמוהין מאד, שכתבו דהוה מצי יליף עכו"ם משביעי', וק' הרי זבחי' [ד"כ ע"ב] סלקי בתיקו אי ילפינן במה מצינו דבר הלמ"ד בג"ש, וכן במנחות' [דע"ו א'] מסתפק הש"ס

שלשים מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת [8]. על מנת שיש לי מאתים זוז, הרי זו מקודשת ויש לו [9]. על מנת שאראך מאתים זוז, הרי זו מקודשת, ויראה לה [10] ואם הראה על השלחן [11] אינה מקודשת [12] : ג על מנת שיש לי בית כור עפר [13], הרי זו מקודשת ויש לו [14], על מנת שיש לי במקום פלוני, אם יש לו באותו מקום מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת. על מנת שאראך בית כור עפר, הרי זו מקודש' ויראנה [15] ואם הראה בבקעה [16] אינה מקודשת [160] : ד רבי מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן, אינו תנאי [17] שנאמר ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן, וכתיב ואם לא יעברו חלוצים [18], רבי חנינא בן גמליאל אומר צריך

מינכשו יש"מ דשוה כ', ולשתכח דשוה כ', באמת מקודשת, מדהתרצית להכנים ק"ש בספק זה; ולפ"ז בקדשה במלו', וודאי פשוט שבוונתו אם ישלם הלוה, לפיכך הו"ל כמי כאילו קדשה בתנאי אם ישלם, והרי התרצית להכנים א"ע להספק, שאם יתברר לבסוף שישלם, יהיו קדושין למפרע, ולהכי מקודשת; הא למאי זה דומה כמקדשה בכיס מעות בין שיהיה הרבה או מעט, שבשימנו אח"כ אותן ויהיו שוה פרוט' מקודשת למפרע [כהא"ע כ"ח ס"ו], דאף שלא הזכיר התנאי הו"ל כהזכירו] : 8)ולא אמרי' דל' יום דקאמ', רק לזרוזי נפשי' נתכוון :
9)*וסגי ביש עדי' שיש לו; ובאין ידוע, הוה ספק קידושין, דדלמא
11 מצניען כדי לקלקלה : 10)*ממעות שלו, ולא מהני עדים : 11)ממעות שבידו שאחרים להשתכר בהן; וי"א אפי' יש לו בהן ר' חלק רווח, אפ"ה מדלא חלקו אינה מקודשת [וכ"ל דאילה"ק מוו"ד קיי"ל ווזי כוואן דפליגי דמי [בב"מ סט"א]? דהיינו דוקא שיהי' רשאי לחלקם בלי דעת חבירו, ודאין א' מהן וובחר מחבירו, אבל לא שיהיה נבר כשלו אף שלא חלקם] :
12)והכי קיי"ל [אה"ע ל"ח י"ח] : 13)*קרקע לזרוע עליו כור, והוא רע"ד על רע"ד אמות בקירוב : 14)ובאין ידוע שיש לו, לא קיישינן לקדושיו, דאם הי' לו, הי' קול לדבר : 15)משלו : 16)שאינה שלו : 160)*אפי' מושכרת לו, לא אמרי' שכירות ליומא ממכר הוא, [עי' שך י"ד קנ"א ס"ו] דשיהי' שלו לגמרי קאמר : 17)והתנאי בטל, והמעשה קיים אף שלא נתקיים התנאי :
18)*שהיה שם תנאי כפול, אם יעברו ואם לא יעברו; דלא אמרי' מכלל הן נשמע לאו; וגם הי' הן קודם ללאו, אם יעברו ונתתם, ואם לא

אחר וקידשה בתוך שלשים, מקודשת לשני [02]) בת כהן לישראל, תאכל בתרומה [3]) מעכשיו ולאחר שלשים יום, ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום, מקודשת ואינה מקודשת [4]) בת ישראל לכהן או בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה [5]) : ב האומר לאשה הרי את מקודשת לי [6]) על מנת שאתן לך מאתים זוז, הרי זו מקודשת והוא יתן [7]). ע"מ שאתן לך מכאן ועד שלשים יום, נתן לה בתוך

---

02 (02)*לעולם. ואף דגם כאן עשה שני שלא כדין, כמחזיר אחר דבר לקנותו, וקנאו אחר, דנקרא רשע, [כמ"ש רל"ו], אפ"ה מקודשת. מיהו במת או גירשה השני תוך ל', י"א דכשהגיע יום ל' מקודשת לראשון [אה"ע מ"ג ב'] : 3)*קמ"ל דאפי' לקולא מקודשת להשני : 4)*דמספקא לן, במאי דאמר ולאחר ל' יום, אם כוונתו להתנות, שאם לא יחזור תוך ל' יום, יחולו הקדושין מעכשיו, וא"כ חיילו קדושין של ראשון; או חזרה הוה, שחזר בו תוך כדי דיבור ממה שאמר תחלה מעכשו, רק שתתקדש לו לאחר ל"י, וא"כ מקודשת לשני; להכי צריכ' גט משניהן מספק : 5)דרק לחומר' מקודשת : 6)בפרוט'
7 זו : 7)*ואז מקודשת למפרע, דכל על מנת כמעכשו דמי, ולהכי אפי' קודם שיתקיים התנאי לא תפסי בה קידושין [ואילה"ק לר' יוסף בש"ס [דו"ב] בקדשה בשיראי ולמ' דשוה כ', אע"ג דשוה כ' אינה מקודשת, דאשה לא סמכה דעתה, מכ"ש הכא שלא נתן לה עדיין הר', ניחא נמי דלא סמכה דעתה שיתן? ואת"ל דהתם שאני דקדשה בכל הכ', דדוקא בגוף הקידושין צריכ' שתסמוך דעתה, משא"כ הכא בחיובות של תנאי; עכ"פ ק"ל ממ"ד בשם [דמ"א] התקדשי לי במנה, ונתן לה דינר, הר"ז מקודשת, וישלים; והכי קיי"ל [אה"ע כ"ט ו'], וק' מ"ש משיראי הנ"ל דקיי"ל דאינה מקודשת [שם ל"א ס"ב], והרי בשניהן נתן הכל לשם קידושין? ואת"ל דהתם מדלא נתן רק הדינר מיד, אמרי' דבוונתו דרק הדינר יהיה לשם קידושין, והשאר יהיה כתורת תנאי; משא"כ הכא מדנתן לה הכל מיד, דיינינן שכוונתו שיהי' הכל בתורת קידושין, והרי היא לא סמכה דעתה דשוה כ' או כתירוץ בני החרוץ הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א, דדוקא בדבר שתולה בבעל', שיתן לה שאר המנה, סמכה דעתה שוודאי יקיים הבטחתו; משא"כ בשראי, דבשומא תליא, מימר אמר' דלמ' טעה בעל, ולא סמכה עלי'. עכ"פ ק"ל ממ"ד בשם [דמו"ב] דנקדשה במלוה שביד אחרי' במעמד שלשתן, דלר"מ מקודשת, וכן פ' הרמבם [פ"ה מאישות הי"ו]; וק' ומ"ש משראי הנ"ל ניחא דלא סמכה דעתה שישלם הלה? וצ"ל דדוקא בשראי שאמר לה שהוא בוודאי כ', אמרי' דלא סמכה דעתה, דסברה שמא אינו שוה כ"כ כמו שאמר הוא דרך וודאי; וא"כ באמת אם תלה דבריו בתנאי, הריני מקדשך בשראי

על אנס שלישי, או על המפעיל עצמו, כדחזינן בחלת הבנים וכדומה, דהמכשפים מחשב שהכושפים יענש על המכשפים. — **הקדמה ב'** צריך שנדע החילוק בין הצווי בנפעל להצווי בהפעיל, דהרי צווי בנפעל א"א שיצוו לאדם שיהי' נפעל? על כרחך דהצווי בנפעל היינו שישתדל הנפעל שיעשה בו הפועל הפעולה ההיא; וק' דהרי זהו ממש הצווי בהפעיל ג"כ, ואיזהו החילוק שביניהן? על כרחך צ"ל דהצווי בנפעל היינו שיניח הנפעל שיעשה בו הפועל הפעולה ההיא, ולא ימנעינו; משא"כ הצווי בהפעיל היינו שישתדל ויתעסק גם האדם הנפעל שתחול עליו הפעולה שיעשה בו הפועל. — **הקדמה ג'** שורש נקי ומצאנוהו לרוב בתנ"ך בכוונת נקיון, וזכך, וחפשית, וזהו כמורגל במאד; — אולם מצאנוהו ג"כ בלשון השבתה, כמו ונקתה לארץ תשב [ישעי' ג' כ"ו], ויסרתיך למשפט ונקה לא אנקך [ירמיה ל' פי"א] פי' רבי לשון טילוע והשמד. **הקדמה ד'** כל כפילות תנאי אינו רק בהן ולאו בהדבר עצמו, ולא בהתחדשות דבר אחר; למשל באומר לאשה אם אדבר עליך אל השלטון הרי את מקודשת לי, ואם לא אדבר עליך אל השלטון, אתן לך ק' זוז, זה פשוט שאין זה תנאי כפול, דתיבת המכה לא נזכר באופן תנאי הראשון, ופנים חדשות באו לכאן שצריך תנאי כפול לבד — והמעיין היטב בסוגי' דלן לעיל, דאמרי' סד"א לא קללה ולא ברכה — ימצא תוכן הכוונה כדברינו. — ועתה נתהלכה ת"ל ברחבה בסוגיא דלן, דהשס מקשי שפיר לר"מ דמצריך תנאי כפול, הנקי מבע"ל, שהוא ההיפוך אמיתי מהינקי, שתשאר בחיים, ועל זה שייך לומר בהכפילות הנקי היינו שתמות, משא"כ מה דכתיב ואם שכב וגו' יתן ד' בטנך צבה וירכך נופלת וזהו עונש נורא ודבר חדש לגמרי, שלא נזכר בתחלה בשביל בטנה ותתחזק ירידה? אמנם הי' יכול הש"ס לתרץ בפשיטות, מדאשכחן בנ"ו בקראי דסוטה כפילות דברי', אם לא שכב איש אותך, ואם לא שטית שזהו וודאי כפילות דברי' ללא צורך, דהיא היא? ולמה לא נימא שהם תנאי כפול, וה"ק קרא, אם לא שכב איש אותך, מוטב, כדאשכחן קראי טובא כה"ג, ובדפי' רש"י גבי אם תשא חטאתם [שמות ל"ב פל"ב]; ואם לא, רק שטית טומ' תחת אישך, הנקי, ור"ל תשמד מהארץ; אולם א"א לפרש כן,

דהרי הסוטה תיעשה השתדלות רב להשמדה, מדשתתה מים המרים; וא"כ לא הי' לכתוב הִנָּקִי דהיינו הצווי בנפעל, רק הַנְּקִי דהיינו הצווי בהפעיל? דבשלמא אי

פרשינן לשון נקיון ומעונש שפיר, מדאינה עושה מעשה כלל, רק שהקב"ה מנקה אותה מעונש, אבל לר"מ ק'? ומתרצינן הַנְּקִי כתיב; ר"ל יש אם למסורת, דלא

כתיב יוד אחר הה"א, ויכולין לפ"ז לפי המסורת לקרות שפיר הַנְּקִי, ור"ל

כדפרשינן לעיל השמדי והיעולם ע"י שתשתה מים המרים, ולפ"ז יש כאן שפיר תנאי כפול, ותנאי קודם למעשה ונתישבו כל הקושיות והדקדוקי' בלי שום דחק ת"ל. ויתברך המשביר העליון אשר בדברו כלוף מעריב ערבים, ובחכמה פותח שערים לדלים ודיקים כנערים, ומשים אלמים ומתיר אסורים]. **מיהו אכן קיי"ל בדיני תנאי (א) שצריך תנאי כפול. (ב) שיהי' הן קודם ללאו; רק בשכיב מרע צריך לאו הן לאו [כגיטין עה"נ], רק שלא יסיים גם הן. (ג) צריך שיהי' בחי' תנאי קודם למעשה, דהיינו באמירה שיאמר אם יהי' כך הרי את מקודשת, ואם בהיפך אין את מקודשת, וגם בפועל צריך שיקדים התנאי למעשה, דהיינו שתחלה יתנה ואח"כ יתן הגט או הקדושין: (ד) ויהי' התנאי דבר שאפשר לקיימו; ואפי' אי אפשר לקיימו רק באיסור, כגון ע"מ שתאכל בשר חזיר, איכא**

היה הדבר לאומרו 19) שאלמלא כן, יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו 20): ה המקדש את האשה

---

20 יעברו לא תתנו; וגם הי' תנאי קודם למעשה, מדלא אמר תנו להם אם יעברו: 19)ר"ל צריך הי' לכפול תנאו: 20)*כשלא יעברו, מטעם קנסא; להכי קמ"ל קרא דאם לא יעברו ונאחזו בתוככם, ר"ל תשאירו להם חלקם, שיכבשוה הן בעצמן [כן נ"ל]. ורשב"ג גם אשאר דיני תנאי פליג, דאיכא למימר מעשה שהיה כך הי'.

אמר° המפרש, אגב דאתא לידן האי סוגי', חושבני מחטאת אם לא אגלה לעיני אחי יונקי שדי אמי היא תה"ק, את אשר הראה ד' לקטין חריך שקא, בר יומא נקא, מסגנון דרכה דאמיה עלאי מכולא כרכא. **דבסוגיא זו החמורה** הרבה נדחקו בה לפרשה רבותינו קמאי, אשר הפורש מהם כפורש מן החיים, המה רש"י ותוס' וערוך; — ואני נבר' קלה כמות שהיא, אישות בלי עינים, וחפושית בלי קרסוליים, אנה אני בא בכנס קטע היוצא נקב שלו בשדה המלחמה בין גבורים תופשי מגן וצנה, וחרב פיפיות בידם? ואנה אני בא במקלי ותרמילי בין אלה הזקיפים, ואנא חיי? אולם מה אעשה, ורוח בטני הציקתני, וזאת נחמתי בעניי, כי שליחותייהו דרבותינו קעבידנא, כי אנשי אמת הם; — ודלי אמרי דלהון היא, תורתם ולימודם אשר נטעו בלבינו, ת"ל כי הצליח וגם עשה פרי, דבכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו; תלמידם אני, ומימיהם שתיתי ואשתה יום יום, שהמה ירוצני לדלות ולהשקות מבאר חכמתם לבני גילי. — ועתה אחי היושבים בגנים, הקשיבו חבירים לקול עלה נדף, אשר רוח ד' נשאתהו על הרי בשמים.

— **תמן** אמרי' [קידושין דסב"א], בשלמא לרשב"ג דס"ל דא"צ תנאי כפול, היינו דכתיב אם לא שכב איש אותך. ואם לא שטית טומ' תחת אישך הנקי; אלא לר"מ דמצריך תנאי כפול, הנקי מביע"ל? א"ר תנחום הנקי כתיב. ע"כ לשון הגמ'. ורבינו מאור עינינו רש"י פי', דהקושי' הוא, דאף דכתיב אחריו ואת כי שטית וגו'. זה אינו מכלל כפילות התנאי, רק אשבועה דאבתרה קאי, ולהכי מקשי שפיר לר"מ שאין כאן בקרא תנאי כפול? ומתרץ הש"ס הנקי כתיב, והאי הנקי הו"ל כאילו כתוב הנקי וקאי אדבתרה, ור"ל הנקי ואת כי שטית ורבינתוס' תמהו ארש"י, דא"כ הו"ל מעשה קודם לתנאי? ותרצו דה"פ, דהכהן הי' כופל ומתנ' ואת כי שטי' הנקי, אף שלא נזכר בקרא. וכל אשר עינים לו יראה' כי דחיקא מלתא טוב' בין לרש"י בין לתוס' ליישב דבריהם בהקרא גופי'? — ומכ"ש שנאמר שזה כוונת התרגן שאמר הנקי כתיב, יהי' כוונתו הנקי כתיב, ובזה עדיין אין שום תירוץ לקושית המקשן אם לא שנאמר ונוסף בה דברי' אי לרש"י כדאית לי' אי לתוס' כדאית להו, והרי עיקר חסר מהספר? ורבינו בעל הערוך ריפא לנו קצת בשהבין המלה כדכתיב', שכתב הנקי כתיב, ור"ל תתנקה נפשך מגופך ור"ל שתמות; — אולם גם לערוך עדיין צריכי' אנו להוסיף אי כרש"י אי כתוס' דזולת זה אין שום כוונה בתירוצו של ר' תנחום? גם מלבד זה לא יתישב הלשון שהשיב ר' תנחום הנקי כתיב, וכי בקריאת המלה הי' פליג עלי' המקשן, הרי גם הוא מודה הי' דהנקי כתיב, רק עיקר מה דחדית לן ר' תנחום, הוא לרש"י דכיון' דקאי אואת כי שטית, או כתוס' שהי' מתנה אף שלא נזכר בתור'; וזה עיקור תירוצו של ר' תנחום לפי דעת רבותינו, והוא לא אמר לנו גם אות א' מזה; מלבד מה דיש לדקדק במה דמקשה הש"ס הנקי מביע"ל; ולמה נקט מלת הנקי דוקא, ולא הקללה דכתיב' באורייי' דמשה, יתן ד' אותך וגו'? **ולפע"ד** הענין כדעת נ"ל להקדים ד' הקדמות: **הקדמה א'** דכל בניין הפיעל שהוא פיעל יוצא לשלישי, אין חילוק בין שהפעולה היוצא'

עוברה, דבריו קיימים ואם ילדה נקבה מקודשת 24). ו. האומר לאשה הרי את מקודשת לי 25) על מנת שאדבר עליך לשלטון 26), ואעשה עמך כפועל, דִבֶּר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל 260), מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת 27). על מנת שירצה אבא 28) רצה האב מקודשת; ואם לאו אינה מקודשת. מת האב הרי זו מקודשת 29), מת הבן 30) מלמדין האב לומר שאינו רוצה 31): ז. קדשתי את בתי, ואיני יודע למי קידשתיה, ובא אחד ואמר אני קידשתיה, נאמן 32) וזה אומר אני קידשתיה וזה אומר אני קידשתיה, שניהם נותנים גט 33) ואם רצו אחד נותן

שנתקדשה הו״ל ספק קידושין [אה״ע מ׳ ס״ה]: 24)*בש״ס משמע דל״ג הך סיפא במתני׳. ואכן קיי״ל דרק לאומר׳ מקודשת, דהרי קיי״ל [בת״מ ר״פ] מה שתלד פרתי קנוי לך לא קנה [אה״ע שם בב״ש ומ״מ]: 25)בפרוט׳ זו: 26)שייטיב לך: 260)*ויש עדים על זה, או שהיא מודה שקיים התנאי [ב״ש ל״ח כ״ו]: 27)*אבל בקדשה בשכר הדיבור ובשכר הפעול׳, הרי קיי״ל דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, ולא חלו הקידושין רק כשגמר פעולתו, ואז הו״ל הכל מלוה שלו אכלה, והמקדש במלוה אינה מקודשת [שם]: 28)*אבי הקטן: 29)בשם סוקי לה, שהתנה על מנת שלא ימחה אבא תוך ל׳ יום, הלכך רצה האב, דהיינו שעברו ל״י ולא מיח׳, או שמת תוך ל״י ולא מיחה, מקודשת; אבל לא רצה ר״ל שמיחה תוך ל״י אינה מקודשת: 30)תוך ל״י: 31)כדי שלא תזקק ליבום: 32)*דלא צריך לשקר שירא פן יכחישנו 32
האב; ולהכי נאמן אף לכנסה. ואף דאין דבר שבערוה פחות משנים, ורק בעגונה סגי בע״א מדדייקא ומנסבא משום קושר וכו׳, והכא ליתא להאי טעמ׳, דאיך, תדייק והרי אינה יודעת? י״ל דזה רק להוציא׳ מחזקתה, משא״כ הכא מעמיד׳ בחזקת׳, רק שאומר שלו נתקדשה [והא דנקט קדשתי בתי, דאילו באמרה היא עצמה, נתקדשתי וא״י שלא למי, ובא א׳ ואמר אני קדשתיך, א״כ לכנס׳, דהיא תחפה עליו ולא תכחישנו, ותאסר לכל אדם, וזוגו למפרע ל״א, ולהכי אפשר שגם הו׳ משקר וה״ט מיהו גם בבה״ג, כיון שי״ל שקדשה, נאמן לכנסה]: 33)*ואז מותרת לכל אדם [ואי״להק כיון 33
דא׳ וודאי מצי לשקר בפני האב, דלמא גם האחר כן, ולמה מותרת לכל, אחרי שיגרשוה? י״ל וודשניהן מגרשין אין אדם חוטא ולא לו [ב״ש ל״ז סקמ״ו]

ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לויה, לויה והרי היא כהנת, ענייה והרי היא עשירה, עשירה והרי היא ענייה, הרי זו מקודשת, מפני שלא הטעתו [21]. האומר לאשה: הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי, לאחר שאשתחרר, או לאחר שתשתחררי, לאחר שימות בעליך, או לאחר שתמות אחותיך [22], לאחר שיחלוץ לך יבמיך [23] אינה מקודשת. וכן האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקיבה הרי היא מקודשת לי, אינה מקודשת, אם היתה אשת חבירו מעוברת, והוכר

כמתנה על מה שכתוב בתור', דהרי אפשר שלא תאכל ולא תתגרש. (ה) וצריך שיהי' המעשה דבר שאפשר לקיימו ע״י שליח; מיהו בקדשה בתנאי בביאה, מהני תנאה, אף דאי אפשר לקיים המעשה ע״י שליח, עכ״פ מדאפשר קדושי כסף ע״י שליח, וכ״כ שטר אפשר ע״י שליח, הוקשו הוויות אהדדי [ככתובו' עד״א]. (ו) וי״א דבעינן עוד שלא יהיו התנאי ומעשה בדבר א', כגון הילך אתרוג זה לצאת בו, ע״מ שתחזרהו לי. וי״א דדוקא בסותר התנאי למעשה, כגון הר״ז גיטך ע״מ שתחזירהו לי, דאימת מתגרשת לכשתחזיר, ואז אין הגט בידה; ויש לחוש בכל גוונא לחומר'. (ז) וי״א דאפי' לא פי' כל דיני תנאי, רק אמר סתם, הריני מתנה כתנאי ב״ג וב״ר, צריך לקיים התנאי, רק לא יקדים הלאו (ח) וי״א דבאמר „מעכשיו", או על מנת שדינו כמעכשיו, אז א״צ שום דיני תנאי, רק שיהא אפשר לקיימו. (ט) וי״א דהא דבאם אין כל דיני תנאי הנ״ל המעשה קיים אף שלא קיים התנאי, היינו לחומר', דבקדשה בתנאי כזה, מקודשת מספק, ונגרשה בתנאי כזה וקדשה אח״כ אחר, אסור' להמגרש ולהמקדש [כ״ז מבואר ומה״ע ל״א וב״ש שם]: [21])*מדלא פי' בשעת 21
קידושין; הא אם גלה דעתו אז שעל דעת כן מקדשה, הרי הטעתו ואינה מקודשת; ואף שלא כפל תנאו, א״צ תנאי כפול רק בהתנה, ולא בגלה דעתו שרק על דעת כן עושה, והוה כאומר הריני מקדשך בכוס יין זה ונמצא דבש, דאינה מקודשת אף שלא כפל תנאו [וכזה יתיישב שייכות משנה זו לדלעיל דדמי לה]: [22])שהיא אשתי: [23])*קסבר האי תנא אין קידושין תופסין ביבמ'; ואכן קיי״ל דיבמה

כתי בנות[45]) משתי נשים[46]) ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות[47]) או גדולה שבקטנות[48]) או קטנה שבגדולות[47]), שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות[48]) כולן אסורות, חוץ מן הקטנה שבקטנות, דברי ר"מ, רבי יוסי אומר כולן מותרות, חוץ מן הגדולה שבגדולות[49]). קדשתי את בתי הקטנה, ואיני יודע אם קטנה שבקטנות, או קטנה שבגדולות, או גדולה שבקטנות, שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות, כולן אסורות, חוץ מן הגדולה שבגדולות, דברי ר"מ רבי יוסי אומר כולן מותרו', חוץ מן הקטנה שבקטנות[50]): י האומ' לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני, הוא אסור בקרובותיה[51]) והיא מותרת בקרוביו. היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך, הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו[510]). קדשתיך והיא אומרת לא קידשת אלא בתי, הוא אסור בקרובות גדולה[52]) וגדולה מותרת בקרוביו, הוא מותר בקריבות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו[53]): יא קדשתי את בתך[54]) והיא אומרת

שבכלל: [46])*שאחת ילדה קודם חברתה: [47])שבנות ראשון: [48])שבנות ב': [49])*לר"מ מכניס אינש נפשי' לספיקא, משא"כ לר"י: [50])וצריך ב' בבי? משום דטפי מסתבר שיקרא לגדולה שבקטנות גדולה, ממה שיקרא לקטנה שבגדולות קטנה, דרגלה לשבק בתו שהיא גדולה וראוי' לנשואין; להכי קמ"ל רישא לר"מ, דאפי' ברישא שהזכיר גדולה, אפ"ה אמרי' דלא התכוון רק על גדולה שבגדולות; וסיפא קמ"ל לרבותא דר"י, דאפי' בדקאמר קטנה, מספקינן בקטנה שבגדולות: [51])*דשויה אנפשי' חתיכה דאסור': [510])קמ"ל סיפא, דסד"א מדאסר' נפשה אכולה עלמא, וודאי קושטא קאמר', ותאסר עליו קרובותיה, קמ"ל: [52])*היא האם, מדשוי' אנפשי' קד"א: [53])דאין האם נאמנת אבתה, אפי' מדרבנן: [54])*שקבלת קדושין בעד בתך

גט ואחר כונס [34] ; ח קדשתי את בתי [340], קדשתיה וגרשתיה [35] כשהיא קטנה, והרי היא קטנה [36] נאמן [37]. קדשתיה וגרשתיה כשהיא קטנה, והרי היא גדולה, אינו נאמן. נשבית ופדיתיה, בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה אינו נאמן [38]. מי שאמר בשעת מיתתו [39] יש לי בנים [40] נאמן [41] יש לי אחים [42] אינו נאמן. המקדש את בתו סתם [43] אין הבוגרת בכלל [44] : ט מי שיש לו שתי

מיהו כשבא ב' אחר שכנסה ראשון, אינו נאמן לאסרה ; וי"א אפי' רק משהתירוה להנשא סגי : 34)*אבל איפכא לא, דשמא המגרש קדשה, והרי כשנבעלה קודם גירושין אסור' לבעל ולבועל : 340)או שאמר : 35)קבלתי גטה : 36)*עכשו כשאומר כן, עדיין אינה בוגרת : 37)לפסלה לכהן, דאב נאמן על בתו קטנה או נערה ; ונאמן נמי שתהי' מותרת לכל. ודוקא שאמר כן תוך כדי דיבור ; אבל אח"כ, אינו נאמן, מדהוחזקה כבר אשת איש על פיו : 38)לפסל' מכהונה ותרומה, דרק על נשואיה האמינתו תורה, ולא שנשבית ; ואפי' בנשואין נמי, א"כ לומר שקדשה למי שפסלה בביאתו מכהן ומתרומה [ואי"להק ליהמן במגו דקדשתיה וגירשתיה ? י"ל דנוחה שאומר שנשבית או שנבעלת לפסול לה, פוגמה יותר וממה שיאמר שנתגרשה, שהרי אם היתה בת כהן ונתגרשה מותרת בתרומה, אבל בנשבית או נבעל' לפסול, אסורה בתרומות בית אביה, א"כ לא יהי' נאמן רק לפסלה לכהן ולא לתרומ', והו"ל מגו רק לחצי טענה, דלא אמרי' לה. — יעוד י"ל דנאמנות האב חידוש הוא, דהרי הו"ל קרוב ויג"א, ולהכי לא"כ בדבר אחר במגו דחידוש [ר"ן] : 39)*אורח' דמלתא נקט ; או משום סיפא נקט הכי, דאף דאין אדם משטה בשעת מיתה [כק"מ פ"א], אפ"ה אינו נאמן : 40)ואין אשתו זקוקה ליבום : 41)*ואפי' היא בזוקת יבום, שנשמע שיש לו אחים, אפ"ה מדאינו עוקר הזוקה, רק בא להתירה מכל אחר, נאמן : 42)*שהיתה בזוקת היתר לשוק ובא הזה לזקקה ליבום : 43)*ויש לו כמה בנות : 44)*אפי' עשתו שליח וגם אמרה שיהא הכסף קדושין שלו, דמתהנה גם מקדושיה, אפ"ה אמרי' דלא שבק מלוה דרמיא עלי' לקדש בנות שברשותו, ויקבל קידושין לבת שיצאת כבר מרשותו, ולא רמי כל כך המלוה עליו לקדשה [ויבי' פ"ב סי' 2. ודו"ק]. מיהו קטנות ונערות בכלל הספק, דקדושין שאין מסורין לביא' הוו קידושין [כפ"ב 18] : 45)*וכולן קטנות נערות או בוגרות ; דאל"כ הרי אין בוגרות

פרק ד עשרה יוחסין [1] עלו מבבל [2] כהני, לויי [3] ישראלי, וחללי [4], גירי, וחרורי [5] ממזירי נתיני [6] שתוקי, ואסופי [7]. כהני לויי וישראלי מותרין לבא זה בזה, לויי ישראל חללי גירי וחרורי, מותרין לבא זה בזה, גירי וחרורי ממזירי ונתיני שתוקי ואסופי, כולן מותרין לבא זה בזה [8]: **ב** ואלו הם שתוקי, כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו, אסופי כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא אביו ולא אמו [9] אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי [10]: **ג** כל האסורים לבא בקהל מותרים לבא זה בזה [11] רבי יהודה אוסר [12]. ר' אליעזר אומר ודאן בודאן מותר [13] ודאן בספיקן [14] וספיקן בודאן, וספיקן בספיקן [15] אסור. ואלו הן הספקות, שתוקי ואסופי

פ"ד 1)*י' איכי יוחסין שנודע באיזה דרך נולדו ומי אביהן: 2)*עם עזרא; שהוא העלה עמו כל חכמי הדור, ומשו"ה חשש שיתערבו בבבל פסולי' בכשרי', להכי העלה עמו כל הפסולי', ולא הניח שם רק כשרי': 3)*שגם לויי' עלו עמו; [ואע"ג דאמרי' [סוטה פ"ט מ"י] דעזרא קנסן ודלא עלו עמו? י"ל דהלוויים שעלו עמו היו חלולי בהונות [בילקוט תילים בפרשת על נהרות בבל], שאינן ראויין לשיר, ולהכי קנסן להשאר שבבבל; עוד י"ל דלהכי קנסן ודלא עלו עד שבא אחריהן; או משום דלא עלו רק מעט מהן, שלא הי' בהן כדי לשמש בשיר ובשערי ביהמ"ק]: 4)*שנולדו מפסולי כהונה, או שנבעלו לכהן הפסול להן: 5)עבדים שנשתחררו: 6)גבעונים שמלו בימי יהושע: 7)מפורשים לקמן: 8)*דאין בגבעוני' לאו דלא תתחתן גם כשאר ז' עממין שבא"י, דמכשנתגיירו ליכא טעמ' דכי יסיר בנך מאחרי [עתוס' כתובות [דכט"א] ד"ה אלו, יש בנתינה לאו דלא תתחתן; וצ"ע א"כ למה חללי וגירי מותרי' בהם? וצ"ע]: 9)וספק שממזרי' הם: 10)*שבודקין אמו, דכשאומרת לכשר נבעלתי נאמנת [ועמ"ש פ"ק דכתובות]: 11)קמ"ל אפי' גר עמוני ומואבי עם ממזרי שתוקי ואסופי: 12)ה"ק אפי' רבי יודא שאוסר גם במצרית, דקהל גרי' לדידי' אקרי קהל, אפ"ה בגר עמוני ומואבי שאסו' בקהל, מודה ר' יודא דמותרת בממזרת: 13)כגון ממזרי' בנתיני': 14)ממזרי' ונתיני' בשתוקי ואסופי: 15)שתוקי ואסופי בדוגמתן, ושמא זה כשר

לא קדשת אלא אותי, הוא אסור בקרובות קטנה, וקטנה מותרת בקרוביו, הוא מותר בקרובות גדולה, וגדולה אסורה בקרוביו [55]: יב כל מקום שיש קדושין [56] ואין עבירה [57], הולד הולך אחר הזכר, ואיזו, זו כהנת לויה וישראלית שנישאו לכהן וללוי ולישראל [58]. וכל מקום שיש קדושין ויש עבירה, הולד הולך אחר הפגום שבשניהם, ואיזו, זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט [59] ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין [60]. וכל מי שאין לה עליו קדושין אבל יש לה על אחרים קדושין, הולד ממזר, ואיזה, זה הבא על א' מכל העריו' שבתורה [61] וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קדושין, הולד כמותה, ואי זה, זה ולד שפחה ונכרית: יג רבי טרפון אומר יכולין ממזרים ליטהר, כיצד, ממזר שנשא שפחה [62] הולד עבד, שחררו נמצא הבן בן חורין, רבי אליעזר אומר הרי זה עבד וממזר:

קטנה, דמהני מד"ס; או שאמר בתך גדולה שלקה אותך לקבל קדושין ממני [ודלא כרע"ב]: 55)*ובכל שאומרת קדשתני, מבקשין שיגרשה להתיר' לעלמ'; אף שעי"ז יאסר בקרובותיה. מיהו בנתן גט מעצמו, חייב גם בכתובת', דגלי דעתי' דקדשה: 56)שקדושין תופסין בה: 57)בנשואיה: 58)והאי כללה לאו דוקא, דהרי גר בממזרת, או איפכא, דיש קדושין ואין עבירה, דהרי קיי"ל קהל גרים לא אקרי קהל [אה"ע סי' ד' סכ"ב], אפ"ה הולד ממזר: 59)שהולד חלל: 60)שהולד נתין או ממזר: 61)*חייבי כריתות, חוץ מנדה [שם י"ג]: 62)*אפי' לכתחיל'; והכי קיי"ל דממזר מותר בשפחה [שם כ']; אבל בנכרית אסו'; וגם אפי' יגייר בנה שתלד לו, וכדקיי"ל דקטן מטבילין אותו ע"ד אביו, אפ"ה מה מהני, הרי בהגדיל יכול למחות [ודלא כרתוי"ט]:

מי שהי' מוכתב באסטרטיא [27]) של מלך [28]) : ו בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם [29]) ישראל שנשא חללה, בתו כשרה לכהונה, חלל שנשא בת ישראל, בתו פסולה לכהונה, רבי יהודה אומר בת גר זכר [30]) כבת חלל זכר : ז רבי אליעזר בן יעקב אומר ישראל שנשא גיורת, בתו כשרה לכהונה, וגר שנשא בת ישראל, בתו כשרה לכהונ', אבל גר שנשא גיורת, בתו פסולה לכהונה, אחד גרים ואחד עבדים משוחררים, אפילו עד עשרה דורות, עד שתהא אמן מישראל [31]). רבי יוסי אומר אף גר שנשא גיורת, בתו כשרה לכהונה [32]) : ח האומר בני זה ממזר אינו נאמן [33]) ואפי' שניהם אומרים על העובר שבמעיה ממזר הוא, אינם נאמנים [34]), רבי °יהודה אומר נאמנים [35]) ; ט מי שנתן רשות לשלוחו לקדש את

הי' . ול"ג היסכה, דאין שם עלם אם הא הידיעה כ"א כדרך זרות, כמו, ענלה היני [יהושע ה'], וכדומ'] . ולרשי ל"ג עד ; ור"ל דמיירי שקתס שם כדיין, שאם לא הי' מקכין דיין שאיכו מיוחס : [27])*בלשון יון הוא
28 קיל מלך, [ארמעע] : [28])*שלא לקחו לחיל ישראל רק מיוחסין, שיעמוד להן זכות אבות במלקמ' [ואף שאתי הגתי שר לבא דוד המלך הי' [בשמואל ב' י"ח], והוא הי' גוי [כע"ז דמ"א] ? וכ"כ מליכו שהיו בחיל ישראל חיל אדום [במלכים ב' ג'] ? כ"ל שהינמידום חיל מיוחד לסייע את ישראל, ולא ערבום בין המיוחסין ולבני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א, אסטרטיה של מלך, ר"ל שומרי ראש המלך, ובל"א לייבגארדע דעס קאניגס, דרק לחשיבות חיי המלך ויקרותי, היו כזהרים כזה בחיל המוסבבי' אותו שיהי' לו שמיר' מיעולה מהקב"ה, ולא בשאר חיל המלחמה ; וכדאשכחן שהיו כזהרי' בחייו יותר מבחיי כל ישראל, שאמרו לו אם ימותו חליכו לא ישימו עליכו לב, כי אתה כמוכו עשרה אלפים [שמואל ב' י"ח] : [29])*אפי' בת בכו או בת בן בכו וכו' ; אבל בת בתו מישראל, כשירה לכהן : [30])אפי' מישראלית : [31])*ה"ה אביה ישראל סגי : [32])*וקיי"ל דבדיעב' לא תלא ; ולכתחיל' לריך לד א' ישראל [ז' סב"א] : [33])*דאע"ג דעובר לית לי' חזקת כשרות, אפ"ה קרוב פסול לעדות : [34])אף דאמו קים לה בגווה טפי :

וכותי[16]: **ד** הנושא אשה כהנת[17] צריך לבדוק אחריה ד' אמהות[18], שהן ח'[19], אמה ואם אמה, ואם אבי אמה ואמה, ואם אביה, ואמה, ואם אבי אביה ואמה. לויה וישראלית[17] מוסיפין עליהן עוד אחת[20]: **ה** אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה[21] ולא מן הדוכן ולמעלה[22] ולא מן סנהדרין ולמעלה[23] וכל שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים[24] וגבאי צדקה[52], משיאין לכהונה וא"צ לבדוק אחריהן, רבי יוסי אומר אף מי שהיה חתום עד בערכי הישנה של ציפורי[26] רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, אף

אה פסול: 16) כמי ספק הוא, מדאין בקיאין בתורת גיטין וקידושין: 17) *שהיא משפחה שהעידו שנים שנתערב בה ממזר, חלל, או ספק'. ולרש"י איירי שקראו שנים על המשפחה שמן פסול, ולא שהעידו עדות גמור: 18) *דהיינו אמה, ואם אבי אמה; ואם אביה, ואם אבי אביה: 19) *ר"ל עוד ד' אמהות של אמהות הנ"ל. והא דלא בדקינן באבות כמו דבדקינן באמהות? ה"ט דאבות כי מנצי אהדדי, מגנין א"ע ביוחסין, ואם הי' בהן בעצמן פסול הי' ידוע; משא"כ נשים בקטט, מגנין א"ע בזנות ולא בפסול יחוס, מדלא בקיאי ביוחסין [כלקמן מ"ט 36], הלכך אין פסולן ידוע: 20) *ר"ל עוד אם א' לכל בד' למעל', דהיינו אם אם אמה, ואם אם אביה, וכן כולן; נמצא הן י"ב אמהות [ובב"ע סי' ב' דסגי רק בב' אלו, שאן בכלל י' אמהות]. ומה"ט צריך בישראלי' בדיק' יתירה, משום דישראלי' אינן נזהרין כל כך מלהתערב בפסולין: 21) *התחיל לבדוק, ומצא שאביה עבד בביהמ"ק, א"צ לבדוק אחר אמו; וכ"כ באבי אביה, כשעבד עבודה א"צ לבדוק אמו. ותנא ושייר, דה"ה באכל תרומה, או נשא כפיו, או קרא ראשון בביה"כ, או שכתוב בשטר פלוני כהן, בכל אלו ידוע שמיוחס הוא: 22) *אם הי' משורר עם הלויים על הדוכן: 23) *דלידון דיני נפשות צריך שיהיה מיוחס: 24) *שדנין דיני ממונות; ובירושלי' איירי, שגם אף לממונות ממני' דוקא מיוחסי': 25) *בכל מקום, דממשכני' על הצדקה, ורגילי' אינשי להתקוטט עמן, ואם הי' בהן פגם אפי' רק מצד אם, הי' נודע [ידו"ק]: 26) *אצל 26
דייני עיר שמה ישנה שאצל צפורי [וצ"ל דנקט כן, משום דישנה אחרת

יב לא יתיחד 40) איש אחד עם ב' נשים 42) אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים 43) ר"ש אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו 44) וישן עמהם בפונדקי, מפני שאשתו משמרתו, מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וישן עמהם בקירוב בשר 45), ואם הגדילו 56) זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותו 47): יג לא ילמד רווק 48) סופרים 49) ולא תלמד אשה סופרים 50) רבי אליעזר אומר אף מי שאין לו אשה 51) לא ילמד סופרים 52): יד רבי יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה, ולא ישנו שני רווקים בטלית אחד, והכמים מתירים 53). כל שעסקו (שאומנותו) עם הנשים 54) לא יתייחד עם הנשים 55) ולא ילמוד אדם אומנות בין הנשים, רבי מאיר

מיהו בליל' גם בזה אסו' [אה"ע כ"ב]; וכ"כ ביש עמהן תנוקת שיודעת טעם ביא', שבושה לעמוד ערומ', ואינה מוסרת עצמ' לביא', משום קטנותה; מותר ביום להתיחד; וי"א דבדרך גם בכה"ג אסור [שם]: 42)*ואפי' עם הרבה, ואפי' עם זקנות; וי"א דעם ג' נשים מותר להתיחד, כל שאין עסקו עם הנשים. ויחוד א"א דאו', ועם פנויה מדרבנן: 43)* דסתם אנשים כשרי' הם; ודוקא בעיר; אבל בשדה או בלילה, צריך ג' אנשים. מיהו בפריצי, אפי' י' ואפי' ביום, אסור [שם]: 44)°ובכה"ג אפי' עם אשה א' מותר להתייחד. מיהו ישראלית עם עכום אסו' אע"ג שאשתו עמו [שם]: 45)וה"ה לחבקה ולנשקה; וה"ה אח עם אחותו קטנה: 46)*שיהיו שדים נכונו ושערך צמח, אפי' אין הקטנה בת י"ב, והקטן אינו בן י"ג [סי' כ"א]: 47)*ואפי' אם היא נשואה. מיהו אפי' בכה"ג, באחות אסו' [כ"ב שם]: 48)*פנוי שאין לו אשה: 49)*ר"ל לא ילמוד עם תנוקת, דעי"ז מתרגל עם אמותיהן של הילדי'; ואפי' לא יתיחד עמהן אסו' [סי' כ"ב]: 50)*משום יחוד עם אבות הילדי' שבאין אצל בניהן: 51)*ר"ל שאין אשתו אצלו: 52)*והכי קיי"ל; וי"א כת"ק [כ"ב שם]: 53)*דלא נחשדו ישראל על הבהמה או זכר; והכי קיי"ל; 54)שמשתכר במלבושיהם וקשוטיהן: 55)*אף שצריך להן

בתו, והלך הוא וקדשה 36) אם שלו קדמו, קידושיו קידושין, ואם של שלוחו קדמו, קידושיו קידושין, ואם אינו ידוע, שניהם נותנים גט, ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס. וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה, והלכה וקדשה את עצמה, אם שלה קדמו קידושיה קידושין, ואם של שלוחה קדמו, קדושיו קידושין, ואם אינו ידוע, שניהן נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט וא' כונס 37): י. מי שיצא הוא ואשתו 38) למדינת הים, ובא הוא ואשתו ובניו 380) ואמר אשה שיצאת עמי למדינת הים הרי היא זו ואלו בניה, אין צריך להביא ראיה לא על האשה 390) ולא על הבני' 39) מתה ואלו בניה, מביא ראיה על הבנים 400) ואינו מביא ראיה על האשה 40): יא. אשה נשאתי במדינת הים, הרי היא זו ואלו בניה, מביא ראיה על האשה ואין צריך להביא ראיה על הבנים 39) מתה ואלו בניה, צריך להביא ראיה על האשה ועל הבנים 41):

---

35)*והכי קיי"ל; אבל רק לפסלו, ולא לפסל זרעו: 96)*שקבל אביה קדושין מאחר: 37)*וצריכי ב' בבי, רישא אף דאב אינו מקפיד כל כך אם תנשא בתו לבעל כל דהו, דבתך בגרה שחרר עבדך [כפסחי' קי"ג], אפ"ה אמרי' מדאשכח מיוחס טפי, בטליה לשליחותי'; וקמ"ל א"זה, אף דאשה אינה בקיא' ביוחסין כא"ש, אפ"ה אמרי' דבטלה לשליחותה: 38)*שכבר נבדקה שהיא מיוחסת: 380)*ואין אדם מכירה מדשהתה ימים רבים: 390)*דמדידעינן שהי' לו מיוחסת, לא חיישינן שמתה או גירשה וזו אחרת היא: 39)*ודוקא בכרוכי' אחרי', שהן קטני' ודבוקי' אחר אמן: 400)*שהן מאשתו שמתה: 40)*דאמרי' אותה שמתה היא שהלכה, ולא חיישי' שנשא שוב אחרת ומתה גם היא ואלו בניה [כך נ"ל, ועי' רש"י ותוס' ומהרש"א ומהרש"ל]. ואע"ג דכל אדם בחזקת כשרות, רק בקרא עליו ערעור [כלעיל 17]? היינו דמי שאינו חושש שיהי' זרעו מוחזק לכהן, מותר לישא מהן; אבל מספק' בדוק' לכהן, אין נושאין מהכ"ל עד שיבדקו אמותיהן: 41)ר"ל בודק גם מאם ולמעלה: 410)*יסוד אינו בסדר הפתוח לר"ה;

פירוש הקצר

ב יש סבה מכרחת׳ התכלית, ויש שהוא רק אפשרי.

ג והנה כל השתדלות האדם בעולם, הוא להשיג שמחה, וכבוד.

ד והם ישיגו ע״י כח הגוף, כח הממון, כח הנפש.

ה והסבות להשיג ג׳ כחות אלה, הוא או ע״י השתדלות האדם, או ע״י הצדקה, או ע״י מזל.

ו שהשתדלות והצדקה, אינן סבות מכריחות להשיג כח הגוף והממון והנפש.

ז רק המזל הוא המכריח׳; ולכן נקרא מזל, שנוזל כשטף מים כבירים מרום לתחת.

ח יש ב׳ מיני מזל, מזל הגלוי, ומזל הנעלם.

ט הגלוי הוא הטבעי, והוא תלוי בששה ענינים

1) בטבע אביו ואמו.
2) בטבע האקלים שנולד בו ודר בו.
3) בטבע הזמן שנולד בו וגדל בו.
4) בטבע מאכלו ומשקהו של אדם.
5) באיזה אופן הדריכוהו וגדלוהו.
6) באיזה מלאכה הוא עוסק בה.

ע״י ו׳ דברי׳ אלו יתחזק גופו או יחלש, יתרבה עשרו או יתמעט, יתגדל חכמתו או יתמעט. אמנם למה נולד זה באחד מו׳ דברים אלה לטובה, ולהאחר היו לרעתו?

י וזהו וטעם מזל הנעלם הנקרא [בעשטיממונג] שכן גזרו חכמתו ית׳ עוד טרם הולדו מטעם עמוק ונעלם; כמ״ש חז״ל [נדה דטז״ב] המלאך הממונה על הריון וכו׳ ושואל טפה זו מה תהא עליה גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני.

עתה נבוא לפרש המשנה וכו׳ [עי׳ בשלהי פי׳ הארוך בד״ה ועתה נבוא וכו׳]:

פירוש הארוך

דזכותא הייני מזלא, והביאו ראי׳ מדאמרי׳ [מ״ק כח״א], בני חיי ומזוני לאו בזכותא תלי׳ מלתא אלא במזלא, והרי משם אדרבה מוכח דזכות ומזלא ב׳ הפכיים נינהו? ולפע״ד גם זה יש לתרץ, דרבותינו בעלי תוס׳, הכריחו דזכות דנקט הכא איננו מלשון זך ונקי בצדקותיו; דעל כרחך הכא ליכא למימר הכא, דא״כ מה איכא בין ר״מ לר״ש בן אליעזר, דקאמר נמי בסיפא, אלא שהרעותי מעשי וכו׳? אע״כ דזכות דקאמ׳ ר״מ הייני לשון קנין, וכרוב לשון זכות וזוכה שבש״ס במשנה, כמו זה שהחזיק בה זכה בה [ב״מ פ״א מ״ד], וכ״כ הואיל וזכה בשה לא יזכה בנכסי׳ [כתובו׳ פ״ק מ״א]; ה״נ לשון קנין הוא, ור״ל מה שקנה ע״י המזל. ולפ״ז כוונת המשנה לפי׳ פי׳ תוס׳, שגם אומנות נקיי׳ וקלה, וגם התפלה שניהן לא יועילו רק לפי מדת המזל. —

אולם כדי לפרש ענין זה יפה, נצטרך לבאר מלת מזל מהו? ובביאור זה יתורץ גם קושית העולם, על שראינו לפעמי׳ צדיק ורע לו רשע וט״ל; לכן נעתיק פה מאמר א׳ מדרשותינו הנקרא.

כוכב המזל

וז״ל שם:

והנה אין דבר ופעולה בעולם שאין לו סבה או סבות שקדמו לה; ורק סבת כל הסבות שלא קדמה לה סבה, הוא האין סוף

אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקי' וקלה, ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו, שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות [56] שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות [57] אלא הכל לפי זכותו [58] רבי שמעון בן

לפרכסתו, וכ"ש אחר דאסו' באין אשתו עמו. ולרש"י בעסקו עם
נשי' אסור להתייחד אפי' עם ג' נשים, דבכה"ג מותר באחר, עכ"פ 56
זה מלבנו גם בהן יקפו עליו: [56]*כ"ל דהמשך המשנה כך הוא.
ילמד מלאכה נקיי' וקלה, ולא יאמר משום דקלה היא כמות שהיא,
אין בה לקוות רווח ועושר, שעל העושר יתפלל להקב"ה שהעושר שלו,
דלא לבד במלאכה קלה, אלא אפי' במלאכה שנאותה להשתכר בה,
צריך שיתפלל על ההצלחה בה; מדאין מלאכה שאין בה עניות
ועשירות, יש מתעסקים בה ומתעשרים, ויש שמתעניים בעסקה:
[57]כ"ל שלא האומנות גרמה העניות או העשירות, דהרי בכולן יש 58
עשירי' ועניי': [58]*ר"ל הכל לפי מזלו [כך פי' התוס']

פירוש הקצר

ואין להקשות, אם הכל תלוי במזל, א"כ מה תועיל התפלה? על זה נשיב, שאין הכוונה במלת „מזל" על מעמד הכוכבי' בשעת עיבור ולידה, ח"ו לא תהיה כזאת בישראל! וכבר צעקו כי כרוכיא על זה רבותינו גאוני עולם, ובראשם ע"ר רבינו הרמב"ם שמש החכמים, באגרותיו היקרי', בתשובתו לעיר מרשיליא, בתשוב' המתחלת, הגיעה שאלת אלופינו וכו' יעו"ש; ואם נמצא לרבותינו חכמי הש"ס אשר מימיהם אנו שותים, דברים כזה שיתדמו בהפך מדברינו, מחוייבים אנחנו לומר שהם דרך משל ומליצה כשאר אגדות שבש"ס; וכ"כ ג"כ הרמב"ם שם. אולם הפי' האמיתי של מלת „מזל", כבר הארכנו בו בפי' הארוך עם ראיות מוכיחות, וכאן לקצר אני צריך, דתוכן הענין הוא כך.

א הנה ידוע כי לכל דבר שבעולם יש סבה.

פירוש הארוך

והנה רתוי"ט הקשה על זה, דאם הכל תלוי במזל, א"כ תפלה מה תועיל? ולכאורה נ"ל לתרץ דלפי דברי רבתוס' ה"ק מתניתן, דלולא תפלתו הי' תלוי במזל; וכמ"ש בנדרי' [דל"ב א'] מה דעתך דקאי' לדק במערב, אנא מהדרנא לי' למזרח. אמנם מלבד דק"ל א"כ מה קמ"ל תנא בזה, אם תולה עשרו או עניותו במזל או במקרה, די לו שיאמר, דכיון שבכל העוסקים במלאכה יש עניי' ועשירי', לכן יתפלל להקב"ה שיתן לו עשירות, ויהי' מניעת העשירו' מאיזה טעם שיהי'? מלבד זה ק' קו' רתוי"ט השני', דאיך רצו לומ'

שיפקד גם הצדיק בצרות מד׳ טעמי׳, (1) או שיכנו לו שום חטא קל שעשה [בתעני׳ יא״א] כדרשינן אל אמונה שהקב״ה משלם לצדיק חטא קל ולרשע מצוה קלה שעשו בעה״ז; (2) או שהוא לנסיון כדרכו של קדר לבדוק קנקנים היפים; וגם הרשע יתנסה לפעמי׳ בהטבות רבות משמים אולי ידע עול בושת; (3) או שיתגלגל עי״ז בסוף טוב׳ ע״י הרעה, ורעה ע״י טוב׳ — ולפעמים ירחק כל כך חוק ההטבה או הרעה שלבסוף, עד שאין עין האדם החלש יכול להשקיפה קדהיא אחר כמה דורות; — (4) או שהטבת הצדיק ורעת הרשע הוא כגד הטבע, כי כן יסד המלך — והטבע הוא לשון מטבע עובר לסוחר, שאין המלך פוסלו רק מדוקק גדול; — והוא הוא המלאך שרמז׳ עלי תה״ק, שנאמר הנה אנכי שולח מלאך לפניך הוא הטבע [הנקרא בין המקובלי׳ מטטרון נער — מפני שהטבע מעשהו כנער בהרגל — ובמעשה נערות — והוא הנקר׳ בבחינ׳ אחר׳ גם סנדלפון, שעומד מרכב׳ וקושר כתרי׳ לרבו; דכל מעשי הטבע הם לכבוד לאל הכבוד — והדברים עתיקים] — כי כך רצה הקב״ה, שאעפ״י שיהיו עושי רצונו, ויעשה להם נסים כשאין ידם מגעת; אעפ״כ כל עוד שיוכלו להעזר בכח הטבע, אין סומכין על הנס, ויהיו חגורי חרב עושי מלחמה, חורשים בזמן חרישה וקוצרי׳ בזמן הקציר, כדרך שהעולם נוהג; ולכן אמר, השמר מפניו, אל תמר בו, לבלי לחטוא כגד הטבע, אעפ״י שצדיק גמור אתה, כי לא ישא לפשעיכם, אם תחטא, ותפשע בעצמך כגד הטבע, תענש מידה, ולא ישגיח על צדקתיך בזה, כי שמי בקרבו, דהטבע בגמטריא אלהים; וכחה כח אלהי׳ — ולכן גם כן לא התפלל משרע״ה לבלי לשלחו, כמו שהתפלל אחר העגל, כשבשרוהו הנה מלאכי ילך לפניך? דהתם והכא הכוונה על הטבע, שידע משרע״ה שלא ישנה הקב״ה כמה כ״א לעתים רחוקי׳ בשא״א זולתו; — רק שאני התם שאמר הקב״ה „כי לא אעלה בקרבך“, ע״ז השיב הרועה הנאמן אם אין פניך הולכים אל תעלינו מזה — והארכנו בזה הרבה בדרשותינו, וכאן לקצר אני צריך; וכבר התרחקנו ממטחוי ענייננו הרבה. — רק כלינו לבאר, כי גם לצדיק או לרשע לא ישנה הקב״ה בעבורם כל כך בנקלות כח זרם הטבע כשחטאו כגדה, או כשתסכים עם טובתם. — וכ״ב יש עוד כמה מניעות לתשלומי שכר ועונש בעה״ז לצדיק או לרשע מכח המזל, כדאמרינן [תענית דכה״א] דא״ל הקב״ה לר״א בן פדת ניח׳ לך דאהפכי לעלמ׳ אפשר דמזדמנית במזלא דמזוני. — בא וראה כמה קשה כח המזל, דהרי ר״א בן פדת מבני פלטין של מלך הי׳, ואפ״ה לא שינה הקב״ה הטבע בעבורו; ואכן יתמי דיתמי מה כענה אבתרי׳? ולפי האמור, כל אלה הסבות, דהיינו הטבע, וההשתדלות, וצדק ורשע, כולן אינן סבות מכריחות

ב"ה וב"ש, שהוא ברצונו ית' הממציא את הכל; ואין עת אל מציאותו, כי גם העת מעשה ידיו היא. — **אולם** הסבות המסבבות שיתהוו על ידן דברים בעולם, הן ב' מינין, יש סבה שמכרחת התכלית, ויש עושה אותו רק אפשרי. **ונבאר** כוונתינו; סבה מכריחת, הוא שכשישתמש בסבה ההיא על כרחו ישיג התכלית; כמדליק נר, על כרחו שיאיר, וכאוכל, על כרחו שישבע, וכדומה. אמנם סבה אפשרית, הוא שאעפ"י שישתמש בהסבה ההיא, אין עוד ברי שישיג התכלית; כזורע שאפשר שלא יצמיח, וכמבקש דבר, אפשר שלא ימצאנו, וכדומה. אולם תכלית מטקוי כל יגיעת האדם הוא, להשיג בעולמו שמחה, או כבוד, ויהיה גופני או רוחני. — ולהשיג שני תכליתיות אלה, יש ג' סבות, והם כח וכח **הגוף**; עושר וקנייני **הממונות**; חכמה ומדות טובות **שבנפש**. ולכן לאלה ובאלה יתיגע האדם תמיד, כדי שברבוים להאדם ישיג על ידן השמחה והכבוד שזכרנו. **אמנם** גם השגת כח הגוף, והעושר, ושלימות הנפש, תלוי שוב בד' סבות מנושאות; והם: (א) **בטבע** הכללי המושלת בעולם. (ב) **בהשתדלות** אדם; שיתעסק הוא או אחר, או שימנענו מלעשות דבר, לטובתו או לרעתו. (ג) **בצדקת** או **רשעת** של האדם בעצמו, או של אבותיו, או של מסבביו. (ד) או שתפגשהו דבר רעה או טובה ע"י דבר שיכנוהו **מזל**; אשר ילווה האדם מרחם עד הקבר. **אולם** אם כי כל ד' אלו, הם סבות להצלחתו ולבלתי הצלחתו של אדם בעולם העובר, אעפ"כ אין כח כולן שוה בהענין. דכח הטבע, יכול האדם לרוב לכבשה בכח הגוף והשכל; ולכל הפחות יכול להמלט כמה לבלי תגע בו רעה; וכמו כן אם תהיה הוראת הטבע עליו לטובה, אפשר שאולת אדם תסלף דרכה, וימנע האדם בעצמו ממנו טובת הטבע שהיתה מועדת לו. וא"צ להאריך בביאור זה. — **וב"ש** שההשתדלות איננה סבה מוכרחת להצלחתו או בלתי הצלחתו של אדם; דידוע לכל, איך יקרה הרבה פעמים, שיהי' כל כל יגיעת אדם לריק והשתדלותו לתהו, ותחת חטה יצא חוח, ותחת טובה ימצא רעה; אולם יקרה גם להיפך, פסקים בזו בו, ותמצא כפן ידם כל טובות הזמניות, אשר לא עמל בה ולא התיגע בהם. **אבל** גם צדקת או רשעת אדם אינן מכריחות טובות האדם או רעתו, דידענו היטב, שיש צדיק אובד בצדקו, ויש רשע מאריך ברשעתו, דאם כי גדול אדונינו ורב כח, וה' משמים השקיף על בני אדם, פני ד' בעושי רע, וכ"ש על צדיק ההולך בדרכיו, וכמ"ש עין ד' אל יראיו ואזניו אל שועתם [תילים ל"ג], כ"ז לא יועיל רק להקל להן סבת טובתם, ולהכשיר ולכן להם כוס לרתם; ואעפ"כ אפשר

באדם; כידוע לחכמי הטבע שכל בריאות הנולדי׳ באביב, ויהי׳ אדם או בהמ׳ או עוף, הוא גוף יפה בריא וחזק יותר מהנולדי׳ בשאר עתות השנה; ואמרו שבאביב כל האדם והברואי׳ הם חזקים יותר מבכל שאר עתות השנה, ולכן אז הזמן נאותה לרפוא׳, ואמצעיותו של אביב הוא חודש מאיום, הוא היותר מסוגל לזה, וכן אמרו חז״ל [שבת קמ״ז:], כולהו שקיינא מדבקא עד עצרתא, ר״ל מפסח עד שבועות, מעיילי. ואמרו הטבעיי׳ שבחורף האדם יפה מראה יותר מבשאר עתות השנה; ואולם בבליר יש שפע קניין ועושר וברכה בעולם יותר מבשאר עתות השנה, ומלאו הגרנות בר, והיקבים תירוש יפרוצו. אולם גם על הנפש, על מדותיה ומעלותיה, יפעל הזמן מאוד; הלילה נאותה יותר להתעמקות ולאוקמא גירסא בסייעתא דשמיא, דע״י הדממ׳ ששולטת אז, מתקשרי׳ החושי׳ טפי בהעניינים, וכמ״ש חז״ל [עירובין סה״א], לא איברא סיהרא אלא לגירסא — ואמרי׳ [ב״ד רמ״ו סכ״ג] הרוצה להגליח בלימודו לא יאבד לילה א׳ בשינה; אבל ע״י השתמשות כלי החושים בליל׳, אשר אז יותר נאותים למנוח׳, ע״י התיגעו אז בהן, יחליש הגוף ביותר: אבל עתות השחר מבהיקי׳ כברקי׳, כי הם יותר מסוגלי׳ להתעופף בחריפות, כמ״ש חז״ל [בעירובין סס] כהירין שמעתתך, א״ל דיממא כינהו. אולם גם הגוף בבוקר כארי יקום וכלביא יתנשא, וכמ״ש חז״ל [ב״ב טז״ב] אדלי יומא אדלי קלירא. וכ״כ על המדות יפעל הזמן; הקיץ יותר נועד לשמח׳, והחורף יעורר נכאת רוח; בבוקר אדם מסוגל יותר לתת לאיש שאלתו בטוב עין; וכ״כ עוד על דברי׳ במדות, יפעלון היום והליל׳, וחלקי עתות השנה. (ד) הרביה המאכלות והמשקות, גם הם יפעלו מאוד על ג׳ אלו. המאכלות הגסות יחזקו הגוף, אבל יעכרו השכל ויטמטמו לבו מכל מדה יקרה; והמאכלות הקלות והדקות, יזקקו השכל ויגבירוהו, אבל גם ידקדקו ויקילו כחות הגוף. וכ״כ יש מאכלי׳ יקממו טבעו במדות, ויש אשר יקררוהו. ואחז״ל [כתובו׳ כט״ב] הרוצה שתלבין בתו ישקנה קלב. ואמרו [מ״ק דט״ב] בכתי׳ דרב ביבי דשתיין שכרא, בעיין טפלא. ואמרו [יומא עו״ב] חמרי וריחני פקחן. ואמרו [הוריות דיג״ב] כמה דברי׳ שמטמטמין לבו של אדם. ואמרו [פסחי׳ דמב״ב] דבשר שמן [לאפוקי שומן עצמו] ויין ישן מעלי לכולה גופא. אולם כ״ש שיפעול מזונו של אדם על קנייניו ועשרו; שלמה אמר בחכמתו [משלי כ״א י״ז] אוהב יין ושמן לא יעשיר. ואחז״ל [פסחים קיד״א] דאכיל אליתא טשי בעלייתא, דאכיל קיקלא, אקיקלא דמתא שכיב. (ה) הגידול, גם על איזה אופן נתגדל מהוריו, ובאיזה חברת אנשים ידור כשנער נתגדל, ג״כ יפעל מאד על ג׳ אלה. דאם יזרזו כחו מנעוריו, יתחזק הגוף; כמ״ש טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו; וביותר, אם רוא׳ חברת מריעיו

לטובת או רעת האדם; אולם הם רק סבות אפשריות. אבל רק המזל הוא סבה מכריחת מעמד האדם לטוב או לרע. — ונבאר מלת מזל מהו? שרשו נזל, ור"ל כדבר הנוזל וניגר, שהוא מחובר יחד כטיפות מי נחל המוגרים במורד, שיבואו בשטף חזק בהכרח להעמק, ע"י התאחדות הטפות בהמעין או המעינות שהם למעלה; — כ"כ מקריות האדם להרע או להטיב, יתקוממו לו ע"י סבות מוכרחות שהתאחדו, שקשורים ואחוזים זב"ז כנחל, והם יביאו באופן מוכרח מעמדו בין לטוב או לרע, בגוף, בממון, ובמדת הנפש. ולפיכך הסבות המכריחות מעמדו של אדם יקראו מזל; אבל יש ב' מיני מזל. יש מזל הגלוי, ויש מזל הנעלם. מזל הגלוי הוא שזה מינים, והן סבות מכריחות: (א) ע"י אב ואם, שהם הניחו הזרע הראשון לכל הוית הצלחתו או בלתי הצלחתו, בגוף, בקנין, ובנפש; דלאשר היא חלק מעצמותם לכן כאשר ידמה להם בתואר הפנים, כך ידמה להם גם בנוי וכח הגוף, וגם בחכמה ומדות הנפש, אמנם גם מהונם וממונם וקנין יחלקו לו ומכחם ישחדו בעדו; וכן אמר שלמה בחכמתו [משלי י"ט י"ד] בית והון נחלת אבות; ואמרו חז"ל [עדיות פ"ב מ"ט] האב זוכה לבנו, בנוי ובכח, בעושר בחכמה ובשנים. (ב) סבה ב' ע"י מקום הארץ אקלים שנולד ודר בו האדם, גם זה יפעל על גופו, שיהי' עי"ז חזק או חלש, יפה תואר ומראה או להיפך; וכהנראה, שאנשי צפון יותר יפים בתואר ובמראה וחייהם ארוכי', יותר מאנשי דרום; ואנשי דרום יותר גבוהים בקומה וחזקים מאנשי צפון, וכמ"ש הטבעיים, ובראשם הרופא המפורסם הופלאנד במאקראביאטיק שלו. וכ"כ בחכמה ומדות הנפש, נבדלים יושבי ארץ אחת מיושבי ארץ אחרת; אלו חכמים ואלו סכלים, אלו זריזים ואלה עצלים, אלו בטבעם מחוממים ואלו מקוררים. וכ"כ בקניינים, יש חלוק בין ארץ לארץ אחרת, יש ארץ זבת חלב ודבש, אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחושת, רגביה כסף תועפות, ועפרות זהב לה, לחוף ימים תשכון, ויושביה עשירי' רוכלי הארץ; ויש אשר אדמתה כמדבר שממה, לא מילא כפו קוצר, ויד עמל לא תשבע לחם, עניה מכוסי' בסחבות בוקים ומבוקים ומבולקים. וכן אמרו חז"ל [רבה פרשת לך לך] יש ארץ מגדלת גבורים, ויש מגדלת חלשים; ואמרי' [מכות דט"ב] בגלעד שכיחי רוצחים, אלמא דגם מדות האדם יתכוננו לפי מקום גדולו; ואמרי' [ב"ב קנח"ב] אוירא דא"י מחכים; ואמרי' [קדושין מט"ב] י' קבין גבורה ירדו לעולם, ט' נטלה פרס וכו'; י' קבין חכמה ירדו לעולם, ט' נטלה א"י וכו'; י' קבין יופי וכו'; י' קבין עושר ירדו וכו'; י' קבין עוני ירדו וכו'; אלמא שטבע הארץ ג"כ יפעל הרבה על אלו. (ג) הזמן גם הוא יפעל על ג' אלה

וכדאמרי' [נדרי' מט"ב] דר"י היו פניו צהובות, ואמר למטרונית', שהוא מדכתיב, חכמת אדם תאיר פניו [והוא מתורץ דלא תקשה סוגי' דתענית ונדרי' אהדדי]. אולם לא לבד בתורה הוא כך, כ"א בכל מתעסקי בחכמה, שבכולן הגוף מתרופף והנפש מתחזקת, בזמן שמלאכה זו חביבה לו; וביותר ניכר זה בהשקדנים, שאין מתנועעי' במלאכתם ועסקם אנה ואנה; בכל עסק ועסק של אדם יתפעל הגוף וגם הנפש, בחיזוק או ברפיון, הכל לפי המלאכה, והכל לפי העסק. ואפילו על המדות יפעל עסקו של אדם; כנראה בכל העוסק במלאכה דקה ונקיי', יהי' גם הרגשתו דקה, כמנגן וצייר וכדומה, טבעו רך ורחמני; וכדאשכחן באלישע הנביא שאמר קחו לי מנגן [מלכים ב' ג' פט"ו], שע"י הניגון נחה רוחו; משא"כ טבח, ציד, ואיש מלחמה, טבעם אכזרי מדעוסקי' במלאכת אכזרי, וכדאמרי' [במשנתינו] רוב טבחים שותפו של עמלק, ר"ל אכזרי'; ורוב ספנים חסידים. וכן כל עוסקי בעבודה גסה ועבה, תתגשם ותתעבה הרגשתו ושכלו וכל כחות נפשו. אלה הם השש הסבות הגלויות המכריחות, אשר על פיהן יסתובב מעמד האדם בגופו ובמקומו ובנפשו להרע או להטיב, לפי רבוי הסבות אלה ולפי התחלפתן זו מזו; דלפעמי' ילחמו הסבות אלה כנגד אלה, יוכרע הדבר אחר רבים להטות; וכל זה נקרא מזל הגלוי. ועדיין יש לשאל, למה נברא נפש אדם זה מאבות אלה ועם סבות אלה שיועילו לטובתו, ונפש אדם אחר עם סבות הפוכות מאלה? גם לזה יש סבה, אבל נעלמה מעין כל חי, בלתי לה' לבדו — וכמ"ש חז"ל בנדה [דטו"ב], שהקב"ה גוזר על הטפה מה יהא עליה גבור או חלוש, חכם או טפש, עשיר או עני; והוא הנקרא [בעשטיממונג], שהוחלט על האדם קודם לידתו, מעמדו באלה מטעם כמוס ונעלם, וכמ"ד [ברכות דל"ג] הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים; וכמו שאין לשאל להבורא ב"ה למה ברא לזה כהן ולזה לוי, לזה איש ולזה אשה, לזה ישראל ולזה נכרי עכו"ם, לזה פיל וארי חזק, ולזה זבוב ותולעת חלש ודל, כ"כ לא נוכל לשאל אותו למה ברא זה עם סבות לטובתו וזה עם סבות לרעתו? — בלתי ספק הכל בתבונה ודעת כדי שישיג השלמתו, זה באופן זה וזה באופן זה, אשר בלתי ספק כך מחוייב ומוכרח הי' שיהי' נברא כך, רק שלפי קט שכלינו לא נשיג הטעם; והוא הנקרא מזל הנעלם. אמנם יש אשר רצו להכניס בין מזל הגלוי למזל הנעלם שזכרנו, עוד דבר אחר ממוצע; ורצו להשיב על שאלתינו הנ"ל, למה נברא אדם זה עם סבות אלה, והאחר עם הפוכן? וישיבו אותנו דבר, שעל כרחך יהיה כך, מפני שאדם זה נולד בשעה שבתאי או מאדים או נוגה כוכבית אחר עולה, שמורה השחתה

סבינו כולם מתחזקים ומתאמצים לכל מלאכה כבידה וגבורה, ילמד ממעשיהם, ויתחזק ויתגבר גם הוא. וכן הוא בכל חכמה ומדה, אם הדריכוהו הוריו על פי מנהגות, בחכמה ובכל מדה נכונה, ההרגל תהי' לו לטובת ולמשענת לטבע שני; וביותר ילמד האדם ממעשה חברת שעשוע נעוריו; שלמה אמר [משלי י"ג פ"כ] הולך את חכמים יחכם; ואמר עוד [משלי כ"ב כ"ה] אל תתרע את בעל אף, פן תאלף אורחותיו. ואמרו [ב"ב כ"א] קנאת סופרים תרבה חכמה; ואמרו [פסחי' קי"ג] לא תדור בשכבבליב משום דללבי הוא ומשכי לך דליכנותא; ואמרו עוד [באבות פ"ב] איזה דרך ישר שיבור לו האדם? והשיבו, שיהיה לו חבר טוב; ואמרו עוד [שם פ"א] יהי ביתך בית ועד לחכמים והוה מתאבק בעפר רגליהם; עשה לך רב, וקנה לך חבר; וכן הוא אומר [תלים קי"ט] חבר אני לכל אשר יראוך. וכן בכל מדה ומדה בין נדיבים תתנדב נפש האדם, ובין רעים תשחת נפשו בו. אולם גם בעושר גם בקניינים תולה הדבר בחברת האנשים אשר ידור בינהם ויתעסק עמהם, כדכתיב ברבות הטובה רבו אוכליה [קהלת ה' פ"י]; וכן אחז"ל בתר מרי נכסי ליבי משוך [ב"ק צג"א]; ולכן הזהרנו חז"ל [פסחים קי"א] הוה משתדל עם מי שהשעה משחקת לו; וכן אמר החכם, שבעני בין העשירי' הוא עשיר יותר מהעשיר בין העניים, שזה אינו מספיק להתעשר וזה אינו מספיק להתעני; — וכן כתיב איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק [ישעיה מ"א ו']. (ו) המלאכה והעסק או הפקודה [אמ"ט בל"א] אשר בה ישמש האדם בעולמו, גם הוא יפעל הרבה על ג' אלה. כל מלאכה כבידה וגסה, תעצם כח הגוף ותחזיקו, אבל תחליש ותדקדק גם כח הנפש. וכל עוד יותר שיתעסק אדם במושכלות וחדושי', כל עוד יותר יתחדד שכלו ויגבר, אבל ביותר יחליש גופו; וכמ"ש חז"ל [ב"מ פד"א] דלהכי נקראת תורה תושיה שמתשת כחו של אדם; וכן אמרינן [נר"ה טו"א] כמאן מצלינן האידנא אקבירי ומריעי, דהיינו ת"ח. ולא די שנעשין גופם רפוי, כ"א גם במראה פניהן ניכרים עבדי המלך, שנושאין העול הזהב על צוארם תמיד, לכן צפד עורם על עצמם, יבש היה כעץ; וכדאמרי' [תענית ד"א], אי הוה סני הוה גמירי טפי; וה"נ אמרי' [גיטין דו"א] משום דלאו שפיר כולא הוא, אמר שמעתתא דלא שפירן. [וזה נ"ל מה דאמרי' [ע"ז דטו"ב] פתיא אוכמא מיני ומינך תסתיים שמעתתא, וה"נ אמרי' [מגילה יד"ב]; לא כדי לגנותן בנדיחותו אמר הכי, רק לשבחן, מדליכא כחה בגוף להכי כחה נפשן בחכמ'. וזהו שאמר' הכ' אל תראוני שאני שחרחורת [וזהו מטעם] ששזפתני השמש של עולם, היא תה"ק]. — אולם אעפ"כ, אדהם תמיד שמחים בעמלם, לכן הנשמה הבריא' והיפה אשר תקונן בגוף הרעוע והרפוף, תליץ מחרכיה ביפיה והדרה, ולכן פניהם נהורות תמיד, ומעיניהם ינוצץ ויברק שמחה כשלהבתיה;

המנהיג העליון ית"ש. ואחר איזה שנים שכתבתי זה, מצאתי באתי לידי ספר אגרת הרמב"ם, וראיתי בתשובה שהשיב גם בסוף הספר לחכמי מרסיליא ששאלוהו בדבר זה, והשיב כדעתינו באריכות; וע"ש במ"ש בד"ה ואני יודע שתחפשו ותמצאו וכו' מחכמי אמת רבותינו ע"ה בתלמוד ובמשנה שדבריהם מראין וכו' אל יקשה זה בעיניכם וכו'. יע"ש. ולפע"ד באו בני אדם למחשבה נפסדה זאת, ע"י שראו שהחמה והלבנה [ואולי גם שאר כוכבי לכת שקשורי' יחד בתקופת חמה ולבנה, הוא הנקרא [זאננען זיסטעם] יפעלו הרבה על הארץ אם לזול אם ליוקר, לשובע ולרזון, לבריאות ולחולי; אשר זה אמת מוחלט, שבעבור קורבתם אלינו יפעלו הרבה על אוירינו, בחמימות ובקרירות יבשות ורטיבות, אשר הם סבות באמת לשובע ולבריאות ולהפוכן; והן הן סבה א' או ב' מסבות הגליות שזכרנו למעל'. [אב"י עי' כוזרי מ"א סי' ע"ז שכתב ממש כע"ד אאמ"ו שליט"א] אולם אלה חשבו ויעשו גם הם בחרטומים ככל הגוים הקודמין, באמרם כי רם ונשגב ד' מהביט על האדם הקלש והדל השוכן בעמק; לכן העמידו לנו את הכוכבי' במשמרותם ופקודתם, שהם ישגיחו עלינו כשהן בעלייתם ייטיבו לנו, וכשהן בירידתם ירעו ולא ייטיבו. אולם כל זה אין לו מציאות כלל וכלל רק בכח המדמה התולה על בלי מה בקורי עכביש הבל הבלים, כי לד' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה. ואולם רק באויר [האטמאספערא] יש יחוס להארץ עם [הפלאנעטען] הסמוכים לה; אבל במקריות יחידיות של אדם, בחכמה ועושר וחוזק וכדומה, שאין להם יחוס כלל עם האויר, אין לאלה משרתי העולם שום כח ואומץ עלינו; כי רק ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה [משלי ב' ו']; ורק ברכת ה' תעשיר [משלי י' כ"ב]; ורק ה' יתן כח לעשות חיל [דברי' ח' י"ח]. וזהו דעתינו בענין המזל, שתוכן כוונתו סיבה או סיבות. אולם לפעמים ילחמו הסבות זו כנגד זו, דלמשל מחמת סבת אבותיו יחוייב שיהיה חלש ובלתי מוצלח, ומחמת טבע האקלים או הזמן או משאר הסבות יחויב להיפך, אז כל דאלים גבר; — רק ביד האדם לזרז כחותיו בהשתדלות לכבוש הסבות המניעות, וביותר בשיש סבה שתסייעו, כמ"ש חז"ל [ילקוט ראה], כי יברכך ה', יכול יהא יושב ובטל, ת"ל בכל אשר תעשה; ואעפ"כ בכל אלה לה' הארץ, ועיניו משוטטות בכל הארץ, וכשהאדם הולך בצדקו, בידו להכריע הכף בהשגחתו ית', אם שיהי' האדם מוצלח חכם ובעל מדות או לא, וכמ"ש חז"ל [מגילה ו' ב'] אבל לאוקמא גירסא סייעתא דשמיא; וכן בחוזק הגוף וכן בעושר, ואפי' שיהי' השתדלותו לטובתו מועט, מלאכתו נעשית ע"י אחרים, כדאמרי' [ברכות דל"ה ב'] וכן כתוב הדר הוא, כן יתן לידידו

ותלייה; והאחר נולד בשעה שנוגה או צדק או לבנה כוכבית אחר עולה, שמורים על הצלחה ושמחה; ולפי דעת זו, כל מקריותינו תלוים, בכוכבים ובמעמדם, איך שהשליטו לנו קרני אורם מבטן לידה ומהריון; — וגם כל התחלת מלאכה ועסק, היצלח או לא, רצו בעלי דעת זו לתלות בגלוי סבות אלה; — וכל זה הבל תעתועים אין בו ממש כלל, רק כדיר חלמות שטף ההמון, שמשבשים תמיד בדבר שאין השכל תופסו; — וקרא צווח לא תעוננו [עי' סנהדרין ס"ה], תמים תהי' עם ד' אלהיך :: — והן אמת שכבר נראה לפי השקפה הראשונה, שקצת דברי חז"ל נוטי' לדעת זה, כדאמרינן [נדרי' דל"ב] מה דעתך דקאים צדק במערב, אנא מהדרנא לי' ומוקמינא לי' במזרח; וכן אמרו [שבת קנ"ו] מזל יום גורם, מזל שעה גורם, האי מאן דבצדק, האי מאן דבמאדים, וזה הכריע לב כמה גדולי ישראל תופסי התורה, לחשוב הדברי' כפשוטן; אבל ק"ו שנתפוס דברי רבותינו בזה כפשוטן, דאחר אשר קדשנו הקב"ה במצותיו וצונו לא תעוננו, לומר עונה זו יפה לזה ועונה זו יפה לזו ורעה לזו [בסנהדרין סה"א], על כרחך שאין אנו תלויין לא בזמן ולא בכוכב ולא בשום דבר, רק ברצון אבינו שבשמים לבדו. — וגם למה נדחק את עצמינו להוציא הך מלתא דסנהדרין הנ"ל מפשטות' והיא שמעתתא, ולא נימא דהך אגדתות [דשבת ונדרים הנ"ל] אינן כפשוטן רק כשאר אגדות קדושות שבש"ס, מלובש בהן בחכמת אלעגארי סודות קדושות ותעלומות חכמה [וכבר ידעת מ"ש הראבן בספרו מאמר השכל [דע"ז בד"ה וראיתי להזהירך באזהרה גדולה וכו'] שמי שיאמין שהאגדות שבש"ס הן כפשוטן הוא סכל גמור ואטום הלב]. גם בלא זה לא הועילו כלום בתשובתם הנ"ל, דעדיין יש לשאל, ולמה נברא אדם זה בעת עלות כוכב זה, וזה בעת רדתו? ועל כרחך ישיבו כמונו כי כך עלה במחשבה לפניו יתברך, כמו שהשיב הקב"ה למשרע"ה כשראה מיתת ר"ע [מנחות דכ"ט]; ואם כן מה ולמה לנו להכניס ממשלת עבד מעבדיו ית' בינינו לבין השגחת אלהינו עלינו ועל כל ברואיו? ומה לנו לצמצם כחו של יוצר בראשית, לומר שבשעה זאת לא יברא רק גבורים עשירים וחכמים ומוצלחים, ובשעה זאת יברא רק אינן מוצלחים? כל זה הוא דבר שאין בו טעם וריח, ויש בזה ג"כ אביזרא דע"ז, דע"י מחשבה זו הקטירו האומות הראשונות להכוכבי' והמזלות, בחשבם עוד יותר שהם בעלי רצון להשפיע ולמנוע השפעתם מבני אדם; אבל אנחנו יונקי שדי התורה אשר עליה הורגנו כל היום, אם יקרה ג"כ דבר בעולם שלוקים נגד סבות הגלויות שזכרנו, בשלא נבין איך הסתובב להיות כך וכך, לא נתלהו לא בקרני פרה, ולא בזנב כסיל וכימה, רק נניח לכסיל להתלות בכסיל, ואנו ליה עינינו ועינינו ליה,

אדם את בנו חמר [59], גמל [60], ספר [61], ספן [62], רועה,
וחנוני [63], שאומנתן אומנות לסטים, רבי יהודה אומר
משמו, החמרין רובן רשעים [64] הגמלין רובן כשרין [65]
הספנין רובן חסידים [66] טוב שברופאים לגיהנם [67]

גם תפלתו אינן לדברים המפריעים טובתו, כי גבול יש להם, אם ועד כמה יסייעוהו, ולפי מיעוט ורבוי הסבות, לפיהן ישיג גאולתו לטובתו; זאת יקוה בתקותו, וה׳ הוא נקלתו באמתתו : [59] *מוליכין תבואות על חמורים, למכור מעיר לעיר : [60] *מוליכי סחורות על גמלים למקום רחוק יותר : [61] *בשם גרסי׳ „קדר“, והוא המוליך קדירות למכור מעיר לעיר [וכן מסתבר] : [62] *כולן לסטית, לכשנוסעין בדרך רועין בהמתן בשדות אחרים; וכ"כ רועה, זה כל עניינו [ולגרסת הספר דנקט „ספר“, והוא המגלח, ג"כ אומנתו לסטית, ליטל לפינוי׳ יותר מהראוי, כראותו שהוזן בפוך להתגלח, כתספורת בן אלעשה [שבת דע"ב] : [63] *מלומד באונאה לזייף היין במים וכדומה : [64] מפני לסטות : [65] *שפורשין למדברות בין חיות ולסטין, לכן משברין לבן לפני המקום : [66] *אדסכנתן שכויי׳ יותר מגמלין, ותמיד הם בפחד ורעדה, כי אין ביניהן לבין המות רק קרש דק : [67] *כ"ל דאין מאמר זה גנאי לרופא, רק שבח הרופא המומחה; — והוא על פי מה שא"כ דבר כאחד; שכשהוציא משרע"ה את ישראל ממצרים, שמעו עמי׳ ירגזון וגו׳, ויתמהו אחד על זה האיש משה, כי על ידו נעשו כל הגבורות והנפלאות האלו; ולכן התעורר מלך ערביי א׳ וישלח צייר מובחר לצייר תמונת המנהיג הגדול הזה ולהביאו אליו. וילך הצייר ויצייר תמונתו ויביאהו לפני המלך. וישלח שוב המלך ויביא ויאסף יחדיו כל חכמי פרצים אשר לו, וישאל להם לשפוט על פי פרצוף פניו של משה כפי המצוייר, לדעת תכונת טבעו ומדותיו, ובמה כחו גדול? וישיבו כל החכמי׳ יחדו אל המלך ויאמרו, אם נשפט על פי ציור קלסתר פניו של האיש הזה המפורסם לגדול, נאמר לאדונינו כי הוא רע מעללים, בגאות וחמדת הממון ובשרירות הלב, ובכל חסרונות שבעולם שתנו נפש אדם המעלה. ויקצוף המלך מאד ויאמר, מזה! הכי תתעללו בי! הלא בכל אלה שמעתי מכל עבר ופינה בהפך מזה האיש הגדול? ויקרא האנשים אחד; וישיבו את המלך בשפל קול התחנה, ויתנצלו א"ע הצייר והחכמי׳, כל א׳ בחסרון ידיעת חבירו; הצייר אמר, אני ציירתיו כהוגן, והחכמי׳ שגו בידיעתם, והחכמי׳ גללו כל החסרון על הצייר שלא צייר תמונת משה כהוגן. והמלך אשר נכסף לדעת מי מביניהן יצדק, נסע ברכבו ופרשיו ויבוא אל תוך מחנה

אלעזר אומר ראית מימיך חיה ועוף שיש להם אומנות, והן מתפרנסין שלא בצער, והלא לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי מעשי וקפחתי את פרנסתי. אבא גוריין איש צידן אומר משום אבא גוריא, לא ילמד

שנה. ואולם הכרעה זאת מדודה לפי המניעות ורבויים, כמו שהבאנו לעיל מתשובה שהשיב הקב"ה לר"א בן פדת [תענית כה"א]; כי כל סבות האלו שזכרנו, הם באמיתיות כחות הטבע, והטבע הוא מטבע של מלך מהקב"ה, ולא כל כך בנקלות יפסל המלך המטבע שקבע הוא בעצמו שתהי' עובר לסוחר; אבל תועיל התפלה והבקשה מלפניו ית', לעשות לפעמי' מהקמין פושרין, וכמ"ש חז"ל [ספרי, דברים ע' פ"נ] ואתפלל גם בעד אהרון וישמע ד' אלי, מכאן לתפלה עושה מחצה; ולפעמי' לפי מעמד צדקת האדם כי רבה היא, יעשו לו נסים, ויסולקו מלפניו המניעות מכל וכל, והכל לפי רוב המעשה, ולפי רוב המניעות. ואם נשקול בפלס יפה כל הדברים הנאמרי' פה בזה, לא ישאר שום רושם קושיא אם נראה צדיק ור"ל רשע וט"ל; — מלבד מה שנוכל לתרץ כשנרא' צדיק ור"ל, שהוא לו לנסיון, כמ"ש ד' צדיק יבחן. או שיגולגל לו טובה עי"ז, או שיכשל ע"י זאת הצרה מרעה גדולה יותר מזאת; ומלבד כל אלה נוכל לתרץ ג"כ הקושיא כשנרא' רשע וט"ל וצדיק ור"ל, שהוא לפי המזלות הנ"ל כמו שביארנוס, שאין צדקתו כל כך גדולה שתכריע כל הסבות שהם כנגדו — ודוק היטב. —

עתה נבוא לפרש המשנה, שר"מ אמר שלעולם ילמד אדם אומנות נקיי' וקלה, וא"כ יהי' לו השתדלות נאה להצלחתו; אבל לא יאמין שההשתדלות לבד תצליחהו, רק גם בכוחות הטבע של הענייני' תליא מלתא, לכן יאחז זיין הצדקת נגדה, ויתפלל להקב"ה שיסיר מלפניו דברים המונעים בטבע את הצלחתו ויסייעו ברחמיו וחסדיו להצלחתו; אבל עכ"פ לא יחשוב שעבור תפלתו ישנה הקב"ה כל סדרי הטבע, וטבעי הסבות שזכרנו, דמלבד שזה מזכיר עונותיו של אדם, דזהו בכלל עיון תפלה [בר"ה דטז"ב], מלבד זה מסופקני מחשבה כזאת, שכשירא שעם כל התאמצתו בתפלה אפ"ה לא נעשה בקשתו, יוכל להתרפה חלילה מלהאמין בהשגחתו ית'; — לכן הודיעו התנא, אלא הכל לפי מזלו, ר"ל גם השתדלותו

תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, ושאר כל אומניות אינן כן, כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין, ואינו יכול לעסוק במלאכתו, הרי הוא מת ברעב, אבל התורה אינה כן, אלא משמרתו מכל רע בנערותו, ונותנת לו אחרית[69] ותקוה בזקנותו[70], בנערותו מהו אומר, וקוי ה' יחליפו כח, בזקנותו מהו אומר, עוד ינובון בשיבה, וכן הוא אומר באברהם אבינו ע"ה, ואברהם זקן, וה' ברך את אברהם בכל[71], מצינו שקיים (ס"א שעשה) אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי:

נשלמה מסכת קידושין

עם עני ודל, וכי ידע אכזר זה מביזת מצרים ומשלל הים? רק בגאותו התפקר באכזריות קמה להשקית עם עני ודל. אמנם לא נקט תנא לגיהנם כדנקט ברופא לעיל? דהכא כיון דנטבעו מוכרח לכך מה אית לי' למעבד; וגם האכזריות שנטבעו, אינו דבר שיכריחו כל כך שיבוא לגיהנם ע"ז כהגאוה של הרופא; אמנם רק שותפו של עמלק הוא, וכ"מ להתרחק ולגזוזי מני': 69) ר"ל קיום: 70) כשאינו יכול לעסוק בה מחמת זקנה או יסורין חלילה, אוכל משכר יגיעתו בה בנערותו, כדכתיב עוד ינובון בשיבה, דשנים ורעננים יהיו, להגיד כי ישר ה': 71) *ולא תקשה, מאי ראי' מאברהם, הרי לא היה תורה עדיין בימיו? על זה משיב אליכו וכו'.

בריך רחמנא דסייען עד כאן ובה"לאות:

ה' ו' ש' ל' ע'
בנלך ולאעי

הדרן עלך סדר נשים, והדרך עלן, דעתן עלך סדר נשים, ודעתך עלן, לא נתנשי מנך סדר נשים, ולא תתנשי מנן, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי (כך יאמר ג"פ ואח"כ יאמר):

והכשר שבטבחים שותפו של עמלק[68] רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומניות שבעולם, ואיני מלמד את בני אלא

ישראל; ובבואו וישא עיניו וירא את משה איש אלהים מרחוק וימהר ויקח את הציור מתוך חיקו, ויבט והנה כתמונתו וכצלמו כאשר ציירו הצייר, קולע אל השערה ולא יחטא. ויפג לבו ויפלא ויתמה עד מאוד — וילך ויבוא בעצמו אל אהל איש האלהים ויכרע וישתחוה לאפיו, ויספר למשה כל הדברים האלה אשר נעשו — ויאמר עוד, מי אדני איש האלהים, הנה קודם ראותי פניך פני אלהי' אמרתי אך אולי הצייר שגה במלאכתו, לבעבור חכמי מפורסמי' לבקיאי' מאד בחכמת [הפיזיאגנאמי] ואין דוגמתם; אך עתה אחרי ראותי כי תמונתך מכוונת אל הציור אשר הביא הצייר, לא נותר בי נשמה רק לומר כי חכמי בגדו בי, וכי חכמי אליל הם וחכמת מה להם, וגם אוילי שולחני ויתעוני מאז בהבליהם. ויען משה איש אלהים ויאמר, לא כן! גם הצייר, גם חכמיך, נפלאי' הם בידיעתם וחכמתם; אולם דע לך! כי לולי הייתי בטבע באמת כפי שמעת ממדותי, לא טוב אנוכי מבול עץ יבש — כי גם ממנו נמנעו ונחשבו כל חסרונות האדם; ואם כן, הכי בעבור זה אהי' יקר בעיני אלהים ואדם? אמנם כן ידידי! לא אבוש לומר לך, כי כל החסרונות אשר שפטו עלי חכמיך, כולם קשורים בי בטבע, ואפשר עוד יותר מאשר שפטו חכמיך; ואני בכח אמיץ הנה התחזקתי ורדיתי וכבשתי אותם, עד אשר קניתי לי הפוכם לטבע שני, ולכן ובעבור זה יקרתי והתכבדתי בשמי' ממעל ובארץ מתחת. ועל פי זה נבין היטב שבח הרופא מאמר זה, דמדלא קאמ' כשר שברופאים כנסיפא בטבחין? ש"מ שהטוב הזה אין כונתו כשר, רק מי שחושב א"ע שהוא המומח' היותר טוב שברופאי', הוא מעותד לגיהנם; דבגאותו זאת סומך על ידיעתו בספק, ואינו מתיעץ עם חביריו, כראוי למי אשר בפיו ובקולמסו מונח חיים או מות; וגם ברוב גאונו אינו מסתפק שמא יטעהו דמיונו, ואינו חושש לעיין היטב בספרי הרפואות קודם שיתן להחולה סמי רפוא' קודם שידע מהן שלא יוכלו להזיקו, כראוי לילך לאט לאט בענייני סכנת נפשות. וראה שלא אמר התנא, שהוא רשע, או יבא לגיהנם, רק אמר „לגיהנם", ר"ל יש לו הכנה שיוכל לבא על ידה לגיהנם; אבל כל עוד יותר שיהי' לו הכנות לגיהנם כל עוד יגדל שכרו ושבחו כשיכבש הכנותיו::

68)*דמלעוסק כל היום בשפיכת דמים, מתאכזר בטבעו כעמלק שלחם בישראל, לא לנחל ארצם גם לא לקחת ממונם, כי מבית הכלא יצא

יפה לבדיקה

דף ג' ע"ב במשנה ג' אחר זה קולט לפתיחן חסר וזה קולט לפתיחן.
דף נ' ע"ב בפירוש סי' 35 ות"ש, ט"ס וצ"ל וכ"ש.
— — — לקפרע ט"ס וצ"ל למפרע
— — — שכמלללו, ט"ס וצ"ל שבקללו:
ד"ד ע"א בפירוש סי' (ג) יש ג"פ, ט"ס וצ"ל יש ג"כ
ד"ה ע"ב בפירוש סי' 12 אחר בכנוסה דאו' בשעט' או בארוס' דאו' [ועי' פ"ל ק"ג].
ד"ו ע"ב בפירוש סי' 32, אחר קיתת בעליהן כשמס וגלת אפי' בלי זרע.
ד"ח ע"א במשנה ט' מעסק ט"ס וצ"ל מעשה.
ד"ד ע"ב בפירוש 11 להתקת ט"ס וצ"ל להתקתן.
דנ"ב ע"א בפירוש 2 כשכיל ט"ס וצ"ל בשביל.
דנ"ד ע"א במשנה ס' ופקה ט"ס וצ"ל ופקח.
דנ"ז ע"ב בפירוש סי' 2 הגרכה, ט"ס וצ"ל הכרה.
דנ"ד ע"א בפירוש ס' 9 מבכי', ט"ס וצ"ל מתכי'.
דכ"ו ע"ב במשנה ג', וכ"ה ט"ס וצ"ל וכע"ק.
דכ"ז ע"א במשנה ה', אין לי עליה, ט"ס וצ"ל אין לי עליך.
דנ"ו ע"ב בפירוש 29 ומולקות, ט"ס וצ"ל ומולגות.
דנ"ט ע"א בפירוש 32 עי"ל שקלים, ט"ס וצ"ל עי' שקלים.
דכ"ד ע"א בקידושי' אחר [כתוב' כ"ו וג"ב] כשוט ועי' רשי קידושין [דמב"ב] ד"ה לקייב, שכתב דבמקשבה לקוד סגי; וכן משמע מתוס' חולין [דלט"א] ד"ה אלא וביק'. ובכי הרב המשכיל מהו' משה מרדכי שליט"א הביא ראי' לתוס' נ"מ הנ"ל הנ"ל ממשנה פ"ב דזבקים ק"ד ע"ש.
— — בפירוש 15 כל לורך השליטה, ט"ס וצ"ל כל לורך השקיטה.
דס"ז ע"א במשנה ב' כככס, ט"ס וצ"ל וככנס.
— — במשנה ו' ובקופה, ט"ס וצ"ל ובקיפה.
בס ע"ב בפירוש סי' 20 כשוטה ט"ס וצ"ל כשוטה.
— — — — דוי"ל ט"ס וצ"ל דקיי"ל.
— — — — הכ"אבי, ט"ס וצ"ל כרא"בי.
— — — — לעיל ט"ס וצ"ל לעיל.
דס"ט ע"א במשנה ה' מלוה, ט"ס וצ"ל מלוק.
דע"ז ע"א בפירוש 28 אן ט"ס וצ"ל אין.
דע"ט ע"א בפירוש סי' (א) בקידו־ין ט"ס וצ"ל בקידושין.

הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל, ונהי' כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו, וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי, יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש, לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני, ברוך אתה ה' למדני חוקיך, אמן אמן אמן סלה ועד:

מודה אני לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקי מיושבי בהמ"ד ולא מיושבי קרנות, שאני משכים והם משכימים, אני משכים לדברי תורה והם משכימי' לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר, אני רץ והם רצים, הם רצים לבאר שחת, ואני רץ לחיי העולם הבא, שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון מלפניך ה' אלו"א, שכשם שעזרתני לסיים סדר נשים, כן תעזרני להתחיל ספרים אחרים ולסיימם, ללמוד וללמד מתוך הרחבה, לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך בלהבה, וזכות כל התנאים והאמוראים, ותלמידי חכמים הנזכרים בכל נשים ובכל הספרים שלמדתי, יעמוד לי ולזרעי ולזרע זרעי, שלא תמוש התורה הקדושה, מפי ומפי זרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם, ויקויים בנו מקרא שכתוב בהתהלכך תנחה אותך, בשכבך תשמור עליך, והקיצות היא תשיחך, כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים, אורך ימים בימינה, עושר וכבוד בשמאלה, ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

להודות ולהלל לשבח לפאר ולרומם להדר ולנצח על כל דברי שירות ותושבחות דוד בן ישי עבדך משיחך: בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו: ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' כי גמל עלי: שוש אשיש בה' תגל נפשי באלהי, כי הלבישני בגדי ישע, מעיל צדקה יעטני, כחתן יכהן פאר, וככלה תעדה כליה: ויבטחו בך יודעי שמך, כי לא עזבת דורשיך ה': שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב: נר לרגלי דבריך, ואור לנתיבתי: אודך כי עניתני ותהי לי לישועה: **השיר** שהלוים היו אומרים בבהמ"ק וכו' (אלו הפסוקים יש להם סוד גדול לכל האומרים אחר משנתו):

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא, דהוא עתיד לאתחדתא עלמא, ולאחיא מתיא, ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלים, ולשכלל היכליה בגוה, ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא, ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה, וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה, בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב, ואמרו אמן יהא שמיה רבא וכו' יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמיה דקב"ה, לעילא מכל ברכתא ושירתא תושבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא, ואמרו אמן:

על ישראל ועל רבנן ועל כל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון, ועל כל דעסקין באורייתא קדישא באתרא הדין ובכל אתר ואתר, יהא לנו ולהון שלמא רבה, רחמי וחנא וחסדא, חיי אריכא ומזוני רויחא ופורקנא מקדם מרן דבשמיא וארעא ואמר אמן: יהא שלמא רבה וכו' עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

יפה לבדיקה (במרגניתא)

ד"ז ע"א שורה ו' ולכ ט"ס וצ"ל ולא

— — שורה ז' בכקלא ט"ס וצ"ל בכקבל.

— — שורה י"א בתרייווייהו ט"ס וצ"ל בתרווייהו.

— — שורה י"ז ובע"א, ט"ס וצ"ל וע"א.

— — שורה י"ח קיסוש, ט"ס וצ"ל קיפוש.

שם ע"ב סי' ו"ט שורה ב' אקריה בן ט"ס וצ"ל אקריה כבן.

— — שם שורה י' קן עדי, ט"ס וצ"ל הן עדי:

— — שם שורה י"ז מהיטן, ט"ס וצ"ל מהימן.

ד"ח ע"א שורה א' דכלההיא, ט"ס וצ"ל דכלה היא.

— — שורה ב' אפילו ט"ס וצ"ל ואפילו.

— — שורה ד' דלוקבע, ט"ס וצ"ל דלוקא.

— — שורה ה' אדם ושה, ט"ס וצ"ל אדם עושה.

— — שורה ז' אחר מלת בעולתו ב"ז נשמט ועי' ברמבם פ"י מגירושין
הי"ק ובא"הע קמ"ט ס"ב.

ד"ט ע"א ססי"ז אתורה ככלה, ט"ס וצ"ל אסורה ככלה.

— — סי"ח באבות שורה ד' מגודשת ט"ס וצ"ל מגורשת.

שם ע"ב שם סוף סי' ל"ח אחר מלת בעתו"ם ל"ס, נשמט ועי' רמל"מ
פ"ו מאישות דכב"ב ד"ה הן אמת.

די' א ע"ב שורה ט"ז א"פ ט"ס וצ"ל א"כ.

די"ב ע"ב רסי' ס"ו אע"ג אבות, ט"ס וצ"ל אבות אע"ג.

— — שורה י"ג י"א שלושים ט"ס וצ"ל כ"א שלושים.

— — שם שכ ט"ס וצ"ל שכתב.

— — רסי' ס"ח לב"ש ס"ף ט"ס וצ"ל לב"ש שכ'.

די"ג ע"א שורה א' לאכרע ט"ס וצ"ל לאפרע.

דט"ז ע"א בסי' צ"ג שורה ה' דכלקא, ט"ס וצ"ל דסלקא.

די"ה ע"ב בד"ה ולרמבן שורה ה' ובפיכול ט"ס וצ"ל וביכול.

די"ט ע"א שורה א' הקשות ט"ס וצ"ל להקשות.

דכ"א ע"א בסי' קכ"ט שורה ב' דמתקרי ט"ס וצ"ל דאתקרי

דכ"ב ע"א שורה ד' דגב ט"ס וצ"ל דגם.

יפה לבדיקה

ד"פ ע"א בפירוש אחר 48 או שאמרה בנוסח שאיני וכו'.
דפ"ג ע"א בפירוש סי' 7 מעשיו ט"ס וצ"ל מעשיו.
דפ"ד ע"א במשנה ט' ונזיר ט"ס וצ"ל ונזיר.
ד"צ ע"א בפירוש סי' 5 ט"ס וצ"ל 51.
דצ"א ע"א במשנה ג' עלית, ט"ס וצ"ל עלים.
שם ע"ב בפירוש סי' 32 ועי', ט"ס צ"ל ואין.
— — בפירוש סי' 1 רבותא נקט ט"ס וצ"ל רבותא נקט.
דצ"ב ע"א בחידושי' סי' 2 דרלמא טמא ט"ס וצ"ל דדלמא טמא.
דק"ט ע"א בפירוש שורה ו' אין כ"ג יכולין לעמוד בנוסח אח"כ או אולי
קטאו ביני ביני.
דקי"ב ע"ב בפירוש שורה כ"ב אחר קלת בלבנס, בנוסח אח"כ להאמין
אפשריות.
דק"ב ע"ב בפירוש 39 נקטילהו, ט"ס וצ"ל נקטינהו.
— — — — משיפפק ט"ס וצ"ל משיתפתק.
דקכ"א ע"א בפירוש סי' 5 סיפר ט"ס וצ"ל סופר.
דקכ"ג ע"ב בפירוש שורה ח"ו כלל כאשתו, קטנה, ט"ס וצ"ל כלל, כאשתו
קטנה.
דקכ"ד ע"ב בפירוש 19 אקרי ט"ס וצ"ל אקרי'
דקכ"ז ע"א בפירוש 30 שהפסדה גדול ט"ס וצ"ל שהפסדו גדול.
דקכ"ט ע"ב במשנה ד' אזמר ט"ס וצ"ל אומר.
דק"ל ע"ב בפירוש שורה י"ח לע, ט"ס וצ"ל לא.
— — בפירוש שורה כ"א ולמדדכי ט"ס וצ"ל ולמרדכי.
דקמ"ג ע"ב בד"ה אמנם בסוף שורה לאפי' ט"ס וצ"ל לא פי'.

יפה לבדיקה
(במרגניתא)

ד"ב ע"א שורה כ"א רלא, ט"ס וצ"ל דלא.
ד"ג ע"ב בסי' ד' שורה ב' אקיוה, ט"ס וצ"ל אקווה.
ד"ד ע"ב שורה ג' פ"ו, ט"ס וצ"ל פ"ר.
ד"ה ע"א שורה א' כיכוי ט"ס וצ"ל זכיכו.
— — שורה ב' לקדושין ט"ס וצ"ל דקדושין.
ד"ז ע"א שורה א' ואע"ה ט"ס וצ"ל ואעפ"י.
— — שורה ג' דהתד ט"ס וצ"ל דהתם.
— — שורה ה' דמהיג ט"ס וצ"ל דמהכי.

בעה"י

אבני עזר

הקיצור מחיבורי על ש"ע אבן העזר שחנני אבינו שבשמי' בו , וברוב הענייני' קב"ה האיר עיני מספר **בית ישראל** מאאמ"ו הגאון ע"ר זצוק"ל , שנשרף בעו"ה , גם נכלל בו טובא מבני בכורי זצוק"ל שהניח אחריו שמונה ספרים ולא הגיע להשלים שנת כ"ו , ובדיל מהם לקיים כמה קדושים נכללו בו מבני הגאון אב"ד דק"ק דעסויא והמדינה יע"א וזה הספר ת"ל **מרגניתא** דלית כמוהו , דכולל כל הדינים המצויין דנהיגין בזה"ז , מאה"ע , והכל בקצור נמרץ , וכ"כ טעמם בקצרה ותוספת שמבני יוצר הכל ב"ה וב"ש

נאום גדלי' ליפשיץ :

והועתק

ע"י מלא בר ממרא , ואהני לי ת"ל ממרא , דע"ר הגאון הצדיק זצוק"ל זכותי' נקי כעמרא , דמשולחן גבוה קאזכינא למכתב על הנקרא עץ **אבות** ר"ת אשר בנו ותלמידו , ושמא דמרי ע"ר עלוהי, זכותו יעמד לי ולזרעי ולז"ז ע"ע א"ס :

שנת **התקפ"ז** בעוד לא שלמה שנת העדר הצדיק אשר עלה על אלהי' טו"ב אדר ראשון

בשנת , **הקפו כהן הגדול** לפ"ק

כך כתב הצדיק כמתנבא בעצמו הפרט בצוואתו האחרונה בשנת העדרו .

דברי השותה בצמא דבריו הקדושים

ה"ק ישראל ליפשיץ

ונדפס

בדאנציג

בשנת **אהב יקרה מפנינים** לפ"ק

ס"א לשו"ת רש"ל גם באשה שאינה יכולה לטהר לבעלה, אסור לגרשה בע"כ; משא"כ לשו"ת מהרק"ש סל"ג ושו"ת מים עמוקים סל"ב, ושו"ת פליטת בית יהודא, כל שאינו יכול לדור עמה, שרי לגרשה בע"כ, דבכה"ג לא גזר בקרגמ"ה [אבות ⁰ועיין לקמן סי' יקט"ו.] ; וכ"כ בלפע"ד, דאם באיש כשאין לו גבורת אנשים כופין אלו לגרשה כסקנ"ד אף דבאיש בעינן רצונו מדאורייתא, מכ"ש באשה, דא"ל רצונה רק מקרגמ"ה, [אבות ⁰כאן הבן שואל, והתלמיד מקשה לדעת דהא דבאיש בעינן רצונו ומדאורייתא, ונב"פ כשיכפוהו עד שיאמר רוצה אני, ומחשב כרצונו [כב"ב דמח"א]? ולכאור' נראה דכוונת יע"ר הג"ולוקל דה"כ בהאש' כופין אותה עד שתאמר רוצה אני. אומנם יותר נראה דר"ל אם באיש דבעינן רצונו ומדאורייתא, אפ"ה שרו לכופו עד שיתרצה, מכ"ש באשה שא"צ רצונה רק מחרד"ג ומכ"ש דמותר לכופה בקבלה. וגם בלא זה לא גרע איש מאשה כיון דלאיש אית ליה ביזה טפי, דלא ולמד מי שוכר את מי [בכתובות דסד"ב]. ודוחק לומר דהתם מתקילת כשואין היה בקדושי טעות כסל"ט, ואפילו באירע לו ואח"כ, עכ"פ אי"ל מזלה גורם דאין איש שדה של אשה, כתוס' פ"ק דכתובות, משא"כ הכא שמא מזלו גרם שאינה יכולה לטהר? עכ"פ כ"ל דלעניין למונעו ממצות פ"ו לא תלה במזל [אבות ⁰שוא"להק מכתובות ד"ב ע"ב דשלא בשעת ובתה נמי אמרינן נסתחפ' שדהו, וביון דיכול לגרשה האיך ייבלה לה מזונות שלא נתחייב לה עדיין? י"ל התם לא מתכבת לגמרי ומפו"ר, ומש"כ הכא] וכן כ' אאמ"ו הגאון בתשובת אור ישראל זלוק"ל, בהך דדש מבפנים והורה מבחוץ [בסי' כ"ג ס"ה], דאסור לשמש עמה מדהו"ל כמעשה ער ועונן, כ' שם וה"ל, דאף את"ל דקדרגמ"ה גם במקום מצוה, עכ"פ במקום עבירה לא גזר. ע"כ דברי ע"ר אאמ"ו זלוק"ל. ומה"ט הסכים בספר בית ישראל לב"ש ססקנ"ד, דגם בשהה עשר שנים ולא ילדה, דכשלא הפילה, מגרשה בע"כ [דא"א שמא עון ק"ל גרמה כפ"ו דיבמות דס"ד, בסופו לעלות] דלא גזר במקום עשה דפו"ר, כספ"ק דפסחים, דעשה דפו"ר עדיפי כעשה דרבים כתו' שם דפ"ק דע"ב, שכ' דמה"ט כופין בקלי עבד לשחררו ולעבור בעשה דלעולם בהם תעבודו אא"כ בשעת הגזירה כתוס' ספ"ג דב"ב, או בשעת רעבון דליכא עשה דפו"ר, כתענית פ"א די"א, דבשני אלו ליכא עשה דפו"ר עכת"ד אאמ"ו ע"ר זלוק"ל. ומכ"ש בהטעותו במום שנודר לה מקודם כב"ש ססקי"ז, ואף בשתק כמה שנים ואח"כ צווח, אי"ל יחזקה א"א שותה בכוס א"כ בדקה כפ"ז דכתובות דע"ה, עכ"פ במום שאפשר לה להעלים, מגרשה בע"כ. וגם לשו"ת רדב"ז ק"ב, ושו"ת רשב"א ק"ג סתמ"ו, אפילו בנשואי טעות ליכא קרגמ"ה; וכ"ל דה"ט דגם גט קומרא בעלמא כסל"ט וגם כ"ל דכיון דכתובה הוא מטעם שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כפ"ג דכתובות דל"ט, א"כ לא מבעיי' לכתובה דרבנן, דוודאי פטור מספק, [וכערש"י כתובות

הקדמה כוללת

ופתיחה מהגאון הגדול המחבר רשכבה"ג זצוק"ל

על כל חבוריו בנגלה ובנסתר אשר הניח אחריו ברכה

אודה ה' כי טוב כל"ח, כי בחסדו תמיד חנני מבטן בחסד חנם, וכן בימי שניי מאשפות הרמני וגדלני יותר ויותר מערכי בנפלאות עד אין מספר . ועל כולם עלי להודות לשמו ית' שהחנני וחנני בתורת אמת, כי בה חפצתי מעודי, גם אז בשבתי בצל אאמ"ו ע"ר הגאון הגדול זצוק"ל, ואמי ע"ר הרבנית הצדיקת ע"ה . וגם אח"כ כאשר אבינו שבשמים הושבני בראש בכמה קהלות קדושות, תמיד זאת מגמתי, כי אמרתי אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, ותורת אמת היתה בפיהו . והנה כבר נטו לי צללי ערב, וטרם לכתי להר המור, עלי להקריב תודת לאבינו שבשמים, אשר עד הנה עזרני בנפלאות עד אין מספר, עד שהגעתי ת"ל לגבורות, ולו דומי' תהלה . והנה חנני ה' בספר זה הכולל בו כל י"ז ספרים [על תנך, וש"ס וד' ש"ע, וסתרי תורה, וסוד העיבור, וצורת ביהמ"ק וכו'] . ונכלל בו הרבה מאאמ"ו ע"ר זצוק"ל ומבני בכורי הגאון מהו' אליעזר זצוק"ל, ובדיל מהם בני הגאון המפורסם אבד"ק דעסוי והמדינה, קב"ה יאריך ימיו על ממלכתו, הוא ובניו בקרב ישראל א"ס, ות"ל יפה כח וכו' בתורה ובחכמה ואודה ה' שנתקיים לי בו ישמח אב בי"ח ותגל אמו, היא אחותי זוגתי הרבנית חילא ע"ה, בפרי בטנה . אלה דברי חדל אישים המכיר מקומו, וחסד קונו, לנכה לבב

גדלי' ליפשיץ

הצופה לעבוד אבינו שבשמים בלתי ממשלת זרים, להיות יציאתי כביאתי — א"ס .

שם הגט לקדרה, ויזרק לה הבעל הגט תוך ד"א שלה, ולומר בזריקה זה"ז גיטך, ובו תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם, דמ"ש ואת לא תעביד עובדא, עד דמטי גיטא לידה, כפסק"לט סי"ד, זהו לאסרה ולא לאסרו: אק"ל כיון דלישא אשה על אשתו, או לגרש אשתו, בע"כ, שניהם מחרגמ"ה, הרי מוטב לישא אחרת, דנאסר רק מצד גוף אחר, ולא עשה מעשה בגוף האוסר, וכסברת רבי לענין כסוי דם בפ"ז דחולין, דסותם גבי כסוי דם שחיטה, ולענין או"ב סתם להיפך, וע"כ ה"ט לחלק בכה"ג דבאו"ב קילא שחיטה שא"ר, שאינו בגוף הנדון ונקטינן לה כראוי' [אבות °ק"ל הרי בש"ס חולין דפ"ה ע"א קא' דטעמי' משום דהכא מסתבר קראי כר"מ והכא מסתבר קראי כרש"י? ולפע"ד דנתכוין ע"ז הגאון זצוק"ל למה דקא' התם ע"כ לא לכל א"ר כר"מ דמודה ר' דוולד טעון שחיטה, וק' דמ"ש? וע"כ משום דבאו"ב אנו דנין על או"ב שחיובו מגוף אחר, ומשא"כ חיוב שחיטת הוולד מל"ע ודו"ק] [אמנם קי"ל דאף דלגבי דידי' הא עדיף, עכ"פ כדי להציל האשה שישא, ומלמעבד אסורה להנשא לאיש שיש לו אשה, והוא בין כך ובין כך מוכרח לעבור על חר"ג, אומרים לו לאדם חטא לגרשה בע"כ כדי שיזכה חבירך היכא דלא פשע כתו' [עירובין ד"ק ע"א ד"ה מתן וכ"כ שם דל"ב]? וי"ל דבדידה ליכא אסורה כלל, כמ"ש אאמ"ו הגאון זצוק"ל דלשיטתי' מותרת להנשא לספרדי שיש לו כבר אשה אחרת דשכינתה אוסרתה ולא שכינת אחותה [ביבמות פ"י דל"ה ורפי"א]? ונ"ל דהתם בכסוי דם לאו היינו טעמא, רק משום דבאותו ולא בנו לעשות מעשה ביד' חמיר טפי משב ואל תעשה דכסוי דם, משא"כ הכא לישא אחרת, איסור הנמשך הוא וחמיר טפי מלגרשה בע"כ, דלא עביד איסור רק פעם א'], עכ"פ ק"ל במומרת למה מזכה לה גט כס"י, הרי בעל לאו בר מעביד שליח לקבלה כרפ"ו דגיטין? ואת"ל זכות הוא לה להתיר', וזכין לאדם שלא מדעתה, וכספ"ט דיבמות, במזכה גיטה במקום יבם; וק' הרי הכא שמא לחובה [דבהפקירא ניחא לה] דמים גנובים ימתקו כסנהדרין דכ"ו דחשוד לעריות פסול גם לעיולי מה"ט, וכגירסת הריף? ותו הרי בל"ז סותר סוגי' דסנהדרין לספי"א דנדרי' דבהזהיר הנחשד לבעל מלאכל מה דאכל קוי', אשתו שרי', דאילו עבד אסורא ניחא ליה דלימות, ונקושית ב"ש סמ"ב סקנ"א? ול"נ דל"ק, דזהו ס' אם רוב בני אדם חושבין כן לחבב מים גנובים או לא, א"נ בסנהדרין דלעיולי מסייע חזקת פנויי', וסוף נדרים מסייע חזקת היתר לבעל, והרי ה"נ מתנגד חזקת חזקת א"א? [אבות °ק"ל א"כ לר"מ [גיטין די"ג ע"א] דקאמ' חוב הוא לעבד שיצא לחירות, דנאסר בשפחה כנענית, ואמאי והרי מים גנובים ימתקו ויזכה א"כ באיסור? ואת"ל דהתם כווי מנח ספיקא ומוקמי' ליה אחזקה קמייתא, דנהוי עבד כדהוי מעיקרא; או דמה"ט באמת מוקיים הש"ס שם דילא ליה שניחא ליה, ור"ל דאי לאו טעמא דשניחא ליה, בטעמא דפריצא ליה לחוד לא הוי סגי, דמים גנובים ימתקו משא"כ כשיתחרר תפרש ממנו ולא תהי' שניח' ליה; עכ"פ לרבנן התם דס"ל זכות הוא לעבד, ואע"ג דעבדא בהפקירא ניחא ליה כמו שכ' שתם הש"ס [בכתובו' די"א.] קו'? וע"כ צ"ל כתו' שם, דהא שיפקיע עצמו משיעבוד כח"ל טפי מהפקיר'; וק' א"כ מאי הא דמהדרי ליה רבנן, הרי אתה מתירו בבת חורין, הול"ל הרי מפקיעו משיעבוד? ודוחק לומר דלדבריו דר"מ

פ"ז דע"ז, במאי דקא' התם לא תימא דל"ב בקדשה על תנאי, וכנסה סתם, אמולי אקלי' לתנאי, וגם בכתובה קייב, אלא רק לגבי גט אמרי' הכי, מטעם דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, אבל כתובה פטור; וא"ל הרי בשהה עמה בלא כתובה, כמי הוה כבעילת זנות, כרפ"ה דכתובות והלכה כר"מ בגזירותיו? דהכא הוה כהתנה עמה, דכשאינו כתנאו יגרשנה, וכשהתרצה לזה, תו איכו כגזירת כתוב' שלא תהא קלה בעיניו להוציאה שלא מדעתה [אבות °הקושיא היא קו' הר"ן שם בכתובות דינ"ז, ותירץ וז"ל דהכא לאו ב"ז ממש אלא לומר דא"א ינושא בב"ז. ולפינ"ד דהאי מלת הכא דנקט הר"ן ל"ד, ור"ל דקאי אהאי דפוחת, דהתם באמת לאו ב"ז ממש הוי דאפילו פיחת צריכה ינב"פ גט, וא"כ ינ"כ לאו ב"ז ממש הוה. אמנם ל"מ כ"ל דבל"ז ל"ק קו' הר"ן, דזיל בתר טינוו' לווה אמרו כל הפוחת וכו' הר"ז בינילת זנות, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, והכא כיון דהתנה שכשאינה כתנאו יגרשנה, א"כ תהא קלה וקלה בעיניו להוציא' דהרי כך התנה ונתרצית והיא אוכלתו ורוואתו], אלא אפילו מה שהכניסה נהי דלכאורה א"י לפטור עצמו בשבועת אין לי, כבע"ק דעלמא [בה"מ סי' נ"ט], דהכא ע"מ כן מסרה לו, שכשלא יהיה לו, לא יוכל לגרש' עכ"פ בא"א לו לדור עמה, אפשר סגי בחרם דאין לו; דלא דמי לב"ק דמשביעין וכנ"ל, דהא לפטור אין משביעין בטענת שמא, רק בחיוב וודאי וספק פטור, [בה"מ סינ"ה ס"ט], א"כ דוקא ב"ק שם סל"ט משביעין, משום דחיוב וודאי, וס' בפטור אם יש לו אולא, ותדע משבועת פועל, דאיכו רק להפיס דעתו של ב"ה כפ"ו דשבועו' דמ"ה, דמשמע דלולא כן, כיון דב"ה טרוד בפועליו, אין משביעין בשמ' אפי' לגבות היה גובה בל"ז, כיון דחייב וודאי וספק בפטור, משא"כ במגרשה מדיכא ס' בחיוב. מדקיי"ל דיש לבעל פירות עד שעת כתיב' כסקמ"א סכ"ט, אף בנתן עיניו לגרשה, דזמן בגט הוא רק משום בת אחותו ולא משום פירות כסקכ"ז; א"כ החיוב ספק דשמא תמות קודם גט וירשנה; [אבות °כוונת ע"ר הג"זלוקל דבשלומא אי משינה שנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירות, א"כ אז מתחיל חיובו, ולאחר הגט כשמסופקי' אם יש לו או לא, הו"ל ספק בפטור; משא"כ כיש לו פירות עד שעת כתיב', א"כ בשעת התשלומין מתחיל הספק ולהכי הו"ל ספק חיוב, וכדמסיק שמא תמות וירשנה]. ואת"ל מסייע לה חזקת חי, גם בחזקה העשוי להשתנות, כפ"ג דגיטין מ"ג, ליתן הגט ע"י שליח בחזקת חי, אא"כ באיתרע, כלשם ספ"ז בשמת וא"י אם מיתה קודם לגט, הו"ל ספק? עכ"פ בהמירה באונס כהי דלא הפסידה כתובה בלא התראה כסקט"ו, וגם שריא לבעלה ישראל כאנוסה בי"ד סקכ"ז, דגם ביהרג ואל יעבור, בעבר הו"ל כאונס; עכ"פ הו"ל כעוברת על דת, דמלוה לגרשה, אף כשאין לו לשלם כתובה כש"ת אה"ז מהר"ס פאדווי ותה"ד סרמ"ב, [וישלם לה כשיהיה לו]: **ולשבו"י** ח"א סק"כ] בשרי לגרשה בע"כ, א"ל לשאול לה ככוסית סדר גיטין, רק ילך המסדר והבעל והסופר והעדי'

הותרה בגט זה כשימסר לה השליש, דהרי ע"י שליש דאית ליה קלא ליכא משום מוקדם כסי' קכ"ז, וגם א"ק שמא פייס, כמ"ש ת"ל סקל"ד, רק בקבע זמן לגירושין, שניכר שאינו מגרש ברצון, דהרי אינו מגרשה מיד, ומכ"ש בזינתה דמאוסה עליו, וודאי לא חיישינן לשמא פייס, כפסקי"ז, דשרי מה"ט לדור בשכונתה: גם נ"ל בנתגרשה מדינא ע"י דבורו, ואין ב"ד יודע אם משקר, דא"א לברר, אז סגי להזהירו, דאם משקר ומגרשה בע"כ, נתפס כל ימיו בחדרגמ"ה, וכמ"ש ספ"ז סל"ד, בע"ב שנשבע ליתן ומכחישו; תדע מאה"ע סקט"ו, באומר שראה שזינתה נאמן לגרשה בע"כ, והשמיט דעת הרא"ש פ"ג דקדושין, דמנ"ל חרגמ"ה אינו נאמן? דע"כ דה"ט דלדבריו נאסרה עליו, ממילא שו"י לנפשי' קתינה דאיסורא, דרק בנדר א"י לאסרה ע"ע, דמשועבד לה [כ"א באומר הנאת תשמיש עלי], והרי א"י חז"ל לעקור איסור תורה בקום ועשה, כערש"י במקדש בקיטי קורדנייתא פ"א דפסחים ד"ז ע"א, דרק יכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ולא באיסור שנולד אחר קדושין O ונדר בי"ד שרנ"ק, דאין פותחין בנולד [אבות עני מרי, יצ"ו זצוק"ל ☜ חזו דאתאי [גיטין ל"ג] דכמי אפקיענהו רבנן לקדושין מני'? וכ"כ בכתובו' ד"ג ע"א ובטול שליחות [גיטין דל"ג ע"א]? ואת"ל עכ"פ התם לא נולד איסור אח"כ כי הנא שאומר שזנתה ונאסרת עליו, עכ"פ ק"ל דהרי אכן קיי"ל בהא דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן תורה אפי' בקום ועשה [יבמות דפ"ט ע"ב] דהרי קיי"ל כרב הונא [כתובו' די"א] דקטן מטבילין אותו, דזכין לו זכיי' ולא שליחות ואפ"ה מתירין אותו בבת ישראל, וכתו' שם ד"ה מטבילין? ונ"ע] · אוכ"ל דהתם דוקא בדרך שנאסר בש"ס שנתקבל לכל ישראל, יש כח בידם, משא"כ בחדרגמ"ה שלא נתקבל מכל ישראל, כאחינו הספרדים, ועוד כיון דע"י זנות מאוסה עליו כפסקי"ז הו"ל כבני שנואה ספ"ב דנדרים וק"ו מאמרה מאוס עלי סע"ז, : גם נ"ל במקדש אשה שלא כדת, דהיינו בלא שדוכין כרב דמנגיד בנה"ג או במקדש בביאה בקדושין די"ב, אפשר דכופין לגרשה, כיון שעשה שלא כהוגן [כנ"ב דמ"ח ע"ב] ופ"י דיבמות, ומכ"ש לכופה אם היא הסיתתו, כשבות יעקב ק"ב, ותו דאיכא למימר, דבארוסה לא גזר רגמ"ה כי"א בש"ס — : וגם נ"ל במסרבת לילך אחר בעלה כשע"ה, ושלח לה גט, הגם דנאסר לישא אחרת עד שיעור שיגיע גט לידה, מדיש לבעל פירות עד שעת כתיבה כפסק"א סנ"ק, עכ"פ בעבר הזמן הנ"ל, כיון דאיסורי' רק מדרבנן הרי בדרבנן אמרינן חזקה שליח עושה שליחותי', כפ"ג דערובין דל"א, ופעמים גם בדאורייתא לתו' שם: ומשמע פ"ג דגיטין מ"ג דגם כשבעל עצמו בדרך מועיל חזקת חי; אמנם במרחק כמהלך יב"ח שפיר איכא למיחש שמא מת בדרך; וברכת זקני' מתיר יוכיח כא"ק סי' רכ"ה:

ס"ב לקב"ש באלמנת עיסה הרי הו"ל כספק א' בגופו וס' שני

דרו, דטפי הול"ל טעמייהו באמת? וגם ר"מ לא קאמר רק בהפקירא ניחא ליה טפי מבת חורין, ואין זה טעם האמת, רק דטעמו' דהפקירא ניחא ליה טפי מהפקעת השעבוד? ועיקר פלוגתתם חסר ומספר? וע"כ צ"ל דכוונת התו' דרבנן ס"ל דע"י שמשועבד רשות אחרים עליו ולא יוכל לזכות עמה כל זמן שירצה, משא"כ כשישתחרר יזכה עמה באין מוחה ואף שיהי' אז באיסור, אפ"ה מים גנובים ימתקו; וק' הרי לפי דברי אאמו"ר הגאון זצוק"ל מים גנובים ימתקו ל"א רק מכח ספיקא, והיכא מכח ספיקא נפיק לי מרשות הרב? ול"מ לדידי ק' טפי דמה התם בשלהי נדרים דידע כולא דנתרצת לתתא, אפ"ה ל"א מים גנובים ימתקו, מכ"ש בהך דסנהדרין למסהד לעיולי, דלא ידע דנתרצה ליה, וכדאמרי' בשבת מאן יימר דמזדקק ליה חכם, [שם דמ"ו ע"ב], ואע"ג דלעבירה דאלימא יצרא טפי ל"א מאן יימר [כתובות דל"ו ע"ב] דפריצא שכיחא, עכ"פ עדיפא מהך דנדרים שודאי נתרצית וכנ"ל; ול"מ מזקיקין דכורא דא"מ הגאון הצדיק הכ"מ הו"א, דבכל דוכתי אמרינן גנובים ימתקו, רק בהך דנדרים ל"א כן, משום דבעל לא ידע מני' כלל, כדמוכח התם דארכובי הוי מרכס, ואי איתא דמים גנובים ימתקו ליה, לא הוה גלי לי' נפשי דלמא לא יאכל בל"ז, ומשא"כ השתא דידע מיני' בעל, אשה בעלה משמרה, [כתו' קדושין דפא"א] ואי"ל אין אפטרופס לעריות [ככידה ד"ל ע"ב]; דשאני הכא דהבעל שומרה; להכי לא אפשר כגלפיג"ד פיגוע כמוכי. או נ"ל, דדוקא בעיולי, דודאי חשוד בעריות, וכיון דשכר טעם טעמא דאיסורא, אמרינן גבי' מים גנובים ימתקו, משא"כ בהך דנדרים, דס' אם יעביד אסורא כלל, דמי לקטן שמטבילין אותו [כתובו' די"א], וכיון דלא טעים טעמא דאיסורא לא אמרינן כמו גבי מים גנובים ימתקו, כמו דלא אמרינן גבי בהפקירא ניחא לי' מה"ט; וכ"כ בעבד לר"מ בגיטין הנ"ל אכתי לא טעם טעם דאיסורא ודוק. ורבנן ס"ל כיון דהשתא מורגל בזנות כטעים טעם איסורא דמי ותוס' סוף נדרים תרצו דכולא א"י דמים גנובים ימתקו, ודבריהם תמוהים דא"כ בעיולי נמי כהאי' מה"ט? לולי שנאמר דכוונתם כדברינו. ועכ"פ ק' קו' יע"ר זצוק"ל במומרת שנשאת כבר לעכום שטעמה טעם איסור ק'?]. ונ"ל דעק"ל מ"ש ממומר שסק"מ, שיעשה מספק שליח לקבלה ואח"כ שליח להולכה ולא להיפך, דשמא טוב הוא לה, ויהיה קרח מכאן ומכאן, דהרי ביטול שליחו' קמא, וק"ל הרי דמסתפק לי' אי אמרי' דלעביד בעל שליח לקבלה או לא? אע"כ רק התם להתירה מספקא לי הכי; משא"כ הכא, דאינו להתירה כרפ"ו דגיטין, רק להתיר לבעל, דלא תלי' בדעתה, דהא אשה מתגרשת מדאורייתא, גם שלא מדעתה. **אמנם** א"כ ק"ל בנשתטית שהוא להתירו, למה צריך הסכמה ממאה ת"ח משלוש מדינות? ואת"ל דנהי דא"ל רצונה, עכ"פ צריך דעתה, תדע, מדנתן גט בידה כשהיא ישנה אינה מגורשת כפ"ק דגיטין מ"ב, **עכ"פ** לשו"ת נ"ל בנשתטית להשליש גיטה וכתובה ביד אחר, ולתן לה מזונות, ולשמרה מהפקר, וכשאין לו יקנה ספק כתובתה בטובת הנאה, ולהשליש דמי קנין ביד אחר; הו"לל מדא"י לדור עמה שרי לגרשה בע"כ כמש"ל דק"ומאין לו גבורת אנשים, דגם לבעל כופין אף דבעינן רצונו מדאורייתא, א"כ לא עדיפא משאר בע"ק דסגי בשבועת אין לי כק"מ סל"ט ול"ע[0]

☞ **ואבות** [0] לולא מכתאפינא היכא למפרך דהתם לא הדר בריא, משא"כ בנשתטית, המכם היכא למיזק לה מבי' קנ"ד]: **וגם** נ"ל דמומרת כשחזרה לדת,

דמי, כשפ"א דכתובות, משא"כ בקשש אחוה, הספק מצד שניהם, והרי לכל ביאה עכ"פ קד כיידי, לומר תמיד מרובה פריש ואין כאן אחוה כלל: ובנמצא שהאשה שנשא היא אחותו וכמעשה שהי', נהי דהולד ממזר, עכ"פ פטורים מקרבן, כאנוסים, וכנשאת ברשות ב"ד רפ"י דיבמות, וכרפי"ג דפרה מ"ד בההוא מקלון של רבים ונכנס למקדש ונודע פסולו פטור, דרק בטעות מעלמו הו"ל כשוגג וכהוחלפו נשותיהן ספ"ג דיבמות: אק"ל כיון דבעילת עכו"ם ליכא רק משום נשג"ז מדרבנן, משום דדם עכו"ם כדם בהמה, כרפ"ד דנדה ופ"ט דסנהדרין ופ"ב, א"כ למה קנאין פוגעין בו רק קודם שפירש, מ"ש מבא על הבהמה? ואת"ל נהי דדמן שוה, ועכ"פ צורתן [ודינן] נשתנה; עכ"פ ק"ל לאאמ"ו ע"ר זצוק"ל דשרי להתחתן עם קראים דנהי נדה לא הוי ממזר דתפסו בהן קדושין, ואף דגיטן אינו גט, עכ"פ קדושיה בפסולי עדות עכד"ק; וק"ל הרי הראשונים קדושיהן בעודם ישראל וממזר איסור עולם כפ"ק דיבמות מ"ג? וצ"ל דתולין ברובם, שלא נתגרשו בין הראשונים] ואף דלפעמים הס' קבוע, וכמחצה על מחצה דמי, הרי שלא ניכר האיסור במקומו כספיקא דרבנן, כש"ך בי"ד סק"י, וכיון דספק ממזר דרבנן כקדושין דע"ג, הו"ל כתרי דרבנן, וכשבות דשבות בא"ק סל"ז ס"ה; רק אפשר דהא דמקילין בשבות דשבות הייכו במעש' ולא באכילה, דאכילה חמיר ממעשה, מדלא בטל קה"ל גם באיסור דרבנן כי"ד סק"א, [ואבות °אף דיש לחלק, דבביטול שאני, דטיבוו דהותר כשנתבטל, הוא משום דהו"ל כאינו, ואם הוא חהר"ל חשיבותו משווי' לי' כבעיני', עכ"פ הרי גם לענין אין מבטלין איסור לכתחילה אפי' בדרבנן אמרי'] וביאה נמי הו"ל כאכילה, וכ"ד אכלה ומחתה פיה כפ"א דכתובות די"ג: וצ"ל מדאין זנות לבהמה לאסרה על בעלה או לכהן, ממ"ד כי יקח איש כיבמות דנ"ט, וסוטה פ"ד, דכ"ו ע"ב, וכ"כ ביאת שד, כב"ש ס"ו סקי"ז מדאינו כאיש רק לחמישה דברים כפ"ב דחגיגה דט"ז, א"כ צ"ל דגם בקדשה שד אינה מקודשת, ממ"ד כי יקח איש, ואפילו נימא דהו"ל ספק, מסייע חזקת פנוי', אא"כ איתרע כתו' [כתובות] דכ"ג ע"א: גם צ"ל כאאמ"ו זצוק"ל דאשת חנוך ואלי' ע"ה וריב"ל דנכנסו לג"ע בחייהם, נשותיהן אסורים, מדלא הותרה גם במיתת הבעל רק מדאיתקש לגט פ"א דקדושין די"ג, אינו רק כשמת בטבע [ואבות °עי' בספר כנסת ישראל לע"ר זצוק"ל הכ"ח, בעירובין פ"ו בנפלאות שנ', דכיון שאפשר שיחזירו ליכא ראי' מקרא דקדושין, והיש היא, ועיין בפסקי מהרי"א סי' ק"ב שנ' להתירן, דאשת רעיהו אסורה, ולא אשת מלאך]:

ס"ה לאו אמור בדברים, במסרס באברי זרע לכל שבארנכם, אפי' שלא מתכוין רק לרפואה. ודוקא בפסיק רישא דניחא לי', מדאצטריך קרא למשרי מילה בצרעת פי"ט דשבת דקל"ג וכמהר"ס

בתערובתו , כשקי"ד ? במ"כ אשתמיטתי' דרשב"א דאוסר בס' טריפה שנתערב , ה"ט דשמא זהו הס' שנאסר מעיקרא בפ"ע בספק א', ושוב לא הותר בס' השני משא"כ במלאכת עיסה כולהו ב' הספיקות בבת אחת [ור"ל שא"ש לפגוע בגוף שיהיה בו רק ס' א', כיון דבשינה שנשלה כבר היה הס"ס] :

ס"ג ק"ל בהוחזק כהן מפיו, האיך נאמינו , שמא משום כבוד כהונה ומשום דמי פדיון בכורות משקר ? ואת"ל כפ"ה דגיטין דכ"ד מדנאמן להפסיד שברו, כ"נ נאמן לפסול ש"ת, כ"נ ה"נ מדנאמן ע"ע לחומרי כהונה כ"נ נאמן לשאר מילי דטיבותא ; עכ"פ ק"ל למה באמת נאמן לחומרי כהוני ללקות בנטמא למת כהנא , הרי ממ"ד אשר ירשיען אלהי' פרט למרשיע א"ע ? ונ"ל דעק"ל בחלק בכורה בק"מ רע"ק דניחוש שמא הפילה מקודם ; וא"ל מטעם רובא דרוב נשים ולד מעליא ילדן , דהרי קיי"ל כשמואל בק"מ סס"רלב דבמתנגד חזקת ממון לא"א בת"ר ? ונ"נ ק"ל בזנתה אחר קדושי אבי' , למה חייבת מיתה , שמא לאו אבי' הוא , רק משום דרוב בעילות תולין בבעל, והרי חזקת הגוף שלא להרגה עדיף מחזקת ממון כר"ג פ"א דכתובו' מ"ו , דמ"ש שם כי אר"ג בברי ושמא , עכ"פ הרי בס' בבהרת שם 0דע"ה מוכח דהיכא דלא מתנגד חזקת ממון לכ"ע חזקת הגוף עדיף

נאבות 0כוונת יע"ר , דא"כ אם בחזקת ממון אין הולכין בתר רובא להפקיע ממונה , מכ"ש שלא להפקיע חייה משום רובא , והרי רואה שנתערב באחרים וודאי כולן פטורין] ה"נ הו"ל שלא להרגה מספק ? אע"כ דהא דשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב, היינו רק בנולד ס' רוב עם ס' חזקת ממון בבת אחת כרפ"ג דב"ק ורפ"ו דב"ב , משא"כ בהוחזק ע"י רוב קודם שהתנגד חזקת ממון או חזקת הגוף , אזלינן בתר האי רובא לכ"ע א"כ ה"נ כיון שהוחזק לכהן קודם שטימא א"ע למת , תו לא הו"ל כמרשיע א"ע , ולפ"ז נ"נ הא דסוקלין ושורפין על החזקה מסר"ט , היינו נמי מדהוחזק כנכה קודם עבירה ;

ס"ד ק"ל בניכר דלא הושלך לשם מיתה , נהי דחשש ממזרות ליכא כהכא , עכ"פ יש חשש אקווה , וכדפריך בקדושין דע"ג דליתסר שתוקי לשתוקית מה"ט ? והא דמשני הש"ס דמילתא דל"ש לא גזרו בה רבנן , וכפרש"י שם , תמיהני דאיסור אקווה דאוריי' ? ואת"ל דאזלינן בת"ר דעלמא [וכש"ס שם] א"כ גם ס' ממזרות ליכא

0ואבות לינקה הנערה המאורסה ואין מוציא לה ברי' שאין לה עדים כמוני , היינו יניקי מבי דינא , הרי דברי הש"ס ברור מללו דמעלה עשו ביוחסין וצ"ע] ?

ונ"ל דעק"ל לרמב"ם פט"ו מה' איסורי ביאה , דהנושא ממרקקים , א"ל לחקור שמא מקרוביו , וביומא די"ח , וק"ל שמא ביומא איירי בעבר ולא חקר ? אע"כ ס"ל לרמב"ם , דבשלמא בחשש ממזרות , לא סגי ברובא דשמא בשום ביאה יצא הוודאי אלל הספק , וכל קבוע כמחלה על מחלה

היינו לדין, דנאמן להתירה לכהן אחר, דא"א חוטא ולא לו, כפ"ג דקדושין ס"ג, בא"י למי קדש בתו, ואמר א' אני קדשתיה נאמן להתיר' לאחר מה"ט, אמנם אפשר דגם לעצמו נאמן בשניהם מודין, דשוויי' שאני שמא נאנסה, דלא תלי' בדעתה, משא"כ אם בדעתה תלי' לא שבק היתרא ואכל אסורא, כח"מ סס"ז, באומר פרוזבל הי' לי ועבד מהני מה"ט, כ"כ ה"נ ברצונה תלי' שתבעול לכשר ולא לעכו"ם לפסלה; ואי"ל דהכא לאו בדעתה תלי' דשמא כשר לא ישמע לה, הרי מדהתרצה לה לבסוף, אגלאי למפרע דגם מתחילה היה נשמע לה [אבות° ל"ו היה נ"ל דלא חיישינן דלמא לא ימצא לה הכשר, וכדאמרינן [כתובות דל"ו וע"ב], דפריצי שכיחי, אמנם לפע"ד נכון ותלמידו רש ונקלה עדיין הדבר צריך תלמוד, וכי ברצונה תליא, ולא באהבתה, והרי יבמה שנפלה לפני מוכת שחין יכולה לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולא לך, [כלקמן סקס"ה] לענ"ד דמין, ודלמא ה"נ הפסול היתה יכולה לקבל ולא מצאה דוגמתו בכשר, וכבר אמרו שאין נתינת טינס לחוש המשום אשר חרפה היא לנו], ובפרט כיון דהוא וודאי ואחר ספק, אין ספק מוציא מידי וודאי, כפ"א דפסחים, ואי משום איסור נדות, הרי שכיח נהרות לטבול, ועוד דהו"ל כס"ס שמא ממנו, או מכשר אחר, דאי"ל מיד שמא מעכו"ם, דא"כ בהטילו שניהם לספק' פ"ט דנדה מ"ב, שמא מבעל או מלול, נימא מיד שמא דם נדה אע"כ בספק בשני גופים, אי"ל מיד שמא נאסרה, דא"כ צריכים להחליט דמעכו"ם, והו הספק וכש"ך בי"ד סק"י, והרי בס"ס גם לכתחילה שרי ובנדה דט"ו, בספק ראתה או טבלה, גם בזה תקנה לברר לשאול את פיה; וגם אי"ל דבחד שמא כהכא אי מכשיר זה או מכשיר אחר, אינו כס"ס וכפ"א דכתובות ד"ט, דשם אונס חד הוא? דהתם רק בשניהם בגוף א'; ואפילו בגוף אחד, אם ספק א' מתיר טפי, דינו כס"ס, ובי"ד סי' קכ"ב, דשם כלים אינם ב"י מס"ס, שמא עבר מע"לע או פוגם למאכל אחרון, כיון דלספק אחד לא נאסר מעולם למאכל אחרון, כ"כ ה"נ אם ממנו גם משום מעוברת חבירו ליכא להפריש כסי"ג: וגם אם הכחיש מעיקרא, דשוי' אנפשי' כחתיכה דאסור', חוזר באמתלא, ובי"ד סקפ"ה בנדה; ואת"ל מ"ש מאומר דראה דזינתה אשתו, דאינו חוזר באמתלא כלקמן סקע"ח, דע"כ התם טעמא משום שהוא אסור הנמשך לעולם כרפ"ה דסוטה, דאסורה לבעל כלבועל להכי תקף יצרו טפי, וה"נ כן? זה אינו דבסקע"ח נאסרה עליו וודאי, משא"כ הכא גם לפי דבורו, לא נאסרה עליו וודאי לעולם, דשמא לכשר אחר נבעלה; וכ"ש שאין לומר דשוי' אנפשי' חדא"ם, ודמי לעדות דאינו חוזר ומגיד כח"מ סכ"ט, וכקושיות מהו' רפאל כ', דא"כ קשיא מי"ד סקפ"ה בנדה דחוזר ומגיד; וכ"כ שאומר נתגיירתי בפ"ע דנאמן לפסול עצמו דשוויי' אנפשי' חתיכה דאיסורא, לאסור עצמו לקהל ולא לזרעו כהרא"ש יבמות פ"ד דמ"ז והרי בעדות בטל מקצתו

ווייל; אבל פ"ר דלא כיקא לי' איכו רק מדרבכן, ורק לעכיין שבת גם פ"ו דכיקא לי' הו"ל דרבכן, דמלאכת מקשבת אסרה תורה, וכהרא"ש פ' הבוכה, ומג"א בא"ק סער"א: מיהו שלא באיברי זרע, דהייכו לשתות כוס עיקרין, דוקא לאשה שרי, מדאיכו רק מכיעה מלקלוט הזרע, אבל לא לאיש, ועכ"פ מותר לבוא בקהל כסוטה דכ"ו, [א"ה ר"ל כתוס' שם]. ומדל"כ הפלוע בידים, א"כ בביכה אחת ע"י קולה כ"ל דהו"ל כס"ס דשרי אפילו לכתקילה [אמר° האבין המעתיק כ"ל כוונת ע"ר ע"פ מ"ד יבמות דע"ה ע"ב דהפלוע משוע בידי שמים, וודל"כ הכי בפירוש משוע דוקא בידים הו"ל דאורייתא' ועכ"פ וודי בפיקא לא כפקא, דהרי רמב"ם חולק על רש"י וומכשיר פלועי דכא ע"י חולי; וכיון דבבילה אחת כווי היכא פלוגתא' כמוזכר כאן בש"ע א"כ הו"ל ס"ס], וכפ"ב דכידה דט"ו בספק ראתה או טבלה, ושרי כמי לכתקילה, וגם בספק ממזר דהו"ל מדרבכן כקדושין דע"ג, אם יש בו פלוגתא הלכה כדברי המיקל, ככל ספק דרבכן כפ"א דע"ז ע"א: אק"ל למה בהמה שכפלה לבור, מותר להביא כלי' להכיק תקתיו ולבטל כלי מהיכנו, אף דאסור מדרבכן, וכשבת דקכ"ח וא"ק סש"ח משום כער בע"ק, דיש גם בבהמת עכום וכק"מ סע"ב וסשל"ק, הרי העמידו דבריהם גם במקום עשה, כפ"ק דפסקים דל"ב? ואת"ל התם בעשה שבין אדם למקום ב"ה, ולא לכער בע"ק, וכ"ד ירקמיו על כל מעשיו; א"כ למה לצורך אדם ליכא משום לעבע"ק, כעוקרין על המלכים פ"א דע"ז ד"א, וכ"כ למרוט כולות כהכא, ולקתך בשר ממפרכסת קולין פ"ב [ומי עדיף צורך אדם מצורך מלות סדרבכן]? °וכ"ל דלער אדם גרע טפי להתיר לצורך לדקות כער דבהמה [אבות °ור"ל דהרי במקום ליערא ל"ג רבכן ככתובות ד"ס בגוכח יוכק חלב ועיי' בספר הזה הקדוש, בא"ח כי' ב"ח ומ"ש בעכן אבות ת"ל]:

ס"ו לאאמ"ו ע"ר הגאון זלוק"ל, כהי דאין אשה כאמכת לומר לכשר כבעלתי, רק להכשיר בתה, מדאין לבת תקכה, וכפ"ד דקדושין דע"ד, אבל להתיר לאמה, לא התירה ר"ג רק ברוב כשרים כהרא"ש פ"א דכתובות סכ"ק; עכ"פ בדיעבד שלא להוליא' מכהן, ג"כ הו"ל כאין תקכה. ולעד"כ דגם לכתקילה שרי בהודה הבעל, שממכו כתעברה, כיון דהוא וודאי ואחר ספק, כספ"ו דיבמו' ד"ע, בהודה הארום גם בדייקי מעלמא, דלא כסוף מכות במעשה דתמר דאמריכן דלמא גם אחר אזל גבה? הרי אין למדין מאגדה בסותר לשמעתתא, כירושלמי פ"ב דפאה [ועבא"ק בזה בהל' תפילין]; ואת"ל ארום שאכי, דלהוליאה מארוס הו"ל כדיעבד, דאל"כ מ"ש מעבויי' דהמעיד בה לא ישאכה שמא עיכיו כתן בה, כס"ז ס"ה [אבות °ל"ת כ"ל דאע"ג דגם בדרבכן אמריכן א"א משים עצמו רשע [ככתובות די"ח ע"ב רש"י שם ד"ה הפה שהתיר] עכ"פ וודפלגיכן דבורי' כסנהדרין ד"ט, א"כ קילא הכא טפי מעבויי' ומשום דפוגם עצמו דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כבידה], עכ"פ!

לאיש אחר לשון הוי', וכ"כ בילדה במיאן, אבל מיאון דחבירו לא מבטל גיטא דידי' כפי"ג דיבמות דק"ק:

סי"א בפנווי' מלקין על הייחוד ואין לאסור בא"א רק בקינא וסתירה כסיקע"ק, או בעדי טומאה, ולא בעדי כעור, רק במסייע קול וליכא גנים [וסי' בקב]; ומצטרפין עדי כעור, אפילו בכעור דחזי האי לא חזי האי. ולשו"ת עה"ג רק בנראה כעור ממנה ולא מבועל, וכרמב"ם וספ"ב דיבמות, וגם רק ביש לחוש שנבעל' בזמן הכעור, ועמ"ש ת"ל סקט"ו,: ובאין האיש בביתו ואשתהי העובר יתר משעור עבור, אם לא אשתהי יב"ח לא הו"ל °ממזר, כ"א בפרוצה אמו ביותר, כס"ד ס"יד וסי"א: וכ"ל דבכעור מצד אומדנ' אסור לכופו לגרשה, דהא רצונו בעינן מדאורייתא, ואלו כעור מצד אומדנא, לא הו"ל רק מדרבנן, מדאין ממתין באומדנא במעשה דאבא חלפתא, פ"ט דסנהדרין ד"פ ע"א; ותו דהרי לרי"ף, בכעור אינו אסור רק לבועל, אבל אינה אסורה לבעל, דמהוציאה ממנו כדעבד דמי: ולתשו' חו"י ביאת פחות מבן תשע ששכב בחיקה, לא אסרה אבעלה: ונ"ל דמה"ט כעור גרע מסתירה, דלא ניכר אהבה עי"ז במעשה: ונ"ל בא"א שזינתה דלא הפסידה בלאותי' קיימין, כספ"א דכתובות דק"א, דאם היא זינתה בליה מי זינו: ולהרא"ש ושו"ת ק"ל, גם בנכסי נ"ב מיירי, דמ"ש מבע"ח דעלמא דגם בהמיר יחזיר ליורשיו כח"מ, סי' רפ"ג, וכ"כ [ויגב"פ כנ"ל לנ"ד] נכסי נ"ב באחריות הבעל, די לפטרו בשבועת אין לי, ועמ"ש ת"ל סקט"ו:

סי"ג במניקת חבירו, לא סגי בהשלים מעות לאסמס בחלב ובצים כפ"ד דיבמו' דמ"ב, דאפש' לא פלוג רבנן בתקנתייהו רק דבי' ריש גלותא שרו, דיש להן היכר דקלא אית להו כהר"ן פ"ו דכתובות, דבנאסרה להנשא, אז סתם אם מרחמה על פרי בטנה; א"כ כל אשה שלא הניקה מקודם מצד סכנת אמו, הרי קיים קודם כפ"ה דיבמ' דסב, בנה"ג ג"כ יש קלא כדברי ר"ג וסגי להשלים כנ"ל:

סט"ו נושאין על אנוסה ומפותה, במתה ראשונה, ואנוסת אביו או אחיו, גם בחייהם שרי:

עגונא

סי"ז ק"ל לב"ש, דמתיר עגונא בס"ס, כיצא מיד שמא חי? ואת"ל בס"ס משני גופי', אי"ל מיד שמא חי, דא"כ צריכין להחליט שזה אחר, וה"ז הספק, וכמ"ש ת"ל לעיל ס"יד מפ"ט דנדה מספק יע"ש; עכ"פ ק"ל לרשב"א דס"ס ורובא שוין, הרי חזקת א"א ורובא כפלגא ופלגא, כתו' קדושין דפ"א [יגי' בי"ד כק"י שן כקס"ד] ואת"ל מדלא הותר עגונה רק אחר יב"ח כבי"ה, כנסתלק חזקת חי?

בטל כולו כק"מ סכ"א? וא"א פלגינן דבורו, רק לעצמו ולאחר, משום דגופי אינו בכלל בקרא דעדות ממ"ד יקום דבר ולא בעושי דבר כפ"א דמכות ד"ו, משא"כ לעצמו ולקרוביו וכמ"ש ת"ל בק"מ סל"ד: ומב"ש בדר עמה בשכונה אחת, דליכא מעביר לרבים בניהם, שכונה עדיף מרוב עכו"ס, וכפ"ב דב"ב דכ"ג בעגלה ערופה: מיהו בהודה ונשאה כתובתה רק מנה, דרק בניטלה בתוליה בנשואין כתובתה מאתיים, מצד תקנת חז"ל שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כפ"ג דכתובות דל"ט; וגם קנס לאנוסה בזה"ז ליכא כסקע"ז, ומכ"ש מפותה דמחלה, וגם אין חוששין שמא תפטרה מיבם ע"י ולד זה, וכסקכ"ו, דהרי רוב נשי' מתעברות ויולדות, ואבות [0] ויאמר הסריס הן אני עץ יבש, ומאן יהיב לן ומודים שבירתו, היוצלתא דאתא מבי הכדוי, דלפי עני בדעת כוותי לא סמכינן לרובה כ"א בדיעבד ולא לכתחילה, תדע מה"ד [בגיטין דכ"ו ע"א] דלהכי אומר אמרו פסול שמא תשכר עדים להעיד שקר, וקשיא והרי בכתובות [דל"ו ע"ב] אמרינן אם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזקו? ולאו ק"ו הוא, דהרי בכתוב' כבר הוה מהדר אזיפי? אע"כ כמש"ל תו' [גיטין די"ז ע"ב], דאע"ג דזכות לא שכיחי, ולא חיישינן שמא זכתה, שמא תזכה חיישינן בדיש כתובות, דלהכי בתולה נשאת ליום רביעי; כ"כ ה"נ אע"ג דלשמא מגלה עדים לא חיישינן, לשמא תמלא עדים חיישינן כמ"ד [גיטין דכ"ח ב] שמא מת ל"ח שמא ימות תלאי היא, אלמא דלכתחילה חיישינן אע"ג דאיכא רובא, מיהו י"ל דהכא כדיעבד דמי, ותו דאיכא כ"ס, דשמא תתעבר, ואת"ל לא תלד, עכ"פ שמא לא ישבחו שזהו הבן שאינו פוטר דאין שבחה מלויי' קודם כ' שנים [בכתובות ד"כ ע"ב] גם איכא רובא, דאפילו לכתחילה סמכינן עלה, ורק במזון חיישינן לכתחילה וכ"כ בכתובה ודו"ק] אמנם במקדשה א"ל לשבע, לפטור ממזונות העובר; ואפילו בהודה שבעלה, הרי גם באשתו נאמן לומר אין זה בני, אף דרוב בעילות תולין בבעל, כב"ש סכ"ב [בק"ה כב"ל ולא דמי לתובעת אתננה דנשבע כסקע"ז] סי"ב מריב"ש, וק"מ סער"ט; וכופין אותה לכסות ראשה, להיכר דכתובתה מאחר רק מנה, אבללא במי שגרש בתולה מאירוסין דכתובתה מאתיים, כסס"ז: אמנם נתבעה אותו שהבטיח לה אתנן או לישא אותה, דיכול להתחייב בדבור בעלמא וכשכירות דא"ל קנין, כק"מ רסקפ"ב, חייב לשבע להנקישה וא"י לתבוע ממנה דמי בשתו אחר שנשבע, מדלא התכוונה לביישו כק"מ רסתכ"א:

ס"ט קיי"ל במלקות ונשואין כרבי, דב"ב פעמי' הו"ל חזקה, [וסי' מנר]: וק"ל לתו' פ"ז דכתובות דאין בעל שדה של אשה לומר לה נסתחפה שדך, עכ"פ הרי י"ל דגם מאירוסין הו"ל קטלני' דגם בלא מעיין מזל גורם? וכ"ל דלפמ"ש הרא"ש דמה"ט בעל אינו קטלן, דבפרנסה תלי' שלא יהי' לה בעל לפרנסה, א"כ הו"ל מצד ד"א ולא מצד שהבעל שדה של אשה ודו"ק: ולאאמ"ו ע"ר זצוק"ל, במסרב בשידך, לומר דלא ידע שקטלנית שכנה כ"כ, ישבע דמאוסה עליו עי"ז לפטור מקנס בשע"ז:

ס"י במגרשה שרי להחזירה, גם בזינתה ביני ביני, ממ"ד והיתה

ואפשר אחר הפשט כל בגדיו ברק ערוס, כשנות יעקב, [באבות °ולע"ה
דבאומר שעולה לגג ושיפיל א"ע, ה"ה בחזקת מאבד א"ע לדעת וכי"ד כשו"ב
וכש"ך שם, ואמאי, כיון כמי שהוא משוגע ומעצמו נפל אח"כ? י"ל דהתם
הוכיח תחילתו על סופו, שחזקתו לדעת עשה, ואף שעשה בשגעון דינו כמאבד
א"ע]; ואפשר דבכה"ג, בנמלא בנהר, סגי בסימן בינוני, וכמו דמהני
סימן בינוני, בהא דפליגי בים ט"ע בפרצוף פנים עם החוטם ולא
נקבל בפניו, אבל הי' לאחר ג"י כסיכ"ו, או שהי' תוך ג"י בנקלא
כסיכ"ה, וכ"כ בהא דפליגי בניכר באשתהי משהועלה, דסיים ע"הג
דבמסייע סימני כליו, או סי' בינוני, או סוס שרכב עליו, דהו"ל כמי
ככליו, דמהני, כ"כ כ"ל הכא כמי הכי: **ובמסייע** סי' בינוני שבגוף
לסי' כליו כסוס, מדפליגי בתרייהו ביבמות דקכ"ב, דהמחמיר באחת
מקיל בשניי', באיתנהו לתרווייהו כמי מהני: **ובשני עדים**, א"ק
שיאמרו בדדמי, שיהיו לריכים לומר קברתיו [כנע"א] אא"כ במלחמה
גדולה, או באמרו שהגיעוהו מת בדרך, דשמא התירא לעכב כסי"ז,
וכ"כ אשה נאמנת גם בלא קברתיו, במלחמה קטנה כהלכתים, דאשה
דייקא עלה, כיבמות דקט"ז וע"ז דכ"ה: **וכשפירש** בעלה ממנה
בקטטה, או ביושבת מעגנא כמה שנים, א"כ דמת, ובע"א מסייע לה
הו"ל ספק כסת"ק; **וא"צ** קישוש כסי"ט, רק כשא"י מי ילא מעיר
באאמ"ו ע"ר זלוק"ל: **ובמים** שאין להם סוף, ואשתהי כדי שתלא
נפשו, אינו רק איסור דרבנן, ושרי כשנמלא עם סי' בינוני, או שמסייע
סברת ר"ת סכ"ה, או שמסייע הגדת עכו"ם גם בלא מסל"ת **באא"מו**
זלוק"ל וב"ש אות רכ"ט: **וק"ל** בזורף דנקרשו המים, לפה הו"ל כאים
שיש להם סוף כב"ש, ולא כיקש שמא יש מקום פתוח, ומשם עלה,
[והלא כ"ש לא מליך לבדוק שמא יש בתוך ג' שעות ממקום שנשקע מקום פתוח]?
°וכ"ל דרק במגולה קשה, ולא במכוסה דא"י מקום שנפתח לעלות
בו, [ואפשר דהו"ל כס"ס]: **אגמא** דסמקא יבמות דקכ"א, כ"ל דאפשר
זהו [קעסיל גרונע בל"א]: **אין חוששין** שמא ניצל בנס, אא"כ
אמרה דגם היא נללת, כעינן עלינו הבית דתנן התם: **ובנמצא**
כתב שמת, אפשר ע"י קול, ככתב במדומה ושקי' כסי"א: **קטן** אינו
נאמן, רק עם קישור דברים כסי"ג: **ועכו"ם** א"כ רק במסל"ת;
ובלבד שיהיה ההתחלה מעכו"ם, ואח"כ רשאין לחקרו: **ובהיפוש** ישראל
אינו כאילו התחיל הישראל כסט"ו; וכ"ל דה"ט כפ"ד דשבועות דל"א,
למה אתה רץ אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות פטור, אלמא
דריצה אינו כהתחלה. **וגם** ממ"ש שם בהשביעו ה"פ חוץ לב"ד,
וכפר בב"ד חייב חטא, משום שמוכח לע"ד, דבהתחיל ישראל, ונפגע
שבית התחיל עכו"ם, נגרר אחר התחלה קמא [וי"ל]: **ובצווח** עכו"ם
וי, ושאלו ישראל למה, והשיב דמת פב"פ, וי הו"ל כהתחלה מעכו"ם
ובנביית פונדקאות סוף יבמות: **ולאאמ"ו** ע"ר זלוק"ל, בשאל ישראל

כא"ו סרכ"ה לברך אח"כ מחי' מתים, א"כ גם חזקת א"א ליכא; עכ"פ למה נאמן ע"א, וגם פסולין, מאומדנא, דמה דעבידי לגלויי לא משקרא אינשי, גם דייקה ומנסבא, משום חומרא דר"ז רפ"י דיבמו', ואלו בעובדא דאבא חלפתא סנהדרין ד"פ, לא הו"ל אומדנא כוודאי להמיתו? ואת"ל לז"כ רש"י שבת פכ"ב דקמ"ה דכל דמקדיש אדעתא דרבנן מקדש, וגם לשו"ת הרא"ש במעשה דמכליף בן מלל, מה"ט מקילין בעגונא טפי; עכ"פ בתרי ותרי ואמרה ברי לי, למה מותרת לאחד מעדיה כפ"ב דכתובו' דכ"ב, מ"ש מיבם דא"כ שמת אחיו, ליבם אשתו כרסקכ"ק? ואת"ל הכא בשעת הגדה אינו נוגע בעדות. דא"י למי משניהם תנשא, וא"א חוטא ולא לו, משא"כ התם לא חזי' רק ליבם, [ואע"ג דהרשות בידה לבלי להתייבם כלקמן סקס"ה, עכ"פ טפי קיימי' קמי' מלאיש אחר] ; עכ"פ למה מהימנא בתבעה להנשא, שמא תערים לגבות כתובתה ולא להינשא? ואת"ל כמו דספק טבילה מוציא מידי ס' ראיי', וש"ס כפ"ב דנדה דט"ו, כ"כ ה"נ ספק מיתה מוציא ספק ערוה; עכ"פ ק"ל מ"ש בתשובת הרא"ש כלל נ"א דגם בהכיר [נ"ל דצ"ל בהזכיר] העד שמו מפיו סגי, כיוחנן אריה, יבמות דקכ"ב, הרי תנן [משנה ערוכה היא דתנן כצ"ל לענ"ד] שם להדיא במעשה דצלמון אני פב"פ נשכו נחש? וי"ל דהתם נקט לה רק לרבותא דגם בקיים אין חוששין שמא משקר לשנות שמו, דבורח הוא, א"כ למה קיי"ל דלא סגי בהכיר העד רק שמו לבד, דצר"ך שמו ושם עירו ושם אביו כסי"ח? אמנם באמר סמוך לעיר פלוני, הו"ל כפי' שם עירו, ובאמר סמוך לביתו, סגי בשמו לבד כבי חוזאי יבמות דקכ"א: וממה דאמרינן שם בפרשא זריזי דא"ל שם כלל, נ"ל דשם אומנתו סגי; וכ"כ באמר חזן מעיר פלוני; וכ"כ בהוליכוהו בקולר, ונהלכו לאכטוכיא דתנן שם. : אמנם טביעת עינא דקלא רק לאשתו הוי סי' מובהק, משום דמלויי' עמו. כחולין דל"ה, ומדשרי סומא באשתו, דאל"כ שמא בגר קלי ונב"ב דקס"ג ; ומ"ש יבמות דקכ"ב שמא קול ברתה, והרי יש ט"ע דקלא? התם שאני, דשמא בכוונה שנתה קולה כדי לקלקלה : והא דמלבוש קיישי' לשאלה, אפשר אינו בכל מלבושיו, דחזקה אין אדם מניח עצמו ערטלאי, כח"מ פר"ן, דלכך במתנת שכ"מ בכולה בעמד חוזר [וי"ל] : ואפשר גם בארבע כנפות, דלא שביק מלוה דרמי' עלי' וכסל"ז סט"ו, דמה"ט אין בוגרת בכלל אחת מבנותי מקודשת לך, רה אפשר התם חזקת פנויי' מסייע. אמנם בכלים שאול לעצמו, מהכ"ת יעבור על מ"ש חז"ל אין שואל רשאי להשאיל, [ואחזוקי אינשי ברשיעא לא מחזקינן] וכח"מ ס' רב"א וסמ"ע ס"ב, וכארכי וטבעת סכ"ד; וגם סכין שחיטה לא מושלי אינשי כספ"ט דב"מ אמנם בהגיה אחריו כתב שיטבע א"ע בנהר, אז אפילו נמצא כל מלבושיו בשפת הנהר, הרי ניכר עי"ז כמשוגע,

מש"כ הכא דכדהיא וכדמסיק יג"ר הגאון ז"ל, וודאי אפילו טפי מהכי מוקי אנפשי, וכי"ד קל"ב דלכתחל', אפי' מיד מוששין; אפילו כיון דגיגל אותה, עכ"פ שאח בעלה לשם זנות, והו"ל ס"ס דדוקניא בנתקדשה לו בתנאי, אמרינן כשגיגל אחל אתנאי, ומיגם שאין אדם ושה בנ"ז, ומש"כ במופקרת לו אף דנתיחדה בפני עדים לא תלינן שקדשה דטפי אמרינן שלא יכשיל רבים שירצו לנשאה ולא ידעו מקודשין. ותו הרי בכל נוולא לא כ' לה כתובה, וכל הפוחת מכתוב' עושה ביגילתו ב"ז. כמש"ו ס"ט].

ס"ב ספק הוא אם קדושין תופסין ביבמה כמסק"ט; ואפילו הכי בזכתה הולד כשר, מדליכא כרת, ועכ"פ כאסר' ליבם עי"ז, כתו' רפ"ד דסוטה; ועמ"ש לעיל ס"ו: **ולרבינו לבוש** הא דאסור להזדווג פנים כנגד אקוד, כזוהר הקדוש, הייכו תדיר אבל באקראי שרי. וכ"ל דה"ט כערש"י בהפיכת שולחן כדרים ד"כ ע"ב ותוס' יבמות דל"ד ע"ב.

סכ"ח משרת שחתך פרוס' וקדש המשרתת בפני ב' עדים, כהי דאיכו כמקדש בגזל, דהרי שכיהן מזוכתן על ב"ב ואף באין מזוכות המקדש על ב"ב, עכ"פ שמא טורק קיתוך שוה פרוטה, ושמא אומן קונה בשבח כלי כסט"ו; ואפשר דהוה ס"ס, שמא אין טורק הקיתוך ש"פ, ואת"ל וכו' שמא אין אומן קונה בש"כ —. וכ"כ עכי שהחזיר פרוס' להכותכתו לי וקדשה בו, הרי בשתיק' דעל אמיר' בשעת כתיכה, מקודשת, דקבלתה מסייע, וגם במקדש בגזל דידה, היתה מקודשת לולא איסור גזל, כהכא. **ולאאמ"ו** ע"ר הגאון זצוק"ל, גם באמר דוא זאלסט איין מאל מיין זיין, מקודשת, אע"פ שאמר [איין מאל] וכאומר היום את אשתי פ"א דקדושין ד"ז, דרק בקלי פרוטה איכה מקודשת, וק"ל דלמא לעבודה קאמ', מדלא הזכיר אשות וקבה כהתם? ואף דלא הו"ל רק ספיקא, הרי קזקת פכויי' מסייע, אא"כ איתרע כתו' כתובות פ"ב דכ"ג ע"א וכ"ע: וק"ל בקדש' בכשרפין למה איכה מקודשת כספ"ב דקדושין, דלמא בהכאת אפרן קאמ'? ואת"ל דכשעת אמירתו דייכינן לי'; [**ואבות** ול"מ כ"ל דהתם איירי דלא ידעה שהן מכשרפין והטעה]; עכ"פ ק"ל באמרה כתקדשתי וכתגרשתי, דמהימכא במגו, אא"כ פירשה כתקדשתי לפלוני, אז א"כ במגו להפקיע זכות אחר כסל"ז סכ"ה וכפ"ב דכתובות דכ"ב, באומר בתי כתתי לאיש הזה, לאיש אסרה, הזה התירה תכ"ד, ואמאי הרי במקדש או במגרש א"י לחזור גם תכ"ד, כפי"א דכדרים דפ"ז? ואת"ל התם רק באמירה בשעת כתיכה, [**ואבות** או כל' פעד, דהכא באמרה כתגרשתי איכו מודה כלל ממה שאמרה תחילה כתקדשתי]; עכ"פ ק"ל באומר הרי את מקודשת לי ולפלוכי סל"א ס"ה, למה והו"ל כחוזר מכולה תכ"ד? ואת"ל התם כשלא כתן רק אחר גמר דבורו; עכ"פ ק"ל דכהי דבטעה המקרא להקרות; להמקדש מלת לי, לאו כלום הוא, מדלא כתן לה המקרא סידי, עכ"פ בטעה השליך לומר הרי את מקודשת לי, למה

על ראובן, והשיב עכו"ם דנהרג ראובן ושמעון, כאמן לשמעון. וק"ל דנהי; דאף דמלת נהרג על שניהם קאי, אפשר לומר דפליגינן דבורי' כהרגתיו ס"ו, עכ"פ ע"ש מקיפוש ס"טו, ומשאל על ספינה, כנ"ש אות רמ"ג, או ראה אשת כרלק, או בסיפר מגזלנים? וגם נ"ל ממ"ש יבמות ספ"טו דקכ"א, עשה דלא אמיתך כמו דהרגתי לפנ"פ, משמע כשלא ניכר [הנהרג], אין חוששין שמא משקר כדי לאיים או לבזות לרלקן, וכמו דא"ק בעכו"ם מפי עכו"ם שמא ליכא משל"ת לקמא או שמא מלאו קמא אחר ג"י משרלק: ותן נ"ל דנשאת ע"י ב"ע, ונודע דאח"כ מת, הו"ל כאנוסה דשרי לבעל שני, דאינו כשנ"ו לאסרה מלד גט דקמא; דהכא שמת קמא שאני, משא"כ בנשאת בע"א, [דהו"ל כפושעת דלא דייקא כראוי כנ"ל והיינו לרמב"ם אבל למחבר משמע דל"ש];

סי"ח ליכא ממזר רק בחייבי כריתות, ולא ביבמה שזינתה, וגם לא מנידה, כיון דקדושין תופסין בנדה ממ"ד ותהי נדתה מלשון הוי'. וק"ל שמא קרא רק בקידשה בשטר וכסף, ולא בביאת נדה, וכרבא פ"א ד"ד, ככל מילי דאמר רחמנא לא תעביד לא מהני? ואת"ל דהוקשו הויות להדדי כפ"ד דיבמות דמ"ה, עכ"פ למה יבמה נדה קניא בביאה כסק"סד ס"ד? וכ"ל דיבמה ק"ו מאשה דעלמא, דלא זקוקא מקודם, ורבא איירי רק באיסור מל"ע, ולא מלד נדות, וכרהט"ז בח"מ סר"ק בקניין בשבת או שחט בשבת דכאכל כפ"א דחולין די"ד:

סי"ט ק"ל למה סוקלין ושורפין אחזקה, כשבעלה אחר שנראה כרוך אחריה בן אחר אמו, הרי אין ממיתין באומדנא, וכאבא חלפתא סנהדרין ד"פ? וכ"ל התם ס' בקיוב, שמא לא המית זה, אבל הכא הרי בעל וודאי, רק ס' בפטור שמא אינו אמו, וכמ"מ סע"ה ס"ט, וכ"כ כשהוא בכור וודאי וס' אם נפלה כי"ד סש"ה; ועוד הכא הוחזק כבן קודם שנולד הספק, כמ"ש ת"ל ס"ג: ונ"ל כשנא זוג ממרחק, ומת הבעל, זקוקה ליבם דאין לומר שהפקירה א"ע לו משום עושרו, דהא יותר מתלתין יומין לא מוקי אינש אנפשי', וא"א עושה בעילתו בעילת זנות [ככתובות דע"ג] ובעל לשם קדושין; ואף דקדושין לא הוו רק בב"ע כסמ"ב, הרי עדי ייחוד הן הן עדי ביאה; ואף בנודע דלא טבלה, הרי גם ביאת נדה קונה, ואינו ממזר כסי"ח, וכשעשה בזנות הו"ל עבירה טפי, להכי תלינן דלא חטא כ"כ [אבות

°וליכא לדמויי לכל פנויי' שנבעלה בזנות דא"ח לקדושין אפילו נתייחדה בעדים? דהכא קיים אותה אצלו כאיש לאשתו. אמנם ק"ל הרי גם באשה שאמרה שנבעלה אינה בעולה י"א דנאמנת, ואמאי הרי טפי מל' יומין לא מצי מוקי אנפשי'? ואת"ל דדוקא בביאה ראשונה לא מוקי אנפשי', ולשכחנ' דוגמתו בפרסה נדה קודם ביאה ראשונה, לריכי' שמירה כי"ד קנ"ב, אף דאח"כ מהימן; עכ"פ נ"ל דאפילו בביאה ראשונה דוקא באין איסור בביאה, אמרינן לא מוקי אנפשי'

דלעיל, דכמי דבעינונא לא משקרא, דבעיתא שמא יחזור בעלה להכנישה, כ"כ ה"נ שמא יחזרו עדים להכנישה: גם נ"ל דמ"ש בקדושין דכ"ג דליכא מידי דאיהו לא מצי עביד, וע"י שליח מצי עביד, עכ"פ להיפך איכא, לקדש בתו בוגרת לשליח, ולא לעצמו [או כהן דמקדש גרושה לישראל]

ס"לז בנערה שקדשה א"ק שמא כתרצה אב כסי"א: וקטנה שלא יקדשה אבי' בזה"ז, עכ"פ שרי' לקבל קדושיה במעמד אבי', ואיכה יכולה למאן דגם בקטנה וקרשת ושוטה, כיון דהו"ל, ע"י אבי', גם לקרשית ושוטה הו"ל דאורייתא; רק ביתומה גם בזה"ז תמאן, כסקכ"ה; אבל לא בקרשת, דלא ימנעו מלנשאה [שאין לה תקנה כקטנה שתגדיל] ושוטה א"ל מיאון: ובאמר כולכם מקודשת לי, ואקיות ביניהם, מדכללם בדבור אחד, הו"ל כקני את וקמור בק"מ סנ"א וסר"י, וכל שאינו בזא"ז גם בב"א אינו, וק"ל למה באמר לאקיות אחת מכם מקודשת לי, למה קניא, אף דהו"ל קדושין שאמ"ס לביאה, מ"ש מקופה דלא קזי' לביאה סס"א? וכ"ל דשאני קדושין דלעולם לא קזי לביאה, דכלה בלא ברכה, דהיינו שאז קופה שעת ברכת אתורה כנידה [כסס"א]:

תנאי

ס"לח רק באיסור, כקדושין וגט, אמרינן דבשאין בתנאי קמשה דברים, [ר"ל תנאי כפול, הן קודם ללאו, תנאי קודם למעשה, ואפשר לקיימו; והחמישי תנאי בדבר א' ומעשה בדבר אחר לא בעינן רק לחומרא] תנאי בטל ומעשה קיים, משא"כ במו"מ, בכל תנאי סגי, דכל מו"מ במנהג תלי' כק"מ סרט"ו ורי"ק, ובלא התנה [כלל] הו"ל רק כגלוי מלתא שם ר"ז: ובאמר ע"מ או באמר מעכשיו, אז אפילו בגט וקדושין א"ל כל הכי: והקשה רה"טז בהקדמה לי"ד, לתו' קדושין דמה שאנו רוצין הו"ל הן, א"כ בגט שכ"מ למה אתקין שמואל לומר אם לא מתי ואם מתי ואם ל"מ, פעם שלישי, הרי אנו קפלין שלא ימות, והו"ל שפיר בתרי בבא קמאי הן קודם ללאו? וכ"ל לפמ"ש הר"ן פ"ז דגיטין דמה"ט צריך הן קודם ללאו, דאלו יאמר בהיפך, דיסיים יהא גט, יטעו לומר בגמר דבריו אדם נתפס להיות גט בלא תנאי, לפ"ז דוקא בתנאי שבין אדם לקבירו בעינן הן קודם ללאו דאפשר° למטעי משא"כ בסוטה ניכה למקום לא שייך טעות [נאבות °כמדומה דלה יצ"ר הב"מ לתרץ קו' התו', ול"מ הי' נ"ל לתרץ קו' הרט"ז, ע"פ שיש להקשות היכא אפשר שיהיה בשום תנאי הן קודם ללאו, הרי כל הן נכלל בו לאו ובכל לאו הן, למשל אם אתן לך ר' זוז תהי' מגורשת, ואם לאו לא תהיה מגורשת אם כרצה הוא להיפך, לאו קודם להן, דאם יתן לא תהי' א"א, ואם לא יתן תהי' א"א, אע"ב דמה שאנו רוצין לחדש בה דהיינו הגירושין, בהא צריך שיהי' ההן קודם ללאו, וזהו עומק כוונת רבינתו', ורט"ז אחמ"כ הקשה כאלו כ' תו'

הו"ל כהקדש בטעות כסל"ה ס"ט, הרי א"ל טעיתי רק במגו, כח"מ סספ"א וסקנ"ו סי"ג? ונ"ל דהכא חזקה שאינו משקר, דח"א חוטא ולא לו, כפ"ג דקדושין דס"ג ע"ב, והרי חזקה עדיף מע"א כח"מ סספ"ד, וע"א עדיף ממגו לפטור מש"ד, שם סע"ה וס"רלו, מכ"ש דעדיף חזקה ממגו, שיכול לומר טעיתי, והא דמגו במקום חזקה כספק כרפ"א דב"ב, התם במתנגד מגו לטענה, ולא לחזקה:

ס"לד הקשה הרא"ש פ"א דכתובות סי"ב, בברכת אירוסין, אקבמצ"ו על העריות, הרי לא משכח"ל כה"ג לברך על איסור רק על התיר, דא"כ יברך בשחיטה על איסור אמה"ח? ק"ל על נזיר ראשינו, דהכא לאו עריות דעלמא קאי. רק ע"י קדושין נתוסף איסור עריות לאסור בקרובותיתן: [ואבות ונ"ל בו"ת עוד, דהאי ע"י חופה וקדושין דמסיים בסוף קאי על ואסור לנו וכו' ועל והתיר לנו.]; **הא** דא"ל ברכה לביאה לקיים מצות עונה, משום דבידה למחול, ומכ"ש למצות פו"ר שמא לא תתעבר:

ס"לה המקדש ע"י שליח, ומת שליח, אסור בכל הנשים שמא קדש אחת מקרובותי' וכנזיר די"ב, וא"ל ישאלו לכל קרובותי' כמו דמהימנא להתירן לעלמא? תירץ אאמ"ו ע"ר הגאון זצוק"ל בשם רמב"ן דרק לגבי עלמן מהימנא משום חזקת פנויי' ולא להתיר קרובותי', [ואבות הר"ן גיטין בסוגי' דבלים דקע"ג ע"ב הביא דברי הרמב"ן וסיים בשמו, הא אלו באו הקרובות והעידו, מותר בה דע"א נאמן באסורין וע"ש]. וק"ל א"כ מה צריך בזה בנזיר שם, בקן שפרש, דלתסר לכולם, הרי לעלמם [ר"ל כ"כ בקינין] מסייע חזקת היתר מעיקרא? וא"ל הרי הכא נמי לא מסייע לעלמן חזקת היתר דמעיקרא רק באמרה ברי לי; הרי לבעל ליכא ברי? וא"ל עגונא יוכיח, שמותרת להנשא ע"פ דבורה שאמרה מת בעלי, ליתא דהתם מלתא דעבידא לגלויי, שירא' שמא יחזור חי, להכי לא משקרה, [גם איכא דייקא] משא"כ הכא דמת שליח, משלח א"י להכחישה? ונ"ל דגם הכ"מ הקשה [לפע"ד צ"ל מ"מ פ"ט ה"ד מהלכ' אשות] דלמה אסור משלח בכל הנשים, לשתרי בקרובת השליח, דהרי בל"ז יש להקשות האיך יכול לעשות שליח לקדש לו אשה, הרי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, אע"כ דמטעם מיגו דזכי לנפשי' זכה נמי לחברי', וה"ת בשאינן קרובות השליח אבל בקרובות השליח ליכא מגו? וכוונת תרוצו דא"כ ל"ל למימר בהמקדש אחת מבנותיו, דאין הבוגרת בכלל, מטעם דלא שביק איניש מצוה דרמי עלי' כסל"ז סט"ו, תיפק לי' דא"א לקדש בתו בוגרת, כ"א בשעשתהו שליח, והרי לאב ליכא מיגו דקדשה לעצמו, אע"כ ביש דעת לנתפס א"צ מגו; ולפ"ז משכח"ל שקדש שליח לאחותו [וא"ל דנוגע מדבר]? הרי צריך שני עדים לקדושין כסמ"ב; ונ"כ י"ל נמי קושיתי

ואכל ענבים ושתה יין אחר התראה, מסתבר טפי, דלא מזדקק לי' כדי לקנסו ומזה נ"ל ראי' לסתור הנחתי לטור י"ד [סי' רס"ח] שכ' ב"י בשמו, דצריך לגר בזה"ז ג' ת"ח, ובש"ס לא נזכר רק שלשה, ורציתי להוכיח ממ"ד בקדושין דס"ב ע"ב גבי לאחר שאתגייר, מאן יימר דמזדקק לי' תלתא, ואי כיון דסגי בהדיוט' הרי בתלתא הדיוטות ל"א מאן יימר, אלא לאו ש"מ דצריך מומחין, וא"כ היכא אפשר לגר בזה"ז להתגייר שאין מומחין. ודוחק לחלק בין ת"ח למומחין? ולפי דברינו ניחא דבוודאי בהדיוטים סגי, רק אפ"ה אמרינן מאן יימר כיון דמסתבר טפי דלא מזדקקו לי', משום דקשים גרים לישראל כספחת כפ"ד דקדושין ד"ע ע"ב]:

סמ"ב ק"ל בשניהם מודים בקדושין, אף דמקיימים לאחרים,⁰ [הו"לל] פלגינן דבורא, [ואבות ⁰ר"ל שלא נאמינם מה שאמרו שקדשה שלא בינדי', ועי' תוס' כתובו' דיח"ב דדוקא היכא דצריך מאמר הראשון לפי' של מאמר האחרון אז לא פלגינן דבורא, ודו"ק]. ונחמיר להאמינם להבא, במגו דקדשה עכשיו, כנ"ב דק"לד, כהודו בגט לעבר, מהימנא להבא במגו, להחמיר דחולצת ולא מיבמת? ואת"ל כיון דמגו בתרי ליכא כתו' כתובות די"ח, רק [היכא שהוא לפטור א"ע ממון] כתו' קדושין דמ"ג ע"ב, או היכא דשני הטענות שוין, כהתם דמלו למימר יהבנוהו למלוה, במגו דאהדרנוהו ללוה; וא"כ דוקא בגט דא"צ דעתה ורצונה אמרי' מגו, משא"כ בקדושין דצריך רצונה, הו"ל מגו בתרי, ושמא רצונה רק לחול קדושין לעבר טפי מלהבא, כדי לבטל קדושין מאחר דביניהם. עכ"פ ק"ל לב"ש [סק"ז] לאסרה גם באמר ע"א שנתקדשה לפניו ולפני ע"א אחר שהלך למ"ה או שמת; במ"כ דרבינו, ממ"ש קדושין דס"ה, ע"א בהכחשה [בקדושין כנ"ל לע"ד] לאו כלום, סתם, משמע גם בכה"ג ועוד דא"כ כל פעם יערים ע"א לומר בכה"ג כדי להאמינו; וראייתו מסמ"ז, בע"א נתקדשה וע"א לא נתקדשה, דמשמע דלולא ע"א המכחישו לקמא, הי' הראשון נאמן, ע"כ בכה"ג, שאמר שהי' עוד אחר שם ומת, מדבעי בקדושין ב"ע; במ"כ התם בא"א שתכחישו, דאמר שהקדישה אביה ומת [וכ"כ הב"ש בעצמו שם], משא"כ באמר דעד השני במדה"י [והיא מכחישתו דמהימנא], דלא משקרה דמתיראה שמא יבוא, דומיא דעגונא שאמרה מת בעלי, דמהימנא דלא משקרה דשמא יבוא כסי' י"ז, אף דמתנגד חזקת א"א, מכ"ש הכא דחזקת פנויי' מסייעה: ומה שנסתפק בהיו עדי קדושין קרובים לאב ולא לבתו, ושנכ"ל כח"מ סל"ג; נ"ל כספק פ"א דקדושין ד"ז ע"ב, בשתי בנותיך לשני בניי בפרוטה, אם דנין בתר פועל, או בתר נפעל, ה"נ בכה"ג; ואף דנקיטנא להאכיל כזית למחר לשנים אמ"ל כזבחים דל"ד, התם אין השנוי בגוף השנים כהכא ודוק [ואבות ⁰ולפענ"ד דהתם בזבחי' זיל הכא ליכא אכילה זיל הכא ליכא⁰ אכיל', לפיכ' אמ"ל, משא"כ הכא לגבי אב של הבנות שקיבל הפרוט' ליכא צירוף], ומה שהקשה הב"ש ס"ד בשם המרדכי בלא ראו העדים נתינה:

מה שאנו מפילים יותר הוא מחשב הקן, והרי רבעתו' שפתם ברור מללו, מה שאנו רוצים שתיעשה, ולפי דעת רבינו"ז הו"לל שיעשתה, וכי מה עלי' לעשות עוד, אלא כוונתם ז"ל דמה שאנו רוצים שתעשה, ר"ל עיקר השקיית סוטה להסיר חשד שעלה ממנה, וזהו מחשב הקן, להכי צריך להקדים אם לא שכב, וכ"כ התם בגיטין, עיקר כתיבת גט שכ"מ הוא משום שמא ימות, להכי צריך להקדים אם ימות יהא גט ואם לא ימות לא יהא גט דזולת זה אין כאן התחדשות בשלא ימות, ורק בשימות יהיה התחדשות שיהיה גט, ושא"כ בסוטה גם בשלא תמות יהא התחדשות שיסור חשד שעלה ודו"ק, ככלפ"עד כוונת רבותינו בעתו' ל"מ, וזילו"ז א"ס] :

ס"לט בהתנה ע"מ שאין בה מום סתם, אין קפידא רק למום בכהן כפ"ו דבכורות. ובאמר ע"מ שלא יהא בה מום, שגי בנתרפא. ואיילנות ספק מום, מדהו"ל בת ביאה, רק שמתקשה בשעת תשמיש כהרדא"ש רפ"א דיבמות; ואפשר כ"כ סרים דאינו מוליד, עכ"פ בר שכיבה הוא להשקות אשתו, אף דבעינן דתקדים שכיבת בעל לבועל, כפ"ד דסוטה מ"ד, משא"כ כשאין לו גבורת אנשי' להזדקק לה כסקכ"ד, או בנשבע מאוסה עלי דהו"ל כנכי שבואה כפ"ב דנדרים, ודי בגט עכ"פ, ובקדושי טעות וודאי, א"צ גט :

ס"מ באמר הרי את מק"ל מעכשיו ולאחר למד יום, מקודשת גם בנתעכל המעות, משא"כ בפדיון בכור י"ד סש"ה לא מהני' מדלא"א מעכשיו, ובאמר הרי את מק"ל מעכשיו לאחר שאתגייר, גם בלא נתעכל אמ"ק מדקבר פעולה. וא"ל נאמר מעכשיו ואחר למד יום, דהו"ל ס' שאלו קדושין מעכשיו או עד לאחר ל"י, בזיכתה תוך למד, דלהוי התראת ספק? ליתא [דהתראת ס' לא מהני, רק כשאינו עתיד להתברר כהכה זה וחזר והכה את זה] או אם בידה לבטל, כלאו דנותר, שבידו לאכול מקודם, כתו' כתובות פ"ג דל"ג ע"א, משא"כ הכא שלאחר ל"י יתבררו קדושין וודאין, ואין בידה לבטל, בכה"ג אמרינן אגלאי מלתא למפרע, אע"ג דהוי ספק בשעת העבירה וכספק סרים שאכל חלב יבמות פ"ק ד"פ ע"א, וכנכי הגאון מהו' אליעזר זצוק"ל, ולפ"ז מתורץ קו' התו' פ"ג דכתובות דט"ז, [ויגיטין דל"ג תו' ד"ה ואפקעינהו] שהקשו, הרי לנזיר ביין התראת ספק, דמצי למתשל
0 עלה כפ"א דיבמות ד"ה, דנ"ל ה"נ אין בידו דמאן יימר דמזדקק לי'
☞ חכם, וכפ"ג דשבת דמ"ו ע"ב, במום מעי"ט אינו כמוכן מה"ט

ואבות לכאורה נבהלתי משמוע, דמלבד וזה דאמרינן התם בשבת דמ"ו דבנדר דבגי נ' הדיוטות לא אמרינן מאן יימר הרי רש"י פי' התם מאן יימר שמא לא יזדקקו לחכם, וכן מוכח בש"ס, דאם נאמר דר"ל שמא לא יתרצה החכם א"כ בנ' הדיוטות נמי אב"ל הכי, והרי בנזיר דלוקה ע"כ ימצא נ' חכמים בב"ד שירצה להלקותו, ויוכל להתיר בפניהם? — וב"ה בהאיר עיני להבין דברי ע"ר הגאון זצוק"ל, לפמ"ש תו' שם בד"ה התם, דדוקא היכא דספק שקול, אמרינן דמזדקקי לי' תלתא הדיוטות, משא"כ במסתבר טפי דלא מזדקקי לי' כראיית מומין ביו"ט דלא משתרי, שפיר אמרינן אפילו בהדיוטות דלא יתרצו לי', א"כ ה"נ כיון דפשע

מהכרח דקדושין? ובהא וודאי אזהיר לן ע"ר הג"זצוקל לעיינן, לחלק. דבקדושין כיון דהכריח' לאבד חפשיות של גופה, מחשב עושה שלא כהוגן. שפי ממכירה] :

סמ"ג תקנו קדושין ליתומה קטנה, כדי לשמרה מהפקר, ולא לקטן, דא"י לשמור אשתו רק סמוך לפרקו כספ"ט דסנהדרין דע"ו, וגם כל"פ דרק לגבי קטנה אמרי' דגדלה קדושין בהדה כסקנ"ה, ולא לקטן כשלא בעל משגדל, דגופה נאסרה, ולא גופו נאסר : וחרש כונס ברמיזה ומוציא ברמיזה כסמ"ד; וכ"ל דמה"ט אין נוסח גטה כפקחת, שלא יאמרו אין קדושין תופסין באחותה, וכגט מיאון סקנ"ה ס"ז : אמנם שומע ואינו מדבר, הר"ל כפקח, דקדושיו דאוריי' לקדשה בשטר כסל"ב, בנכתב לשמו ולשמה [אבות אע"ג דבשטר נמי עכ"פ צריך שיאמר ה"ז לקדושך כב"ש סל"ו סק"ב, נ"ל דבתר מ"ש דמ"א דכי' כ"ז דכשמדברים בעניין תחלה מענייני' קדושין א"צ אמיר' כלל, א"כ משכח"ל הכא שפיר כה"ג] : ונקדש בן מומרת [אפי' כשאביו גוי] מקודשת, דהו"ל כישראל, דבכך הבא מישראלית קרוי בנך כקדושין דס"ק, ומכ"ש מומר שקדש, דאעפ"י שחטא ישראל הוא :

סמ"ד [אין לו דין קול כ"א נראה שמחה בעיר, ושמע קול הברה, ויש עד מפי עד [וסי' **רשע**] וי"א דצריך ב' עדים מפי ב"ע, אפי' לא שמע כ"א מהם רק מפי ע"א [כסי' מ"ו ס"ב] : ומדאסור לחקור בקלא דבתר נשואין כפרש"י ור"ן גיטין דפ"ט, א"כ הו"ל קול שלא הוחזק בב"ד, דאינו רק לעז לבד שיצא לאחר נשואין שקדשה אחר מקודם : ופליגי אם מבטלין קלא, ולפ"ז בספק זכות א"א, דמלוה לחקור, מצוה לבטל קלא :

סמ"ז תרי ותרי הו"ל ספיקא דאורייתא, ואם נשאת תצא; רק בנשאת לאחד מעדיה וטוענת ברי כפ"ב דכתובות דכ"ב ע"ב, לא תצא; אמנם ביש לה חזקת היתר הו"ל ספיקא דרבנן : ובחד וחד, אם בא המתיר תחלה, כספק דאחר שחיטה שרי' כהט"ז בי"ד סל"ט סי"ז : ובפסולים הלך אחר רוב דעות, ומאה נשי וחד גברא הו"ל כפלגא ופלגא, כסי"ז ורפי"ד דיבמות :

ס"נ להוקי דרך אינו כשדכן רק בדיבר מסך הנדן; ומשערין השדכנות לפי הסך המרובה משניהם, א' מארך מכל מאה זהו' [במדינת פולען]; וממאה ראשונה כפל; ומספרים וקרקע ותכשיטין, נותנין מחציו; וחצי שדכנות נותנין למתחילין וחציו לגומרי', אבל לאמצעיים ולא כלום; ולקרובים פסולי עדות אין נותנין, רק בניכר [לפי ראות עיני הדיין] שעשו פעולה, דאל"כ כ"א יעיד על קרוביו שהיו שדכנים. וברחוקים הצדדים זה מזה עשר פרסאות יתן שדכנות כפל, דהו"ל כרחוק מקום פסקים דל"ג. ובמנהגים לשדכן עק"מ ספ"ז וסרפ"ו וסרל"ד ; ובהעני יוכל להפחית מנדן שליש

רק שמעו שאמר התקדשה לי בקפץ פלוני ואח"כ ראו הקפץ בידה
ואיכא הוכחה שקבלה הקדושין, דלא מהני, מ"ש מאומדנא דהן הן
עדי יחוד הן הן עדי ביאה? כ"ל דהתם אין אדם עושה בעילתו
בעילת זנות, והכא בלא ראו העדים שבא לידה בתורת קדושין, שמא
לשחוק התכוין [כאמירתו ולא נתן לה בשעת שקדשה]: ובמכחישים
שני עדים א"ע במה קדשה, י"ל שמא איכו כע"א אומר מת וע"א
אומר נהרג לעיל סי' י"ז ס"ט דמהני, דהתם י"ל דלא מקרי משום
דעבידי לגלויי, וגם א"א בכלל מאתיים מנה כספ"ג דנזיר, רק בב'
כתי עדים ולא בע"א שהלוהו יין וע"א שמן בזמן א' כח"מ סל"ב
0 ס"ב [אבות °אני איני כדאי לפתוח פי לפני ע"ר הגאון הכ"מ, וקרילת
ג שפתי מעשה רבה הוה; ואעפ"כ ענותו הקדושה תרבני ליעורר עוד על דבר א',
דבל"ז לא דמי הכחשה דהכא להן דהתם, ע"פ מ"ש הרא"ש שם, דכיון דשניהן
מודי' שאינו קיים, איכו הכחשה בגוף הענין; וביאר שם הנ"ש יותר, דכיון
דשניהן ראו שמת, לא דקדקו יפה אחר הסיבה ע"י מה מת; וה"ת התם שא"צ
לראות ענין מיתתו, רק בשיראו אח"כ שמת, די; משא"כ בקדושין הכא אין
עיקר הנדתם על דבר שראו אחר הקדושין, רק צריכי' שיראו הנתינה בעצמ', גם
צריכי' לדקדק בה אם ש"פ או לא, להכי מחשב שפיר הכחשה. ולא דמי
למכה שחור או לבן בח"מ סל"ב, דהתם כיון דשניהן ראו שהי' דיכר, מה לי אם
שחור או לבן, להכי לא דקדקו בו כולה האי דמלתא דלא רמי' עלוייהו; משא"כ
הכא, וודאי צריכי' לראות ולדקדק יפה במה מקדשה, כדי לאמר כמה שוה, להכי
מחשב שפיר הכחשה]: וק"ל בקדשה בע"א, וחזר וקדשה בע"א, כסמ"ב
ס"ה, כהי דאיכו כנ"ע כיעור דמצטרפין כרס"יא, דשאני הכא
כיון דלא היו ב"ע יחד, שמא הי' בלבם לשחוק; או כב"ש סי"א
סקי"ג. עכ"פ ק"ל למה בכתיבה בע"כ לקמן סיקמ"ג ס"ד הו"ל
ספק, שמא א"ל לתקנת הלל להשליש כפ"ז דגיטין דע"ה, רק שלא
נפניו; מ"ש מתלוהו וזבן ק"מ סיר"ה דאמרי' אגב אונס' יהזי גמר
0 ואקני? וכ"ל דלהקנות כל גופה שאני, וכאנס' לקבל קדושיה דמי
כרסמ"ב [אבות °כוונת ע"ר הג"זצוקל, דנפי' קמ"ג שהי' כל גופה קנוי לו,
והיא הכריחתו לחזור ולהקנות לה גוף שלה, להכי בכה"ג ל"ל דע"י קבלת המעות
גמר ומקני. אמנם לא זכיתי להבין מ"ש גוף אשה מגוף עבד, דוודאי כל
מכירה באונס מהני, אפי' במכר עבד? ודוחק לומר דהכא אשתו כגופו דמיא
[כמכתות דנ"ג]. ול"מ הי' כ"ל, דבתלאוהו וזבן, כיון דע"כ איירי באמר המוכר
או כתב שדי קנוי' לך, וכיון דמאיכו כה"ג דמהני בקרבן, כופין אותו עד שיאמר
רוצה אני [כר"ה דו"א], כ"כ הכא; ואף דשאני התם דבנדר מחוייב משעה
שנדר, עכ"פ הכא ע"י הנאת זוזי, לא גרע מחיוב הנדר. משא"כ בסקמ"ג הרי
איירי שלא אמר הניגל שמתרצה בקבלת המעות, כדמוכח [בגיטין דע"ה] דמיירי
דומיא דתקנת הלל, להכי ל"א אגב זוזי גמר ומקני. אמנם הן דרסמ"ב שהביא
ע"ר הגו"צוקל, דוודאי מיירי אפי' באמר' ע"י הכפיי' רוצה אני ואפ"ה איכה
מקודשת [כב"ב מח"ב], ודקשה הש"ס רק מעמ' דעשה שלא כהוגן מש"ה אקנסוהו,
קשיא שפיר מ"ש ממכיר' באונס, דהוי נמי שלא כהוגן ולא קנסוהו, דאף דלא
תמחוד לאיכשי בלא דמי משמע להו [כב"מ דה"ב], עכ"פ למה יגרע הכרח דמכיר'

במת אחר אמו מיד, לעולם יורש הכל כשבות יעקב: פליגי הפוסקי' אם נתקן חזרה גם בנהרגה או המירה, או הכניסה אליו משל עצמה, אשר לא מנדוניא שנתן לה אבי': והקשה בני גאון ישראל נ"י לאי"ט, עמ"ש דמת בעל תוך שנת חזרה, א"ג כתובתה, רק נדוניא ותו' שליש, הרי בלא"ה נכלל כתובה בכלל תו' שליש כב"ש סס"ו סי"א? ותירץ דע"כ איירי הכא בשלא הגיע בכדי כתובתה:

סנ"ה לארוסה א"ל כתובה רק בכתב לה, ואעפ"כ תוס' אין לה שלא כתב לה רק ע"מ לכנסה. אמנם בחייבי לאוין להיפך, דכתובה דרבנן שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, כבכתובות דל"ט, להכי בכה"ג לית לה, אבל תוס' דמדעתו, יש לה, גם כשלא ידע; דאי"ל כהו"ל בהטעתו? דסברה מים גנובים ימתקו ויתרצה; אמנם ברואה דם מחמת תשמיש, שאינה בת ביאה, או במום כסק"טז. אין לה גם תוספת:

סס"א ממ"ש פ"ו דיבמות דנ"ז, דרק בפסולי כהונה או קטנה, אין חופה לפסולת; נ"ל דנדה דיש לה היתר לאחר זמן, גם בת ביאה היא טפי מקטנה, חופה קונה; ומ"ש רב אשי פ"ה דכתובו' דנ"ו דגם בנדה אין קונה, היינו במתה או גרשה מקודם שנבעלה; תדע מקדשה מעכשיו ולאחר למ"ד יום, דחל קדושין למפרע, דאין אומרין בכה"ג אם מהשתא לא קדיש כ"כ למפרע ככתוב' דכ"ט ע"א, דהרי חזי' לביאה מל"ע, נ"ל:

סס"ב, ז' ברכות בסעודה שניי' ליכא, רק בבתולה עם פנים חדשות, והפנים חדשות צריכים שיהיו הרוב מהעשרה, וכא"ח סס"ט וסקל"ז, או בשבת במנחה כשדורש החתן,° [אבות °ק"ל א"כ מה רוב פנים חדשות איכא כאן, ול"מ מהוד קדושת אאמ"ו הגזצוק"ל לכאור' בל"ז לא דמי לא"ח ס"ט וקל"ז דהתם הרוב מחוייבי', אבל הכא אין יימר דחיוב ז' ברכו' לשושבני' ומסובין, אפשר שאין החיוב מוטל רק על החתן בעת שמח' בשעת כניסתו לחופה, וכמ"ש ויקח בועז עשרה אנשי', ומברכין דקאמ' הש"ס קאי אחתני' דיגלמ'; וכ"כ בשעת שמחת סעוד' כשיבואו פנים חדשות וישמחו חתן וכלה סגי, ואפי' ישמחו רק על אדם א' חשוב סגי; וא"כ בשבת כווי שב' תוס' דמחשב פנים חדשות, שישמחו חתן וכלה בו וכ"ש כשידרוש החתן בו] . ולא אחר ז"י מחופה, אעפ"י שלא בעל עדיין [אבל אשר ברא מברך כל ז"י כשאוכלים עם בנ"א שאינם בני ביתו וא"צ י'] ובאלמנה משבעל גם אשר ברא א"א כש"ך בי"ד סשל"ז, וכשא"א ז' ברכות רק אשר ברא, יאמר קודם בהמ"ז נודה לשמך, ולא דוי הסר; ולבני הגאון מהו' ישראל נ"י לאי"ט, ה"ט ממ"ד אחרית שמחה תוגה, לכן רק בשמחה גדולה לברך ז' ברכות, מתפללין דוי הסר, ועמ"ש ת"ל בקהלת, דלה"כ ביום טוב הי' בטוב וביום רעה ראה: ובשני חתנים ביום א' יעמידו לכ"א חופה בפ"ע, משום עה"ר וכי"ד סרס"ה במילה, רק

ונשאר בזול בק"מ שמ"א [**אבות** וצ"ל דאינו יכול להכריח להחתן ליטול פחות, רק שאין החתן יכול להכריחו לישב עד שתלבין ראשו, אם ירצה ליתן שליש פחות, יוכל לומר לחתן או כנוס או פטור, וכמשמע כמי מסוף דברי ע"ר הב"ש] או בי"ד סר"לב סט"ז: ונעבר הזמן שקבעה, ויש קפידא [מצד אחד], אפי' בנאנס המעכב, אפ"ה השני פטור, כש"ך ק"מ סנ"א ורהט"ז בי"ד סר"לו, ואז יתירו החרם כנדר: וצ"ל בשקל החתן ואבי הכלה [אהדדי], אינו מזיק מה שנשאר השטר בידו כק"מ סי"ב וסרמ"א; ואי"ל דא"י למחול שעבוד הכלה וכק"מ סש"לג? ליתא דהא לא זכתה אביה סך הנדן עדיין, דהו"ל קניין אתן, כק"מ סרמ"ג וסרמ"ה, ולא כתב לה רק ע"מ לכנסה כאה"ע סו"ג ס"ב, והרי אין החתן צריך לנשאה קנס, והו"ל כגורם דגורם דפטור כפ"ד דשבועות דל"ב: **אמנם** נקרעו לתנאים נחלי', אין כאן כלום, דהו"ל כמחילה בטעות, כק"מ סנ"ה, דהא ליכא ריע מזל רק אחר אירוסין כאה"ע ס"ן ס"ה, ונתשו' שבות יעקב: וצ"ל כיון דקנס דתנאים רק מצד בושה, א"פ במסרבת לישא בעל אחותה לרחם על בני אחותה, מפני שקשה עלי' טפולן, או במסרבה בחתן כדי לישא בעל אחותה שמרחמת על בני אחותה, פטורה מקנס, דהרי אינה מתכוונת לביישו, ובושת אינו חייב כ"א במתכוון, כק"מ סת"כ וסתכ"א; וכ"כ במסרבת בתו, האב פטור מקנס כס"ן ס"ו. ובטוענת מאוס עלי תשבע כסשע"ז: ובחזרו הצדדי', יחזיר הנדן, וחצי ירווח, כעיסקא ק"מ סק"ח וסרצ"ב, כנני ע"ד **מהו' אליעזר** זצוק"ל:

סנ"ג אין חוזר בשנת חזרה שהי' בשנה ראשונה אחר הנשואין שמחזיר הכל, ובשנה שלאחריה שמחזיר חצי הנדן] רק כל"ב, ולא כ"ש [ואין וחורף], כתשו' שב יעקב; ונשנה הוצאות חולי' וקבורתה ומעשר שנתן מנדן; ובהפסיד במו"מ, ההפסד הוא לפי ערך, כשותפים וכש"ש. וצ"ל דב"ק דבעל אינו גובה מנדוניא רק בחיי' כק"מ סל"ז, דהא גם בעל צריך להחזיר [ולא עדיף מני' ב"ק דידי'] לכן הו"ל כפקדון שם סל"ט, דאינו ב"ק גובה ממנו. ובשנה שניי' יחזור רק החצי; ואח"כ עכ"פ סך הנדן שעודנו ביד חמיו אינו גובה, מדלא הגיע לידו מעולם, רק כשנתן לו חמיו מערבא סתם לכל מי שמוציאו, דאז כגבוי דמי. **אמנם** מ"ש הב"ש דגם מערב גובה, מס"ס שמא קיי"ל כרש"י כתובות פ"ד דמ"ז ע"א, דמה דאמרי' התם דלא זכה הבעל, הייכו דוקא בארוסה שמתה, או שמא כי"א דערב כגבוי דמי; וכיון דהוי ס"ס גובין מספק, כתו' פ"א דכתובת; השיג עליו בשבות יעקב, דתו' איירי דוקא בשמא לכתבע, וחזקת הגוף מסייע לתובע; וצ"ל ראיי' מרשב"א דס"ס כרובא, והרי לא אזלינן בתר רובא במתנגד חזקת ממון, כק"מ סשר"לב: **ובהניחה** זרע דראוי להתאבל עליו, גם

אינו כקדושי טעות רק כאגלאי מלתא למפרע דמקחה בטעות, דאינו כמקדש ע"מ שירצה אבא, ומיחה וחזר ונתרצה דכיון דפסקה פסקה, כסל"ז; ואילה"ק מסי' ל"ט ס"ב במקדשה ע"מ שאין עליו נדר, והתירה חכם אחר שנודע לבעל שנדרה דנתבטלו הקדושין? דהתם בפירש בשעת קדושין, משא"כ בסתם מהכ"ת נאמר, דהו"ל כקדושי טעות, כשנתרצה בסוף, רק הו"ל כמקדש מעכשו ולאחר למד כשאתרצה; וספק גט יוציא שק"ן, דכשרוצה לקיימה יקדשה שנית בלא ברכה ובלא נשואין; רק כתובה אחרת צריך, מדהו"ל כשטר שנמחל שעבודו ק"מ סמ"ק; ומ"ש ראי' מפ"א דכתובו' ד"י, התם שאני, דא"י שתתרצה בכתובה מנה כבעולה, דה"ק אין אדם טורח בסעודה ומפסידה, דא"י שתתרצה במנה, משא"כ הכא שנתרצת וודאי לבסוף במנה דמי למקדש מעכשיו ולאחר למד כשתתרצה וכנ"ל, דחלין קדושין למפרע, ומכ"ש נשואין, דמהנ"ת לחלק, ואף למ"ד כלה בלא ברכה אסורה לבעלה, היינו בלא חופה? הרי עיקר חופה הכנסתו לביתו, והרי כבר היא בביתו [אבות °נ"ל כוונת יג"ר דהרי ברכות אינן מעכבו' גם בחופה כאה"ע סס"א, ומ"ש דעיקר החופה הוא הכנס' לביתו, הוא בסי' כ"ה]. אמנם כרוצה לגרשה ינכה מנדונייתה כל הוצאות, וכק"מ סרל"ב במקח טעות, ואף בהי' מקיימה אחר ג' חדשים בכדי הכרת הולד, אינו כמשתמש במקח אחר שנודע מומו, דהו"ל כמקל שם בסרל"ב, דהכא אפשר להעלים, דאל"כ היכא משכח"ל בן תשע לראשון או בן ז' לאחרון, כפ"ד דיבמות מ"ד, מדמיכר בג' חדשים, כ"ל: מיהו הא דיכול לנכות היינו בהכניסה משל עצמה, אבל בהכניסה משל אבי', אם מקבל האב בקדש שלא ידע שזכתה, א"י לנכות מנדונייתה, כמום שלא ידע המוכר, שם סרל"ב [ואי"ל דכבר הקנה האב לבתו] דהרי לא פסק לה רק ע"מ לכנסה כסנ"ג ס"ב, והכא בנשואי טעות, גם הגט רק חומרא בעלמא; [ואי"ל דלמה ישביע האב בטענת שמא דנינו]? די"ל דלגבות אפשר דמשביעין בטענת שמא, כמ"ש ת"ל בק"מ סע"ה; ועכ"פ פטור בעל בשבועת אין לי, כנ"ק דעלמא, כק"מ סנ"ט, דאינה כאשה דעלמא דנשאין לו כדי כתובתה. ונדונייתא מוכרח לקיימא? דהרי הכא מוכרח לגרשה: וישי שהקשו להרא"ש פ"א דכתובו' סי"ק, שכ' דלרבינו יונה קשה, הרי לר"ג נמי א"כ רק במגו, והכא ליכא מגו עכ"פ? וקשה דה"נ מגו דמוכת עץ כפרש"י די"ב? ונ"ל התם בטענת דמים, שיוכל גם ע"י עץ, משא"כ בטענת פתח פתוח, כר"א ותו' שם ד"ט:

סס"ט בז"הז א"א שיסתלק הבעל א"ע מירושתה בין אירוסין לנשואין, דאנחנו עושין האירוסין ונשואין בבת אחת; ואפ"ה תקנה לזה, שיתחייב הבעל א"ע בסך ידוע אם לא יחזיר מה

לסעודה אחת שרי בהמ"ז לשניהם ביחד, שלא כזכר ש"ש שם שני קטנים [משא"כ בקופה ניכר כשמקדש] :

סס"ו אע"ג [אבות °דקיי"ל דכתובה דרבנן שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כפ"ג דכתוב' ושם פ"א וכהרא"ש שם והטור סס"ו כאן, אעפ"כ כותבין בנוסח כתובה דחזי ליכי מדאורייתא, ע"פ מ"ש תו' בכורות ד"נ ע"ב דבין למ"ד דאורייתא או דרבנן, אעפ"כ כתובה נגבת בכסף צורי ולא בכסף מדינה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, א"כ מ"ש דחזי ליכי מדאורייתא, ר"ל כסף דאורייתא, וכן פי' בב"ש . אמנם מ"ש אח"כ בנוסח ודין נדוניא דהנעלת לי' כותבין כן מצד מנהגא שלא לבייש את מי שאין לה, שהכניסה מאה זקוקים והיינו מאה מארק שב"א הוא מ"ח ג"פ, וכ"כ אוסיף לה מן דלי' כסף ההוא, וכן נוהגין כדי להראות שחביבה עליו, וס"ה מאתיים זקוקים, שהם ש"ך זהו', או כ"ג ר"ט י' ז"ג ואעפ"י שסך הכתובה שהיא דוגמת מהר דאורייתא חמשים כסף אינו ר"א שלשים ר"ט, כפי דברי יע"ר הגאון זצוק"ל הכ"מ, שכ כן ע"פ הש"ך בי"ד סש"ה שכ' שסך חמשה שקלי' של פדיון הם ג' ר"ט, נוהגין שזה נכלל בסך כ"נ ר"ט י' ז"ג הנ"ל, ועיי' ב"ש כאן] וק"ל בנאבד הכתובה, שכותב לה כתובה אחרת בס"ג, ניחש שמא תמלא קמא, ותגבה ב"פ, וכפ"ב דכתובות דט"ז ע"ב, לאבדה כהטמינה בפנינו דמי, ואת"ל התם באלמנה הנזונית איירי, משא"כ בחייו, יש ספק גביי', דשמא תמות וס' גביי' מוציא ספק שתמלאנה לכתובה, וכנדה דט"ו דספק טבילה מוציא מידי ספק ראיי' מס"ם; עכ"פ ק"ל לב"ש בס"ק סק"ל דבאין תוספת כתובה, יבורר כמה הכניסה ע"י תנאים, דמשמע תנאים ראשונים; ק' ניחש שמא הפקית תנאים כנהוג כ"פ, ובס' חיוב, א"א נכסים בחזקת אלמנה קיימי, רק בסי' נ"ג, דהתם בס' קבלה מזונות כבר, דחיוב וודאי, וס' בפרעון, אין ס' מוציא מידי וודאי כפסקים ד"ט, אבל בס' חיוב לא, וכסי' נ"ו, בספק מנה ומאתיים? וכ"ל דס"ל דמדנשאה הו"ל כאומר הריני כאלו התקבלתי, וכנדרים ספ"ק מ"ז . אק"ל מדליכא תוספת שלי' רק בהכניסה מעות בעין שיוכל להרוויח בהן, מהכ"ת לומר ב"פ, הריני כאלו התקבלתי כנזכר בתנאים, והריני כאלו התקבלתי הכל במזומנים [להוסיף שלי' גם על מה שלא קבל] והו"ל יורשיו וודאי טפי שמנה וכשמ"ע בק"מ ססרמ"ז :

סס"ח לב"ש בס"ק ס' זה בנמלאת מעוברת חבירו אחר נשואין, דחייב לגרשה, והפילה קודם גרושין, ונמלך לקיימה, צריך נשואין שנית, דקדושין קמאי קדושי טעות הוה, דאל"כ למה האמינו לבעל מנין חזקה דא"א טורח בסעודה ומפסידה כפ"א דכתובות ד"י, הרי אינו מפסיד הסעודה כשמקיימה, ודלמא כוונתו להרוויח מנה, ולקיימה, ולא כרמבם שהביא שם . ובמ"כ דרבינו שמ"ש בסי"נ ערוקי מסתייע, משמע דא"כ לגרשה ולקדשה שנית ואפי' כשהי' ממאן בה מעיקרא, כשנמלך חלו קדושין למפרע, דמדנמלך

[סק"ח ולעיל] סי' כ"ב ס"ב. וק"ל דלמא יכיר רק דרשאי להחזיקו לממזר כח"מ סער"ט, ולא להמיתו ברעב? ואת"ל גם בלא קרא דיכיר הרי לא מחזיקינן לי' כבן רק משום דרוב בעילות תולין בבעל ונהי דרוב בעילות תולין בבעל. אין הולכין בממון אח"ר כח"מ ססר"לב; א"כ ל"ל אמירה דאב? [ע"ה עי' ב"ש סי' ד' סק"כו] אע"כ דהתם במחזיקו בברי: תו נ"ל דא"ח להשיא לקרובתו, דלא כב"ש [סק"ד] ורק בשידוך בינוני, ממ"ד די מחסורו ולא לעשרו כפ"ו דכתובת דס"ז; ותדע מדא"ח לזון גם לבנו ת"ח ביש לבנו פרנסה בלמלום, כי"ד סרנ"א וסרנ"ג, ולהרא"ש פי"ב דכתובת, גם לאחותו פטור להשיאה בירושלמי: ובמדירה עסע"ב: וכסות ודירה עסע"ג: ויכול בעל למחות באשתו שלא תלך לבית אבי' רק פ"א בחודש; ושלא יבואו אצלה רק בחלי' ולידתה כסע"ד: וכשאינו יכול לפרנסה במקום זה, כופה לבוא אחריו למקום אחר, כסע"ה: ואין יורשים חייבים בפדיונה כסע"ט: ורפואה בלא קצבה הו"ל כמזונות כסע"ט: וזנה שכינה משל בעל ולהיפך סע"ו:

סע"ז **מורדת** מתשמיש דטענה מאיס עלי, בלא תובעת כתובתה רק גט, בזה ניכר אונסה, ודינה כמתיבתא, כהרא"ש פ"ה דכתובת דס"ג שיחזיר נצ"ב שהכניסה ומכ"ש נ"מ; ונ"ל מדסיים כן, משמע אבל לא תוס' שליש; וכן משמע ברי"ף ומרדכי ושו"ת הרא"ש. ובלא ניכר אונסה, אז רק בתפסה נצ"ב זכתה, ולא בתפס שלוקה; ואפי' אבי' כאחר דמי, דהו"ל כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים ח"מ סק"ה; וביש לבעל על חמיו מורנא סתם לכל ימי שמוליאו, דנגבוי במי כסכ"ג, אז גם לנדוניא שביד אבי' א"י לעכב: וניכר ערמה גם בתפסה תחזיר: אמנם בתבעה גט וכתובה, אז דינה כש"ס, לגרשה אחר ד' שבועות ושלא להחזיר לה רק נ"מ, ובמתה קודם גט יורשה: ונ"ל דבהוא מורד אינו יורשה, דנהי דיש לבעל פירות עד שעת נתינה כסקנ"ז, וכ"כ ליורשה כס"ל ס"ה, עכ"פ במורד מדקנסוהו מדידי' לדידה, כדלקמן, מכ"ש מדידה לדידי', וכעין סברת תו' פי"א דכתובת דק"א ע"א, נ"ל: ולקו' רלא"מ במורד שאין מוסיפין אכתובתה כשרצה לגרשה מיד, א"כ יערים כה"ג לבטל חרג"מה שימרוד כדי לגרשה בע"כ? נ"ל דעוד קשה דק"ע בקנס לגרשה, למה יוקנס כשלא גרש כסקל"ד ס"ד, הרי מדאורייתא אסור לכופו? אע"כ כיון שכפיות הקנס מצד ד"א שרי, ומכ"ש במורד שכופה מצד ד"א לבטל מצוה שאר כסות ועונה עד שתרצה לקבל הגט, ונסי"לח בתנאי ע"מ שתאכל בשר חזיר, דמחשב תנאי שאפשר לקיים, שתאכל ותלקה, ורק מצד ד"א א"א לקיימו;

שירש מאשתו דאינו כאומר מה שאירש מאשה מכור לך בח"מ סי' ר"א דלא אמר כלום, דהכא כיון דמחייב עצמו בסך ידוע כשלא יקיים, אפשר להקנות גם ראוי כמוחזק, וכשטק"ז סק"ח וקשן משפט סי"ס :

ס"ע הלך בעלה למדה"י, וזכה אביה או אחר, אינו חייב בעלה לשלם, רק בפירש שמאכילה לשם הלואה לדידה, אז גובה משעבודא דר"כ, ואיכה יכולה לפטור בעלה, לומר שכבר פרע לה בעלה דמי מזונות, כיון שמחייבה בהודאתה לאחר כח"מ סמ"ז : **ובברחה** מבעלה, אינו חייב לזונה במקום אחר, אא"כ לא מנעה תשמיש מבעל בבואו אצלה, [והי' המניעה מצד הבעל או מסבת שכנים, ולא מצדה] ואינו כופה לחזור רק בבא בעלה בעצמה אחרי' [**אבות** כ"ל דהתם כיון דארגיל הוא קטטה בינו אביד' מחזיר אחר אבידתו כקדושין דב"ב ובהכי איירי] : **וק"ל** למה בשתקה ולא תבעה מזונות הו"ל כמחילה, מ"ש מחוב ישן ח"מ סס"א וסל"ח ? ואת"ל התם ספק מחילה אינו מוציא מידי וודאי חיוב, משא"כ הכא ספק מחילה מוציא מידי ספק חיוב, דשמא ספקה במעשה ידי' למזונות, ובאומרת איני נזונת ואיני עושה, וכנדה פ"ב דט"ו דספק טבילה מוציא מידי ספק ראיי' [**אבות** סל"ח הי' כ"ל דוקא במלוה דמדלא החזיר השטר ש"מ דלא מחל להחוב, דדוקא במחל בפירוש, י"א בסי' רמ"א בח"מ דמהני אף שלא החזיר השטר, רק במחיל' דמסתבר ע"י שתיקה, אמרי' מאן יימר ; רק הכא באשה מה יימר דלא מחלה שמא מחלה דכך מסתבר מדשתקה, ואף שלא החזיר' השטר, הייכו משום כך כתוב' שבה, דלא רצתה למחלה. אמנם הרי גם במלוה ישבה ע"פ כמו אמרי' דלא מחל משום שלא תבינ [בח"מ דסי' ל"ח] ? יע"כ כ"ל דמלוה שנתן מעות פ"א, אמרינן אין אדם עושה מעותיו הכפרות, ולא שדי זוזי בכדי ולא מחל [ככתובו' דלו"ב], משא"כ באשה שלא נתנה לו מעות בעין] . **עב"פ** ק' מ"ש הולאות קבורה דחייב בעל להחזיר כסי' פ"ט, ומ"ש למי שזכה דאינו חייב להחזיר [א"ה עב"ש בס סק"ב] ? ואת"ל דבמזונות פשעה דהו"ל ליטל דרך הלואה או שתחזור על הפתחי', עכ"פ לתו' פ"ד דכתובת דכ"ג דמ"ש קבורתה תחת כתובתה, ר"ל תחת כדוכיא, מדא"ק לקבור ארוסתו ; א"כ יפטור ג"כ לקברה בשלא הכניסה כלום ? ואת"ל מדכפל רפי"א דכתובת, יורשי' יורשי כתובתה חייבין בקבורתה, משמע אפי' ברק ראוי לירשה סגי וכפסקי תו' שם, א"כ במתה קודם שכשבעת השבעת כתובה, למה א"ק יורשי' לקברה כרמב"ס, הרי סגי בראוי לירש ? וכ"ל דהתם פשעה בעצמה, דלמה לא מיהרה לשבע קודם מותה :

סע"א **אינו** חייב לזון בנו רק עד שש שנים, רק באמוד [כד"א בים להן מזון, אבל באין להם, זנן בתקנת חכמים עד שיגדלו: אבל אין כופין כ"א בנדרים רק באמוד] אא"כ אמר אין זה בני כב"ש

וירושתה בשטק"ז וכדומה, שאין לו לבעל מהם רק הפירות הו"ל כנ"מ; ואפי' נכסי מלוג רשאי הבעל להשכין כדי ללות עי"ז לפרנס א"ע, בהעמיד ערב על הקרן, כהכא וסי' נ' סט"ז. מיהו למכור אינו רשאי אפי' נכ"ב משום שבק בית אבי' כספ"ק: **אשה** שהפקידה בידו, יחזור רק לה; ואינה נאמנת לומר של פלוני הוא רק באית לה מגו וכדומה כספ"ו: ואין חזקה בנכסי א"א כספ"ז ואפי' לאחר אין לו חזקה בנכסי': ובנ"מ פטור מגניבה ואבידה, דהו"ל כבעלים עמו במלאכתו, ולא בנתקלקל על ידו דהו"ל כמזיק בידים: ובהוציא הוצאות על נ"מ, כשנהנה בדינר פטור כספ"ק:

ס"צ בעל אינו יורש בראוי, וכנזכר בח"מ סער"ק, אף בזמן פרעון בחיי', עכ"פ לא הגיע לידו בחייה כב"ש ספ"ה ס"ז; רק בהכניסה לו שט"ח בכו"ס או במעמד שלשתן, או בהי' כדוכייתה ביד שליש ועבר זמן פרעון בחייה, דאח"כ הו"ל כשליח מבעל, וכנתמלא שלה בח"מ סע"ר, דלאחר שנתמלא כשאל המדה ללוקח לזכות ללוקח, כאאמ"ו ע"ר בספרו **בית ישראל** זצוק"ל. אק"ל למה אינה יכולה למחול מלוה שהכניסה לבעל, מ"ש ממוכר שט"ח ומחלו בח"מ סס"ז [דהרי בעל בנכסי אשתו לוקח הוה כנ"מ דלה"א]? וכל"פ דהתם משום דשעבוד גוף הלוה נשאר למוכר; משא"כ הכא הרי אשתו גם גופה לבעל [**אָבֹוֹת** עי' בח"מ ס"ו סכ"ח סב' הטעם דאין קנין לאשה בלא בעל והיא היא]: **ולקו"בש** במכרה נכסי' הידועים לבעל, דבשמת הבעל, המכר קיים למפרע; דמי איכא מידי דמהשתא לא קדיש ולמפרע קדיש כפ"ה דכתובות דכ"ט? תירץ אאמ"ו א"ר זצוק"ל בספרו **בית ישראל**, דהתם לא קידש השתא מצד עצמו, משא"כ הכא אינו קדיש רק מצד ד"א כתקנת אושא: **ולקוב"ש** במחלה שעבוד נכסיו דמהני כסט"ז ברמ"א, והרי רק להלואה סגי מחילה כח"מ סרמ"א? נ"ל בנ"כ לק"מ, דכמו דלהלואה סגי לשון מחילה וא"ל לשון מתנה מדליכא ממשות, דמלוה להוצאה נתנה, נ"כ שעבוד דשמא תמות בחייו, אינו כממשות: **אק"ל** מה מועיל קנין מאשה והדר בעלה, דלמא בפ"ה דגיטין, דוקא בקנה מאשה קודם שגילה בעל דעתו למכור, דאל"כ י"ל נ"ר עשיתי לבעלי להסכים עמו? ואף שנתן מעות לידה, אי"ל אגב אונסא וזוזי גמר ומקני כח"מ סר"ה, דשאני הכא דאין המעות נשאר בידה? ואפי' למנהגינו ליתן לה מלבוש, הרי י"א דיש אונאה גם לקרקע ביתר מפלגא כח"מ סרכ"ז? וכ"ל דהתם בקרקע דודאי שלו, משא"כ הכא דבספק, דשמא תמות בחייו, עדיף לה מתנה מועטת וודאי, מספק של המרובה לאח"ז, דבוליכא טבא מקרי כספ"ה דסוכה: **וירושת** שטק"ז כשמתה אחר אביה, אבל קודם חלוק עזבונו, דין ראוי יש לו; ממ"ש בנושא

ולא מחשב כמו מתנה ע"מ שכתוב בתורה, דהא א"א לקיימה לאכל, רק בשלא תאכל הגט בטל:

ס"פ ק"ל למה בעל מוחה שלהניק לבן אחר עם בנו, וכ"כ מוחה שלא תאכל דבר המזיק לולד, אף בנהנית עי"ז, כסי"ב, הרי גם כביסתו קודם לחיי חבירו לר' יוסי בנדרי' דפ"א? ונ"ל התם פטור להציל, כשב ואל תעשה, משא"כ הכא כמזיק בידים; ולהכי לא דמיא נמי להך דרפ"ה דב"מ דס"ב ע"א בכד מים שאינו מספיק רק לאחד, דחייך קודמין לחיי חבירך. מיהו זהו דוקא בקיימת להניק כספ"ב:

ספ"א הקשה הר"ן למה בהקדיש בעל מעשי אשתו, לא קדיש רק בפירש יקדשו ידיך לעושיהן, כרמב"ם פ"ו מהל' ערכין, ובהקדישה היא עצמה, גם בסתם סגי, כרמב"ם בנדרי' פי"ב? נ"ל דבשלמא לעצמה, מדאין אדם מוציא דבריו לבטלה כר"מ כתובות דנ"ח, מה"ט הו"ל כאמרה בפירוש יקדשו ידי לעושיהן, משא"כ בבעל, א"א נעשה כאומר, דא"כ גם בדידה ניחא מדלא אמרה כבעל, נעשה כאמרת איני ניזונת ואיני עושה, דאז לא מהני הקדש של בעל. מיהו בני הגאון מהו' אליעזר זלוק"ל הקשה דדוקא לגבי בעל אמרי' נעשה כאומר, מדאמר מקצת מאותו ענין, משא"כ היא הא לא קאמרה כלל, והיכא ניחא דנעשה כאומרת, [אבות° ול"מ נ"ל לתרץ קו' הר"ן דבבעל ואשה בשניהן הטעם בשוה, דבהקדיש בעל, מדיכולה להפקיע א"ע לומר איני ניזוני' וכו' להכי צריך שיקדיש מה שמשועבד לו בה דהיינו הידים, ומה"ט גופא מדיכולה לומר איני ניזוני' וכו' מה"ט איהי צריכ' נמי לומר יקדשו ידי]:

ספ"ב לקו' לק"מ והגהמיי' שכלן לכופה להניק בנה כשאין לו לבעל, או שאינה מלוי' מינקת, הרי אפי' שאין לו מוטל על הקהל לפרנס להילד, ומ"ש היא מכל הנשים שאין כופין אותן, והרי חיוב מזונות רק על האב ולא על האם? ונ"ל דמזונות חסרון כיס, משא"כ חלב דמגופה בלי חסרון כיס, בכלל יותר בקרא ומבשרך אל תתעלם, דלא קאי אמקבל לבד דהיינו הקרוב, רק גם אנותן דהיינו בשר המניקת, ור"ל כשעזרתך מבשר עצמך בלי חסרון כיס אל תתעלם; מכ"ש הכא בתינוק דאיכא תרתי [אבות° ולע"ג דהכא נמי איכא חסרון כיס דהרי פוחתין ממעש"י ומוסיפין על מזונתה ככתובו' דס"ד ע"ב? הרי זה באמת מחוייב הבעל לשלם, כנ"ל כוונת ע"ר הגאון הכ"מ]:

חבלה אדם בגלוי, ב' שלישים לבעל; ובסתר ב' שלישים לאשה; ונלקה כל דין כ"מ יש לו, וכ"כ בושתה שבסתר ובגלוי, יש בהם חלוק דין זה, הסי' פ"ג: ומציאת אשה לבעל כספ"ד:

ספ"ה כל מה שעומד מנכסי האשה באחריות של בעל, הו"ל נכסי צ"ב, כנדוניא וכדומה; והשאר כמלבושי' ותכשיטי'

וכר ולא הספיקו כולם לגבות עד שמת הבן], א"א וויתרה מדאיכא ריווח בהא ביתא ככתובת דס"ט, וכעין קו' תשו' עה"ג סי' ע"ו? דכ"ל דהתם כנגד עישור נכסי דרבנן, ולא לבטל ירושה דאורייתא מספק, וכסמ"ע בק"מ סרמ"ז [ככ"ל כוונת ע"ר הגאון הכ"מ זלוק"ל כי קצר בלשונו המפיק מרגליות]:

סצ"א אין בעל קונה שלה של קודם כשואין גובה מלוה ע"פ מבעל, רק מכ"מ כב"ב דקי"ט: מיהו מידי דאין דרך לכתוב שטר, דלא פשע מלוה, אז גובה גם מכל"ב: ומכ"ש בשט"ק דגובה שפיר, דכנגד פסידא דאקריכא שלא פשע מלוה, עשאו לבעל כיורש גם בכל"ב: **כמו** דקייב בקרבן לידה של אשתו כתו' ב"מ דק"ד, כ"כ משלם קנס עבורה; וכ"ל דהייכו בהזיקה בשוגג דקייב כק"מ סתכ"א, דאל"כ תפשע תמיד, וכפ"ד דידים מ"ו, דקייב מה"ט בהיזק שע"י בהמתו ולא שע"י עבדו:

סצ"ג ק"ל למה בספק אם קבלה מזוכותי' כסט"ו הכא, אמרי' דככסי בחזקת אלמכה קיימו, ולא בספק מאתיים ססל"ו [סט"ו]? וכ"ל דא"א בספק נכסים בחזקת אלמכה קיימי, רק בס' פרעון מזוכות, דהקיוב וודאי, ולא בס' קיוב דמכה ומאתיים, וכספק דשיפלה [דכלקא בש"ס בתיקו, וקיי"ל דיורשים פטורי'] כלקמן סל"ד ס"ב כאא"מו ע"ר זלוק"ל בספרו **בית ישראל**. אמכם ק"ל עמ"ש פ"א דב"מ די"ב, באשה דמליאתה לעלמה, אם גרשה אעפ"י שלא כתן לה כתובתה, דמיירי התם בספק גירושין דקייב במזוכותי', הרי גם בוודאי גט כשי יש לה מזוכות קודם גביית כתובתה מבעל [ולא מיורש] כב"ש סק"ד ועירוכין דכ"ב ע"א, ור"פיג דכתובות [א"כ ווה דוחקא דש"ס לאוקמא למתכי' בס' מגורשת]? וכ"ל דממ"ש במשכה אעפ"י שלא כתן לה כתובה, א"כ מכ"ש בכפרע כתובתה [וה"ת בס' וגורשת שפיר איצטריך לאשמועינן], משא"כ בגט וודאי פשיטא, דהא תו לא אגידא בי' כלל:

מעשה ידי אלמכה ליתמי כסל"ה. ושכר הנקה מבואר סל"ג:

סצ"ו שבועות אלמכה קומרא בעלמא לטובת יתמי, לכן מלי יורש למקול לאמו השבועה, כנגד ב"ק של אביו לטובת עלמו כשמתה אמו, כדי שירש מאמו, אבל איכו יכול למקול כנגד שטק"ז, דיכולה בת למימר מה"כ תכו לי קובי, ואם יורש אכי, לריך הזכר הסכמתי; ונ"מ וכל"ב כשהן בעין, או אפי' איכם בעין, רק שמת בעלה פתאום, דתו ליכא למיקש לאתפסה לררי כדי שלא תתבזה בב"ד, איכה לריכה שבועה. (אף) דקזקה דא"א כורע תוך זמכו. וק"ל דמ"ש מקדשה ע"מ שאין עלי' כדר, והתיר לה קכם, דמקודש' כסי' ל"ט ס"ב, מטעם דאדם רולה שתתבזה אשתו בב"ד? וכ"ל דשכיחם לטובתה, משום אהבתה:

שטח"ז, למה שנמצא בשעת חלוק עזבונו, א"כ לא זכה מקודם כש"ך בח"מ סק"ד; משא"כ בבת יורשת, דזכה מיד במות חמיו בחיי אשתו. וכל"פ דמה"ט דבשטח"ז חוב עיקר, כח"מ סרפ"א, והרי ב"ח מכאן ולהבא גובה, כפ"נ דפסקי' דל"א: **אמנם** בהניחה זרע, ומת הזרע קודם מורישו, אז הדין להיפך, דכשהיתה אמו בת יורשת, אין זרעה יורש את אמו בקבר להנחיל למשפחתו, כח"מ סער"ו, רק בשטח"ז, דשט"ח עיקר, יורש מחמת השטח"ז ממנו, ואף דב"ח מכאן ולהבא גובה, הרי מבנו גובה ראוי ומוחזק: **ובשכתב** בשטח"ז לה ולי"א, זכרים ונקבות שוין, וכח"מ סרמ"ז ס"ד; משא"כ כשכתב לה וליורשיה, הרי זכר קודם לבת גם בנכסי אם, כח"מ סער"ו; אבל יש רשות לאם, להרבות לאחד מזרעה טפי, דאינו כאחריך לפלוני כסמ"ע שם סרמ"ח ס"ז; ולכך כשהשיאה האם לבתה, וכתבה לה שטח"ז, אין לה בשטח"ז מאבי אביה, [אמה כנ"ל לע"ד] רק כחלי זכר מאחיה: **ובשכתב** אבי אמה בשטח"ז לה ולי"א, כהי דפנויות עם זכר שוין, עכ"פ מה שנפקת מחלק בתה הנשואה כנ"ל, יטול זכר לבד, כיון דזכרותו גרמה כשב"י ח"ב: **וכתב** עוד דמ"ש בשטח"ז חוץ מספרים וקרקעות, עכ"פ אותם שאינם לצרכו, רק למו"מ, נוטלת בשוה להם, וכמ"ש פ"ב דב"מ דמ"ב, דישליש רק שליש בקרקע; וביש לו קרקעות יותר בשליש עשרו, בטלה דעתו אצל הכל, וכרפ"ו דברכות בקבע על היין: **ולצ"ע** ביש לו שטח"ז מחמותו, אפי' מת אבי חמותו אחר חילוק עזבון חמותו, ואשתו חי', אמי נוטל חלק בשטח"ז מאבי חמותו, דאף דכתב בשטח"ז, רק מה שנמצא בשעת חלוק עזבונו, עכ"פ הרי מחמת שטח"ז כנמצא בשעת חלוק עזבון חמותו; ועכ"פ יוכל הזכר לומר טול כל עזבון אמינו, שלא תחלוק בעזבון אבי אמי שהרי שטח"ז רק כחוב, והרי אין לב"ח בנכסי מוריש דלוה כלום כח"מ סס"קד, די"ל אבוה דאבא יריתנא. וק"ל דהרי הכא חלק של אמו בנכסי אבי אמו ג"כ מצד חוב, ולא מצד ירושה כח"מ ססק"ד, והרי לש"ך שם, בא"א לומר אבוה דאבא יריתנא, ב"ח גובה גם מראוי כמוחזק, וההכא דאבוה דלוה בעצמו אמי חייב ללוה? ול"ע: ויכול זכר לשלם לב"ח מעות כדי שישאר קרקע, כדי לסלק גיסו, כסק"ח וסקי"ג ס"ב; ואינו יכול לוותר לאחת מהאחיות, ליתן לה כל חובה כדי שתפסיד שניי', דיכלה שניי', לומר ממ"נ, תנו לי חובי; ואם אטול כיורש, צריך הסכמתי, כח"מ סקי"ג ושב"י ח"ב; ונ"ל דה"ט דרק הכא לוותר צריך דעתה, משא"כ לסלק מעות לבע"ח, דליכא וותרנות א"צ דעתה: ונ"ל כב"ש סק"ה, כשכתב שטח"ז לבת בין הבנות, ולבנות אחרות לא כתב, כוונתו ליפות כחה כשיניח זכר, ולא לגרע כחה בין הבנות; [ואפי' לקחה כאחת חצי חלק

לאלוטין כסק"ז; וכ"כ כשכתב לבנו בין הבנים, כק"מ סרמ"ז:
ובאמר תטול כא' מבנים, והיו מועטין וכתרבו או להיפך, הו"א
איהי ספיקא, כסק"ק ויורשים וודאי, כסמ"ע בק"מ ססרמ"ז: ובצוה
ליתן לה נגד, אין קרסים בכלל, כסק"ט, מדהו"ל גם בפ"ע:

סקי"א בו"הז ליכא כתובת בנין דכרין כסט"ו; אמנם שאר
תנאי כתובה, כמזונת בנות, ועישור נכסי, גם
השתא איתנהו; ואפי' מטלטלין כגבין; אבל לא מנכסי אם, כסקי"ג.
ומחלקין עישור לאחת, ומכשאר כותנין עישור לשניי', ומכשאר לשלישית
ואח"כ מחלקין ביניהון בשוה; ומשערין לנכסין כשעת מיתה: וק"ל
דהכא לגבות כתובת בנין דכרין משערין במותר דינר, וכ"כ בספ"ק,
וכ"כ מבע"ק לגבות מהקדש מוסיף דינר ופודה כפ"ו דערכין, ובעלמא
קונה בפרוטה? וכ"ל דהתם דכתרלה קונה ומקנה, או לחייבו קרבן
מעילה, כפ"ק דמעילה, וכדומה:

סקט"ו ממ"ש פ"ז דכתובת מ"ו, מאכילתו שאינו מעושר, ומד"לק
שהאכילתו, משמע דווקא באיכא למיקם להבא ג"כ
ע"י שרגילה; וע"כפ בדעברה רק פ"א כמי מלוה לגרשה, גם בלא
התראה כשו"ת רשב"א: לרבינו מרדכי ר"פ המדיר, במקום מלוה
ליכא קדרגמ"ה. ולתה"ד ואא"ז מורם פאדווע, גם בהמירה באונס
דשריא לבעלה, מלוה לגרשה, בעברה על דת, מדיהרג ואל יעבור,
כי"ד סקכ"ז [אבות א"כ בזכתה באונס מחמת שלא יהרגנה כמי]? ואף דיש
לה כתובה כספי"א דכתובות דק"א, עכ"פ סגי לי' בשבועת אין לי,
דלא כרק"ל כמש"ל סי"א. ובעברה עבירה דעלמא, דוקא במחטיאה
לבעלה או לבניו בעבירה ההיא, אבל לעלמה לא, וכהג"א פ"ז דכתובת
ס"ט, ועמ"ש ת"ל בס"א, באומר שראה שזיכתה: ועידי כעור
מלטרפין, אף דכעור דחזי האי לא חזי שני, ולאסרה עי"ז דוקא
במסייע קול [אבות ר"ל קול שיצא שלא יב"י עדי כיעור כמ"ש בתשו' מהרש"ל
ובתשו' יבה"ג ססכ"א], וליכא בנים, ורק ביש לחוש שנבעלה בשעת
הכעור, כסכור ביבמות דכ"ד ורמב"ם פכ"ד מה"ל אישות; ולשו"ת
ע"הג סכ"ז וסכ"ק, רק בנראה הכעור מאשה, ולא בנמצא עומד
מלובש סמוך למטתה; וכ' עוד שם, אפי במסגף עצמו בתשובה מאד,
א"כ שזכתה עמו לאסרה; וכ"ל דה"ט מדסתם פ"ו דקדושין, דס"ב
ע"א, דע"א בהכחשה לאו כלום היא, וגם בשעת מיתה א"כ ע"א
דיש לו בנים, לולא מגו דגירשה פ"ג דקדושין מ"ק. אמנם ק"ל לב"ש
סקכ"ק, באומר שזכתה עמו, וע"א מסייע, כאמנים כתרי דפלגינן
דבורי', מ"ש מהודית בעצמה שזכתה וע"א מסייע, שנאסרה, דמאמיני'
אותה לגמרי, כ"כ בע"א מסייע לבועל, יאמינוהו לפסול א"ע, ותו
א"מ לאסרה? ואת"ל דעכ"פ נאסרה ממ"נ, אבל אינו נפסל ע"י

ס"ק ממ"ש בגמ' ליתן לה להשתמש בכלים שמשה בקיי בעלה, משמע רק לשמוש ולא לקלוטין, דהא גם טבעת קדושין שמין לה כב"ש ס"ק [דמסיק שם רס"א דספיקא דדינא הוה]; וכ"כ כל בגדי' כסל"ט, וגם המתנות שנתן לה קודם כשואין, כדי שתתהלה להנשא לו, קיי"ל דלמשקל ולמיפק לא יהיב לה כספ"ק סי"ק; רק בזה"ז כל הנושא ע"ד המנהג כשלה, אפשר גם בנהג טעות [נדין]: **וטועים** הסופרים לכתוב תוספת כתובה, כנוסחא שכיי' דקבלת שבעה, אף דקתן לא הקנה תוספת שליש בק"ס, רק על מעות מזומנים, דיכול להרויח בהם, כב"ש סכ"ג [אבל לא בגדים ותכשיטין]: **ובהקנה** לה בגדיה בפירוש, ובאים אח"כ לסלקה, אין קושטין שמא הוסיפה עליהם אחר הקתובה, וא"י להקנות דשלב"לע, כק"מ סר"ט; כ"כ בכ"ל; ושב"י ק"א חולק עליו יע"ש. וגם לי קשיא ארל"ל הנ"ל, דנהי דבלא מתנגד טענת ברי, אמרי' כאן כמלא כאן הי' למפרע ככתובות דע"ו וק"מ ס"ס ס"ו וססר"ן, עכ"פ הרי ליכא ספק שקול, דכיון דבדעתה תליא מסתמא הוסיפה אח"כ, והיכא דאומדנא מסייע משביעין אף בטענת שמא, כק"מ סט"ו ס"ד, והיא ספק ויורש וודאי כסמ"ע שם ססרמ"ז ול"ע: **ולהרא"ש** פ"ס דכתובות, דוקא בנדונייתא קדמה לב"ק, ולא בתוס' שליש, מדליכא חסרון כים, כב"ב סק"ב סק"ה; וכל"פ דבכ"מ וכל"ב בעין, אימא גובה ב"ק דבעל מהם לעולם, רק מדמי נדונייתה בקיי בעל, כק"מ סל"ז סכ"ו: **מדהקנה** לה בעל בכתובתה מטלטלין אג"ק, יש לה קדימה אפי' במטלטלין כנגד בע"ק מאוחר כק"מ סקי"ג: **רק** מנה ומאתיים אינה גובה מראוי ומשבק נכסים דאחר מיתת הבעל, משא"כ נדונייתה, כש"ך בק"מ סק"ד, דרק בירושת אבי בעלה, יכול לומר יורש, כנגד ב"ק ואשה, אנה אבוה דאבה יריתנא [ולא בשאר ראוי]: **לשבות** יעקב ק"ב, נהי דאלמנה שהיא זוכת מדינא כסל"ג, גם בזיכתה זוכת והולכת, עכ"פ בזוכת מלך לוואה של בעלה, אדעתא דעבירה לא נוה, וכב"ש רס"ל דאומדנא מבטל מתנה; וק"ל ממשחרר עבד שקבל במתנה, דמתנה קיימת אף שעבר עבירה בשחרר כפ"ק דב"ב דקל"ז? ואת"ל התם שלא לבטל קבלה למפרע, ולא לגבות להבא [שו הכא כיון דזולזלת גם כבוד בעלה, וקנאה תחת גבר, אומדנא דמוכח הוא דאדעתא דהכי לא הקנה לה]; עכ"פ ק"ל לאאמ"ו ע"ר זלוק"ל שכ' בספרו **בית ישראל** דבזה"ז שאסור ליבם, הו"ל כספק המילה, דכיון שאסר לייבם יכולה לתבוע כתובתה מיד כלקמן סק"ס; וק"ל דשאני הכא דיכול לומר קים לי כמ"ד דמלות יבום קודם כסק"סה? וכ"ל דהתם רק לפטור עצמו מקלילה, ולא לגרע כחה, וכמש"ל ת"ל סל"ג: **וכשבתב** כל נכסיו לאשתו אינה רק אפטרופסת, אא"כ פירש

להאמינה ? ואת"ל מה"נ, כשר לא ישמע לה להסתר עמה, ולרשע לא תסתיר היא א"ע עמו, דשמא באמת יאנסה, ואין לקוש שתסתיר א"ע עם אותו שנתנה עיני' בו, דא"כ תאסר עליו; עכ"פ ק"ל מה פריך בסוטה פ"ד דכ"ו, למ"ד התם דעקרה נפקדה, א"כ יסתירו א"ע כל העקרות ? אלא רק בילדה בנער ילדה ברווח, א"כ גם התם ק' מה"נ ? אע"כ, דהרי עוד ק' קו' התו' שם. דגם למ"ד ילדה בנער ילדה ברווח, ק' נן דיסתרו א"ע כדי לילד ברווח, אע"כ פירכא דהתם שתסתיר א"ע עם הבלתי כשר במקום שנשמע קולה כשירצה לאנסה, ואפ"ה ישמע לה להסתר עמה דשמא תשמע לו ע"י פיוס, ואם לא תשמע לו, עכ"פ ינצל מקשד, דהרי נתברר לדקתו דנפקדת, משא"נ בילדה בלא נער, דלא ניכר לאחר, נ"א לעצמה, גם הרשע לא ישמע לה להסתר עמה במקום זה, דשמא לא תתפיים, וישאר בקשד קנס [אבות [0]דמה שבדקוה המים אין ראי', דשמא זכות תלה לה]; ומנ"ש בזה"ז דליכא בדיקה בעו"ה במי סוטה, שפיר נ' הב"ש, ולא קיישי' שמא תסתיר א"ע כנ"ל: אק"ל לב"ש ס"ו בע"א שזינתה, ועל"א שהודית לפניו, לא מצטרפי, רק ברגליים לדבר הרי לב"ש סקנ"ג בע"א שזינתה, רק בשתקה שרי, ולא בהודית ? ונ"ל דהנא בקורה להכחיש לע"א ההוא, שלא הודית לפניו לעולם, להכי לא מצטרף נ"א באיכא רגליים לדבר [יע"ש דמבואר דאיירי בנה"ג]: ולעבודת הגרשוני סנ"ק, גם אם נמלא נואף במטתה, יכולה לומר ישנה הייתי ולא הרגשתי, אא"נ שכנו זע"ז כדרך המנאפים; ונ"ל דה"ט כב"ש סי"א סק"ד, דרק כשידעינן שבעל, אמרי' אין ס' אונס מוליא מידי וודאי בעילה; וגם לתו' פ"א דכתובות ד"ט, היכא דלא מתנגד לומר כל אונס קלא אית לי' מוקמינן לה בחזקת היתר בספק שקול; ומנ"ש כשלא הי' רק נעור, דלא ראוס יקד כמנאפים כנ"ל, דליכא רק אומדנא, אינו רק נידעה בלא ראיי', דאינו רק מדרבנן, ומדפטר במעשה דאבא אלפתא סנהדרין ד"פ ע"א, ונמ"ש ת"ל בק"מ סט"ו. וגם נ"ל דלרי"ף ורמב"ם מה"ט בנעור נאסרה רק לבועל, דהו"ל נלנתקילה, ולא להוליא מבעל:

גיטין

סקי"ט בצרור וזרקו אחז ונטלו, זוכה לעלמו רק בדעת אחרת מקנה כגיטין דס"ה, ומתגרשת מדאורייתא מדמבחנת בין גיטה לד"א, ונ"ד ושלקה מביתה, דמשלקה ואינה חוזרת; ובנליר מהני אפי' מדרבנן לא מגרשה, אא"נ יודעת לשמר עלמה, או יש לה אב לשמרה; ואע"ג דא"ל רלונה של אשה בגט

הודאתו [לעדות] אחרת; עכ"פ באמרה טמא' אני בשלהי נדרים, צ"ל למיח' דאיכא נאמנת, שמא עיניה נתנה באחר, הו"ל דאין אדם משים עצמו רשע, ממ"ד אשר ירשיעון אלהים? וא"ל התם איירי באומרת נאנסתי, ואיירי באשת כהן, כדק"א התם בג"ס [אבות °ולפע"ג דקא' התם אי באשת ישראל מי אית לה כתובה, ברצון, ש"מ דמהימנא ול"א אין אדם משים ע"ר, היינו דלענין לחייב עצמה ממון וודאי מהימנא, וכמ"ש הר"ן שבועות דשט"ו ע"א, יע"ש, ומתני' לס"ד דמיירי באשת ישראל וברצון, וקאמ' דיוצאת ונוטל' כתוב', היינו כשירצה לגרשה, אבל אינו מחוייב לגרשה, דהרי מדאין אדם משים עצמו רשע א"כ שהיא ברצון ודו"ק ולולא דבאתרא דמרי קידי תלי זייני, רעיא לא תלי כולביה, ואנא בקי בר יומא, לא טעימות תבשיל' דבשרא שמינ' מיומא, ואפי' חיטי דכייתא לא כססית, הו"א ת"ש דתליא באשלי רברבא; דבסוף ספר תקון לחם הפנים הביא תשו' של גדול א' לרמג"א, דיש דעה שאין כופין לבעל לגרש אשתו שזנתה, מדפשעה; וכ"כ רמ"א [באה"ע רסקי"ז]. ולפע"ד לכאור' מוכח מתוס' [זבחי' ד"ב ע"ב ד"ה סתם] דאפי' בלא פשע' אינו חייב לגרש'; דאין לומר דתוס' איירי בפשע' דאז אין חייב לגרשה, דא"כ נשאר' קו' תוספ' בלא פשעה, ודו"ק; ואי'להק לפ"ז מדלא יספוק אדם מי בורו ואחרי' צריכין להן דכופין על כך [באה"ע קס"א ס"ב], והכי קיי"ל [בח"מ רסק"עד] דכופין על מדת סדום? י"ל דהיינו בשצריך שיעשה מעשה, כופין שיעשה אותה באופן שלא יזיק לחבירו עי"ז: אבל בשא"צ שיעשה שום מעשה, שנכריחהו שיעשה מעשה לטובת חבירו, זו לא שמענו; ואי"להק א"כ למה חשבו במשנה אחרונה סוף נדרים שמא עיניה נתנה באחר, הרי כשירצה בעל' לא יגרשנה? י"ל דאולי תחשוב שתטהו ברוב לקחה, ובפתוי דברי' שיתרצה לגרשה מדאינו מפסיד עי"ז, והו"ל כזה נהנה וזל"ח, וגם ע"י שיגרשנה יפטר מלזונה, וודאי יתרצה; אבל אם ירצה לפרנסה ולא לגרשה, מנ"ל דנכפיי'? — מיהו אי נימ' כרבותינו לחלק בין פשעה ללא פשעה; יש לתרץ קו' אא"מו ע"ר הגאזיק"ל, דבשלומה בסוגי' דסוף נדרי' דמיירי באשת כהן שאמר' שנאנס' ושלא פשעה, שפיר איכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר, ויהא מוכרח לגרש', מדלא פשעה; משא"כ הכא שנסתר', בינית' למטען שנטמאת, דלמא לא ירצה לגרש', מדפשעה בהסתתר עמו.

אמנם מ"ש באותו תשוב' הנ"ל דאי' מאה"ע סי' קט"ו באמר' טמא' אני לך דנאמנת להפסיד כתובת'; אבל דשאי לקיימ' דשמא עיניה נתנה באחר, דע"כ מיירי בשאמר' שנבעלת ברצון, דאל"כ למה הפסיד' כתובת', וא"כ האיך נתנה עיניה באחר שמא לא ירצה בעל' לגרש'? ע"כ דכופין לגרש' עכ"ל. לפע"ד ל"ק, דוודאי לא חיישי' שמא תאמר כן להפסיד לעצמ' שיהיו כל החומרו' בללו בה ולספוק קיקלון על כבוד' על מגן; משא"כ בטוענה באמת כן, אמרי' אטו כ"ע דיני גמירי [כגיטין דנה"א] היא סברה דבכה"ג כופין, או כיון דמאיס' עלי' [כרמא רסי"קיז] מעצמו לא יקיימנה, או כתרוצינו הנ"ל, מכ"ש למנהגינו שלא לישא ב' נשים, מעצמו יגרשנה כנלפ"עד ודו"ק: או ממ"ש בפסקי מהרא"י ועה"ג דגם בהכחישה מתחלה והודית אח"כ ע"י הכאות ויסורין, נמי א"כ, דתולין דמעיקרא לא נתנה עיני' באחר עד לבסוף, א"כ באיירי בה"ג שהודית ע"י כפיי', אינו כמרשיע א"ע [לענין זה שתאסור א"ע עליו, ואין מאכילין לו לאדם דבר שאסור לו, כנלפע"ד פשוט כמונו לייסב דברי מ"ר הנ"ו]; עב"פ לצ"ש ס"ז, דברגליים לדבר או שנסתרה, נאמנת שזינתה, א"כ יכולה להפקיע א"ע מבעלה להסתיר א"ע כדי

קשות דלמא אף על הבטול מסר מודעא, דעכ"פ דבור בתרא
טל דבור קמא, כרפ"ג דקדושין דנ"ט, משא"כ הכא בשעת כתיבה
ינו לפניו, ולהכי גם בפסל' לעדי בטול, יכול לחזור ולבטל מה"ט?
נ"ל דעכ"פ א"י ישראל לבוא לשם, להעיד שחזר בו: ענ"ל ממ"ש
ר"ן בספק אם נתקיים התנאי מוקמינן אחזקה דמעיקרא, וכמ"ש סרמ"א,
"כ ה"נ א"ק שמא ביטל אח"כ נודע בעדים: אק"ל במגרש ביום השוק
רבים מצויין, שמא יש שם שני יוסף ב"ש כססקל"ו? ונ"ל מדא"ל
נכר מתוכו רק לר"מ, ולא לר"א דעמש"כ, כב"ש סק"ל סק"ד,
דמוכח משני גיטין שנתערבו פ"ט דגיטין מ"ה, לפיכך א"ק רק
ודאי יש שם שני יב"ש דשמא גרש לאשת חבירו, ובספק בש"ס 0
אבות [°עי' תו' ב"מ דיח"א ד"ה והוא, ותו' גיטין דכד"א ד"ה בעידי] ☞
נם נ"ל כאאמ"ו ע"ר הג"זלוקל בספרו בית ישראל, להכשיר
ו גם משני סופרים, וכמומר לטופס וישראל לתורף סקכ"ג ס"ג
ד דכמו דלר"מ וכתב אעדים קאי דהו"ל משני סופרים, נ"כ לר"א
כל כתיבה קאי, כשר משנים, ואפי' בתורף, דאפושי פלוגתא לא
משינן כש"ות מהרי"ק: והנ נ"ל דנהי דבשינה שמו כשר בהוחזק
למד יום כפ"י דנ"ב דקש"ו והרא"ש פ"ד דגיטין ס"ו; עכ"פ
נוי בשם אביו גם בכה"ג פסול, דרשות לשנות שמו משום ריע 0
ל וכפ"א דר"ה דט"ז, ולא לשנות שם אביו [אבות °ואף דאפי' ☞
הזכיר שם אביו ואביה כשר בדייני' [כסק"נט נ"ט]? ע"כם כה"ג
ם יצ"ר אאמ"ו הגאון זלו"קל הנ"ו דשינה שמו, נראה טפי מדלא הזכירו
וכנ"ש שם סקנ"ג] ועוד מדרגיל לכל אדם בשמו ולא בשם אביו
לס"ת, להכי לא שייך גבה החזקת השם ל' יום; ולפ"ז בספק,
תב בכתובה זאב המכונה [וואלף], ובגט בנימין המכונה [וואלף],
הוחזק כן למד יום, מדלא נקרא בלשון הקודש לשום אדם, לא מהני
חזק, ואף דבדיעבד בקריאתו סגי, כפ"ט דגיטין מ"ח, עכ"פ הרי שינוי
גרע מחסר לגמרי: ובספק בשמו אם נקרא לס"ת בנימין
אב, נ"ל דיקדים שם המורגל בפי רובם, ויכתבו זאב דאתקרי. 0
בות °נ"ל דנ"ל דמתקרי] בנימין המכונה [וואלף], משום דמלתא ☞
אתקרי באלף משמע לשעבר, משא"כ דמתקרי בהוה, כערש"י
וקיי שרה, בפסוק טרם אכלה לדבר סכ"ד פמ"ק:

ק"כא **הולה** שרוצה לגרש א"צ בדיקה, רק בנשתתק. אמנם
גם בעתים שוטה, סגי בשפוי בשעת לואה
וראיתא; ומדרבנן צריך נמי שיהי' שפוי בשעת כתיבה ונתינה,
י' בנשטתה בינו ובינו כרפ"ז דגיטין: **והרש** שנכנס ברמיזה
יא ברמיזה כס"ז וסמ"ד, ויכתוב כנוסחא דנ"ל ורי"ו וא"ל י"צ
ן: ולשנות יעקב גט דפקח לחרשת יכתוב נוסח הגט, כשאר גט

4

מדאורייתא, עכ"פ דעתה בעינן, ולא בנתן גט בידה כשהיא ישנה
כפ"ק דגיטין ע"ב :

סק"ד מדאוריי' סגי בשפוי בדעתו בשעה שמצוה ליתן גט כרפ"
דגיטין, ומדרבנן צריך להיות שפוי גם בשע
כתיבה ונתינה, ואינו מועיל מה דשמא בינן; ולכן גם' דרבנן שו
בדעבד. ולכן בצוה חולה בעיר שאי אפשר לסדר שם גט, לגרש
בעיר אחרת, יצוה למסדר ולסופר ולעדים ולשליח ולעדי הרשא
לילך לעיר אחרת ליתן לה הגט ע"י שליח שמה, ויכוונו לצמצם ש
[אוהרען], להניח אחת לפני החולה, ושניי' למקום סדור הגט ליד
אם הי' שפוי, גם בשעת כתיבה ונתינה, כהרב מה"ל יואל זצ"
וכסקכ"א. ובנשתטה בנתיים, כשר בדיעבד כרפ"ז דגיטין. ולשבו
יעקב ק"א גם בבריא שמוכרח לילך משם קודם כתיבה ונתינ
ממנה שליח לפני מסדר וסופר ועדים ועדי הרשאה, ויכתוב בג
שם עיר הכתיבה וזמן הכתיבה כסקכ"ו ס"ו, וישמיט מנוסח הג
דסקכ"ד מתיבת פב"פ עד תיבת לביתי, מדאין הבעל שם בשע
הכתיבה וכסקכ"ח ס"ב דאין האשה שם; רק בנוסח הרשאה יכת
זמן הנתינה, ולשנות כמה תיבות מדאין הבעל שם. ותו כ' שם במו
בעיר אחרת שאינו יוכל ישראל לבוא שם, יצוה המומר באיגרת לס
פב"פ לכתוב ולעדים פב"פ ופב"פ לחתום, ולשליח פב"פ ליתן ה
לאשתו פב"פ, ולעדי הרשאה פב"פ; דמ"ד בש"ס קולו לאפ
מדר"פ, היינו רק באפשר, כהרא"ש פ"ו דגיטין סי"ט, דבשעת הד
0 לא גרע כתיבה ממעשה דהרכנה בנשתתק ס"ה וס"ו. **ואבות** °

נ"ל דצריך שיתקיים חתימתו במקום הכתיבה, וכ"כ בשולח גט ע"י עכום או
הפאסט וממנה הבינל בכתבו לפלוני להיות שליח ליתן הגט לאשתו, דכשר ב
הדחק כסי' קמ"א סל"ה, נמי כיון דכה"ג א"א לשליח שיאמר בפנ"כ ובפנ
צריך עכ"פ לפב"ד לקיים חתימת העדים כסי' קמ"ב ס"א]. וק"ל הרי ה

ניכר מעשה בגופו? ונ"ל דמושלך בבור יוכיח, גיטין פ"ז מ"ו, וסק
סי"ט, אף דלא נראה גופו ולא נודע שמו רק מפיו; ומהתם
אא"מו ע"ר הגזלוק"ל בספרו **בית ישראל** באורך לגרש ב
הדחק אף דאינו יודע שמו רק מפיהם אף דלא הוחזק בשם זה:
מפיהם, ולא הוחזק למ"ד יום; ונ"ל דאף דאפשר להמתין, ע
הרי פשיטא שיוחזק אח"כ בכך, וכר"ז במכות די"ח ודק"ג כל ה
לבילה אין בילה מעכבת בו. **ולרמב"ן** מבור הנ"ל שמעינן ד
לא הקנה לסופר כל כלי כתיבה נמי כשר; וסיים שבות יעקב ו
דאין חוששין שמא יבטל מומר לשליחות, מדצריך לבטל בעדים, כסי
ס"ם, ועכ"פ צריך לפסול נמי לעדי בטול וכמומר סק"מ, ובנ
עדי מודעא כק"מ סר"ה אק"ל בשלומא בק"מ שהוא לפנינו,

תיבת "לי [א"ה ע"ש דהוי ס' קדושין, אבל אין לחלק בין חברון מלת "את לחברון מלת "לי כמבואר שם ס"ה יע"ש]. וגם נ"ל כשכתב לעיר או לנהר דמתקרי לשון זכר, ולא דמתקריא לשון נקיבה, כשר בדיעבד דכל שאין בו רוק קיים זכריהו ונקביהו כערש"י ר"פ וישלח סל"ב פ"ט המקנה האחת; ועוד הרי בטופס קסר ויתיר כשר כססקכ"ו וססקכ"ט: אק"ל עמ"ש בסקכ"ג ס"ג, די"א דהרי את מותרת לכ"א הו"ל כטופס, משום דכבר הותרה ממ"ש להתנסבא; וק"ל הרי להתנסבא משמע רק למי דשרי' להנשא לו, ולא לכהן, והרי באומר חוץ מכהן הו"ל שיור בגט [יעב"י קל"ז ס"נ]? תדע ממ"ש פ"י דיבמות דכ"ב בהתירו לה ב"ד להנשא והלכה וקלקלה, חייבת בקרבן, דלא התירו לה אלא להנשא, דלמ"ד התם קלקלה היינו אלמנה לכה"ג, עכ"פ בזיכתה עם כשר פטורה, דמלי אמרה שויתן פנוי'; דק"ל הרי באלמנה לכה"ג נמי מלי אמרה הכי שויתן פנוי', דליכא רק לאו דכהונ' ועכ"פ אינה מחייבת קרבן? אע"כ מדלא התירו לגוף זה להנשא, כשאר איסור כמעיקרא [כ"כ באמר להתנסבא משמע רק לאדם דשייך כשואין] ואבות [°ול"מ נ"ל כל שלא אמר חוץ או אלא לא הוה שיור, תדע מגיטין (דפ"ב) דמבעיי באומר חוץ מראובן ושמעון ואח"כ הרי את מותרת לראובן ושמעון, ש"מ בלא אמר חוץ בפירוש מהני, וכדפשיט התם הכי נמי ואי"ל דהתם שאני, דכבר כלל האחרי' בהרי את מותרת הראשון [ועי' ב"ש קל"ז סק"ה וסק"ו], יעב"פ נ"ל ראי' מקמ"ג ט"ו, אם אמר הרי את מגורשת ע"מ שתנשא לפלוני, בנשאת לו המגורשת, רק מדרבנן אסור, ש"מ דכל שלא אמר חוץ בפירוש מהני; מיהו יש לחלק דהתם אם תנשא תחילה לאותו פלוני מותרת אח"כ לכל העולם:] וק"ל בטשטוש מעט בגט דפסול, ואמאי, כהי דמודה ר"א במזוייף בתוכו דפסול, ע"כ במעט במה אפשר לזייף? וכ"ל דהרי בחסר או יתיר ויו או יוד נמי נשתנה הענין והרי גם חוק תוכות פסול: אמנם בחתימת העדים, יש תקנה לגרד הטעות ולתקון, כב"ש סקכ"ה סקי"א, וגם טשטוש בחתימת העדים כשר מדלא נפסל בשטר בח"מ סי' מ"ה רק משום שמא ימחוק השטר ויזייף, הרי בגט דטשטוש פסול בגוף הגט ליכא למיחש להא, כסקכ"ה סט"ו, אבל חוק תוכות גם בעדים פסול שלא במקום עגון כב"ש סק"ל סק"כ, ובספק אם אות דומה לאות אחר, אינו מועיל היכר מתינוק, רק בטופס ולא בתורף, רק במקום עגון כח"מ סקכ"ה סט"ו, אבל חוק תוכות גם בטופס פסול: ובעד שיש לו ב' שמות א"ל לכתוב דמתקרי המכונה, רק פב"פ עד [סדר גיטין אות קס"ו] כזה, „אורי שרגא בן אליקום עד", והיינו טעמא דליכא למיחש שיטעו לומר שאחר הוא שהרי הקיום, הוא רק מצורת הכתב, בחתם בדוגמת זה בגט אחר, ואפשר שפיר לקיים חתימתן משטר אחר כח"מ סמ"ז, דאל"כ בל"ז כתב אשורית, אינו ניכר לו, מדקותם תמיד בכתב שלנו, שהוא כתב משיטה, אע"כ מדקזי לקיים מגט אחר:

פקחית, מדלא נזכר דעתה דגט, דלא כל"ל וכ"ש; וק"ל מ"ש מגם מיאון
0 דצריך לקצר. להיכר דקדושין שלו תופסין באחותה כספי"ג דיבמות דק"ז
ואבות °ור"ל דהא הכא כמי איירי בהיתה חרשת בשעת קדושין? אמנם לפי"ד
בו"ת כ"ל, דדוקא במיאון דנתגדלה אח"כ ואפשר בה גט דאו' שפיר איכא למטעי,
להכי יעשו בו היכר, משא"כ חרשת הרי חרשות' מוכיח' דאין גיט' דאו'] :

סקכ"ב בכמה קהלות מסדר הרב גיטין ביחידות. בלא ב"ד,
וכ"ל דה"ט מדכשר בלילה כס"ה : וגם מ"ש
קמ"ק דבנפסל אפי' רק אחר שכ' אות אחת, דילוה בעל שנית
לסופר, הוא חומרא בעלמא, דאינו כאלו כבר גמר שליחותו רק
בנגמר כולו בהכשר, כפ"ו דגיטין דס"ג ע"ב דמי אמר כתבו קספא;
ואף בספק פסול, כמי א"ל לצוות השתא לכתוב גט אחר, דהרי
מדלוה שיכתוב עד מאה גיטין עד שיוכשר לדעת המסדר, א"כ גם
ספק פסול, כוודאי פסול: כיון דבפולין נוסח הגט כב"ש,
ובאשכנז כנוסח כ"ש להכי בנשלח מאשכנז לפולין או להיפך יכתוב
כמנהג מקום הכתיבה כב"ש רסקכ"ט, אף דזמן נכתב כשעת הכתיבה:
מיהו גם באשכנז מדכותבין וכל שום אחר שם מקומה, א"כ גט
שנשלח באשכנז מעיר לעיר, דכשמט שם מקומה, משמיטין ג"כ מלות
וכל שום : [ואבות °כ"ל דר"ל וכל שום של מקומה] : ובנכתב
ביום אין לתנו אחר שהתפללו הקהל מעריב, דמועט כמשך אחר
רובא : ויהא אורך הגט יותר מרחבו, בכתב, ויניח גליון מלמעלה
0 כרוחב אצבע, ובצדדי' כחצי אצבע, ולמטה כדי תפיסה שהוא ד'
אצבעות [וסי' אחד] ואבות °וישרטט מבחוץ, וק"ל לבו"ת הרי עיקר
טעמו דישרטט מבחוץ כדי שלא יהי' כתב ע"ג כתב, והרי גם שרטט מבחוץ
כמי כתב הוא, כדאשכחן בציץ דכמי בעי כתב כגיטין ד"כ ע"ב, וכתב מבחוץ
ואעפ"י שהיו ג"כ האותיות הפוכות אפ"ה מחשב בפנים כתב? וצ"ע, וכ"ל דאינו
אלא חומר' בעלמ'] ולהיות גוף האות למטה משרטוט, רק צואר למ"ד
למעלה משרטוט, ולא יגע ג"כ שום אות בשרטוט שבצדדין ולהיות שמו
ושמה בשם שטות העליונות, ותיבת "ודין" בתחילת שטה י"א, ובשטה
י"ב לא יכתוב רק כדת משה וישראל, ולכך יעקם בסוף שטה י"א
ן' של פטורין שלא יגע בגג למ"ד דסוף שטה י"ב, ויהיו מלות
"והרי "את "מותרת "לכל "אדם בשטה אחת : ולשו"ת עה"ג
0 [ס"י מ'] גם למ"ד דהרי את מותרת לכל אדם כתורף, עכ"פ תיבת
אדם הו"ל כטופס [ואבות °ר"ל לענין מחק כסי' קכ"ה סי"ט דכשר
במקום ענין בטופס וכ"ב לענין אותיות פסוקות, דכשר בטופס כסי' הנ"ל
סס"ו]; וכ"ל דכ"כ תיבת "את, דהרי א"ל ניכר מתוכו רק לר"מ
כב"ש סק"ל סק"ך, והרי בכתיבה ניכר למי בא להתיר, וגם בקדושין
סתם, קיי"ל דבהי' ביניהם דבור מעסקי קדושין קודם כתיבה, סגי
גם להקל, שלא יחולו קדושין מאחר, דהו"ל כידים מוכיחות וכסכ"ז
ס"ד, בדבר עמה מעסקי קדושין ואמר הרי את מקודשת, והשמיט

כלל, רק בכשלק הגט לעיר אחרת, לסימן שמא יאבד : ולאאמ"ו ע"ר הג"זנוקל בספרו בית ישראל מה"ט יכתוב מתא, דכולל כרך ועיר גדולה או קטנה ; ונקרא כל המדינה ע"ש העיר כמו מדינת קליוא, יכתוב קליף דמתקריא קליוא מדינה, וכנ"ש סקכ"ק ס"ב ; ובשם המקטין יסיים בא' כמו ווין וויכא, בזל בזלא :

סק"כז ק"ל גם בנזכר זמן בגט, יכול לפטור בת אחותו ממיתה, להערים לבטל השליח שלא בפניו, דבטלו קדושין למפרע? ולתירוץ תוס' בגיטין דל"ג ע"א דלערמה לא תקנו דלפקעי קדושין, עכ"פ להציל ממיתה אפי' באומדנא שיש הערמה, אין ממיתין באומדנא דאבא קלפתא סנהדרין ד"פ ? וכ"ל התם בספק קיוב, משא"כ הכא וודאי זיכתה וס' בפטור [שמא לא נתכון לערמה] אין ס' מוצא מידי וודאי, וע"ל סי' י"ט :

סק"כח נ"ל מעיכות בקד יוד כר"פ כק, ולאמ"ק ססקכ"ט וכ"ש וכ"ש, דקד ו' כפ"א רפוי נב' ווין כבי"ת רפוי, בשם ויידל, ק"ל ממ"ד ויאמינו ב"ד ובמשה עבדו וכדומה לרוב, שאעפ"י שיכתב בקד ויו, אעפ"כ אינו נקרא בפ"א רפוי', וכ"ב ווי העמודים ופסוקיהם? ותו ק"ל בשם נהר ורט"א, דא"א לכתוב בבי"ת רפוי', שיטעו לקרותה כבית דגושה, הרי גם כה"ג יטעו לקרותה באלף גנובה, כמו ובמשה שנקרא כאלו נכתב אובמשה? מיהו י"ל דדוקא וי"ו החבור נקראת באלף גנובה : **וכותבין** ט' במקום ת' דגושה, וס' במקום ש' שמאלית, רק במקום כ"ף רפוי' א"א לכתוב קי"ת, משום דיש קורין לקית כמו ה"א רפוי', כנ"ש ססקכ"ק :

[אבות °ק"ל למה חוששין לתיו דגושה לכתוב במקומה טית, דלא נטעה לקרותה רפוי', כ"כ הו"ל למיחש בכף דגושה לכתוב במקומה קוף, דלא נטעי לקרותה רפוי', כבשם כונדי וכרמי, יעי' בשמות הגיטין כשים באות כ' ? ויש לדחוק שכולם נקראים כך בכף דפויי', אמנם הוא כנגד נדר הלשון, דכל בג"ד כפ"ת שבראש המלה הם דגושים בדגש קל, וכ"כ כבל שם שיש פ"א רפויי' בלועז ומלה כמו קויפמאן, שעפטיל, למה אין כותבין וי"ו תחתיה, שלא נטעה לקרותה דגושה ? וצ"ע] :

סק"כט ביש לו ב' שמות, ושניהם לשון הקדש, יקדים לשם שנקרא בפי רובם, ועל השני יכתוב דמתקרי' ולאשה דמתקריא ; ובלא רגיל בשני עכשיו, רק לשעבר יכתוב "דאתקרי באלף לזכר, ודאתקריא לנקיבה ; ובערש"י פ' חיי שרה ספ"ד טרם אכלה לדבר, דאלף לשעבר.. וט"ס בסט"ו ובאאמ"ו ע"ר הג"זנוקל בספרו בית ישראל, וכ"ב בס' גט פשוט ; וכשנקרא בשניהם לס"ת אם מעיקרא ישראל, וק"ו בקליו נשתנה שמו אברהם, אז שם קליו עיקר לכתוב אברהם דמתקרי ישראל כסי"ק ; וכשאינו רגיל בשם ישראל יכתוב דאתקרי ישראל : **וממ"ש** ב"ש סי"א דבספק קילר

סקכ"ו הקשה רבינו יעקב חאגיז, למנהגינו לכתוב נוסח הגט כמדבר בעדו, דלכך יסיימו העדים בחתימתן תיבת עד, ולא כנוסח ע"ר הרא"ש, א"כ בשני שמות לבעל, למה יכתוב אנא פלוני דמתקרי פלוני דהול"ל דמתקריכא? ותירץ דאשכחן כה"ג פ"ד דנדה דל"ז, אנא איסי בן יהודה דהוא איסי בן גמליאל: אק"ל נכופין להוציא כס"י קכ"ד למה יכתוב לביתי ברעות נפשי? וכ"ל מדתנן ספ"ה דערכין, כופין עד שיאמר רוצה אני, דבור מבטל דבור קמא, כרפ"ג דקדושין דכ"ט, ודברים שבלב בסותר לפיו אינו כלום, וכמ"ש ת"ל בק"מ סי׳ קפ"ה, אא"כ באינו סותר, כנדרים ספ"ב מ"ד: **ובהסר** ש׳ משנה, ור׳ מרביעי, ואייר בחד יו"ד, כשר כס"כ וב"ש סקכ"ו ס"ב וסק"ל; ויש לתמוה למה כשר? ואת"ל מדסגי בחדש פלוני, ולהכי הו"ל מניין ימים כטופס, דקשר ויתיר כשר גבי׳, כסקכ"ו וסקכ"ט; עכ"פ ק"ל במגרש ארוסתו למה בגט יכתוב ארוסתי כסקכ"ו סמ"ו, וכשמגרש לארוסתו ע"י שליש, יכתוב בהרשאה מלת "בעל, כסדר הגט ארוך אות ל"א ברמ"א שם, כב"ש בשה"ג? וכ"ל דבגט איכא למיחש, שמא יגרש בגט זה אחר כשואין, דהו"ל גט ישן, כתוס׳ פ"ג דגיטין דכ"ו ע"ב משא"כ בהרשאה דגם בנאבדה כשר כסקמ"א סכ"ה, לכן פ"ל דמוטב לכתב ב מלת בעל דמשמע כמי "בעל דבר, כמו ולקח בעליו ולא ישלם, הא אם נכתב מלת "ארוס, משמע כמי כארים בשדה וכרם: **ומספר** הימים כותבין בלשון זכר אחד, שנים, שלשה, ארבעה, חמשה, וכו׳, כולם בה"א בסוף, דלשון זכר משמע. חוץ משמנה דבין לזכר ובין לנקיבה ה"א לבסוף, ועכ"פ נשתנה נקודתן, דלזכר הנו"ן בשגול ולנקיבה בקמץ, וכר"פ פנחס לזמרי מוכה, ולכזבי המוכה [וסי׳ אשה עיני׳ נדה באורחין] ומעשרה ואילך יכתוב יום; והפרט יכתוב בלשון זכר, והכלל בלשון נקיבה, אחד עשר יום, שנים עשר יום, וכו׳; ובשנות עולם יכתוב להיפך, עד עשר בלשון נקיבה, אחת שתים שלש ארבע וכו׳, ומעשר ואילך הפרט בלשון נקיבה, והכלל בלשון זכר, אחת עשרה, 0
שתים עשרה, וכו׳ [0ועוד יש חלוק ביניהם מעשרים ואילך., דבימי חודש מקדימין הפרט, וכותבין אותו בלשון זכר, אחד ועשרים, שנים ועשרים וכו׳ ובמספר השנים מאחרין הפרט, וכותבין אותו בלשון נקיבה, עשרים ואחת, עשרים ושתים] וכ"ל דשליש רביעי חמישי מלא בב׳ יודין כר"פ בראשית, ועשרים שלשים ארבעים חמשים ששים שבעים כס"פ מטות; ובגט יכתוב ירח לרמז מ"ד גרש ירחים; ובכתובה יכתוב חדש; זכר לדבר אשה חדשה לא יצא בצבא: **גם** כ"ל בשעת הדחק א"ל שני נהרות, כסקכ"ח מח"ד בב"ק די"ט בשורא מתא דעל דכים בהרא, אלמא קלא סגי בדיעבד: **לשו"ת הרא"ש** כלל מ"ה א"ל שם הנהר

כמו שנקרא לס"ת מדלא סותר לקתימתו, דלא כנ"ש; וכ"כ בספק יששכר או ישכר דהא גם בס"ת אע"ג דכתיב יששכר קרינן ישכר אף דאינו כמנה פ"ד דנדרים דל"ו, נכלל כתיבן ולא קריין, אלמא דגב שין עם דגש חזק שוה לשני שינין, ולכן מותר דנקרא לס"ת בשם אבי אביו משום בושה., יכתוב בגט שם אביו ויכלל [נ"ל דל"ל ולא יכלל, ועי' ב"ש קכ"ט סקי"א] שם אבי אביו בתיבת כל שום כס"י. וק"ל דהדי עדיף להזכיר חלשנות, מדכשר גם בזכירתו פ"ט דגיטין מ"ק ול"ע:

סקל"ד ק"ל לערש"י פ"ג דגיטין דכ"ט ע"ב, דבשליח להולכה [בלא קבע זמן לנתינה] א"ק שמא בא בעל וקידם לשליח לבטל או לפייס, דמספיקא לא עקר כפשי'. א"כ מה יענה רבינו בבעל אומר לפקדון, ושליח אמר לגירשון שם פ"ו דס"ד דשלשתן בעיר אחת [**אבות** °יר"ל לפש"ד דבכה"ג וודאי אין חלוק בין קבע זמן לגירושין או לא ושמא ביטל או פייס הבעל] ? ואת"ל הש"י לשיטתו, דס"ל התם דאיירי בשליח לקבלה; עכ"פ לה"רן דס"ל התם דאיירי בשליח להולכה, דמ"ש התם אי לגירשון לדידה הוה יהיב, ר"ל בתנאי שלא תתגרש מיד לדידי קשיא ניחוש שמא פייס, כדפריך כמי ספ"ז דגיטין ניחוש שמא פייס, שם דע"ו ? וכ"ל דעק"ל היכא ניחוש שמא פייס, מ"מ מכל תנאי שהוא בקום ועשה וא"י אם נתקיים התנאי, מוקמינן אחזקה דמעיקרא דלא נעשה, משום דמקושר פעולה, כה"רן וק"מ סרמ"א אע"כ בפ"ג דגיטין מדקבע זמן לגירושין, ולא גרשה מיד, ש"מ דעדיין לא הקליט בדעתה לגרשה מש"ה שפיר קיישינן שמא פייס, וגם רק בגוונא דהתם דלא מסר אק"כ הגט מידו לידה, או בשליח להולכה, שאח"כ במסר אק"כ מידו לידה, אף בפייס בנתיים, הרי גם בבטל הגט חוזר ומגרשה בו, כרפ"ד דגיטין דל"ק, דע"כ ה"ט דדבור אחרון שבטל לדבור קמא כרפ"ג דקדושין דכ"ט, דגט כמי אינו כמעשה עד שעת נתינה, כתו' שם גיטין דל"ב; וגם בבעל בנתיים, אינו רק כגט ישן, דכשר בדיעבד כסקמ"ח. ולפ"ז נ"ל בהתקיינה א"ע בק"ס לקבל גטה, ומשנשלח לה מסרבה מלקבל, דשרי לכופה כסקי"ט ובא"ח לכופה לקבל, מנכין מן כתובתה כל ההוצאות וכק"מ סססל"ג באומר לאומן לעשות כלי ומסרב לקבלו; ואם נתרצת לאחר כמה שנים לקבלו ע"י שליח, ליכא משום מוקדם, דע"י שליח קלא אית לי' וכסק"ד; וגם א"ק שמא פייס, רק במרקיב זמן דניכר אהבתו לה, וכמש"ל ת"ל, ומכ"ש במומרת או זיכתה דמאוסה עליו, וכרסקי"ו דשרי לדור בשכונתה מה"ט: **ולקושית** הר"ן עמ"ש ספ"ז דגיטין באומר נאמנת עלי שלא פייסתי, דאם הוא היתנה, לדידן אמאי מהימנא ? נ"ל כתו' גיטין דס"ד, בשליש דהימנו, דגם במשקר יהי'

השם, מוטב לכתוב שניהם, ועל הקצור שם יכתיב המכונה, מדהו"ל חול אין לכתוב דמתקרי, רק אם גם השני קדש; א"כ נ"ל כשחותם א"ע אברהם ישראל, וכ"כ בעלותו לס"ת, כדי להקדים שם חליו, ובפי כל נקרא רק בשם ישראל, יכתוב בגט ישראל "דאתקרי [לפע"ד נ"ל דמתקרי] אברהם, ואם הוא כהן או לוי ויש לו ב' שמות בלה"ק יכתוב דאתקרי אברהם הלוי, אבל בשני חול, שיכתב ביניהם מלת המכונה, יקדם תיבת כהן או לוי למלת המכונה, יצחק הלוי המכונה איצק, **ואבות** °ל"ד דהרי אין כותבין יצחק המכונה איצק כשמות אנשים שם אייזק. אומנם ק"ל במ"ש בשמות הגיטין לאנשים אות יוד, דא"צ לכתוב יעקב המכונה יינקל רק דווקא, שיש ליינקל שם אליקום; וק"ל הרי צריך לכתוב יצחק המכונה אייזק ודיש אייזק כנוי כמוי לשם שאלתיאל, א"כ גם ליינקל יכתבו בכל מקום יעקב המכונה יעקל] דאל"כ יטעו לומר דמכונה לוי ואינו לוי, משא"כ באתקרי או במתקרי א"א לטעות בהכי : **ובנקרא** משה ליב לכולם, ולס"ת עולה בשם משה יהודא, יכתוב משה יהודה המכונה ליב כנ"ש סקכ"ה, דמסתמא קאי הכנוי על מה דסמוך לה, וק"ל הרי בכנוי אחת לו ולאביו, כותב המכונה לבסוף וקאי על שניהם, כס"ט ? ונ"ל דשם ליב ניכר דעל יהודה קאי, ממ"ד גור ארי' יהודה, ומכ"ש מ"ד שאול בן קיש מלך ישראל, ל"ק דניחא דהתם מלך קאי אלפני פניו, דהתם ליכא מלת המכונה או מתקרי ביניהם : **אינו** נקרא קצור השם רק בשוין במבטא בנקודה כמו אהרן ארן, אליעזר ליזר, או אלעזר בלא יוד דנקרא בקמץ, לאזר, משא"כ אַהרון אָרון, או אלְעָזר לֵיזר, או ביש לפעמים כינוי אחר לשם קודש זה, או לפעמים יש לכנוי זה שם קודש אחר, יכתוב שניהם, וכ"כ בספק אם הו"ל קצור השם מוטב לכתוב שניהם : **ובמסופק** בסוף השם אם יסיים בא' או בה', בשם חול יסיים באלף, אבל בשם קודש או בחול היוצא משם קודש יסיים בה' כמו שרה המכונה שרקה או סייה ; ובספק אם יכתוב אליעזר או אלעזר, יכתוב כבשם שעולה בו לס"ת, ולא כחתימתו כנ"ש בס"ג אות א'; וק"ל מ"ש מספק יהודה או יהודא שיכתוב כחתימתו, כנ"ש אות יוד ? ונ"ל דהתם בעלותו לס"ת לא ניכר במבטא שסותר לשם שעולה בו בחתימתו : ונ"ל דנכתב בגט, בתשבע, דמתקריא בשא כנ"ש, ומודע דלא נקראת מעולם בתשבע, פסול ממ"ש בגט פשוט, דנכתוב בגט יצחק דמתקריא חיקן, אם גם במילה נקרא חיקן, ולא יצחק פסול, אא"כ נקרא יצחק מעיקרא ; ונ"ל דה"ה בנה"ג בהוזק למד יום בעיר בשם חיקן ונכתב בגט חיקן אינו כחניכתו פ"ט דגיטין מ"ח דכשר, דחסר כשר טפי משנוי: **ובחותם** אלי' עם רשימה , נ"ל כשבות יעקב לכתוב

לדת ישראל, והוא מותר לישראל מיד, דמ"ש שמואל וא"ת לא תעביד עובדה עד דמטי גיטא לידה, זהו רק שלא להתיר להאשה: **אמנם** בשליח הולכה בעלמא, גם הבעל נאסר, עד שיגיע גט לידה, מדיש להבעל פירות עד שעת כתיבה כסקכ"ז [**נאבות** ° ונכ"פ כלפינ"ד דא"נ להודיע רק שימתין עד שעה שאפשר לבוא לידה, דהרי קיי"ל חזקה שליח עושה שליחותו — ; מיהו אפשר בזה"ז כיון שצריך דעתה לקבל, בכה"ג ל"א חזקה שליח ע"ש, דהך דנזיר דלא וקדיש לי אשה פלונית דאסור וה"ט בכל הנשים שבעולם, קנשא הוא כמ"ש הרן ורמבן גיטין פ"ו דקינ"ג יע"ש] **ונ"ל** דבשעת הדחק אפ"ה איכו מותר, דלא דמי למותרת, דמותרת לא קיימינן שמא יפיים משום דמאיסה עליו ונזכרתה בסקמ"ז:

סקמ"א **אינו** ראוי לשליחות, רק במחולא שער בזקנו, דאז וודאי הגדילו ב"ש בערוה, דתקתון ממהר לבוא כסכ"ד

זס"ו דנדה: **ויתמנה** השליח קודם כתיבה, וכ"ל לכתוב הרשאה רק כנוסח ב"ש, דאלו יכתוב כנוסחא אחרת, הו"ל כעדות שקר, מדלא נוהגין שיאמר הבעל כנוסחא אחרת רק כמפורש בנוסחא של ב"ש; וגם בנוסחא דב"ש יש השמטה באות כ"ב, דיכתוב באות מ"ב, מיהו כשכתב כנוסחא אחרת, דהו"ל טעות בהרשאה, אם נודע דהמסדר ת"ק, כשר, כשו"ת עה"ג, מדלא נפסל טעות בהרשאה, רק משום חשש שמא המסדר עם הארץ; תדע מדכשר גם בנאבד כתב הרשאה כסכ"ד: **וסופר** ועדים פסולין לשליחות, מדאי"ל בלשון קז"ל בפכ"כ ונפכ"ק, מיהו גם אבי המגרש או אבי המגרשת כמי כשר לשליחות, דהא גם היא עצמה מביאה גטה למסור לשליח אחר בפני ב"ד והוא ימסור שוב לידה לגרשה שם כספ"ב דגיטין, ואי"ל הרי לא תליף איכא לשוי'לאביו לשליח כסל"ה התם בסתם, מאא"כ בעשאו שליח בפירוש; תדע מסני במותיק לשני בני פ"א דקדושין ד"ז ע"ב דע"כ איירי התם בעשאו שליח בפירוש, דאל"כ אין רשות לאב רק לקדש בתו קטנה או נערה, אבל לא בנו אא"כ עשאו שליח [**אבות** °ל"ח ומכבוד קדשו דע"ר הכ"מ שמינכיק הווה בקוותי הנ"ח דמוקווו הוא מובריג, דהרי באראוי לרלי קווי ספיר הוה שליח, כקידושי' דמה"ב]:

קמ"ג **מהבא** כ"ל דמשכק"ל שכשר מלידתו ונעשה אח"כ ממזר למפרע מלידתו, בנתגרשה אמו ע"מ שלא תנשא לראובן [דלי"א הו"ל כריתות ולא דווי לע"מ שלא תשתי יין לעולם, כיון דהכא אפשר שיפסוק התנאי כשיומת ראובן בחייה] ונשאת בדיעבד לשמעון והולידה ואח"כ מת שמעון ונשאת לראובן דגט קמא בטל למפרע, וכ"כ להיפך ע"מ שתנשא לראובן ונשאת לשמעון והולידה ממזר, ונשמת שמעון ונשאת לראובן נטהר הממזר למפרע, דאין אומרין דבנתיים הו"ל בספק א"א בפ"ז דגיטין דע"ג, עד שיתקיים התנאי, דהיינו רק

כאילו נעשה כמאמר השליש : ולאאמ"ו ע"ר זצוק"ל בספרו בית ישראל מה"ט באומר הכנסי שט"ק זה, סגי בזה ואמר לה הי"ז גיטך כסקל"ו ס"ה ואלו באומר חוץ מפלוני, צריך ליתן לה שני כסקל"ז ? דהתם מדהועיל כתיבה קמא לאסרה לכהן, א"י לחזור ולומר רק בנתן לה שנית. וק"ל מ"ש מזרק דם שלא במקומו במזבח דכיון דאהכי דכיפר בעלים [כרפ"ב התם] איכו מועל ליתן שנית [מאותו דם] להתיר אכילתו כפיר"ב פ"ג דזבחים מ"ב ? וכ"ל דהכא כיון דהו"ל שמש אותו גט דמעיקרא שאני, ולקמן בשאל דיחזור

0 ויקמץ בימין כפ"ח דמנחות מ"ב: [אבות ול"מ נ"ל דהתם כבר אהני מעשיו לפסול הקרבן לאכיל', איכו חוזר זריקה שניי' להתירו לאכיל'; ומש"כ הכא בגט, כיון דלא אהני מעשיו בכתיבה קמא כלום, הו"ל כאילו עדיין לא כתבו לה כלל, לכבי חוזר וכתבו לה ומותרת על ידו] :

סקל"ו בנפל גט מידה קודם שקבלה ידיה, יחזור ויתן לה שנית : וכ"ל דגם בלא הסירה הנטבעות ליכא משום קלילה בדיעבד כסי"ד, דשכי גיטין יוכיח, דאין פסולין רק משום דאין ברירה, כסקכ"ט סי"ט [אבות עי' באה"ע קכ"ט ב"ש סקל"ח דכתב בשם הב"ח כמי טעמי' דחלילה] ואף דהתם במיכו דאיכו קולץ כפ"א דבכורות ד"ט [אה"מ עי' מ"ש ת"ל ברמזי י"ד סקנ"ח על הגליון שם ע"ש] עכ"פ הכא גם שכי כשאיכו כשר הו"ל כמבא"ש,

0 [אבות ⁰לכאורה ק"ל ממאי דאמרי' סוכה דל"ז ע"ב בדן לולבא בהושענא וכתרי טרפי דהושענא, דאפ"ה לא הוי חלילה דמין במינו איכו חוצץ, והרי טרפי לגבי הושענא כיון דטרפי לא חזי להושענא לפי דברי ע"ר הו"ל כמבא"מ ? אמנם כ"ל כוונת ע"ר הב"מ זצוק"ל דהכא גבי גט הרי אפי' אם הי' מין במינו הי' חוצץ, למשל כשהניחה רגלה תוך ידה, והניח גיטה על רגלה, ודאי דלא הוי גט, דונתן בידה כתיב, אף דידה רשותה ושמע, דוגמת מ"ש ברמזי י"ד ס"י קנ"ח ועל הגליון ליבריין טבילה דכמי אפי' מיכה חוצץ, כקרלה שפתיה ע"ש, מכ"ש כשקלף פסול מפסיק בין ידה לגט הכשר ככ"ל] וגם כ"ל כי"א להפשיט ידיה בקבלת גטה, ולא לזקפן ידה, דשמא תהדק לגט בקמטי ידי' קודם שיסלק הבעל ידו, והו"ל ככטילה ולא ככתיבה כסקל"ק ס"ה

סק"מ מומר המגרש ע"י שליח, יעשהו תקילה שליח לקבלה, דשמא זכות היא לה וכספט"ו דיבמות, במזכה לה גט בשקוס יבס, ויחזור ויתנו שנית לאותו שליח בתורת שליח להולכה, דשוב הו"ל ס"ס דשמא זכות הוה לה ונתגרשה מיד בקבלה קמא, דשוב א"א לו למומר לבטלו, או שמא לא יבטל; משא"כ להולכה קודם לקבלה, שמא חוב הוא לה, וכשחוזר ליתנו לקבלה, קרח מכאן ומכאן, [דבזה בטל לשליחות קמא עכ"פ, ושליח קבלה לא הוי דהרי חוב הוא לה] כאאמ"ו ע"ר הג"זצוקל בספרו בית ישראל : ובמוסרת כס"ה סגי בשליח להולכה, למסור לה כשתחזור

להעיז שקר במידי דידע בעל אם משקרת ? וב"ל דכדר יוביח דאין פותקין בכבוד או"א מדא"י להקליף כי"ד סרכ"ק, אא"כ בכדר דבינו לאו"א, דככר הקליף ; כ"כ ה"כ מדהעיזה ככר לטעון כן לפני ב"ד ; [אבות ⁰ר"ל ומא"כ בגרשני בעלי איכו היגזה בטענה כן בפני ב"ד, 0 רק בטענה כן בפני בעלה], א"כ הכא דמתכגד לרובא דיש להם גבורת אנשים שאני :

יבמות

סקנ"ה ערך גדלות כך, בשש ושבע הו"ל כפעוטות בק"מ סרל"ה ולקנוך כא"ק סתר"ס ; ובתשע ביאתו ביאה ; ושתתעבר א"א עד שיהיו הוא בן י"ג כפ"ק דסנהדרין דמה"ט לבן סורר ומורה רק ג' קדשים ; ובן י"ג מלרפין אותו לעשרה אף בספק הביא שערות, דבי"ג מסייע חזקה דרבא כדה דמ"ק ; ובוודאי אין לו שערות הו"ל כקטן עד כ' שנה, דאז הו"ל כסרים כסקע"ב כאן, והיינו ביש לו סמני סרים ; ובאין לו סמני סרים הו"ל כקטן עד עבור רוב שנותיו כק"מ סל"ה ; ובסמני סרים הו"ל כגדול למפרע משנת י"ג, ולא בשערות [ר"ל בשנלדו לו שערות אחר שנת י"ג אין אומרין שיהי' גדול למפרע כיבמות ד"פ] ; ולנקיבה בת ג' הוי ביאתה ביאה כפ"א דכתובות ; ובת י"א קויא להתעבר כיבמות די"ב ; ולעונשין לריכה להיות בת י"ב עם ב' שערות, דנינה קודמת לה מן לו, ממ"ד ויבן ד' את הצלע כפ"ה דנדה דמ"ה ע"ב ; ומסוף שנת י"ב עד שש קדשים נקראת נערה, ואח"כ בוגרת כפ"ו דנדה, ושערות תוך הפרק דהיינו לה תוך שנת י"ב, ולו תוך שנת י"ג, שומא הוי, כאילו כתהוו לפני הפרק :

סקנ"ו ממ"ד אשר תלד ביבמה, פרט לאיילונית שאינה יולדת ; מיהו רק באיילונית דמשונה בגופה, אבל גא זקנה ועקרה, דמותרות להתייבם בזקינה, מדהו"ל שעת הכושר, ובעקרה מדיש לה רפואה כפ"ק דיבמות מ"ד בסרים : נ"ל בזה"ז דא"י לגרשה בע"כ, אפי' אמר יש לי בנים, אינה מותרת בלא קלילה, דליכא מגו דגרשה, דשמא לא תתרלה בגירושין אפי' לטובתה, דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלא, וכספט"ו דיבמות במחכה לה גט במקום יבם ; וא"ל דעכ"פ איכא מגו דגרשה על תנאי אם ימות, אעפ"כ איכא טן דו מדנאסר להתייחד עמה כסקמ"ק, ומכ"ש באנוסה, [ר"ל אונס שחייב לנשאה, ואם נשאה ונעשה שב"מ א"כ לומר יש לי בנים לפטר' מחליצה] דלא מהימן במגו דגרשה, דאסור לגרשה בע"כ, ואף דבדיעבד מגורשת גם לרבא תעורה ד"ד,

בתנאי דאם., משא"כ בתנאי דע"מ אל מעכשיו כשיתקיים למפרע, כרסקמ"א וסל"ח ס"ו; וגם לרשב"א דלא תנשא עד שיתקיים התנאי אף בשב ואל תעשה, ואפי' בידה לקיים התנאי דשמא תעריס לעבור כדי לקלקל נשואי שני כסט"ז, עכ"פ בדיעבד מודה; תדע מדלא נאסרה בע"מ שלא תשתה יין כל ימי חייו כס"כ, מדיש אפשר למצוא היתר לאסורה, משא"כ כל ימי חיי אשתו, אינו כריתות, דהרי אגידה בי' כל ימי חייה. תו משכח"ל ממזר למפרע, בנקדשה ע"מ שירצה אבא וכתבה למפרע, מלמדין לאב למחות: יש מקשים לרמב"ם, דע"מ שתחזיר לו הנייר גיטין ד"כ ע"ב דאינה מגורשת משום דאגיד, בי' דלא כרש"י דס"ו דטעמא משום דאותיות פורחות, א"כ מה בעי אח"כ בין שיטה לשיטה מה וסלקא בתיקו, [הרי בכה"ג כמו אגידא בי'] ותירץ אא"ז הגאון ז"ל בספרו **בית ישראל**, דהרי ע"ק למה השמיט הרמב"ם אבעיי' שניי' אע"כ לרמב"ם זהו עצמו אבעיי' שניי', אם טעם דדינא קמא כרש"י או כרמב"ם וכ"מ אם כשר לאבעיי' שניי'; וא"כ לרמב"ם לשיטתו שפיר השמיט אבעיי' שניי' [דאזלינן לחומרא ופסול] ואדרבה לרשי ק' דאי כטעמי', למה סלקא בתיקו דהו"ל לקולא, הרי באבעיי' ראשונה הקליט הטעם משום אותי' פורחו' ולא משום אגידא בי':

סקמ"ד אין טענת אונס בגיטין זהו רק בשכיח האונס קצת, [וכיון דלאו אתני א"א לאטעונן], משא"כ בלא שכיח כלל, גם לבטל גט מהכי; ובשכיח לגמרי, גם בממון לא מבטל מדלא אתני; ועח"מ סשל"א דרק בבא להוציא אמרי' דהו"ל להתנות. ופליגי בהתנה לתת ממון, וכתנו לו בע"כ, אם סגי בהכי, מדלריך תקנת הלל, [קלשו בלשכה] או דכיאה הלל תיקון גם שלא בפניו, כמ"ש ת"ל בח"מ סק"כ, ועי' לעיל סי' מ"ב:

סקמ"ה אין לגרש בתנאי בזה"ז, רק לכהן, כדי שלא תאסר להחזירה, או לבקשת שכ"מ שלא תטרף דעתו: וא"ל בדיקה רק בנשתתק כסקכ"א; ובנתנה משכן לבטחון לחזור להנשא אליו כשיתרפא, ועברה להנשא לאחר, פליגי אם אינו רק כגלוי דעת, דלא מבטל גט למפרע, וכשו"ת אא"ז מהרם מלובלין זצ"ל:

סקנ"ד כאן מפורש אימת כופין לו לגרש. וק"ל להגהות מיימוני סוף ה"ל אישות, דאין כופין מומר לגרש, הרי מדאסורה להזדקק לו לא גרע מאין לו גבורת אנשים? ואת"ל דעכ"פ מכד עצמו מזי' לי', להכי שאני; או באמת כמרדכי ס"פ המגרש, דכופין מומר לגרש; עכ"פ ק"ל בזה"ז למה א"כ גם באמרה דאי"ל גבורת אנשים אף דיש בזה העזה יותר שאינו יורה כחץ, כיון דבזה"ז שכיחא העזה; ואלו באמרה בפני בעלה גרשתני גם בזה"ז נאמנת כסי"ז, דאי"

קים לי כמ"ד דמצות יבום קודם; והקשה בשבות יעקב הרי מדנשאת לאחיו ע"י שטר זה הו"ל כערב בשעת מתן מעות דא"צ קנין כח"מ סקכ"ט? ונ"ל דלק"מ, דא"כ בפסיקה דרב גידל סנ"א נמי יתחייב לעולם מה"ט מדנתקדשה לזה ע"י הפסיקה? אע"כ ערב בשעת מתן מעות שאני, דודאי נתחייבו, משא"כ הכא ספק שמא תמות היא בחייו: אק"ל למה הו"ל כנשבע לבטל את המצוה, הרי ברצונו תליא ממ"ד והי' אם לא יחפוץ לקחתה, וכי"ד סרל"ט ס"ז, בנשבע לחלוץ דחלה שבועתו מה"ט? ואת"ל התם בנשבע אחר נפילתה לחלוץ עכ"פ הרי קודם נפילתה עדיין לא חל מצוה, דאינו כנשבע ממצה ומסוכה קודם יו"ט דלא חל שבועה, דהתם וודאי יתחייב לבסוף? [אבות °ת"ש סוכה דמאי לאו בדי שיתחייב לבסוף, דהרי הולכי דרכים ביום ובליל' פטורי' מסוכה בין ביום ובין בלילה [בסוכה כ"ו א], ואפ"ה אין שבוע' חלה עליו כי"ד רל"ט] ועק"ל למה פליגי במתה אם יורשה, הרי כיון דאינו יכול ליבמה, מ"ש מהפילה? [אבות °נ"ל דכוונת ע"ד ונוק"ל, דמ"ש מספק הפילה [לעיל קנ"ו ס"ד שאינה יורשה כי"א בסי' ק"ס ס"ג בהגה]? ואת"ל התם איסור דאוריי'; עכ"פ הרי הוא ספק יורש, וקרובי' וודאי ואין ספק מוציא מידי וודאי? דמ"ש פ"ד דיבמו' מ"ג דכל"ב בחזקת יבם התם בהותר ליבמה? ונ"ע [אבות °נ"ל דכוונת ע"ד ונוק"ל, אמאי דאמרי' בסי' ק"ס ס"ג דל"א יורשה אף שמספק אינו רשאי ליבמ', הרי הוא ספק יורש והקרובי' וודאי יורשין, דהן יורשין וודאין בדליכא יבם, והיבם ספק יורש אפי' בדליתנהו, ודו"ק] ולשבות יעקב ח"ב כופין לאחיו ליתן שטר חליצה, כמו דכופין לשחרר לחצי עבד, מדנתעכב להנשא כפ"ד דגיטין מ"ה. וק"ל דהכא שאני, דבחצי עבד אין תקנה אחרת, משא"כ הכא יש תקנה לקדשה על תנאי כמהר"י ברין סקנ"ז, או שישא עכיי' ערוה, דיש לה לסמוך על רוב נשים מתעברות כרפט"ז דיבמות, ולא הוה כזה נהנה, וזה לא חסר כח"מ שמ"ג ס"ו, שיוכל להרויח מידי [אבות ר"ל דאי"ל דחשו"ה כופין להאח ליתן שטח"ל דהו"ל כזה נהנה ול"ח, דהכא שאני שיוכל להרויח לבסוף ע"י מניעתו מליתן שטח"ל השתא] כשם רשקע"ד לומר מעליכא לך, כנכסי דבר מריון עד שיפייסו בשליש עשרו, דכ"כ מלינו בהדור מצוה עד שליש ב"ק ד"ט: ולרבינו חוות יאיר, באחיו קטן לא מהני שטר בטחון שנתן אבי הקטן, כנ"ש, דבמסרב קטן כשהגדיל, גם אביו פטור כאונס כס"כ ס"ו; רק ישליש אבי הקטן ממונא סתם בתנאי [להחזיר כשיתרצה בנו] דכגבוי דמי כנ"ש סכ"ג:

סקס"ט חליצה הוא ברגל ימין, בעומד מכוון כנגד הקורא דבאיזה רגל שיפסיע תחלה, הוא הימין;

דאם אינו מכוון כנגד הקורא דרכו להתחיל לפסוע באותו רגל המרוחק טפי, ע"כ: ומ"ש בהלכה בימין במנעל של שמאל, היינו דיש מדינות דסנדליהן משופעות בראשיהם לפי גובה האצבעות,

מלקי כהן בגרושה משום דא"י להחזירה ? ע"כ הוי המגו גרוע להתרצות למלקות משום טובה דידה; אמנם יש לומר מדבאמת לא גרשה, עכ"פ מצטרף למגו, מדקזי לגרשה עכ"פ מצד עצמו, לולא האיסור מצד ד"א, וכמערב ברגליו מיו"ט לשבת בעירובין פ"ג דל"א, דמהני במגו דיו"ל שביתתי במקומי מצ"ע לולא איסור הכנה, ול"ע [ור"ל דהתם אין הטעם משום דנאמן במגו כי הכא]:

סקנ"ז למהר"י ברין באחיו מומר וכדומה דא"א בחליצה, יקדשה בתנאי ככל דיני תנאי כשל"ק, שיאמר, אם אשאיר זרע קיימא לפטרך מיבם, הרי את מקודשת לי, בטבעת ז כדת משה וישראל, ובלא אשאיר ז"ק לפטרך מיבם לא תתקדש לי, ואח"כ ישים טבעת באצבעה, והקשה רבינו בערש זצ"ל להמ"מ פ"א מהל' אישות, דגם בבעל פנוי', הו"ל כזונה מדרבנן, א"כ בתנאי הנ"ל ניחוש שמא בשום ביאה יפייסה שתתרצה להתקדש לו שנית, בלי שום תנאי כדי להנצל מאיסור דרבנן ? ונ"ל דנהי דעדי יחוד כעדי ביאה, וגם בא"י שנתייחדו, טפי מתלתין יומין לא מוקי איניש אנפשי' כשס"ק, הכא כעדים בקדושין סמ"ב, עכ"פ [כיון שהתנה בפירוש] הרי אין העדים יודעין שחזר מתנאי קמא [וכמ"ש ברמ"א ור"ן הנ"ל]; וגם המ"מ לא איירי בדרך אישות בתנאי [אבות ר"ל כיון שכן תקנו חכמי' ע"כ דינשה דפו"ר דוחה ל"ת דרבנן והותר לגמרי, ולמה א"כ יחזור בו כבלפע"ד פשוט כמובן]:

סקנ"ח א"נ מת אחי ליבם אשתו, דגרע מע"א דעלמא שאמר מת בעלה ונשאת, דהתם אינו נוגע בשעת עדות כסי"ז וסכ"א, משא"כ הכא מדא"א להנשא רק לו, הו"ל כנוגע בעדות בשעת עדותו, וכ"כ בע"א שמת יבם כמי א"כ מלינא קורא לא דייקא ומנסבא. **ולאאמ"ו** ע"ר הג"זלוקל בספרו **בית ישראל** ממ"ש פ"י דיבמות דל"ד, דא"כ דמתה אשתו לישא אחותה מה"ט מדאפשר באחרת, א"כ בזה"ז לישא אחרת, מותר דנאמן:

סקנ"ט בזה"ז לא ישא עד שחלץ ליבמתו, אא"כ במשודכת כבר כס"ה: **וביבם** קטן אין לה מזונות, דמשמים קנסוה כסק"ס ס"ג: **ובמתה** קודם חליצה פליגי אם יירשה כסק"ס וסקס"ה: **ובהפילה** אחר חליצ' הו"ל חליצ' פסול' לחלוץ מכל האחין [חוץ מאותו שחלצה אותו כבר, דזה א"צ לחלוץ שוב. כמ"ש קס"ד] **כל** יבמ' לא תחלוץ רק אחר ל' יום חוץ מיום מיתת הבעל ויום החליצה; וה"ה במת יבם לא תנשא רק אחר ל' יום כנ"ל ממיתתו [כסקס"ד] **ורק האח** שחלץ אסור בקרובת חלוצתו, ושאר האחים מותרים, משא"כ במתה היבמה, כל האחים אסורים בקרובותי' דזיקה בכדי לא פקעה: **ולב"ש** ססקס"ה הקניין והקנס שבשטר חליצה, קניין דברים הוה, וגם בנשבע הו"ל כנשבע לבטל את המצוה, די"ל

ובאגודל בולט טפי, דבזה ניכר איזה של שמאל מ"כ: ובספק איזה רגל של ימין, יחלוץ בשני רגליו, ואז רקיקה וקריאה אחר שני החליצות, כשבות יעקב ק"א; ונ"ל דה"ט דשמא קמא לאו כלום, וברקיקה קודם חליצה שניי' לפני יבם הו"ל כחליצה פסולה דצריך לחזור על כל האחים, ולפ"ז כשאין רק אח אחד, ליכא למיחש: וביד של אשה א"צ ימין דוקא, דבאשה שהיא אטרת יד סגי בימין כל אדם: ומדשרי לחלוץ בנדתה כסקס"ד ס"ד, ע"כ ה"ט, דא"א כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה, כיבמות דכ"ז רק באיסור אחוה; תדע מדחולץ בזה"ז גם ביש לו אשה [וכ"כ כנה"ג פ"ג דסנהדרין מ"א דאע"ג דאינו מיבם עכ"פ חולץ]; ומכ"ש דשרי לגרש אשתו בנדתה, דנגיעה [וזריקה] ליד אשתו בנדתה קורבא בעלמא, כתוס' פ"ג שבת די"ג ע"א, ומכ"ש דבגט ליכא קרבות וחיבה: וחליצ' מוטעת כשירה אבל לא חליצה מעושה: ספק ערוה לבעל, יחלוץ כסקע"ג; ותמוה דפשיטא ומ"כ תתייבם? ולאאמ"ו ע"ר זצוק"ל בספר **בית ישראל**, איירי בקדש אחת משני אחיות, וא"י איזה, דהו"ל ספק אחות זקוקה כפ"ד דיבמות דמ"א):

סוטה

סק"ע אין מחילה לקינוי, גם בקינא בפ"ע אחר סתירה: **ובאמר** שראה שזינתה, א"י לחזור אפי' באמתלא כס"י: **והקשה** ב"ש, מה כ"מ בזה"ז במה דאמרי' דע"א שנטמאת הו"ל כב' עדים, אחר קנוי וסתירה, הרי בלא"ה נאסרה בקינוי וסתירה, ותירץ אאמ"ו ע"ר הגאון זצוק"ל בספרו **בית ישראל** דבקינא וסתיר' אין כופין לבעל לגרשה, רק בע"א דטומאה כופין; ולי בנו ותלמידו נראה דה"ט, דבקנוי וסתירה רק אומדנא דרבנן; תדע, מדפטור ממיתה באומדנא, במעשה דאבא חלפתא סנהדרין ד"פ, ואלו רצון בעל בעינן מדאורייתא; וגם מדתנן פ"ד דסוטה מ"ב כשאין בעל רוצה להשקותה, משמע דאסור לדור עמה [ואבות כ"ל כוונת ע"ר הגאון זצוק"ל דלק דוהתם לכאור' משמע דכשאין משקה אותה צריך לגרשה, מדאמ' לא נוטלת כתוב'? י"ל דהתם איירי בשרוצה לגרשה, ודאסו' לדור עמה]:

נשלם ת"ל שנת **תפקד** לפ"ק **וחסד** להולדי, אודה לה' כ"ט כל"ח:

ותשלם ההעתקה בעוד שלא נשלם שנת גויעת ע"ר הגאון אאמ"ו זצוק"ל והכ"מ, יום ה' ט"ז מרחשון **וחסדו לעולם על יראיו** תקפ"ז לפ"ק והועתק, מלב נשבר ונדכה, ויד רותת ונוסה, על מעות מאה מעי אסתרי בלגינא, וקיש קיש קרא, כי השולחני אין עודו אתנו, כי עלה אל אלהים תנצב"ה והכ"מ

בנו ותלמידו, ה"ק ישראל ליפשיץ:

זמירות היה לי חוקיך בבית: מגורי.

need to be asserted
by republisher

cannot assert page
numbers also)

Text runs into
gutters on leaves
20-21, 384-385.

Some tight gutters
throughout.